.G.8.

SVMMA THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ:

De Fide, Spe & Charitate.

Secundæ Partis Pars II.

Authore R. P. MARTINO BECANO,
Societatis IESV *Theologo, in Academia Moguntina Profeſſore ordinario.*

TOMVS TERTIVS.

ALESANDRINA

IHS

LVGDVNI,
Sumpt. IOANNIS-AMATI CANDY.

M. DC. XXXIX.

Ex [illegible] Josephi Carzani I.V.D.

REVERENDISSIMO
ET ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI, AC DOMINO,

D. IOANNI SVICARDO, SACRÆ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopo, S. Romani Imperij per Germaniam Archicancellario, Principi Electori, Domino ſuo Clementiſſimo,

MARTINVS BECANVS.

NON caſu aut fortuitò, Reuerendiſſime & Illuſtriſſime Princeps Elector, ſed ſuaui Dei prouidentia factum eſſe interpretor, quod narrabo. Volebam ante ſexennium, prioris Tomi dedicatione, Tuæ Celſit. ex animo gratulari: Et ecce, ſubitò ac inopi-

nato, coactus ſum etiam valedicere. Mittebant me, poſtulante inuictiſſimo Imperatore Mathia, Superiores mei in Auſtriam, vt Viennæ, vbi Sacræ Cæſareæ Majeſtatis erat domicilium, id operis ac laboris ſuſciperem, quo Moguntiæ in Archiepiſcopali Tuæ Celſ. Academia, multos tunc annos perfungebar. Negare id Cæſari, aut profectionem differre, non licebat. Ergo mox itineri accinctus, Reuerendiſſimæ & Illuſtriſſ. C. Veſtræ, gratulandi ſimul ac valedicendi ſtudio, quâ par fuit obſeruantiâ, me ſtiti, ac clementiſſimè ab ea dimiſſus ſum. Idem nunc diuina, vt dixi, prouidentia, euenire video. Volebam poſterioris quoq; Tomi dedicatione, Tuæ C. identidem gratulari: Et ecce, cogor identidem valedicere. Ab iiſdem Superioribus, volente Auguſtiſſimo Imperatore FERDINANDO, remittor in Auſtriam. parendum eſt: tergiuerſari non licet. Ergo iterum ſiſto me Tuæ C. gratulan-

di ſimul ac valedicendi voluntate. Et gratulandi quidem non diſſimiles offerunt ſe cauſæ. Ante ſexennium gratulabar de decennali ſuſceptæ adminiſtrationis curriculo feliciter exacto; de ſenili prudentia, vegeto corpore, integra valetudine, Dei beneficio conſeruata; de laboribus pro Eccleſiæ & Romani Imperij dignitate propaganda exantlatis; de inſigni compluriuм ſubditorum ad fidem Catholicam conuerſione; de conſtantia in Comitiis Pragenſibus & Ratiſbonenſibus; de electione, inauguratione, conſecratione Sereniſſimi Imperatoris Mathiæ à Te peracta; itémque de nonnullis aliis, quæ tunc commemorata ſunt. Eædem cauſæ tunc manent: nouæ acceſſerunt. Illa potiſſimum, quod anno ſuperiori, cùm circa noui Cæſaris electionem, infinitæ propè, ac periculoſæ difficultates obiicerentur; heroïco planè ſpiritu, & magna animi conſtantia, ſupera-

ueris vniuerſas. Erat dies Comitiorum indicendus, vocandi Principes Electores, vota exquirenda, conſulendum Imperio, Eccleſiæ proſpiciendum, piorum hominum deſiderio & expectationi ſatisfaciendum. Vbique erant impedimenta. Multi optabant Comitia differri; alij vota diuidi ac diſſipari; alij aliud, prout quiſque affectus erat, moliebantur. Nihil territus es. Quæ tui erant officij, conſtanter vrgebas: Euentu ſanè feliciſſimo. Electus, coronatus, inauguratus eſt Sereniſſimus Ferdinandus: Domo ac familia, Auſtriacus; Religione, Catholicus; vita, integerrimus; cognatione & affinitate Potentiſſimis Hiſpaniæ ac Poloniæ Regibus arctiſſimè coniunctus. Vno verbo; Ille ipſe electus eſt, quem omnes boni tacita cogitatione eligendum cenſebant, & piis ſuffragiis deſiderabant. Et quamquam non Tui ſolius, ſed aliorum quoque Principum Electorum conſenſu id
factum

factum ſit; Tua tamen induſtria in eo maximè enituit, quod non obſtantibus impedimentis, quæ occurrebant, certum Comitiorum diem indixeris; ſingulos Electores, miſsa honorificâ legatione, conuocaris; præſens omnia moderatus ſis; atque adeo ipſum Cæſarem iam deſignatum vnxeris, coronaueris, inaugураueris. Quo nomine, ſi Chriſtiani orbis Lumina; Pontifex, Rex Catholicus, Sereniſſimus Albertus, aliíque Potentiſſimi Principes, benè Tibi precati ſunt; nihil culpæ eſt, ſi ego quoque, tametſi longo interuallo iis inferior, prò mea in Tuam C. propenſione; ád ſimile officij genus putem fuiſse me obligatum. Scio Illuſtriſſimam Tuam C. bono animo, qualecunque hoc meum obſequium accepturam. Quod reliquum eſt, obnixè Deum precor, vt Te clementiſſima ſua protectione, diu ſeruet incolumem, & optimis Tuæ C conatibus largiſſimam

benedictionem impertiatur. Vale ac viue, Illuſtriſſime Princeps, & clienti Tuo in Auſtriam redeunti benè apprecare. Scripſi Moguntiæ, obtuli Aſchaffenburgi, Anno Chriſti 1620. Menſe Ianuario.

Reuerendiſſimæ & Illuſtriſſimæ
C.V. Seruus in Chriſto,

MARTINVS BECANVS,
Societatis IESV.

APPROBATIO R. P. PRO-uincialis in Prouincia Rhenana.

HVnc poſteriorem Tomum Secundæ Partis Theologiæ Scholaſticæ P. Martini Becani, à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum, Ego quoque Ioannes Copperus, Societatis IESV apud Rhenum Prouincialis approbo; & conceſſa mihi poteſtate ab admodum R.P.N.Mutio Vitelleſco, Societatis noſtræ Præpoſito Generali, typis mandari permitto. Paderbornæ, Anno 1620.

IOANNES COPPERVS.

INDEX QVÆSTIONVM.

De Fide & obiecto eius formali.

1 *QVid ſit prima veritas reuelans?* pag. 5
2 *An Deus quatenus eſt prima veritas reuelans, ſit formale obiectum fidei?* 10
3 *An reuelatio primæ veritatis, vt ſit formale obiectum fidei, debeat eſſe obſcura?* 14
4 *An reuelatio primæ veritatis, vt ſit formale obiectum Fidei, debeat eſſe publica, an priuata?* 21

De materiali obiecto Fidei, ſeu de Articulis Fidei.

1 *An articuli fidei ſint certi & infallibiles?* 24
2 *An articuli fidei ſint clari & euidentes?* 28
3 *An ſint duo principales Articuli, in quibus reliqui omnes implicitè continentur?* 31
4 *An ſint plures Articuli Fidei in nouo Teſtamento, quam fuerint in veteri?* 34
5 *An Articuli Fidei perfectiùs cognoſcantur à nobis, quam cogniti fuerint ab Apoſtolis?* 36

De Scriptura, in qua continentur Articuli fidei.

1 *Qui libri Scripturæ ſint Canonici?* 41
2 *Quæ ſit legitima verſio Scripturæ?* 43
3 *Quis ſit ſenſus Scripturæ literalis, & quis myſticus?* 45
4 *An quilibet Scripturæ locus admittat ſenſum literalem?* 47
5 *An aliquando vnus idémque locus Scripturæ admittat plures ſenſus literales?* 50
6 *An quando libri veteris Teſtamenti citantur in nouo, citentur tantum in ſenſu literali?* 53
7 *An ſenſus literalis ſit obſcurus?* 55

8 Quæ

8 *Quæ ſit cauſa obſcuritatis Scripturæ?* 61
9 *An Lutherani, & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam?* 78
De Traditione, ex quâ etiam habentur Articuli Fideî.
De Eccleſia, quæ infallibiliter proponit nobis Articulos Fidei.
1 *Eccleſia Chriſti in terris viſibilis & conſpicua eſt.* 107
2. *Hæc viſibilis Eccleſia eſt vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica, Sponſa Chriſti, Domus Dei, Columna & firmamentum veritatis.* 112
3 *Extra hanc viſibilem Eccleſiã nemo poteſt ſaluari.* 115
4 *Hæc viſibilis Eccleſia non poteſt deficere vel errare in fide.* 117
5. *Viſibilis Chriſti Eccleſia, de qua hactenus dictum eſt, non eſt alia quàm Romana, ſeu Pontificia, toto orbe diffuſa.* 132
De motiuis, quæ inducunt hominen ad credendum.
De Iudice controuerſiarum circa Articulos Fidei.
1 *Solam Scripturam non eſſe Iudicem, primùm argumentum ex officio Iudicis.* 144
2 *Secundum argumentum ex parte Scripturæ.* 145
3 *Tertium argumentum ex parte controuerſiarum.* 155
4 *Quartum argumentum ex vſu & praxi veteris Teſtamenti, vbi non Scriptura, ſed Pontifex pro Iudice agnoſcebatur.* 160
5 *Quintum argumentum ex vſu & praxi noui Teſtamenti.* 168
6 *Sextum argumentum ex Analogia Iudicis controuerſiarum ciuilium.* 175
De interno actu Fidei, qui eſt credere ſeu aſſentiri.
1 *An actus Fidei conſiſtat in aſſenſu?* 186
2 *An aſſenſus Fidei ſit realiter compoſitus?* 190
3 *An aſſenſus Fidei generetur per diſcurſum-* 191
4 *An aſſenſus Fidei ſit ſupernaturalis in ſua ſubſtantia*

tia & eſſentia? 199
5 *An aſſenſus fidei requirat praeuium actum voluntatis ſupernaturalem?* 202
6 *An aliquod iudicium intellectus ſupernaturale praecedere debeat voluntatem credendi?* 207
7 *An actus fidei ita ſit honeſtus, vt nulla mala circunſtantia vitiari poſſit?* 212
8 *Quomodo reſoluatur actus fidei?* 214
De externo actu fidei.
1 *An confeſſio ſit actus fidei?* 217
2 *An confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem?* 220
3 *An aliquando liceat negare fidem, praeſertim ad vitandam mortem?* ibid.
4 *An aliquando liceat tacere fidem, vel diſſimulare?* 222
5 *An aliquando liceat vſurpare ritus aut veſtimenta infidelium?* 226
De habitu fidei. 244
De ſubiecto fidei, ſeu de habentibus fidem.
1 *An fides maneat in beatis?* 249
2 *An fides maneat in damnatis?* 251
3 *An fides maneat in haereticis?* 253
4 *An fides ſit maior in vno Catholico, quàm in alio?* 256
5 *An aliquis certo poſſit cognoſcere ſe habere fidem?* 258
De neceſſitate fidei ad ſalutem. 266
1 *An fides ſupernaturalis ſit medium ad ſalutem neceſſarium?* 272
2 *An fides Incarnationis ſit neceſſarium medium ad ſalutem?* 278
3 *An fides Trinitatis ſit neceſſariũ mediũ ad ſalutẽ?* 283
4 *An fides alicuius alterius myſterij ſit medium neceſſarium ad ſalutem?* 285
De vitiis fidei oppoſitis, ac primum de infidelitate in communi. 286
1 *An omnis infidelitas ſit peccatum?* 287

2 Quot

2 *Quot ſint ſpecies peccati infidelitatis?* 291
3 *An liceat communicare cum infidelibus?* 294
4 *An liceat infideles ad fidem compellere?* 295
5 *An liceat infidelium ritus tolerare?* 301
6 *An liceat terras infidelium vi occupare?* 303
7 *An infidelibus permitti poſſit dominium in Chriſtianos?* 308

De hæreſi & apoſtaſia.

1 *Quid propriè ſit hæreſis?* 312
2 *Qui propriè dicendi ſunt hæretici?* 313
3 *Quid ſit Apoſtaſia?* 320
4 *Quid ſit blaſphemia?* 321

De pœnis hæreticorum.

1 *An Eccleſia poſſit hæreticos punire?* 323
2 *An Eccleſia poſſit hæreticos excommunicare?* 326
3 *An hæretici propter hæreſim, priuentur omni poteſtate ſpirituali?* 328
4 *An hæretici priuentur dominio & iuriſdictione temporali?* 330
5 *An hæretici priuentur bonis temporalibus?* 332
6 *An hæretici poſſint puniri pœna capitis propter hæreſim?* 333
7 *An liceat diſputare cum hæreticis de fide?* 342
8 *An liceat libros hæreticorum legere?* 346
9 *An hæretici reſipiſcentes ſint ab Eccleſia recipiẽdi?* 352

De fide hæreticis ſeruanda. 354
1 *An in promiſſione valida & obligandi vim habente, ſeruanda ſit fides hæreticis, non obſtante hæreſi?* 355
2 *An fides hæreticis ſeruanda ſit, non obſtante excommunicatione?* 362
3 *An in contractu Matrimonij ſeruanda ſit fides hæreticis?* 368
4 *An in negotio libertatis Religionis ſeruanda ſit hæreticis fides?* 371

5 *An in bello ſeruanda ſit hæreticis Fides?* 378.
6 *An in ſaluo conductu ſeruanda ſit hæreticis Fides?* 380
De Spe, & vitiis illi oppoſitis. 388
1 *Quod primarium obiectum ſpei?* 389
2 *Quod ſit ſecundarium obiectum ſpei?* 394
3 *An aliquis poſſit ſperare in homine?* 397
4 *Qui ſint actus virtutis ſpei?* 398
5 *Qualis ſit habitus ſpei?* 401
6 *In quibus hominibus ſit ſpes?* 404
7 *An ſpes ſit neceſſaria ad ſalutem?* 405
8 *Quid ſit Deſperatio?* 406
9 *Quam graue peccatum ſit Deſperatio.* 407
10 *An deſperatio ſemper & in omni caſu ſit peccatum?* 409
11 *An per actum deſperationis corrumpatur habitus ſpei?* 411
12 *Quid ſit præſumptio?* 412
De Charitate.
1 *An Charitas ſit excellentiſſima inter omnes virtutes?* 413
2 *An Charitas ſit forma omnium virtutum?* 416
3 *An charitas ſit vera amicitia hominis erga Deum?* 417
De obiecto & ordine Charitatis. 421
1 *An homo teneatur magis diligere Deum, quàm quemuis alium.* 422
2 *An homo teneatur ſeipſum magis diligere, quàm proximum?* 425
3 *An homo teneatur vnum proximum magis dilegere, quàm alterum?* 433
De internis actibus Charitatis. 435
De externis actibus Charitatis. 437
De habitu Charitatis eiuſque augmento & corruptione. 451

1 *An*

1 *An detur habitus Charitatis à Deo infuſus?* 452
2 *An habitus Charitatis realiter augeri poſſit, & quomodo?* 453
3 *An charitas augeatur per ſolos actus intenſiores?* 455
4 *An Charitas poſſit augeri in infinitum?* 457
5 *An charitas viæ poſſit eſſe tam perfecta, quàm Charitas patriæ.* 459
6 *An Charitas viæ poſſit minui, aut corrumpi per peccatum?* 464
De præceptis Charitatis. 465
De vitiis Charitati oppoſitis. 467
De Bello. 471
1 *An bellum ex natura rei ſit licitum, & quæ conditiones requirantur vt ſit licitum?* 472
2 *An Bellum fuerit licitum in veteri Teſtamento?* 476
3 *An Bellum Chriſtianis ſit licitum?* 478
4 *An Chriſtiani poſſint bellum gerere cõtra Turcas?* 484
5 *An liceat bellum gerere contra hæreticos, propter ſolam hæreſim?* 485
6 *An Chriſtiani, in bello contra Chriſtianos, poſſint in auxilium vocare Turcas aut alios infideles?* 486
7 *An bellum ex vtraque parte poſſit eſſe iuſtum?* 489
8 *Quid faciendum quando cauſa belli eſt dubia?* 492
9 *Quando & quomodo bellum inchoandum ſit?* 496
10 *An in bello iuſto, poſtquam inchoatum eſt, liceat omnes hoſtes occidere, & eorum bona diripere?* 499
11 *An in bello iuſto liceat innocentes interficere?* 501
12 *An in bello liceat innocentum bona diripere?* 503
13 *An liceat innocentes iuſto bello captos in ſeruitutem redigere?* 506
14 *An milites, durante bello, poſſint prædari, ſeu ſpolia ab hoſtibus accipere?* 507
15 *Quænam ſoleant eſſe peccata militum & Ducum?* 509

16 *An*

16 *An in bello liceat vti inſidiis?* 510
17 *An liceat bellare in die feſto?* 511
18 *An Clericis licitum ſit bellare?* 514

De Duello. 518

1 *An duellum quod ſuſcipitur ad oſtentationem virium, aut voluptatem ſpectaculi, licitum ſit?* 519
2 *An duellum, quod ſuſcipitur ad vindicandam iniuriam, ſit licitum?* 521
3 *An duellum, quod ſuſcipitur ad indagandam veritatem, & iuſtitiam alterius partis, ſit licitum? ibid.*
4 *An duellum, quod ſuſcipitur ad dirimendum bellum, ſit licitum?* 524
5 *An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem proprij honoris, ſit licitum?* 525
6 *An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem bonorum temporalium, ſit licitum?* 527
7 *An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem propriæ vitæ, ſit licitum?* 529
8 *Quæ ſint pœnæ conſtitutæ in eos, qui ſuſcipiunt illicitum duellum?* 530

De Scandalo. 531

1 *Quid ſit ſcandalum actiuum, & paſſiuum?* 532
2 *An vtrumque ſcandalum ſit peccatum ſpeciale?* 534
3 *An ſcandalum cadat etiam in viros perfectos?* 537
4 *An ſit ſcandalum actiuum, ſuadere alicui minus malum, vt omittat maius?* 538
5 *An ad vitandum aliorum ſcandalum paſſiuum, debeamus omittere opera præcepti?* 541
6 *An ad vitandum aliorum ſcandalum paſſiuum, debeamus omittere opera, quæ non ſunt in præcepto?* 545

MARTI-

MARTINI BECANI SECVNDÆ PARTIS THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ

TOMVS POSTERIOR.

IN priori Tomo actum eſt de his punctis, 1. De beatitudine, & actibus humanis, quibus eam conſequimur: itémque de libero arbitrio, à quo actus humani proficiſcuntur. 2. De peccatis, tam actualibus, quam originali, quæ beatitudinem impediunt. 3. De Legibus, quæ nos dirigunt ad beatitudinem. 4. De Gratia, quæ nos iuuat: itémque de Iuſtificatione & Merito, qui ſunt effectus Gratiæ.

2. *In hoc poſteriori de his agendum eſt. 1. De Virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate. 2. De Iuſtitia, quæ eſt vna ex quatuor Virtutibus cardinalibus. Ac ſimul de Religione, quæ Iuſtitiæ annexa eſt. Erunt igitur duo Tractatus.*

TRACTATVS I.

De virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate.

HÆ tres virtutes, Fides, Spes, & Charitas, dicuntur Theologicæ, quia immediate verſantur circa Deum. Et quidem Fides, quæ eſt in intellectu, verſatur circa Deum, quatenus eſt verax in dicendo ſeu reuelando. Spes & Charitas, quæ ſunt in voluntate, verſantur circa Deum, quatenus eſt bonus. Hoc intereſt, quod Spes verſetur circa Deum, quatenus eſt bonus reſpectu noſtri, id eſt, quatenus eſt ſuprema noſtra felicitas, ſeu beatitudo obiectiua. Charitas circa eundem Deum, quatenus eſt bonus in ſe & abſolutè. De his agam hoc ordine.

1. *De fide, & formali eius obiecto, quod eſt Deus, quatenus eſt prima veritas reuelans.*
2. *De materiali obiecto, quæ ſunt res à Deo reuelatæ, ſeu articuli fidei.*
3. *De Scriptura, in qua continentur articuli fidei.*
4. *De Traditione, ex qua etiam habentur articuli fidei.*
5. *De Eccleſia, quæ infallibiliter proponit nobis articulos fidei.*
6. *De motiuis, quæ inducunt hominem, vt velit amplecti articulos fidei ab Eccleſia propoſitos.*
7. *De Iudice controuerſiarum circa articulos fidei.*
8. *De interno actu fidei, qui eſt credere, ſeu aſſentiri articulis fidei.*
9. *De interno actu, qui eſt palàm profiteri fidem.*
10. *De habitu fidei, qui à Deo infunditur.*
11. *De ſubiecto fidei, ſeu de habentibus fidem.*
12. *De neceſſitate fidei ad ſalutem.*

13. De

13. *De vitijs fidei oppoſitis, ac primum de infidelitate in communi.*
14. *De Hæreſi & Apoſtaſia.*
15. *De pœnis Hæreticorum.*
16. *De fide Hæreticis ſeruanda.*
17. *De ſpe, deſperatione & præſumptione.*
18. *De Charitate.*
19. *De obiecto & ordine charitatis.*
20. *De internis actibus, & præcipuè de amore ſeu dilectione.*
21. *De externis actibus, qui ſunt Beneficentia, Eleemoſyna, Correctio fraterna.*
22. *De habitu charitatis, & de illius augmento ac corruptione.*
23. *De præceptis charitatis.*
24. *De vitijs charitati oppoſitis, ac primum de odio, acedia, inuidia, diſcordia, contentione, ſchiſmate, rixa, ſeditione.*
25. *De Bello.*
26. *De Duello.*
27. *De Scandalo.*

CAPVT. I.

De Fide, & obiecto eius formali.

1. NOmen fidei ſumitur 4. potiſſimum modis. Primò, pro fide, ſeu credulitate diuina, qua credimus vera eſſe, quæ à Deo dicta, ſeu reuelata ſunt. Hebr. 1.6. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Secundò pro fide ſeu credulitate humana, qua credimus vera eſſe, quæ ab homine dicuntur. Terent. in Andria: *Propemodum habeo tibi iam fidem.* Tertiò, pro conſcientia. Rom. 14.15. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, id eſt, quidquid facit homo contra dictamen propriæ conſcientiæ, in eo peccat. Et hoc ſenſu dicunt Iureconſulti: *Poſſeſſor bonæ fidei præſcribit.* Quartò, pro fidelitate in ſeruandis pro-

miſſis. 1. Machab. 10. 27. *Perſeuerate adhuc conſeruare ad nos fidem.* De qua Cicero lib. 1. Offic. *Fides eſt dictorum conuentorúmque conſtantia & veritas.* Et eius Etymologiam explicat Auguſtinus ep. 19. ad Hieronymum: *Fides in Latino ſermone ab eo dicitur appellata, quia fit quod dicitur.*

2. Nos hîc agimus de Fide primo modo ſumpta, id eſt, de fide diuina, qua credimus vera eſſe, quæ à Deo reuelata ſunt. Eius obiectum duplex eſt, materiale & formale. Materiale, ſunt res à Deo reuelatæ, quas credimus. Formale, eſt Deus, non præcisè, qua Deus, ſed qua verax eſt. (D. Thom. q. 1. art. 1.) Sicut enim ſolemus credere homini narranti, non ideò præcisè, quia homo, aut diues, aut nobilis, aut doctus, ſed quia verax eſt: ſic etiam credimus Deo dicenti, ſeu reuelanti, non ideo præcisè quia Deus, aut æternus, aut omnipotens, ſed quia verax eſt. Item, ſicut magis, aut minus credimus homini, quia maiorem aut minorem opinionem habemus de illius veracitate: ſic firmiſſimè & perfectiſſimè credimus Deo, quia habemus opinionem de illo, quod ſit ſummè & infinitè verax.

3. De hoc formali obiecto hîc diſputamus. Solet autem promiſcuè à Theologis appellari his ferè nominibus. 1. Reuelatio diuina. 2. Authoritas Dei reuelantis. 3. Prima veritas reuelans. 4. Deus, quatenus eſt verax in dicendo. 5. Deus, quatenus eſt prima veritas reuelans. De hoc vltimo nomine, quod optimè rem exprimit, quæritur. 1. Quid ſit prima veritas reuelans. 2. An prima veritas reuelans ſit formale obiectum fidei. 3. An reuelatio hæc debeat eſſe obſcura. 4. An debeat eſſe publica & non priuata. Aliqui addunt, An debeat eſſe infallibilis. Sed hoc conſtabit ex prima quæſtione, quæ iam ſequitur.

I. QVÆSTIO.

Quid ſit prima veritas reuelans.

1. TRia explicanda ſunt. 1. Quid hoc loco ſit veritas. 2. Quid ſit prima veritas. 3. Quid reuelatio. Nam hæc tria intrinſecè includuntur in formali obiecto Fidei.

2. Prima Concluſio. Veritas, hoc loco, non ſumitur pro veritate tranſcendentali, quæ omnibus rebus communis eſt; & à qua vnaquæque res, tàm creata, quàm increata, dicitur eſſe vera, ſeu habere veram entitatem: ſed ſumitur pro veracitate, qua quis verax eſt in dicendo, & non mentitur: Hæc veracitas includit duas perfectiones, Sapientiam, & Bonitatem. Sapientia eſt in intellectu, qua quis cognoſcit rem, de qua loquitur. Bonitas in voluntate, qua vult loqui de re, ſicut illam cognoſcit, & non fallere ſeu decipere auditorem, cui loquitur.

3. Hæ duæ perfectiones ſimul ſumptæ, intelliguntur nomine veritatis, ſeu veracitatis, quatenus opponitur mendacio & falſitati. Vnde ſequitur, quo quis maiori vel minori Sapientia, & Bonitate præditus eſt, eò magis vel minus veracem eſſe; ac proinde magis vel minus illi credi oportere. Nam ſi parum ſapiens eſt, facile poteſt falli & errare: Si parum bonus, facilè alios fallere & decipere.

4. Non tamen neceſſe eſt, has duas perfectiones eſſe in æquali gradu. Nam ſæpè fit, vt aliquis habeat magnam Sapientiam, qua rem bene cognoſcit: & tamen habeat parum bonitatis, & velit aliter loqui, quàm ſentit. Tunc, licet ipſe non erret aut fallatur, tamen alios fallit, & in errorem ducit. Sic facit Diabolus. Contra, fit etiam, vt aliquis habeat parum ſapientiæ, & multum bonitatis: ita vt ipſe quidem facilè erret, non tamen velit alios decipere, aut in errorem ducere. Hoc contingit hominibus idiotis ac ſimplicioribus qui boni ſunt.

6. Secunda Concluſio. Veritas prima,nihil eſt aliud, quàm veritas diuina & infinita. Nam ſicut Deus,reſpectu creaturarum, dicitur primum & infinitum Ens,quia includit infinitam perfectionem in genere entis : Sic etiam dicitur prima & infinita veritas,quia includit infinitam perfectionem in genere veracitatis,nempe infinitam ſapientiam & bonitatem. Vnde ſequitur,nec poſſe eum falli aut errare, quia infinitè ſapiens eſt : nec velle alios fallere aut in errorem ducere, quia infinitè bonus eſt. Omnia igitur, quæ ab eo dicuntur aut reuelantur, infallibiliter credi poſſe ac debere. In vtroque differt ab homine, qui & falli poteſt, quia deficit in ſapientia: & alios fallere,quia deficit in bonitate.

6. Tertia Concluſio. Reuelatio,quæ includitur in prima veritate reuelante, ſignificat liberam Dei actionem, qua nobis rem aliquam manifeſtat. Itaque idem eſt reuelare , quod dicere ; narrare, patefacere. Deus autem duobus modis ſolet hoc præſtare. Primò, per internam & ſpiritualem locutionem,quæ fit per conceptum mentalem. Sic loquitur Angelis,& Angeli ſibi inuicem. Sic etiam aliquando locutus eſt Prophetis , & Apoſtolis; præſertim quando per internam ſuggeſtionem & aſſiſtentiam dictauit illis quædam myſteria; quæ poſtea ab ipſis conſcripta ſunt. Secundò, per externam & corporalem locutionem , quæ per externa & ſenſibilia ſigna fieri ſolet. Sic certum eſt, multa eum reuelaſſe in veteri teſtamento , quando cum Moſe facie ad faciem : & in nouo ; quando cum Apoſtolis in carne aſſumpta locutus eſt.

7. Ex dictis telligitur, quis ſit proximus & immediatus effectus primæ veritatis reuelantis , reſpectu noſtri. Nam ſicut proximus & immediatus effectus omnipotentiæ diuinæ eſt,create : iuſtitiæ,punire : miſericordiæ condonare : ita primæ veritatis reuelantis , facere rem illam , quæ reuelatur , infallibiliter credibilem. Nam

eo ipſo, quod aliquod myſterium à prima veritate nobis reuelatur, non ſolum ſit credibile, ſed etiam infallibiliter credibile: ita vt nullo modo errare poſſimus, ſi credamus verùm eſſe, quod prima veritas, verum eſſe reuelauit.

8 Vbi notandum eſt, rem aliquam tripliciter nobis narrari aut reuelari poſſe. Primò, à Deo, qui infinitè verax eſt. Et tunc eſt infallibiliter credibilis, vt dixi. Secundò, à Diabolo qui mendax eſt: aut etiam ab homine, qui habetur pro mendace. Et tunc nullo modo eſt credibilis. Nempe, quatenus præcisè à tali reuelatur. Tertiò ab homine, qui moraliter habetur verax, quia moraliter ſapiens & bonus eſt. Et tunc quidem credibilis eſt, non tamen infallibiliter credibilis: quia homo, quantumuis moraliter verax, poteſt tamen ex ſe falli & errare. Hoc ſenſu intelligitur illud Rom. 3. 4. *Eſt autem Deus verax: omnis autem homo mendax*, id eſt, Deus ex ſe ita verax eſt, vt nec falli poſſit, nec fallere. At homo ex ſe, & falli poteſt, & fallere.

9 Dices: Ex Scriptura conſtat, Deum aliquando feſelliſſe homines, & mendaciter locutum eſſe: Non quod ipſe prior fuerit falſus aut deceptus, quia certum eſt, illum non poſſe falli aut decipi, cùm ſit infinitè ſapiens, vt dixi: Sed quod ſciens & volens alios deceperit, quod non videtur repugnare infinitæ ipſius bonitati. Hoc colligitur primò ex iis Scripturæ locis, vbi Deus dicitur decepiſſe Prophetas, & dediſſe Spiritum erroris ac mendacij, vt 3. Reg. 22. 23. *Dedit Dominus ſpiritum mendacij in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic ſunt.* Et Ezech. 14 9. *Ego Dominus decepi Prophetam illum.* Et 2. Theſſ. 2. 10. *Mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* Secundò ex iis, vbi aliquid a Deo per Prophetas prædicitur, quod tamen non impletur; vt Iſaiæ 38. 1. *In diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & introiuit ad eum Iſaias Propheta; & dixit ei: Hæc*

dicit Dominus: Diſpone domui tuæ, quia moreris tu, & non viues. Et tamen eo tempore mortuus non eſt, ſed adhuc quindecim annis ſuperuixit. Item, Ionæ 3. 4. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Quod etiam factum non eſt.

10. Reſpondeo. Duo errores hîc cauendi ſunt. Vnus Priſcillianiſtarum, qui dicebant, Deum non ſolum poſſe mentiri,ſed re ipſa etiam mentitum eſſe, vt refert Auguſtinus lib contra mendacium ad Creſcentium cap. 2.& lib.2. Retract.cap.60.& lib. de Hæreſibus cap.70. Alter quorundam Theologorum,qui quidem non aſſerunt, Deum re ipſa mentitum eſſe, ſed tamen abſolutè loquendo, non repugnare illi mendacium, vt videre eſt apud Gregorium Ariminenſem in 1. diſt.42.q.2. Et ratio eſt, quia nihil repugnat infinitæ Dei bonitati, niſi quod ex natura ſua malum eſt: At mentiri,ſeu decipere alios, non eſt malum ex natura ſua:Ergo non repugnat infinitæ Dei bonitati.Poteſt igitur Deus mentiri aut decipere, non obſtante infinita ipſius bonitate.

11. Nos dicimus,Deum nullo modo mentiri poſſe.Primò,quia mendacium ex natura ſua repugnat veritati: Ergo vbi eſt infinita veritas, ibi nullo modo poteſt eſſe mendaciũ.Quo ſpectat illud 1.Ioan.2.21.*Omne mendaciũ ex veritate non eſt.* Secundò,mendacium nihil aliud eſt, quã quædã deceptio: At deceptio ex natura ſua pugnat cum charitate,quæ poſtulat,vt quod tibi non velis fieri, alteri ne feceris.Quod autem pugnat cum charitate,per ſe malum eſt:Et quod per ſe malum eſt, Deo conuenire non poteſt. Tertiò, Si Deus poſſet mentiri, non eſſet infallibilis veritas: & ſic periret certitudo noſtræ fidei. Nam ſi poteſt mentiri, vnde conſtabit nobis, quod hactenus mentitus non ſit in iis, quæ per Prophetas & Apoſtolos nobis reuelauit?

12. Teſtimonia Scripturæ in contrarium allata, nihil efficiunt.Nam priora intelligenda ſunt vt permiſſiuè,vt

explica

explicatum eſt Tomo priori, tract.2. cap.6.q.1. Poſteriora, vel de prædictione comminatoria, hoc ſenſu: Niniue ſubuertetur, niſi agat pœnitentiam: Vel de prædictione ex cauſis naturalibus, hoc ſenſu Ezechias morietur, ſpectando curſum cauſarum naturalium. Vide D. Thomam 1.p.q.9.art.7.& 2.2.q.171.art.6.

II. QVÆSTIO.

An Deus, quatenus eſt prima veritas reuelans, ſit formale obiectum fidei?

1. HOc quidem hactenus ſuppoſui ex D. Thoma, ſed iam explicandum eſt, & contrariæ obiectiones diluendæ. Poteſt autem dupliciter explicari. Primò ſic: Illud eſt formale obiectum fidei, propter quod immediatè credimus articulos fidei: At illos immediatè credimus propter primam veritatem reuelantem, quæ nec falli poteſt, nec fallere: Ergo prima veritas reuelans, eſt formale obiectum fidei. Secundò ſic: Illud eſt formale obiectum fidei, in quod vltimò reſoluitur aſſenſus fidei: At hic vltimò reſoluitur in Deum, quatenus eſt prima veritas reuelans: Ergo Deus, quatenus eſt prima veritas reuelans, eſt formale obiectum fidei.

2. Dices 1. Aſſenſus fidei, tametſi proximè reſoluatur in veritatem Dei reuelantis, tamen vltimò reſoluitur in ipſam deitatē, in qua fundatur veritas. Reſpondeo. Nec proximè, nec remotè reſoluitur in Deitatem, ſed tantum in veritatem. Nam vltimò debet reſolui in id, quod facit articulos fidei infallibiliter credibiles: At prima veritas reuelans, non autem Deitas, facit illos infallibiliter credibiles. Non enim ideo infallibiliter credibiles ſunt, quia Deus, qua Deus, reuelauit; ſed quia Deus, qua verax, reuelauit. Nec obſtat, quod veritas, vt ſic dicam, fundetur in Deitate. Nam etiam alia attributa fundantur in Deitate: & tamen effectus illorum, non tri-

buntur Deitati, ſed ipſis ſolis. v. g. Omnipotentia, Iuſtitia, Miſericordia, non minus fundantur in Deitate, quàm veritas. Effectus illorum ſunt, creare, punire, condonare. Hi effectus non tribuuntur Deo, ratione Deitatis præcisè, ſed ratione ipſorum attributorum. Non enim Deus dicitur creare, punire, condonare, qua Deus; ſed qua omnipotens, iuſtus, miſericors eſt. Ergo ſimiliter, non facit res infallibiliter credibiles, qua Deus, ſed qua verax in dicendo.

3 Sed contra: Si quæram, quare credis articulos fidei? Reſpondebis, quia Deus reuelauit. Si iterum quæram, quare credis Deo reuelanti? Reſpondebis quia eſt prima veritas. Sed denique, quare Deus eſt prima veritas? Reſpondebis, quia Deus eſt, & naturam habet infinitè perfectam. Ergo vltima reſolutio fit in Deitatem. Reſpondeo. Nos hic diſputamus de reſolutione in vltimam rationem aſſentiendi ſeu credendi: non autem de reſolutione in vltimam rationem eſſendi. Si ergo quæram, quæ ſit vltima ratio, propter quam aſſentimur articulis fidei? Reſpondebis, Non eſſe aliam, quàm primam veritatem reuelantem. Si vlterius quæram, quare Deus ſit prima veritas? & reſpondeas, quia Deus eſt: Iam non aſſignas rationem aſſentiendi, ſed eſſendi. Accipe ſimile exemplum. Si quæram, quæ ſit ratio videndi Petrum? Reſpondebis, quia coloratus eſt. Si vlterius quæram, quare coloratus eſt? Reſpondebis, quia conſtat ex mixtione primarum qualitatum. Sed hæc poſterior reſponſio non aſſignat rationem ex parte videndi; ſed ex parte eſſendi.

4 Dices 1. Prima veritas, videtur eſſe materiale obiectum fidei, non formale, Nam materiale obiectum eſt id, quod creditur: At prima veritas non minus creditur, quam omnipotentia, iuſtitia, miſericordia; quia ſicut rectè dicimus, Credo Deum eſſe omnipotentem, iuſtum, miſericordem; ſic etiam rectè, Credo Deum

eſſe

eſſe veracem. Ergo veritas non minus eſt materiale obiectum fidei, quam omnipotentia, iuſtitia, miſericordia. Reſpondeo. Materiale obiectum fidei eſt id, quod creditur propter aliud, nempe propter primam veritatem reuelantem. Formale eſt id, quod non creditur propter aliud, ſed eſt ratio credendi aliud. Poteſt quidem credi, non tamen propter aliud, ſed propter ſe. V. g. Myſterium Trinitatis eſt materiale obiectum fidei, quia creditur propter primam veritatem reuelantem. At prima veritas reuelans eſt obiectum formale, quia non creditur propter aliud, ſed propter ſe: & ſimul eſt ratio credendi aliud. Simile eſt in moralibus. Nam media amantur propter finem. At finis amatur propter ſe, & eſt ratio amandi media.

5. Sed contra: Sicut Deus reuelauit ſe eſſe omnipotentem, iuſtum, miſericordem; ſic etiam reuelauit ſe eſſe veracem. Ergo ſicut credimus, Deum eſſe omnipotentem, iuſtum, miſericordem, quia ipſe reuelauit; ſic etiam credimus eſſe veracem, quia ipſe reuelauit. Ergo prima veritas creditur de Deo propter aliud, id eſt, propter reuelationem: Ergo eſt obiectum materiale, non formale. Reſpondeo. Prima veritas dupliciter ſpectari poteſt. Primò, præcisè ſecundum ſe: Et ſic eſt materiale obiectum fidei, vt benè obiicitur. Secundò, non præcisè ſecundum ſe, ſed quatenus eſt reuelans: & ſic eſt formale obiectum. Vnde duo aſſenſus diſtingui hîc poſſunt. Vnus, Credo Deum eſſe veracem. Alter, Credo myſteria fidei propter primam veritatem reuelantem. In priori, prima veritas præcisè ſumpta, eſt materiale obiectum fidei, quod creditur propter aliud. In poſteriori, prima veritas reuelans eſt formale obiectum fidei, propter quod alia creduntur. Itaque prior aſſenſus ſic debet explicari: Credo Deum veracem eſſe, propter releuationem.

6. Sed iterum contra: Quando dicimus. Credo Deum

eſſe

eſſe veracem propter releuationem, debet ſic intelligi: Credo Deum eſſe veracem, propter reuelationem primæ veritatis. Vel, propter primam veritatem reuelantem. Ergo in illo aſſenſu, prima veritas bis ponitur: ſemel pro materiali obiecto, quod credimus, & ſemel pro formali, propter quod credimus. Reſpondeo. Sic eſt. Sed tamen, quando ſumitur pro materiali, tunc præcisè ſecundum ſe ſumitur. Quando autem pro formali, tunc ſumitur ſimul cum reuelatione. Nam prima veritas, non eſt integrum obiectum formale fidei, ſed prima veritas reuelans.

7. Dices 3. Ex Euangelio conſtat, multos crediſſe, Chriſtum eſſe Deum, non propter reuelationem primæ veritatis, ſed propter miracula, quæ ipſe faciebat: Ergo formale obiectum fidei, ſaltem in tali caſu, non fuit prima veritas reuelans, ſed miracula à Chriſto perpetrata. Quod patet ex illo Ioan. 10. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.* Reſpondeo. In illis, qui propter miracula credebant Chriſtum eſſe Deum, tres actus ſpectari debent. Primò, Iudicium intellectus, quo iudicabant, prudenter credi poſſe, Chriſtum eſſe Deum. Et hoc iudicium nitebatur miraculis ab ipſo factis. Secundò, pia voluntatis affectio, qua cupiebant credere, Chriſtum eſſe Deum. Et hæc pia affectio excitabatur in illis, ex auxilio gratiæ actualis quo Deus mouebat illorum voluntatem, vt vellent credere. Tertiò, ipſe actus credendi, ſeu aſſenſus fidei, quo re ipſa credebant Chriſtum eſſe Deum. Et hic aſſenſus nitebatur reuelatione primæ veritatis, quæ faciebat hoc obiectum infallibiliter credibile. Nam Deus, qui eſt prima veritas, reuelabat Chriſtum eſſe Deum. Matth. 3. 17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Et hanc reuelationem miraculis confirmabat.

8. Vbi notandum eſt, materiale obiectum fidei, quod creditur,

creditur, duobus modis fieri credibile. Primò, per miracula, & ſimilia motiua (de quibus c.6.) quæ faciunt, vt prudenter credi poſſit. Secundò, per reuelationem primæ veritatis, quæ facit, vt infallibiliter credi poſſit. Itaque duplex poteſt eſſe iudicium intellectus. Vnum, Iudico hoc obiectum prudenter credi poſſe. Alterum, Iudico hoc obiectum infallibiliter credi poſſe. Prius eſt naturale, & euidens: poſterius ſupernaturale, & obſcurum. De vtroque plura dicam cap.8.q.6.

9. Dices 4. Aſſenſus fidei, videtur vltimò reſolui in authoritatem Eccleſiæ. Nam ſi quæram, Quare credis articulos fidei? Reſpondebis, Quia Deus reuelauit. Si iterum quæram, Quare credis Deum reuelaſſe? Reſpondebis, Quia Eccleſia Catholica hoc dicit. Ergo vltima reſolutio fit in Eccleſiam. Reſpondeo. Tripliciter credi poteſt, Deum hoc vel illud reuelaſſe. Primò propter ſe: & tunc eſt aſſenſus fidei Theologicæ, de quo hîc agimus. Secundò, propter authoritatem Eccleſiæ dicentis: & tunc non eſt aſſenſus Fidei Theologicæ, ſed alterius inferioris ordinis. Tertiò propter auctoritatem hominis: & tunc eſt aſſenſus fidei humanæ. Primus aſſenſus ſic explicatur: Credo Deum hoc reuelaſſe, non propter aliud, ſed immediatè propter ſe. Secundus ſic: Credo Deum hoc reuelaſſe, quia Eccleſia dicit. Tertius ſic: Credo Deum hoc reuelaſſe, quia homo dicit. Itaque primus aſſenſus non reſoluitur vlterius, ſed ſiſtit in ipſa reuelatione diuina, quæ creditur propter ſeipſam. Secundus reſoluitur in authoritatem Eccleſiæ. Tertius in authoritatem hominis. De hac reſolutione plura dicam cap.8.q.8.

10. Dices 5. Idem eſt obiectum fidei & Theologiæ: At obiectum Theologiæ eſt Deus, ſub ratione Deitatis, vt docet D.Thomas in 1. p. q. 1. art.7. Ergo ſub eadem ratione eſt obiectum Fidei. Reſpondeo. Idem eſt obiectum vtriuſque, ſeruata proportione. Nam materiale

riale obiectum vtriuſque,eſt Deus vt Deus;& quidquid refertur ad Deum, vt ad principium, vel finem. Et ſic intelligendus eſt D. Th. loco citato, & in 2.2. q.1.ar.1. Similiter, Formale obiectum vtriuſque eſt Deus, vt eſt prima veritas reuelans;ſed diuerſo modo. Nam aſſenſus fidei fertur in aliquem articulum, qui immediatè in ſe reuelatus eſt. Aſſenſus autem Theologiæ,fertur in concluſionem, quæ non eſt immediatè in ſe reuelata, ſed ſolum per bonam conſequentiam deducitur ex aliqua præmiſſarum, quæ in ſe reuelata eſt. Itaque prima veritas reuelans, poteſt dupliciter ſpectari. Primò, quatenus immediatè aliquid reuelat. Secundò, quatenus mediatè. Priori modo eſt obiectum Fidei: poſteriori, Theologiæ.

III. QVÆSTIO.

An reuelatio primæ veritatis,vt ſit formale obiectum Fidei, debeat eſſe obſcura?

1. Reuelatio duobus modis poteſt eſſe obſcura ſeu, ineuidens. Primò, ex parte rei reuelatæ; quod tunc fit,quando res, quæ reuelatur, non oſtenditur per ipſam reuelationem. Secundò, ex parte Dei reuelantis; quod tunc fit, quando non conſtat euidenter, reuelationem eſſe à Deo. Eſt ergo quæſtio, An vtroque modo debeat eſſe obſcura?

2. Prima Concluſio. Reuelatio primæ veritatis, quatenus eſt formale obiectum fidei, debet eſſe obſcura ex parte rei reuelatæ, id eſt, non debet clarè & euidenter oſtendere rem reuelatam. Probatur 1. ex illo Hebr. 11. 1. *Fides eſt argumentum rerum non apparentium*, id eſt, res quæ creduntur per fidem, non videntur. Vnde Auguſt. tract.40. in Ioannem: *Quid*, inquit, *eſt Fides, niſi credere quod non vides*? Item ex illo 1. Corinth, 13. 12. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem*, id eſt,in hac vita obſcurè, & quaſi in ænigmate cognoſcimus.

cognoſcimus myſteria fidei: in altera, clarè & intuitiuè videbimus. Et ratio eſt, quia ſicut homo, qui multa mihi narrat de externis nationibus, non efficit per ſuam narrationem, vt clarè videam ea, quæ narrantur, ſed tantum, vt obſcurè credam; Sic etiam Deus, quando reuelat nobis myſterium Trinitatis, non efficit per ſuam reuelationem, vt clarè videamus hoc myſterium, ſed tantum, vt obſcurè credamus. Et hoc docet experientia.

3 Dices: Multa credimus per fidem, quæ oculis videntur. Credimus enim Chriſtum feciſſe miracula, pependiſſe in cruce, mortuum & ſepultum eſſe, & poſt reſurrectionem ad cœlos aſcendiſſe: quæ omnia ſuis oculis viderunt Apoſtoli. Et Chriſtus in Euangelio, dicit, Ioan. 20. 29. *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.* Reſpondeo. Multa hîc quæri poſſunt. Primo, an myſteria fidei, quæ ab vno creduntur, poſſint videri ab alio? Certum eſt, poſſe. Nam Beati in cœlo clarè & intuitiuè vident myſterium Trinitatis, quod nos fide credimus. Secundò, An myſteria fidei, quæ ab aliquo credũtur, poſſint ſimul ab eodem videri per vnum actum? Certum eſt, non poſſe. Nam idem numero actus, non poteſt ſimul eſſe clarus & obſcurus, reſpectu eiuſdem obiecti. Tertiò, an myſteria fidei, quæ ab aliquo creduntur, poſſunt ſimul ab eodem videri per diſtinctos actus, quorum alter ſit obſcurus, alter euidens. Aliqui negant, quia eadem res non poteſt eodem tempore ſimul clarè & obſcurè alicui repræſentari. Qui enim clarè videt ſolem, non poteſt eodem tempore obſcurè illum videre. Alij affirmant, quia intellectus poteſt eodem tempore aſſentiri alicui concluſioni propter duo diſtincta media; quorum alterum clarè, alterum obſcurè illam oſtendat. Et qui oculis videt Eclipſim, poteſt eodem tempore, propter authoritatem alicuius aſſerentis, eandem credere. Quartò, an myſteria fidei, poſſint

poſſint ab aliquo ſucceſſiuè credi & videri? Certum eſt, poſſe; Quia Apoſtoli in hac vita crediderunt myſterium Trinitatis, quod non clarè in cœlo vident. Quintò, An myſteria fidei, quatenus per ſolam reuelationem nobis proponuntur, poſſint à nobis videri? Certum eſt, non poſſe; quia reuelatio per ſe non habet hanc vim, vt rem reuelatam exhibeat nobis præſentem, vt ſupra dixi. Quod obiicitur de Thoma Apoſtolo, dicendum eſt, illum aliud vidiſſe, aliud credidiſſe. Vidit Chriſti humanitatem; credidit diuinitatem & reſurrectionem.

4 Secunda Concluſio. Reuelatio primæ veritatis, quatenus nunc eſt formale obiectum noſtræ fidei, eſt etiam obſcura ex parte Dei reuelantis. Non enim conſtat nobis clarè & euidenter, reuelationem illam, propter quam credimus articulos fidei, à Deo factam eſſe. Quæres, ſi hoc clarè & euidenter conſtaret, an tunc reuelatio adhuc eſſet formale obiectum noſtræ fidei? Vel quod idem eſt, an eſſet verè aſſenſus fidei, ſi quis crederet aliquod myſterium, propter reuelationem, quam euidenter ſciret à Deo factam eſſe?

5 Aliqui affirmant. Primò, quia Angeli, Prophetæ & Apoſtoli habuerunt aſſenſum fidei, quando credebant myſteria Trinitatis & Incarnationis; & tamen euidenter ſciebant, reuelationem propter quam credebant, factam eſſe à Deo. Ergo euidentia reuelationis, ex parte Dei reuelantis, non obſtat, quo minus poſſit aliquis habere aſſenſum fidei, modo reuelatio ſit obſcura ex parte rei reuelatæ. Secundò, quia de eſſentia fidei tantum eſt, vt nitatur auctoritate dicentis, ſiue euidenter conſtet de dicente, ſiue non. Hoc patet in fide humana. Si enim aſſentiar alicui propoſitioni (quæ mihi obſcura eſt) propter ſolam authoritatem Petri, qui aſſerit eam veram eſſe; ſine dubio erit aſſenſus fidei humanæ, etiamſi euidenter cognoſcam, aſſertionem illam

illam fieri à Petro. Idem ergo dicendum eſt, de aſſenſu fidei diuinæ.

6 Alij tamen contra ſentiunt. Primò, quia aſſenſus fidei noſtræ pendet à voluntate, iuxta illud Rom. 10. 16. *Non omnes obediunt Euangelio.* At ſi eſſet euidentia de Deo reuelante, iam intellectus per huiuſmodi euidentiam, conuinceretur ad præbendum aſſenſum, & non indigeret imperio voluntatis. Secundò, quia fides noſtra fundatur in reuelatione Dei: ergo ſi reuelatio eſſet euidens, iam fides fundaretur in euidenti medio ſeu fundamento. Ergo non eſſet eſſentialiter obſcura. Tertiò, quia nos per lumen fidei noſtræ, non poſſumus euidenter cognoſcere Deum eſſe, qui reuelat; ſed hoc obſcurè credimus: Ergo vt hoc euidenter cognoſcamus, opus eſt alio lumine eſſentialiter diſtincto: Ergo etiam aſſenſus illorum luminum, erunt eſſentialiter diſtincti: Ergo & obiecta formalia. Et formale obiectum vnius aſſenſus, erit reuelatio euidens; alterius verò reuelatio obſcura. Et confirmatur, quia euidentia & ineuidentia ſunt eſſentiales differentiæ cognitionis: Ergo euidens cognitio reuelationis eſſentialiter diſtinguitur ab ineuidenti cognitione eiuſdem: ſed aſſenſus noſter eſt ineuidens circa reuelationem: Ergo eſſentialiter differt ab aſſenſu euidenti circa eandem. Ergo ſi reuelatio eſſet euidens, non poſſet eſſe formale obiectum noſtræ fidei. Quartò, quia nos credimus myſteria fidei propter reuelationem; & eodem actu credimus reuelationem propter ſeipſam: Ergo reuelatio eſt credita per fidem. Ergo non poteſt eſſe euidenter cognita.

7 Dico 1. Formale obiectum fidei, propter quod credimus, poteſt dupliciter ſpectari. Primò, adæquatè, quatenus includit non ſolam reuelationem, ſed etiam veracitatem Dei, quæ nec falli poteſt, nec fallere, vt ſuprà dictum eſt. Et ſic exprimitur his verbis: *Reuelatio*

prima veritatis, vel, prima veritas reuelans. Secundò, inadæquatè, & ſecundum alteram tantùm partem; vt ſi ſpectetur vel ſola reuelatio, vel ſola prima veritas.

8. Dico 2. Si totum obiectum formale, propter quod credimus, eſſet euidens actuali euidentia, tunc aſſenſus, qui illi inniteretur, eſſet eſſentialiter diſtinctus ab aſſenſu noſtræ fidei. Hoc probant argumenta ſecundæ opinionis; quia tunc aſſenſus ille eſſet euidens ex totali ratione obiecti. Talis autem euidentia, quæ ſumitur ex totali ratione obiecti, facit diſtinctionem eſſentialem in cognitione ſeu aſſenſu.

9. Dico 3. Si ſola reuelatio eſſet euidens, & veritas Dei obſcura; tunc aſſenſus ille, qui vtrique inniteretur, eſſet eſſentialiter obſcurus, & eiuſdem ſpeciei cum aſſenſu noſtræ fidei. Hoc probant argumenta primæ opinionis, ſimile eſt in diſcurſu Theologicô. Nam aſſenſus concluſionis, non ſolum eſt obſcurus, quando ambæ præmiſſæ ſunt obſcuræ, & per fidem creditæ; ſed etiam quando altera eſt obſcura, & altera euidens lumine naturali. Hinc ſequitur, euidentiam eſſe differentiam eſſentialem cognitionis ſeu aſſenſus, quando ſumitur ex totali ratione obiecti formalis; non autem, quando ex vna tantum parte.

10. Dico 4. Reuelatio diuina, vt ſuprà inſinuaui, ſolet fieri dupliciter. Primò, per internam & ſpiritualem locutionem. Secundò, per externam & corpoream. Vtroque modo poteſt eſſe euidens. Priori quidem, ſi Deus infunderet intellectui ſpeciem intelligibilem, per quam intellectus intuitiuè videret actionem reuelationis, ſicut in ſe eſt. Tunc enim intuitiuè videret totam naturam & eſſentiam illius actionis, & conſequenter dependentiam ipſius à ſolo Deo. Ex quo euidenter conſtaret, actionem reuelationis, per quam myſteria fidei reuelantur, fieri ac dependere à ſolo Deo. Poſteriori verò, ſi Deus in aëre formaret aliquam vocem

corpoream, & miraculis aut alio modo euidenter oſtenderet ſe eſſe, qui illam formaret.
11. Ex dictis facilè ſoluuntur argumenta ſuperius allata. Ad primum prioris opinionis reſpondeo, Prophetas & Apoſtolos habuiſſe tantum euidentiam reuelationis, non autem euidentiam primæ veritatis. Tametſi enim euidenter cognoſcerent, Deum eſſe, qui reuelabat ipſis myſteria fidei; non tamen euidenter cognoſcebant, Deum eſſe ſummè veracem, qui nec falli poſſit, nec fallere. Vnde ſequitur, aſſenſum illorum, quem habuerunt circa myſteria fidei, fuiſſe obſcurum, & eiuſdem ſpeciei, cum aſſenſu fidei noſtræ. An autem Angeli viatores lumine naturali euidenter cognouerint, Deum eſſe ſummè veracem, quæſtio eſt alterius loci.
12. Ad 2. Reſpondeo, Fidem diuinam & humanam partim conuenire, partim diſcrepare. In eo conueniũt, quod vtraque nitatur authoritate dicentis; & quod vtraque ſit obſcura, ſiue euidenter conſtet de dicente, ſiue non. Nam illa obſcuritas ſumitur ex veracitate dicentis. Non enim euidenter conſtat, an is, qui aliquid reuelat, ſit verax in reuelando, necne. In eo diſcrepant, quod fides humana nitatur reuelatione hominis, qui poſſit falli aut fallere. Diuina autem nitatur reuelatione Dei, qui non poſſit falli aut fallere. Vnde ſequitur, diuinam, tametſi obſcura ſit, ſemper tamen certam eſſe ac infallibilem: humanam verò, ſicut obſcura eſt, ita incertam ac fallibilem eſſe poſſe.
13. Ad 1. poſterioris opinionis Reſpondeo; Aſſenſum fidei noſtræ pendere à voluntate, quia intellectus noſter non poteſt euidenter conuinci ad aſſentiendum, niſi tota ratio formalis, propter quam aſſentitur, ſit euidens. Nunc autem dictum eſt, totam rationem formalem non eſſe euidentem. Tametſi enim reuelatio aliquando ſit euidens, tamen prima veritas eſt obſcura.

14. Ad 2.Reſpondeo, fidem noſtram fundari, non in ſola reuelatione, ſed ſimul in prima veritate: ac proinde totale medium ſeu fundamentum fidei noſtræ eſſe primam veritat.m reuelantem, ſeu reuelationem primæ veritatis. Hoc autem fundamentum non eſt euidens, quoad vtramque partem, vt dixi; idcóque aſſenſus, qui illi innititur, non eſt eſſentialiter euidens, ſed obſcurus.
15. Ad 3.Concedo euidentem cognitionem reuelationis eſſentialiter diſtingui ab obſcura cognitione eiuſdem. Non tamen concedo, aſſenſum Trinitatis, qui nititur euidenti reuelatione, eſſentialiter diſtingui ab aſſenſu Trinitatis,qui nititur obſcura reuelatione. Nam iſti duo aſſenſus non innituntur ſola reuelatione, vt dictum eſt, ſed partim reuelatione, partim prima veritate, quæ duo conſtituunt vnum totale obiectum fidei. Et quia hoc totale obiectum, ratione alterius partis, eſt obſcurè cognitum; etiam illi duo aſſenſus, qui fundantur in hoc totali obiecto, eſſentialiter obſcuri ſunt, ac proinde eſſentialiter non diſtinguntur.
16. Ad 4. Reſpondeo, Reuelationem dupliciter cognoſci poſſe. Primo directè & explicitè, quatenus eſt totalis materia cognitionis; vt ſi præcisè cognoſcant hanc, vel illam reuelationem à Deo factam eſſe. Et talis cognitio poteſt eſſe, vel obſcura, ſi credas: vel euidens,ſi euidenter cognoſcas à Deo factam eſſe. Secundò indirectè & implicitè, quatenus eſt ratio credendi res à Deo reuelatas; vt ſi credas myſterium Trinitatis propter reuelationem; & eodem actu credas reuelationem propter ſeipſam. Et talis actus credendi eſt obſcurus; quia eſt actus fidei, qui nititur non ſola reuelatione, ſed etiam prima veritate obſcurè credita. Simile eſt de fine, qui dupliciter amari poteſt; Primò, directè, & ſecundum ſe, quod fit per actum intentionis. Secundò, indirectè, & in alio, quod fit per actum electionis

ctionis medij. Nam eodem actu, quo amatur medium directè, tanquam obiectum amoris; amatur etiam finis indirectè, tanquam motiuum amoris.

IV. QVÆSTIO.

An reuelatio primæ veritatis, vt ſit formale obiectum Fidei, debeat eſſe publica, an priuata?

1. PVblica reuelatio eſt, quæ immediatè facta eſt Prophetis & Apoſtolis pro tota Eccleſia & per totum orbem publicata, iuxta illud Marci 16.15. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et Rom. 10. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Priuata eſt, quæ fieri poteſt alicui priuato homini, non pro tota Eccleſia, ſed pro ipſo ſolo.

2. Hoc poſito, duplex quæſtio eſt. Vna, An prior reuelatio ſufficiat omnibus ac ſingulis ad credendum? An verò præter eam, neceſſaria ſit priuata? Hæretici noſtri temporis videntur vtramque exigere: quia publica reuelatio, quæ Prophetis & Apoſtolis facta eſt, non poteſt ſingulis in particulari applicari, niſi per internam & priuatam reuelationem, quæ vnicuique propria ſit. Quam alio nomine ſolent appellare, vel internum & priuatum ſpiritum teſtificantem: Vel internum & priuatum ſpiritum.

3. Catholici docent, publicam reuelationem ſufficere; eamque ſingulis applicari per prædicationem Euangelij, & authoritatem Eccleſiæ. Quod probant ex illis verbis citatis: *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ,* Vbi Chriſtus, ſicut & alibi ſæpius, mandat Apoſtolis, vt myſteria fidei, quæ ab ipſo acceperant, aliis per prædicationem Euangelij communicarent. Quò etiam ſpectat illud, Rom. 10. 17. *Fides ex auditu.*

4. Sed notandum eſt, duo requiri ad credendum myſteria fidei. Primò, prædicationem Euangelij, vt iam

dixi ex Apoſtolo: *Fides ex auditu.* Secundò, internam gratiam, ſine qua nemo poteſt credere quæ audit per prædicationem Euangelij, Ioan. 6. 44. *Nemo poteſt venire ad me*, per fidem, *niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*, per internam gratiam. Hoc intereſt, quòd prædicatio Euangelij ſit quaſi quædam applicatio illius reuelationis, quæ Prophetis & Apoſtolis facta eſt, vt dixi. Et ideo tenet ſe ex parte obiecti, ſeu myſteriorum fidei, quæ reuelantur, prædicantur, & creduntur. Gratia verò, non eſt applicatio myſteriorum, ſed quædam motio, ſeu impulſus ſupernaturalis, qui excitat, & adiuuat hominem, vt velit & poſſit credere myſteria fidei, quæ ipſi per prædicationem proponuntur: Ideóque tenet ſe ex parte ſubiecti, id eſt, credentis. Sicut ad comburendum ſtipulas, duo neceſſaria ſunt. 1. Applicatio ſtipularum ad ignem. 2. Vis comburendi in igne. Hæc requiritur ex parte ignis: Illa ex parte obiecti, ſeu materiæ, quæ ab igne comburitur.

5. Si aduerſarij præter hæc duo, fingant aliquid tertium, nempe priuatum ſpiritum reuelantem ſeu teſtificantem, qui applicet nobis reuelationem publicam, quæ Prophetis & Apoſtolis facta eſt, audiendi non ſunt. Nam per ſolam prædicationem Euangelij poteſt fieri ſufficiens applicatio, modò ex parte credentis non deſit gratia, quæ illum confirmet ac roboret ad credendum ea, quæ per prædicationem Euangelij proponuntur. Non negamus tamen, ſpiritum quendam reuelantem, vel, vt nos loquimur, peculiarem quandam aſſiſtentiam Spiritus ſancti, dari Prælatis Eccleſiæ, qua ipſi diriguntur in gubernatione Eccleſiæ, & deciſione controuerſiarum fidei, quando neceſſe eſt, iuxta illam Chriſti promiſſionem, Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Sed illa aſſiſtentia nec priuata eſt, nec habet illos effectus, quos aduerſarij tribuunt ſuo priuato ſpiritui; quem

quem habere ſe gloriantur. Aiunt tria illi competere. Primò, quod detur omnibus & ſolis prædeſtinatis. Secundò, quod omnes & ſolos prædeſtinatos, quando legunt vel audiunt Scripturam, infallibiliter faciat certos de diuina ipſius authoritate; ita vt ſtatim norint diſcernere, quænam Scriptura ſit diuina, quæ non ſit. Tertiò, quod eadem infallibilitate faciat eos certos, non ſolum de præſenti iuſtitia, & remiſſione peccatorum; ſed etiam de futura perſeuerantia & vita æterna. Quæ omnia alibi refutata ſunt, partim tomo priori, tract. 4. cap. 2. qu. 11. partim in opuſculo de Circulo Caluiniſtico.

6. Altera quæſtio oritur inter ipſos Catholicos, An ſcilicet, ſi daretur priuata aliqua reuelatio, diſtincta à reuelatione, quæ Prophetis & Apoſtolis facta eſt, poſſet eſſe formale obiectum noſtræ fidei? Vel, an talis priuata reuelatio ſufficeret ad credendum aliquod myſterium per virtutem fidei Theologicæ? Aliqui affirmant; Alij negant.

7. Sed diſtinctione opus eſt. Nam ſi fides ſpectetur quatenus dicitur catholica ſeu vniuerſalis, ſolum nititur communi reuelatione, quæ Prophetis & Apoſtolis pro tota communitate facta eſt. Et hoc ſenſu fideles dicuntur *ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum.* (Eph. 2. 20.) Si autem ſpectetur fides ſecundum naturam & eſſentiam ſuam, poteſt etiam niti priuata reuelatione, quæ fit vni tantum homini. Hoc modò fides, qua Abraham iuſtificatus eſt, nitebatur priuata reuelatione, quæ illi ſoli facta erat de naſcituro Filio. Et tamen illa fides erat eiuſdem naturæ & eſſentiæ cum noſtra fide iuſtificante, vt patet ex Apoſtolo, Rom. 4. Idem fit in fide humana. Nam ſiue credam Petro, quando mihi ſoli aliquid dicit, ſiue credam illi, quando multis in communi loquitur; ſemper aſſenſus fidei manet eiuſdem naturæ & ſpeciei, quia ſemper nititur eadem authoritate dicentis.

CAPVT II.

De materiali obiecto Fidei, ſeu de Articulis Fidei.

MAteriale obiectum Fidei, ſunt res à Deo reuelatæ, quæ nobis ad credendum proponuntur, ſiue habeantur ex Scriptura, ſiue ex Traditione. Sunt autem duplices. Aliæ principales, & ad ſalutem neceſſariæ; Aliæ ſecundariæ, & de rebus non neceſſariis. (D. Thomas quæſt. 2. art. 5.) Priores vocari ſolent Articuli fidei, quorum præcipui in ſymbolo Apoſtolorum comprehenſi ſunt. De quibus generatim dicendum eſt, hoc ordine. 1. An Articuli fidei ſint certi & infallibiles. 2. An ſint clari & euidentes. 3. an inter illos ſint duo principales, in quibus reliqui omnes implicitè continentur. 4. An plures articuli fidei ſint in nouo teſtamento, quàm fuerint in veteri. 5. An Articuli noui Teſtamenti perfectius à nobis cognoſcantur, quàm cogniti fuerint ab Apoſtolis.

I. QVÆSTIO.

An Articuli Fidei ſint certi & infallibiles?

1. SVppono Primò, Articulos Fidei dupliciter ſpectari poſſe: Vel ſecundum ſe abſtrahendo à diuina reuelatione: Vel quatenus ſubſtant diuinæ reuelationi. Deinde triplicem eſſe certitudinem. Vnam, obiecti ſeu propoſitionis, vel articuli, cui aſſentimur. Alteram cognitionis, vel aſſenſus. Tertiam ſubiecti, id eſt, cognoſcentis, vel aſſentientis.

2. Certitudo propoſitionis oritur ex infallibili connexione prædicati cum ſubiecto: ſiue illa connexio ſit infallibilis ex parte ipſius rei, vt fit in propoſitionibus neceſſariis; ſiue ex parte diuinæ reuelationis, vt fit in illis propoſitionibus, quarum connexio, licet ex ſe contingens ſit, tamen infallibilis eſt, quatenus ſubſtat infallibili Dei reuelationi.

3 Certi

3. Certitudo aſſenſus ſeu cognitionis, oritur ex certitudine obiecti, in quo duo ſpectanda ſunt: 1. Ipſa propoſitio, cui aſſentimur; quod eſt obiectum materiale. 2. Ratio, propter quam aſſentimur; quod eſt obiectum formale. Vt ergo aſſenſus ſit certus ac infallibilis, duo neceſſaria ſunt. Primò, vt propoſitio, cui aſſentimur, ſit certa ac infallibilis. Secundò, vt ratio aſſentiendi, cui innititur aſſenſus, ſit etiam certa ac infallibilis. Nam ſi ſola propoſitio eſſet certa, ratio autem aſſentiendi incerta; non poſſet aſſenſus eſſe certus. Non enim poteſt eſſe certum, quod incerto nititur fundamento. Hoc patet in aſſenſu opinionis. Nam ſi aliquis aſſentiretur certæ propoſitioni, propter rationem aſſentiendi dubiam & incertam; aſſenſus illius non eſſet certus, ſed dubius: Nec eſſet aſſenſus ſcientiæ, ſed opinionis.

4. Certitudo ſubiecti ſeu cognoſcẽtis, reperitur in actu reflexo, quo quis iudicat, ſe nullo modo falli in aſſenſu quem habet circa aliquam propoſitionem vel articulum. Et conſiſtit in actuali quadam firmitate ſeu perſuaſione, quâ alicui propoſitioni vel articulo adhæremus. Iuxta hanc triplicem certitudinem ponam tres concluſiones.

5. Prima Concluſiò. Articuli fidei, ſi ſpectentur, quatenus ſubſtant diuinæ reuelationi, omnes certi ac infallibiles ſunt: Si a. ſpectentur ſecundum ſe, non omnes ſunt tales. Ratio eſt, quia certitudo propoſitionis oritur ex infallibili connexione prædicati cum ſubiecto, vt dictum eſt: Vnde tam certa eſt vnaquæque propoſitio, quàm infallibilis eſt connexio inter prædicatum & ſubiectum. At articuli fidei, quatenus ſubſtant diuinæ reuelationi, habent omnino infallibilem connexionem prędicati cum ſubiecto, quia diuina reuelatio nec falli poteſt, nec fallere: Ergo omnino certi ac infallibiles ſunt. Si autem ſecundùm ſe ſpectentur, aliqui habent infallibilem connexionem à parte rei, vt Deum eſſe trinum,

& vnum; aliqui fallibilem & contingentem, vt Antichriſtum naſciturum. Ergo ſecundum ſe ſpectati, non omnes certi ac infallibiles ſunt.

6. Secunda Concluſio. Aſſenſus ſupernaturalis, quo aſſentimur articulis fidei, quatenus à Deo reuelati ſunt, naturâ ſuâ certiſſimus eſt, & omnino infallibilis; tametſi illius certitudinem non penetremus. Prior pars patet ex dictis, quia certitudo aſſenſus, partim oritur ex certitudine propoſitionis, cui aſſentimur, partim ex certitudine rationis aſſentiendi, propter quam aſſentimur. At articuli fidei, quatenus ſubſtant diuinæ reuelationi, ſunt maximè certi ac infallibiles, iuxta præcedentem concluſionem; Et ratio aſſentiendi non eſt alia, quàm ipſa diuina reuelatio, quæ etiam maximè certa & infallibilis eſt: Ergo aſſenſus, qui illi innititur, non minus certus & infallibilis eſt.

7. Poſterior pars probatur, quia certitudo aſſenſus non poteſt penetrari, niſi penetretur ipſius cauſa, à qua immediatè dependet; At cauſa, à qua dependet, eſt certitudo articulorum fidei, & certitudo reuelationis diuinæ, quæ ambæ nobis in hac vita obſcuræ ſunt, vt præcedenti capite oſtenſum eſt: Ergo ſimiliter certitudo aſſenſus in hac vita obſcura eſt, & à nobis penetrari non poteſt. Nota diſcrimen inter aſſenſum fidei ſupernaturalem, de quo agimus, & aſſenſum ſcientiæ naturalis, de quo non agimus. Nam prior obſcurus eſt, vt dixi; poſterior euidens. Prior verſatur circa obiectum obſcurum; poſterior circa euidens. Prior innititur rationi aſſentiendi obſcuræ, poſterior euidenti.

8. Tertia Concluſio. Oportet firmiſſimè adhærere articulis fidei, quatenus reuelati ſunt; & multo firmius, quàm vlli propoſitioni naturali, quantumuis claræ & euidenti. Ratio eſt, quia articuli fidei, quatenus ſubſtant diuinæ reuelationi, ſunt in altiori ordine certitudinis, quàm propoſitiones naturales. Hoc intereſt,

quod

quod intellectus per ſe poſſit adhærere naturalibus: non a. reuelatis, niſi accedente pio voluntatis affectu, quo in aſſenſum & obſequium fidei, quaſi captiuus trahatur. Nam intellectus non penetrat veritates reuelatas, ſicut penetrat naturales. Vnde fit, vt neceſſariò adhæreat naturalibus; liberè autem reuelatis. Opus igitur eſt pro voluntatis affectu, de quo plura cap. 8. quæſt. 5.

9. Dices. Hæc concluſio, quæ agit de actu adhæſionis, quo firmiſſimè adhæremus articulis fidei, non videtur diſtingui à præcedenti, quæ agit de aſſenſu, quo iiſdem articulis firmiſſimè aſſentimur. Videtur enim idem eſſe, firmiſſimè adhærere articulis fidei, & firmiſſimè aſſentiri articulis fidei. Reſpondeo. Non eſt idem. Primò, quia intellectus per aſſenſum, immediatè fertur in articulos fidei; per adhæſionem verò, mediante aſſenſu. Nam per aſſenſum directè iudicat, articulos fidei eſſe veros. Poſito autem aſſenſu, reflectit ſe ſupra ipſum aſſēſum, & iudicat ſe in illo non errare circa eoſdē articulos. Secundò, quia actus adhæſionis eſt communis Catholicis & Hæreticis, non autem aſſenſus fidei. Nam ſicut Catholicus, mediante vero aſſenſu, firmiter adhæret articulis fidei, iudicans ſe in ſuo aſſenſu non errare; ſic etiam hæreticus, mediante falſo aſſenſu, firmiter adhæret contrariis articulis, ſimiliter iudicans ſe in ſuo aſſenſu non errare. Imò ſæpe fit, vt Hæreticus multo firmius ac tenacius adhæreat errori, quàm Catholicus veritati. Hoc patet ex euentu. Nam ſæpè facilius eſt, Catholicum dimouere à ſua perſuaſione, quâ adhæret veritati; quàm Hæreticum à ſua, quâ adhæret falſitati. Si etiam conferamus inter ſe duos Catholicos, in quibus ſit idem aſſenſus fidei, ſæpè fit, vt alter firmius illi adhæreat, quàm alter; quia vnus paratus eſt mori pro fide, alius non eſt.

II. QVÆSTIO.

An Articuli Fidei ſint clari & euidentes?

1. Certum eſt, ſi ſecundùm ſe ſpectentur, aliquos illorum eſſe claros & euidentes, vt Deum eſſe, Deum eſſe vnum, eſſe prouidentem: aliquos obſcuros & ineuidentes, vt Deum eſſe trinum & vnum, Verbum eſſe incarnatum. Si autem ſpectentur, quatenus reuelati ſunt, omnes eſſe obſcuros & ineuidentes, quia reuelatio ex parte rei reuelatæ ſemper obſcura eſt, vt explicaui cap. 1. q. 3. concl. 1.

2. Peculiaris difficultas eſt, An hic articulus, *Deus eſt trinus & vnus* (qui vtroque modo, tam ſecundùm ſe, quàm quatenus ſubſtat diuinæ reuelationi, obſcurus eſt) poſſit eſſe clarus & euidens in hac vita, ſaltem per abſolutam Dei potentiam? Vel, vt recentiores Scholaſtici proponunt, An puro viatori, per abſolutam Dei potentiam communicari poſſit clara & euidens cognitio myſterij Trinitatis, non quidem intuitiua, ſed abſtractiua? Nam qui clarè intuetur hoc myſterium, non eſt purus viator, ſed comprehenſor. Igitur de abſtractiua cognitione quæſtio eſt. Affirmant Scotus in 1. diſt. 3. q. 9. Molina 1. part. q. 1. art. 2. diſp. 4. Valentia ibidem, quæſt. 1. p. 3. Negant Durandus quæſt. 3. Prologi, & Argentinas ibidem.

3. Nota 1. Hanc quæſtionem dupliciter intelligi poſſe. 1. De cognitione, An ſit? 2. De cognitione, Quid ſit? quæ vocatur quiditatiua. Prior ſenſus ſic poteſt proponi: An euidenter & abſtractiuè in hac vita cognoſci poſſit, quod Deus ſit Trinus & Vnus? Poſterior ſic, An euidenter & abſtractiuè in hac vita cognoſci poſſit, quid ſit Deus trinus & vnus? Seu, quæ ſit natura & quiditas vnius Dei, & trium perſonarum? De hoc poſteriori ſenſu agimus.

4. Nota 2. Non poſſe aliquam veritatem ſeu propoſitionem

nem hoc poſteriori modo euidenter cognoſci ab intellectu, niſi vel ex terminis euidenter cognitis, vel per medium euidenter cognitum. Ratio eſt, quia omnis propoſitio, ſi euidenter nota eſt, vel eſt per ſe nota, vel per aliquid aliud. Si per ſe iam ex ſuis terminis cognoſcitur; quod tunc fit, quando cognitio extremorum eſt tam euidens, vt ex vi illius, ſimul etiam cognoſcatur eorum connexio. Si autem eſt nota per aliquid aliud, iam per aliquod medium cognoſcitur, quod illam euidenter oſtendit. Vnde ſequitur, ſi hæc veritas, *Deus eſt trinus & vnus*, poſſet euidenter cognoſci abſtractiuè, quod deberet alterutro modo cognoſci. De quo inquirendum nunc eſt.

5. Prima Concluſio. Hæc veritas, *Deus eſt trinus & vnus*, poſſet euidenter, abſtractiuè, & quiditatiuè cognoſci ex ſuis terminis, ſi poſſet dari ſpecies intelligibilis impreſſa, quæ euidenter & abſtractiuè repræſentaret nobis eſſentiam diuinam. Ratio eſt, quia per talem ſpeciem poſſemus habere cognitionem Dei, quiditatiuam abſtractiuam. Hæc autem cognitio (vt notat Scotus quodl. 7. concl. 2.) virtute & euidenter contineret omnes veritates neceſſarias de Deo, non tamen contingẽtes. Ergo per illam cognoſceremus, Deum eſſe trinum & vnum, Filium procedere à Patre per intellectum, Spiritum Sanctum à Patre & Filio per voluntatem: Non autem Deum eſſe incarnatum, aut prædeſtinaſſe aliquos ad vitam æternam, aut ex nihilo creaſſe hunc mundum. An autem talis ſpecies dari poſſit, controuerſia eſt. Negantem partem defendi in 1. par. tract. 1. cap. 9. q. 2.

6. Secunda Concluſio. Hæc veritas, *Deus eſt trinus & vnus*, non poteſt euidenter cognoſci per medium cognitum. Ratio eſt, quia deberet cognoſci, vel per cauſam, vel per effectum, vel per aliquid extrinſecum. Non primo modo, quia Trinitas nullam habet cauſam. Nec ſecundo, quia nullus effectus

procedit

procedit à Deo, vt trinus eſt. Opera enim Trinitatis ad extra, vt loquuntur Scholaſtici, ſunt indiuiſa. Nec tertiò, quia medium extrinſecum dari non poteſt, niſi diuina reuelatio, quæ vel non eſt euidens, vel non euidentes oſtendit Trinitatem perſonarum. Nullum ergo medium eſt, per quod euidenter cognoſci poſſit, Deum eſſe trinum & vnum.

7. Dices. Sunt tres effectus, per quos euidenter cognoſci id poteſt. Primus eſt, Relatio creaturæ ad Creatorem; quia ſi quis euidenter illam comprehenderet, euidenter etiam cognoſceret illius terminum, nempe Deũ ſubſiſtentem cum potentia creandi: Deus autem non ſubſiſtit, niſi in tribus perſonis: Ergo cognoſceret tres perſonas. Secundus eſt, Viſio beatifica, quia illa terminatur ad tres perſonas, & eas clarè ac quiditatiuè repræſentat. Tertius eſt, vnio hypoſtatica, quæ terminatur ad perſonam Verbi.

8. Reſpondeo. Relatio creaturæ ad Creatorem non terminatur expreſsè & formaliter ad tres perſonas, niſi quatenus vnum ſunt in eſſentia & potentia creãdi. Nec eſt medium ad cognoſcendum terminum, ſed potiùs ſupponit cognitionem ſui termini, vt ipſa cognoſci poſſit. Hoc patet ex communi doctrina de Relationibus.

9. Viſio beatifica tribus modis referri poteſt ad Deum. Primò, vt effectus ad cauſam: Et ſic, neque exactè repræſentat Deum, cùm ſit effectus inadæquatus, neque vllo modo repræſentat Trinitatem, quia nullus effectus procedit à Deo, vt trinus eſt. Secundò, vt cognitio ad obiectum cognitum: & ſic non eſt medium cognitum, quod nos ducat in abſtractiuam Dei cognitionem; ſed eſt ipſa cognitio intuitiua, qua Deus immediatè in ſe videtur, ſicuti eſt. Tertiò vt cognitio ad terminum; quatenus viſio includit reſpectum tranſcendẽtalem ad Deum, tanquam ad extrinſecum terminum: Et ſic, cognita viſione, ſolum cognoſci poteſt, Deum eſſe terminum illius,

lius; non autem haberi poteſt quidatiua Dei cognitio.

10. Vnio hypoſtatica terminatur quidem ad ſolam perſonam Verbi, ſed tamen ex vi cognitionis illius, non poteſt aliud cognoſci, quàm dari aliquam ſubſiſtentiam diuinam, quæ ſit terminus illius vnionis. Quæ autem, & qualis ſit illa ſubſiſtentia, non poteſt inde quiditatiuè cognoſci.

III. QVÆSTIO.

An ſint duo principales Articuli, in quibus reliqui omnes implicitè continentur?

1. AFfirmat D. Thomas quæſt. 1. art. 7. Cuius ſententia breuiter explicanda eſt.

Prima Concluſio. Duo ſunt primarij articuli, qui ſemper fuerunt neceſſarij ad ſalutem. Vnus, Deum eſſe. Alter, Deum habere prouidentiam circa homines. Vtrumque complexus eſt Apoſtolus, Hebr. 11. 6. cùm ait: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* In his duobus Articulis implicitè continentur omnes reliqui. In priori quidem, omnes articuli de Deo & Trinitate; vt quod Deus ſit vnus, bonus, iuſtus, miſericors, omnipotens, æternus, infinitus: & quod ſint tres perſonæ diuinæ eiuſdem eſſentiæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. In poſteriori verò, omnes articuli de prouidentia Dei circa homines; vt quod Deus creauerit illos ad imaginẽ & ſimilitudinem ſuam; quod præſcripſerit illis legem, ſecundum quam viuere debeant; quod benè agentibus præmia, malè agentibus ſupplicia conſtituerit, quod eos à ſeruitute peccati per Chriſtum redemerit; quod Sacramenta pro ipſorum ſalutẽ inſtituerit; & ſic deinceps.

2. Igitur, qui in veteri Teſtamento explicitè credebant illos duos primarios articulos, implicitè credebant omnes reliquos. Et hoc ſenſu affirmat D. Thomas, articulos

culos fidei, tametſi ſucceſſu temporis creuerint, quoad numerum, (quia plures ſunt in nouo, quam fuerint in veteri Teſtamento, vt ſequenti quæſtione oſtendam) non tamen creuiſſe, quoad ſubſtantiam. Nam tota illorum ſubſtantia implicitè continetur in duobus illis primariis: Deus eſt, & Deus habet prouidentiam circa homines.

4 Secunda Concluſio. Illi duo articuli poſſunt dupliciter ſpectari. Primo, quatenus ſolo lumine naturali cognoſcuntur. Et ſic reliqui articuli fidei, qui nobis reuelati ſunt, non continentur in illis implicitè, ſeu virtualiter. Nam gentilis, qui ſolo lumine naturali cognoſcit, Deum eſſe, & habere prouidentiam circa homines; non cenſetur implicitè credere omnes articulos fidei Chriſtianæ. Ratio eſt, quia nemo cenſetur illos implicitè credere, niſi habeat piam affectionem voluntatis, qua paratus ſit illos credere, ſi proponantur. At gentilis, per hoc præciſè, quod lumine naturali cognoſcat, Deum eſſe, & habere prouidentiam circa homines; non habet piam voluntatem credendi articulos fidei Chriſtianæ; quia hæc voluntas pendet etiam ex auxilio gratiæ actualis. Et confirmatur, quia Diabolus ſolo lumine naturali perfectè cognoſcit. Deum eſſe, & habere prouidentiam circa homines; & tamen non habet piam voluntatem credendi articulos fidei, qui nobis reuelati ſunt.

4 Secundò poſſunt ſpectari, quatenus creduntur fide ſupernaturali, propter reuelationem Dei. Et ſic reliqui articuli in illis implicitè & virtualiter continentur. Dices: Ergo ex illis per bonam conſequentiam duduci poſſunt. At non poſſunt. Ergo in illis implicitè non continentur. Minor patet, quia non ſequitur, Deus eſt: Ergo eſt trinus in perſonis. Nec item: Deus habet prouidentiam circa homines: Ergo Filius Dei eſt incarnatus. Reſpondeo. Non ideo dicuntur implicitè in illis

contineri

contineri, quaſi per bonam & euidentem conſequentiam ex iis deduci poſſint; Sed ob alias duas cauſas. Vna ſumitur ex parte credentis. Altera ex parte rei creditæ.

5. Prior eſt: Qui expreſsè credit illos duos primarios articulos, propter reuelationem Dei, habet expreſſam voluntatem illos credendi, vt dictum eſt. At qui expreſsè vult credere duos primarios articulos, præcisè propter reuelationem Dei, conſetur implicitè velle credere reliquos articulos, propter eandem reuelationem. Sicut, qui expreſsè dolet de vno peccato mortali, cuius meminit, propter amorem Dei; cenſetur implicitè dolere de aliis peccatis, quorum non meminit, ex eodem Dei amore. Et qui expreſsè paratus eſt ex charitate ſeruare vnum præceptum Dei, quod illi proponitur; cenſetur ex eadem charitate implicitè paratus eſſe ad ſeruanda reliqua, quæ illi non proponuntur.

6. Poſterior eſt: Reliqui articuli dicuntur implicitè contineri in illis duobus, quia vel ex natura rei, vel ex libera Dei voluntate in illis continentur. Nam omnes articuli de Deo & Trinitate, ex natura rei continentur in illo, *Deus eſt.* Et omnes reliqui articuli, ex beneplacito Dei, continentur in illo, *Deus habet prouidentiam circa ſalutem hominum.* Vnde qui expreſsè credit, *Deum eſſe*; cenſetur implicitè credere, Deum eſſe vnum in eſſentia, & trinum in perſonis. Similiter, qui expreſsè credit, *Deum habere prouidentiam circa homines*; cenſetur implicitè credere, omnes modos particulares, quibus Deus ex ſuo beneplacito conſtituit homines ad ſalutem perducere.

7. Sed contrà: Si omnes articuli de Deo & Trinitate ex natura rei continentur in illo, *Deus eſt*: Ergo per neceſſariam conſequentiam ex illo deduci poſſunt, quod ſuprà negatum eſt. Patet à ſimili. Nam quidquid ex natura rei continetur in hac propoſitione, *Homo*

eſt, hoc [illegible] am conſequentiam ex ea deducitur. Neceſſariò enim ſequitur: Eſt Homo: Ergo eſt rationale; quia rationale ex natura rei continetur in homine. Ergo ſimiliter neceſſariò ſequitur: Eſt Deus: Ergo eſt trinus in perſonis; quia Trinitas ex natura rei continetur in Deo. Reſpondeo. Neceſſariò ſequitur ex parte rei, ſed non reſpectu noſtri. Vel, eſt neceſſaria conſequentia ex parte rei; ſed non eſt euidens reſpectu noſtri in hac vita mortali.

IV. QVÆSTIO.

An ſint plures Articuli Fidei in nouo Teſtamento, quam fuerint in veteri?

1. D. Thomas quæſt 1. art. 7. ſic proponit: An Articuli Fidei creuerint ſucceſſu temporis? Et reſpondet, Non creuiſſe quoad ſubſtantiam, ſed quoad numerum. Prius iam explicatum eſt; Poſterius hîc explicandum.

Prima Concluſio. Multi Articuli Fidei expreſsè reuelati ſunt in nouo Teſtamento, qui non erant expreſsè reuelati in veteri. Cuiuſmodi ſunt hi. 1. De neceſſitate Baptiſmi. 2. De reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia. 3. De Sacramento Confirmationis, extremæ Vnctionis, & Matrimonij. 4. De ſecreta peccatorum Confeſſione & Abſolutione. 5. De Vicario Chriſti in gubernatione totius Eccleſiæ. Et ſi qui ſimiles ſunt. Vnde ſequitur, plures eſſe articulos fidei in nouo teſtamento, quàm fuerint in veteri.

2. Notandum tamen eſt, hæc duo diſtincta eſſe. Primò, hi Articuli non fuerunt reuelati in veteri Teſtamento. Secundò, hi articuli non fuerunt præfigurati in veteri Teſtamento. Prius verum eſt; Poſterius falſum. Nam Baptiſmus fuit præfiguratus per circumciſionem & tranſitum maris rubri: Euchariſtia per panem & vinum Melchiſedech: Et ſic deinceps.

3. Secun

3. Secunda Concluſio. Illi ipſi Articuli fidei, qui in vtroque Teſtamento reuelati ſunt, multo clarius & expreſſius reuelati ſunt in nouo Teſtamento, quàm in veteri; vt articulus Trinitatis, Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis Chriſti, & vocationis gentium. Hi enim obſcurè reuelati ſunt in veteri Teſtamento; clarè in nouo.

4. Obijcies; Suprà dictum eſt (cap. 1. quæſt. 3.) diuinam reuelationem ſemper eſſe obſcuram, nunquam claram. Reſpondeo. Semper eſt obſcura, tum ex parte Dei reuelantis, tum ex parte rei reuelatæ, vt ibidem explicatum eſt. At ex parte verborum, quibus proponitur, aliquando eſt obſcura, aliquando clara. Et hoc ſenſu hîc loquimur. V. g. Reuelatio myſterij Trinitatis in nouo Teſtamento clara eſt ex parte verborum, Matth. 28. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus Sancti.* Et 1. Ioan. 5. 7. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Et hi tres vnum ſunt.* Tres, quoad perſonas: Vnum, quoad eſſentiam. At in veteri Teſtamento, fuit obſcura; vt Gen. 1. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram.* Et, *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Vbi aliqui putant, Patrem ſignificari nomine Dei: Filium; nomine principij: Spiritum Sanctum, nomine Spiritus Domini. Item Gen. 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Vbi Deus de ſe loquitur in plurali numero, propter pluralitatem perſonarum. Sed tam obſcurè, vt Trinitas inde colligi non poſſit. Simile eſt illud Gen. 3. 22. *Ecce, Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum.* Et Gen. 11. 7. *Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum.*

5. Idem dico de myſterio Incarnationis & vocationis gentium. Hoc enim obſcurè reuelatum fuit Prophetis; clarè Apoſtolis, Eph. 3. 5. *Prout poteſtis legentes intelligere*

prudentiam meam in myſterio Chriſti: quod aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius, & Prophetis in ſpiritu, gentes eſſe cohæredes, & concorporales & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euangelium. Nota, in myſterio vocationis gentium duo ſpectari poſſe. Primò, quod gentiles vocandi eſſent ad fidem Chriſti. Secundò, quod ſaluandi eſſent ſine onere circumciſionis & legis Moſaïcæ. Prius fuit reuelatum in veteri Teſtamento per Iſaiã (cap. 2. 2. Et cap. 54. 3. & cap. 55. 1.) & per alios Prophetas: Poſterius non item: Et ex hac parte, Apoſtoli habuerũt pleniorem cognitionem vocationis gentium, quàm Prophetæ.

6. Ratio autem, cur Articuli Fidei in nouo Teſtamento clarius explicati ſint, quàm in veteri; eſt hæc, quia ſerui non tam perfectè ſciunt conſilia & ſecreta Patrisfamilias, quàm filij & amici; iuxta illud Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid faciat Dominus eius.* At Iudæi erant ſerui, nos filij: Illi ex ancilla, nos ex libera (Gal. 4. 31.) Et ad hoc ſignificandum, Moyſes velata facie loquebatur Iudæis: nobis autem reuelata facie locutus eſt Chriſtus, (teſte Apoſtolo 2. Corint. 3. 13.) Quò etiam ſpectat, quod paſſim docent Theologi, vetus Teſtamentum differre à nouo, ſicut vmbram imaginis ab ipſa imagine (Hebr. 10. 1.) Sicut occultum à patefacto (Auguſt. lib. 16. de Ciuitate Dei, cap. 26.) Sicut inchoatum à perfecto, ſemen ab arbore, ſpicam à frumento. (D. Thomas in 2. quæſt. 107. art. 3.)

V. QVÆSTIO.

An Articuli Fidei perfectius cognoſcantur à nobis, quàm cogniti fuerint ab Apoſtolis?

1. IOachimus Abbas diſtinguit tres ſtatus hominum. Primum, ab Adamo vſque ad Chriſtum. Secundum,

à Chriſto vſque ad Sanctum Benedictum. Tertium, à Sancto Benedicto vſque ad finem mundi. In primò dicit latam & prædicatam eſſe legem carnalem. In ſecundo, latam quidem legem ſpirituale Euangelij, ſed carnaliter, non ſpiritualiter prædicatam. In tertio, eandem ſpiritualiter prædicatam. Ita refert Guido Carmelita in lib. de Hæreſibus, Alphonſus à Caſtro lib. 2. aduerſus hæreſes, verbo, *Apoſtoli*, & alij ex illis. Vnde ſequitur, Articulos Fidei, ex ſententia Ioachimi, perfectius nunc intelligi & prædicari, quàm tempore Apoſtolorum intellecti & prædicati fuerint. Nunc enim ſecundum Spiritum intelligi & prædicari; quod tempore Apoſtolorum factum non eſt.

2. Prima Concluſio. Articuli fidei non cognoſcuntur hoc tempore perfectius, quam cogniti fuerint ab Apoſtolis. Nam Apoſtoli habuerunt plenam notitiam omnium articulorum, qui ad ſalutem ſunt neceſſarij. Ioan. 15. 15. *Omnia quæcunque audiui a Patre meo, nota feci vobis*. Et cap. 16. 13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Et 2. Cor. 3. 6. *Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu*. Et Eph. 2. 20. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*. Et ratio duplex eſt. Vna ſumitur ex hoc vltimo teſtimonio, quia doctrina fidei, quam nos habemus, fundatur in doctrina Apoſtolorum: Ergo noſtra non poteſt eſſe perfectior, quam illorum fuit. Altera, quia nos aliunde non habemus notitiam fidei, quàm ex Scriptura & Traditione. At Apoſtoli non minus intellexerunt Scripturam & Traditionem, quàm nos. Nam ipſi, ex immediata Dei reuelatione, acceperunt Scripturam & Traditionem.

3. Dices: Multi Articuli fidei, poſt tempora Apoſtolorum, in diuerſis Conciliis perfectius explicati ſunt, quàm antea erant; vt quod Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, tanquam ab vno principio; quòd Sa-

ctamenta conferant gratiam ex opere operato, quòd B. Virgo manſerit in perpetua virginitate; Et ſic deinceps. Reſpondeo. Huiuſmodi articuli explicati ſunt ex ipſa Scriptura & Traditione. Igitur Apoſtoli, qui optimè intelligebant ſenſum Scripturæ & Traditionis, non indigebant explicatione. Alij verò, qui poſt temporá Apoſtolorum ſecuti ſunt, quia non ſemper aſſequebantur mentem Scripturæ & Traditionis, indigebant explicatione; quæ tamen, vt dixi, ex ipſa Scriptura & Traditione facta eſt.

4. Sed contrà: Prælati Eccleſiæ in Conciliis congregati ſolent inuocare Spiritum Sanctum, vt per eius aſſiſtentiam poſſint definire controuerſias Fidei, quæ proponuntur: Ergo definitio & explicatio articulorũ fidei, quã ipſi faciunt, non ſumitur ex ſola Scriptura & Traditione, ſed multo magis ex aſſiſtentia & dilectione Spiritus Sãcti. Reſpondeo. Sumitur ex ſola Scriptura & Traditione, per aſſiſtentiam Spiritus Sancti. Ideò enim Spiritus Sanctus aſſiſtit Prælatis Eccleſiæ, vt perfectè intelligant ſenſum Scripturæ & Traditionis; non autem, vt nouas reuelationes, aut nouam doctrinam ab illo accipiant.

5. Sed iterum contrà: Spiritus Sanctus eo modo aſſiſtit Prælatis Eccleſiæ in Conciliis generalibus, quo aſtitit Apoſtolis in Concilio Hieroſolymitano: At illis aſtitit per nouam reuelationem, non autem per ſimplicem explicationem Scripturæ aut Traditionis: Ergò eodem modo aſſiſtit Prælatis Eccleſiæ. Reſp. Solutio huius obiectionis pendet ex illa quæſtione. An Apoſtoli plenam cognitionem Articulorum Fidei acceperint ipſo die Pentecoſtes, per miſſionem Spiritus Sancti; An verò progreſſu temporis aliqua didicerint, quæ antea neſciebant? Vel, quod idem eſt, An illá promiſſio; *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, perfectè impleta ſit in die Pentecoſtes; an verò ſucceſſu temporis? Priorem partem tenet Dominicus Bannes q. 5. ar. 7. dub. 2. Poſte

2. Poſteriorem Toletus in c.16. Ioan. annotat.20. Pro maiori intelligentia, duo explicanda ſunt. 1. Quomodo docti ſint omnem veritatem à Spiritu Sancto. 2. Quando docti ſint. Sit igitur

6. Secunda Concluſio. Spiritus Sanctus variis modis docuit Apoſtolos omnem veritatem 1. Reuocando illis quædam in memoriam, quæ audierant à Chriſto, ſed obliti erant. 2. Explicando quædam, quæ audierant, ſed non intellexerant. 3. Multa de nouo docendo, quæ à Chriſto non audierant. 4. Aperiendo verũ ſenſum Prophetiarũ veteris Teſtamenti. Vide Toletum loco citato.

7. Tertia Concluſio. Spiritus Sanctus non docuit Apoſtolos omnem veritatem in die Pentecoſtes, ſed ſucceſſiuè; prout neceſſitas Eccleſiæ exigebat. Nam Petrus (Actor.10.10.) in mentis exceſſu, per viſionem ſibi oblatam, didicit, gentiles ad fidem Chriſti pertinere, non minus quàm Iudæos; quod antea neſciebat. Vnde ibid. v.34. ait: *In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* Et Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano (Act.15. 6.) diſputarunt de hac quæſtione; an gentiles conuerſi ad fidem Chriſti, ſaluari poſſent ſine circumciſione, & obſeruatione legalium. Et tandem, magna inquiſitione facta, concluſerunt his verbis: *viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis.* Ergo Spiritus S. in illo Concilio aliquid eos docuit, quod antea non ſciebant. Et de Paulo certum eſt, quod poſt acceptum Spiritum S. raptus ſit in tertium cœlum & audierit *arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Nam Spiritum Sanctum accepit Damaſci, per impoſitionem manuum Ananiæ, ſtatim poſt ſuam conuerſionem (Act.9. 17.) At nouem annis poſt conuerſionem, raptus eſt in tertium cœlum, vt oſtendit Cornelius à Lapide, in cap. 12. poſterioris ad Corinthios, & plures alij: Igitur Apoſtoli, non vno tempore, ſed ſucceſſiuè didicerunt ea, quæ ad doctrinam

Fidei Chriſtianæ erant neceſſaria.

8. His poſitis,ad obiectionem n.5.allatam,ſic reſpondeo. Spiritus S. duobus modis potuit aſſiſtere Apoſtolis in Concilio Hieroſolymitano. 1. Per nouam reuelationem. 2. Per explicationem Scripturæ veteris Teſtamenti: Si aſtitit priori modo, vt obiicitur,tunc negandum eſt,quod eodem modo aſſiſtat Prælatis Eccleſiæ in Conciliis generalibus. Ratio diuerſitatis eſt,quia Apoſtoli, pro noua Chriſti Eccleſia indigebant nouis reuelationibus. Prælati Eccleſiæ iam non indigent. Nam omnes reuelationes, quæ toti Eccleſiæ futuræ erant neceſſariæ,ſufficienter factæ ſunt Apoſtolis.

CAPVT III.

De Scriptura, in qua continentur Articuli Fidei.

ARticuli Fidei, de quibus generatim dictum eſt, partim habentur ex Scriptura, partim ex Traditione. Igitur de Scriptura & Traditione agendum eſt. In Scriptura tria ſpectari poſſunt. 1. Canon ſeu Catalogus librorum Scripturæ. 2. Verſio, ſeu tranſlatio. 3. Senſus, tàm literalis, quàm myſticus. De quibus dicendum eſt, hoc ordine. 1. Qui libri ſint Canonici ſeu diuini? Vel, quod idẽ eſt,qui libri pertineant ad ſacram Scripturam. 2. Quæ ſit legitima verſio Scripturæ. 3. Quis ſit ſenſus Scripturæ literalis,& quis myſticus. 4. An quilibet Scripturæ locus admittat ſenſum literalem. 5. An aliquando vnus idémque locus admittat plures ſenſus literales. 6. An quando libri veteris Teſtamenti citantur in nouo, citentur tantùm in ſenſu literali. 7. An ſenſus literalis ſit obſcurus. 8. Quæ ſit cauſa huius obſcuritatis. 9. An Lutherani & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam, & ex ea diſputari poſſint.

I. QVÆ

I. QVÆSTIO.

Qui libri Scripturæ ſint Canonici?

1. CAnon duo ſignificat. 1. Normam ſeu regulam, quam ſequimur. 2. Catalogum ſeu numerum aliquarum rerum. Vtroque ſenſu libri Scripturæ vocantur canonici. Priori quidem, quia continent normam ſeu regulã, quam in fide & moribus ſequi debemus. Poſteriori, quia in catalogum librorum diuinorũ relati ſunt.

2. Eſt ergo quæſtio, quinam libri veteris ac noui teſtamenti ſint canonici, hoc poſteriori ſenſu? Id eſt, quinam relati ſint in canonem ſeu catalogum librorum ſcripturæ, tanquam diuini, ſeu à Deo inſpirati? Reſpondeo. In canonem, quo vtuntur Catholici, relati ſunt hi libri veteris teſtamenti: Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, duo Eſdræ, Tobias, Iudith, Eſter, Iob, Pſalterium, Prouerbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia, Eccleſiaſticus, quatuor maiores Prophetæ, duodecim minores, duo libri Machabæorum. Item, hi libri noui Teſtamenti: Quatuor Euangelia, Actus Apoſtolorum, quatuordecim Epiſtolæ Pauli, tres Ioannis, duæ Petri, vna Iacobi, vna Iudæ, Apocalypſis Ioannis.

3. Hic canon habetur in Concilio Tridentino, ſeſſ. 4. Et Patres illius Concilij acceperunt illum per Traditionem ab Eugenio Papa, in Concilio Florentino, vt videre eſt apud Bartholomæum Carranzam in ſumma Conciliorum. Rurſum Eugenius illum accepit à Gelaſio Papa, in Concilio Romano, vt patet ex 2. tomo Conciliorum, in decretis Gelaſij circa finem. Iterum Gelaſius ab Auguſtino, lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. Et Auguſtinus à Concilio Carthaginenſi tertio, quod alij quintum, alij ſextum vocant. Denique Patres huius Concilij ab Innocentio I. epiſt. 3. ad Exuperium

c.7. Vixit autem Innocentius an. Christi 401. Igitur ab illo tempore primitiuæ Eccleſiæ ad nos vſque, per continuatam Traditionem, perſeuerat idem ille ſcripturæ canon; quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur.

4. Ex hoc canone non paucos libros aduerſarij noſtri expunxerunt. Caluiniſtæ quidem, ex canone veteris Teſtamenti, Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos. Lutherani verò, tum illos eoſdem; tum etiam ex canone noui Teſtamenti, Epiſtolam ad Hebræos, Epiſtolam Iacobi, Epiſtolam Iudæ, & Apocalypſin Ioannis. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis ſcripſit Auguſtinus, in lib. de bono perſeuerantiæ. cap. 11. *Scripturas*, inquit, *ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio, imo ſacrilegio; quod volunt, ſumant; quod nolunt, reiiciant*.

5. Dices 1. Tobias, Iudith, Sapientia, Eccleſiaſticus; & Machabæi non fuerunt in canone Iudæorum: Ergo etiam debent excludi à noſtro canone. Reſpondeo. Negatur conſequentia. Non enim neceſſe eſt, vt illi ſoli libri habeantur canonici apud nos Chriſtianos; qui tales habiti ſunt apud Iudæos, vt rectè notat Auguſtinus, lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. cùm ait: *Machabæorum libros, non Iudæi, ſed Eccleſia pro canonicis habet*. Et ratio manifeſta eſt; quia canon Iudæorum conſignatus fuit ab Eſdra, vel ſaltem tempore Eſdræ, vt plerique tradunt. At tempore Eſdræ, nondum ſcripti erant libri Machabæorum. Quid ergo mirum, ſi in illum canonem relati non fuerint? Idem poſt Auguſtinum notauit Iſidorus in libro Procœmiorum de libris veteris ac noui Teſtamenti. *Hebræi*, inquit, *non recipiunt libros Tobiæ, Iudith, & Machabæorum, Eccleſia tamen eoſdem inter canonicas ſcripturas enumerat*. Et ibidem; *Sapientia & Eccleſiaſticus parem cum reliquis canonicis libris tenere noſcuntur authoritatem*.

6. Dices

6. Dices 2. Non ſoli Iudæi, ſed etiam multi Chriſtiani, præſertim antiqui Patres, qui ſcripſerunt ante Innocentium & Auguſtinum, excluſerunt ſupradictos libros à canone. Reſpondeo. Canon, quo nunc vtuntur Chriſtiani, nondum erat conſignatus tempore iſtorum Patrum. Extabant quidem varij libri, tam veteris quàm noui Teſtamenti, qui in manibus hominum verſabantur; ſed nondum erat determinatè ab Eccleſia definitum, quinam ex illis pro canonicis habendi eſſent, qui non eſſent. Primus, qui hoc legitimè definiuit, fuit Innocentius Papa. Eius definitionem ſecutus eſt Auguſtinus cum aliis Epiſcopis Africæ, in Concilio Carthaginenſi; Exuperius cum Epiſcopis Galliæ; Gelaſius in Concilio Romano; totus denique orbis Chriſtianus vſque ad hæc noſtra tempora. Soli ferè Lutherani & Caluiniſtæ, ſine cauſa, tergiuerſantur, & à conſenſu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos Patres qui ante definitionem Innocentij, de hac re ſcripſerunt; importunè prouocant. Sed fruſtrà. Nam Patres illi, cùm res nondum eſſet legitimè per Eccleſiam declarata, poterant de quibuſdam libris, vel dubitare, vel aliter ſentire. At nunc, facta & approbata legitima declaratione, dubitationi, vel contrariæ opinioni locus non eſt. De hoc plura ſcripſi in libro, De Titulis Caluiniſtarum.

II. QVÆSTIO.

Quæ ſit legitima verſio Scripturæ?

1. NOs Catholici vtimur veteri ac vulgata verſione, quę iam multis ſæculis in Eccleſia viguit, & communi Chriſtianorum conſenſu recepta eſt. Hanc repudiant noſtri aduerſarij, & in eius locum, non vnam aut duas, ſed propè infinitas ſuis auditoribus obtrudunt. Nam alia eſt verſio Lutheri, alia OEcolampadij, alia Theodori Bibliandri, alia Caſtalionis, alia

Iunij

Iunij & Tremellij, alia Munſteri, alia Bezæ, aliæ aliorum: quæ omnes inter ſe diſſident, & ab ipſis aduerſariis meritò reprehenduntur.

2. Certè Lutherus in commentario de nouiſſimis verbis Dauidis, in præfatione: *Omnino*, inquit, *melius eſſet, retinere illam hactenus receptam & vſitatam verſionem Bibliorum, quàm tot nouas verſiones cumulari, quibus nihil proficitur, niſi quod diſſimilitudo, & diſcrepantia lectionum, memoriam legentium turbat, & ſtudium remoratur, ac in multis locis incertiorem, quàm fuerat dimittit.*

3. Et in libro prophetiarum ſuarum, qui à Georgio Vvaltero Hallenſi Prædicante collectus eſt: *Tam multæ*, inquit, *noſtro tempore ſunt verſiones Bibliorum, vt paulatim tam multa futura ſint Biblia, quàm multi ſcioli in Hebraica lingua Magiſtros ſeſe profitebuntur.* Et Rauchlinus (alias Capnion) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan: *Multa tranſlationes Bibliorum in lucem prodeunt, quas melius fuiſſet non natas eſſe, vel ſtatim interiiſſe.* Omitto alios, qui ſimilia habent.

3. Quanto feliciores Catholici, qui vnam, certam, conſtantem, ac vniformem ſequuntur Editionem: Et tametſi toto orbe diffuſi ſint, vnâ tamen loquuntur linguâ, & iiſdem Spiritus Sancti verbis ac formulis aſſueti ſunt. His rectè accommodari poteſt illud, Gen. 11. 1. *Erat autem terra labij vnius, & ſermonum eorundem.* Et ibidem: *Ecce, vnus eſt populus, & vnum labium omnibus.* Aduerſariis verò, quod ſequitur; *Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Et rurſum; *Vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ.* Vno verbo. Catholici & aduerſarij repræſentant duas familias, in quarum altera, Pater & Mater, Filij & Filiæ, ſerui & ancillæ, eodem loquuntur idiomate, & ſinguli ſingulos probè intelligunt: in altera tot idiomata ſunt, quot capita: vbi

Pater

Pater Gallicè, mater Hiſpanicè, filij Latinè, filiæ Belgicè, ſerui Italicè, ancillæ Germanicè loquuntur: Vbi eoſcenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miſcetur pharmacum; & ſic deinceps.

III. QVÆSTIO.

Quis ſit ſenſus Scripturæ literalis, & quis myſticus?

1. SOlet diſtingui duplex Scripturæ ſenſus. Alter literalis; ſeu hiſtoricus: alter ſpiritualis, ſeu myſticus. Literalis eſt, qui proximè ſeu immediatè ſignificatur per ipſa verba; ſiue ſint verba propria, ſiue metaphorica. Myſticus eſt, qui non ſignificatur proximè per ipſa verba, ſed per rem ſignificatam ipſis verbis. Ita D. Thom. 1. p. q. 1. art. 10. vbi notat duplicem eſſe ſignificationem in Scriptura ſacra. Vnam verborum, quæ pertinet ad ſenſum literalem. Alteram rerum, quæ pertinet ad ſenſum myſticum ſeu ſpiritualem. Nam & verba ſignificant rem aliquam ſecundum literam; & res ſignificata per verba, iterum ſignificat rem aliam ſecundum myſterium.

2. Vtrumque ſenſum inſinuat Apoſtolus, 1. Corinth. 10. 1. cùm ait: *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari; & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* Nam in his & ſequentibus verbis, latet duplex ſenſus. Vnus literalis, qui proximè & immediatè ſignificatur per verba citata: nempe, filios Iſraël, quando ex Ægypto egreſſi ſunt, tranſiuiſſe mare rubrum, ambulaſſe ſub nube, comediſſe Manna in deſerto, bibiſſe aquam de petra. Alter myſticus, qui non ſignificatur proximè per verba citata, ſed per res ſignificatas verbis citatis. Nam per exitum filiorum Iſrael ex Ægypto per Moyſen, ſignificatur exitus noſter ex ſeruitute peccati per Chriſtum. Et per mare rubrum, ſignificatur baptiſmus:

Per

Per Manna Corpus Chriſti in Euchariſtia: per aquam, Sanguis Chriſti: per petram, Chriſtus.

3. Myſticus à Theologis ſubdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem ſeu tropologicum. Sicut enim tres ſunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas; ita tres ſenſus myſtici. Allegoricus reſpondet fidei, anagogicus ſpei, moralis charitati. Nam allegoricus eſt, quando verba ſcripturæ, præter ſenſum literalem, quem habent, ſignificant aliquid pertinens ad fidem, vel Eccleſiam militantem: quo pacto Abraham, qui ſecundum ſenſum literalem, habuit duos filios, vnum ex ancilla, & alterum ex libera; allegoricè ſignificat Deum, qui habet duos populos; vnum Iudæorum ex Synagoga, alterum Chriſtianorum ex Eccleſia. Hunc ſub libertate gratiæ Chriſti; illum ſub ſeruitute legis Moſaïcæ (ad Galat. 4. 22.)

4. Anagogicus eſt, quando verba ſcripturæ, præter ſenſum literalem, ſignificant aliquid pertinens ad vitam æternam, vel Eccleſiam triumphantem, quam ſperamus: quo pacto illud Pſal. 64. 11. *Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*; ſecundum literam intelligitur de terra promiſſionis in Palæſtina: At anagogicè, de vita æterna, vbi eſt vera requies. (Hebr. 4. 3.).

5 Moralis eſt, quando verba ſcripturę præter ſenſum literalem, ſignificant aliquid pertinens ad inſtructionem morum, vel officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti*; ſecundum literam intelligendum eſt de veris bobus: At moraliter, de concionatoribus, qui non debent impediri, quominus petant ſuſtentationem à populo. (1. Corinth. 9. 9.)

6. Eſt ergo quadruplex ſcripturæ ſenſus. 1. Literalis. 2. allegoricus. 3. anagogicus. 4. moralis, qui omnes oſtendi ſolent in voce *Hieruſalem*. Nam illa vox ſignificat literaliter vrbem Palæſtinæ; allegoricè, Eccleſiam militantem; anagogicè, Eccleſiam triumphantem; moraliter,

taliter, animam hominis in hac vita. Omnes item notari ſolent in Epiſtola ad Galatas, cap.4. Nam literalis eſt in illis verbis, *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis. *Hæc ſunt duo teſtamenta,* &c. Anagogicus in illis, *Illa autem, quæ ſurſum eſt Hieruſalem.* Moralis in illis, *Quomodo tunc is, qui ſecundum carnem fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum, ita & nunc.*

7. Notatum eſt à viris doctis, iuxta hos quatuor ſenſus ſcripturæ, quatuor eſſe Doctores Eccleſiæ, Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinum, Gregorium. Et ſingulos in ſingulis ſenſibus explicandis excelluiſſe. Hieronymum in literali, Ambroſium in allegorico, Auguſtinum in anagogico, Gregorium in morali.

IV. QVÆSTIO.

An quilibet Scripturæ locus admittat ſenſum literalem.

1. LYranus Prolog. 3. Poſtillæ Bibliorum, putat aliqua ſcripturæ teſtimonia non habere ſenſum literalem, ſed tantum myſticum: præſertim in duobus caſibus. Primò, quando occurrit parabola, vt Iudic. 9. 8. *Ierunt ligna, vt vngerent ſuper ſe Regem.* Secundò, quando occurrit metaphora, vt Matth. 5. 30. *Si dextra manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam.* Hîc neutrum teſtimonium admittit ſenſum literalem: Alioqui vel falſus, vel abſurdus eſſet aſſenſus. Nam ſecundum literam, falſum eſt, ligna iuiſſe, vt vngerent ſuper ſe Regem. Et abſurdum, manum abſcindi oportere, quoties per eam aliquod peccatum committitur. Igitur ſenſus vtriuſque teſtimonij debet eſſe myſticus ſeu ſpiritualis: vt per ligna ſyluarum intelligantur viri Sichem, qui ad eligendum ſibi regem conuenerunt: Et per dextram manum ſignificetur proximus, à quo ſeparari debemus, ſi ſcandalo nobis eſt.

2. Hæc

2. Hæc ſententia confirmatur authoritate Origenis, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorij, qui idem docent. Nam Origenes hom. 2. in Geneſin circa finem, adducit illud Prouerb. 26. 6. *Spina naſcetur in manu temulenti:* quod ſecundum literam intelligi non poteſt. Hieronymus in cap. 11. Iſaiæ, citat illud ibidem. *Habitabit lupus cum agno:* quod etiam falſum eſt, ſecundum literam. Gregorius lib. 4. moral. cap. 1. & 2. adducit illud Iob. 3. 3. *Pereat dies, in qua natus ſum:* quod abſurdum eſt, ſi ſecundum literam intelligatur. Denique Auguſtiſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 5. ſic ait: *Cauendum eſt, ne figuratam locutionem ad literam accipias. Ad hoc enim pertinet, quod ait Apoſtolus: Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.*

3. Nihilominus dicendum eſt, in quouis Scripturæ teſtimonio, non obſtante vlla metaphora vel parabola, reperiri ſenſum literalem. Pro quo tria notanda ſunt. Primò, ſenſum literalem eſſe, qui verbis ipſis, ſiue propriè, ſiue metaphoricè ſumptis, proximè ſignificatur. Hoc ſuprà explicaui. Secundò, quando verba non ſumuntur propriè, ſed metaphoricè (vel, vt alij dicunt, figuratè, aut tranſlatitiè) tunc illum eſſe ſenſum literalem, qui proximè ſignificatur per verba metaphoricè ſeu tranſlatitiè ſumpta: vt ſi dicam: *Lupus habitabit cum agno.* Hic enim lupus & agnus, non ſumuntur propriè pro vero lupo vel agno, ſed tranſlatitiè pro feroci & manſueto. Ergo hic debet eſſe ſenſus literalis: Quando veniet Chriſtus, tunc feroces pacificè habitabunt cum manſuetis; vel induent mores manſuetorum; & ſimul viuent in eadem fide & religione Chriſtiana. Idem ſtatuendum eſt de his verbis: *Si dextra manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam.* Nam dextra manus non ſumitur hîc propriè pro vera manu; ſed transfertur ad ſignificādum amicum vel proximum. Eſt ergo hic ſenſus literalis: Si amicus aut proximus

tuus

tuus abducit te à Deo,debes eum à te repellere.Qui ſenſus propriis verbis habetur Deut. 13. 6. *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo,aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens: Eamus, & ſeruiamus Diis alienis, quos ignoras tu & Patres tui; non acquieſcas ei, nec audias,neque parcat ei oculus tuus,vt miſerearis, & occultes eum,ſed ſtatim interficies.*

4. Tertiò notandum eſt,in parabolis duas eſſe partes. Vna continet rem,quæ adfertur in ſimilitudinem: Altera continet applicationem.Vtraque habet ſuum ſenſum literalem. Verbi gratia. Matth. 13. 33. dicitur: *Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.* Hic vna pars continet factum mulieris, quod affertur in ſimilitudinem, & habet ſenſum literalem, quem verba proximè ſignificant.Eſt autem hic ſenſus: mulier ex farina & fermento maſſam præparat, vt ex ea fiat panis. Altera continet applicationem,& ſecundùm ſenſum literalem debet intelligi de regno cœlorum, id eſt, de Euangelio,& eius efficacia.Eſt autem hic ſenſus: Sicut modicum fermentum habet eam vim, vt immiſſum in magnam farinæ maſſam, mox totam peruadat ac penetret,& multò quàm erat,maiorem reddat: Ita Euangelium habet eam efficaciam,vt prædicatum in Palæſtina, mox totum terrarum orbem peruaſerit, & Eccleſiam multò, quàm erat,ampliorem effecerit. Qui ſenſus, ſi referatur ad verba,quibus proximè ſignificatur, literalis eſt:ſi autem ad rem ſignificatam in priori parte parabolæ, myſticus eſt. Nam fermentum myſticè ſignificat Euangelium: maſſa Eccleſiam, vel orbem terrarum,in quo prædicatur Euangelium.

5. Quod dixi de hac parabola,dicendum eſt etiam de aliis.Solent autem triplices adduci parabolæ in Scriptura. Quædam continent rem geſtam,quæ adfertur in ſi-

militudinem, vt parabola de fermento: nam quotidie miſcetur fermentum cum farina ad pinſendum panem. Aliæ continent, non quidem rem geſtam, ſed tamen poſſibilem, vt parabola de patrefamilias, qui *primo mane exiit conducere operarios in vineam ſuam.* (Matthæi 20. 1.) Aliȩ continent rem impoſſibilem, vt parabola de lignis, quæ iuerunt, vt vngerent ſibi Regem. Quales paucæ ſunt in Scriptura, multæ apud externos ſcriptores. Hoc tamen non obſtat, quo minus ſenſus parabolæ ſit verus & literalis. Nam illud, quod in parabolam vel ſimilitudinem adducitur, non ideo adducitur, quaſi reipſa factum ſit, aut fieri potuerit: ſed vt per talem ſimilitudinem res altera melius explicetur. Quod ſine mendacio fieri poteſt. Vide Gabrielem Vaſquez 1. part. diſp. 15. cap. 4.

6. Ex dictis ſequitur, quomodo teſtimonia Scripturæ, quæ pro Lyrani ſententia adducta ſunt, habeant verum ſenſum literalem. Nam in parabolis, tunc ſenſus literalis eſt verus, quando ſimilitudo & applicatio eſt bona: ſiue res, quæ adfertur in parabolam, ſit vera, ſiue ficta. Similiter in metaphoris, tunc ſenſus literalis eſt verus, quando verba ſumuntur in ſignificatione metaphorica, ſeu tranſlatitia, tametſi poſſet eſſe falſus, ſi ſumantur in ſignificatione propria. Et hoc volunt Patres ſuprà allegati.

V. QVÆSTIO.

An aliquando vnus idémque locus Scripturæ admittat plures ſenſus literales?

1. Certum eſt, quod ſæpe admittat vnum literalem, & vnum myſticum, & quidem vtrumque à Spiritu Sancto intentum. Sed diſputant Theologi, An præter myſticum, admittat plures literales? Negant Michaël Medina libro ſexto, de recta in Deum fide, cap. vigeſimo quinto. Alij rectius affirmant, cum ſancto Augu-

ſtino, libro duodecimo Confeſſionum, cap. 30. & 31. & cum Diuo Thoma prima parte, quæſtione 1. articulo 10. Et probatur primò, quia Deus, qui eſt author Scripturæ, adeò fœcundus eſt, vt vnico verbo mentali exprimat ſimul infinita: Ergo poteſt etiam vnico verbo ſcripto multa ſignificare. Secundò, Deus poteſt efficere, vt vna eademque res plura ſignificet, quo pacto manna non ſolùm repræſentat Euchariſtiam (1. Corinth. 10.) ſed etiam eloquium Dei, (Sap. 16.) Ergo etiam poteſt efficere, vt vna vox plura ſignificet. Tertiò, quia multa extant Scripturæ teſtimonia, in quibus videntur eſſe plures ſenſus literales. Sunt autem hæc,

2. Primum, Pſalm. 2. 7. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te:* Quæ verba ſecundùm ſenſum literalem dupliciter intelliguntur. Primò, de æterna Chriſti generatione: & ſic explicat Apoſtolus, Hebr. 1. 5. Secundò, de Chriſti reſurrectione, ſic explicat idem Apoſtolus Act. 13. 33.

3. Secundum, Iſaiæ 53. 8. *Generationem eius quis enarrabit?* Quod etiam ſecundùm literam habet duplicem ſenſum. Vnum de æterna Chriſti generatione: Alterum de temporali. Vterque ſenſus habet pro ſe antiquos Patres. Vnde Leo Papa Sermo. tertio in Natiuit. Domini, cap. primo ſic ait: *Non enim ad illud tantummodo ſacramentum, quo Filius Dei conſempiternus eſt Patri, ſed etiam ad hunc ortum, quo Verbum Caro factum eſt; credimus pertinere, quod dictum eſt: Generationem eius quis enarrabit?*

4. Tertium, Iſaiæ, cap. 53. 4. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* Quod Petrus, ſecundùm literam, interpretatur de peccatis noſtris, cùm ait de Chriſto: *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum:* (1. Petr. 2. 24.) At Matthæus explicat de morbis corporalibus, quos Chriſtus abſtulit, & ſanauit, Matth. 8. 17. *Omnes malè habentes curauit,*

& adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit. Vide ibi Maldonatum.

5. Quartum, Daniel. 9. 27. *Et erit in templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.* Quæ prophetia ſecundum literam videtur intelligi poſſe, non ſolùm de deſolatione Hieroſolymitana, quæ futura erat ſub Antiocho Rege (1. Machabæor. 1. 57.) ſed etiam de ea, quæ futura erat poſt mortem Chriſti.

6. Præter hæc teſtimonia, ſolent plura alia adduci, quæ putantur habere duplicem ſenſum literalem. Sed, ne erremus, aliqua notanda ſunt. Primò, hactenus ab Eccleſia non eſſe definitum, plures eſſe ſenſus literales ſub eadem litera. Secundò, multa eſſe Scripturæ teſtimonia, quæ antiqui Patres variè interpretantur ſecundum literam: ſed inde non ſequitur plures eſſe ſenſus literales in illis teſtimoniis. Nam ſæpe fit vt plures illi ſenſus, qui à variis aſſignantur, inter ſe pugnent. Fieri autem non poteſt, vt hæc pugna à Spiritu Sancto ſit. Tertiò, multa etiam eſſe teſtimonia, quæ ex Hebræo diuerſimode tráſlata ſunt. Nec inde ſequitur, plures eſſe ſenſus literales in eadem litera; ſed tantùm, plures eſſe ſenſus literales ſecundùm varias eiuſdem loci tranſlationes. Quæ varietas oriri poteſt, vel ex mutatione & varietate punctorum ſeu vocalium, vel ex ambiguitate vocis Hebraïcæ. Quartò, inter antiquos Patres vix alium eſſe, præter Auguſtinum, qui diſertè affirmet, plures ſenſus literales ſub iiſdem vocibus contineri. Agnoſcunt quidem plures ſenſus, ſed vnum literalem, alterum myſticum. Vide Vaſquez prima parte, diſput. 8.

VI. QVÆ

VI. QVÆSTIO.

An quando libri veteris Teſtamenti citantur in nouo, citentur tantùm in ſenſu literali?

1. SVppono; teſtimonia Scripturæ tripliciter citari poſſe. Primò, in ſenſu literali, qui à Spiritu Sancto intentus eſt: Secundò, in ſenſu myſtico, qui etiam à Spiritu Sancto intentus eſt. Tertiò, per quandam accommodationem; quam quiſque pro ſuo arbitrio facere poteſt, modo piè ac prudenter id faciat, ſine vlla falſitate aut abſurditate. Vide Gabrielem Vaſquez 1. par. diſp. 13. cap. 2. in fine.

2. Nunc quæſtio eſt, An Chriſtus & Apoſtoli, quando citant teſtimonia Moyſis & Prophetarum, citent ea tantùm in ſenſu literali? An aliquando etiam in ſenſu myſtico, vel per accommodationem? Reſpondeo? Quædam citant in ſenſu literali, quædam in ſenſu myſtico, quædam per accommodationem.

3. Exempla primi generis paſſim obuia ſunt, Mat. 19. 4. citatur illud Geneſ. 1. 27. *Maſculum & fœminam fecit eos.* Et Act 3. 25. citatur illud Geneſ. 12. 3. *In ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.* Et Rom. 4. 3. citatur illud Geneſ. 15. 6. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Et Rom. 13. 9. citatur illud Exod. 20. 14. *Non adulterabis, non occides, non furtum facies.* Hæc, & multa alia citantur in ſenſu literali, quem ipſa verba proximè & immediatè ſignificant.

4. Exempla ſecundi generis Primum, Geneſ. 21. 10. *Eijce ancillam hanc, & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Iſaac.* Hoc ſecundùm literam intelligitur de Agar, quæ erat ancilla Abrahæ, & de filio eius Iſmaële. At Apoſtolus, Gal. 4. 30 citat in ſenſu myſtico de Synagoga. Nam quod in veteri Teſtamento ſecundùm literam ſcriptum eſt, Abrahamum habuiſſe vnam ancillam, quæ erat Agar, & vnam liberam, quæ erat

Sara : hoc myſticè ſignificabat, Deum habiturum Synagogam tanquam ancillam, & Eccleſiam Chriſti tanquam liberam. Item quod in veteri Teſtamento ſecundùm literam ſcriptum eſt, Agar cum ſuo filio Iſmaële fuiſſe eiectam & repudiatam, Saram verò cum ſuo filio Iſaac manſiſſe cum Abrahamo. Hoc myſticè ſignificabat Synagogam Iudæorum repudiandam, non item Eccleſiam Chriſtianorum.

5. Secundum, Exod. 12.46. & Num. 9. 12. *Os illius non confringetis*. Quod ſecundùm literam dictum eſt de Agno Paſchali, cui non frangebantur crura, cùm in ſacrificio mactabatur. At Euangeliſta citat in ſenſu myſtico de Chriſto, qui per Agnum Paſchalem fuit præfiguratus. (Ioan. 19.36.)

6. Tertium, Deut. 25.4. *Non alligabis os boui trituranti*. Quod ſecundùm literam intelligitur de vero boue, qui in area triturat, ſeu grana frumenti excutit. At Apoſtolus myſticè explicat de prædicationibus Euangelij, quibus alimonia ſeu ſuſtentatio neganda non eſt. (1. Cor. 9.9.) quamquam aliqui putent per accommodationem illis applicari.

7. Quartum, Oſeæ 11.1. *Ex Ægypto vocaui filium meum*. Quod ſecundùm literam intelligitur de populo Iſraël, qui ex Ægypto per Moyſen eductus eſt in terram promiſſionis. At Euangeliſta myſticè intelligit de Chriſto, qui cùm Maria Matre & Ioſepho reuocatus eſt ex Ægypto per Angelum (Matth. 2.15.)

8. In his & ſimilibus exemplis notandum eſt quod ſuprà dixi, ſenſum myſticum eſſe, qui proximè ſignificatur, non per verba Scripturæ, ſed per res ipſis verbis ſignificatas. Quo pacto Synagoga & Eccleſia myſticè ſignificantur per Agar & Saram : Chriſtus per Agnum Paſchalem : Prædicatores Euangelij per boues triturantes : Reditus Chriſti ex Ægypto, per reditum filiorum Iſraël ex Ægypto. Et ſic deinceps.

9. Exempla tertij generis. Primum, Zach. 4. 3. *Duæ oliuæ ſuper candelabrum aureum.* Quod ſecundùm literam intelligitur de Ieſu filio Ioſedech, & de Zorobabele Duce Iuda. At Apoſtolus per accommodationem applicat duobus teſtibus, Enoch, & Heliæ; qui ab Antichriſto interficiendi ſunt. (Apoc. 11. 4.) Vide Vaſquez prima part. diſp. 14. cap. 1.

10. Secundum, Iſa. 29. 13. *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Quod ſecundùm literam intelligitur de populo Iudæorum; qui erant tempore Iſaiæ. At Chriſtus accommodat Scribis & Phariſæis ſui temporis. (Matth. 15. 8.) Vide Vaſquez ibid. cap. 5.

11. Hic modus vtendi teſtimoniis Scripturæ per accommodationem, valde frequens eſt apud Patres & Concionatores. Sic Eccleſia accommodat Beatæ Virgini, quod ſcriptum eſt Cantic. 1. 4. *Nigra ſum, ſed formoſa.* Sic Auguſt. illud Apoſtoli 2. Corinth. 3. 6. *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat;* per accommodationem explicat de litera & ſenſu ſcripturæ. Sic Bonifacius VIII. illud Lucæ 22. 28. *Ecce duo gladij hic,* accommodatè intelligit de duplici poteſtate Pontificis; ſpirituali & temporali. Sic Gregorius illud Geneſ. 1. 16. *Fecit Deus duo luminaria magna;* intelligit de Pontifice, & Imperatore. Huiuſmodi exempla prope infinita ſunt.

VII. QVÆSTIO.

An ſenſus literalis ſit obſcurus?

CErtum eſt ſcripturam, quoad ſenſum literalem, qui potiſſimus eſt, ſæpe obſcuram eſſe. Quod tetatur Petrus Apoſt. in ſua poſteriori Epiſtola c. 3o. 16. bi loquens de Epiſtolis ſancti Pauli, ſic ait: *In quibus ſunt quædā difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Et variis modis confirmari poteſt. Primò, exemplo diſcipulorum euntium in Emaus; qui non intelligebant

D 4

Scripturam, niſi Chriſtus interpretaretur. (Luc. 24. 27.) Secundò, exemplo Eunuchi Reginæ Æthiopum, qui rogatus à Philippo, an intelligeret Iſaiam Prophetam, quem legebat, reſpondit: *Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* (Act. 8. 31.) Tertiò, exemplo Apoſtolorum, qui multa eorum quæ à Chriſto dicebantur, non intelligebant. Matthæi 13. 36. *Acceſſerunt ad eum Diſcipuli eius, dicentes, Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri.* Et Matth. 16. 11. *Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis?* Et Lucæ 18. 34. *Ipſi nihil horum intellexerunt.* Quartò, conſenſu omnium interpretum. Nam ſi Scriptura eſſet facilis, quid opus eſſet tot interpretibus? tot commentariis? tot quæſtionibus & controuerſiis circa fidem ac religionem? Quintò, inductione. Conſtat obſcuriſſimam eſſe prophetiam Ezechielis de viſione quatuor animalium. Conſtat prophetiam Danielis de 70. hebdomadibus, & de abominatione deſolationis, multorum ingenia exercuiſſe; & adhuc exercere. De qua Chriſtus, Matth. 24. 15. *Qui legit, intelligat.* Conſtat totam Ioannis Apocalypſim plenam eſſe reconditis myſteriis: Et, vt loquitur D. Hieronymus in Epiſt. ad Paulinum, *tot habere ſacramenta, quot verba.* Conſtat in reliquo Bibliorum codice, multa etiam obſcura eſſe ac intricata, vt norunt illi qui legerunt.

2. Et vt alios omittam, loquantur illi qui olim in aſſidua Scripturæ lectione diligenter occupati, fatebantur ſe multa ignorare: idcóque ad Hieronymum, Auguſtinum, & alios doctiſſimos Patres, diſcendi ſtudio, confugiebant. Teſtantur hoc Epiſtolæ illorum Patrum, ex quibus aliqua proferam exempla.

Damaſus Papa conſuluit Hieronymum ſuper his quęſtionibus. Primò, Quid ſignificet quod in Geneſi ſcriptum eſt: *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur?* (Epiſt. 124. & 125. inter Epiſtolas Hieronymi.)

Secundò, Si omnia Deus facit bona valde, quare Noë

de

de mundis & immundis animalibus præcepit, cùm nihil immundum poſſit eſſe bonum? (ibidem.)

Tertiò, cur Abraham fidei ſuæ ſignum in circumciſione ſuſcepit? Et cur Iſaac, vir iuſtus & Deo charus, non illi, cui voluit, ſed cui noluit, deceptus errore, benedixit? (ibidem.)

Quartò, quæ ſit interpretatio viſionis Iſaiæ Prophetæ de Seraphin & Triſagio? (epiſt.142.)

Euagrius eundem conſuluit de hac quæſtione: An Melchiſedech, qui benedixit Abrahæ, fuerit diuinioris naturæ, nec de hominibus æſtimandus? (epiſt.126.)

Dardanus de hac: Quænam ſit illa terra promiſſionis, quam Iudæi redeuntes ex Ægypto dicuntur poſſediſſe? Non enim videtur fuiſſe Palæſtina, quia illa iam antea fuerat à maioribus ipſorum poſſeſſa, ac proinde non tam fuit promiſſa, quàm reddita. (epiſt.129.)

Vitalis quæſiuit ab eodem, An pro vero credendum ſit, Salomonem & Achaz, quod Scriptura commemorat, vndecimo ætatis anno filios genuiſſe? (epiſt.132.)

Cyprianus quæſiuit, Quæ ſit vera expllicatio difficillimi illius Pſalmi, qui incipit; *Domine refugium factus es nobis*? (epiſt.139.

Marcella, nobilis apud Romanos fœmina, multa illi propoſuit. Primò; quid ſit *Ephod bat*, & quid *Teraphim* apud Hebræos? (epiſt.130.) Secundò, quid ſignificet *Alleluia, Amen, Maranatha*? (epiſt.137.) Tertiò, quid ſit *Diapſalma*? (epiſt.138.) Quartò, quid ſit panis doloris? quid filij excuſſorum, de quibus fit mentio in Pſalmo 126. (epiſt.141.) Quintò, quæ ſint illa, quæ *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ Deus præparauit iis, qui diligunt eum*? Et quomodo rurſus Apoſtolus inferat, *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum*? Et ſi reuelatum eſt Apoſtolo, an ille aliis reuelauerit? (epiſt.148.) Sextò, cùm dicat Apoſtolus 1. Theſſ. 4. 16. *Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapie-*

mur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra; An hoc ita intelligendum ſit, vt aliqui non ante moriantur, quàm eant cum Chriſto ad cœlum? præſertim cùm & Chriſtus mortuus ſit, & Enoch atque Helias morituri eſſe dicantur in Apocalypſi Ioannis: Ne ſcilicet vllus ſit, qui non guſtauerit mortem. (ibidem.)

Principia, virgo Romana, petiuit ab illo explicationem illius Pſal. *Eructauit cor meum verbũ bonũ*. (epiſt.140.)

Sunia & Fretella, ex Getarum & Germanorum finibus, ab eodem per epiſtolam interrogarunt, An in ea contentione, qua Latini diſſentiunt à Græcis in Pſalterio Dauidis Hebræi magis cum his, quàm cum illis conueniant. (epiſt.135.)

Hebidia, nobilis apud Gallos fœmina, miſſo in Bethlehem Apodemio, propoſuit illi has difficultates.

1. Quomodo accipiendũ ſit illud Chriſti, Matt.26.29. *Non bibam amodo de genimine vitis vſque in diẽ illum, cùm illud vobiſcum bibam nouum in regno Patris mei*? (epiſt.150.)

2. Cur Matthæus dixerit, Chriſtum veſpere: Marcus, manè ſurrexiſſe. (ibidem.)

3. Quid ſignificet quod in Matthæo ſcriptum eſt, *Velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo vſque deorſum*, & quæ ſequuntur? (ibid.)

4. Quomodo Chriſtus, ſecundùm Ioannem, inſufflauit Spiritum Sanctum in Apoſtolos; & tamen ſecundùm Lucam, poſt Aſcenſionem ſe miſſurum Spiritum ſanctum repromiſit? (ibid.)

5. Quid ſignificet illud Apoſtoli, Rom.9.14. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud Deum*: vſque ad eum locum, *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus*? (ibid.)

6. Quid ſit quod idem Apoſt ſcribit 2 Cor.2.16. *Aliis odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus*? (ibid.)

Algaſia, ex eadem Gallia, per eundem Apodemium hæc illi propoſuit. 1. Cur

1. Cûr Ioannes diſcipulos ſuos mittit ad Chriſtum, vt interrogent eum: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* cùm prius ipſe de eodem dixerit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* (epiſt. 151.

2. Quid ſignificet illud Mat. 12. 20. *Arundinem quaſſatã non confringet, & linum fumigans non extinguet?* (ibid.)

3. Quid item illud Matth. 16. 24. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum?* (ibidem.)

4. Et illud Matth. 24. 19. *Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus?* (ibidem.)

5. Quo ſenſu accipiendum illud Lucæ 9. 51. *Factum eſt autem, dum complerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Ieruſalem.* Et paulo poſt ſubditur de Samaritanis, *Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ieruſalem?* (ibidem.)

6. Quis ſit *villicus iniquitatis*, qui voce Domini laudatus eſt? (ibidem.)

7. Quid ſibi velit Apoſtolus, cùm ait, Rom. 5. 7. *Vix enim pro iuſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori?* (ibidem.)

8. Quid item Rom. 7. 8. *Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam?* (ibidem.)

3. Omitto ſimiles de ſcriptura quæſtiones, quæ ex toto ferè orbe Chriſtiano ad ſanctum Hieronymum deferebantur. Venio ad ſanctum Auguſtinum; ad quem nec pauciores, nec à paucioribus delatæ ſunt.

Voluſianus hanc illi detulit: Quomodo Deus immenſus claudi potuerit vtero Virginis: Et, an interea temporis deſeruerit curam mundi? (epiſt. 2. inter epiſtolas Auguſtini.)

Marcellinus, Cur Deus mutauerit ſacrificia Moſaïca, quæ ſemel inſtituit? præſertim cùm ea, quæ ſemel rectè inſtituta ſunt, mutari niſi iniuſte non poſſint? (ep. 4. & 5.)

Item, quomodo Magi Pharaonis potuerint inuenire

aquam,

aquam, quam in ſanguinem mutarent, cùm iam antea tota aqua Ægypti fuerit à Moſe in ſanguinem tranſmutata? (epiſt. .)

Bonifacius Epiſcopus, Qui fiat vt infantibus in Baptiſmo proſit parentum fides, cùm poſt Baptiſmum non noceat illis parentum impietas? Item, Quomodo ſuſceptores in Baptiſmo reſpondeant, infantes credere, cùm reuera non credant & incertum ſit an aliquando ſint credituri? (epiſt. 23.)

Dardanus, Quomodo Chriſtus homo credatur nunc eſſe in cœlo, cùm ipſe in cruce latroni dixerit, *Hodie mecum eris in Paradiſo*? Et an hinc ſequatur, Chriſtum hominem, ſicut Deum, vbique eſſe? (epiſt. 57.)

Paulinus, cùm Apoſtolus dicit, Epheſ. 4. 11. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores*; quomodo diſtinguenda ſint hæc nomina? & quæ ſit cuique nomini officiorum vel gratiarum proprietas? Quid proprium ſit Apoſtolorum, quid Prophetarum, quid Euangeliſtarum, quid Paſtorum, quid Doctorum? (epiſt. 58. & 59.) Item, quid ſit illud Apoſtoli, Rom. 11. 28. *Secundum Euangelium quidem, inimici propter vos: ſecundum electionem autem, chariſſimi, propter Patres.* (ibidem.) Item, quid illud, Coloſſ. 2. 18. *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput*? (ibidem.)

Euodius Epiſcopus, Quinam ſint illi ſpiritus, de quibus loquitur Petrus in priori epiſt. cap. 3. 19. *In quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus, veniens prædicauit*? (epiſt. 98. & 99.)

Honoratus, Quid ſibi velit vox illa Domini, Pſal. 21. 1. *Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti*? (epiſt. 120.) Item, quid ſit quod Apoſtolus ait, Epheſ. 3. 17. *Vt in charitate radicati & fundati, poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum.*

fundum. (ibidem.) Item, Quæ ſint quinque Virgines ſtultæ & quæ ſapientes. de quibus Matth. 25. 2. (ibid.) Item, Quæ ſint *tenebræ exteriores*? Matth. 22. 13. Item quomodo intelligendum ſit, *Verbum caro factum eſt*? Ioannis 1. 14.

Simplicianus, Quid velit Apoſtolus, Rom. 7. 7. cùm ait: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit.* vſque ad eum locum, *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 1.)

2. Quid velit, cùm ait. Rom. 9. 10. *Sed & Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac patris noſtri*: vſque ad illud, *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen.* (ibidem quæſtione 2.)

3. Quomodo dictum ſit, 1 Reg. 10. 10. *Et inſiluit Spiritus Domini ſuper Saül*; cùm alibi dicatur, *Exagitabat eum Spiritus nequam*? 1. Reg 16. 14. (lib. 2. quæſt. 1.)

4. Quomodo dictum ſit, 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quod conſtituerim Saül Regem*? ibidem qu. 2.)

5. An Spiritus immundus, qui erat in Pythoniſſa, potuerit efficere vt Samuel, qui iam erat mortuus, videretur à Saüle, & cum eo loqueretur (qu. 3.)

Ex his & ſimilibus quæſtionibus manifeſtè apparet, Scripturam in multis obſcuram, ac intellectu difficilem eſſe: Et homines etiam doctiſſimos, quorum iam mentio facta eſt, palam profiteri ſe non omnia poſſe percipere, niſi ab aliis inſtruantur. Quæ porrò ſint cauſæ huius obſcuritatis, iam explicandum eſt.

VIII. QVÆSTIO.

Quæ ſit cauſa obſcuritatis Scripturæ?

1. Inuenio duas potiſſimùm cauſas, Vnam ex parte rerum, quæ tractantur in Scriptura. Alteram ex parte modi, quo tractantur. Res quæ tractantur, ſunt fere quadruplices. Primò Hiſtoriæ, vt patet in Geneſi, Exodo, Numeris, Deuteronomio, Ioſue, libro Iudicum, Regum,

Paralipomenon, Eſdræ, Iudith, Tobiæ, Eſther, Iob, Machabæorum, itémque in Euangelio & Actibus Apoſtolorum. Secundò, Vaticinia, ſeu Prophetiæ, quæ in Pſalmis, in maioribus & minoribus Prophetis, & in Apocalypſi Ioannis, maiori ex parte, conſignatæ ſunt. Tertiò, myſteria fidei, præſertim de Trinitate, Incarnatione, prædeſtinatione, fide iuſtificante, de præſentia Chriſti in Euchariſtia, & de ſimilibus. Quartò, præcepta & documenta moralia de virtutibus & vitiis. Tametſi ergo, neque in his, neque in hiſtoriis ſit fortaſſe magna obſcuritas ex parte rerum, ſumma tamen eſt in prophetiis, & myſteriis fidei. Hæc enim ſuperant hominum captum, & intelligentiam: Neque percipiuntur à nobis, niſi *in ænigmate*, vt loquitur Apoſtolus, 1. Corinth. 13. 12. cum ait: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

2. Iam verò modus tractandi ſæpe obſcurus eſt, propter has cauſas. Primò, quia in Scriptura multæ ſunt locutiones figuratæ. Sunt enim frequentes tropi, ſchemata, hyperbolæ, metaphoræ, allegoriæ, parabolæ, quibus tanquam inuolucris multæ veritates occultantur, quæ Lectori non ſtatim innoteſcunt. Auget hanc obſcuritatem, quod aliquando vnum idémque vocabulum, nunc propriè, nunc figuratè vſurpetur in eadem ſententia. Verbi gratia, Ioannis 4. 13. *Qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Vbi bibere & ſitire, in priori parte ſententiæ, ſumitur corporaliter, in poſteriori ſpiritualiter.

Item in eodē c. v. 35. *Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ iam ſunt ad meſſem.* Hîc etiam nomen meſſis, primùm propriè, deinde figuratè accipitur.

Item Ioan. 9. 39. *Et dixit Ieſus: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant.*

fiant. Prior pars intelligitur de viſu corporali, poſterior de ſpirituali.

Item 2.Cor.5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Vbi peccatum priori loco ſumitur propriè pro peccato: poſteriori, figuratè pro hoſtia quæ offertur pro peccato. Nam ſenſus eſt, Deum voluiſſe vt Chriſtus, qui non peccauerat, eſſet hoſtia pro peccato totius humani generis. Vide Auguſtinum lib.2. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 30.

Secunda cauſa obſcuritatis.

3. Secundò, Non ſolùm occurrunt figuræ in vocibus & dictionibus, vt iam oſtẽdi; ſed etiam in rebus ipſis. Nã vna res ſæpe eſt figura vel typus alterius rei per illam ſignificatæ. Quo pacto Agnus Paſchalis fuit figura Chriſti: mare rubrũ, Baptiſmi: manna, Euchariſtiæ: mons Sion, Eccleſiæ, & ſic de cæteris. Hinc triplex oritur obſcuritas.

Prima, quia non ſtatim conſtat, quæ res cuius rei figura ſit. v.g. Non conſtaret Agar ancillam Abrahæ, fuiſſe figuram Synagogæ: & Saram vxorem Abrahæ, fuiſſe figuram Eccleſiæ, niſi Apoſtolus ex peculiari inſtinctu Spiritus Sancti id explicaſſet. (ad Galat. 4.24.)

4. Similiter non conſtaret, virgam vigilantem, quam vidit Ieremias, ſignificare celerem executionem diuinæ ſententiæ contra Iudæos, & Gentiles. (Ierem. 1. 11.) Et ollam ſuccenſam, fuiſſe typum aduentus Nabuchodonoſoris (Ierem. 1. 13.) Et per Ieremiam prohibitum ducere vxorem, præfiguratam fuiſſe imminentem Iudææ vaſtitatem. (Ierem. 16.2.) Et per calicem furoris Domini, potentiam & furorem Regis Babyloniæ. (Ierem. 25.15.) Et per lumbare computreſcens, interitum populi in captiuitate. (Ieremiæ 13.7.)

Et per laguneulam implendam vino, habitatores Hieruſalem inebriandos vino furoris Domini (Ieremiæ 13. 12.) Et per duos calathos ficuum optimarum & peſſimarum, duo genera hominum: quorum alij felices erant,

qui tranſmigrabant cum Rege: alij miſeri, qui remanebant Hieroſolymis. (Ieremiæ 24.2.)

Et per lutum in manu figuli, populum Iudæorum in manu Dei (Ieremiæ 18.16.)

Et per catenas & vincula Ieremiæ, captiuitatem variarum gentium. (Ieremiæ 27.2.)

Et per confractionem lagunculæ teſteæ, confractionem populi & ciuitatis Hjeruſalem. (Ierem. 19.10.)

Et per quatuor beſtias, quatuor regna ſeu imperia. (Dan. 7.3.)

Et per arietem, Regem Medorum ac Perſarum: per hircum, Regem Græcorum (Dan 8.20.)

Hæc, inquam, & ſimilia non conſtarent, niſi ſigillarim à Deo eſſent explicata: Et poſtquam explicata ſunt, vix adhuc intelliguntur ſine interprete.

5. Secunda, quia vna res aliquando eſt figura rerum diuerſarum, etiam repugnantium. Sic Ionas fuit typus Chriſti. Matthæi 12.40. *Sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terra tribus diebus & tribus noctibus.* Idem Iônas fuit typus populi Iudæorum, qui Chriſto erant contrarij. Nam ſicut Ionas dolebat de pœnitentia Niniuitarum (Ionæ 4. 1.) Ita Iudæi poſtea doluerunt de vocatione gentium. (Auguſtinus epiſt. 49. quæſt. 6.) Quod dixi de Iona, dicendum quoque eſt de diluuio, de petra, de ſimilibus. Nam diluuium, ex vna parte, fuit figura Baptiſmi fidelium: ex altera, ſupplicij infidelium. (Auguſt. epiſt. 99. ad Euodium.) Et petra, qui Chriſtus eſt, fuit *pereuntibus lapis offenſionis & ſcandali; credentibus verò, in caput anguli.* (1. Petr. 2.8. & Rom. 9.32.)

6. Tertia, quia aliquando ſit vt res aliqua, quæ eſt figura alterius, repræſentet illam in vno, & omnino diſſimilis ſit in alio. Quo pacto fœmina fornicaria, quam Oſeas Propheta iuſſus eſt accipere in vxorem, fuit typus Synagogæ: quam quidem in eo repræſentabat, quod ſicut

ipſa

ipſa commiſerat fornicationem carnalem ; ita Synagoga ſpiritualem, quæ in cultu idolorum conſiſtit. At in eo diſcrepabat, quòd ipſa poſtquam Oleæ nupſerat, non rediit ad carnalem fornicationem, vt multi probabiliter putant : Synagoga verò, poſtquam Deo fuerat reconciliata, iterum in idololatriam lapſa eſt.

Tertia cauſa obſcuritatis.

7. Tertiò, Sæpè etiam in Scriptura occurrunt apparentes contradictiones, quæ lectori magnam pariunt difficultatem. Aliquas ex iis recenſebo.

1. Dicit Moſes, Deum creeſſe cœlum & terram ſex diebus, & ſeptimo die quieuiſſe. Gen. 1. & 2. At contrà Eccleſiaſticus cap. 18. 1. dicit : *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul.*

2. Moſes refert, filios Iſraël in Ægypto fuiſſe annis quadringentis (Gen. 15. 13.) Quod etiam repetit Stephanus Act. 7. 6. At contrà Apoſtolus numerat annos quadringentos & triginta, (Galat. 3. 17.)

Item, Gen. 32. 30. dicit Iacob Patriarcha : *Vidi Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* At contrà, Exod. 33. 20. dicit Deus : *Non videbit me homo, & viuet.*

Item, Exodi 20. 5. dicitur: *Ego ſum Dominus Deus tuus, viſitans iniquitatem Patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.* At contrà, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.*

Item, Exodi 20. 12. *Honora patrem tuum & matrem tuam.* At contrà, Lucæ 14. 26. *Qui non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Item, Deut. 6. 13. *Dominum Deum tuum timebis, ac per nomen illius iurabis*, At contrà, Matth. 5. 34. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.*

Item, 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quòd conſtituerim Saul Regem.* At contrà, Rom. 11. 29. *Sine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei.*

Item, 3. Reg.8.9. *in arca non erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moſes in Horeb.* At contrà, Hebr.9.4 *In arca erat vrna habens manna; & virga Aaron, quæ fronduerat; & tabulæ teſtamenti.*

Item, Pſalm.1.5. *Non reſurgent impij in iudicio.* At contrà, 1.Cor.15.51. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.*

Item, Pſ.61.12. *Semel locutus eſt Deus.* At contrà, Hebr 1.1. *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patrib. in Prophetis, nouiſſime dieb. iſtis locutus eſt nobis in filio.*

Item, Pſalm.115.2. *Omnis homo mendax.* At contrà, Apoc 14.5. *In ore eorum non eſt inuentum mendacium.*

Item, Prouerb.6.6. *Vade ad formicam, ô piger, & diſce ſapientiam; quæ parat in æſtate cibum ſuum, & congregat in meſſe, quod comedat.* At contrà, Matth.6.34. *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.*

Item, Prouerb.22.28. *Ne tranſgrediaris terminos antiquos; quos poſuerunt Patres tui.* At contrà, Ezech.20.18. *In preceptis Patrum veſtrorum nolite incedere, nec iudicia eorum cuſtodiatis.*

Item, Prouerb. 26.4. *Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.* At contrà ibidem: *Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.*

Item, Sap.1.13. *Deus mortem non fecit.* At contrà, Eccleſ.11.14 *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt.*

Item, Sap.11.25. *Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti.* At contrà, Rom.9.13. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.*

Item Eccleſiaſt.10.15. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* At contrà, 1. Timoth.6.10. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.*

Item, Eccleſiaſt.12.6. *Benefac humili, & non dederis impio, prohibe panes illi dari.* At contrà, Lucæ 6.30. *Omni petenti te, tribue,*

Item,

Item, Eccleſiaſt. 24. 28. *Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient*, At contrà, Ioan. 4. 13. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.*

Item, Ionæ 3. 4. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* At contrà Ionæ 4. 11. *Ego parcam Niniue ciuitati magnæ.*

Item, Matth. 10. 8. *Gratis accepiſtis, gratis date.* At contrà, Lucæ 10. 7. *Dignus eſt operarius mercede ſua.*

Item, Matth. 10. 10. *Nihil tuleritis in via, non peram, neque calceamenta, neque virgam.* At contrà, Marci 6. 8. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantùm.*

Item, Matth. 17. 1. *Poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum; & Ioannem.* At contrà, Lucæ 9. 28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo & aſſumpſit Petrum, &c.*

Item, Matth. 18. 15. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* At contra, 1. Timot. 5. 20. *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*

Item, Marci 10. 19. *Nemo bonus, niſi vnus Deus.* At contrà, Lucæ 6. 45. *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum.*

Item, Marci 16. 15. *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* At contrà Matth. 10. 5. *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis; ſed ite ad oues, quæ perierunt domus Iſraël.*

Item, Lucæ, 22. 28. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*, At contrà, Matth. 29. 31. *Omnes vos ſcandalum patiemini in me.*

Item, Ioan. 5. 31. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* At contrà Ioan. 8. 14. *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt, teſtimonium meum.*

Item, Ioan. 5. 34. *Ego teſtimoniũ ab homine non accipio.* At contrà, Ioan. 15. 27. *Et vos teſtimonium perhibebitis de me.*

Item, Ioan. 6. 55. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam,* At contrà, ibi-

dem: *Spiritus eſt, qui viuificat; caro non prodeſt quicquam.*

Item, Ioan. 15. 15. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci nobis.* At contrà, Ioan. 16. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere.*

Item, Ioan. 20. 1. *Maria Magdalene venit ad monumentum, cùm adhuc tenebræ eſſent.* At contrà, Marci 16. 2. *Venit ad monumentum, orto iam ſole.*

Item, Rom. 2. 25. *Circumciſio quidem prodeſt, ſi legem obſerues.* At contrà, Gal. 5. 2. *Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.*

Item, Rom 3. 28. *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus.* At contrà, Iac. 2. 20. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et ibidem: *Videtis, quia ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

Item, Rom. 9. 19. *Voluntati eius quis reſiſtit?* At contrà, Act. 7. 51. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut & Patres veſtri.*

Item, Rom. 11. 34. *Quis cognouit ſenſum Domini?* At contrà, 1. Cor. 2 16. *Nos autem ſenſum Chriſti habemus.*

Item, 1. Corinth. 13. 3. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* At contrà, Lucæ 11. 41. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

Item, 1. Corinth. 15. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* At contrà, Ioan. 5. 21. *Filius, quos vult, viuificat.*

Item, Gal. 1. 10. *An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* At contrà, 1. Corinth. 10. 33. *Sine offenſione eſtote, ſicut & ego per omnia omnibus placeo.*

Item, Gal. 6. 2. *Alter alterius onera portate.* At contrà, ibidem. v. 5. *Vnuſquiſque onus ſuum portabit.*

Item 1. Timot. 6. 16. *Deus habitat lucem inacceſſibilem.* At contrà, Pſ. 33. 6. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

Item, 1. Ioan. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus,*

habemus, ipſi nos ſeducimus. At contrà, 1. Ioan. 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.*

8. Hæ & ſimiles apparentes contradictiones, quæ paſſim in Scriptura occurrent, ſæpè remorantur Lectorem; & negotium faceſſunt, etiam viris doctiſſimis. Teſtantur hoc antiqui Patres, qui in huiuſmodi contradictionibus conciliandis multùm operæ poſuerunt, & Auguſtinus in libris de conſenſu Euangeliſtarum, & alij præterea, qui Scripturam interpretati ſunt. Quorum labores ſi ad nos non perueniſſent, in magnis adhuc tenebris verſaremur.

Quarta cauſa obſcuritatis.

9. Quartò, Verba Scripturæ ſæpè efficiunt ambiguum ſenſum, ex defectu diſtinctionis. Nam aliquando, vbi diſtinctione opus eſt, nulla adhibetur diſtinctio. Quod fit in his ferè caſibus. 1. Quando agitur de Deo. 2. quando de Chriſto. 3. quando de aduentu Chriſti. 4. quando de Eccleſia. Nam in Deo ſpectari poteſt, vel vnitas eſſentiæ, vel trinitas perſonarum. In Chriſto; vel humana natura, vel diuina. Aduentus Chriſti duplex eſt; prior in natiuitate; poſterior in die iudicij: Eccleſia ſimiliter, vel militans eſt in terra, vel triumphans in cœlo. Cùm ergo Scriptura loquitur, vel de Deo, vel de Chriſto, vel de aduentu Chriſti, vel de Eccleſia; ſæpè dubium & obſcurum eſt, quo ſenſu de illis loquatur. An ſcilicet de Deo, quatenùs eſt vnus in eſſentia; an quatenus eſt trinus in perſonis? An de Chriſto, quâ Deus, an quâ homo eſt? An de primo ipſius aduentu, an de ſecundo? An de Eccleſia militante, an de triumphante? de ſingulis dabo exemplum.

10. De Deo loquitur Scriptura, Matth. 6. 9. *Pater noſter, qui es in cœlis.* Dubiũ eſt, an loquatur de Deo, quoad vnitatem eſſentiæ, an quoad diſtinctionem perſonarum? Vel vt proponunt Scholaſtici, An nomen Patris

ſumatur ibi eſſentialiter, quatenus eſt commune tribus perſonis? an perſonaliter, quatenus conuenit ſoli perſonæ primæ. In vtramque partem authores ſunt. Veriſimilius tamen eſt ſumi eſſentialiter. Quod ex verbis illis Chriſti colligi poteſt, Ioan. 20. 17. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum.* Vbi vtroque modo ſumitur. Nam Pater Chriſti, quoad æternam generationem, eſt prima perſona diuina quatenus diſtinguitur à Filio & Spiritu Sancto. Noſter autem Pater, quoad creationem, gubernationem, & adoptionem, eſt tota Trinitas quatenus eſt vnus Deus. Itaque cùm ait, *Aſcendo ad Patrem meum,* loquitur de ſola perſona prima: Cùm addit, *Et Patrem veſtrum*, loquitur de tribus perſonis, quatenus ſunt vnum in eſſentia.

11. De Chriſto fit mentio, Coloſſ. 1. 15. *Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt: Et ipſe eſt Caput corporis Eccleſiæ, primogenitus ex mortuis*, &c. Hîc etiam dubium eſt, an hæc intelligi debeāt de Chriſto ſecundùm diuinitatem, an ſecundùm humanitatem? Multi volunt, aliqua priori, alia poſteriori modo intelligi oportere. Quibus aſſentior. Nam Chriſtus, ſecundùm diuinitatem, eſt imago Patris: Et per ipſum, ac in ipſo creata ſunt omnia. At ſecundùm humanitatem eſt Caput Eccleſiæ, & primogenitus ex mortuis. Vtroque ſenſu poteſt dici primogenitus omnis creaturæ, iuxta varias interpretum explicationes, vt videre eſt in commentario illius loci.

12. De aduentu Chriſti ſermo eſt, Hebr. 1. 6. *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, Adorent eum omnes Angeli Dei.* Et hic quæſtio eſt, an ſermo ſit de primo aduentu, qui factus eſt in natiuitate? an de ſecundo, qui fiet in die iudicij? Si ſpectemus particulam, *Iterum*, videtur eſſe ſermo de ſecundo: ſi alias circumſtantias, de primo. Videantur Interpretes.

13. De Eccleſia ſcribit Apoſtolus, ad Gal. 4. 26. *Illa autem,*

...am, quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis, quia multi filij deſertæ, magis quàm eius, quæ habet virum. At difficultas eſt, an loquatur de Eccleſia militante, an triumphante. Quæ difficultas habet etiam alibi locum, vt Hebr. 12. 22. *Acceſſiſtis ad montem & ciuitatem Dei viuentis, Ieruſalem cœleſtem & Eccleſiam primitiuorum.* Et Epheſ. 5. 25. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam.*

14. Ad hoc genus obſcuritatis poteſt etiam reuocari, quod quæ in Scriptura dicuntur de Chriſto, aliquando intelliguntur de capite Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus; aliquando de corpore ſeu membris Eccleſiæ, qui ſunt fideles; aliquando de vtroque, vt notat Auguſtinus lib. 3. de doct. Chriſt. cap. 31.

De Capite Eccleſiæ intelligitur illud Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Vbi Chriſtus, tanquam caput Eccleſiæ, promittit corpori & membris illius, perpetuam ſuam aſſiſtentiam, protectionem, & gubernationem. De corpore ſeu membris Eccleſiæ, intelligitur illud Act. 9. 4. *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Non enim Saulus perſequebatur perſonam Chriſti (quia Chriſtus iam erat in cœlo, vbi eum perſequi non poterat) ſed diſcipulos Chriſti, qui erant membra Eccleſiæ. De vtroque intelligitur illud Iſaiæ 61. 10. *Induit me veſtimentis ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me, quaſi ſponſum decoratum coronâ, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis.* Vbi Chriſtus nominatur ſponſus & ſponſa, id eſt caput & corpus. Et Pſalm. 2. 2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Quod in capite olim impletum eſt, & nũc quotidie impletur in membris.

Quinta cauſa obſcuritatis.

15. Quintò, Sæpe in Scripturis, vbi minimè putamus, ſubitò fit tranſitus de ſenſu literali ad myſticum; de carnalibus ad ſpiritualia; de temporalibus ad æterna; de Regibus Iſraël, ad Regem Chriſtum: Et è contrario. Hoc maximè fit in Pſalmis & Prophetis vt videre eſt cap. 7. Iſaiæ, vbi ab hiſtoria duorum Regum (quorum alter erat Raſin Rex Syriæ; alter Phacee Rex Iſraël) ſtatim fit tranſitus ad Beatam Virginem. *Ecce*, inquit, *Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Et cap. decimò quarto. vbi à Rege Babylonis, fit tranſitus ad Luciferum. Et Pſalm. ſeptuageſimo primo, vbi à Salomone fit tranſitus ad Chriſtum; *Adorabunt eum omnes Reges terræ.* Et Ioan. 6. vbi à panibus hordeaceis fit tranſitus ad panem Euchariſticum ſeu Sacramentalem. Et alibi ſæpè. Vide D. Hieronymum lib. 5. in Iſaiam, cap. 16. & noſtrum Riberam in cap. 1. Oſeæ, v. 34.

Sexta cauſa obſcuritatis.

16. Sextò. Sæpè in hiſtoriis Scripturæ non ſeruatur ordo rerum geſtarum: & ſæpè ſupputatio annorum non apparet liquida: Denique, Sæpè citantur libri, qui quidem ſi extarent, multùm lucis adferrent Lectori; ſed quia non extant, relinquunt in ambiguum & ſuſpenſum. Cuiuſmodi libri ſunt hi:

1. Liber bellorum Domini Num. 21. 14.
2. Liber iuſtorum, Ioſue 10. 13.
3. Liber verborum dierum Salomonis. 3. Reg. 11. 41.
4. Liber ſermonum Regum Iuda, & Regum Iſraël. 3 Reg. 14. & deinceps.
5. Liber Samuëlis videntis de rebus à Dauide geſtis 1. Paral. 29. 29.
6. Liber Nathan Prophetæ de iiſdem rebus, iiſdem.

7. Volumen Gad videntis. ibid.
8. Liber Nathan Prophetæ de rebus à Salomone geſtis. 2. Paralip. 9. 29.
9. Liber Ahiæ Silonitis de iiſdem. ibid.
10. Viſio Addo videntis, contra Ieroboam filium Naba. ibid.
11. Hiſtoria Regum Iſraël, conſcripta à Iehu, filio Hannani 9. Paralip. 20. 34.
12. Hiſtoria Oziæ Regis conſcripta ab Iſaia filio Amos. 2 Paralip. 26. 22.
13. Sermone Hozai de rebus Manaſſe. 2. Paralip. 33. 19.
14. Lamentatio Ieremiæ in funere Ioſiæ Regis. 2. Paralip. 35. 25.
15. Volumen Ieremiæ, de euerſione vrbis & captiuitate populi. Ierem. 36. 6.
16. Liber Ieremiæ de vaſtatione Babylonis, Ierem. 51. 60.
17. Miber dierum Sacerdotij Ioannis Hircani. 1. Machab. 16. 24.
18. Deſcriptiones Ieremiæ Prophetæ. 2. Machab. 2. 1.

Aliæ cauſa obſcuritatis.

17. Præter has cauſas, ſunt plures aliæ, quas obiter attingam. 1. Quòd aliquando connectantur ſententiæ, inter quas vel connexio non eſt, vel non apparet. 2. Quòd ſæpè occurrant Hebraïſmi, qui à paucis intelligi poſſint. 3. quòd ſæpè non videatur aptè reſponderi ad quæſtionem propoſitam. 4. quòd ſæpè verba ambigua ſint, vt ægrè diſcerni queat, quo ſenſu accipi debeant. Vt 1. Corinth. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini de-*

clarabit, quia in igne reuelabitur: Et vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperadificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen, quaſi per ignem.

18. Hic locus plane difficillimus eſt. 1. quia non ſatis cõſtat, quid intelligendum ſit per aurum, argentum, fœnum, ſtipulam. 2. quid per diem Domini. 3. quid per ignem. 4. quid ſit ardere & detrimentum pati. Denique quid ſit, ſaluum fieri, quaſi per ignem. Vnde Auguſtinus in lib. de fide & operibus, cap. 15. diſertè ſcribit hunc locum eſſe vnum ex iis, de quibus loquitur Petrus in poſteriori Epiſt. cap. 3. 19. cùm ait in Epiſtolis Pauli quædam eſſe difficilia intellectu.

19. Æquè obſcurum eſt illud 1. Corinth. 15. 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizamur pro illis?* Non enim facile eſt explicare, quid hoc loco ſignificet, *Baptizari.* Item, quid, *pro mortuis baptizari.* De qua re extant ſex diuerſæ opiniones apud Cardinalem Bellarminum lib. 1. de purgatorio, cap. 4.

20. Similiter illud Hebr. 6. 4. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus Sancti,* &c. *& prolapſi ſunt, rurſum renouari ad pœnitentiam.* Quæ verba obſcuriſſimâ ſunt, & ex illis malè intellectis orta eſt hæreſis Nouatianorum, (tempore Cypriani) qui dicebant, lapſis non eſſe dandam pœnitentiam, nec veniam; ideóque Catharos, id eſt, puros ac mundos ſe appellabant.

21. Atque hæc ſufficiant de cauſis, ex quibus oritur obſcuritas ſcripturæ, quoad verum ac legitimum ſenſum literalem. Hinc naſcitur alia quæſtio, quæ etiam paucis explicabitur, nimirum:

Cur Deus voluerit Scripturam eſſe obſcuram?

22. Hîc merito quæri poteſt, cur Scriptura, quæ alioqui

qui ex parte rerum ac myſteriorum, quæ tractat, valde obſcura eſt, adhuc obſcurior facta ſit ex modo tractandi, Deo ſic volente ac diſponente? Cur non potius, eodem volente ac diſponente, factum ſit, vt myſteria, quæ ipſa per ſe obſcura ſunt, tam clarè proponerentur, vt ab omnibus intelligi poſſint? Variæ ſunt rationes. Ex iis aliquas attingam.

23. Prima Ratio. Deus, ſicut in aliis rebus, ita etiam in Eccleſia, voluit ſeruari ordinem, vt alij docerent, alij diſcerent. At hic ordo non ſeruaretur, ſi Scriptura eſſet tam clara, vt ab omnibus intelligi & explanari poſſit. Quo ſpectat illud Epheſ. 4. v. 11. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem Corporis Chriſti*, id eſt, Eccleſiæ. Et 1. Corinth. 12. 29. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur?* q. d. minimè. Aliorum eſt docere & interpretari; aliorum diſcere & auſcultare. Quod ibidem pulchra declaratur ſimilitudine, quæ ab humano corpore ſumpta eſt. Nam ſicut in humano corpore multa ſunt membra, & non omnia eundem actum ſeu exercitium exercent; ita in Eccleſia, quæ eſt Corpus Chriſti, multi ſunt fideles, & non omnes eandem à Deo gratiam & operationem habent. Nam *vni datur ſermo ſapientiæ, alteri operatio virtutum, alij diſcretio ſpirituum, alij interpretatio ſermonum.* Et, vt alibi loquitur idem Apoſtolus, Rom. 12. 3. *Vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei.* Vnde ibidem addit; *Dico omnibus qui ſunt inter vos, non plus ſapere, quàm oportet ſapere.* Quod perinde eſt, ac ſi dicat; Sicut oculi non vſurpant ſibi officium audiendi; nec aures, videndi, nec brachia, ambulandi; nec pedes, comedendi; quia hoc illis à natura conceſſum non eſt: ita in Eccleſia, non omnes debent vſurpare officium docendi, nec omnes

Scriptu

Scripturam interpretandi, nec omnes miracula operandi (quia hoc eſſet plus ſapere, quàm oportet ſapere:) ſed quiſque facit, aut facere debet, quod ipſi à Deo, in diuiſione gratiarum, datum eſt.

24. Contra hunc ordinem, ac diuinam ordinationem, peccant Aduerſarij, qui omnibus, etiam laicis ac mulierculis permittunt libertatem legendi & interpretandi Scripturam, cùm ad hoc officium à Deo minimè vocati, ac proinde nec idonei ſint. Et eò res iam rediit, vt nullus ſit ferè Caupo aut Sartor, aut Chirurgus, apud Lutheranos & Caluiniſtas, qui non putet, ſuo marte Scripturam intelligere aut interpretari ſe poſſe; ideóque alterius inſtructione non indigere. Audiant illud Apoſtoli 1. Corinth. 12.21. *Non poteſt oculus dicere manui: opera tua non indigeo. Aut iterum caput pedibus: Non eſtis mihi neceſſarij.*

25. Audiant & illud 1. *Timoth.* 2.11. *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.* Et 1. Cor. 14.34. *Mulieres in Eccleſia taceant. Non enim permittitur illis loqui, ſed ſubditas eſſe. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* Quare hoc? Vt ſeruetur ordo à Deo in Eccleſia conſtitutus. *Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes interpretantur?* Non. *Sed diuiſiones gratiarum ſunt.* Vnde mulierculæ, quæ multa garriunt de Scripturis & ſuam ſententiam in controuerſiis fidei interponere non erubeſcunt, ſtultiſſimè ſibi arrogant, quod non habent. In qua re imitantur ſuam Euam, quæ in paradiſo non potuit tacere, ſed tacente viro, cœpit diſputare cum ſerpente, à quo ſtatim victa & decepta eſt (1. Timoth. 2. 14.) Atque ipſa deinde ſuum virum decepit. (*Gen.* 3.6.) Multæ hoc tempore ſunt filiæ Euæ, quæ idem faciunt.

26. Secunda Ratio. Si Scriptura eſſet facilis, non tantùm intelligeretur à fidelibus, qui ſunt in Eccleſia; ſed

etiam

etiam ab infidelibus, qui ſunt extra Eccleſiam: Et ſic paulatim maieſtas & authoritas ipſius labefactaretur. Hoc ſenſu accipi poteſt illud Matth.7.6. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis*; vt interpretatur D. Thomas in 1.p.q.1.art.9.ad 2. & Auguſtinus (vel quiſquis author ille eſt) hom.7.in Apocalypſin.

27. Tertia. Si Scriptura eſſet facilis & perſpicua, non ſolùm apud infideles, ſed etiam apud Chriſtianos eſſet in minori æſtimatione, quàm par eſt. Imò non paucis eſſet occaſio ſuperbiæ & arrogantiæ. Nam ſi viderent omnia, quæ de altiſſimis myſteriis diſputantur, plana & obuia ſibi eſſe; ſine dubio magni ſe facerent, & ſuo ingenio ac induſtria putarent omnia comprehendere ſe poſſe. Nunc contrà fit. Vident tantam eſſe Scripturæ obſcuritatem, vt ſuis viribus ſuperare eam non poſſint; ideóque & aliorum inſtructione indigere ſe ſentiunt, & ad Deum ſeriò confugiunt, vt ipſorum mentem illuminet, & myſteriorum arcana patefaciat. Hoc fecit Dauid Pſal. 118.18. *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Et ibidem v. 34. *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Et infrà v.135. *Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce me iuſtificationes tuas.* Et meritò, quia Scripturæ ſenſus non poteſt haberi, niſi ab eo, qui Scripturæ author eſt: At author Scripturæ eſt Spiritus Sanctus, & ideo Scriptura vocatur verbum Dei: Ergo nonniſi à Spiritu Sancto poteſt haberi illius ſenſus. Quo ſpectat illud 2.Petri 1.20. *Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.* Cauſa additur: *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.*

28. Atque hinc fit, vt homines elati ac ſuperbi, qui ſuo iudicio præſentes ſunt, & proprio ingenio multùm tribuunt, non aſſequantur legitimum Scripturæ ſenſum, quia *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.*

Et

Et hoc eſt, quod ait Chriſtus, Matth.11.25. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis.* Et Apoſtolus Rom.1.22. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

29. Quæ hactenus de obſcuritate Scripturæ dicta ſunt, non ſpectant ad vituperium, vt aduerſarij malè interpretantur, ſed ad commendationem. De qua re Theodoretus, præfatione in Exechielem ſic ſcribit: *Eorum, quæ pretioſa ſunt, in promptu hominibus eſt nihil. Margaritam quippe, ſicut etiam purpureæ veſtis regiæ florem, maris occultat profundum: Et auri argentique venæ in terræ ſuperficie non extant, ſed in intimis eiuſdem partibus conteguntur. In domibus item pretioſiſſima quæque intus in penibus, impoſitis vinculis, clauibus & ſigillis cuſtodimus. Conſilia quoque earum rerum, quæ ſint maioris alicuius ponderis, fidelioribus amicis, non omnibus temerè enunciare conſueuimus. Verùm hiſce omnibus, quæ modò diximus, auguſtiora diuina ſunt, &c. Decet igitur ea maiori cuſtodia digna cenſentes, cum Domino dicere, non eſſe proiiciendas margaritas ante porcos. Etenim reuera contemnitur eorum, quæ ſunt in promptu, poſſeſſio.* Et plura ibidem in eandem ſententiam.

IX. QVÆSTIO.

An Lutherani, & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam?

1. NOn habent. Quod ex dictis ſic probo. Tria potiſſimùm ſpectari debent in Scriptura. 1. Canon, ſeu catalogus librorum Scripturæ. 2. Verſio ſeu editio. 3. Senſus & interpretatio. At Lutherani & Caluiniſtæ, nec habent authenticum canonem, nec authenticam verſionem, nec authenticam interpretationem: Ergo non habent authenticam Scripturam. Minor propoſitio, quo ad ſingulas partes, facilè demonſtrari poteſt.

2. Primò. Non habent authenticum canonem; quia nec canon Lutheranorum, nec canon Caluiniſtarum, (qui inter ſe diſſident) fuit vnquam ab Eccleſia approbatus.

batus. Nam à tempore Innocentij I. ſemper in Eccleſia viguit canon Catholicorum, qui in Concilio Tridentino conſignatus eſt: Ante tempora Innocentij, non reperies vel duos authores, qui in omnibus, vel Lutheranorum, vel Caluiniſtarum canonem amplexi ſint.

3. Secundò: Non habent authenticam verſionem. Multas quidem habent, vt ſuprà dixi; ſed nouas, ſuſpectas, & ab ipſis etiam damnatas. Lutheri verſionem carpunt Tigurini, Oſiandrini, Bucerus, Munſterus, Lutherus ipſe. Nam Tigurini multis ſannis illam excipiunt, vt conqueritur Stoltzius in defenſione Lutheri. Oſiandrini obiiciunt illi dolum & falſitatem: Bucerus, manifeſtos, & non paucos lapſus: Munſterus, multorum verbium omiſſionem. Denique Lutherus ipſe, poſt viginti annos faſſus eſt, ſe crebrius erraſſe, eo quod Rabbinorũ gloſſis nimium credidiſſet, vt teſtatur Cochlæus in actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij.

Verſionem Bezæ damnant Caſtalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Viciſſim verſionem Caſtalionis reprehendit Beza in ſuis annotationibus, tamquam *falſam, ineptam, imperitam, audacem, blaſphemam, vitioſam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruerſam.* Et in reprehenſione ad defenſionem Caſtalionis, de eadem ſic loquitur: *Tranſlationem noui Teſtamenti, tum Latinam, tum Gallicam, à Sebaſtiano Caſtalione iſtic ſcriptam & excuſam, optimo iure reprehenſam fuiſſe in meis annotationibus, non ſolùm, vt indoctam, ſed etiam & multis locis impiam, & à ſancti Spiritus ſententia diſcrepantem, vobis, vt exiſtimo, non conſtabat, cùm tuendæ ſuæ defenſionis poteſtatem illi faceretis; ſed nunc tandem, vt ſpero conſpicuè intelligetis.*

Munſteri verſionem perſtringunt Tigurini, & Pelicanus in ſuis præfationibus. Denique, cùm Tigurinorum Biblia à Typographo oblata eſſent Luthero, hoc

reſponſum ab eo accepit: *Ne poſthac mihi aliquid mittas, quod a miniſtris Eccleſiæ Tigurinæ profectum ſit. Nullum enim cum eis poſthac commercium habere, nec eorum libros recipere, aut legere volo: quandoquidem ipſi iam damnati ſunt, & alios quoq; miſeros homines ſecum ad inferos abducunt*, &c. Ita refert Hoſpinianus Caluiniſta, in hiſtoria Sacramentaria Anno 1544.

6. Tertiò. Non habent authenticam Scripturæ interpretationem, ſed nouam, inauditam, & omnibus bonis authoribus repugnantem. Quod paucis exemplis declarabo. Legimus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hoc Caluinus, non ſeriò, ſed ironicè à Chriſto dictum eſſe interpretatur, vt ſenſus ſit; Ne ſerues mandata, quia illorum obſeruatio nec prodeſt, nec poſſibilis eſt. Impium dogma.

7. Item legimus Matth. 26. 28. *Hic eſt Sanguis meus noui Teſtamenti.* Et Luc. 22. 20. *Hic eſt calix nouum Teſtamentum in meo Sanguine.* Quod Lutherani ſic interpretantur; Hoc vinum eſt meus Sanguis. Caluiniſtæ ſic; Hoc vinum ſignificat meum Sanguinem. Pleſſæus lib 4. de Euchariſtia cap. 2. ſic; *Hæc eſt acerba mors, quam paulo poſt ſuſtinebo.*

8. Item legimus Act. 2. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod Beza in commentario illius loci ſic explicat; *Non derelinques cadauer meum in ſepulchro.* Plura huius generis exempla adduxi in libro de titulis Caluiniſtarum.

9. Repeto nunc Syllogiſmum, quem poſui: Illi non habent veram & legitimam Scripturam, qui non habent authenticum Scripturæ canonem, verſionem, interpretationem. Hanc Lutherani & Caluiniſtæ non habent. Ergo veram & legitimam Scripturam non habent. Ex quo vlterius infero, eos ex Scriptura diſputare, aut ad Scripturam prouocare non poſſe. Vel, ſi omnino velint, hoc vel ſimili modo compellendos eſſe:

Vnde

Vnde vos, ô boni Viri, codicem Bibliorum accepiſtis? Non aliunde, quàm à Catholicis. At quare eundem, quem accepiſtis, non retinetis? Cur canonem Catholicorum, qui ab Innocentio, Auguſtino, Gelaſio, & tota Eccleſia receptus eſt, repudiatis? Cur nouum confingitis, quem Eccleſia nunquam pro legitimo agnouit? Cur antiquam & vſitatam editionem reiicitis? Cur tot nouas, & inter ſe pugnantes verſiones ſubſtituitis? Cur ſenſum Scripturæ falſa interpretatione deprauatis? Certè, ſi ex Scriptura diſputare vultis, ex noſtra diſputate, quia veſtram non admittimus. Noſtra legitima & antiqua eſt: veſtra, ſpuria & nouitia. Noſtra vnica; & ſibi conſtans: veſtra varia, multiplex, inſtabilis.

Capvt IV.

De Traditione, ex qua etiam habentur Articuli Fidei.

Celebris quæſtio eſt, An præter Scripturam admittendâ ſit aliqua Traditio, quæ parem cum Scriptura auctoritatem habeat. Vel, vt aliqui proponunt, an præter Verbum Dei ſcriptum, ſit aliquod Verbum Dei non ſcriptum, ſed traditum? Aduerſarij paſsim negant. Catholici affirmant. Vt res melius intelligatur, procedam hoc ordine. Primò, dicam de Traditionibus veteris Teſtamenti. Secundò, de Traditionibus noui Teſtamenti. Tertiò, oſtendam errorem, diſſenſiones, & mendacia aduerſariorum. Quartò, diluam eorum obiectiones.

De Traditionibus veteris Teſtamenti.

Iudæi præter Scripturam, habebant etiam Traditiones. Et quidem duplices. Nam aliæ erant Phariſæorum, quas Christus in Euangelio reprehendit: aliæ Moſaicæ, quæ erant laudabiles, & ad ſalutem neceſſariæ. Traditiones prioris generis erant hæ.

Prima, quòd ante ſumptionem cibi lauandæ eſſent manus. Matth. 15. 1. *Acceſſerunt ad eum Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur Traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas, cùm panem mãducant.*

Secunda, quòd etiam inter comedendum illa lotio ſæpius eſſet repetenda. Marci 7. 3. *Phariſæi & omnes Iudæi, niſi crebro lauerint manus, non manducant, tenentes Traditionem ſeniorum.* Hinc in nuptiis Canæ Galileæ erant *ſex hydriæ poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum.* (Ioan. 2. 6.) in quibus hydriis erat aqua ad lauandas manus inter prandendum.

Tertia, quod venientes è foro non deberent cibos capere, niſi loti eſſent. Marci 7. 4. *Et à foro niſi baptizentur, non comedunt. Et alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum & vrceorum & æramentorum, & lectorum.*

Quarta quòd cum peccatoribus non eſſet ſumendus cibus. Matth. 9. 11. *Et videntes Phariſæi dicebant Diſcipulis eius: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Similia habentur Lucæ 5. 30.

Quinta, quòd ne quidem permittendum eſſet, vt quis à peccatoribus tangeretur. Lucæ 7. 39. *Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intrà ſe dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique, quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Vbi manifeſtè apparet, Phariſæũ fuiſſe miratum, quòd Chriſtus à muliere peccatrice pateretur ſe contrectari, eo quod hoc eſſet contra morem & Traditionem Phariſæorum, quorum vox erat hæc: *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* (Iſaiæ 65 5.)

Sexta, quòd in Sabbato non liceret ægros ſanare. Lucæ 6. 7. *Obſeruabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi Sabbato curaret, vt inuenirent, vnde accuſarent eum.* Et Ioan. 9. 16. *Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit.* Loquebantur de Chriſto, qui cæco viſum reſtituerat in Sabbato.

Septima,

Septima, quòd famelici non poſſint ſpicas vellere & comedere in Sabbatho. Matth. 12. 1. *Abiit Ieſus per ſata Sabbatho: Diſcipuli autem eſurientes cœperunt vellere ſpicas & manducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis.*

Octaua, quòd frequenter eſſet ieiunandum & orandum. Matth. 6. 14. *Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter, Diſcipuli autem tui non ieiunant?* Et Lucæ 5. 33. *Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt; tui autem edunt & bibunt?*

Nona, quòd omnium rerum, etiam minimarum, decimæ offerendæ eſſent Deo. Matth. 23. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Hic decimare, idem eſt, quod decimas dare. Eſt ergo hic ſenſus: Vos Phariſæi datis decimas omnium rerum, etiam minimarum, quod non facitis ex præcepto Dei ſcripto in lege Moſaïca, ſed ex veſtra Traditione non ſcripta. Et interim negligitis ea, quæ vobis in lege præcepta ſunt. Hæc debebatis facere, & illud non omittere. Vbi notandum eſt, triplici titulo potuiſſe dari decimas. 1. Ex præcepto legis Moſaïcæ. 2. Ex voto. 3. Ex Traditione. Ex præcepto debebant dari decimæ de frugibus, de pomis arborum, de bobus, ouibus, & capris. (Leuit. 27. 30.) Ex voto poterant dari pro arbitrio vouentium. (2. Paralip. 31. 6.) Ex traditione ſolebant Phariſæi dare decimas menthæ, anethi, cymini, & ſimilium rerum minimarum, quas alij non dabant, nec ex præcepto legis tenebantur dare; vt ſentit D. Thomas in 2. 2. quæſt. 87. art. 2. ad 3. Ianſenius in Concord. Euág. c. 84. Maldonatus in c. 18. Lucæ v. 11. Franciſcus Lucas in c. 23. Matth. v. 23. & fauet Lyranus ibidem. Quo nomine gloriatur quidam ex Phariſæis in Euangelio, cum ait: *Non ſum ſicut cæteri homines. Ieiuno bis in Sabba-*

tho: decimas do omnium quæ poſſideo. (Lucæ 18.11.(Quaſi dicat: Hoc cæteri homines non faciunt. Dant quidem decimas vini, frumenti, & olei; ſed non omnium bonorum, etiam minimorum, vt ego & reliqui Phariſæi facimus. Sic explicant authores citati.

Decima, quòd qui iuraret per templum aut altare, non eſſet reus criminis: qui autem iuraret per aurum templi, vel per oblationes, quæ in altari fiebant, eſſet reus. Matth. 23. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis; Quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi, debet. Stulti & cæci, quid enim maius eſt, aurum, an templum, quod ſanctificat aurum? Et quicunque iurauerit in altari, nihil eſt: qui autem iurauerit in dono, quod eſt ſuper illud, debet. Cæci. Quid enim maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum?*

Vndecima, quòd filij non tenerentur re ipſa parentes ſuos honorare, aut illis benefacere; ſed quòd abundè ſufficeret, munus aliquod Deo offerre. Matth. 15. 3. *Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter Traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem. Et quicunque maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri aut matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem ſuum & matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.*

3. Hæ fuerunt præcipuæ Traditiones Phariſæorum, quantùm ex Euangelio licet colligere. Et quãquam aliquæ earũ eſſent bonæ ex ſuo genere, aliæ malæ, aliæ indifferentes vel inutiles; Phariſæi tamen propter omnes reprehendebantur à Chriſto, ob has cauſas. Primò quia ipſi ex earum obſeruatione quærebant inanem gloriam, & opinionem ſanctitatis apud homines, cùm nihil minus, quàm ſancti eſſent. Matth. 23. 25. *Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.* Hinc paſſim in Euangelio vocantur *hypocritæ, & ſepulchra dealbata.*

4. Secun

4. Secundò, quia ex quarundam obſeruatione, ſectabantur etiam opes ac diuitias; præſertim ex longis orationibus, quas in eum finem recitabant. Matth. 23. 14. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes.* Et Marci 12. 40. *Cauete à Scribis, qui deuorant domos viduarum, ſub obtentu prolixæ orationis.* Vbi, comedere ſeu deuorare domos viduarum, nihil aliud eſt, quàm ſpoliare ſeu exhaurire. Nam viduæ veniebant ad Phariſæos, tanquam ad homines ſanctos (quippe qui ſanctitatem ſimulabant) & eorum orationes pretio emebant.

5. Tertiò, quia ſuperſtitiosè minutiora quædam ſeruabant, & alia maiora negligebant, vt paulò ante dictum eſt. Dabant enim decimas rerum etiam viliſſimarum, & interim negligebant iudicium & miſericordiam in iudicandis cauſis, quæ ad ipſos deferebantur. Et hoc ſenſu accipi poteſt illud Matth. 23. 24. *Excolantes culicem; camelum autem glutientes.*

6. Traditiones poſterioris generis (de quibus potiſſimum hîc agimus) erant tres præcipuè. Prima, quòd omnes & ſinguli libri, qui in canone Iudæorum conſignabantur, eſſent verè diuini, & à Deo inſpirati. Hoc fide credebant Iudæi; & tamen nuſquam in veteri Teſtamento ſcriptum eſt. Secunda, quòd femellæ haberent aliquod remedium contra peccatum originale, non minus, quàm maſculi; qualecunque tandem fuerit illud remedium. Nec hoc vllibi in veteri Teſtamento ſcriptum eſt. Tertia, quòd cruenta ipſorum ſacrificia ſignificauerint mortem Chriſti. Hoc etiam erat dogma fidei; nec tamen in veteri Teſtamento ſcriptum eſt.

7. Duas poſteriores traditiones ſic explico. Iudæi fide credebant, femellas concipi in peccato originali, non minus, quàm maſculos. Nihil certius. Ergo fide credebant, illas ſaluari non poſſe, niſi per aliquod remedium à Deo inſtitutum. Debebant autem ſcire in

particulari, quod & quale eſſet hoc remedium; alioqui omnes femellæ periiſſent ſine remedio. At nuſquam ſcriptum eſt in veteri Teſtamento quod & quale fuerit hoc remedium in particulari. Ergo per ſolam Traditionem id ſciebant. Hæc autem Traditio erat ad ſalutem neceſſaria, quia ſine remedio non poterant ſaluari femellæ: qualecunque tandem fuerit illud remedium; ſiue fides parentum, ſiue aliquid aliud.

8. Similiter fide credebant, quædam cruenta ſacrificia à Deo inſtituta eſſe pro expiatione peccatorum. Vel ergo putabant eiuſmodi ſacrificia per ſe, & propria virtute; expiare peccata; vel virtute mortis & paſſionis Chriſti, quæ per illa ſacrificia ſignificabatur. Si prius putabant; erant hæretici: Si poſterius, erant fideles. Sed vnde habebant hanc fidem & firmam perſuaſionem? Non ex Scriptura, quia nuſquam in veteri Teſtamento id ſcriptum eſt. Ergo ex Traditione. Hæc autem Traditio erat neceſſaria ad ſalutem: Non quòd neceſſe fuerit, ſingulos de populo credere, futuram Chriſti mortem per cruenta ſacrificia præfigurari; ſed quòd neceſſe fuerit aliquos id credere, præſertim Sacerdotes & Doctores, quibus incumbebat cura docēdi & inſtruendi alios: Alioqui tota Synagoga, in hoc quidem puncto, quod ſanè erat grauiſſimum, fuiſſet ſine fide. Quod abſurdum eſt. Vide D.Thom.in 2.2.q.1.art 7.

9. Hinc ſequitur Iudæos habuiſſe quædam per Scripturam, quædam per Traditionem. Magis tamen vſi ſunt Traditione, quàm Scriptura, non ſolum in iis rebus, quę habebantur per ſolam Traditionem, ſed etiam in iis, quę erant ſcripta. Quod patet ex ſequentibus teſtimoniis. Exod.13.8. *Narrabis filio tuo in die illo dicens: Hoc eſt, quod fecit mihi Dominus, quando egreſſus ſum de Ægypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua.* Et Deut.32.7. *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi; Maiores tuos, & dicent tibi.* Et

Iudic.

Iudic. 6. 13. *Vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt Patres noſtri, atque dixerunt: de Ægypto eduxit nos Dominus.* Et Pſ. 43. *Deus auribus noſtris audiuimus: Patres noſtri annunciauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum & in diebus antiquis.* Et Pſ. 77. 5. *Quanta mandauit Patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, vt cognoſcat generatio altera. Filij qui naſcentur & exurgent, & narrabunt filiis ſuis.*

10. Ex his teſtimoniis duo colliguntur. Primò, quòd Traditio fuerit Iudæis à Deo mandata ſeu præcepta. Secundò, quòd multa ex iis, quæ iubebantur docere vel diſcere per Traditionem, apertè habebantur in Scriptura: Et tamen non remittebantur ad Scripturam, ſed ad Traditionem. Cuius rei duplex eſt ratio. Vna, quia eo tempore Scriptura nondum erat redacta in formam integri voluminis, ſed diſperſa in variis chartis & annalibus, vt commodè ab vnoquoq; legi non poſſit. Primus, qui eam redegit in formam voluminis, fuit Eſdras poſt captiuitatem Babylonicam. Altera, quia liber Deuteronomij, qui erat præcipuus inter libros V.T. non habebatur paſſim à populo; ſed vnum exemplar à Rege, alterum à Sacerdotibus cuſtodiebatur in arca Domini, qui ſeptimo quoque anno (nempe anno remiſſionis) iubebantur illud populo prælegere. (Deut. 31. 9.) Et hi ipſi Sacerdotes fuerunt tam negligentes in eo cuſtodiendo, vt longo tempore amiſſum fuerit, & tandem ab Helzia Pontifice (tempore Ioſiæ Regis) inuentum, ac populo prælectum. (4 Reg. 22. 8.) Vnde neceſſe eſt, populum in pleriſque vſum fuiſſe Traditione, de qua in præcedentibus teſtimoniis dictum eſt.

De Traditionibus noui Teſtamenti.

11. De his tria dicturus ſum. 1. generatim, extare aliquas Traditiones diuinas & Apoſtolicas; quæ parem cum Scriptura authoritatem habeant. Secundò ſpeciatim, aliquas earum ad fidem; alias ad mores & ex-

ternos ritus pertinere. Tertiò, præter has, eſſe alias, non quidem Apoſtolicas,ſed Eccleſiaſticas,quæ tametſi parem authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſeruandæ ſint. Hæc ſingula ſeorſim per totidem concluſiones explicabo.

Prima Concluſio.Generatim loquendo, extant quædam Traditiones Apoſtolicæ,quæ expreſsè in Scriptura non habentur, ſed tamen parem cum Scriptura authoritatem habent. Ita Concilium Tridentinum Seſſ. 4. Et colligitur ex illo 2. Theſſ. 2. 14. *Itaque fratres, ſtate,& tenete Traditiones,quas didiciſtis,ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* In quem locum Chryſoſtomus ita ſcribit : *Hinc patet, quòd non omnia per epiſtolam tradiderit ; ſed multa etiam ſine literis. Eadem verò fide digna ſunt, tam illa, quàm iſta.* Et Epiphanius hæreſi 6. *Oportet autem & Traditione vti. Non enim omnia à diuina Scriptura poſſunt accipi. Quapropter aliqua in ſcriptis, aliqua in Traditione Sancti Apoſtoli tradiderunt,quemadmodum dicit S. Apoſtolus, Sicut tradidi vobis.* Et Baſilius in lib. de Spiritu Sancto c.27. *Dogmata, quæ in Eccleſia ſeruantur & prædicantur, partim ex conſcripta doctrina habemus,partim ex Apoſtolorum Traditione in myſterio ad nos delata recipimus. Quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent; & nemo his contradicit, qui vel mediocrem ſaltem Eccleſiaſticorum iurium experientiam habet.* Et Damaſc.lib.4 c.17. *Plurima Apoſtoli ſine ſcripto tradiderunt.* Alios etiam Patres paulo poſt citabo.

13: Quæres, quomodo Traditio poſſit habere parem vim, & authoritatem cum Scriptura ? Reſpondeo. Sicut mandatum Principis eandem vim & authoritatem habet apud ſubditos, ſiue ſcripto, ſiue viuâ voce proferatur ; ſic etiam verbum Dei,ſiue ſcriptum,ſiue traditum ſit. At, inquies, Traditio Apoſtolica, de qua agimus,non eſt verbum Dei. Omnino eſt. Nam ſicut doctrina Apoſtolorum, quæ in illorum ſcriptis continetur

propterea

propterea vocatur verbum Dei, quia à Deo inſpirata; ſic etiam de doctrina Apoſtolorum, quæ viua tantùm voce tradita eſt, ſine ſcripto, ſtaruendum eſt. Quod ſic clarius oſtendo. Sicut doctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli, Petri, Iacobi, & Iudæ, quæ in Euangeliis & Epiſtolis conſcripta eſt, vocatur verbum Dei, quia Deus eam inſpirauit; Sic etiam doctrina Andreæ, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quam ipſi viua voce prædicarunt, debet vocari verbum Dei, quia Deus ſimiliter eam inſpirauit. Nec minor fides his Apoſtolis, qui non ſcripſerunt, quàm illis, qui ſcripſerunt, adhibenda eſt.

14. Secunda Concluſio. Speciatim loquendo, ſunt certæ quædam Traditiones Apoſtolicæ de dogmatibus fidei; quædam de moribus ſeu ritibus externis. Prior pars probatur, quia ſunt tria principia fidei maximè neceſſaria, quæ non habentur ex Scriptura, ſed ex Traditione. Primum eſt, quòd tota Scriptura veteris ac noui Teſtamenti ſimul ſumpta, ſit verbum Dei. Alterum, quòd tota illa Scriptura præſertim in iis, quæ ad fidem & ſalutem neceſſaria ſunt, maneat nobis ſalua & incorrupta. Tertium, quod habeamus verum ac legitimum illius ſenſum. Si admittimus hæc principia fidei, neceſſariò admittimus Traditionem, per quam illa accepimus. Si non admittimus, vana eſt noſtra fides.

15. Præter hęc tria, ſunt alia, quæ etiã per Traditionem habentur. Primum, quòd ſymbolum fidei ſit verè canonicum & Apoſtolicum. De quo Baſilius loco citato: *Omitto cætera; ipſam fidei profeſſionem, qua credimus in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, è quibus Scripturis habemus?* quaſi dicat. Non habemus ex Scriptura, ſed ex Traditione. Hoc enim conatur probare, multa eſſe dogmata, quæ credimus, non quia ſcripta ſunt, ſed quia ab Apoſtolis tradita.

16. Secundum, quòd infantes ſint baptizandi Origenes

in cap. 6. Epiſtolæ ad Romanos: *Eccleſia ab Apoſtolis Traditionem accepit, etiam paruulis Baptiſmum dare.* Et Auguſtinus lib. 10. de Geneſi ad literam cap. 25. *Conſuetudo matris Eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquam ſpernenda eſt, neque vllo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet Traditio.*

17. Tertium, quòd baptizati ab hæreticis, non ſint rebaptizandi, contra errorem Cypriani. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſ. contra Donatiſt. cap. 7. *Quam conſuetudinem,* (ſcilicet, non repetendi Baptiſmum) *credo ex Apoſtolica Traditione venientem.* Et lib. 5. cap. 23. *Conſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum Traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt.*

18. Quartum, quòd B. Maria, Mater Chriſti, ſemper manſerit Virgo, etiam poſt partum, contra damnatam Heluidij hæreſin. Vide Hieronymum contra Heluidium, & Auguſtinum lib. de Hæreſibus cap. 84. vbi ſic ait: *Heluidiani exorti ab Heluidio, ita virginitati Mariæ contradicunt, vt eam poſt Chriſtum, alios etiam filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe contendant. Sed mirum, ni iſtos, prætermiſſo Heluidij nomine, Antidicomaritas Epiphanius appellauit.*

19. Quintum, quòd in Baptiſmo pronunciari debeat hæc forma verborum; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Et niſi pronuncietur, Baptiſmus non ſit validus. Hoc etiam admittunt aduerſarij; nec tamen aliunde, quàm ex Traditione, & perpetua Eccleſiæ praxi probari poteſt.

20. Sextum, quòd certus ac determinatus ſit Sacramentorum numerus in nouo Teſtamento. Hoc tam Catholici, quàm aduerſarij credunt. Hoc intereſt, quod Catholici credunt illum numerum eſſe ſeptenarium; plerique Lutherani ternarium; multi Caluiniſtæ binarium. At hic numerus, quiſquis tandem ſit, in Scriptura definitus aut expreſſus non eſt. Catholici faten-

tur; ſe ex Traditione & declaratione Eccleſiæ habere ſuum ſeptenarium. Aduerſarij videant, vnde habeant ſuum binarium aut ternarium. Certè ex Scriptura non habent. Vide infrà cap.7.

21. Dices, Aliqua ex his punctis probari poſſunt ex Scriptura; vt verbi gratia, quòd infantes ſint baptizandi. Hoc enim probari poteſt ex illo, Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Similiter, quòd in Baptiſmo pronunciari debeant hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: manifeſtè colligitur ex illo Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij; & Spiritus Sancti.*

22. Reſpondeo. Aliqua poſſunt probari ex Scriptura quando conſtat de vero & legitimo Scripturæ ſenſu: At ſæpè non conſtat, quis ſit verus & legitimus ſenſus, niſi ex Traditione, & praxi Eccleſiæ. V.G. Si conſtaret hæc verba, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, non habere alium ſenſum, quàm hunc; Niſi quis baptizatus fuerit baptiſmo aquæ; iam optimè ſequeretur, etiam infantes indigere Baptiſmo. At hoc non conſtat, niſi ex Traditione. Nec Caluinus, qui negat illum ſenſum eſſe iſtius loci, poteſt à Catholicis aut Lutheranis confutari ex ſola Scriptura, ſed ex eo ſolum, quod ſenſus ille à maioribus noſtris per continuam Traditionem ad nos peruenerit.

23. Eodem modo, ſi conſtaret, Chriſtum, cum dixit, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, præcepiſſe Apoſtolis, vt pronunciarent hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* iam res eſſet ſalua. At hoc non conſtat ex nudis Scripturæ verbis. Nam ſicut Chriſtus dixit, *Baptizate eos in nomine Patris*; ita alibi dixit, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et ſimiliter Apoſtolus, 1. Corinth. 10. 31. *Siue manducatis,*

ſiue

ſiue bibitis, omnia in gloriam Dei facite. Et tamen neceſſe non eſt, vt is, qui petit aliquid à Patre in nomine Chriſti, pronunciet hæc verba, *Ego hoc vel illud peto in nomine Chriſti.* Neque, vt is, qui comedit, aut bibit, pronunciet hæc verba, *Ego comedo & bibo in gloriam Dei;* ſed ſatis eſt, interna mente id cogitare. Quòd ergo in primo caſu de Baptiſmo, neceſſaria ſit prolatio verborum, non item in his duobus; hoc ſolùm habemus ex vſu Eccleſiæ, qui per Traditionem Apoſtolicam ad nos peruenit.

24. Et hæc ſufficiant pro priori parte concluſionis. Poſterior poteſt etiam variis exemplis confirmari. Nam multi ſunt ritus Eccleſiaſtici, qui ab Apoſtolis per ſolam Traditionem accepti ſunt. Ac potiſſimum hi.

1. Vt Exorciſmus, & aliæ cæremoniæ adhibeantur in Baptiſmo. (Tertullianus in lib. de corona militis, c. 3. & Baſilius in lib. de Spiritu S. c. 27.)
2. Vt trina merſio fiat in Baptiſmo. (Baſilius ibidem.)
3. Vt Chriſma ſingulis annis renouetur. (Fabianus Papa & martyr, epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientis.)
4. Vt aqua vino miſceatur in calice Euchariſtico. (Cyprian. lib. 2. ep. 3.)
5. Vt Euchariſtia ſumatur à ieiunis. (Auguſtinus epiſt. 118.)
6. Vt in ſacrificio Miſſæ oretur pro defunctis. Tertullianus ſuprà)
7. Vt ſignum crucis formetur in fronte. (Baſilius loco citato.)
8. Vt ad Orientem verſi precemur. (Idem.)
9. Vt aqua benedicatur. (Idem.)

De his, & ſimilibus rectè vſurpari poteſt illud Tertulliani lib. citato, c. 4. *Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & Fides obſeruatrix.*

25 Ter

25. Tertia Concluſio. Præter ſupradictas Traditiones, quæ ab Apoſtolis ad nos peruenerunt, ſunt aliæ quædam Eccleſiaſticæ, quæ poſt tempora Apoſtolorum, à Prælatis Eccleſiæ introductæ ſunt; & tametſi parem cum Apoſtolicis authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſeruari debent. De vtriſque loquitur Auguſtinus epiſt. 118. cùm ait: *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri; ſicut quod Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cœlum, anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Et ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruatur ab vniuerſa, quacunque ſe diffundit, Eccleſia.* Nam per illam particulam, *Vel ab ipſis Apoſtolis*, intelligit Traditiones Apoſtolicas. Et per illam, *Vel plenariis Conciliis*, intelligit Eccleſiaſticas. De quibus ſubdit; *Inſolentiſſimæ inſaniæ eſt, diſputare, an faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia.*

26. Atque hæc eſt Catholicorum ſententia de Traditionibus, tam Apoſtolicis, quàm Eccleſiaſticis, quæ ex Apoſtoli & Sanctorum Patrum authoritate confirmata eſt. Videamus nunc, quid ſentiant aduerſarij, vt poſtea conſtet ex collatione vtriuſque partis, vtri potius adhærendum ſit.

Aduerſariorum Sententia.

27. Aduerſarij paſſim reijciunt Traditiones, & nihil, niſi quod in Scriptura veteris ac noui Teſtamenti continetur, volunt admittere. Peccant tamen quadrupliciter. 1. quia in hac re imitantur antiquos hæreticos. 2. ipſi inter ſe diſſentiunt. 3. multa falsò ac mendaciter affingunt Catholicis. 4. ineptiſſimè ex quibuſdam Scripturæ locis argumentantur contra Traditiones. Hæc

etiam

etiam ſigillatim demonſtranda ſunt.

28. Primò igitur, ſicut Catholici in aſſerendis Traditionibus ſequuntur communem conſenſum antiquorum Patrum: ſic aduerſarij, in iiſdem reiiciendis, ſequuntur communem conſenſum antiquorum hæreticorum. Nam etiam antiqui hæretici prouocabant ad Scripturam, & Traditiones reſpuebant. Ac potiſſimum hi.

29. Primò Ariani, qui diſputantes de Diuinitate Chriſti, nihil volebant admittere, niſi Scripturam. Vnde, Maximinus Arianorum Epiſcopus, diſputaturus cum Auguſtino, dicebat: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt, vt audiamus. Hæ verò voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.* Refert Auguſtinus lib. 1. contra Maximinum, in principio.

3. Secundò Macedoniani & Eunomiani, qui nolebant admittere hanc locutionem, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*; eo quòd non haberetur in Scriptura. De quibus Baſilius in libro de Spiritu Sancto, c. 25. circa finem: *At non deſinunt iſti ſurſum deorſum iactare, Dei cum Sancto Spiritu glorificationem, carere teſtimonio, carere ſcriptura.* Et initio cap. 29. *Sanè contra id, quod dicunt, præpoſitionem* Cum, *carere teſtimonio, nec in Scripturis exſtare, illud dicimus: Si nihil aliud eſt receptum abſque Scripturis, ne hoc quidem recipiatur: Sin plurima arcana citra Scripturam recepta ſunt nobis, cum aliis plurimis & hoc recipiamus. Arbitror autem Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis Traditionibus adhærere.*

31. Tertiò, Eutyches, qui negans in Chriſto duas naturas, dicebat; *Ego à ſanctis Scripturis non didici de duabus naturis.* Cui reſpondit Mamas preſbyter: *Neque de Homouſion à ſanctis Scripturis edocti ſumus.* Ita habetur in generali Concilio Chalcedonenſi, act. 1. vbi Actio quinta Conſtantinopolitani Concilij relecta eſt.

32. Quar

32. Quartò, Pelagiani, qui dicebant: *Credamus igitur, quod legimus; & quod non legimus, nefas credamus aſtruere; quod de cunctis etiam dixiſſe ſufficiat:* Vt refert Auguſtinus in lib. de natura & gratia, cap. 39.

33. His & ſimilibus hæreticis, olim ab Eccleſia damnatis, ſimiles ſunt noſtri Lutherani & Caluiniſtæ, qui eodem, quo illi, ſpiritu afflati, repudiant Apoſtolicas & Eccleſiaſticas Traditiones, & ad ſolam Scripturam contentioſè prouocant; quam tamen, vt ſuprà dixi, reſectis aliquot partibus mutilarunt, & nouis verſionibus ac interpretationibus corruperunt.

Diſſenſio.

34. Sed neque inter ſe conſentiunt. Nam aliqui, ſine vlla exceptione, reiiciunt omnes omnino Traditiones, ſiue ad fidem, ſiue ad externum Dei cultum pertinentes; Et nihil aliud volunt eſſe credendum aut faciendum, quàm quod in Scriptura credendum aut faciendum præcipitur. Ita Caluinus lib. 4, Inſtit. c. 8. n. 8. *Eſto*, inquit, *hoc firmum axioma, non aliud habendum eſſe Dei verbum, cui detur in Eccleſia locus, quàm quod lege primùm ac Prophetis, deinde ſcriptis Apoſtolicis continetur: nec alium eſſe ritè docendi in Eccleſia modum, niſi ex eius verbi præſcripto & norma.* Et in libro de neceſſitate reformandæ Eccleſiæ: *Deus non modo irritum habet quidquid colendi ſui ſtudio, præter mandatum ſuum ſuſcipimus, ſed palàm quoque abominatur.* Et in epiſt. 87. ad Protectorem Angliæ, *Cùm de legitima reformatione agitur, ad ipſum purum Dei verbum redeundum nobis eſt.* Et ſimiliter Caluiniſtæ in Synodo Vltraiectina, in prologo ſuarum ordinationum, num. 2. *Obſtringimus nos*, inquiunt, *in forma iuramenti & obligationis, quòd in hac Prouincia non aliam velimus amplecti, & ſequi doctrinam, regulam, menſuram, & amuſſim fidei, & vitæ Chriſtianæ, quàm ſolum verbum*

verbum Dei, quod in libris veteris, ac noui Teſtamenti expreſſum eſt.

35. Alij quaſdam ſaltem admittunt Traditiones, vt Kemnitius in Examine Concilij Tridentini ſeſſ. 4. in ſecundo genere Traditionum, vbi ait: *Hanc Traditionem, qua nobis in manum dantur ſacræ Scripturæ libri, reuerenter accipimus.* Et in 5. genere: *Affirmant Origenes & Auguſtinus, Baptiſmum paruulorum eſſe Traditionem Apoſtolicam. Hoc recipimus.* Et in 7. genere: *Apoſtolos igitur ritus quoſdam ordinaſſe, & tradidiſſe Eccleſiis, ex ſcriptis eorum certò conſtat. Et veriſimile eſt, quoſdam etiam alios externos ritus, qui in Scriptura annotati non ſunt, ab Apoſtolis traditos eſſe.* Et infrà: *Tales ritus meritò amamus, & retinemus, quales ſunt confeſſio fidei, abrenuntiatio Satanæ, & alij ritus in actione Baptiſmi.*

36. Alij denique vtuntur diſtinctione. Aiunt admitti poſſe Traditiones de rebus adiaphoris ſeu indifferentibus; non autem de rebus ad ſalutem neceſſariis. Nam in his ſufficienter nobis proſpectum eſſe per Scripturam, quippe quæ perfectè tradat ea omnia, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, ita vt Traditione minimè ſit opus. Sed qui hoc dicunt, augent diſſenſionem, & manifeſtè repugnant Luthero & Kemnitio. Nam Kemnitius fatetur, Lutheranos *reuerenter* accipere Traditionem illam, quâ nobis in manus datur ſacra Scriptura: At Scriptura ſacra, ſecundum ipſos, ad ſalutem neceſſaria eſt: Ergo admittunt aliquam Traditionem de re ad ſalutem neceſſaria.

37. Similiter Lutherus docet, infantes non iuſtificari per Baptiſmum, ſed per actualem fidem, quæ ipſis infunditur vi Exorciſmi, ante Baptiſmum: Et ſine hac fide non poſſe eos ſaluari, aut Baptiſmum ſuſcipere. Vnde ſequitur, ſalutem infantium (ex ſententia Lutheri) pendere ab actuali ipſorum fide, & fidem ab Exorciſmo; & conſequenter, Exorciſmum eſſe neceſ-

ſariom ad ſalutem infantium. Exorciſmus autem habetur ex Traditione, non ex Scriptura, vt conſtat: Ergo ſecundùm Lutherum, admittenda eſt aliqua Traditio de re ad ſalutem neceſſaria. Verba Lutheri citabo ſuo loco.

Mendacia.

38. Videamus nunc, quid falsò nobis affingant Aduerſarij. Ac primò, vt inuidiam nobis concilient, aiunt nos docere, Scripturam, ſine Traditionibus humanis, inſufficientem eſſe ac imperfectam. Falſum eſt. Non docemus hoc de Traditionibus humanis. Diſtinguimus enim duplicem Traditiones cum Auguſtino, vt dixi: Alteras Apoſtolicas, quæ parem cum Scriptura authoritatem habent. Alteras Eccleſiaſticas, quæ tantam authoritatem non habent. Dicimus ergo, Scripturam per ſe non ſufficere, niſi accedant Traditiones Apoſtolicæ, quæ non cenſentur humanæ, ſed diuinæ. Ratio duplex eſt. Prior, quia Scriptura non ſufficit, niſi conſtet de legitimo illius ſenſu. At ſæpè non conſtat, niſi ex Apoſtolica Traditione, vt ſuprà dictum eſt. Poſterior, quia multa creduntur à Chriſtianis, quæ non habentur ex Scriptura; ſed ex Apoſtolica Traditione. Exempla iam antè allata ſunt.

Secundò, aiunt nos docere, quod per Traditiones humanas mereamur gratiam iuſtificationis & remiſſionem peccatorum: Et quòd huiuſmodi Traditiones agnoſcamus pro noſtro Mediatore & iuſtificatore. Ita Philippus Melanchthon in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, art. 15. de Traditionibus humanis. Hoc etiam falſum eſt, quia apertè docemus, nullo modo nos mereri iuſtificationem aut remiſſionem peccatorum, ſed eam gratis nobis conferri per merita Chriſti, vt patet ex Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 8. vbi ſic habet: *Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt,*

ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promereatur.
40. Tertiò, aiunt nos docere, quod omnes noſtræ Traditiones ſint Apoſtolicæ. Ita Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. §. 19. *Romanenſes*, inquit, *Magiſtri extorquere volunt, vt nulla ſit apud eos ceremoniola, quæ non pro Apoſtolica cenſeatur.* Et hoc falſum. Agnoſcimus n. vt ſæpè dixi, duplices Traditiones: Alteras, ab Apoſtolis acceptas: alteras, poſt tempora Apoſtolorum à Prælatis Eccleſiæ introductas. Deinde, pugnat hæc Caluini calumnia cum Melanchthone. Nam Melanchthon omnes noſtras Traditiones vocat humanas: Caluinus, omnes Apoſtolicas. Neutrum concedimus. Vide alia Kemnitij mendacia apud Cardinalem Bellarminum lib. 4. de Verbo Dei, c. 3. Reliquum eſt, vt diluantur obiectiones aduerſariorum, quibus conantur Traditiones ſubuertere.

Prima obiectio.

41. Prima ſumitur ex illo Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo.* Hinc colligunt aduerſarij, omnes Traditiones repudiandas eſſe & Catholicos peccare, qui illas admittunt Quare? Quia nihil ad verbum Dei ſcriptum, addendum eſt. Ineptiſſimè. Primò, quia dum volunt oppugnare Catholicos, oppugnant ipſos Apoſtolos, à quibus Traditiones accepimus. Et nominatim Paulum, qui dixit, *Tenete Traditiones, quas accepiſtis.* Oppugnant Auguſtinum, & alios Patres, qui Traditiones amplexi ſunt. Oppugnant ſeipſos, quia & ipſi, vt loquitur Kemnitius, Traditionem de ſcriptura, de Exorciſmo, & plures alias reuerenter accipiunt. Si ergo Catholici peccant, admittendo Traditiones; peccant etiam Apoſtoli, Patres. Lutherani ipſi. Aut ſi hi innocentes ſunt, cur illi damnantur?
42. Deinde non intelligunt ſenſum allati teſtimonij ex Deuteron. Senſus colligitur ex ipſo contextu, qui ſic habet

habet: *Et nunc Iſraël audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te, vt faciens ea, viuas; & ingrediens poſſideas terrã, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. Non addetis ad verbũ, quod loquor, nec auferetis ex eo: Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.* Quaſi dicat; Ego do vobis præcepta ceremonialia & iudicialia, quæ debetis integrè & perfectè ſeruare. Hoc enim ſignificat illa phraſis, *Non addetis, nec auferetis.* Quod quidem aliis verbis, ſed tamen eodem ſenſu explicabatur alibi, cùm dicitur, *Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram.* Vt Deut. 17. 20. *Diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, neque declinet in partem dextram, vel ſiniſtram.* Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, neque ad dextram, neque ad ſiniſtram,* &c. Et cap. 31. 29. *Noui, quòd poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis.* Et Ioſue 1. 7. *Confortare, & eſto robuſtus valdè, vt cuſtodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moſes ſeruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram.*

34. Igitur hæc tria idem valent. 1. Integrè & perfectè ſeruare præcepta Moſaica. 2. Non declinare ab eis, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram. 3. nihil in eorum obſeruatione vel addere, vel detrahere. Quod non ſic intelligendum eſt, quaſi non liceat addere noua præcepta (alioqui non licuiſſet addere præcepta Euangelica, de Fide Trinitatis, de Baptiſmo, de Euchariſtia,) ſed quòd præcepta Moſaica, in ſui obſeruatione non ſint corrumpenda, vel additione, vel detractione, ſed integrè cuſtodienda. V. G. Erat præceptum Moſaicum: *Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, & die octauo circumcidetur infantulus.* (Leuit. 12. 2.) Ad hoc præceptum non licebat aliquid addere, vel auferre, id eſt, non licebat, nec ante, nec poſt diem octauum circumcidere infan-

culum:Nec immunditia matris poterat paucioribus, vel pluribus diebus durare, quam ſeptem : Eadem eſt ratio de aliis præceptis, vt videbimus in ſequenti obiectione.

44. Hinc patet teſtimonium Deuteronomij,quòd tantopere vrgent aduerſarij, nihil ad rem facere. Niſi velint ſic argumentari:Iudæi debebant perfectè & integrè ſeruare præcepta Moſaica: Ergo Chriſtiani non debent admittere Traditiones Apoſtolicas, ſed ſolâ ſcripturâ eſſe contenti.Quæ ſanè conſequentia abſurda & ridicula eſt,vt omnes vident. Vt tamen res fiat clarior,quæro ab aduerſariis, an ipſi putent, hoc teſtimonium pertinere ad ſolos Iudæos, an etiam ad Chriſtianos? Si pertinet ad ſolos Iudæos, cur adducitur, contra Chriſtianos? Aut cur volunt Lutherani & Caluiniſtæ, vt nos ad illud ſeruandum obligemur?Si etiã pertinet ad Chriſtianos, Cur aduerſarij non ſeruant præcepta Moſaica? cur non circuncidunt ſe? Cur alias ceremonias legales intermittunt? Cur denique ſicut contra nos vrgent illam particulam, *Non addetis*,non ſimiliter contra ſe vrgent alteram,*Non auferetis*? Hic hærent.

Secunda obiectio.

45. Secunda ſumitur ex illo Deut.12.32.*Quod tibi præcipio, hoc tantùm facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Hinc iterum colligunt Aduerſarij, omnes Traditiones & præcepta humana eſſe irrita & contemnenda. Quare? Quia hoc tantùm faciendum eſt, quod Deus præcipit:Ergo quod homines præcipiunt,faciendum non eſt. Non minus ineptè,quã ſuprà. Primò,quia ſi omnia præcepta humana ſunt irrita,& contemnenda, quid dicemus de Iudæis, qui accuratè ſeruarunt præceptum de feſto Encæniorum, quod non erat diuinum, ſed humanum? Quid de Rechabitis, qui accuratiſſimè ſeruarunt præceptum parentis ſeu Ionadab, de perpetua abſtinentiâ à vino? (Ierem.35.6.) Quid de Apoſto-

lis,

lis, qui in Concilio Ieroſolymitano præceperunt abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato? (Actor. 15.29.) Quid de Paulo, qui diſtinguit inter ſua & Chriſti præcepta? (1. Cor. 7. 12.) Quid de magiſtratibus, qui figunt mandata humana ad conſeruandam pacem & iuſtitiam in Republica? Quid denique de ipſis aduerſariis, qui in Synodis & conuenticulis ſuis condunt leges & ſtatuta Eccleſ. quæ ab omnibus obſeruari volunt?

46. Secundò, Senſus illius loci non eſt ille, quem fingũt aduerſarij, ſed longè alius. Nam ſicut in præcedenti teſtimonio agabatur generatim de præceptis Moſaicis integrè obſeruandis; ita hîc agitur ſpeciatim de vno præcepto ceremoniali, nempe de præcepto ſacrificij integrè obſeruando. Textus ſic habet: *Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris poſſidendas, & poſſederis eas, atque habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ Deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur Dominus, fecerunt Dijs ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

47. Senſus eſt: Quando veneris in terram Palæſtinam, ad quàm tendis, & obtuleris Domino Deo tuo ſacrificium; non imitaberis gentiles, qui falſis Diis offerunt ſuos filios & filias per ignem; ſed hoc tantùm offeres. quod ego tibi præcipio: Nempe, ex animalibus oues, capras, hœdos, boues, vitulos, columbas, paſſeres, turtures. Ex fructibus terræ, panem, ſimilam, ſalem, thus, manipulum ſpicarum viuentium, & triticum. Ex liquoribus; ſanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito*, id eſt, offerto *Domino*. Nec addas quicquam ex ſacrificiis gentilium: Nec minuas ex eis quæ iam enumerata ſunt.

48. Quid hinc concludent aduerſarij? Non video.

niſi ſic inferant: Iudæi debebant ea tantùm offerre in ſacrificium, quæ à Deo erant determinata: Ergo Chriſtiani non debent ſeruare præcepta humana, ſiue ciuilia, ſiue Eccleſiaſtica. *Spectatum admiſſi, riſum* teneatis amici?

Tertia obiectio.

49. Tertia ſumitur ex illo Gal. 1. 8. *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Et infrà: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod acccepiſtis, anathema ſit.* Ergo inquiunt aduerſarij, præter Euangelium non licet admittere Traditiones. Reſpondeo 1. Hæc obiectio retorqueri poteſt in aduerſarios, hoc modo. Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod Apoſtolus euangelizauit, anathema ſit: Aduerſarij euangelizant aliquid præter id, quod Apoſtolus euangelizauit, quia oppugnant Traditiones, contrà id, quod Apoſtolus dixit, *Tenete Traditiones*: Ergo anathema ſint.

50 Reſpondeo 2. Ex ſcopo Apoſtoli æſtimandum eſt, an damnentur hoc loco Traditiones, nec ne. Scopus Apoſtoli eſt hic. Galatæ docti erant à Paulo, ceremonias legis Moſaicæ abrogatas eſſe; & neminem poſſe per huiuſmodi ceremonias iuſtificari; ſed per fidem in Chriſtum. (capit. 2. 16.) Ab hac doctrina fuerunt poſtea abducti per quoſdam falſos Apoſtolos, qui docebãt, eos non poſſe ſaluari per fidem in Chriſtum, niſi ſimul circunciderentur, & alias ceremonias Moſaicas obſeruarent. (cap. 1. 6. & cap. 3. 1. & cap. 4. 9. & cap. 5. 1.) Contra huiuſmodi falſos Apoſtolos agit Paulus, cùm ait: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.* Q. D. Accepiſtis à me, hominem iuſtificari per fidem in Chriſtum, non autem per obſeruantiam legis Moſaicæ. Si quis aliter vos inſtruit, anathema ſit.

51. At hinc non ſequitur, Traditiones Apoſtoliicas eſſe

reijcien

reïiciendas, ſed potius conſeruandas, quia non ſunt præter aut contra id, quod Paulus euangelizauit Galatis de iuſtificatione; ſed potius ſunt id, quod ipſe Theſſalonicenſibus euangelizauit, cùm dixit: *Tenete Traditiones quas didiciſtis.*

Quarta obiectio.

52. Quarta ſumitur ex illo Apoc. 22. 18. *Conteſtor enim audienti verba Prophetiæ libri huius: Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ.* Ergo non licet apponere Traditiones. Reſpondeo. Hoc teſtimonium condemnat Lutheranos, qui non ſolùm diminuunt de verbis libri prophetiæ huius, ſed totum librum ſuſpectum habent, nec eum pro canonico, ſed pro apocrypho agnoſcunt. Non tamen condemnat Traditiones, quia non prohibet, ne præter prophetiam Apocalypticam admittatur aliquid aliud (aliòqui non liceret addere Prophetias Iſaiæ, Ieremiæ, & aliorum Prophetarum veteris Teſtamenti; nec item Euangelia, Epiſtolas, Symbolum fidei,) ſed ſolùm prohibet, ne verba Prophetiæ Apocalypticæ ab aliquo deprauentur, quod duobus modis fieri poſſe inſinuat. Primò, additione; vt ſi quis apponat aliquid ad Prophetiam Apocalypticam, quaſi pars illius ſit, quæ reuera non eſt. Secundò, diminutione; vt ſi aliquid detrahat, quaſi ad illam non pertineat, quod reuera pertinet. Neutrum faciunt Catholici.

53. Exemplo rem declarabo. Prædicit Ioannes cap. 11. fore aliquandò, vt veniant duo Prophetæ, *amicti ſaccis, qui prophetabunt diebus* 1260. *& habebunt poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus Prophetiæ ipſorum, & poteſtatem conuertendi aquas in ſanguinem*, &c. Ad hanc Prophetiam nihil addunt Catholici, quod ad eam non

pertineat, nec auferunt aliquid, quod ad eam pertineat; ſed relinquunt integram, ſicut à Ioanne perſcripta eſt. At contrà faciunt aduerſarij, qui dicunt hos duos Prophetas fuiſſe Lutherum & Caluinum. Nam qui hoc dicunt, neceſſariò diminuunt de verbis Prophetiæ huius, cùm conſtet Lutherum & Caluinum non fuiſſe *amictos ſaccis*, nec habuiſſe *poteſtatem claudendi cœlum*: Et quæ ibidem ſequuntur.

Quinta obiectio.

54. Quinta ſumitur ex illo 2. Timoth. 3.16. *Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Ex quo loco dupliciter argumentantur aduerſarij. Aliqui ſic: Omnis ſcriptura eſt vtilis ad docendum & arguendum: Ergo ſupetuacaneæ ſunt Traditiones. Petinde, ac ſi dicas: Omnis cibus eſt vtilis ad nutriendum: Ergo ſuperuacaneus eſt potus. Vel, omnis eleemoſyna eſt vtilis ad ſalutem. (Lucæ 11.41.& Daniel 4.24.) Ergo ſuperuacanea oratio, ſuperuacanea Sacramenta. Miſeret me horum hominum.

55. Alij ſic: Omnis ſcriptura eſt vtilis, id eſt, ſufficiens: Ergo ſuperuacaneæ Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio eſt? An idem ſunt, vtilem eſſe, & ſufficientem eſſe? Si idem ſunt, iam illud 1. Timoth. 4.8. *Pietas ad omnia vtilis eſt*, licebit ſic interpretari. Pietas ad omnia ſufficiens eſt: Ergo reliqua omnia ſuperuacanea ſunt. Et ſimiliter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum aſſume, & adduc tecum: Eſt enim mihi vtilis ad miniſterium*, id eſt, ſufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Oneſimus, & alij ſuperuacanei ſunt. Quis non videt, ſi hæc licentia interpretandi ſcripturam ſemel admittatur, totam corrumpi & adulterari poſſe?

56. Sed vt clarius res ipſa percipiatur, textus Apoſtoli conſi

conſiderandus eſt. Igitur Apoſtolus in citato capite hortatur Timotheum Epiſcopum, vt ſuos ſubditos inſtruat in fide & bonis operibus; & redarguat aduerſarios, qui *corrupti mente & reprobi circa fidem, reſiſtunt veritati.* Et vt oſtendat eum id poſſe præſtare, ſubdit: *Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris: Et quia ab infantia tua ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis enim Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum,* & cætera. Vbi per ſacras literas, quas ait Timotheum ab infantia nouiſſe, intelligit Scripturam veteris Teſtamenti. Nam eo tempore, quo Timotheus erat infans, nondum exſtabat Scriptura noui Teſtamenti.

57. Apoſtolus ergo, in illo textu, ſic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios. At Scriptura veteris Teſtamenti, quam ab infantia didiciſti, eſt diuinitus inſpirata. Ergo eſt vtilis ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios.

Cùm ergo cognitione illius Scripturæ inſtructus ſis, magnum ex ea præſidium habes ad præſtandum, quod dixi.

58. Ex eodem principio licebit ſic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum & arguendum. At Scriptura noui Teſtamenti eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ inſtructus eſt, magnum ex ea præſidium habet ad vtrumque præſtandum.

59. Porrò, ex vtroque diſcurſu patet, has tres propoſitiones veras eſſe, ſecundùm Apoſtolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendum. 3. Scriptura noui Teſta-

menti vtilis eſt ad docendum & arguendum. Sicut ergò non ſequitur: Scriptura veteris Teſtamenti vtilis eſt: Ergo ſcriptura noui Teſtamenti eſt ſuperuacanea. Nec contrà, ſcriptura noui Teſtamenti eſt vtilis: Ergo ſcriptura veteris Teſtamenti eſt ſuperuacanea. Sic etiam non ſequitur: Vtraque ſcriptura eſt vtilis: Ergo Traditio eſt ſuperuacanea. Alioqui ſuperuacaneum eſſet, quod dicit Apoſtolus, *Tenete Traditiones.*

Sexta obiectio.

60. Sexta ſumitur ex illo Matth. 15. 6. *Irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.* Et Coloſſ. 2. 8. *Videte, ne quis vos decipiat per Philoſophiam & inanem fallaciam ſecundum Traditionem hominum.* Et 1. Petri. 18. *Redempti eſtis de varia veſtra conuerſatione paternæ Traditionis.* Hinc colligunt aduerſarij omnes Traditiones à Chriſto & Apoſtolis damnatas eſſe. At non rectè. Nam Chriſtus & Apoſtoli ſolum loquuntur, Vel de Traditionibus Iudæorum, quibus Phariſæi malè vtebantur, vt ſuprà explicatum: Vel de Traditionibus Gentilium, quæ fidei Chriſtianæ repugnabant. At tales non ſunt, quas hoc loco nos defendimus. Nos defendimus diuinas & Apoſtolicas, quæ ſuprà enumeratæ ſunt.

61. Atque hæ ſunt præcipuæ obiectiones aduerſariorum cótra authoritatem Traditionum Apoſtolicarum. Aliæ, ſi quæ ſunt, in capite de Iudice controuerſiarum diſcutientur. Ibi enim adducam teſtimonia ſcripturæ, quibus ipſi conantur probare, ſolam ſcripturam, ſecluſis Traditionibus, eſſe normam, regulam, & Iudicem controuerſiarum, in negotio fidei ac religionis.

Capvt V.

De Eccleſia, quæ infallibiliter proponit nobis Articulos Fidei.

ARticuli Fidei, (qui à Deo reuelati ſunt, & partim habentur ex ſcriptura; partim ex Traditione)

hon

non poſſunt ſecurè & infallibiliter à nobis credi, niſi legitimè & infallibiliter ad credendum nobis proponantur. Quæſtio eſt, à quo debeant hoc modo proponi. Reſpondemus: ab Eccleſia. Si ita eſt, neceſſariò ſequitur, Eccleſiam tres habere conditiones. 1. Vt ſit viſibilis. Nam ſi eſſet inuiſibilis, non poſſet nobiſcum viſibiliter agere, & articulos fidei proponere. 2. Vt ſit infallibilis. Nam ſi eſſet fallibilis, non redderet nos tutos ac ſecuros in fide. 3. Vt ſit nota. Nam ſi nobis certò non conſtaret, vbi & quæ eſſet viſibilis & infallibilis Eccleſia, non conſtaret etiam certò, an articuli fidei infallibiliter nobis proponerentur. Igitur hæ tres conditiones hoc ordine explicandæ ſunt. 1. Eccleſiam Chriſti eſſe viſibilem. 2. Eſſe vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam, Sponſam Chriſti, Domum Dei, Columnam & firmamentum veritatis. 3. Extra illam neminem ſaluari poſſe. 4. Eandem in fide non poſſe deficere aut errare; ac proinde ſecuros eſſe, qui illius ſententiam ſequuntur. 5. Hanc viſibilem Chriſti Eccleſiam non eſſe aliam, quam Romanam ſeu Pontificiam, quæ toto orbe diffuſa eſt.

I. CONCLVSIO.

Eccleſia Chriſti in terris viſibilis & conſpicua eſt.

1. HAnc concedunt præcipui aduerſarij, præſertim Caluinus lib. 4. Inſt. cap. 1. §. 2. vbi ex profeſſo diſputat de Eccleſia viſibili, & Philippus Melanchthon in Examine ordinandorum, titulo de Eccleſia, vbi ſic ait: *Eccleſia viſibilis in hac vita, eſt cœtus viſibilis amplectentium incorruptam Euangelij doctrinam, & rectè vtentium Sacramentis: in quo cœtu Filius Dei efficax eſt, & multos regenerat ad vitam æternam.*

2. Et res certa eſt. Primò, quia illa Eccleſia neceſſariò viſibilis eſt, in qua Epiſcopi & Paſtores viſibiliter debent gubernare ſuos ſubditos, viſibiliter docere, hortari, Sacramenta adminiſtrare, peccantes corripere,

contuma

contumaces ab aliorum communione ſeparare. Et viciſſim, vbi ſubditi debent agnoſcere ſuos Paſtores, eorum monitis obtemperare, inſtructionem & Sacramenta ab eis percipere. At hæc omnia fiunt in vera Chriſti Eccleſia: Ergo vera Chriſti Eccleſia neceſſariò viſibilis eſt. Minor patet ex Scriptura. Matth. 18. 17. *Dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Et Act. 20. 28. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Et Hebr. 13. 17. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Et alibi.

3. Secundò. Illa Eccleſia neceſſariò eſt viſibilis, in qua publicè indicuntur & celebrantur Concilia, ſanciuntur Canones, dirimuntur controuerſiæ de fide ac religione. Hæc omnia fiunt in vera Chriſti Eccleſia. Nam Apoſtoli indixerunt Concilium Hieroſolymitanum, in quo hæc conſtitutio facta eſt: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine & ſuffocato.* (Act. 15. 28.) Et poſt tempora Apoſtolorum, celebrata ſunt Concilia generalia, Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe, quæ etiam ab aduerſariis, tanquam legitima admittuntur.

4. Tertio, Chriſtus in Euangelio comparat Eccleſiam ſuam ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti: comparat conuiuio nuptiali, ad quod boni & mali vocati ſunt: comparat decem virginibus, quarum quinque prudentes ſunt, quinque fatuæ: comparat ouili, in quo reperiuntur oues & hœdi. Hæc non poſſunt intelligi, niſi de Eccleſia viſibili. Nam aduerſarij, qui agnoſcunt duas Eccleſias, vnam viſibilem, alteram inuiſibilem; ſic eas inter ſe diſtinguunt, quòd in hac ſint ſoli prædeſtinati, in illa boni & mali permixti. At

in

in Eccleſia, de qua Chriſtus loquitur in ſupradictis parabolis, ſunt boni & mali permixti: Ergo loquitur de Eccleſia viſibili. Loquitur autem de vera Eccleſia. Vera igitur Eccleſia viſibilis eſt.

5. Quartò, Idem à Propheta prædictum eſt, Pſal.18.6. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, id eſt, vt ibidem explicat Auguſtinus; *In manifeſtatione poſuit Eccleſiam ſuam, non in occulto.* Et Epiſt.166.ad Donaſtitas: *Ipſa eſt Eccleſia in ſole poſita, id eſt, in manifeſtatione, omnibus nota vſque ad terminos terræ.* Eodē ſpectat illud Chriſti, Matt.5.15. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Vbi per ciuitatem, quæ abſcondi non poteſt, & per lucernam, quæ omnibus lucet, intelligitur Eccleſia Chriſti. Vnde idem Auguſtinus in libro de vanitate Eccleſiæ, c.16 *Non eſt*, inquit, *operta Eccleſia, quia non eſt ſub modio, ſed ſupra candelabrum. Et de illa dictum eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Sed Donaſtitis velut operta eſt, qui audiunt tam lucida & manifeſta teſtimonia, quæ illam toto orbe demonſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in montem, quàm in eum aſcendere*, Et Epiſt.170.ad Seuerinum: *Facile tibi eſt attendere & videre ciuitatem ſuper montem conſtitutam.*

6. Quintò, idem conſtat ex Symbolo fidei, vbi ſic dicimus, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Quod de viſibili Eccleſia intelligendum eſſe, non ſolum docent Catholici, ſed etiam multi ex aduerſariis, præſertim Caluin.l.4.c.1.§.2. & Melanchthon loco ſuprà citato. Itaque dari Eccleſiam viſibilem, eſt articulus fidei, ſecundum aduerſarios. Et rectè.

Nam licet externis oculis videamus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata eſt Eccleſia viſibilis; tamen quod in ea multitudine ſit vera doctrina Chriſti & Apoſtolorum, hoc non videmus, ſed credimus.

mus. Vnde viſibilis Eccleſia partim cadit ſub externos oculos; partim ſub internam fidem. Externis oculis videmus homines, qui in Eccleſia ſunt: interna fide credimus veram Chriſti doctrinam apud eos tradi & conſeruari.

7. Hinc ſoluitur vulgare illud ſophiſma: Quod fide credimus, non eſt viſibile: Eccleſiam fide credimus: Ergo Eccleſia non eſt viſibilis. Nam maior propoſitio ſic debet intelligi: Quod fide credimus, non eſt viſibile, ex ea parte, qua ſub fidem cadit; tametſi poſſit eſſe viſibile ex alia parte, qua ſub fidem non cadit. Huius rei varia exſtant exempla. Apoſtoli in Chriſto videbant humanitatem; credebant diuinitatem. In Baptiſmo videmus externā aquam & ablutionem; credimus internam vim regenerandi, & peccata abluendi. In Codice Bibliorum videmus chartam, ſcripturam, Codicem ipſum; credimus, quod in eo continetur, eſſe verbum Dei. Idem dico de Eccleſia. Eſt aliquid in ea, quod credimus: eſt aliquid, quod videmus. Credimus veram eſſe doctrinam, quæ in Eccleſia traditur: Videmus homines, externos ritus, & Sacramenta, quæ in Eccleſia ſunt.

8. Accedit conſenſus Patrum. Omnes, qui de hac re ex profeſſo ſcribunt, Eccleſiam viſibilem eſſe affirmant. Aug. (vt omittam teſtimonia ipſius ſuprà citata.) epiſt. 166. ad Donatiſtas ſic habet: *In Scripturis didicimus Chriſtum: in Scripturis didicimus Eccleſiam. Has Scripturas communiter habemus: quare non in eis Chriſtum & Eccleſiā communiter retinemus?* Et poſt multa: *Ecce Scripturæ communes: Ecce, vbi nouimus Chriſtum, ibi nouimus Eccleſiam. Si Chriſtum ipſum tenetis, ipſam Eccleſiam quare non tenetis? Si in ipſum Chriſtum, quem legitis & non videtis, tamen Scripturarum veritatem creditis, quare Eccleſiam negatis, quam & legitis & videtis?*

9. Et ne longus ſim in enumerandis alijs Patribus, omnes illi ſupponunt Eccleſiam eſſe viſibilem, qui recen-

ſent

ſent ordine ſucceſſores Petri in gubernatione Eccleſiæ, vt Ireneus, Optatus, Aug. Epiph. & Euſeb. Cæſarienſis. Omnes item, qui fatentur ex Euangelio, bonos & malos in Eccleſia permixtos eſſe: Qui agnoſcunt poteſtatem ſoluendi, ligandi, excommunicandi, quæ, niſi in Eccleſia viſibili, exerceri non poteſt. Denique, qui aſſerunt Eccleſiam ſine prædicatione Euangelij & Sacramentorum adminiſtratione conſiſtere non poſſe. Nec puto quemquam eſſe, qui hæc neget, ſi intelligat.

10. Conabor tamen clarius explicare. Ac primùm quæro, an Reſpublica Veneta, vel ciuitas Viennenſis in Auſtria, ſit viſibilis, necne? Omnes, opinor, viſibilem eſſe concedent. At eadem eſt ratio de Eccleſia. Quod ſic oſtendo. Tria ſpectari poſſunt in Eccleſia. 1. Multitudo ſeu collectio eorum hominum, qui ſunt in Eccleſia. 2. Externum regimen, quo Prælati Eccleſiæ gubernant ſuos ſubditos, docendo, hortando, iudicando, puniendo, Sacramenta adminiſtrando. 3. Interna fides & charitas, qua inter ſe vniuntur. Eadem ſpectari poſſunt in Repub. Veneta, vel ciuitate Viennenſi. 1. Multitudo ſeu collectio eorum hominum, qui in Repub. vel ciuitate ſunt. 2. Externum regimen, quo Magiſtratus politicus gubernat ſuos ſubditos. 3. Interna affectio, qua inter ſe vniuntur. Duo priora, tam in Eccleſia, quàm in Rep. vel ciuitate, ſunt viſibilia. Tertium vtrobique eſt inuiſibile. Sicut enim externis oculis non poſſumus videre, an Chriſtiani, qui in Eccleſia ſunt, habeant internam fidem & charitatem, ſed propter externam fidei profeſſionem id credo: Sic etiam res habet in Rep. vel ciuitate. Video ciues, qui in ea ſunt: video externam politiam & gubernationem; ſed non video internum affectum, quem quiſque habet aut habere debet. Si ergo, eo non obſtante, nihilominus ciuitas vel Reſpublica verè dicitur eſſe viſibilis; cur idem de Eccleſia dici non poſſit? Nihil certius. Hinc facilè diluuntur

cauilla

cauillationes,quæ obiici ſolent. Non proponam, quia neceſſe non eſt.

II. CONCLVSIO.

Hæc viſibilis Eccleſia eſt Vna, Sancta, Catholica, Apoſtolica, Sponſa Chriſti, Domus Dei, Columna & firmamentum veritatis.

11. HAnc etiam admittit Caluinus loco citato. Et meritò. Nam Scripturæ, Symbola fidei, & Patres paſſim ita docent. Dicitur autem Eccleſia *Vna*, propter vnionem & cōſenſum eorum, qui in Eccleſia ſunt. Omnes enim vnam eandémque fidem profitentur, iuxta illud Apoſt. Eph. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Et qui recedunt ab hac fidei vnitate, propriè ſectarij & Hæretici appellantur. Itaque ad eam conſeruandam ſæpè hortatur nos idem Apoſtolus, præſertim Rom. 16. 17. *Rogo vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis.* Et 1. Corinth. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & nō ſint in vobis ſchiſmata.* Et Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.*

12. Dicitur *Sancta*, ob has cauſas. Primò, quia nemo in eam ingreditur, niſi per Baptiſmum ablutus & ſanctificatus 1. Cor. 6. 11. *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti & ſanctificati eſtis.* Secundò, quia omnia ipſius inſtituta, ceremoniæ, Sacramenta, & doctrina ad ſanctitatem ordinantur. Eò enim ſpectant, vt vel ſancti efficiamur, vel in ſanctitate creſcamus, & conſeruemur. Tertiò, quia extra illam nulla poteſt eſſe ſanctitas. Quartò, quia Chriſtus, qui eſt Caput & ſponſus Eccleſiæ, eſt Sanctus Sanctorum. Addit Caluin. lib. 4. Inſt. cap. 1. §. 17. vocari ſanctam, quia quotidie proficit in ſanctitate, & ad metam ſanctitatis aſpirat. Nec obſtat, quòd multi mali ſint in Eccleſia. Poteſt nihilominus vocari ſancta, tum propter

propter rationes allatas; tum etiam quia multi in ea ſancti ſunt.

13. Dicitur *Catholica*, ſeu Vniuerſalis, tribus de cauſis. 1. Ratione loci, quia per vniuerſum orbem diffuſa eſt, Marci 16. 15. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* 2. Ratione temporis, quia ſemper durabit. Dan. 2. 44. *Suſcitabit Dominus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur.* 3. Ratione hominum ſaluandorum, quia quotquot ſaluantur, in viſibili Eccleſia ſaluantur, & nullus extra eam ſaluari poteſt. (infra conc. ſequenti.) Hinc patet diſcrimen inter Eccleſiam Chriſti & Synagogam Iudæorum. Hæc enim nullo iſtorum modorum fuit Catholica ſeu Vniuerſalis. Non primo, quia non fuit diffuſa per totum orbem, ſed per ſolam Palæſtinam. Nec ſecundo, quia non durauit, niſi certo tempore, nempe vſque ad mortem Chriſti. Nec tertio, quia poterant ſaluari homines extra Synagogam, vt Niniuitæ, & alij.

14. Dicitur *Apoſtolica*, primò, quia in Apoſtolis initium habuit. Secundò, quia ab Apoſtolis per orbem terrarum propagata eſt, Rom. 10. 18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Tertiò, quia ſequitur doctrinam Apoſtolorum, ad Gal. 1. 18. *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Denique, quia retinet ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis. Vide Tertullianum lib. de Præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 20. & duobus ſequentibus.

15. Dicitur *Sponſa Chriſti*, quia Chriſtus indiſſolubili vinculo eam ſibi coniunxit, Oſeæ 2. 19. *Sponſabo te mihi in ſempiternum.* Et Epheſ. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Habet autem hæc ſponſa tria priuilegia. 1. quod ſit fœcunda. 2. quod ſemper virgo.

3. quod ex latere ſponſi progenita. Quæ tria ſimul ſumpta, nulli vnquam ſponſæ obtigerunt. Beata Maria, Ioſephi ſponſa, fuit quidem fœcunda, & ſemper virgo; non tamen è latere ſui ſponſi progenita. Eua, è contrario, fuit ex latere Adami procreata & fœcunda; non tamen ſemper virgo. At Eccleſia, Chriſti ſponſa, omnia ſimul nacta eſt. Ac primò, quod fœcunda ſit, patet ex illo, Gal. 4. 31. *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ.* Quod virgo, ex illo 2. Corinth. 11. 12. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quod ex latere Chriſti, colligunt plerique ex illo, Ioan. 19. 34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua.* Quomodo autem id intelligendum ſit, dictum eſt alibi.

16. Dicitur *Domus Dei*, quia tametſi Deus vbique ſit, vt ipſemet fatetur apud Ieremiam cap. 23. 24. *Cœlum & terram ego impleo:* tamen peculiari modo habitat in Eccleſia, tanquam in domo ſua propter ſpecialem aſſiſtentiam & gubernationem, vt concl. 5. explicandum eſt. Hanc domum ipſe ſibi ædificauit ſupra firmam petram, vt nunquam ruitura ſit, Matth. 16. 18. In hac habet diſpenſatorem familiæ ſuæ, Lucæ 12. 42. In hac generat filios per baptiſmum, inſtruit per prædicationem Euangelij, nutrit per Euchariſtiam, ſanat per pœnitentiam & Vnctionem. In hac habet vaſa omnis generis, aurea & argentea, lignea & fictilia, 2. Timoth. 2. 20. In hac celebrat conuiuium nuptiale, Matth. 22. 2. Denique extra hanc, neminem ſaluum eſſe vult, vt paulo poſt videbimus.

17. Dicitur *columna & firmamentum veritatis*, quia eſt columna firma & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt: & ſua firmitate ac ſtabilitate ſuſtentat filios ſuos, ne à veritate aberrent. Aduerſarij paulò aliter explicant. Aiunt Eccleſiam dici columnam & firmamentum veritatis: Vel, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, quàm in Eccleſia, vt vult Beza in commentario:

Vel,

Vel, quia Eccleſia eſt fida cuſtos veritatis Dei, vt interpretatur Caluinus lib.4. Inſt. cap.1. §.10. Vel, vt loquitur in commentario, *quia veritatem præconio ſuo celebrat, quia puram & ſinceram retinet, quia ad poſteros tranſmittit.* Vel denique, vt loquitur in cap.43. Iſaiæ v.10. *quia veritatem tuetur & propagat, vt a poſteris in omne æuum colatur.* Hæc omnia ſeruient nobis pro 5. concluſione.

III. CONCLVSIO.

Extra hanc viſibilem Eccleſiam nemo poteſt ſaluari.

18. ITa paſſim docent Patres. Auguſtinus lib. de vnitate Eccleſiæ cap.19. *Ad ipſam verò ſalutem*, inquit, *ac vitam æternã nemo peruenit, niſi qui habet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtũ nemo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Eccleſia.* Et epiſt.50. ad Bonifaciũ Comitem, ſub finem: *Eccleſia Catholica ſola eſt corpus Chriſti, cuius ille caput eſt, ſaluator corporis ſui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus Sanctus.* Et paulò pòſt: *Non habent itaque Spiritum Sanctum, qui ſunt extra Eccleſiam.* Et epiſt.152. ad Donatiſtas: *Quiſquis ergo ab hac Catholica Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd a Chriſti vnitate diſiunctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Et Sanctus Gregor. lib. 14. moral. cap.2. *Sancta vniuerſalis Eccleſia prædicat, ſaluari veraciter, niſi intra ſe, non poſſe: aſſerens, quòd omnes, qui extra ipſam ſunt, minimè ſaluentur.*

19. Conſentiunt aduerſarij. Caluinus lib.4. cap.2. §.4. *Verùm*, inquit, *quia nunc de viſibili Eccleſia diſſerere propoſitum eſt, diſcamus vel vno matris elogio, quàm vtilis ſit nobis, eius cognitio, imò neceſſaria: quando non alius eſt in vitam ingreſſus, niſi nos ipſa concipiat in vtero, niſi pariat, niſi alat ſuis vberibus; denique ſub cuſtodia & gubernatione ſua nos tueatur, donec exuti carne mortali, ſimiles erimus Angelis.* Et paulò pòſt: *Extra eius gremium nulla eſt ſperanda peccatorum remiſſio, nulla ſalus.* Et rurſum §.22. *Tria*, inquit,

hic nobis obſeruanda ſunt. Primum, quantalibet ſanctitate polleant filij Dei, hac tamen conditione ſemper eſſe, quamdiu in mortali corpore habitant, vt ſine peccatorum remiſſione conſiſtere nequeant coram Deo. Deinde, hoc beneficium ſic eſſe Eccleſiæ proprium, vt non aliter eo fruamur, quàm ſi permaneamus in illius communione. Tertiò, per Eccleſiæ Miniſtros & Paſtores nobis diſpenſari, vel Euangelij prædicatione, vel Sacramentorum adminiſtratione.

20. Et Philippus Melanchthon in Examine ordinandorum, titulo de Eccleſia: *Non loquimur*, inquit, *de Eccleſia, vt de Idea Platonica, ſed monſtramus Eccleſiam, iuxta dictum, Dic Eccleſiæ. Hic neceſſe eſt intelligi viſibilem Eccleſiam.* Et mox quærit, An neceſſe ſit, ſingulos homines ſaluandos fieri ciues huius Eccleſiæ viſibilis? Et reſpondet his verbis: *Prorſus neceſſe eſt.*

21. Eius rei variæ aſſignantur cauſæ àb Auguſtino, ſerm. 181. de Temp. Prima, quia in ſola Eccleſia immolatur hoſtia Redemptoris. Altera, in ſola vinea laborantes, mercedem denarij accipiunt. Tertia, omnes qui extra arcam Noë fuerunt, diluuio exſtincti ſunt. Quarta, membrum quod non manet in corpore, vitam habere non poteſt. Quinta, ramus præciſus ab arbore, non poteſt germinare. Sexta, riuus à fonte ſeparatus, areſcit. Alij hanc addunt: Chriſtus eſt Sponſus Eccleſiæ: At Chriſtus non eſt adulter, nec generat filios ex adultera: Ergo non generat filios, niſi ex Sponſa ſua Eccleſia. Nemo ergò filius Chriſti eſt, niſi matrem agnoſcat Eccleſiam. Huc ſpectat Cyprianus in lib de Vnitate Eccleſiæ, cùm ait: *Non habet Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet Matrem.* Et Auguſtinus lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos cap. 13. *Si quis abſque Eccleſia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere Matrem.*

22. Eodem pertinet vaticinium Iſaiæ c. 60. 11. *Aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, vt adferatur*

ad

ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit. Quibus verbis duo prædicit, Vnum, quòd Eccleſia Christi futura ſit viſibilis, quæ pateat omnibus gentibus, ſi velint intrare. Alterum, quòd omnes ſint perituri, qui eam ingreſſi non fuerint.

IV. CONCLVSIO.

Hæc viſibilis Eccleſia non poteſt deficere vel errare in fide.

23. HÆc concluſio non debet intelligi de aliquâ parte Eccleſiæ, ſed de tota Eccleſia. Nam certum eſt, aliquam Eccleſiæ partem, id eſt, aliquos Chriſtianos errare poſſe, & re ipſa errâſſe. Errauit Arius, negans Chriſti diuinitatem. Errauit Macedonius, negans Spiritus Sancti diuinitatem. Errauit Neſtorius, aſſerens duas in Chriſto perſonas. Errarunt Eutyches & Dioſcorus, aſſerentes vnam in Chriſto naturam. Errarunt Pelagiani, negantes peccatum originale, & neceſſitatem gratiæ. Errarunt Donatiſtæ, & alij plures, Qui omnes propter ſuos errores, ab Eccleſia damnati, & tanquam putrida membra, abſciſſi ſunt.

24. At quæſtio eſt, an tota Eccleſia Chriſti, ſeu tota multitudo Chriſtianorum, quatenus ex Paſtoribus & ouibus conflata eſt, poſſit errare in aliquo puncto vel articulo fidei? Vel, vt clarius dicam, an Chriſtus qui Eccleſiam ſuam gubernat, permiſſurus ſit, vt ipſa tota, quatenus toto orbe diffuſa eſt, publicè profiteatur aliquod dogma, quod ſit contra fidem vel Euangelium? Hîc à nobis diſſentiunt aduerſarij. Aiunt totam Eccleſiam viſibilem, quæ primis quingentis annis habuit veram fidem & religionem, poſtea errâſſe & multis ſeculis, vſque ad tempora Lutheri, in errore perſtitiſſe: Vel, vt alij loquuntur, totam periiſſe & defeciſſe; non quod perierint aut defecerint homines; ex quibus conflata eſt

Eccleſia viſibilis; ſed quod defecerit eorum fides,& ſincera religio. Ita paſſim Lutherani & Caluiniſtæ.

25. Sed manifeſtè refelluntur ex conceſſis. Primò,quia ipſi concedunt, eſſe articulum fidei, dari Eccleſiam Chriſti viſibilem, quæ ſancta & Catholica ſit: & hoc ſenſu interpretantur illud, quod in ſymbolo profitemur, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam*, vt concluſione ſecunda oſtenſum eſt. At articuli fidei ſemper ſunt veri, nunquam falſi: Ergo ſemper verum eſt, dari Eccleſiam Chriſti viſibilem, quæ ſancta & Catholica ſit. Ergo falſum eſt, totam Chriſti Eccleſiam viſibilem poſt primos quingentos annos defeciſſe, & multis ſeculis nullam fuiſſe viſibilem Chriſti Eccleſiam. Nam ſi ità eſſet, non licuiſſet tunc dicere, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.*

26. Secundò, concedunt etiam aduerſarij, Eccleſiam viſibilem eſſe ſponſam Chriſti, vt concluſione tertia dictum eſt. Hinc formo duplex argumentum. Vnum ex parte ſponſi, qui indiſſolubili vinculo coniunxit ſibi Eccleſiam viſibilem, tanquam ſponſam perpetuam, vt explicat Apoſtolus Epheſ.5.31. Et prædictum eſt ab Oſea c.2.19. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*, Ergo nunquã ab ea ſeparari poteſt. Alterum ex parte ſponſæ, quæ ad perpetuam ſubiectionem & fidem coniugalem obligauit ſe ſuo ſponſo, vt inſinuat idem Apoſtolus cùm ait: *Sicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis ſubditæ ſint omnibus*, quaſi dicat: Eccleſia eſt norma ſeu exemplar ſubiectionis & fidelitatis, cui mulieres conformare ſe debent. At non eſſet norma fidelitatis, ſi poſt aliquot annos deficeret à ſuo ſponſo, & fieret adultera. Vnde Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ: *Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt, & pudica.*

27. Tertiò, Eccleſia viſibilis eſt Domus Dei, de qua Chriſtus in Euangelio, Matth.16.18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus*

aduerſus eam. Vbi duo promittit. Primò, quòd velit Eccleſiam ſuam ædificare ſuper petram. Secundò, quòd portæ inferi non ſint eam expugnaturæ. In vtroque alludit ad id, quod Matth. 7. 24. dixerat, ſapientem architectum eſſe, qui ædificat domum ſuper petram: ſtultum qui ſuper arenam. Cauſam addit, quia quando oritur aliqua vehemens tempeſtas, mox corruit illa, quæ ſuper arenam; non altera, quæ ſuper petram fundata eſt. Chriſtus ergo voluit imitari ſapientem architectum, & ædificare Eccleſiam ſuam ſuper petram, vt nullà ventorum aut imbrium vi poſſit diſturbari. Hinc patet, eos magnam iniuriam irrogare Chriſto, qui aſſerunt Eccleſiam ab ipſo ædificatam poſſe deficere, & re ipſa defeciſſe. Nam inde ſequitur, non ſuper petram, ſed ſuper arenam, fuiſſe ædificatam: ac proinde Chriſtum fuiſſe ſtultum, non ſapientem architectum. Imo fuiſſe mendacem, quòd promiſerit ſe ſuper petram ædificaturum, & non fecerit; quòd dixerit, portas inferi non præualituras, & præualuerint. Hoc argumento vſi ſunt plerique Patres, vt poſteà videbimus.

28. Quartò, Eccleſia viſibilis dicitur columna & firmamentum veritatis, triplici ſenſu, vt ſuprà dixi. Primò, quia eſt columna firma & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt, vt explicant Catholici. Secundò, quia eſt fida cuſtos veritatis, eámque puram & ſinceram ad poſteros tranſmittit, vt vult Caluinus. Tertiò, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, niſi in Eccleſia, vt interpretatur Beza. Hinc ſumo triplex argumentum; 1. Si Eccleſia viſibilis eſt columna firma & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt, certum eſt non poſſe errare in fide. 2. Si eſt fida cuſtos veritatis, nunquam ſua culpa amittit veritatem: aut ſi illam amittit, non eſt fida illius cuſtos. 3. Si veritas non alibi habitat, quàm in Eccleſia viſibili; vel ergo ſuperioribus ſæculis, non habitauit veritas in hoc mundo, vel ſi habi-

tauit,non alibi,quàm in Eccleſia viſibili habitauit. Neceſſe ergo eſt fuiſſe Eccleſiam viſibilem.

29. Quintò,Nemo poteſt ſaluari extra Eccleſiam viſibilem, vt cum Catholicis diſertè fatetur Caluinus. At ſemper aliqui ſaluantur: Ergo ſemper durat Eccleſia viſibilis. Falſum ergo eſt, Eccleſiam viſibilem multis ſeculis non extitiſſe. Nam ſi non extitiſſet, multis ſeculis nemo fuiſſet ſaluatus. Periiſſent igitur omnes maiores noſtri, quotquot ante Lutherum per aliquot ſæcula,toto orbe vixerunt. Quis hoc credat?

30. Atque hæc argumenta ſumpta ſunt ex conceſſione aduerſariorum. Accedunt alia ex Scripturis. Primum ex Iſaia,qui cap. 54. nihil aliud, quàm de Eccleſiæ Chriſti fœcunditate,amplitudine,firmitate, perpetuitate, & victoria contra Hæreticos & alios hoſtes vaticinatur. Ac inter cætera, ſic eam alloquitur in perſona Dei, v. 4. *Noli timere,quia non confunderis,neque erubeſces.* Confunderetur autem & erubeſceret, ſi erraret in fide. Et v. 10. *Montes commouebuntur,& colles contremiſcent:miſericordia autem mea non recedet à te,& fœdus pacis meæ nõ mouebitur;* id eſt, etiamſi montes de loco ſuo mouerentur, & colles contremiſcerent;non tamen miſericordia mea recedet à te,& fœdus pacis meæ, quod tecum inij,fixum & irreuocabile manſurum eſt. Et v. 11. *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris. Et ponam iaſpidem propugnacula tua,& portas tuas in lapides ſculptos;* id eſt, Ego ita fundabo & ſtabiliam te, vt tempeſtate conuuelli non poſſis:ita muniam te portis & propugnaculis; vt futura ſis inexpugnabilis. Et v. 17. *Omne vas, quod fictum eſt contra te,non dirigetur:& omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio,condemnabis,* id eſt, Omnes aduerſarij, quos diabolus contra te excitabit, non habebunt ſucceſſum: Et omnes hæreticos, qui tibi reſiſtent in cauſa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum eſt hactenus.

31. Secun-

31. Secundum ex verbis Chriſti(quæ planè conſpirant cum verbis Iſaiæ) Matth. 16.18. *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Quæ iam explicata ſunt. Sed audiamus Auguſt. lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos, c.6. vbi ait: *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes hæreſes pugnans. Pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa. Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferorum non vincent eam.* Vbi manifeſtè loquitur de Eccleſia viſibili, ex qua exeunt hæretici. Non enim exeunt ex inuiſibili, in qua ſoli prædeſtinati ſunt, quia in ea nunquam fuerunt. Igitur ex ſententia Auguſtini, Eccleſia viſibilis eſt vna, vera, ſancta, Catholica, quæ à portis inferorum vinci aut expugnari non poteſt.

32. Tertium ſimiliter ex verbis Chriſti, Matth. 28.19. *Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes*, &c. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Quaſi dicat. Ego mitto vos in vniuerſum orbem, vt apud Ethnicos prædicetis Euangelium, & Sacramenta adminiſtretis. Occurrent quidem multa pericula & aduerſitates, quia Diabolus, qui vbique habet ſuos cultores, & idololatras, crudeliſſimè vos perſequetur: ſed forti eſtote animo. Ego non deſeram vos: Adero vobis & ſucceſſoribus veſtris, vſque ad finem mundi. Ego, inquam, adero, qui nuper dixi, *Non relinquam vos orphanos.* (Ioan. 14.18.) Ego, qui dixi, *confidite, ego vici mundum.* (Ioan. 16.33.) Ego contra quem *Princeps huius mundi non habet quicquam.* (Ioan. 14. 30.) Ego cui Pater promiſit, *Ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum.* (Pſalm. 109.2.)

33. Hoc etiam teſtimonio vtitur Auguſtinus Conc. 2. in Pſalm. 101. contra Donaſtitas, vbi introducit Eccleſiam ita loquentem cum Chriſto: *Quid eſt, quod neſcio*

qui recedentes à me murmurant contra me? Quid eſt, quod perditi me periiſſe contendunt? Certè enim hoc dicunt, quia fui, & non ſum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum. Quamdiu ero in iſto ſæculo? Annuncia mihi propter illos, qui dicunt: Fuit, & iam non eſt: apoſtatauit & periit Eccleſia de omnibus gentibus Et annunciauit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Hîc aduerte, quomodo Auguſtinus per latera Donatiſtarum confodiat Lutheranos & Caluiniſtas, qui etiam dicunt, quod illi dicebant: *Eccleſia Catholica iam non eſt, ſed fuit: apoſtatauit & periit.* Contra quos ſimiliter licebit exclamare: Quid eſt, quòd neſcio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid eſt, quòd perditi me periiſſe contendunt? Nonne tu Domine dixiſti, Ecce ego tecum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi? Certè non dixiſti, Ecce tecum ſum quingentis annis, & poſteà per aliquot ſæcula te deſeram, vſque ad tempora Lutheri & Caluini; ſed diſertè, *Omnibus diebus*, vſque ad finem mundi.

34. Denique, omnia argumenta, quibus olim Auguſtinus, & alij Patres contra Donatiſtas vſi ſunt, valent etiam contra Lutheranos & Caluiniſtas. Et quidem potiori iure. Vt hoc melius intelligatur, prius explicandum eſt, quid enim Donatiſtæ docuerint de Eccleſia: quid nunc Lutherani & Caluiniſtæ doceant. Donatiſtæ docuerunt, Eccleſiam Catholicam, quæ antea toto orbe fuerat diſperſa, poſteà toto orbe periiſſe, propter crimen Cæciliani Epiſcopi; & ſolum remanſiſſe in ea parte Africæ, quæ Donato adhærebat, vt teſtatur Auguſt. in lib. de hæreſib. cap. 69.

35. Idem ferè docent Lutherani & Caluiniſtæ. Nam primò aſſerunt, Eccleſiam Catholicam, quæ primis quingentis annis, toto orbe fuerat diffuſa, poſtea propter crimina Pontificis (quem Antichriſtum vocant toto orbe periiſſe. Secundò, ita penitus periiſſe, vt nuſquam,

quam, nec in Europa, nec in Aſia, nec in Africa, ſalua & incolumis permanſerit; ſed vbique adultera & apoſtatica fuerit deprehenſa. Tertiò, poſtea nihilominus in ea parte Europæ, quæ Luthero adhærebat, reuixiſſe. In primo & tertio puncto, ſimiles ſunt Donatiſtis. In ſecundò, deteriores. Igitur quidquid Auguſtinus, & alij Patres contra Donatiſtas olim ſcripſerunt, id vel pari, vel potiori ratione contra Lutheranos & Caluiniſtas ſcripſiſſe putandi ſunt.

Corollarium huius concluſionis.

36. Cùm Eccleſia Chriſti, vt hactenus oſtenſum eſt, non poſſit deficere vel errare in fide, propter peculiarem Spiritus Sancti aſſiſtentiam, quam Chriſtus illi promiſit; magna omnino debet eſſe eius authoritas in negotio fidei ac religionis. Hanc authoritatem ſæpè commendat Auguſtinus, vt lib. contra epiſt. Manichæi, cap. 5. cùm ait: *Ego verò Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret authoritas.* Et lib. de vtilitate credendi ad Honoratum, cap. 17. *Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitamus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel ſumma profectò impietatis eſt; vel præcipitis arrogantiæ.* Notent hoc aduerſarij.

37. Porrò, in hac Eccleſiæ authoritate fundatur communis hæc regula, quam Catholici perpetuò vrgent: Nemo poteſt errare in fide & religione, qui ſentit quod tota Eccleſia ſentit. Vel, quod idem eſt: Vnuſquiſque tuto ac ſecurè poteſt id amplecti aut reſpuere, quod tota Eccleſia amplectitur aut reſpuit. Hanc regulam vbique tenuit Auguſtinus, & ex ea definiuit hæc puncta.

1. Orandum eſſe pro mortuis, (lib. de cura pro mortuis cap. 1.)
2. Paruulos eſſe baptizandos. Epiſt. 28. ad Hieronymum.)
3. Paruulis prodeſſe fidem eorum, à quibus ad Baptiſmũ offerũtur. (lib. 3. de libero arbitrio, ca. 23.)
4. Hæreticos non eſſe rebaptizandos. (lib. 1. contra Creſconium Grammaticum, cap. 35.)
5. Librum Matthæi Euangeliſtæ canonicum eſſe, non librum Manichæi, qui illi contrarius eſt. (lib. 28. contra Fauſtum, cap. 2.)
6. Hæreticis & ſchiſmaticis non eſſe præciſam ſpẽ ſalutis, ſi reſipiſcant. (Lib. inchoatæ expoſitionis Epiſtolæ ad Romanos poſt medium.)

38. Denique, vt ſemel dicam omnia in omnibus ſequendum eſſe iudicium Eccleſiæ. Epiſt. 118. ad Ianuarium cap. 5. *Ad hæc, inquit, ita reſpondeo, ſi diuinæ ſcripturæ, præſcribit authoritas, non ſit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus: vt iam non quomodo faciendum, ſed quomodo Sacramentum intelligendum ſit, diſputemus. Similiter etiam, ſi quid horum tota per orbem frequentet Eccleſia. Nam & hinc, quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt.*

38. Hæc Auguſtinus. Et quamuis aliqua ex ſupradictis punctis, quæ ex ipſo allata ſunt, ſoleant probari ex traditione Apoſtolica, (vt cap. 4. §. 16. & ſequentibus oſtenſum eſt) hoc tamen non obſtat, quo minus poſſint etiam probari ex authoritate Eccleſiæ: præſertim cùm ex praxi, iudicio, & authoritate Eccleſiæ debeamus cognoſcere, quænam ſint Traditiones Apoſtolicæ, & quæ non ſint.

40. Nos cum Auguſtino eandem regulam amplectimur: & ex ea ſpeciatim deducimus, eos non errare, qui defendunt Purgatorium, Sacrificium Miſſæ, Inuocationem Sanctorum, Exorciſmum, & ſimilia, quæ con-

ſenſu

ſenſu totius Eccleſiæ (antequam Lutherus & Caluinus naſcerentur) recepta & approbata ſunt. Aduerſarij ſi hanc regulam reſpuunt, nihil certi habere poſſunt in rebus fidei ac religionis, vt in Epilogo huius capitis demonſtrabo. Nunc videamus, quid ipſi obijciant contra ea, quæ hactenus dicta ſunt.

Prima obiectio.

41. Primò ſic obiiciunt. Synagoga Iudæorum ſæpè defecit à fide: Ergo etiam Eccleſia poteſt deficere, cùm ſit par ratio. Antecedens probatur, quia primò defecit tempore Moſis, quando Aaron cum toto populo adorauit vitulum. Exod. 32.4. Secundò, tempore Heliæ, quando nullus manſit fidelis, niſi ſolus Helias, vt ipſemet conqueritur. 3. Reg. 9. 14. *Derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam, vt auferant eam.* Tertiò, tempore Iſaiæ & Ieremiæ, quando omnes receſſerunt à Deo. Iſa. 1.7. *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſraël autem me non cognouit.* Et Ier. 2. 13. *Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* Et 2. Paralip. 15.3. *Tranſibunt multi dies in Iſraël, abſque Deo vero, & abſque Sacerdote Doctore, & abſq; lege.* Quartò, tempore Chriſti, quando tota Synagoga cum omnibus ceremoniis ſuis exſpirauit.

42. Reſpondeo. Quicquid ſit de antecedente, (de quo paulo poſt) neganda eſt conſequentia. Non enim ſequitur: Synagoga defecit: Ergo Eccleſia deficiet. Primò, quia Eccleſia habet promiſſionem de ſua firmitate ac ſtabilitate, quam Synagoga non habuit. Non enim de Synagoga, ſed de Eccleſia dictum eſt, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Secundò, Eccleſia eſt libera; Synagoga fuit ancilla. Et illa deſignatur per Saram, quæ fuit vxor Abrahæ: hæc per Agar, quæ fuit ancilla. (Galat. 4.24.) At Agar fuit dimiſſa & repudiata,

non item Sara; Ergo ſimiliter Synagoga debuit repudiari, non item Eccleſia. Tertiò, Eccleſia eſt Catholica, ſeu vniuerſalis, non ſolum ratione loci, ſed etiam ratione hominum ſaluandorum. Quotquot enim ſaluantur, in Eccleſia ſaluantur: Et extra illam nemo ſaluari poteſt. Igitur ſi deficeret tota Eccleſia, nullus omnino ſaluaretur. At Synagoga non erat Catholica ſeu vniuerſalis, quia extra illam poterant homines ſaluari, & Niniuitæ & alij. Tametſi ergo defeciſſet tota Synagoga, adhuc tamen potuiſſent homines ſaluari.

43. Hæc de conſequentia. In probatione antecedentis multa aſſumuntur, quæ examinanda ſunt. Primum eſt, Synagogam tempore Moſis, in adorando vitulo, à fide defeciſſe. Falſum eſt. Non defecit tota Synagoga, ſed, pars eius. Non enim defecit Moſes, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo Exodi 32.25. *Videns ergo Moſes populum, ait: Si quis eſt Domini, iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui.* Erant autem filij Leui viginti duo millia, vt habetur Num. 3.39.

44. Alterum eſt, Synagogam tempore Heliæ, Iſaiæ, & Ieremiæ, defeciſſe à fide. Hîc opus eſt diſtinctione. Nam eo tempore, duo regna pertinebant ad Synagogam: alterum Iuda, quod conſtabat duabus; alterum Iſraël, quod conſtabat decem tribubus. Hoc poſterius ſtatim à principio, ſub primo Rege Ieroboam, defecit à vera fide, & publicè cepit idola adorare. (3. Reg. 12. 18.) Et in eo ſtatu permanſit vſque ad captiuitatem, iuxta illud 4. Reg. 17.22. *Ambulauerunt filij Iſraël in vniuerſis peccatis Ierobóam, quæ fecerat, & non receſſerunt ab eis, vſquequo Dominus auferret Iſraël a facie ſua in Aſſyrios.* Nihilominus ſemper aliqui fuerunt in illo Regno, qui abſtinerent ab idolatria, & verum Deum agnoſcerent, etiam tempore Heliæ. Nam cùm ipſe putaret ſe ſolum relictum eſſe, audiuit reſponſum à Deo, 3. Reg. 19.18. *Dereliqui mihi in Iſrael ſeptem millia virorum,*

quorum

quorum genua non ſunt incurtiata ante Baal.

45. In Regno Iuda aliter res habuit. Nam aliqui Reges fuerunt boni & cultores veri Dei, vt Aſa, Ioſaphat, Azarias, Ioathan, Ezechias, & Ioſias, ſub quibus vera religio vel reſtaurata, vel conſeruata eſt. Alij mali & idololatræ, vt Achaz, Manaſſes Amon. Alij denique, non quidem idololatræ, ſed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur manſiſſe vſus ſacrificiorum, ſecundum legem Moſaicam, vſque ad captiuitatem Babylonicam, vt colligitur ex illis verbis 2. Machab. 1. 19. *Cùm in Perſidem ducerentur Patres noſtri, Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus & ſiccus.* Loquitur de igne cœlitus à Deo miſſo, quo vtebantur Sacerdotes in quotidianis ſacrificiis. Leuit. 9. & 10. Igitur ignis ille fuit conſeruatus in templo, vſque ad illud tempus, quo Iudæi in Perſidem captiui adducebantur.

46. Tertium eſt, Synagogam tempore Chriſti defeciſſe. Hoc verum eſt. Non quod tunc defecerit à vera fide, quam antea profitebatur, ſed quia tunc repudiata eſt cum ſuis ceremoniis & ſacrificiis, & in eius locū ſucceſſit Eccleſia Chriſti. At non ſequitur, hanc ſimuliter repudiandam. Imò contrarium ſequitur. Primò, quia, vt ante dixi, Synagogam repræſentabat ancilla Abrahę, quæ fuit repudiata: Eccleſiam verò, vxor Abrahæ, quæ non fuit repudiata. Secundò, Synagoga propterea fuit repudiata, quod neque perfecta eſſet, neque ſufficiens ad ſalutem, iuxta illud Hebr. 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Et hoc ſenſu, ceremoniæ & Sacramenta Synagogæ vocantur ab Apoſtolo *infirma & egena elementa.* (Gal. 9. 9.) At Eccleſia Chriſti eſt perfecta, & ſufficiens ad ſalutē, quia Sacramenta ipſius, quæ à Chriſto inſtituta ſunt, habent vim iuſtificandi & tollendi peccata. Vnde Aug. in Pſal. 73. *Sacramenta*, inquit, *noui*

Teſtamenti

Teſtamenti dant ſalutem: Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem. Tertiò, Synagoga continebat vmbram futurorum. (Hebr.10.1.) Eccleſia continet lucem, qui eſt Chriſtus. (Ioan.1.9.) At vmbra neceſſariò deficit, accedente luce Debuit igitur ceſſare Synagoga cum ſacrificiis Moſaïcis, quando venit Eccleſia cum Chriſto. Quartò, Synagoga erat inſtituta pro ſeruis; Eccleſia pro filiis. At ſerui accipiunt temporalem mercedem à ſuis dominis, & ſic dimittuntur: Filij autem ſuccedunt in perpetuam hæreditatem. Quod inſinuat Apoſt. ad Gal. 4. 30. *Eiice ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Secunda obiectio.

47. Secundò ſic obiiciunt: Eccleſia deficiet à fide tempore Antichriſti, vt prædixit Apoſt.2. Theſſ. 2. 3. *Niſi venerit diſceſſio primum*, (id eſt, defectio à fide) *& reuelatus fuerit homo peccati*, id eſt, Antichriſtus, &c. At iam pridem reuelatus eſt Antichriſtus, quem conſtat eſſe Pontificem Romanum: Ergo iam pridem Eccleſia defecit à fide. Reſpondeo. Minor apertè falſa eſt. Maior dupliciter poteſt intelligi. Primò, de defectione omnium fidelium. Secundò, de defectione aliquorum. Priori modo falſa eſt, non ſolum ex noſtra; ſed etiam aduerſariorum ſententia. Nam ipſi dicunt Antichriſtum iam veniſſe, & tamen negant omnes fideles à fide defeciſſe, cùm & ipſi ſuo iudicio fideles ſint. Poſteriori modo vera eſt, quia aliqui fideles deficient à fide, tempore Antichriſti. Quod tamen mirum non eſt. Nam à tempore Apoſtolorum, ſingulis ætatibus aliqui defecerunt, vt Nicolaitæ, Marcioniſtæ, Nouatiani, Ariani, Donatiſtæ, Pelagiani, Seueriani, Iconomachi, Cathari, Vvaldenſes, Anabaptiſtæ, & plures alij.

48. An verò Apoſtolus, qui adducitur ad probationem Maioris, loquatur de defectione à fide, certum non eſt.

Multi putant illum loqui de defectione ab Imperio Romano, vt Diuus Hieronymus ep.151.ad Algaſiam,q. 11. *Niſi,inquit,venerit diſceſſio primum, quod græcè dicitur Apoſtaſia,vt omnes gentes, quæ Romano Imperio ſubiacent, recedant ab eo: Et niſi Rom. Imperium fuerit antea deſolatum, & Antichriſtus præceſſerit, Chriſtus non veniet:qui ideo venturus eſt,vt Antichriſtum deſtruat.* Idem ſentiunt Tertul. lib. de reſur. carnis, cap.24. & multi in comment.illius loci.Sed quidquid ſit de ſenſu verborum Apoſtoli,certum eſt,non totam Eccleſiam,ſed aliquos de Eccleſia defecturos à fide tempore Antichriſti, quod non eſt contra nos.

Tertia obiectio.

49. Tertiò obiiciunt illud Daniel. 9.27. *deficiet hoſtia, & ſacrificium:*quod interpretantur de defectione Eccleſiæ. Reſpondeo. Exſtant clariſſima teſtimonia in contrarium, quæ hactenus citata ſunt. Cur illis aduerſarij fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obſcurum eſt, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatiſtas, qui vt oſtenderent Eccleſiam in ſola Africa remanſiſſe, citabant illud Cant.1.6. *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie?* Vnde ſic ratiocinabantur: Eccleſia cubat in meridie: ſed Africa eſt in meridie: Ergo Eccleſia cubat in Africa. Extra Africam ergo non eſt. Quos refellit Auguſtinus in lib.de vnitate Eccleſiæ, cap. 16. hoc potiſſimùm argumento. Multa ſunt clara Scripturæ teſtimonia, quæ docent Eccleſiam toto orbe diffuſam eſſe: Ergo malè faciunt Donatiſtæ, cùm ex vno obſcuro teſtimonio conantur probare Eccleſiam eſſe in ſola Africa.

50. Verba Auguſtini ſunt hæc: *Scrutamini Scripturas canonicas,& eruite aliquid manifeſtum,quo demonſtretis Eccleſiam in ſola Africa remanſiſſe,&c. Aliquid proferte,quod non egeat interprete,nec vnde conuincamini,quod de alia re dictum ſit,& vos illud ad veſtrum ſenſum detorquere conemini.* Vide-

tis enim nunc illud vnicum, quod proferre conſueuiſtis. Vbi paſcis, vbi cubas in meridie, *quemadmodum excuſſis omnibus eiuſdem loci verbis, longè aliud indicat, quàm vos putatis. Et ſi hoc ſonaret, quod vultis, Maximinianiſtæ vos in eo vincerent. Magis enim meridiei prouincia Byzantium, Tripolis, vbi illi ſunt, quàm Numidia, vbi vos præpolletis. Ita ergo ipſi poſſunt germanius & diſtinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac ſententia non poſſitis, niſi in illis verbis verum ſenſum, & Catholicum teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra nos verius interpretur, ſed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete,* Terra tua orbis terrarum, &c. *Sicut non eget interprete,* Conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, &c. *Sicut non eget interprete,* Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in tota Iudæa, Samaria, & vſque in totam terram, &c.

51. Simili modo refellendi ſunt noſtri aduerſarij. Scrutentur ſcripturas canonicas, & eruant aliquid manifeſtum, quo demonſtrent Eccleſiam à fide defeciſſe. Aliquid proferant quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete, *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Sicut non eget interprete, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Sicut non eget interprete, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sicut non eget interprete, *Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.* Et quæ ſimilia ſunt. Nam illud quod proferunt ex Daniele; *Deficiet hoſtia & ſacrificium,* nihil ipſis patrocinatur, niſi ipſi ſint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectione Eccleſiæ Chriſtianæ, vt ipſi, ſed de defectione Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem quod Synagoga defecerit, non ſequitur Eccleſiam quoque defeciſſe, aut defecturam eſſe: imò contrarium, vt ſuprà oſtendi.

Quarta obiectio.

52. Quartò ſic obiiciunt: Eccleſia comparatur Lunæ, vt patet ex Scriptura & Patribus. At Luna aliquando deficit:

cit: Ergo etiam Eccleſia aliquando deficit. Reſpondeo. Hic iterum apparet, eos, qui hoc obiiciunt, degeneres eſſe filios Eccleſiæ. Habent clara & aperta teſtimonia pro innocentia & integritate ſuæ matris, vt iam oſtenſum eſt. Cur ſine cauſa quærunt occaſionem calumniandi? Cur, quæ à Scriptura & Patribus optimo ſenſu dicta ſunt, ſiniſtrè interpretantur? Eſto ſanè: Eccleſia ſit ſimilis Lunæ. Sed in quo illi ſimilis eſt? An in eo, quod ſicut Luna ſæpè deficit, ſic etiam Eccleſia ſæpè deficiat? Hoc dicunt, qui oderunt Eccleſiam. In quo ergo? In his potiſſimùm.

53. Primò, Sicut Luna in principio menſis exigua eſt, ac deinde paulatim creſcit, donec plena & perfecta ſit: Ita Eccleſia in principio ſui ortus, exiguum terræ locum occupabat, ac poſtea ita creuit, vt tandem toto terrarum orbe diffunderetur. Sic Auguſtinus in Pſal. 103. circa illum verſiculum, *Fecit Lunam in tempora*, vbi ait: *Intelligimus ſpiritualiter Eccleſiam creſcentem de minimo*, &c. *Quando obſcura erat Eccleſia? quando nondum apparebat*, &c. *Modò quàm cæcus eſt, qui plena Luna errat?*

54. Secundò, Sicut Luna accipit lumen corporale à Sole, ita Eccleſia accipit lumen fidei ac ſanctitatis à Chriſto. Sic idem Auguſtinus in Pſal. 10. *Luna*, inquit, *intelligitur Eccleſia, quòd ſuum lumen non habeat, ſed ab vnigenito Dei Filio, qui multis locis in Sanctis Scripturis allegoricè Sol appellatus eſt, illuſtratur.* Et Philo Epiſcopus Carpathius in Cantica Canticorum: *Luna comparatur Eccleſia, propterea quod quidquid habet diuini luminis, id à iuſtitiæ Sole immobili atque diuino accipit.*

55. Tertiò, Sicut Luna mutationi obnoxia eſt, ita etiam Eccleſia in hac vita. Nam aliquando fruitur pace, aliquando patitur perſecutiones. Nunquam tamen deficit. Sic Ambroſius lib. 4. Hexæmeron, cap. 2. *Eccleſia tempora ſua habet perſecutionis & pacis. Nam videtur ſicut Luna deficere, ſed non deficit. Obumbrari poteſt, deficere nō poteſt;*

56. In his ergo conſiſtit ſimilitudo inter Lunam & Eccleſiam, non item in defectione. Nam Eccleſia nunquã deficit in fide: ſemper firma, ſtabilis ac immobilis eſt, & ex hac parte, non Lunam, ſed terram imitatur, iuxta illud Gregorij Magni in Pſalm. 5 pœnitentialem: *Eccleſia dicta eſt terra, quia in ſoliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perſeuerat.*

57 Miror verò aduerſarios, cur hanc vnam ſimilitudinem allegent in præiudicium Eccleſiæ, cùm ſint multæ aliæ, quæ in fauorem & commendationem illius allegari poterant. Nam in Scripturis & Patribus, Eccleſia non ſolùm Luna per allegoriam vocata eſt, ſed etiam Sol, Hortus concluſus, Fons ſignatus, Paradiſus, Columba ſpecioſa, Ciuitas Dei, Terra viuentium, Mulier amicta ſole, Regina in veſtitu deaurato. Quæ omnia honorifica ſunt. Si eſſent boni Eccleſiæ filij, meritò hos titulos ſuę matri tribuerent, & ab omni calumniandi ſtudio abſtinerent. Nunc, quia ſecùs faciunt, inter eos computari debent, de quibus ſcriptum eſt, Iſaiæ 1. 2. *Filios enutriui, & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me.*

V. CONCLVSIO.

Viſibilis Chriſti Eccleſia, de qua hactenus dictum eſt, non eſt alia quàm Romana, ſeu Pontificia, toto orbe diffuſa.

58. Hic notandum eſt, Eccleſiam Romanam dupliciter ſumi poſſe. 1. Prò illa ſola Eccleſia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc eſt. 2. Prò collectione omnium fidelium, qui toto orbe diſperſi, adhærebant olim Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc poſteriori ſenſu habet varia nomina. 1. Dicitur Catholica ſeu vniuerſalis, quia toto orbe diffuſa. 2. Pontificia, quia Pontifici ſubiecta. 3. Romana, à nobiliori ſui parte.

59. Igitur in hac concluſione loquimur de Romana Eccleſia poſteriori modo ſumptà: & aſſerimus eam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, cuius proprietates hactenus explicatæ

plicatæ ſunt. Quod ſic oſtendo. Viſibilis Chriſti Eccleſia non poteſt deficere aut errare in fide, vt probatum eſt: Ergo à tempore Apoſtolorum, ad nos vſque, ſemper manſit viſibilis Chriſti Eccleſia ſine vlla interruptione, aut errore: At nulla viſibilis, præter Romanam ſeu Pontificiam manſit ſine vlla interruptione & errore: Ergo ſola Romana ſeu Pontificia, eſt viſibilis Chriſti Eccleſia. Minorem probo inductione; quia Iudaica abrogata & repudiata eſt per mortem Chriſti. Turcica ſeu Mahumetanica non ſemper fuit. Caluiniana & Lutherana, quam Reformatam vocant, noua eſt. Cœpit enim cum ipſa reformatione (à qua nomen habet) quæ à Luthero & Caluino, vt ipſorum aſſeclæ dicunt, facta eſt. Sola Pontificia hucuſque perſeuerauit. Quid hîc reſpondebunt aduerſarij? An putant aliam, præter Pontificiam viſibiliter & ſine errore ſemper extitiſſe? Si putant, dicant, obſecro, quæ illa ſit? quo nomine appellẽtur? quas mundi partes occupauerit, & adhuc occupet? quos Paſtores & Epiſcopos habuerit, & adhuc habeat? Qui Reges & Imperatores illi adhæſerint, & adhuc adhæreant? Qui hæretici ab illa damnati? quæ Academiæ confirmatæ? quæ templa & monaſteria erecta? Hic non euadent, ſat ſcio.

60. Non deſunt tamen, qui oppreſſi hoc argumento, fingant Eccleſiam quandam in cunis iacentem & vagiẽtem, quæ nec fari poſſit, nec fidem profiteri. Aiunt enim Eccleſiam Chriſti aliquot ſæculis tam fuiſſe corruptam ac vitiatam, vt nulli in ea fuerint veri fideles, niſi infantes baptizati. Et ſine dubio, intelligunt Eccleſiam Romanam ſeu Pontificiam, quam putant ſuperioribus ſæculis penitus defeciſſe, niſi quod ſoli infantes legitimè in ea baptizati, tanquam vera ipſius membra permanſerint. Miſerum perfugium, & ipſis aduerſariis pernitioſum. Nam ipſi paſſim docent, duas eſſe notas Eccleſiæ, nempe ſinceram prædicationem Euangelij, & legitimam

Sacramentorum adminiſtrationem,ex quibus vera Chriſti Eccleſia dignoſci debeat,& ſine quibus conſiſtere non poſſit, vt videre eſt in Confeſſ. Auguſtana, art.7.& in Apologia eiuſdem.& Caluino l.4.Inſt.c.1.§.9.10.& 11. At hæ duæ notæ non conueniunt Eccleſiæ, in qua ſoli infantes baptizati ſunt, quia ſoli infantes nec poſſint ſincerè prædicare Euangelium,nec legitime adminiſtrare Sacramenta: Ergo Eccleſia,in qua ſoli infantes ſunt, non eſt vera Chriſti Eccleſia.

61. Alij habẽt aliud refugiũ. Aiũt ſẽper in Eccleſia fuiſſe vnum aut alterum cordatũ virum,qui Papæ contradixerit,cuiuſmodi diuerſis temporibus fuerunt.Ioan.VVicleſ,Ioan.Hus,Lutherus,Caluinus. Æquè ineptè. Nam primò,dicant mihi quis fuerit ille vnus,vel qui duo cordati viri,qui ante VVicleffũ per ſingula ſuperiora ſæcula Papæ contradixerint? Si neſciunt,quare temerè affirmant?Si ſciunt,edicãt eorum nomina, locum habitationis,& cæteras circunſtantias?Non potuerunt. Secundò, Eccleſia Chriſti non eſt deterioris cõditionis,quàm fuerit Synagoga Iudæorũ, cùm Eccleſia ſit domina, Synagoga ancilla.(ad Gal.4.22.) At Synagoga nunquã fuit tã deſerta,vt duo tantùm viri in ea reperirentur.Imò,tempore Heliæ,cùm putabatur deſertiſſima, ſeptẽ millia virorum in ea reperta ſunt.(Rom.9.4.)Cur ergo aduerſarij fingunt Eccleſiam Chriſti fuiſſe aliquando tam deſertã, vt duo tantùm viri in ea reperti fuerint?Quod manifeſtè repugnat Scripturæ,quæ apud Iſaiam teſtatur Eccleſiam Chriſti multò fœcundiorẽ & ampliorẽ fore, quam fuerit Synagoga. (Iſa.54.1.) Tertiò Donatiſtæ plus tribuebant Eccleſiæ,quàm hi faciunt. Nam illi,tametſi dicerẽt Eccleſiam toto orbe periiſſe,& in ſola Africa remãſiſſe, non tamen auſi ſunt aſſerere quod hi aſſerunt, remãſiſſe aliquando in duobus tãtum viris,qui Papæ contradixerint. Si ergo illi,qui melius ſentiebant de Eccleſia,quàm hi noſtri aduerſarij ſentiunt,nihilominus ab Auguſtino,

&

aliis Patribus damnati ſunt tanquam hæretici, quid de
noſtris fieri oportere exiſtimandum eſt?

Epilogus huius capitis.

. Ex iis quæ hoc toto cap. dicta ſunt, magnam conſo-
ionem & ſecuritatem percipiūt Catholici in negotio
ei ac religionis: Aduerſarij è contrario cōfuſionem &
fidētiam. Nam Catholici, vt ſuprà dixi, cum Auguſti-
ſequuntur hanc certam ac fixam regulā: *Tota Eccle-
non poteſt errare in fide.* Ex qua tria inferunt. Primò, Ec-
ſiā Romanam, quam aduerſarij concedūt primis tre-
ntis aut quadringentis annis fuiſſe verā Chriſti Eccle-
m, hactenus non erraſſe in fide. Secundò, tutos ac ſe-
ros ſe eſſe in fide, quādiu publicè profitētur id, quod
cleſia Rom. toto orbe diffuſa publicè profitetur. Ter-
, ſe in defēſione Romanæ Eccleſiæ ſimiles eſſe probis
is, qui matri ſuæ honorē deferūt, & ſubſidiū præſtant.
. Aduerſarij tenent contrariam hanc regulam: *Tota
cleſia poteſt errare in fide.* Ex qua ſequitur totam ipſorū
cleſiam errare poſſe, ideóque neminem apud eos ſe-
rum ac tutum eſſe de ſua fide. Vel enim ſequuntur
cleſiam ſuam, vel ab ea diſſentiūt. Si illam ſequuntur,
nil certi habent, ſi ipſa errare poteſt. Si ab ea diſſen-
nt, magis perplexi ſunt, quia ſi tota ipſorum Eccleſia
are poteſt, multo magis ſinguli ipſorum poſſunt.
. Quod magis confirmo ex duobus principiis quę ipſi
uunt. Vnū eſt, Pontificiam Eccleſiam non ſubitò, ſed
ſim defeciſſe à fide, ac tādem omni fide abiecta, adul-
am factam eſſe. Alterum, defectionem illam initio
ſſe latentem & occultam, adeo vt nec locus, nec tem-
, nec aliæ circunſtantiæ illius certò deſignari potue-
t. Tandem tamen poſt aliquot ſæcula à Luthero &
luino publicè fuiſſe notatam & deprehenſam.
x vtroque ſic concludo. Quod contigit Eccleſię Pō-
ciæ, poteſt etiam contingere Eccleſiæ Reformatæ:
Pontificia, vt aduerſarij dicunt, ſenſim, latenter,

& occultè defecit à fide,nobis non aduertentibus:Ergo etiam reformata poteſt ſenſim, latenter & occultè deficere,ipſis non aduertentibus.Quid ſi ergo iam defecerit,& ipſi non aduerterint? Imò,quomodo poſſunt aduertere, ſi defectio latens & occulta eſt? Manent ergo incerti de ſua fide & Eccleſia.

65. Hîc planè conſtricti ſunt.Nec video quid poſſint reſpondere. Nam quod aliqui dicunt, Eccleſiam non poſſe errare, vel deficere à fide, quandiu ſequitur verbum Dei,fruſtrà eſt. Primò, quia argumentum, quod iam poſui, repetam hoc modo: Quidquid contigit Eccleſię pontificię,poteſt etiam contingere Eccleſię Reformatæ: At Pontificia, vt ipſi volunt, ſenſim, latenter & occultè deſeruit verbum Dei,nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata poteſt ſenſim,latenter & occultè deſerere verbum Dei, ipſis non aduertentibus.Quid ſi ergo iam deſeruerit,& ipſi non aduerterint?Nunquam elabentur ex hoc labyrintho. Semper manebunt dubij & incerti de ſua fide, niſi nobiſcum afferant totam Eccleſiam errare aut deficere non poſſe.

66. Deinde, vnde conſtabit aduerſariis, an noſtra, vel ipſorum Eccleſia ſequatur verbum Dei,necne?Nos noſtram defendimus: illi ſuam.Quis decidet hanc litem? Deſignent ipſi infallibilem Iudicem,qui ſententiam ferat.Non poſſunt. Vel enim deſignabunt ipſum verbum Dei,vel Eccleſiam,vel ſingulos,qui ſunt in Eccleſia, vel aliquos ex illis. Ac primò, ſi deſignent verbum Dei, nos vicimus. Nam verbum Dei expreſsè aſſerit, Eccleſiam eſſe columnam veritatis,quam nullę inferorum vires euerſuræ ſint.Idem nos aſſerimus. Si ergo, hoc Iudice, cauſa definienda eſt, victoria noſtra eſt.Si autem deſignent Eccleſiam,contra ſe faciunt.Vel enim ſententia Eccleſiæ infallibilis eſt, vel falli poteſt.Si infallibilis eſt,errant ipſi, qui dicunt errare poſſe.Si falli poteſt,iterum errant,quia cùm debeant aſſignare infallibilem Iudicem,

dicem, deſignant Eccleſiam, quam aiunt falli & errare poſſe. Denique ſi deſignent vel ſingulos, vel aliquos eorum, qui in Eccleſia ſunt, magis deſipiunt. Si enim tota Eccleſia errare poteſt, quanto magis ſinguli, qui in Eccleſia ſunt, errare poſſunt?

67. Fortè dicturi ſunt duplicem eſſe Eccleſiam: vnam viſibilem, in qua boni & mali permixti: alteram inuiſibilem, in qua ſoli prædeſtinati ſunt. Totam viſibilem errare poſſe; non item inuiſibilem. Sed hoc etiam fruſtrà. Imò qui hoc dicunt, ſecum ipſi pugnant. Nam omnes prædeſtinati, quos aiunt eſſe in Eccleſia inuiſibili, ſunt etiam in Eccleſia viſibili: Ergo ſi tota viſibilis errare poteſt, omnes etiam prædeſtinati errare poſſunt: Aut, ſi hi non poſſunt, nec tota Eccleſia viſibilis poteſt. Quod autem prædeſtinati omnes ſint in Eccleſia viſibili, ne aduerſarij quidem negare poſſunt. Et ratio manifeſta eſt, quia nullus ſaluatur extra Eccleſiam viſibilem, vt concluſ. 4. ex illorum conceſſione probatum eſt: At omnes prædeſtinati ſaluantur: Ergo nullus prædeſtinatus eſt extra Eccleſiam viſibilem.

68. Ex dictis colligo duplex dilemma in aduerſarios. Vnum eſt: Vel tota Eccleſia viſibilis errauit in fide ante ortum Lutheri; vel non errauit. Si tota errauit; omnes & ſingulos Chriſtianos erraſſe neceſſe eſt, etiam prædeſtinatos. Nulla igitur tunc erat fides in terris. Vnde igitur Lutherus eam accepit? Si non errauit, cur aduerſarij fingunt erraſſe? cur eam, vt errantem deſerunt?

69. Alterum: Vel tota Eccleſia Reformata, in qua Lutherani & Caluiniſtæ ſunt, poteſt errare in fide, ipſi non aduertentibus, vel non poteſt. Si non poteſt, quomodo Pontificia potuit? Si poteſt, quid ſi iam erret, & ipſi non aduertant? Repeto quod ſuprà dixi, ſemper dubios & incertos fore, quamdiu ſentiunt Eccleſiam errare poſſe. Deponant hunc errorem, & id ſentiant de Matre Eccleſia, quod maiores noſtri ſenſerunt. Sic futurum eſt, vt amplius non errent.

CAPVT VI.

De motiuis, quæ inducunt hominem ad credendum.

1. MOtiua quæ inducunt hominem ad credendum, & prudẽter ſuadent fidem Chriſtianam ac Catholicam amplectendam eſſe, ſunt ferè huiuſmodi. 1 Miracula, quæ fiunt in confirmationem fidei. 2. Conſenſus populorum & gentium. 3. Conſonantia fidei noſtrę cum lumine naturali. 4. Sanctitas eorum, qui viuunt iuxta doctrinam fidei. 5. Conſtantia Martyrum, qui pro fide ſuum ſanguinem profuderunt. 6. Pœna eorum, qui oppugnant fidem Chriſtianam. 7. Efficacia prædicationis Euangelij, cuius effectus eſt, mutatio vitæ in melius. 8. Veritas vaticiniorum veteris ac noui Teſtamenti. 9. Analogia, conſenſus, & conſpiratio veteris ac noui Teſtamenti. Et alia plura, quæ fusè perſequitur Valentia tomo 3. diſp. quæſt. 1. punct. 4. & Leſſius in conſultatione, *Quæ fides & religio ſit capeſſenda.*

2. Hæc & ſimilia motiua, quoad vſum & praxim, triplicia ſunt. Nam quædam ex illis mouent Iudæos & Gentiles, vt fiant Chriſtiani: quædã Catholicos, vt maneant in fide Catholica: quædam hæreticos, vt redeant ad fidem Catholicam. De motiuis primi generis ſcribit Lactantius, Iuſtinus Martyr, Tertullianus, Chryſoſtomus, & alij plures apud Valentiam loco citato.

3. De motiuis ſecundi generis ſcribit Auguſtinus lib. contra epiſt. Manichæi, quam fundamenti vocant, c. 4. his verbis: *Multa ſunt alia, quæ in Eccleſiæ Catholicæ gremio me iuſtiſſimè teneant. Tenet conſenſio populorum atque gentium; tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum. tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tã multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, vt cùm*

omnes

omnes hæretici ſe Catholicos dici velint: quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorũ vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere. Iſta ergo tot & tanta Chriſtiani nominis chariſſima vincula rectè hominem tenent credentem in Catholica Eccleſia, etiamſi propter noſtræ intelligentiæ tarditatem, vel vitæ meritum, veritas nondum ſe apertiſſimè oſtendat. Apud vos autem, vbi nihil horum eſt quod me inuitet ac teneat, ſola perſonat veritatis pollicitatio.

4. Motiua tertij generis, quæ meritò ſuadere debeant Lutheranis & Caluiniſtis, vt redeant ad fidem & Eccleſiam Catholicam, quam deſeruerunt, ſic proponi poſſunt.

Primò, quòd Catholica Religio & nomine & doctrinâ ſit antiquiſſima.

Secundò, quòd maiores noſtri, qui ante Lutherum & Caluinum vixerunt, in ea nutriti & educati ſint: quos damnare impium eſt.

Tertiò, quòd eandem ſanctiſſimi viri, Baſilius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Damaſcenus, Bernardus, & alij complures in ſuis ſcriptis palam profeſſi ſint.

Quartò, quòd in Catholica Eccleſia perſeueret legitima & nunquam interrupta ſucceſſio Sacerdotum & Epiſcoporum, à temporibus Apoſtolorum ad nos vſque.

Quintò, quòd in ea maneat virtus miraculorum, & quotidie fiant multa miracula Laureti in Italia, Sichemij & Hallèti in Brabantia, Dettelbachij in Franconia, & alibi.

Sextò, quòd à Catholicis erecta & fundata ſint Templa, Monaſteria, Hoſpitalia, Academiæ: quæ omnia antiquæ & ſinceræ pietatis monumenta ſunt.

Septimò, quòd maiores noſtri, qui iſta ad Dei honorem fundarunt & erexerunt, omni bonorum temporalium affluentia ditati fuerint. Et è contrario, quòd Lutherani & Caluiniſtę qui illa deſtruunt, vel in proprios

vſus

vſus conuertunt,prope ad inopiam,iuſta Dei vltione,redigantur, eóq; minus poſſideant,quo rapaciores ſunt.

Octauò,quòd Catholici,quamuis toto orbe longè latéque diffuſi, ſeruent tamen conſtantem inter ſe vnitatem: Et cum Romano Pontifice,Chriſti Vicario,quem communem Paſtorem agnoſcunt,mirificè conſpirent ac conſentiant.

Nonò, quòd apud Catholicos vigeant orationes, ieiunia,& alia pietatis opera,quæ in Euangelio commendantur.

Decimò, quòd ope ac ſtudio Catholicorum infiniti propè gentiles in India,China, Iaponiâ,& aliis locis, ad Chriſti fidem conuertantur: Quod ſine ſpeciali Dei auxilio & fauore fieri non poſſe certum eſt.

5. Et hæc quidem motiua deſumpta ſunt ex parte Catholicorum. Nec pauciora ex parte Lutheranorũ & Caluiniſtarum deſumi poſſunt Sufficiant tamen hæc duo.

Primò,quòd doctrina fidei, quam ipſi profitentur,ſit noua: & quod ante Lutherum & Caluinum nulli fuerint Chriſtiani,qui per omnia docuerint,ſicut Lutherus & Caluinus docent. Propria Lutheri dogmata ſunt hæc tria.1. Humanitatem Chriſti eſſe vbique.2.Infantes habere propriam fidem actualem, dum baptizantur. 3. In Euchariſtia manere ſubſtantiam panis & vini cum ſubſtantia Corporis & Sanguinis Chriſti.Quis vnquam ante Lutherum hæc tria ſimul profeſſus eſt? Nullus,nullus; Similiter Caluini dogmata ſunt hæc. 1. Deum eſſe authorem peccati.2.Deum ab æterno prædeſtinaſſe certos homines ad damnationem, ſine vlla ipſorum culpa. 3.Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus. 4. Chriſti Corpus non eſſe præſens in Euchariſtia.5.Filios fidelium ſaluari ſine baptiſmo. Hîc etiam nemo produci poteſt ex tota antiquitate, qui iſta ſimul docuerit, aut profeſſus ſit.

6. Secundò,quòd illorũ doctrina non tantùm ſit noua, ſed

ſed etiam impia, blaſphema, & Chriſtianæ ſanctitati penitus contraria. Nam Lutherus & Caluinus (præter ea, quæ iam recenſui, & partim vni, partim alteri propria ſunt) docent alia tria in quibus conueniunt. 1. hominem non habere liberum arbitrium. 2. præcepta Decalogi eſſe impoſſibilia. 3. bona opera nullius eſſe meriti ac valoris apud Deum, ſed ſolam fidem ſufficere. At hæc doctrina repugnat ſanctitati, & præbet occaſionem liberè peccandi. Nam qui ſibi perſuadet hanc doctrinam veram eſſe, ſic apud ſe ratiocinabitur. Primò, ſi non habeo liberum arbitrium, nec in mea poteſtate eſt bene vel malè agere (quod Lutherus & Caluinus docent) cur ſolicitus ſim vt bene agam? aut perplexus ne peccem? Fruſtra eſt. Secundò, ſi præcepta Dei impoſſibilia ſunt, inanis eſt de eorum obſeruatione conatus & cogitatio. Quis enim, niſi fatuus ſit, rem aliquam, quam impoſſibilem iudicat, aggredi velit? Tertiò, ſi bona opera nihil valent coram Deo, quid neceſſe eſt bene agere? Et ſi ſola fides ſufficit ad ſalutem, reliqua omnia ſuperflua ſunt.

7. Quis iam locus ſanctitati ſit, ſi hanc doctrinam amplectamur? Omnino nullus. Quod ipſi quoque aduerſarij de ſe fatentur. Audiamus ipſorum teſtimonia. Lutherus in Poſtilla domeſtica Ienæ impreſſa, concione 2, Dominicæ primæ Aduentus: *Mundus*, inquit, *ex hac doctrina quotidie redditur deterior. Iam homines ſinguli ſeptenis diabolis obſidentur, cùm antea tantum vnico obſeſſi fuiſſent. Diabolus iam cateruatim in homines ingreditur, vt nunc in tam ſplendida Euangelij luce ſint auariores, callidiores, iniuriores, crudeliores, proteruiores, quàm prius in Papatu fuerant.* Nimirum, is noui Euangelij fructus eſt.

8. Similiter Caluinus in cap. vndecimum Danielis, verſu 34. *In ex iguo illorũ numero, qui ſe ab idololatriis Papatus ſubduxerunt, maior pars plena eſt perfidia & dolis. Præclarum quidem zelum ſimulauit: ſi tamen intus excutias, reperies ple-*

nos

nos eſſe fraudibus. Et in comment. 1. Petri 1.2. *Vix eorum decimus quiſque eſt, qui alio fine Euangelio nomen dederit, quam vt ſolutius in omnem laſciuiam diffflueret.* Hoc enim permittit Euangelium Caluini.

9. Et Andreas Muſculus in lib. de nouiſſimo die: *Quòd ſi fateri veritatem volumus, tum hoc de nobis Euangelicis teſtari cogimur, magis quàm nos, ſcortationibus, vſuris circumuentionibus, fraudibúſque deditos, in toto iam mundo nuſquam inueniri.* Hæc ſufficiant hoc loco de Motiuis. Vide plura cap. 8. quæſt. 8.

CAPVT. VII.

De Iudice controuerſiarum circa Articulos fidei.

1. ADuerſarij ferè docent, ſolam Scripturam eſſe normam & Iudicem omnium controuerſiarum fidei ac religionis: Et ex ea ſola, ſecluſis Traditionibus, & authoritate Eccleſiæ, controuerſias omnes finiri ac poſſe. Quod probant tripliciter.

2. Primò, Quia Deus in veteri Teſtamento remittit Iudæos ad ſolam ſcripturam, tanquam ad Iudicem. Iſaiæ 8.20. *Ad legem & teſtimonium.* Idem facit Chriſtus in nouo, Ioan. 5.39. *Scrutamini Scripturas.* Et hoc fecerunt Beroënſes, de quibus ſcriptum eſt, Act. 17. 11. *Quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hoc ita ſe haberent.*

3. Secundò, Deus mandat vt nihil addatur ad ſcripturam, Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor.* Et Chriſtus damnat omnes traditiones, & ſola ſcriptura vult nos eſſe contentos, Matth. 15. 6. *Irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.*

4. Tertiò, Apoſtolus ait ſcripturam per ſe ſufficere, 2. Timoth. 3. 6. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, &c.* Hoc argumentum, ſicut & præcedens, ſolutum eſt cap. 2. de Traditionibus. De primo poſtea videbimus.

5. Catholici diſtinguunt inter Iudicem & Normam. Iudicem

dicem vocant quî fert ſentẽtiam inter partes litigantes. Normam, ſecundum quam fertur ſententia à Iudice. Poſita hac diſtinctione, tria docent. 1. Eccleſiam eſſe Iudicem controuerſiarum. 2. Normam, quam ſequitur Eccleſia in ferenda ſententia, non eſſe ſolam ſcripturam, ſed ſcripturam & traditionem ſimul. 3. Eccleſiam, iuxta hanc normam, dupliciter ſententiam pronunciare poſſe: vel per Pontificem, quia eſt Paſtor Eccleſiæ: vel per Concilia à Pontifice approbata, quę repręſentant Eccleſiam. Et vtroque modo ſententiam eſſe infallibilem.

6. Ad hanc ſententiam confirmandam, & priorem refellendam, vtar ſex argumentis, quibus clarè demonſtrabo ſolam ſcripturam controuerſiarum Iudicem eſſe non poſſe. Primum ſumetur ex officio Iudicis, quod ſcripturæ non competit. 2. ex parte ipſius ſcripturæ, in qua duo ſpectanda ſunt, Litera, & ſenſus. Litera occidit, teſte Apoſtolo. Senſus ſæpè obſcurus eſt, vt alio Iudice ac interprete opus ſit. 3. ex parte controuerſiarum, de quarum Iudice quæſtio eſt. Nam aliquæ controuerſiæ ſunt, quæ ex ſcriptura dirimi non poſſunt, cùm nulla de iis in ſcriptura fiat mentio. 4. ex vſu & praxi veteris Teſtamenti, vbi non Scriptura, ſed Pōtifex pro Iudice agnoſcebatur. 5. ex ſimili vſu & praxi noui Teſtamenti. 6. ex analogia Iudicis controuerſiarum ciuilium & politicarum. Nam Iudex eiuſmodi controuerſiarum non eſt lex ſcripta, ſed Princeps, aut Conſiſtorium Principis.

7. Deinde examinabo teſtimonia Scripturæ in primo aduerſariorum argumento, contra nos allata. (Reliqua cap. 2. examinata ſunt.) Ex quorum diſcuſſione conſtabit, primum nihil ad rem facere: Alterum nobis potius quàm aduerſariis patrocinari: Tertium non intelligi ab ipſis, ſicut nec cætera.

Solam Scripturam non eſſe Iudicem.

PRIMVM ARGVMENTVM ex officio Iudicis.

8. PRimum argumentum, quod ſumitur ab officio Iudicis, ſic propono: Qui eſt Iudex inter duos litigantes, debet ita pronunciare ſententiam, vt vterque litigantium intelligat quænam ſit ſententia Iudicis: Et alter eorum fateatur illam pro ſe, alter contra ſe latam eſſe: Alioqui, niſi id fiat, non ceſſabunt à lite, ſed vterque ſuam cauſam proſequetur: At Scriptura non poteſt hoc præſtare: Ergo Scriptura non poteſt eſſe Iudex controuerſiarum. Maior per ſe clara eſt. Minorem probo, quia Lutherani & Caluiniſtæ multis iam annis litigant de his punctis. 1. de Baptiſmo paruulorum. 2. De reali præſentia Chriſti in Euchariſtia. 3. De prædeſtinatione. 4. De Perſona Chriſti. 5. De Exorciſmo. 6. De numero & canone librorum Scripturæ. Et tamen Scriptura, quam volunt eſſe Iudicem, non poteſt dirimere aut finire has ipſas controuerſias. Nec hactenus auditum eſt, ita pronunciaſſe ſententiam, vt vel Lutherani, vel Caluiniſtæ faſſi ſint contra ſe pronunciatam eſſe. Hoc conſtat ex euentu. Nam vtrique pergunt in ſtudio & ardore litigandi: quod ſine dubio non facerent, ſi putarent ſententiam clarè ſemel eſſe latam. Tunc enim vel vltro ceſſarent à ſuſcepta contentione, & ſententiæ acquieſcerent: Vel certè ſi exiſtimarent iniuſtè ſecum actum eſſe, ad alium Iudicem prouocarent. Neutrum fit.

9. Vt magis appareat vis huius argumenti, duo conſideranda ſunt. Vnum, quod tam Lutherani, quàm Caluiniſtæ palàm fateantur, ſe non alium Iudicem, quàm ſolam Scripturam agnoſcere: Et hanc ipſam Scripturam eſſe clarã, perſpicuam, & ad omnes controuerſias ſopiendas, per ſe ſufficientem, nec vllã falſitatem ſubeſſe illi poſſe.

Alterum,

Alterum, quod nihilominus vtrique nihil aliud faciant litigando apud hunc Iudicem, quàm vt quotidie creſcant eorum lites, & ipſi erga ſe mutuò infeſtiores euadant. Ex quibus alterutrum ſequi neceſſe eſt: Vel ſcripturam hactenus non pronunciaſſe claram, perſpicuam, & ſufficientem ſententiam: Vel certè, ſi pronunciauit, Lutheranos & Caluiniſtas peruicaces eſſe, quid claræ, perſpicuæ, & ſufficienti ſententiæ non volunt acquieſcere. Alterutrum ipſi eligant.

SECVNDVM ARGVMENTVM ex parte Scripturæ.

10. IN Scriptura duo ſpectanda ſunt, Litera, & ſenſus: ſicut in homine corpus & anima. De illis, vt aliqui interpretantur, locutus eſt Apoſtolus 2. Corinth. 3. 6. cùm ait: *Littera occidit, ſpiritus autem viuificat.* Quaſi dicat. Si ſequaris verum Scripturæ ſenſum, qui eſt quaſi ſpiritus & anima viuificans, proderit tibi ad ſalutem. Si autem neglecto vero & legitimo ſenſu, hæreas tantum in externa litera, & contendas illum eſſe ſenſum, quem externa litera præ ſe fert, ſæpè errabis. Quam interpretationem ſequitur Auguſtinus ſermone 70. de Tempore. *Frequenter*, inquit, *admonui charitatem veſtram, fratres dilectiſſimi, quæ diebus iſtis in Eccleſia recitantur, non hoc tantùm attendere debeamus, quod ex litteraſonare cognoſcimus, ſed remoto velamine litteræ, viuificantem ſpiritum fideliter requiramus. Sic enim dicit Apoſtolus: Littera occidit, ſpiritus autem viuificat. Denique infelices Iudæi, & plus infelices hæretici, qui dum ſolùm litteræ aſpiciunt ſonum, quaſi corpus ſine anima, ita ſine viuificante ſpiritu mortui remanſerunt.* Similia habet lib. 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 5.

11. Hoc poſito, duo probanda ſunt. Vnum eſt, quod ſcriptura, ſi literam ſpectes, nō poſſit eſſe iudex contro-

uerſiarum. Alterum, quod neque, ſi ſenſum ſpectes, poſſit eſſe Iudex. Priorem partem hic probo. Ille non poteſt eſſe infallibilis Iudex controuerſiarum, qui ducit homines in errorem & hæreſim: at ſcriptura, ſi nudam illius literam ſpectemus, facilè ducit homines in errorem & hæreſim: (ſuppoſita ipſorum imbecillitate) Ergo non poteſt eſſe infallibilis Iudex controuerſiarum. Maior per ſe nota eſt, quia propterea quærimus infallibilem Iudicem, ne erremus: Ergo qui ducit nos in errorem, non eſt infallibilis Iudex. Minor patet ex Apoſtolo, quia ſcriptura ſecundum litteram occidit, id eſt, in lapſum & errorem ducit.

12. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Moſe & Prophetis prædicta erant de Chriſto, intelligebant ſecundum externam literam, & ſenſum interius latentem non percipiebant. Et hoc eſt, quod ait Apoſtolus, 2. Cor. 3. 15. *Vſque in hodiernum diem, cum legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum*, id eſt, Adhuc Iudæi non intelligunt Moſen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipſius ſenſum, ſed externa littera contenti ſunt. Vel clarius: Non agnoſcunt Chriſtum, qui in Moſe, ſub externis ceremoniis ac ſacrificiis, tanquam ſub velamine occultatus eſt. Adhuc hærent in ipſo velamine, & non conſiderant, quid ſub illo lateat reconditum.

13. Quod etiam obiicit illis Chriſtus, Ioan. 5. 39. *Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis:* Quaſi dicat. Si vultis certò cognoſcere, me eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, de quo Moſes & Prophetæ ſcripſerunt, non tantùm debetis legere ſcripturas, quoad externam literam, ſed multo magis ſcrutari internum ſenſum & ſpiritum, qui ſub externa littera, quaſi ſub vmbra aut figura deliteſcit. Hoc hactenus non feciſtis. Tametſi enim

perſua

perſuaſum vobis ſit, in ſcripturis ſitam eſſe vitam æternam, tamen neſcitis, in qua parte ſita ſit. Non eſt ſita in externa littera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; ſed in ſpiritu, in ſenſu, in myſterio. Ibi me quærite, & inuenietis.

14. Nec ſolos Iudæos, ſed etiam hæreticos litera occidit. Nam multi in ſuis erroribus propterea perierunt, quod relicto ſcripturæ ſenſu, quem ſequitur Sancta & Catholica Eccleſia, alium ſenſum ſecundum externam litteram amplexi ſunt. Quod aliquot exemplis obiter demonſtrabo.

15. Sabelliani dicebant, non eſſe tres perſonas diuinas, ſed vnam tantùm, quæ tamen haberet tria nomina propter diuerſa officia ſeu operationes. Eandem enim perſonam vocari Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, ſed diuerſo reſpectu, Patrem, quatenus eſt authot omnium creaturarum; Filium, quatenus aſſumpſit humanam naturam ex Virgine: Spiritum Sanctum, quatenus ſanctificat nos per ſuam gratiam. Ex eorum ſententia ſequebatur, Patrem eſſe mortuum & paſſum. Nam ſi vna tantùm eſt perſona, quæ dicitur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; ſanè ſi illa perſona mortua & paſſa eſt, neceſſe eſt, Patrem mortuum & paſſum eſſe. Hinc (teſte Auguſtino in libro de hæreſib. capite quadrageſimo primo,) Patripaſſiani appellati ſunt. Vnde hic tantus error? Ex littera occidente. Nam ſecundum externam litteram intelligebant illud Ioan. 10.30. *Ego & Pater vnum ſumus.* Ex quo inferebant, Patrem, & Filium (& conſequenter Spiritum Sanctum) eſſe vnum, quoad perſonam? cum tamen ſecundum ſenſum Eccleſiæ ſint vnum, quoad eſſentiam; & duo quoad perſonam.

16. Ariani dicebant, Chriſtum non eſſe Deum, ſed inferiorem Deo. Vnde hoc? quia relicto ſenſu Eccleſiæ, ſecundùm literam explicabant verba Chriſti, Ioan. 14.

28. *Pater maior me eſt*, id eſt, abſolutè maior. At Eccleſiæ ſenſus eſt, Chriſtum ſecundum humanitatem, eſſe minorem Deo Patre: ſecundum diuinitatem, æqualem. E priori modo intelligi dum eſſe illud, *Pater maior me eſt*. Poſteriori illud, *Ego & Pater vnum ſumus*. Et ſic omnia optimè cohærere. Vide Athanaſium orat. 2. contra Arianos, Hilarium lib. 5. & 11. de Trinitate, Auguſtinum lib. 3. contra Maximinum, cap. 24. & 25. & lib. de Trinitate, cap. 7.
27. Macedoniani negabant Spiritum Sanctum eſſe Deum Ex quo principio? Ex litera occidente Nam ſecundùm literam accipiebant illud Apoſtoli 1. Corinth. 2. 10. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*. Vnde ſic concludebant: Qui ſcrutatur, quærit: qui quærit, dubitat: qui dubitat, ignorat: qui ignorat, Deus non eſt: Ergo Spiritus Sanctus non eſt Deus. At Eccleſia locum illum ſic interpretatur: *Spiritus omnia ſcrutatur*, id eſt, omnia penetrat & comprehendit. Quo ſenſu dicitur etiam Deus Pater omnia ſcrutari. 1. Paralip. 28. 9. *Omnium corda ſcrutatur Deus*. Et Pſalm. 7. 10. *Scrutans corda & renes Deus*. Et Ierem. 17. 10. *Ego Dominus ſcrutans corda*. Vide Theodoretum, Theophylactum, D. Thomam, & alios in commentario illius loci.
18. Manichæi aſſerebant vetus Teſtamentum nouo contrarium eſſe. Quare? quia rem totam æſtimabant ſecundum externam literam; quam ſi ſpectes, alterum alteri videtur repugnare. Nam vetus Dicit, Deum creaſſe omnia. (Gen. 1. 1.) Nouum dicit, Verbum creaſſe omnia (Ioan. 1. 3.) Rurſum, vetus dicit, *hominem factum eſſe ad imaginem Dei*. (Gen. 1. 27.) Nouum dicit, hominem eſſe ex diabolo. (Ioan. 8. 44) Item, vetus dicit, Deum die ſeptimo quieuiſſe ab omni opere. (Gen. 2. 2.) Nouum dicit, *Deum vſque modo operari*. (Ioan. 5. 17.) Contra hos agit D. Auguſtinus in libro contra Adimantum Manichæi diſcipulum, & ex ſenſu Catholicæ Ec-
cleſiæ,

cleſiæ, conciliat inter ſe loca, quæ ſecundum literam videntur ſibi aduerſari. Non enim repugnat, Deum feciſſe omnia; & tamen feciſſe per verbum, veluti per ſuam artem ſeu ideam. Nec repugnat, hominem factum eſſe ad imaginem Dei, quoad naturam: & tamen eſſe ex diabolo, quoad malitiam. Denique non repugnat, Deum quieuiſſe die ſeptimo ab opere creationis mundi; & tamen ſemper operari in gubernando & conſeruando mundo.

19. Pelagiani negabant peccatum originale, aſſerentes peccatum Adami nocuiſſe ipſi ſoli, non autem poſteris. Ex quo fundamento? Ex litera occidente; quia ſcriptum eſt, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.* At ſenſus illius loci, ſecundum mentem Eccleſiæ Catholicæ, eſt hic: Filius, qui non eſt particeps peccati patris, non portabit iniquitatem patris: ſi autem particeps eſt, portabit. (Vide Auguſtinum in lib. poſt collationem, cap. 7.) Nunc autem conſtat, poſteros fuiſſe participes peccati primi parentis, iuxta illud. Rom. 5. 12. *In quo omnes peccauerunt.* Sed quomodo peccarunt omnes in Adamo? Hoc alibi explicandum eſt. Hic obiter dico, omnes in eo peccaſſe, quia Deus iniit pactum cum Adamo, tanquam cum capite & communi radice, ſeu principio totius poſteritatis, vt ſi ipſe ſeruaret præceptum de non guſtando fructu prohibito, tam ipſe, quàm poſteri manerent in paradiſo: ſi non ſeruaret, tam ipſe, quàm poſteri eſſent rei, ac veluti tranſgreſſores ex paradiſo eiicerentur. Quod & factum eſt.

20. Fuerunt etiam antiquiores hæretici, qui negabant carnis reſurrectionem, quia ſcriptum eſt, Ioann. 6. 63. *Spiritus eſt, qui viuificat: caro non prodeſt quicquam.* Ex quo loco ſecundum externam literam intellecto, ſic argumentabantur: Quorſum caro, ſi nihil prodeſt, eſſet reſurrectura? Refert Tertullianus in lib. de Reſurre-

ſtione carnis, cap. 37. Ex eodem loco Caluiniſtæ faciunt hanc ſimilem conſequentiam: Quorſum Chriſtus daret nobis ſuam carnem in Sacramento Euchariſtiæ, ſi nihil prodeſt? Vtrique decepti ſunt ex littera occidente. Alioqui liceret etiam concludere hoc modo: Si caro non prodeſt quicquam, cur Chriſtus eam aſſumpſit? cur Verbum caro factum eſt? cur pro nobis cruci eam affixit? Certè non fecit hæc fruſtrà. Vide Maldonatum, in cap. 6. Ioannis.

21. Atque hæc ſufficiant de priore parte Argumenti, in qua, tum authoritate Apoſtoli, tum variis exemplis demonſtratum eſt, ſcripturam, ſi literam externam ſpectemus, non poſſe eſſe infallibilem Iudicem controuerſiarum, quia litera occidit, & varios errores ac hæreſes parit.

22. Altera pars eſt, Nec ſcripturam, ſi ſenſum ſpectemus, poſſe eſſe Iudicem. Quam ſic probo. Scriptura, quoad verum & legitimum ſenſum, ſæpè eſt obſcura & difficilis intellectu: Ac proinde, ſæpè oritur controuerſia de vero & legitimo ipſius ſenſu. Omnis autem controuerſia requirit aliquem Iudicem. Debet ergo aliquis eſſe Iudex, qui definiat, hunc eſſe legitimum ſenſum, illum non eſſe. At hic Iudex non poteſt eſſe ipſa ſcriptura: de cuius mente & ſententia, controuerſia mouetur: Ergo aliquis alius diſtinctus à ſcriptura.

23. In hoc diſcurſu ſunt tria principia. Primum eſt, ſcripturam, quoad ſenſum, ſæpè eſſe obſcuram & difficilem intellectu. Hoc fusè probatum eſt c. 3. quæſt. 7. Alterũ, ex hac obſcuritate neceſſariò naſci multas controuerſias. Hoc non indiget alia probatione, quàm quotidiana experientia. Conſtat enim, omnibus ſæculis, à tempore Apoſtolorum, ad nos vſque, ſemper ortas fuiſſe aliquas controuerſias de legitimo ſcripturæ ſenſu. Et vt taceam de iis, quæ tempore Arij, Macedonij, Donati, & aliorum veterum hæreticorum excitatæ ſunt;

terrè noſtro hoc tempore, propè infinitæ occurrunt; de quibus in progreſſu videbimus. Tertium eſt, Iudicem harum controuerſiarum non poſſe eſſe ſcripturam. Quod probo duplici argumento.

24. Primum ſumitur ex dictis, in hunc modum: Iudex debet clarè pronunciare ſententiam, vt ab vtraque parte litigante intelligi poſſit; alioqui fruſtra illam pronunciaret: At ſcriptura, quando ſenſus ipſius obſcurus eſt, non poteſt clarè pronunciare ſententiam, vt ab vtraque parte litigante intelligi poſſit. Si enim in tali caſu clarè pronunciaret ſententiam, iam ſenſus ipſius non eſſet obſcurus, ſed clarus, quod eſt contra ſuppoſitionem. Ergo in tali caſu non poteſt eſſe Iudex.

25. Dices, Tametſi ſenſus ſcripturæ in vno loco aliquando obſcurus ſit, tamen in alio poteſt eſſe clarus; ac proinde ſcriptura per illum locum, qui clarus eſt, poteſt ferre ſententiam de alio, qui obſcurus eſt. Reſpondeo. Hoc quidem obtendunt aduerſarij: ſed fruſtrà. Nam primò, ſi ita eſt, cur ipſi per hanc viam non finiunt controuerſias, quas inter ſe habent? Cur, inquam, Lutherani & Caluiniſtæ, cùm altercantur de aliquo ſcripturæ loco, qui obſcurus eſt non recurrunt ad alium, qui clarus eſt? Aut ſi id faciunt, cur nullus altercandi apud illos eſt finis? Hîc hærent.

26. Deinde aliud eſt, verba ſcripturæ eſſe clara: aliud, ſenſum ſcripturæ eſſe clarum. Nam claritas verborum pendet ex cognitione Grammaticæ: claritas autem ſenſus, ex intentione & conſilio Spiritus Sancti: Ergo in tali caſu, verba ſcripturæ poterunt eſſe clara, non tamen ſenſus verborum, qui à Spiritu Sancto intenditur, erit clarus.

27. Hoc oſtendam in exemplo. Verba Chriſti in Euangelio ſunt hæc: *Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus.* Quæ verba, ſi natiuam illorum ſignificationem ſpectes, ſunt clara & perſpicua; & ab omnibus, non

modo Chriſtianis,ſed etiam Iudæis, Turcis,& Ethnicis intelligi poſſunt. At de ſenſu illorum , qui à Spiritu Sancto intentus eſt , infinitæ propè apud Chriſtianos controuerſiæ ſunt.

28. Simile eſt de illis verbis apud Ioannē: *Maria Magdalena venit ad monumentum , cum adhuc tenebræ eſſent.* Itémque de illis apud Marcum : *Venit ad monumentum orto iam ſole.* Quid clariùs & rotundius dici potuit? Et tamen , quia priora videntur pugnare cum poſterioribus , meritò dubitari ſolet , quis germanus illorum ſenſus ſit ; & quomodo conciliari inter ſe poſſint ac debeant.

29. Addo,non rarò etiam fieri vt idem locus ſcripturę, quem vna pars litigantium putat clarum & perſpicuum eſſe,ab altera cēſeatur eſſe obſcurus ac intricatus.Quid in tali caſu facto opus eſt? Aut quis Iudex adhibendus? Scriptura certè pro Iudice adhiberi non poteſt.Nam de illius ſenſu ac ſentētia ac controuerſia eſt,cùm alij clarā, alij obſcuram eſſe contendant. Et ab aliis in hāc,ab aliis in aliam partem diſtrahatur:Quid ergo conſilij?ſine dubio, alius Iudex quærendus eſt. Verbi gratia.

30 Lis inter nos & Caluiniſtas eſt de vero ac locali deſcenſu Chriſti ad inferos , quem illi negant , nos aſtruimus.Et vtimur duplici teſtimonio.Altero ex Symbolo fidei , *Deſcendit ad inferos.* Altero ex c.2.Act.v.27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Vtrumque dicimus clarum & perſpicuum eſſe.Caluiniſtæ de vtroque negant ; & obſcuriſſima ſua interpretatione , vtrumque faciunt obſcuriſſimum. Ac prius quidem interpretantur hoc ſenſu : *Deſcendit ad inferos* , id eſt , pertulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditi hominis , vt coactus fuerit , vrgente anguſtia , exclamare; *Deus meus,vt quid dereliquiſti me?* (ita Caluinus lib.2. Inſtitut. capite 16.§.10. & 11. & Catechiſmus Heidelbergenſis , qu. 44.) Poſterius autem hoc ſenſu : *Non de-*

relinques

relinques animam meam in inferno, id eſt, Non derelinques cadauer meum in ſepulchro. (Ita Beza in commentario illius loci.)

31. Quid hic agendum? Aut quem Iudicem compellabimus? Si ſcripturam conſulimus, nihil aliud ipſa dicet, quàm quod antea dixit: Nullum iota, nullum apicem additura eſt. De eo autem, quod antea dixit, controuerſia eſt: Ergo per id, quod antea dixit, controuerſia finiri non poteſt. Si ergo poſt ortam controuerſiam, ſcriptura nihil noui dicit, ſed manet in antiquis terminis, certè per illam finiri lis non poteſt; ſed neceſſe eſt vel alium Iudicem adire, vel alteram partem litigantem ſponte cedere, vel denique vtramque in lite perſeuerare.

32. Poſterius argumentum. Multa ſunt teſtimonia ſcripturæ, quorum verus ac legitimus ſenſus haberi non poteſt, niſi ex Traditione & authoritate Eccleſiæ (vt probatum eſt cap. 4. §. 22. & 23.) Ergo ſi oriatur controuerſia circa eiuſmodi teſtimonia, ſola ſcriptura non poteſt eſſe iudex, ſed oportebit confugere ad Traditionem & authoritatem Eccleſiæ. V. G. Chriſtus dicit, Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Senſus verus & legitimus eſt, quòd in Baptiſmo pronunciari debeant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: Et quòd Baptiſmus ſine tali verborum pronunciatione non ſit validus, in hoc conſentiunt nobiſcum aduerſarij. At ſi aliquis negaret hunc eſſe ſenſum, & contenderet non opus eſſe pronunciare hæc verba, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; ſed omnino ſufficere, ſi quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intẽtionem baptizandi in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis; quomodo illum confutaremus? An ex ſolis ſcripturæ verbis? Nihil minus. Nam illa verba, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* non dicunt, vo-

calem Trinitatis inuocationem adhiberi oportere. Vnde ergo conſtat oportere? Ex parte & Traditione Eccleſiæ. Si hanc reſpuis, non habebis vllum præſidium contra aduerſarium, qui negaret vocalem prolationem neceſſariam eſſe.

33. Aliud exemplum. Chriſtus dicit, Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Hic locus, ſecundum verum & legitimum ſenſum, intelligitur de neceſſitate Baptiſmi aquæ, vt nobiscum fatentur Lutherani. At Caluiniſtæ hoc negant. Quomodo ergo refelli poterunt à Lutheranis? Non certe ex verbis citatis. Nam tametſi nominetur ibi aqua; non tamen additur expreſsè; quod debeat intelligi de vera aqua. Nam & alibi nominatur ignis, vt Lucæ 3. 16. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu & igni:* & tamen non intelligitur verus ignis. Vnde ergo conſtabit, in priori loco, veram aquam intelligi oportere? Aut vnde Lutherani contra Caluiniſtas id probabunt? Non aliunde, quàm ex praxi & Traditione Eccleſiæ.

34. Aliud. Chriſtus in vltima cœna non ſolùm inſtituit Euchariſtiam, ſed etiam lotionem pedum adhibuit. Et quidem in inſtitutione Euchariſtiæ dixit: *Comedite, Bibite.* In lotione autem pedum: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.* Hic aduerſarij dicunt, priora verba continere præceptum; poſteriora non item: Ac proinde fideles diuino præcepto obligari ad ſumendam Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie; non tamen ad lotionem pedum. Nunc quæro, vnde hoc ipſis conſtet? aut quo prætextu exiſtiment ſe teneri quidem ad ſumptionem vtriuſque ſpeciei, ſed tamen liberos eſſe à lotione pedum: Non poſſunt prætexere ſcripturæ verba. Nam illa contrarium potius præ ſe ferunt. Hæc enim, *Comedite, Bibite*, non plus videntur ſignificare, quàm ſi Paterfamilias dicat ſuis hoſpitibus: Comedite, bibite, læti eſtote. At ſi Paterfamilias ita loqueretur, non cenſeretur

retur illos velle ſub præcepto obligare. Cùm ergo Chriſtus eodem modo locutus ſit, vnde conſtabit, eum voluiſſe nouo præcepto obligare omnes fideles ad vtrá que ſpeciem? Hæc autem verba. *Vos debetis alter alterius lauare pedes*, videntur ſignificare præceptum, non minus, quàm ſi Dominus dicat ſeruo, *Tu debes menſam parare*: Vnde igitur ſciunt, ſe his verbis non obligari ad lauandos pedes cùm tamen hæc verba obligationem præ ſe ferant? Ex ſola praxi & Traditione Eccleſiæ. Nam Eccleſia nunquam vſurpauit hanc lotionem, tanquam neceſſariam; quod tamen feciſſet, ſi diuino præcepto putaſſet ſe ad illam obligari.

35. Omitto ſimilia exempla, quæ paſſim occurrunt. Et ex dictis concludo in hunc modum: Scriptura poteſt dupliciter ſpectari. 1. Quoad externam literam, 2. Quoad internum ſenſum, qui à Spiritu Sancto intentus eſt. Neutro modo poteſt eſſe Iudex controuerſiarum. Non priori, quia externa litera ſæpè ducit nos in errorem. Nec poſteriori, quia ſenſus ſcripturæ ſæpè obſcurus & ambiguus eſt, ita vt opus ſit alio Iudice, qui definiat hunc eſſe legitimum & à Spiritu Sancto intentum; illum non eſſe. Atque hæc ſufficiant de ſecundo argumento, quod ex parte ſcripturæ deſumptum eſt.

TERTIVM ARGVMENTVM EX parte controuerſiarum.

36. HOc Argumentum ſic propono. Multæ ſunt controuerſiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla ſit mentio in ſcriptura, vel certè non ſufficiens, ad hoc, vt ſcriptura de illis ſententiam ferre poſſit: Ergo in iis dirimendis, alius Iudex quærendus eſt. Eiuſmodi autem controuerſiæ ſunt hæ.

37. Prima. An libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum, ſint canonici & diuini, necne?

ne? Negant Lutherani & Caluiniſtæ. Nos affirmamus. At quis erit Iudex, qui litem hanc dirimat? Scriptura eſſe non poteſt. Nec Lutherani & Caluiniſtæ, quod bene notandum eſt, ad ſcripturam prouocant, ſed ad canonem & Traditionem Iudæorum. Aiunt libros iſtos in canone Hebræorum, qui exſtat apud Hieronymum, non reperiri; ideóque pro canonicis ac diuinis haberi non poſſe. Fatentur igitur, alium in hac cauſa Iudicem, quàm ſcripturam, eſſe oportere. Et quem illum? Traditionem Iudæorum. Mira res. Pluris Iudæos, quàm Chriſtianos faciunt: Et cùm ipſi Chriſtiani eſſe velint, Chriſti & Apoſtolorum Traditionibus infeſtiſſimi ſunt, & Iudæorum Traditionem in pretio habent. Cur non dicunt cum Auguſtino lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. *Machabæorum libros, non Iudæi, ſed Eccleſia pro canonicis habet.* Et cum Iſidoro in libro præmiorum de libris veteris ac noui Teſtamenti: *Hebræi non recipiunt libros Tobiæ, Iudith, & Machabæorum; Eccleſia tamen eoſdem inter canonicas ſcripturas enumerat.* Et ibidem: *Sapientia & Eccleſiaſticus parem cum reliquis canonicis libris tenere noſcuntur authoritatem.*

38. Secunda, Quot ſint Sacramenta nouæ legis? Aduerſarij dicunt eſſe duo, Baptiſmum & Euchariſtiam: Catholici, ſeptem. Quid autem Scriptura? Nihil de hoc numero definit: ac proinde Iudex in hac controuerſia eſſe non poteſt. Vnde ergo Catholici habent ſeptenarium, ſi ex Scriptura non habent? Ex Traditione & conſenſu Eccleſiæ. Vnde aduerſarij binarium? hoc ipſi viderint. Certè ex ſcriptura non habent. Aut ſi putant ſe habere, ſpeciatim præſtent hæc tria. Primò, oſtendant ex ſcriptura, nomen Sacramenti tribui Baptiſmo, & Euchariſtiæ; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vnctioni. Secundò, ex eadem ſcriptura definiant Sacramentum. Tertiò, demonſtrent definitionem conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ;

riſtiæ, non autem reliquis. Hæc ſi præſtiterint, ſalua res eſt. At nunquam præſtabunt.

39. Ac primò, vbi inuenient locum ſcripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptiſmo & Euchariſtiæ? Nuſquam. At ego inueniam, vbi tribuitur Matrimonio. Sic enim ſcribit Apoſt. Eph. 5. 1 *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia.* Q. D. Quod homo relinquat parentes ſuos, & adhæreat vxori, hoc eſt magnum Sacramentum, quia eſt ſignum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, id eſt, repræſentat coniugium Chriſti & Eccleſiæ.

40. Secundò, vbi inuenient definitionem Sacramenti in ſcriptura? Lutherus quidem in libro de captiuitate Babylonica, capite vltimo ſic definit: *Sacramentum eſt promiſſio ſigno externo annexa.* Melanchthon in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, art. 13. ſic: *Sacramentum eſt ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita eſt promiſſio gratiæ*, id eſt, gratuitæ reconciliationis, ſeu remiſſionis peccatorum, vt ipſe explicat in locis communibus. Tit. de numero Sacramentorum. Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 1. ſic: *Sacramentum eſt ſymbolum externum, quo beneuolentiæ erga nos ſuæ promiſſionem conſcientiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem.* At hæ definitiones non habentur in ſcriptura. Imò, nec inter ſe conueniunt. Nam Lutherus in ſua definitione ſupponit, promiſſionem eſſe de eſſentia Sacramenti: Melanchthon, annexam eſſe Sacramento: Caluinus non eſſe annexam Sacramento, ſed potius, Sacramentum annexum ſeu additum eſſe promiſſioni. Non enim eſſe promiſſionem de effectu diuinæ erga nos beneuolentiæ. Itaque ſecundum Melanchthonem, ſic exprimenda eſſet promiſſio: Si quis Sacramentum Baptiſmi aut Euchariſtiæ ſuſceperit, promitto illi remiſſionem peccatorum.

catorum. At ſecundum Caluinum,hoc modo: Promiſi vobis remiſſionem peccatorum, & vitam æternam: & hanc ipſam promiſſionem declaro & obſigno per Sacramenta.

41. Tertiò, quidquid ſit de definitionibus iam allatis quas aduerſarij commenti ſunt; quomodo ex ſcriptura poterunt demonſtrare eas conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ? Non video. Experiamur tamen. Vna definitio eſt hæc: *Sacramentum eſt ritus, qui habet mandatum Dei,& cui addita eſt promiſſio remiſſionis peccatorum.* Probent aduerſarij ex ſcriptura, hanc definitionem conuenire Euchariſtiæ. Probent, inquam, ex ſcriptura, Euchariſtiam habere annexam promiſſionem remiſſionis peccatorum. Vel, quod idem eſt, Deum in ſcriptura promittere nobis remiſſionem peccatorum, ſi ad hoc Sacramentum accedamus. Nunquam poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo inſtitutum eſt,vt homini remittat peccata, vel vt ex impio & peccatore faciat iuſtum & ſanctum, ſed vt iuſtitiam & ſanctitatem,quæ in illo eſt, foueat, conſeruet, & augeat. Imò tantùm abeſt, vt remittat peccata, vt etiam obſit peccatori, ſi cum conſcientia peccati accedat. Hinc Apoſtolus 1.Corinth.11.28. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat,& de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Et Chriſtus in vltima cœna non voluit Apoſtolis porrigere Euchariſtiam,niſi præmiſſa pedum lotione. Nimirum, vt ſignificaret, neminem, niſi lotum, purum & immaculatum à culpa mortali,ad menſam Chriſti admittendum eſſe. Et ratio ſumitur ex ipſa natura huius Sacramenti.Quid enim aliud eſt Euchariſtia, quàm cibus & potus ſpiritualis, quo anima reficitur & vegetatur?(Ioan.6.55.*Caro mea verè eſt cibus,& Sanguis meus verè eſt potus,&c.*)Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodeſt corpori mortuo,ſed vitam habenti;ſic etiam,ſeruata proportione, de Euchariſtia dicendum eſt.

42. Tertia controuerſia, An exorciſmus, & aliæ ceremoniæ in Eccleſia Catholica vſitatæ, poſſint adhiberi in Baptiſmo? Lutherani eas admittunt. Caluiniſtæ reijciunt. Neutri tamen ex ſcriptura ſuam ſententiam poſſunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia ſcriptura nuſquam dicit eiuſmodi ceremonias vſurpandas; ſed ex ſola Traditione Eccleſiæ id habemus. De qua ſcribit Auguſtinus lib. 2. de nuptijs & concupiſcentiis, cap. 29. *Antiquiſſima*, inquit, *Eccleſiæ Traditione exorcizantur & exſufflantur paruuli, vt in regnum Chriſti a poteſtate tenebrarum transferantur.* Nec Caluiniſtæ; qui fortè hoc modo: Nullæ cæremoniæ vſurpandæ ſunt in Eccleſia, niſi de quibus extat expreſſum mandatum in ſcriptura: At nullum exſtat mandatum de ceremoniis, quas Catholici vſurpant in Baptiſmo: Ergo tales ceremoniæ non ſunt vſurpandæ. Sed maior propoſitio, & falſa, & ipſis Caluiniſtis contraria eſt. Nam Caluiniſtæ vſurpant multas ceremonias in Baptiſmo, de quibus nullum exſtat mandatum in ſcriptura. Cuiuſmodi ſunt hæ. 1. Vt infans in Eccleſia coram vniuerſo populo baptizetur: idque vel die Dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire ſolitus eſt. 2. Vt illi, qui adferunt infantem ad Baptiſmum interrogentur, ac reſpondeant, ſe infantem cum adoleuerit, in fide & moribus inſtructuros. 3. Vt nomen imponatur infanti baptizando. 4. Vt formula Baptiſmi pronuncietur linguâ patriâ. 5. Vt recitetur Symbolum, Oratio Dominica, & aliæ preces. Has ceremonias præſcribit Caluinus in libello de formula Sacramentorum miniſtrandorum. At vbi, obſecro, de his exſtat mandatum in ſcriptura? Nuſquam. Vel igitur condemnet has ceremonias, neceſſe eſt; vel fateatur non omnes damnandas eſſe, quæ in ſcriptura mandatum non habent.

43. Quarta controuerſia, An baptizati ab hereticis, ſint rebaptizandi? Affirmauit olim Cyprianus Epiſco-

pus Carthaginenſis cum quibuſdam aliis. Negabat Auguſtinus cum reliquis. Sed nec hi, nec illi poterant ex ſola ſcriptura hanc litem decidere. Nam Auguſtinus, qui veriorem partem amplectebatur, non aliunde, quàm ex Apoſtolica Traditione, & praxi Eccleſiæ ſe tuebatur. Sic enim ſcribit lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 7. *Quam conſuetudinem* (ſcilicet, non repetendi Baptiſmum) *credo ex Apoſtolica Traditione venientem.* Et lib. 5. c. 23. *Conſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum Traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt.* Huic conſuetudini ceſſit Cyprianus, quia videbat ſe omni præſidio ſcripturæ deſtitutum eſſe.

44. Sunt & aliæ ſimiles controuerſiæ, quæ ex ſola ſcriptura decidi non poſſunt, ſed alio Iudice opus habent. Eas obiter inſinuabo. Sunt autem hæ. 1. An Baptiſmus vna merſione, an trina conferri debeat? 2. An Chriſtiani, loco Sabbati, debeant colere diem Dominicum? 3. An B. Maria manſerit Virgo poſt partũ? 4. An Petrus Apoſtolus fuerit Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus? 5. An Symbolum fidei ſit verè canonicum & Apoſtolicum? 6. An in veteri Teſtamentp fuerit aliquod externum remedium pro fœminis, contra peccatum originale?

QVARTVM ARGVMENTVM EX VSV & praxi veteris Teſtamenti, vbi non Scriptura; ſed Pontifex pro Iudice agnoſcebatur.

45. CErtum eſt, in veteri Teſtamento, omnes controuerſias legales, quę erant maioris momẽt; à ſummo Sacerdote ſeu Pontifice, tanquam à ſupremo in terris Iudice, non autem à ſcriptura, dirimi ac definiri debuiſſe, hoc teſtatur Ioſephus lib. 2. contra Apionem, cùm ait: *Pontifex ante alios Sacerdotes Deo ſacrificat, leges cuſtodit, diiudicat controuerſias, conuictos delicti punit: cui qui non obedit, is pœnas luit, tanquam in Deum impius.*

46. Et

46. Et manifeſtè colligitur ex illo Deut.17.8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram: & iudicium intra portas tuas videris verba variari; ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum. Non declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille.*

47. Circa hunc locum aliqua notanda ſunt. Primum, eſt, quòd variæ fuerint controuerſiæ in populo Iudæorum. Hic quidem duæ ſpeciatim recenſentur: vna de ſanguine, altera de lepra. Alibi tamen ſummatim inſinuantur quatuor genera, vt 2. Paralip.19.10. *Vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de iuſtificationibus.* Nam aliquæ, vt ibi interpretatur Lyranus, oriebantur ex lege Decalogi: aliæ ex mandatis moralibus, quæ ſunt extra legem Decalogi: aliæ ex præceptis ceremonialibus, ad diuinum cultum ſpectantibus: aliæ denique ex præceptis iudicialibus, quæ ad externam pacem & iuſtitiam conſeruandam erant accommodata.

48. Alterum eſt, quòd in ſingulis ciuitatibus conſtituti fuerint inferiores Iudices, qui ex officio debebant huiuſmodi controuerſias dirimere, vt habetur Deut.16.18. *Iudices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas, vt iudicent populum iuſto indicio, nec in alteram partem declinent.* Et 2. Paralip.19.5. *Conſtituit Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per ſingula loca.*

49. Tertium eſt, quòd quando inferiores Iudices non poterant inter ſe conuenire, nec controuerſias ad ſe

delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem dirimere; neceſſe fuerit confugere Hieroſolymam, ad ſuperiores Iudices, quibus, tanquam ſupremus Iudex præſidebat Pontifex: Et illius ſententiæ, ſub pœna mortis, oportebat acquieſcere. Hoc patet ex verbis paulo ante citatis: *Si difficile & ambiguum apud te*, (id eſt, in ciuitate tua, in qua habitas) *iudicium eſſe perſpexeris, &c.*

50. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuiſſe Tribunal & Concilium: vnum maius; alterum minus. Inter ea fuit multiplex diſcrimen. Primò, quia maius tantùm erat in Ieruſalem: minus, in ſingulis ciuitatibus. Secundò, in maiori diiudicabantur maiores controuerſiæ: in minori, faciliores. Tertiò, in maiori præſidebat Pontifex: non item in minori. Quartò, à minori licebat appellare ad maius: non contrà, à maiori ad minus. Quintò, in maiori erant ſeptuaginta perſonæ; præter Pontificem: in minori viginti tres. Sextò maius vocabatur Sanedrin, vel Sinedrion, vel Concilium ſeniorum: minus non item. De maiori ſæpè fit mentio in Euangelio, vt Marci 14.55. & Lucæ 9.22. & Act. 4.5. Videantur interpretes.

51. Vtrumque Concilium habuit ſuam originem ſub Moſe: Et minus quidem inſtitutum eſt, ex conſilio Iethro: maius verò, ex mandato Dei. Occaſio minoris inſtituendi deſcribitur Exodi 18.13. his verbis: *Altero autem die ſedit Moſes, vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moſi à mane vſque ad veſperam. Quod cum vidiſſet cognatus eius, ait: Quid eſt hoc, quod facis in plebe? Cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur de mane vſque ad veſperam? Cui reſpondit Moſes: Venit ad me populus, quærens ſententiam Dei. Cùmque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei & leges. At ille: Non bonam, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris & tu, & populus iſte, qui tecum eſt. Vltra vires tuas eſt negotium: ſolus illud non poteris ſuſtinere. Sed audi verba mea*

atque

atque conſilia, & erit Deus tecum. Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam: & conſtitue ex his tribunos & centuriones, & quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem maius fuerit, referant ad te: & ipſi minora tantummodo iudicent: leuiuſque ſit tibi, partito in alios onere. Quibus auditis, Moſes fecit omnia, quæ ille ſuggeſſerat: Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, tribunos & centuriones, & quinquagenarios & decanos, qui iudicabant plebem omni tempore. Quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.

§2. De maioris Concilij inſtitutione ſic legimus, Nu. 11. 16. *Et dixit Dominus ad Moſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint ac Magiſtri: & duces eos ad oſtium Tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, vt deſcendam & loquar tibi: Et auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris.* Et infrà v. 24. *Venit ergo Moſes, & narrauit populo verba Domini, congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos ſtare fecit circa Tabernaculum. Deſcenditque Dominus per nubem, & locutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu, qui erat in Moſe, & dans ſeptuaginta viris. Cumque requieuiſſet in eis ſpiritus, prophetauerunt, nec vltra ceſſauerunt.*

§3. Porrò, cùm vtrumque Concilium, progreſſu temporis, pene collapſum eſſet, iterum reſtitutũ & renouatum fuit à Ioſaphat Rege Iuda, vt habetur 2. Paralip. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Ioſaphat in Ieruſalem: rurſumque egreſſus eſt ad populum de Berſabee vſque ad montẽ Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum patrum ſuorum. Conſtituitque Iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per ſingula loca: Et præcipiens Iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium ſed Domini: Et quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit.* Hæc

omnia intelliguntur de minori concilio. Iam ſequitur de maiori: *In Ieruſalem quoque conſtituit Sacerdotes & Leuitas, & Principes familiarum ex Iſraël, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, inter cognationem & cognationem, vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de iuſtificationibus; oſtendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos, & ſuper fratres veſtros. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit. Porrò Zabadias Filius Iſmaël, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Vbi vides, Pontificem fuiſſe Præſidem, ſeu caput Concilij ſeniorum.

54. Igitur vt verbo repetam quæ dicta ſunt, ſub Moſe in deſerto res ita geſta eſt. Primo, ſolus Moſes (qui erat Pontifex extraordinarius) iudicabat omnes omnino controuerſias, quæ in populo oriebantur. Deinde, vt hoc onere nonnihil ſubleuaretur, additi ſunt illi Tribuni, Centuriones, Quinquagenarij & Decani, qui minores cauſas iudicarent, & grauiores ad illum remitterent. Denique, ad maius ſolatium, ſeptuaginta ſeniores electi ſunt, qui etiam in cauſis grauioribus illi aſſiſterent. Poſt mortem Moſis, cùm iam filij Iſraël veniſſent in terram promiſſionis, duplex Tribunal ac Iudicium conſtitutum eſt: Vnum Hieroſolymis, pro cauſis difficilioribus: alterum in ſingulis ciuitatibus, pro facilioribus. Hoc poſterius reſpondebat Concilio Tribunorum ac Decanorum: illud prius Concilio ſeptuaginta ſeniorum.

55. Hoc addi poteſt, aliter in deſerto ſub Moſe, aliter in terra promiſſionis ſub aliis Pontificibus, actum eſſe. Et quidem duplici diſcrimine: altero ex parte Pontificis, altero ex parte Concilij ſeniorum. Nam Pontifex poſt ingreſſum in terram promiſſionis, non dirimebat

contro-

controuerſias, niſi ex lege ſcripta. At Moſes, præſertim antequam lex integrè ſcripta eſſet, multas dirimebat ex viua Dei voce & oraculo. Cuiuſmodi ſunt illæ tres. Prima, quid faciendum eſſet cum iis, qui propter immunditiam legalem non poterāt cum aliis celebrare paſcha? (Num. 9. 6.) Secunda, quâ pœnâ deberet affici, qui inuentus erat colligere ligna in die Sabbati? (Num. 15. 32.) Tertia, an filiæ Salphaad poſſent habere hæreditatem inter cognatos patris ſui? (Nu. 27. 1.) De his controuerſiis nihil tunc erat ſcriptum in lege. Igitur Moſes viua voce conſuluit Deum, & accepto reſponſo, voluntatem Dei executus eſt. Ac tunc primum hæc omnia in legem ſcriptam relata ſunt.

56. Ex parte Concilij Seniorum, erat hoc diſcrimen. Septuaginta Seniores, qui à Moſe electi ſunt, acceperunt ſpiritum prophetiæ in ipſa electione. (Num. 11. 25.) De aliis, qui poſtea in illorum locum, per interualla temporis, ſubrogati ſunt, non conſtat accepiſſe. Hoc tamen credibile eſt ſingulari Dei aſſiſtentia vſos eſſe, quoties de rebus difficilioribus conſultandum eſſet: Et maximè hanc aſſiſtentiam Pontifici, qui omnibus præſidebat, ſpeciatim conceſſam fuiſſe, quando ſupremi iudicis officio, in ferenda ſententia, fungebatur. De qua re dicam aliquid paulo poſt.

OBIECTIO.

57. Dices: Hæc omnia procedunt de controuerſiis legalibus, in quibus Pontifex erat ſupremus Iudex, vt benè probatum eſt; non autem de controuerſiis fidei, in quibus ſola ſcriptura erat Iudex. Reſpondeo. Hoc ſine fundamento dicitur. Nam omnes controuerſiæ, ſiue eſſent de fide, ſiue aliis rebus, vocabantur legales, duplici de cauſa. Primò, quia oriebantur ex ipſa lege non ſatis bene intellecta. Secundò, quia per veram legis interpretationem erant dirimendæ. (Deut. 17. 10.)

Omnes porro, ſine vlla exceptione, pertinebant ad Pontificem, tanquam ad ſupremum Iudicem; etiam illæ, quæ erant de fide & religione. Hoc manifeſtè conſtat ex illis verbis paulo ante citatis: *Amarias, Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit.* At controuerſiæ de fide & religione, maximè ad Deum pertinent: Ergò Pontifex in illis controuerſiis præſidebat. Quid autem eſt, præſidere in controuerſiis, niſi Iudicem agere? Item, ex verbis præcedentibus: *Vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de iuſtificationibus.* Omnes hæ quæſtiones deferebantur ad Pontificem: Et præter has non erant vllæ aliæ: Ergo nulla erat exempta à iuriſdictione Pontificis.

58. Et confirmatur exemplo. Nam inter controuerſias fidei (de quibus maximè nũc agimus) erat vna præcipua de Meſſia. At hæc ipſa, quando dubitatum fuit tempore Herodis, an Meſſias iam natus eſſet, deferebatur ad Cõcilium Sacerdotum, in quo Pontifex præſidebat, vt patet ex Euangelio, Matth. 2. 3. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus eſt; & omnis Ieroſolyma cum illo. Et congregans omnes Pontifices Sacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Vbi tria notanda ſunt. Primò, quòd Rex Herodes, & totus Hebræorum populus dubitauerit de loco, in quo Meſſias eſſet naſciturus. Secundò, quòd hanc dubitationem non auſi fuerint ipſi per ſe diſcutere, ſed detulerint illam ad ordinarium Concilium Sacerdotum. Tertiò, quòd Sacerdotes, vt ſatisfacerent officio ſuo, diſſoluerint hanc dubitationem ex ſcriptura, tanquam ex norma & regula, cui ſe conformabant.

59. Porrò, quòd ſcriptura ipſa per ſe nec fuerit, nec potuerit eſſe iudex huiuſmodi controuerſiarum, facilè probari

probari poteſt. Nam ſcriptura, quæ tunc exſtabat, præſertim primis aliquot ſæculis, non erat ferè alia, quàm ex Moſaica, ſeu volumen fœderis ac Deuteronomij. De hoc autem volumine tria ſunt certa. Primò, primarium ipſius exemplar, quod autographum vocant, fuiſſe conſcriptum à Moſe, & à Sacerdotibus poſitum in arca fœderis Domini, ibique aſſeruatum, vt eſſet authenticum inſtrumentum, ex quo certò & legitimè conſtare poſſit, quænam eſſet Dei voluntas & diſpoſitio. (Deuteron. 31. 24.) Secundò interpretationem illius, in re dubia, commiſſam fuiſſe Sacerdotibus, ac potiſſimum ſummo Sacerdoti ſeu Pontifici. (Deut. 17. 8. & Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7.) Tertiò, hoc ipſum exemplar authenticum, ſemel tantum in ſeptennio, quando erat annus remiſſionis, debuiſſe à Sacerdotibus prælegi vniuerſo populo, in ſolennitate Tabernaculorum. (Deut. 31. 10)

60. Hinc ſequitur primò, populum non habuiſſe primarium & authenticum exemplar legis Moſaicæ, ſed ſolos Sacerdotes. Si ergo, extra ſolennitatem Tabernaculorum, quocunque alio tempore ſeptennij, orta fuiſſet aliqua controuerſia legalis, populus non potuiſſet conſulere authenticum exemplar, quod non habebat; ſed debuiſſet adire Sacerdotem, & ab eo, tanquam ordinario iudice, petere ſententiam definitiuam. Secundò ſequitur, etiamſi populus habuiſſet exemplar, non tamen potuiſſe ex eo controuerſiam vllam dirimere. Non enim populi, ſed Sacerdotis, & maximè Pontificis erat, legem Moſaicam, ex qua naſcebantur controuerſiæ, interpretari.

61. Sed quæres, Quare interpretatio legis & conſequenter deciſio controuerſiarum legalium, pertinuerit potius ad Pontificem, quàm ad alios? Ratio dubitandi eſt, quia poterat fieri, vt non minus alij eſſent periti in lege, quàm Pontifex: imò etiam magis. Reſpondeo,

Si ſpectemus induſtriam humanam, certum eſt, non minus alios, quàm Pontificem, potuiſſe legem intelligere & interpretari. Si autem ſpectemus aſſiſtentiam Spiritus Sancti, quæ ſanè potiſſimum in hoc negotio ſpectanda eſt, ea Pontifici potius, quàm aliis fuit communicata. Exemplum habemus in Moſe. Nam Deus conceſſit illi maiorem aſſiſtentiam, quàm ſeptuaginta ſenioribus, qui illi in hoc officio ſubſeruiebant. Hoc colligitur ex illo, Num. 11. 17. *Dixit Dominus ad Moſen: Auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis vt ſuſtentent tecum onus populi.* Vbi per ſpiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ, quod requiritur in iis, qui rectè volunt alios gubernare, & eorum controuerſias dirimere. Eſt ergo hic ſenſus: Auferam de ſpiritu tuo, & tradam eis; id eſt, dabo illis donum gratiæ, ſed infra illud donum, quod tu habes. Tibi, qui ſupremus Iudex es, plus dari oportuit, quàm illis, qui ibi ſubiecti ſunt.

QVINTVM ARGVMENTVM EX VSV & praxi noui Teſtamenti.

62. Sicut in veteri Teſtamento, vt iam oſtendi, non Scriptura, ſed Pontifex & Concilium Seniorum, fuit Iudex controuerſiarum; Sic etiam in nouo hactenus ſeruatum eſt. Hoc oſtendam breui inductione. Ac primò, tempore Apoſtolorum fuit orta controuerſia de circumciſione: An ſcilicet noui Chriſtiani, qui tunc fidem Euangelij recipiebant, non poſſent ſaluari, niſi etiam circunciderentur, & legalia ſeruarent? Quæ controuerſia potiſſimum intelligebatur de gentilibus ad fidem conuerſis. Erat autem duplex de hac re ſententia. Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Chriſtiani, qui dicebant gentiles per fidem Chriſti non poſſe ſaluari, niſi circunciderentur, & ceremonias legis Moſaicæ obſeruarent. Altera Pauli & Barnabæ, qui aſſere

aſſerebant,non opus eſſe circumciſione,& obſeruatione legalium. Act. 15. 1.

63. At quomodo deciſa & finita eſt hæc controuerſia? An ad ſolam ſcripturam tanquam ad communem iudicem delata eſt? Nihil minus. Sed potius ex conſenſu vtriuſque partis delecti ſunt aliqui, qui Hieroſolymam irent ad Apoſtolos,vt ipſi in ſolenni Concilio de tota re cognoſcerent, & definitiuam ſententiam pronunciarent. Quod & factum eſt. Nam ex vna parte deſignati ſunt Paulus & Barnabas; ex altera,alij: qui ſimul Hieroſolymam profecti, Apoſtolos & Seniores adierunt. Hi coacto concilio,& inuocato Spiritu Sancto, reſponderunt his verbis: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria,vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Quæ verba per modum Epiſtolæ,miſſa ſunt ad gentiles Chriſtianos,de quibus agebatur:Et ſenſus eſt:Non volumus vobis imponere onus circumciſionis & legalium,quod graue eſt:ſed abſtinete ab iis,quæ iam dicta ſunt, quod graue non eſt.

64. Hîc duo,quæ ad rem faciunt,notanda ſunt. Primum eſt, quod hæc controuerſia de circumciſione & legalibus, ſufficienter potuiſſet determinari per Paulum & Barnabam,qui & ambo erant Apoſtoli, & Prophetæ,& Doctores. (Act. 13. 1.) Ambo à Spiritu Sancto ſpeciatim delecti,vt Euangelium gentibus prædicarent. (Act. 13. 2.) Et iam reipſa illud prædicauerant in multis locis ac prouinciis. (Act. 14. 26.) Neuter tamen voluit hoc officium vſurpare, vt ſuo exemplo docerent huiuſmodi controuerſias,quæ fidem ac religionem concernunt,ad ordinarios Eccleſiæ Prælatos, vel ad Concilia Prælatorum deferri oportere.

65. Alterum eſt, quòd in Concilio Apoſtolorum, in quo controuerſia illa propoſita & definita eſt, nullum ſcripturæ teſtimonium quod directè ad circumciſionem

pertineret, allatum ſit; cum tamen in vtramque partem non defutura fuiſſent teſtimonia, ſi ex illis ſolis opportuiſſet litem finire ac terminare. Nam pro circumciſione adduci potuiſſet illud Gen. 17. 10. *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculinum: & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit ſignum fœderis inter me & vos*, &c. *Tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra: Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* At ſi pactum eſt æternum, vt hic dicitur, ſemper ſeruari neceſſe eſt, etiam in lege Euangelica. Nec ſolum à Iudæis; ſed etiam ab aliis; qui non ſunt de ſtirpe Iudæorum. Contrà verò, occurrebat illud Deut. 30. 6. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui.* Vbi inſinuatur, circumciſionem carnis non duraturam in nouo Teſtamento, ſed ei ſucceſſuram circumciſionem cordis. Sicut etiam Ierem. 4. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte præputium cordium veſtrorum*, q. d. Non requiro circumciſionem carnis, ſed cordis, quæ conſiſtit in interna contritione & dolore de peccatis. Hæc & ſimilia vtrimque adduci poterant ex ſcriptura. At factum non eſt: ſed Apoſtoli in concilio congregati, ex directione & aſſiſtentia diuina, quam Chriſtus promiſerat illis, & eorum ſucceſſoribus, ſententiam protulerunt.

66. Poſt tempora Apoſtolorum, aliæ atque aliæ controuerſiæ, diuerſis locis & ætatibus exortæ ſunt, quas ſimiliter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, deciſas ac diremptas eſſe, notum eſt ex hiſtoriis Eccleſiaſticis. Et qui illorum ſententiæ noluerunt acquieſcere, pro hæreticis habiti & damnati ſunt. Producam exempla aliquot illuſtriora, quæ primum occurrunt.

67. Prima controuerſia fuit, An Paſcha deberet celebrari cum Iudæis die decima quarta primi menſis, vt volebant

bant multi in Aſia, qui propterea Quartadecimani appellati ſunt:an verò tamen die Dominica ſicut nunc fit. Hæc tandem poſt multa concilia Epiſcoporum deciſa ac finita eſt à Victore Papa, an. Chriſti 198. Vide Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſiaſt. c. 23. & ſequentib.

68. Secunda, An Eccleſia poſſit illos abſoluere à peccatis, qui poſt Baptiſmum lapſi eſſent? Negauit Nouatianus. Sed damnatus eſt in Concilio Romano, ſub Cornelio Papa, anno Chriſti 255. Vide Baron. circa eundem annum.

69. Tertia, An in Deo ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ? Negauit Sabellius, aſſerens vnam tantùm eſſe perſonam, quæ habet tria officia, creationis, redemptionis & ſanctificationis. Sed damnatus eſt in Concilio Alexandrino, tempore Syluestri Papæ, anno Chriſti 319. iuxta Baronium.

Quarta, An Chriſtus ſit purus homo, ſicut cæteri mortales, & nihil amplius habeat in natura & hypoſtaſi, quàm nos habemus? Affirmauit Paulus Samoſatenus. Sed damnatus eſt in Synodo Antiochena, tempore Dioniſij Papæ, anno 266. iuxta Baronium. Vide Euſebium lib. 7. c. 27.

70. Quinta, An Chriſtus ſit verbum Patris æternum, & eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ? Negauit Arius, aſſerens eſſe Verbum verbi, non ab æterno, ſed in tempore à Deo ex nihilo creatum, & alterius à Deo ſubſtantiæ: ac proinde Deum non ſemper Patrem fuiſſe, ſed tempus aliquando extitiſſe, cùm non eſſet Pater. Sed damnatus eſt in generali Concilio Nicæno I. ſub Sylueſtro Papa, & Conſtantino Imperatore, anno 325. Vide duas Epiſtolas Alexandri Epiſcopi Alexandrini, quarum vna extat apud Socratem lib. 1. cap. 3. Altera apud Theodoretum lib. 1. cap. 4.

71. Sexta, An in Chriſto ſint duæ perſonæ, ſicut ſunt duæ naturæ, diuina & humana? Affirmauit Neſtorius

Epiſcopus

Epiſcopus Conſtantinopolitanus. Sed damnatus eſt in generali Concilio Epheſino, ſub Cæleſtino Papa & Theodoſio Imperatore, anno 434. & prius à Cyrillo in Concilio Alexandrino, anno 431. Vide Baronium.

72. Septima, an in Chriſto ſint duæ naturæ? Eutyches & Dioſcorus dixerunt, ante vnionem hypoſtaticam fuiſſe duas naturas, diuinam & humanam: poſt vnionem, duas in vnam coaluiſſe, & vnam factam eſſe. Sed damnati ſunt in generali Concilio Chalcedonenſi, ſub Leone Papa, & Marciano imperatore, anno 454. Vide Gabrielem Vaſquez, tomo 1. in 3. partem D. Thomæ, diſp. 14.

73. Octaua, An in Chriſto ſit vna tantum voluntas? Macharius Antiochenus Patriarcha, Cyrus Alexandrinus, Sergius Conſtantinopolitanus, & quidem alij, tametſi agnoſcerent in Chriſto duas naturas, dixerunt tamen vnam tantùm eſſe voluntatem, nempe diuinam, vt refert D. Thomas in 3. part. q. 18. art. 1. Ideóque Monothelitæ appellati ſunt. Eorum ſententia damnata eſt in generali Concilio Conſtantinopolitano 3. ſub Agathone Papa, & Conſtantino 4. Imperatore, anno 679. iuxta Baronium. An autem nomine voluntatis intellexerint potentiam, an operationem, videri poteſt apud Gabrielem Vaſquez, tomo citato, diſputatione 73. cap. 1.

74. Nona, An Spiritus S. ſit Deus? Negarunt Macedoniani, de quib. Auguſt. in lib. de hæreſib. c. 52. ſic ſcribit: *Macedoniani ſunt à Macedonio Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopo, quos & Πνδματομάχους Græci dicunt, eo quòd de Spiritu Sancto litigent. Nam de Patre & Filio rectè ſentiunt, quod vnius ſint eiuſdémque ſubſtantiæ vel eſſentiæ: Sed de Spiritu Sancto hoc nolunt credere, creaturam eum eſſe dicentes.* Hi damnati ſunt in generali Concilio Conſtantinopolitano 1. ſub Damaſo Papa, & Theodoſio Imperatore, anno 383.

76. Decima

75. Decima, An Baptiſmus repeti ſeu reiterari poſſit? Quæ controuerſia dupliciter poteſt intelligi. Primò, an Baptiſmus, ſi ſemel validè collatus ſit, repeti poſſit? Affirmauit Marcion, teſte Epiphanio, hæreſi 42. paulo poſt principium, vbi de Marcione ſic ſcribit: *Cùm corrupiſſet in ciuitate ſua virginem, & aufugiſſet, atque in magno delicto inuentus eſſet, excogitauit præſtigiator ſibi ipſi ſecundum lauacrum, aſſerens licere vſque ad tria lauacra, hoc eſt tres baptiſmos dare in remiſſionem peccatorum: quo ſi quis lapſus eſſet poſt primum, pœnitentia acta, accipiat ſecundum; & tertium ſimiliter, ſi in delicto poſt ſecundum comperiatur.* Secundò, An Baptiſmus, qui ab Hæreticis collatus eſt, repeti poſſit? Affirmarunt Donatiſtæ, qui baptizatos à Catholicis rebaptizabant, teſte Auguſtino in libro de hæreſib. cap. 69. eo quod Catholicos haberent pro hæreticis, & Baptiſmum ab hæreticis collatum putarent eſſe inualidum, vt explicat Vaſquez diſp. 146. cap. 2. Hi damnati ſunt in Concilio Romano ſub Melchiade Papa, anno 313. apud Baronium.

76. Vndecima, An homo ſine gratia Dei, per ſolas naturæ vires poſſit implere legem, ſi velit? Affirmarunt Pelagius & Cœleſtius. Sed damnati ſunt in Concilio Carthaginenſi & Mileuitano, ſub Innocentio primo, anno 416. iuxta computum Baronij.

77. Duodecima, An paruuli naſcantur in peccato originali, & ad illud peccatum abolendum indigebant Baptiſmo? Negarunt iidem authores, Pelagius & Cœleſtius, teſte Auguſt. in lib. de hæreſib. cap. 88. vbi de illis ſic habet: *Paruulos etiam negant, ſecundum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contrahere. Sic enim eos ſine vllo peccati originalis vinculo aſſerunt naſci, vt prorſus non ſit, quod eis oporteat ſecunda natiuitate dimitti: ſed eos propterea baptizari, vt regeneratione adoptati, admittantur ad regnum Dei, de bono in melius tranſlati, non iſta renouatione ab aliquo malo obligationis*

veteris abſoluti. Hic error damnatus eſt in Concilio Mileuitano, cap.2. & poſtea à Zoſimo Papa, vt teſtatur idem Auguſtinus in libro de peccato originali, cap.6. & ſequentibus.

79. In his, & ſimilibus controuerſiis, quas breuitatis cauſa omitto, tria conſideranda ſunt. Primò, quòd altera pars litigantium clarè & perſpicuè damnata ſit. Secundò, quòd hæc condemnatio facta ſit ab Eccleſia Catholica, tanquam à Iudice: quæ aliquando tulit ſententiã per Pontificem, qui eſt Caput ſeu Paſtor Eccleſię: aliquando per Concilia, quæ repræſentant Eccleſiam. Tertiò, quòd Lutherani & Caluiniſtæ agnoſcant hanc damnationem legitimè factam eſſe. Fatentur enim Nouatianum, Sabellium, Samoſatenum, Arium, Neſtorium, Eutychen, & Dioſcorum, Monothelitas, Macedonianos, Donatiſtas, Pelagianos, meritò damnatos eſſe, & pro hæreticis haberi oportere. Nec aliunde, quàm ex Eccleſię Catholicę deciſione. Quòd ſi ſola ſcriptura eſſet Iudex, & Eccleſia ſuam ſentẽtiam non interpoſuiſſet, in hodiernum vſque diem durarent iſtæ controuerſiæ, nec adhuc clarè & palam omnibus conſtaret ſupradictos autores pro hæreticis habendos eſſe? Nunc cùm ab Eccleſia damnati ſint, res certa & indubitata eſt.

80. Dices, Quid ſi Eccleſia erraſſet in ferenda ſententia? Reſpondeo. Hoc tantumdem eſt, ac ſi dicas? Quid ſi Chriſtus, Apoſtoli, & Prophetæ mentiti eſſent? Nam illi teſtati ſunt, Eccleſiam errare aut deficere non poſſe. Eſt enim, vt loquitur Chriſtus, fundata ſuper petram; & *portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam.* (Matth.16.18.) *Eſt columna & firmamentum veritatis* (1. Timoth.3.15.) *Nunquam confundetur, neque erubeſcet.* (Iſaiæ 54.4.) *Iaſpis eſt propugnaculum eius.* (ibid. v. 12.) *Et omnis lingua reſiſtens illi in iudicio, condemnabitur.* (Ibidem, v.19.) De hac re dixi, cap.5.

SEXTVM.

SEXTVM ARGVMENTVM ex Analogia Iudicis controuerſiarum ciuilium.

81. HOc argumentum, quod rem maximè illuſtrabit, proponi poteſt hoc modo: Inter res Fidei ac Religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, poteſt ſpectari multiplex Analogia. 1. Sicut in politicis ac ciuilibus ſæpè oriuntur lites ac controuerſię, quæ requirunt aliquem Iudicem, qui ſententiam ferat inter partes litigantes; ſic etiam fit in Fide ac Religione. 2. Sicut in controuerſijs ciuilibus diſtinguuntur hæc tria, Iudex, lex ſcripta, & conſuetudo: Sic etiam in controuerſiis fidei, hæc tria, Iudex, Scriptura vtriuſque Teſtamenti, & Traditio. 3. Sicut Princeps vel Magiſtratus ſecularis fungitur officio Iudicis in deciſione controuerſiarum ciuilium: Sic etiam Princeps Eccleſiæ, vel Synodus Eccleſiaſtica fungitur officio Iudicis in deciſione controuerſiarum fidei. 4. Sicut lex ſcripta eſt quaſi norma quædam ſeu regula, quam ſequitur Iudex ſecularis in dicendis controuerſiis ciuilibus: Sic etiam ſcriptura vtriuſque Teſtamenti, eſt quaſi norma quædam ſeu regula, quam ſequitur Iudex Eccleſiaſticus in dicendis controuerſiis fidei. 5. Sicut ſola lex ſcripta non eſt ſufficiens & integra norma omnium controuerſiarum ciuilium, ſed lex ſcripta & conſuetudo ſimul: Sic etiam ſola ſcriptura vtriuſque Teſtamenti non eſt ſufficiens & integra norma omnium controuerſiarum fidei, ſed Scriptura & Traditio ſimul.

82. Hæc clara ſunt. Nihilominus, ne quis dubitet, ſingula breuiter explicabo. Ac primò, quòd Princeps vel Magiſtratus ſecularis fungatur officio Iudicis in controuerſiis ciuilibus, non eget longa probatione. Hoc enim teſtatur quotidiana experientia in omnibus regnis

ac prouinciis. Nam vbique contentiones & cauſæ ciuiles deferuntur ad Principem vel Magiſtratum ſæcularem, quem partes litigantes agnoſcunt pro legitimo ſuo Iudice. Quod etiam ex vtroque iure, tam ciuili, quam canonico, notiſſimum eſt. Nam in vtroque exſtant Tituli, *De officio Iudicis ordinarij & delegati.* Nec vllus in hac re tam peregrinus & ſtupidus eſt, vt per iudicem ordinarium aut delegatum intelligat legem ſcriptam: cùm conſtet illum eſſe ordinarium, qui ordinariam habet iuriſdictionem & poteſtatem: illum verò delegatum, qui accepta ab ordinario poteſtate vicem illius gerit.

83. Deinde, quòd lex ſcripta non poſſit eſſe Iudex, facilè probari poteſt. Et quidem in his tribus caſibus. Primò, quando ipſa obſcura aut ambigua eſt. Tunc enim opus eſt alio Iudice ſeu interprete, qui mentem illius explicet. Secundò, quando vna lex videtur alteri repugnare quod frequentiſſimè contingit. Tunc etiam Iudex adhibendus eſt, qui eas inter ſe conciliet. Tertiò, quando verba legis, quæ generalia ſunt, reſtringenda eſſent in aliquo caſu, & tamen reſtricta non ſunt. Quod tunc fit quando occurrit aliquis caſus particularis, quem Legiſlator, cùm legem conderet, non præuidit euenturum. Et ſi præuidiſſet, non voluiſſet illum ſub lege ſua comprehendere. In tali igitur caſu, contra verba legis iudicandum eſt. Et quis erit tunc iudex? Non lex ipſa. Nam illa ſeipſam non deſtruit, aut iudicat. Alius ergo diſtinctus à lege.

84. Poſtremò, quòd ſola lex ſcripta non poſſit eſſe ſufficiens norma pro deciſione quarumcumque rerum controuerſiarum ciuilium, ſed præter legem ſcriptam, admittenda ſit etiam conſuetudo, certiſſimum eſt apud Iureconſultos. Ac potiſſimum in duplici caſu. Primò, quando mouetur aliqua controuerſia, de qua nulla exſtat lex ſcripta. Tunc enim conſuetudo, ſi adſit, vim legis obtinet iuxta illud: *Ea, quæ longa conſuetudine comprobata*

probata ſunt, ac per annos plurimos obſeruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus, quàm ea, quæ ſcripta ſunt iura, ſeruantur. (L.35.ff. de Legib.) Secundò, quando exſtat quidem lex ſcripta, ſed ambigitur de mente ac ſenſu illius; nec aliunde, quàm ex conſuetudine & traditione de ea conſtare poteſt. Tunc enim locum habet illud: *Optima legum interpres eſt conſuetudo.* (L. 37. ibidem.) Itémque illud: *Imperator noſter Seuerus reſcripſit, in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiſcuntur, conſuetudinem, aut rerum perpetuò ſimiliter iudicatarum, authoritatem, vim legis obtinere debere.* (L.38. ibidem.)

85. Dices, Quid ſi occurrat aliqua controuerſia, quæ nec ex lege ſcripta, nec ex conſuetudine definiri poſſit, quæ tunc erit norma, quam Iudex ſequi debet? Reſpondeo. Tunc ex naturali æquitate debet rem componere. Hoc tunc potiſſimum fit, quando occurrit aliquis caſus, qui comprehenditur quidem ſub verbis legis, non tamen ſub mente Legiſlatoris, vt ſuprà dictum eſt. Tunc enim Iudex ex æquo & bono debet ſententiam pronunciare. Idem fieri poteſt in controuerſiis Fidei aut Religionis. Nam ſi occurreret aliqua controuerſia, quæ neque apertè ex ſcriptura, neque ex traditione decidi poſſit, recurrendum eſſet ad auxilium Spiritus Sancti; qui tametſi in omni caſu implorantibus adeſſe ſolet, in hoc tamen ſpeciatim doceret nos omnem veritatem, vt Chriſtus promiſit. Et hoc remedio vſi ſunt Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano, vbi agebatur de circumciſione & obſeruatione legalium. (ſuprà §.65.)

86. Atque hæc ſunt argumenta, quibus hactenus probatum eſt, Iudicem controuerſiarum fidei non poſſe eſſe Scripturam, ſed Eccleſiam. Nunc ſupereſt, vt teſtimonia ſcripturæ, quæ initio propoſita ſunt in primo argumento aduerſariorum, expendamus. Vnde conſtabit aduerſarios perpetuò de ſcriptura argumentari; & nihil minus, quàm ſcripturę ſenſum & intelligētiā aſſequi,

Examinantur teſtimonia Scripturæ contra nos allata.

I. TESTIMONIVM.

Iſaiæ 8. 20. *Ad legem magis, & ad teſtimonium.*

87 HInc colligunt aduerſarij, Iudæos in veteri Teſtamento, quando oriebatur aliqua controuerſia, miſſos fuiſſe *ad legem & teſtimonium*, id eſt, ad Scripturam, tanquam ad Iudicem. Sed valdè errant. Primò, quia iam oſtenſum eſt, Iudicem controuerſiarum in veteri Teſtamento non fuiſſe Scripturam, ſed Pontificem. Secundò, quia illa verba, *Ad legem & teſtimonium*, multo aliter accipienda ſunt, quàm putant aduerſarij, vt patet ex præcedentibus, quæ ſic habent: *Cùm dixerint ad vos: Quærite à Pythonibus, & à diuinis, qui ſtrident in incantationibus ſuis: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret pro viuis à mortuis? Ad legem magis & ad teſtimonium. Quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.* Vbi diſertè agitur contra illos, qui de futuris euentibus ſolent conſulere Pythoniſſas & ariolos. Et remittuntur partim ad legem, quæ id prohibebat (Deut. 18. 9.) *Quando ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium: nec inueniatur in te, qui Pythones conſulat aut diuinos, aut quærat à mortuis veritatem.* Partim ad teſtimonium Prophetarum, qui à Deo conſtituti erant, vt futura prædicerent. (3. Reg. 22. 7.) *Dixit autem Ioſaphat: Non eſt hic Propheta Domini quiſpiam, vt interrogemus per eum?*

88 Igitur ſenſus illorum verborum, *Ad legem magis & ad teſtimonium*, eſt hic: Si vultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis conſulere Pythoniſſas, ſicut fecit Saül, (1. Reg. 28. 7.) Quia hoc Deus per legẽ ſuam fieri prohibuit, ad quam vos remitto: Sed conſulite Prophetas Domini, quorum officium eſt de futuris prænunciare. Quid hoc facit ad Iudicem controuerſiarum?

rum? Nihil penitus. Niſi aduerſarij velint hoc modo ratiocinari: De futuris euentibus non licet conſulere Pythoniſſas: Ergo ſola ſcriptura eſt Iudex controuerſiarum. Ineptiſſimè. Et tamen quod mireris, præcipui illorum Rabini ſic ineptiunt. De quibus benè præmonuit nos Chriſtus: *Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum.*

II. TESTIMONIVM.

Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas.*

89. ECce, inquiunt aduerſarij, Chriſtus remittit nos ad ſcripturam tanquam ad Iudicem controuerſiarum. Hoc certè non dicerent, ſi intelligerent mentem Chriſti. Chriſtus in illo capite diſputat cum Iudæis, qui negabant ipſum eſſe Filium Dei. Ipſe autem probat ſe eſſe, quatuor teſtimoniis.

Primò, teſtimonio Ioannis Baptiſtæ. *Vos*, inquit, *miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati.* Erat autem hoc ipſius teſtimonium: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et iterum: *Ego teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.* (Ioan. 1. 34.)

Secundò, teſtimonio miraculorum, quæ patrabat. *Ego*, inquit, *habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.*

Tertiò, teſtimonio Dei Patris. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* Nempe cum dixit de cœlo: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipſum audite.* (Matth. 3. 17. & Lucæ 9. 35.)

Quartò, teſtimonio ſcripturarum veteris Teſtamenti. *Scrutamini*, ait, *ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me vt vitam habeatis.* Q. D. Si non vultis recipere tria priora teſtimonia, quæ tamen efficaciſſima ſunt (alioqui illa non produxiſſem)

ſaltem non poteſtis reiicere teſtimonium ſcripturarum, de quibus tantopere gloriamini. Illæ ipſæ, ſi attentè ſcrutemini, perhibent teſtimonium de me, quòd ſim Meſſias à Deo promiſſus. Quare ergo non creditis?

90. Hinc concludo, aduerſarios ex hoc loco ſeipſos potius, quàm nos oppugnare. Nam ipſi contendunt, ſolam ſcripturam eſſe Iudicem controuerſiarum: Et Chriſtum ad ſolam ſcripturam nós remittere. At contrarium verum eſt.

Nam Chriſtus in controuerſia quam habebat cum Iudæis, An ipſe eſſet Filius Dei, non remiſit illos ad ſolam ſcripturam, ſed primò ad teſtimonium Ioannis Baptiſtæ: Deinde ad teſtimonium miraculorum, quæ oſtendebant ipſum eſſe Deum: poſtea ad teſtimonium Dei Patris, qui voce dè cœlo delapſa idem confirmabat; Denique, vt omnia experirentur, ad teſtimonium ſcripturarum.

91. Nos Catholici in hac re Chriſtum imitamur. Nam in controuerſiis, quas habemus cum aduerſariis, non ſolum vtimur teſtimonio ſcripturæ, ſed etiam Sanctorum Patrum, & Matris Eccleſiæ, & miraculorum, quæ ſæpè fiunt pro confirmatione noſtræ fidei. Aduerſarij autem, quaſi Chriſto prudentiores eſſent, nihil volunt audire, niſi ex ſolis ſcripturis. In quo ſimiles ſunt Iudæis, contra quos Chriſtus agit. Nam Iudæi, repudiato quocunque alio teſtimonio, ſolam ſcripturam admittebant: Et hanc ipſam neque tunc intelligebāt, neque adhuc intelligunt, vt teſtatur Apoſtolus, 2. Corinth. 3. 14. cùm ait: *Obſcurati ſunt ſenſus eorum.* Et infrà: *Vſque in hodiernum diem, cùm legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.* Idem aduerſariis noſtris, qui in hac cauſa nepotes illorum ſunt, accomodari poteſt.

III, TESTI

III. TESTIMONIVM.

Actor. 17. 11. *Quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.*

92. Hic iterum clamant aduerſarij, Beroënſes non temerè credidiſſe, quæ ab Apoſtolis dicebantur, ſed omnia examinaſſe iuxta normam ſcripturæ. Æquum igitur eſſe, vt nos illorum exemplum imitemur, & ſolam ſcripturam pro norma ac Iudice agnoſcamus. Sed fruſtrà. Quod facilè conſtabit, ſi conſtet de re ipſa, de qua tunc agebatur. Ea fuit huiuſmodi. Paulus Apoſtolus, vt expreſsè habetur in eodem capite, primum quidem Theſſalonicæ, deinde apud Beroënſes, *diſſerebat ex Scripturis, & adaperiens & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis: Et quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuncio vobis.* Quid verò Beroënſes? Sequitur ibidem: *Suſceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita ſe haberent.*

93. Igitur hic eſt ſenſus illius loci: Beroënſes, cùm audirent Paulum citare quædam teſtimonia ſcripturæ veteris Teſtamenti, quibus aſtruebat Chriſti mortem & reſurrectionem, ſcrutabantur, an iis ipſis teſtimoniis conſentanea eſſent quæ à Paulo dicebantur. Non quidem eo animo, quaſi dubitarent de morte & reſurrectione Chriſti, quippe quæ ſatis confirmata erat ab Apoſtolo per virtutem miraculorum (1. Theſſ. 1. 5.) ſed vt magis in fide confirmarentur, ſi viderent ea, quæ Paulus prædicabat, multò ante per Prophetas fuiſſe præuiſa & præſignificata.

94. Ex hoc ſenſu, quid obſecro concludent aduerſarij? Nihil ad rem, de qua agitur. Niſi fortè ſic velint concludere: Beroënſes ſcrutabantur teſtimonia ſcripturæ à Paulo citata: Ergo ſola ſcriptura eſt Iudex controuerſiarum. Quod perinde eſt, ac ſi dicas: Lutherani

ſcrutantur teſtimonia Auguſtini à Bellarmino citata: Ergo ſolus Auguſtinus eſt Iudex controuerſiarum. Vel ſic: Ruſtici ſcrutantur teſtimonia Lutheri à prædicante citata: Ergo ſolus Lutherus eſt Iudex controuerſiarum, Vel ſic: Kemnitius in examine Concilij Tridentini ſcrutatur traditiones à Catholicis allegatas: Ergo ſola traditio, eſt Iudex controuerſiarum. Vel denique ſic: Diſcipuli ſcrutantur teſtimonia Ciceronis à præceptore citata: Ergo ſolus Cicero eſt author latinitatis. Apage cum iſtis conſequentiis. Et tamen apud aduerſarios, quia meliores non habentur, in pretio ſunt.

OBIECTIO POPVLARIS.
contra ea quæ hactenus dicta ſunt.

95. Plerique ſimpliciores contra ea, quæ diximus, ſic obiiciunt: Iudex controuerſiarum in rebus fidei debet eſſe infallibilis, qui errare non poſſit; quia ſi ipſe erraret, reliqui etiam errarent, qui illius ſententiam ſequerentur. Iam verò conſtat, ex vna parte ſcripturam eſſe infallibilem, cùm ſit verbum Dei, qui errare non poteſt: Et ex altera, homines non eſſe infallibiles, ſed mendaces & errori obnoxios, iuxta illud Rom. 3. 4. *Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* Ergo Scriptura poteſt eſſe infallibilis Iudex; homines, cùm ſint mendaces, non poſſunt. At Pontifex eſt homo; & Eccleſia nihil aliud quàm collectio hominum: Ergo Pontifex & Eccleſia ſunt mendaces, & errare poſſunt. Nemo igitur tutus ac ſecurus in negotio fidei, qui illorum ſententiam ſequitur.

96. Hæc obiectio, ſi quid roboris ac momenti habet, non minus valet contra aduerſarios, quàm contra nos. Nam ſi omnis homo mendax eſt, & errare poteſt, neceſſariò ſequitur Moſen, Prophetas, Apoſtolos, Euangeliſtas,

geliſtas, Lutherum quoque vel Caluinum, itémque omnes Prædicantes Lutheranos & Caluinianos mēdaces eſſe & errare poſſe, quia homines ſunt. Nihil igitur credendum illis aut fidendúm eſſe; ſed omnia, quæ ab illis dicuntur, ſuſpecta & incerta haberi oportere. Vbi ergo fides? Nec refert, ſi dicant ſe non hominis, ſed Dei verbum annuuciare. Nam ſi mendaces ſunt, etiam in hoc puncto mentiri poſſunt. Nihil ergo certi eſt.

97. Sed abſit, vt nos ita loquamur aut ſentiamus. Longè aliter res habet. Ac primò quidem fatemur, ſcripturám certam ac infallibilem eſſe, quia verbum Dei eſt: Sed addimus, cùm ſæpè obſcura ſit, non facilè vnicuique conſtare poſſe de legitimo illius ſenſu. Itaque alio Iudice opus eſſe, qui infallibiliter decernat, quis legitimus ſcripturæ ſenſus ſit. Hic autem Iudex non poteſt eſſe quilibet homo priuatus: quia alioqui tot eſſent diuerſi Iudices, quot diuerſa capita & ſententiæ: Et ſic nulla controuerſia componi poſſet. Quiſque enim diceret ſe benè ſentire, reliquos malè. Neceſſe igitur eſt, vt ſit aliquis publicus Iudex, qui cum authoritate decernendi & definiendi, inter partes litigantes poteſtatem habeat.

98. Deinde aſſerimus, homines dupliciter ſpectari poſſe. Primò, quatenus ſunt filij Adam, & obnoxij variis naturæ corruptionib. Sic ſine dubio proni ſunt ad mendacium & falſitatem. (Gen. 8.21. & Pſal. 38.6.) Secundò, quatenus à Spiritu Sancto diriguntur & gubernantur ad aliorum inſtructionem.. Sic infallibiles & ſine mendacio ſunt. Talis in veteri Teſtamento fuit Moyſes cum ſenatu ſeniorum. (Num. 11.17.) Tales alij Pontifices, qui deinde ſecuti ſunt. (Deut. 17. 9. & Aggæi 2. 12 & Malachiæ 2.7.) Tales Prophetæ, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij (Ierem. 1. 7.) Tales in nouo Teſtamento Apoſtoli, quib. dictum eſt, Ioan. 15.16. *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis.* Et c. 16.13: *Cum autem*

venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. At vbi omnis veritas, ibi nullum mendacium.
99. Talis deniq; ſemper fuit, & nunc etiam eſt Eccleſia, quæ propter perpetuam Spiritus Sancti aſſiſtentiam & directionem, nunquam errauit hactenus, nec deinceps errare poterit. Eſt enim ædificata ſupra firmam petram. *& portæ inferi non praualebunt aduerſus eam.* (Matth. 16.18.) *Eſt columna & firmamentum veritatis.* (1.Tim.3. 15.) *Nunquam confundetur, neque erubeſcet.* (Iſaiæ 54 4.) *Iaſpis eſt propugnaculum eius* (ibidem v. 12.) *Et omnem linguam reſiſtentem illi iudicio iudicabit.* (ibidem v. 17.) Eſt igitur infallibilis Iudex, quem quærimus.
100. Sed, An omnes & ſinguli, qui in Eccleſia ſunt, habent hanc aſſiſtentiam & directionem Spiritus Sancti, vt in fide errare nón poſſint? Facilis reſponſio. Singuli quidem habent, ſed dependenter ab ipſa Eccleſia. Quãdiu ergo manent coniuncti cum Eccleſia, errare non poſſunt, ſi diſſentiunt ab Eccleſia, iam errant. Quod duplici ſimilitudine declarari poteſt. Vna ſumitur ex proportione humani corporis. Nam ſi quæras, an ſingula membra, quæ ſunt in humano corpore, habeant in re ſpiritus vitales & ſenſitiuos, quibus vita conſeruatur; reſpondendum eſt, ſingula quidem habere, ſed dependenter à capite & corde. Nam à capite & corde, tanquam à duplici principio, deriuantur huiuſmodi ſpiritus in reliqua membra. Vnde ſi intercipiantur aut occludantur meatus illi ſeu canales, per quos fit illa ſpirituum deriuatio & diſtributio, neceſſe eſt reliqua membra deſtitui ſpiritibus, & officium ſuum exercere non poſſe. Sin pateant, & aperti ſint, res ſalua eſt. Sic etiam in Eccleſia. Singuli fideles, qui ſunt quaſi membra Eccleſiæ, habent quidem aſſiſtentiam & directionem Spiritus Sancti, ſed dependenter à Pontifice, qui eſt veluti caput Eccleſiæ; & à Conciliis, quæ ſunt quaſi cor Eccleſiæ. Quamdiu ergo ſinguli manent colligati

gati

gati cum doctrina Pontificis & Cōciliorum, participant de aſſiſtentia & gubernatione Spiritus Sancti, ne in fide errare poſſunt. Sin per diſcordiam & pertinaciam diſcedant à capite & corde, iam occludunt ſibi omnes meatus, vt aſſiſtentia & directio diuina ad eos deriuari non poſſint. Et ſic à veritate abducuntur, & erroribus obnoxij ſunt. Quod contigit Ario, Neſtorio, Macedonio, Pelagio, & ſexcentis aliis. Ne idem nobis contingat, audiamus conſilium Apoſtoli, qui vbique hortatur nos ad conſenſum & vnitatem doctrinæ, vt Rom. 16.17 *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab illis.* Et 1. Corinth. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* Et Epheſ. 4. 3. *Seruate vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma.* Et Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.*

101. Altera ſimilitudo ſumi poteſt à grege ouium qui optimè repræſentat Eccleſiam, atteſtante Chriſto (Ioan. 10.) Nam ſicut totus grex in vno ſtabulo vel loco collectus, habet perpetuam aſſiſtentiam Paſtoris, qui furca & canibus defendit illum à ferocia luporum; ſic etiam tota fidelium Eccleſia, in vna fide & ſpiritu collecta, habet perpetuam aſſiſtentiam diuini illius Paſtoris, qui dixit, *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oues meas.* (Ioan. 10.14.) Et iterum; *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* (Matth. 28. 20.) Item, ſicut ſingulæ ouiculæ, quamdiu manent coniunctæ cum grege ſub cuſtodia Paſtoris, immunes ac tutæ ſunt à morſu luporum; ſic etiam ſinguli Chriſtiani, quamdiu manent coniuncti cum Eccleſia, id eſt, cum doctrina & conſenſu Eccleſiæ, immunes ac tuti ſunt à periculo erroris & infidelitatis. Denique ſicut ouiculæ, quæ ab-

errant à grege, deſtituuntur protectione Paſtoris; ac proinde luporum inſidiis expoſitæ ſunt; Sic Chriſtiani, qui diſcedunt à communi ſenſu & doctrina Eccleſiæ, deſtituuntur aſſiſtentia Spiritus Sancti,ideoque erroribus expoſitos eſſe neceſſe eſt.

CAPVT VIII.

De interno actu Fidei,qui eſt credere ſeu aſſentiri.

QVæritur. 1. An actus fidei intentus conſiſtat in aſſenſu. 2. An hic aſſenſus ſit realiter compoſitus. 3. An generetur per diſcurſum. 4. An ſit ſupernaturalis. 5. An requirat præuium actum voluntatis ſupernaturalem. 6. An hic actus voluntatis requirat præuium iudicium intellectus ſupernaturale. 7. An actus fidei ita ſit honeſtus, vt ex nulla mala circunſtantia vitiari poſſit. 8. Quomodo reſoluatur actus fidei.

I. QVÆSTIO.

An actus Fidei conſiſtat in aſſenſu?

1. LVtherani putant, actum fidei iuſtificantis pertinere ad voluntatem, & nihil aliud eſſe,quàm fiduciam de miſericordia Dei, propter Chriſtum. Contra quos diſputat Bellarminus lib 1.de iuſtificatione c.4. & ſequentibus. Catholici docent pertinere ad intellectum,& nihil aliud eſſe, quàm credere ſeu aſſentiri iis, quæ à Deo reuelata ſunt. Et hoc ſenſu explicant illud Auguſtini lib. de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 2. *Credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare.* De quo vide D.Thomam quæſt.2.art.1.

2. Prima Concluſio. Actus fidei pertinet ad intellectum, & diſtinguitur à fiducia. Prior pars patet ex illo Hebr. 13.3. *Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo Dei.* Et 1. Corinth. 13. 12. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Poſterior ſequitur ex priori,quia ſi fides eſt in intellectu,neceſſariò diſtin

diſtinguitur à fiducia ſeu ſpe, quæ eſt in voluntate. Et confirmatur ex illo 1. Corinth. 13. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hac.* Vbi fides diſtinguitur à ſpe & charitate. Item ex illo, Rom. 4. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Vbi actus fidei iuſtificantis dicitur eſſe, credere. At credere, non eſt idem, quod confidere ſeu ſperare, quia multa credimus, quæ non ſperamus. Credimus enim, Chriſtum eſſe filium Dei, quod tamen non ſperamus. Nam ſpes propriè eſt futurorum.

3. Dices 1. Fides tribuitur cordi, iuxta illud Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam.* At cor in ſcriptura ſumitur pro voluntate: Ergo fides eſt in voluntate. Reſpondeo. Cor in Scriptura accipitur pro tota anima: Et quia tam intellectus, quàm voluntas ſunt facultates animæ, ideo fit, vt aliquando ſumatur pro intellectu, aliquando pro voluntate. V. G. Pro intellectu ſumitur, Matth. 9. 4. *Quid cogitatis mala in cordibus veſteis?* Pro voluntate verò, Matth. 22. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

4. Dices 2. Fides opponitur diffidentiæ, iuxta illud Rom. 4. 20. *Non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide.* At diffidentia pertinet ad voluntatem: Ergo & fides. Reſpondeo. Diffidentia non accipitur ibi propriè, prout opponitur fiduciæ; ſed ſumitur pro incredulitate, quæ opponitur fidei. Nam græcè eſt ἀπιςία. Vnde Syrus vertit: *Nec de promiſſione Dei dubitauit, tanquam expers fidei.*

5. Dices 3. Fides in Scriptura accipitur pro fiducia, vt Iacobi 1. 6. *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans.* Vbi fides opponitur diffidentiæ, ſeu hæſitationi. Reſpondeo. Aliqui concedunt nomen fidei accipi ibi pro fiducia, quod non eſt contra nos. Accipitur enim variis modis, vt c. 1. dictum eſt. Alij putant accipi pro fide Theologica, de qua hic agimus, quatenus habet adiunctam

ſpem

ſpem ſeu fiduciam; vt hic ſit ſenſus: *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans*, id eſt, firmiter ſperans ſe accepturum quod poſtulat. Sicut etiam aliquando accipitur pro fide Theologica, quatenus habet annexam charitatem, vt Gal. 5. 6. *Fides, quæ per charitatem operatur.*

6. Secunda Concluſio. Actus fidei conſiſtit in aſſenſu, quo quis aſſentitur alicui propoſitioni à Deo reuelatæ, propter authoritatem Dei reuelantis. Hic actus habet duas proprietates. 1. Certitudinẽ & infallibilitatem, quæ oritur ex infinita Dei reuelantis ſapientia & bonitate, qui nec falli, nec fallere poteſt. 2. Obſcuritatem, quæ oritur ex ipſa reuelatione, quæ nobis non eſt euidens, ſed obſcura, iuxta ea, quæ cap. 1. quæſt. 3. dicta ſunt.

7. Tertia Concl. In actu fidei eſt triplex reſpectus circa Deum. Primus circa Deum, tanquam obiectum formale, propter quod credimus. Secundus circa Deum, tanquam obiectum materiale, quod credimus. Tertius circa Deum, tanquam finem vltimũ, in quem ordinatur actus credendi. Hinc dici ſolet, nos credere Deo, Deum, & in Deum. Deo quidem, vt authori narranti ſeu reuelanti. Deum verò, vt rem reuelatam. In Deum, tanquam in finem, in quem refertur actus fidei. Ita D. Thomas quæſt. 2. art. 2. ex Auguſtino ſerm. 181. de verbis Domini, vbi ſic habet: *Aliud eſt credere in illum; aliud credere illi; aliud credere illum. Credere illi, eſt credere vera eſſe, quæ loquitur. Credere illum, eſt credere, quia ipſe eſt Deus. Credere in illum, eſt diligere illum.* Et tract. 29. in Ioann. *Quid eſt credere in eum? Credendo amare.*

8. Dices, Ergo actus fidei non eſt in peccatoribus, ſed in ſolis iuſtis, quia ſoli iuſti diligunt Deum. Reſpondeo. Duplex hic difficultas eſt: Vna de mente Auguſtini: Altera de re ipſa. Aliqui putant Auguſtinum non loqui de dilectione charitatis, quæ eſt in ſolis iuſtis, ſed de pia affectione, quâ quis vult Deo credere, quæ etiam eſt

eſt in peccatoribus. Sed non ira eſt. Nam Auguſtinus loquitur de vera dilectione, vt colligitur, partim ex verbis citatis, partim ex ſerm. 61. de verbis Domini, vbi clarè ſe explicat. *Ille*, inquit, *credit in Chriſtum qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe ac ſine dilectione, Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit. Qui ergo in Chriſtum credit, venit in eum Chriſtus, & quodammodo vnitur in eum, & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi & ſpes accedat & charitas.* Itaque ex ſententia Auguſtini, ſoli iuſti credunt in Deum, non item peccatores ſeu impij.

9. Sed iam manet altera difficultas de re ipſa, An ſcilicet actus fidei ſit in ſolis iuſtis? Dixi, actum fidei habere triplicem reſpectum. Tertius reſpectus explicatur his verbis, *Credo in Deum.* Si hoc idem eſt, quod diligere Deum, vt interpretatur Auguſtinus, tunc actus fidei non eſt in peccatoribus, quoad tertium reſpectum, licet ſit quoad primum & ſecundum.

10. Dices. Ergo peccatores, ex ſententia Auguſtini, non poſſunt recitare ſymbolũ fidei, & dicere, *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Nam credere in Deum, ex ſententia Auguſtini, idem eſt, quod diligere Deum. At peccatores non diligunt Deum: Ergo non credunt in Deum. Falſo igitur dicunt: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Reſpondet D. Thomas q.1.art.9. ad 3. Symbolum fidei recitari ex perſona totius Eccleſiæ. Quod ſic explico. Sicut Sacerdos, non ex propria, ſed ex Chriſti perſona dicit: *Hoc eſt Corpus meum*; *Hic eſt Sanguis meus*: ita etiam quilibet Chriſtianus, non ex propria, ſed ex totius Eccleſiæ perſona, profitetur ſymbolum fidei, & dicit: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Sufficit ergo ad veritatem illius profeſſionis, ſi Eccleſia diligat Deum; etiamſi quilibet Chriſtianus in particulari non diligat. Cenſetur autem Eccleſia diligere, quando boni, qui in Eccleſia ſunt, diligunt.

II. QVÆSTIO.

An aſſenſus Fidei ſit realiter compoſitus?

1. ASſenſus fidei, vt dictum eſt, fertur in rem à Deo reuelatam, & fertur in illam propter authoritatem Dei reuelantis. Eſt ergo quæſtio, an in tali aſſenſu ſint duæ perfectiones realiter diſtinctæ, quarum vna ſignificetur illis verbis, *Eſt aſſenſus rei creditæ:* Altera illis, *Eſt aſſenſus propter authoritatem Dei reuelantis:* Aliqui affirmant, aſſerentes priorem perfectionem eſſe eſſentialem, poſteriorem accidentalem. Et hoc modo defendunt, aſſenſum fidei eſſe naturalem in eſſentia ſeu ſubſtantia, quatenus eſt aſſenſus huius aut illius rei: Supernaturalem verò in modo accidentali, quatenus eſt propter authoritatem Dei reuelantis. Ratio eſt, quia eadem res, (vt v.g. Chriſtum fuiſſe crucifixum) poteſt credi, & propter authoritatem Dei reuelantis, & propter authoritatem hominis referentis. At in vtroque caſu eſt planè ſimilis aſſenſus ex parte rei creditæ, quia in vtroque tendit aſſenſus in eandem rem creditam. Differentia verò tantùm eſt ex parte modi credendi, quia in vno caſu creditur res propter authoritatem diuinam, in altero propter humanam. Ego in eodem aſſenſu ſunt duæ perfectiones diſtinctæ: altera ex parte rei creditæ; altera ex parte medij, cui aſſenſus innititur.

2. Concluſio. Iſtæ duæ perfectiones in aſſenſu fidei, non ſunt realiter diſtinctæ, ſed tantùm ratione: Et prior ſe habet per modum generis; poſterior per modum differentiæ eſſentialis. Ratio eſt, quia aſſenſus alicuius rei à Deo reuelatæ (vt verbi gratia aſſenſus Trinitatis aut Incarnationis) ſecundum ſubſtantiam & eſſentiam, debet eſſe in aliqua ſpecie eſſentiali, & debet in ea ſpecie conſtitui per aliquam differentiam eſſentialem, vt notum eſt: ſed huiuſmodi differentia eſſentialis in aſſenſu fidei non poteſt ſumi ab obiecto

materiali,

materiali, ſed à formali: Obiectum autem formale eſt authoritas Dei reuelantis: Ergo perfectio, quæ ſumitur ab authoritate Dei reuelantis, eſt differentia eſſentialis, per quam aſſenſus fidei conſtituitur in ſua ſpecie eſſentiali. Minor patet ex communi doctrina Theologorum & Philoſophorum, quia differentia eſſentialis in actionibus intellectus & voluntatis, non ſumitur ab obiecto materiali intellecto aut volito, ſed à formali ratione aſſentiendi aut amandi. Quod in actu fidei manifeſtum eſt. Nam ſi differentia eſſentialis illius actus ſumeretur ab obiecto credito, ſequeretur aſſenſum fidei ſemper fore ſupernaturalem, quoties obiectum creditum eſt ſupernaturale; quod tamen falſum eſt. Poteſt enim aliquis credere ſupernaturalia myſteria Incarnationis & Euchariſtiæ, propter motiua naturalia; & in tali caſu aſſenſus fidei non eſt ſupernaturalis, quia poteſt elici ſine auxilio gratiæ, vt fit in dæmonibus & hæreticis. Ergo eſſentialis differentia talis actus non eſt ſumenda ab obiecto credito, ſed à motiuo credendi, quod in actu fidei eſt authoritas Dei reuelantis; ac proinde, credere propter authoritatem Dei reuelantis, non eſt perfectio accidentalis in actu fidei, ſed differentia eſſentialis.

3. Nec obſtat ratio in contrarium allata. Nam tametſi verum ſit, eandem rem (vt v.g. idem myſterium Incarnationis) credi poſſe propter duo diuerſa motiua, ſeu obiecta formalia, id eſt, propter authoritatem diuinam & humanam; tamen duo illi aſſenſus eiuſdem rei diſtinguuntur eſſentialiter, propter diſtincta obiecta formalia, quibus innituntur.

III. QVÆSTIO.

An aſſenſus Fidei generetur per diſcurſum?

1. SEnſus eſt, An ad aſſentiendum rebus fidei propter diuinam reuelationem, neceſſarius ſit aliquis diſcurſus,

curſus, quo intellectus prius credat, talem rem à Deo reuelatam eſſe, & inde tranſeat ad alium actum, quo aſſentiatur rei à Deo reuelatæ? Negat Capreolus in 3. diſt. 24. quæſt. 1. art. 3. ad 3. contra ſecundam concluſionem, Melchior Canus lib. 2. de locis, cap. 3. Dominicus Bannes in 2.2. quæſt. 1. art. 1. dubit. 4 concl. 5.
2. Et probatur. 1. Quia lumen fidei æquè primò ac immediatè inclinat in omnia fidei obiecta, non autem in vnum propter alterum: Ergo non efficit aſſenſum vnum mediante altero. Secundò, quia in Angelis viatoribus fuit fides, & tamen in illis non poteſt eſſe diſcurſus, ex ſententia D. Thomæ; quia vnico ſimplici actu verſantur circa rem cognitam & rationem cognoſcendi. Tertiò, quia potentia viſiua, vnica ſimplici viſione tendit in colorem & lumen: Ergo potentia intellectiua poteſt vnico ſimplici aſſenſu tendere in rem reuelatam & reuelationem. Quartò, quia in omni diſcurſu, principia ſunt certiora concluſione, iuxta illud Ariſtotelis: *Propter quod vnumquodque eſt tale, illud magis eſt tale.* Ergo ſi opus eſſet diſcurſu in actu fidei, iam ille actus, quo primo crederetur reuelatio, certior eſſet altero actu, quo crederetur res reuelata; quod tamen falſum eſt. Quintò, quia ſi duo actus neceſſarij eſſent ad credendum, eſſent etiam neceſſarij duo habitus, à quibus illi procederent. Sicut in ſcientiis naturalibus, alius eſt habitus, quo cognoſcuntur principia, & alius, quo cognoſcuntur concluſiones. Ergo pari ratione deberet eſſe vnus habitus, quo crederetur authoritas Dei reuelans; & alius quo res à Deo reuelata. Hoc autem falſum eſt: Ergo & illud, ex quo ſequitur. Sextò, quia Theologi dicunt, hoc intereſſe inter aſſenſum fidei & aſſenſum Theologicum, quòd hic generetur per diſcurſum, ille non item
3. Nota, duplicem eſſe diſcurſum. Alter fit ex propriis rei principiis vel effectibus. Alter ex ſola dicentis authoritate.

thoritate. Rurſum, in vtroque duplex ordo ſeruari poteſt. Alter temporis, vt quando intellectus ex vna re cognita, ſucceſſiuè tranſit ad aliam cognoſcendam. Alter cauſalitatis, vt quando aſſenſus vnius rei eſt cauſa vel ratio aſſenſus alterius rei, licet vterque aſſenſus ſit ſimul tempore.

4. Prima Concluſio. Aſſenſus fidei nunquam generatur per diſcurſum, qui fit ex propriis rei principiis vel effectibus. Ratio eſt, quia formale obiectum fidei eſt authoritas Dei reuelantis, & ex illa ſola pendet aſſenſus fidei, vt fides eſt; non autem ex propriis rei principiis vel effectibus: Ergo quando diſcurſus non fit ex authoritate Dei reuelantis, ſed ex propriis principiis vel effectibus, non poteſt eſſe aſſenſus fidei, ſed alterius virtutis intellectualis. Vt ſi quis probaret, Chriſtum habere animam rationalem, hoc modo: Omnis homo habet animam rationalem: Chriſtus eſt homo: Ergo habet animam rationalem. Nam in hoc diſcurſu, proxima ratio aſſentiendi concluſioni, non eſt authoritas Dei reuelantis; ſed res illæ, quæ ponuntur in præmiſſis.

5. Dices, Hæc conclusio, *Chriſtus habet animam rationalem*, eſt de fide: Ergo aſſenſus illius concluſionis, eſt aſſenſus fidei: Ergo nititur authoritate Dei reuelantis. Reſpondeo. Dupliciter poſſumus aſſentiri illi concluſioni. Primò, propter præmiſſas poſitas in allato ſyllogiſmo; & ſic non eſt aſſenſus fidei, ſed Theologicus, quia non nititur immediatè diuinâ reuelatione, ſed præmiſſis à Deo reuelatis. Secundò, propter ſolam Dei reuelationem; & ſic eſt aſſenſus fidei.

6. Secunda Concluſio. Aſſenſus fidei poteſt generari per diſcurſum, qui procedit à diuina reuelatione ad rem à Deo reuelatam; ita vt prius naturâ generetur aſſenſus diuinæ reuelationis, quàm aſſenſus rei à Deo reuelatæ. Hæc concluſio eſt probabilis, quam tenent Marſilius in 3. quæſt. 14. art. 1. Gabriel in 3. diſt. 23.

quæſt.2. art.1. Durandus diſt.24. quæſt.1. Almaynus tract.2. Moral. cap.3. Vaſquez in 1.part. diſp. 5. cap.3. Ratio eſt, quia quando creditur vnum propter aliud, poſſunt eſſe duo diuerſi aſſenſus in intellectu, quorum vnus ſit via ad alterum. (Sicut quando vnum diligitur propter aliud, poſſunt eſſe duo diuerſi actus, & quorum vnus ſit cauſa alterius, vt patet in dilectione finis & mediorum.) At in fide, vnum creditur propter aliud, nempe res reuelata propter reuelationem: Ergo poſſunt eſſe duo diuerſi aſſenſus, alter reuelationis, alter rei reuelatæ: Et intellectus à priori poteſt progredi ad poſteriorem; ſiue ordine temporis, ſiue ordine naturæ & cauſalitatis. Et hoc clarum eſt in fide humana. Poſſum enim vno aſſenſu credere, Ciceronem hoc vel illud dixiſſe: & alio, verum eſſe, quod dixit. Imò poſſum vnum aſſenſum elicere, & alterum ſuſpendere: vt ſi credam quidem Homerum hoc vel illud dixiſſe; ſed tamen dubitem de authoritate dicentis, & ſic ſuſpendam poſteriorem aſſenſum. Et quanquã hoc poſterius non habeat locum in fide diuina (quia fide diuina non poſſum credere Deum hoc vel illud reuelaſſe, & ſimul dubitare de authoritate reuelantis) tamen illud prius locum habet. Nam poſſum vno actu credere omnia reuelata eſſe à Deo, quæ habentur in libris Machabæorum: & alio, omnia illa vera eſſe, propter diuinam reuelationem.

7. Tertia Concluſio. Hic diſcurſus fidei non eſt ſemper neceſsarius in quouis actu fidei, niſi virtualiter. Nam fieri poteſt, vt aliquis hodie credat omnia eſse reuelata à Deo, quæ habentur in epiſtolis D. Pauli. Si ergo cras legat vnam ſententiam in iiſdem epiſtolis, poteſt credere, ſententiam illam eſſe veram, tametſi non eliciat nouum actum, quo prius credat ſententiam illam eſse reuelatam à Deo. Sufficit enim, quod ſemel crediderit omnia eſse diuinitus reuelata, quæ continentur in illis epiſtolis. Idem habet locum in electione

ne mediorum,& intentione finis. Nam qui hodie formaliter intendit aliquem finem, poteſt cras ſine noua eiuſdem finis intentione, eligere media ad illum finem accommodata.

8 Dices,qui eligit media,non eligit illa, niſi propter finem:Ergo ſemper neceſſe eſt, vt quando eſt electio mediorum,ſimul ſit intentio finis.Idem ergo dicendum eſt de aſsenſu reuelationis & obiecti reuelati. Reſpondeo.Finis poteſt dupliciter amari, vt dictum eſt cap. 1. quæſt.3.§.16. Primò,ſecundum ſe formaliter, quatenus eſt obiectum voluntatis. Secundò, virtualiter, quatenus eſt ratio amandi media,Priori modo amatur per intentionem; poſteriori per electionem. Similiter fit in diſcurſu fidei. Nam reuelatio diuina in priori aſſenſu habet ſe, vt obiectum,cui aſſentimur per fidem : in poſteriori,vt ratio aſſentiendi rebus à Deo reuelatis.

9. Quarta Concluſio. Tametſi in fide poſſint eſſe duo diſtincti aſſenſus : Alter, quo credimus Deum reuelaſſe aliquam propoſitionem: alter,quo credimus illam propoſitionem eſſe veram propter authoritatem Dei reuelantis; non tamen ſunt ſuo diſtincti habitus, ſicut contingit in ſcientiis naturalibus, vbi alius eſt habitus principiorum, & alius concluſionum. Ratio diſcriminis eſt, quia tunc conſtituuntur diuerſi habitus, quando ſunt diuerſæ rationes aſſentiendi;quod fit in ſcientiis naturalibus, non autem in fide. Nam in ſcientiis naturalibus, ratio aſſentiendi primis principiis ſunt ipſi termini incomplexi, quatenus cogniti & apprehenſi. Illi enim faciunt, vt aſſentiamur propoſitioni complexæ. At ratio aſſentiendi concluſioni, eſt aliquid complexum, nempe ipſa principia in antecedente poſita. Propter hæc enim aſſentimur concluſioni. Aliter res habet in fide. Nam ratio aſſentiendi diuinæ reuelationi non eſt diuerſa à ratione aſſentiendi rebus à Deo reuelatis. Aſſentimur enim rebus à Deo reuelatis propter

reuelationem, & reuelationi propter ſeipſam. Simile eſt de fine & mediis. Nam ratio amandi finem, non eſt diſtincta à ratione amandi media. Amamus enim media propter finem, & finem propter ſeipſum. Sicut ergo in voluntate eſt vnus tantum habitus circa finem & media; ita in intellectu eſt vnus circa reuelationem & rem reuelatam. Similiter, ſicut non obſtante vnitate habitus, ſunt duo actus circa finem & media, nempè intentio finis & electio mediorum; ita etiam, non obſtante vnitate habitus fidei, ſunt duo aſſenſus, quorum alter eſt reuelationis, alter rei reuelatæ.

10. Quæres, An illi duo aſſenſus fidei ſint diſtincti ſolo numero, an etiam ſpecie? Aliqui putant, aſſenſum reuelationis propter ſe, differre ſpecie ab aſſenſu obiecti reuelati propter reuelationem; ſicut etiam putant intentionem finis ſpecie differre ab electione mediorum. Alij rectius; ſicut intentio & electio pertinent ad eandem virtutem & ſpeciem; ita etiam aſſenſum reuelationis, & aſſenſum rei reuelatæ; iuxta ea, quæ diximus in priori tomo, tract. 1. cap. 3. quæſt. 2.

11. Quinta Concluſio. Inter illos duos aſſenſus fidei, alter non eſt altero certior, ſed ambo ſunt æquè certi. Ratio eſt, quia certitudo aſſenſus potiſſimum ſumitur ex parte obiecti formalis: At idem eſt obiectum formale in vtroque aſſenſu, nempe diuina reuelatio: Ergo neceſſe eſt, vtrumque eſſe æquè certum.

Dices: Certitudo poſterioris aſſenſus pendet à certitudine prioris: ergo prior aſſenſus eſt certior, quàm poſterior; iuxta illud: *Propter quod vnumquodque eſt tale, illud eſt magis tale.* Reſpondeo. Hæc duo diſtinguenda ſunt. 1. Aſſenſus poſterior pendet ab aſſenſu priori, in fieri, ſeu exiſtentia. Hoc verum eſt. 2. Aſſenſus poſterior pédet ab aſſenſu priori in certitudine. Vel, certitudo vnius aſſenſus pendet à certitudine alterius, in genere cauſæ formalis, ſeu rationis aſſentiendi. Hoc falſum

falſum eſt. Nam vna & eadem eſt ratio aſſentiendi, cui vterque aſſenſus innititur, nempe authoritas Dei reuelantis. Cum ergo certitudo vtriuſque aſſenſus ſumatur ex hac ratione aſſentiendi, non poteſt certitudo vnius pendere à certitudine alterius, ſaltem in hoc genere cauſæ. Poteſt tamen pendere in genere cauſæ efficientis, ſed verum eſt, quod docent aliqui Philoſophi, aſſenſum antecedētis effectiuè concurrere ad aſſenſum conſequentis: aut ſaltem in genere cauſæ applicantis quatenus aſſenſus antecedentis applicat rationem aſſentiendi à qua ſumitur certitudo aſſenſui conſequentis.

12. Dices 2. Prior aſſenſus eſt certus certitudine fidei: poſterior non eſt certus certitudine fidei. Ergo non ſunt æquè certi. Maior patet. Minor probatur, quia poſterior aſſenſus pendet à naturali notitia conſequētiæ ſeu connexionis: Ergo non poteſt eſſe certior, quàm naturalis notitia, quâ cognoſcimus conſequentiam ſeu connexionem antecedentis & conſequentis in diſcurſu fidei. Reſpondeo. Poſterior aſſenſus, qui eſt conſequentis, pendet quidem à notitia connexionis ſeu cōſequentiæ, vt notum eſt, non tamen à naturali notitia, ſed ſupernaturali. Sicut enim notitia connexionis in diſcurſu naturali pertinet ad lumen naturale; ita in diſcurſu ſupernaturali pertinet ad lumen fidei, quod eſt ſupernaturale. Nam hoc lumen non ſolum tendit in obiectum reuelatum propter reuelationem; ſed etiam in connexionem obiecti reuelati cum reuelatione.

13. Ad argumenta initio contra nos allata ſic reſpondeo. Ad 1. Lumen fidei æquè primò & immediatè inclinat ad omnia obiecta materialia à Deo reuelata; prius tamen inclinat in obiectum formale, nempe in authoritatem Dei reuelantis, ac deinde in obiecta materialia propter reuelationem.

Ad 2. In Angelis poteſt eſſe diſcurſus, vt multi docent cum Scoto, præſertim circa obiecta ſupernaturalia,

quorum non habebant proprias ſpecies, cùm adhuc eſſent viatores.

Ad 3. Negatur conſequentia. Nam licet viſus poſſit vnico ſimplici actu per ſe tendere in lumen & colorem; non tamen intellectus poteſt vnico ſimplici actu per ſe tendere in reuelationem & rem reuelatam. Ratio eſt, quia lumen & color ſunt ambo per ſe & propter ſe viſibilia, nec vnum eſt ratio videndi aliud. Dicitur quidem color videri propter lumen, non tamen eo ſenſu, quaſi lumen ſit ratio videndi colorem, ſed quia color videtur per ſpeciem ſenſibilem, quæ à colore produci vel emanare non poteſt, niſi præſente lumine. At reuelatio & res reuelata non ſunt ambo per ſe & propter ſe credibilia; ſed vnum eſt ratio credendi aliud; ac proinde aſſenſus vnius ſupponit aſſenſum alterius.

Ad 4. Aſſenſus reuelationis non poteſt dici certior aſſenſu rei reuelatæ, vt explicatum eſt in 5. concluſione. Poteſt tamen aliquo modo dici præſtantior, quia ipſe non dependet ab alio, & tamen aſſenſus rei reuelatæ ab eo dependet: non quidem in genere cauſæ formalis, ſed efficientis aut applicantis, vt dictum eſt §. 11.

Ad 5. Reſponſum eſt in 4. concluſione.

Ad 6. Omnes aſſenſus Theologicus generatur per diſcurſum; non autem omnis aſſenſus fidei. Quamuis enim aſſenſus rei reuelatæ generetur per diſcurſum, non tamen aſſenſus reuelationis. Eſt & aliud diſcrimen, quod cap. 1. quæſt. 2. §. 8. attigi. Nam aſſenſus Theologicus fertur in concluſionem, quæ non eſt immediatè in ſe reuelata, ſed tantùm per bonam conſequentiam deducitur ex aliqua præmiſſarum in ſe reuelata. Aſſenſus autem fidei, qui generatur per diſcurſum, fertur in concluſionem, quæ immediatè in ſe reuelata eſt.

IV. QVÆSTIO.

An aſſenſus Fidei ſit ſupernaturalis in ſua ſubſtantia & eſſentia?

1. Certum eſt, aſſenſum fidei habere aliquam perfectionem ſupernaturalem, ſiue illa perfectio ſit illi eſſentialis, ſiue accidentalis, de quo poſtea videbimus. Ratio eſt, quia non poſſumus elicere aſſenſum fidei ſine auxilio diuinæ gratiæ: Ergo in aſſenſu fidei eſt aliquid, quod ſuperat vires naturæ & requirit cauſam ſupernaturalem. Antecedens patet ex Scriptura, Eph. 2. 8. *Gratiâ ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt.* Et Philipp. 1. 29. *Vobis donatum eſt per Chriſtum, vt in eum credatis.* Et Ioan. 6. 44. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit illum.*

2. Nunc quæſtio eſt, An illa perfectio ſupernaturalis, quæ eſt in aſſenſu fidei, ſit ipſa eſſentia ſeu ſubſtantia aſſenſus ſecundum ſe, an aliquis modus accidentalis ipſi ſuperadditus. Priorem partem tenet Medina in 1. 2. quæſt. 62. art. 2. Richardus in 3. diſt. 23. art. 7. quæſt. 2. Scotus ibidem quæſt. 1. Molina in Concordia quæſt. 14. diſt. 7. Poſteriorem, nonnulli alij.

Quis autem ſit modus ille ſuperadditus, in eo non conueniunt. Aliqui dicunt eſſe maiorem quandam certitudinem, quàm à natura eſſe poſſit. Alij rationem meriti, ad conſequendam vitam æternam. Nos reſoluemus hanc quæſtionem iuxta ea, quæ diximus priori tomo, tract. 1. cap. 5. quæſt. 5.

3. Prima Concl. Aſſenſus fidei poteſt denominari ſupernaturalis ex duplici capite. Primò, ex parte obiecti formalis, cui innititur. Nam obiectũ formale, cui innititur, eſt reuelatio diuina. Hæc autem eſt ſupernaturalis. Secundò ex parte principij, à quo producitur. Nõ enim producitur per ſolas naturæ vires, ſed per auxilium gratiæ (vt oſtenſum eſt,) quod etiam eſt ſupernaturale.

4. Secunda Concluſio. Aſſenſus fidei ſecundum ſpeciem & eſſentiam ſuam eſt ſupernaturalis. Probatur ex vtroque capite iam aſſignato. Ex priori, quia omnes actus intellectus & voluntatis ſumunt ſuam ſpeciem & eſſentiam ab obiecto formali, vt eſt communis ſententia: Ergò ſi hoc obiectum eſt ſupernaturale, ſumunt ab eo ſpeciem & eſſentiam ſupernaturalem. At formale obiectum aſſenſus fidei eſt reuelatio diuina, quæ eſt ſupernaturalis: Ergo aſſenſus fidei ſumit ab ea ſpeciem & eſſentiam ſupernaturalem.

5. Ex poſteriori, quia aſſenſus fidei habet aliquam perfectionem ſupernaturalem, ſecundum quam ſuperat vires naturæ, & à principio ſupernaturali produci debet. At illa perfectio non eſt accidentalis: Ergo eſſentialis. Minor probatur, quia ſi eſſet accidentalis, vel eſſet maior quædam certitudo, vel ratio meriti. Neutrum dici poteſt.

6. Non primum, quia certitudo duobus modis poteſt eſſe maior. 1. Quoad ſpeciem & eſſentiam, quia ſcilicet eſt altioris ordinis ac ſpeciei. 2. Quoad intenſionem accidentalem in eadem ſpecie. Maior certitudo priori modo, eſt perfectio eſſentialis, quia conſtituit aſſenſum in altiori ſpecie eſſentiali. Si ergo aſſenſus fidei eſt ſupernaturalis propter maiorem certitudinem priori modo ſumptam, iam eſt ſupernaturalis quoad perfectionem eſſentialem, quod nos contendimus. Maior autem certitudo poſteriori modo, eſt perfectio accidentalis. Si ergo aſſenſus fidei eſſet ſupernaturalis propter talem certitudinem, ſequeretur aſſenſum fidei, qui haberet minorem intenſionem certitudinis in eadem ſpecie, non eſſe ſupernaturalem, ac proinde elici poſſe ſine principio ſupernaturali, quod eſt falſum. Nam hinc vlterius ſequeretur, gratiam non eſſe neceſſariam ad hoc vt incipiamus credere, ſed ad hoc ſolum, vt plenius & perfectius credamus; qui eſt error in

fide,

fide,vt docet Auguſt. in lib. de prædeſt. Sanctorum,c. 2.Vnde ibidem concludit,non ſolùm fidem perfectam, ſed etiam inchoatam eſſe donum Dei. Ex quo ſequitur,aſſenſum fidei, etiam remiſſum, eſſe ſupernaturalem,ac proinde non eſſe tantùm ſupernaturalem ſecuncundum maiorem certitudinem in eadem ſpecie.

7. Iam verò,quod aſſenſus fidei non ſit ſupernaturalis, propter ſolam rationem meriti, dupliciter probari poteſt.Primò,quia ratio meriti nihil aliud eſt, quàm quidam reſpectus ſeu relatio, quæ debet fundari in aliqua perfectione abſoluta:At relatio per ſe, non requirit aliquam cauſam ſupernaturalem, à qua producatur, quia nunquam per ſe producitur,ſed ſemper reſultat ad productionem alicuius abſoluti: Ergo præcisè propter rationem meriti,non requiritur auxilium gratiæ,ſed propter aliquam perfectionem abſolutam, in qua fundatur ratio meriti.

8. Secundò, quia vt actus imperati à voluntate, ſint meritorij, ſiue ſupernaturales in ratione meriti, non neceſſe eſt,vt principium ſupernaturale infundatur illis potentiis,à quibus actus eliciuntur, ſed ſatis eſt infundi voluntati, à qua imperantur, vt in Theologia notum eſt. At verò, ad eliciendum actum fidei, non ſolum requiritur principium ſupernaturale in voluntate, ſed etiam in intellectu: Ergo actus fidei non tantùm eſt ſupernaturalis in ratione meriti,ſed etiam in eſſentia & ſubſtantia.

9. Dices.Hæretici habent aſſenſum fidei circa illa myſteria, in quibus conueniunt cum Catholicis: & aſſenſus ille non differt eſſentialiter ab aſſenſu,quem Catholici habent circa eadem myſteria; quia tam illi, quàm Catholici, aſſentiuntur illis propter reuelationem Dei. At aſſenſus fidei,qui eſt in hæreticis,non eſt ſupernaturalis in eſſentia:Ergo nec aſſenſus fidei,qui eſt in Catholicis. Reſpondeo. Aſſenſus,quem habent hæretici circa

myſteria fidei, differt eſſentialiter ab aſſenſu, quem habent Catholici. Licet enim tam illi, quàm Catholici, credant myſteria fidei, propter reuelationem Dei, non tamen eodem modo. Nam reuelatio Dei poteſt dupliciter ſpectari. 1. quatenus eſt credita fide diuina. 2. quatenus eſt credita fide vel opinione humana. Priori modo eſt formale obiectum fidei, non poſteriori. Igitur Catholici credunt myſteria fidei propter reuelationem fide diuina creditam: hæretici, propter reuelationem fide vel opinione humana creditam. Vide infrà, cap. 11. quæſt. 3.

V. QVÆSTIO.

An aſſenſus fidei requirat præuium actum voluntatis ſupernaturalem.

1. Certum eſt, aſſenſum fidei ita eſſe liberum & voluntarium, vt ſit in poteſtate credentis. Quod colligitur ex illo Marci 16.16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit; qui vero non crediderit condemnabitur.* Vbi manifeſtè inſinuatur, pendere à libera hominum voluntate, quod alij credant. Item patet ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 6. Et ratio eſt, quia experientia docet, quod facta ſufficienti propoſitione fidei alij credant, alij nolint credere: quod non poteſt aliunde prouenire, quàm ex libera voluntate.

2. Hoc poſito, duplex quæſtio eſt. Vna; an ad hoc, vt aſſenſus fidei ſit voluntarius, neceſſe ſit præcedere poſitiuam aliquam motionem voluntatis, quæ intellectum determinet ad aſſenſum fidei? an verò ſufficiat, voluntatem non contradicere? Altera; ſi requiritur motio voluntatis, an illa ſit ſupernaturalis in eſſentia, non minùs quàm ipſe aſſenſus fidei, de quo præcedenti q. actum eſt?

3. Prima Concluſio. Ad credendum fide Chriſtiana, requiritur poſitiua motio voluntatis; vt per illam determinetur intellectus ad aſſenſum fidei. Ita D. Tho-

mas

mas quæſtione 2. art. 1. ad 3. Porrò hanc motionem aliqui vocant imperium voluntatis, vt idem author quæſt. 4. art. 5. Alij affectum credulitatis, vt Patres Concilij Arauſicani, can 5. Alij piam voluntatis affectionem, vel honeſtam credendi voluntatem, vt plerique recentiores. Apoſtolus Rom. 10. 16. appellat obedientiam, cùm ait: *Nec omnes obediunt Euangelio*, q. d. non omnes habent affectum ſeu voluntatem credendi Euangelio.

4. Ratio concluſionis eſt, quia facta ſufficienti propoſitione myſteriorũ fidei, adhuc intellectus manet indifferens ad credendum. Nam myſteria fidei, quæ illi proponuntur, ſunt obſcura & ineuidentia, ac proinde non poſſunt illum conuincere ſeu determinare ad credendum. Ergo in tali caſu debet aliunde determinari. Vel ergo à Deo, vel à voluntate, quia non datur tertium, à quo determinari poſſit. At non determinatur à Deo, quia alioqui actus credendi non eſſet liber, ſed neceſſarius; ac proinde in homine iuſto non eſſet meritorius, quod eſt abſurdum.

5. Dices, intellectus poteſt ſeipſum determinare, propter motiua & argumenta, quæ præcedunt. Nam eiuſmodi motiua euidenter oſtendunt, myſteria fidei, quæ proponuntur, eſſe credibilia; Ergo conuincunt intellectum ad credendum: Ergo intellectus non idiget alio determinane. Reſpondeo. Aliud eſt, myſteria fidei, quæ proponuntur, eſſe credibilia: aliud, eſſe vera. Quamuis ergo intellectus propter motiua & argumenta præcedentia, euidenter cognoſcat, myſteria eſſe credibilia, non ideò tamen ſufficienter determinatus eſt, vt credat eſſe vera. Simile ferè eſt, quando proponuntur duæ opiniones contrariæ, quæ ambæ habent pro ſe magnos authores, & plauſibilia argumenta. Tunc enim intellectus, propter huiuſmodi motiua, euidenter cognoſcit vtramque opinionem eſſe probabilem

babilem & credibilem, & tamen ex eo non poteſt determinatè iudicare, hanc eſſe veram, & illam falſam, ſed quaſi ſuſpenſus hæret. Hæc igitur determinatio, in tali caſu, debet fieri à voluntate.

6. Dices 2. Ergo actus credendi non eſt liber, ſed neceſſarius. Sequela probatur ex dictis, quia actus credendi non eſſet liber, ſi intellectus ad eum determinaretur à Deo, vt ante argumentati ſumus: Ergo etiam non eſt liber, ſi intellectus ad eum determinatur à voluntate. Eſt enim par ratio. Nam determinatio vtriuſque habet eandem vim, quantum attinet ad libertatem impediendam. Reſpondeo. Non eſt par ratio. Nam actus credendi debet eſſe liber reſpectu hominis, in quo eſt. Hoc autem fit, quando intellectus humanus illum elicit ex libero voluntatis imperio, ſeu determinatione. Non autem fieret, ſi intellectus illum eliceret ex ſolo Dei imperio & determinatione. Eſſet quidem in tali caſu liber, reſpectu Dei quia per liberam Dei determinationem eliceretur ab intellectu; non tamen eſſet liber reſpectu hominis, quia non penderet ab vlla hominis libera determinatione vel imperio.

7. Secunda Concluſio. Motio voluntatis quæ requiritur ad credendum, ex duplici capite poteſt denominari ſupernaturalis, ſicut ſupra dictum eſt in ſimili de aſſenſu fidei. Primò, ex parte obiecti. Nam obiectum illius eſt ſupernaturale, nempe actus credendi, ſeu aſſenſus fidei. Debet enim motio voluntatis, de qua agimus, ſic exprimi: Volo vel impero actum credendi ſupernaturalem. Vel ſic: Appeto, & intendo aſſenſum fidei ſupernaturalem. Secundò, Ex parte principij, à quo producitur. Non enim producitur à voluntate per ſolas naturæ vires, ſed opus eſt auxilio gratiæ, quo excitetur & adiuuetur voluntas ad eliciendum talem actum. Ita definitum eſt contra Semipelagianos in Concilio Arauſicano can. 5. & 6. vbi aſſeritur, initium fidei, & credulitatis

litatis affectum non poſſe eſſe ſine dono gratiæ, & inſpiratione Spiritus Sancti. Quod etiam multis ſcripturæ teſtimoniis confirmant Diuus Auguſtinus in libro de ſpiritu & littera, capite 33. & 34. Proſper contra Collatorem, cap. 6. Fulgentius de Incarnatione, cap. 18. Duo præcipua teſtimonia ſunt hæc, Philipp. 1. 6. *Qui cepit in vobis, opus bonum perficiet.* Et cap. 2. 13. *Deus eſt, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.*

8. Ratio illorum Patrum eſt, quia ſi bona voluntas credendi, quæ præcedit actum fidei, oriretur ex ſolis naturæ viribus, iam gratia fidei non daretur omnino gratis, ſed potius bonæ voluntati retribueretur. Item haberet homo aliquid, quod non accepiſſet à gratia Dei, nempe bonam credendi voluntatem. Denique non videretur verum, quod Paulus aſſerit, *Non eſt volentis, nec currentis, ſed Dei miſerentis.* Vide plura apud Auguſtinum in lib. de Prædeſtinatione Sanctorum, vbi confirmat hanc veritatem contra Semipelagianos, qui (vt referunt Hilarius & Proſper in Epiſtolis ad eundem Auguſtinum) aſſeruerunt, ante gratiam præcedere bonam voluntatem, qua homo propoſitis ſibi myſteriis fidei, velit credere & ſanari à peccatis. Quod etiam ſenſit aliquando Auguſtinus, ſed poſtea retractauit, partim loco citato, partim libro 1. Retractationum, cap. 23.

9. Dices, Quicquid intellectus ſolo lumine naturali iudicat eſſe honeſtum, hoc voluntas per ſolas naturæ vires poteſt appetere: At intellectus ſolo lumine naturali iudicat honeſtum eſſe, credere diuinæ authoritati reuelanti: Ergo voluntas poteſt talem actum credendi per ſolas naturæ vires appetere; ac proinde non opus eſt auxilio gratiæ ad eam motionem, qua voluntas determinat intellectum ad eliciendum aſſenſum fidei. Reſpondeo. Minor poteſt dupliciter intelligi, Primò ſic: Intellectus ſolo lumine naturali iudicat honeſtum eſſe, credere diuinæ authoritati, quatenus reuelat aliquid

via

via ac modo naturali. Secundò ſic : intellectus ſolo lumine naturali iudicat honeſtum eſſe, credere diuinæ authoritati, quatenus reuelat aliquid via hac modo ſupernaturali. Priori ſenſu conceditur ; poſteriori negatur.

10. Dices 2. Nulla poteſt eſſe ſupernaturalis actio voluntatis, niſi præcedat aliqua ſupernaturalis actio intellectus : At nulla eſt ſupernaturalis actio intellectus ante aſſenſum fidei: Ergo etiam nulla eſt ſupernaturalis actio voluntatis ante aſſenſum fidei : Ergo motio voluntatis, qua intellectus determinatur ad aſſenſum fidei, non eſt ſupernaturalis, ſed naturalis. Maior patet ex communi illo axiomate, *Nihil eſt volitum, niſi prius cognitum.* Vnde ſequitur, nihil eſſe volitum ſupernaturaliter, niſi prius cognitum ſupernaturaliter. Minor colligitur ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 8. vbi fides dicitur eſſe initium ſalutis : Ergo ante fidem nulla eſt actio ſupernaturalis; alioqui ſi eſſet, illa ipſa eſſet initium ſalutis. Reſpondeo. Solutio patebit ex ſequenti quæſtione.

11. Tertia Concluſio. Motio voluntatis, quæ requiritur ad aſſenſum fidei, eſt ſupernaturalis in ſua eſſentia & ſubſtantia. Probatur ex vtroque capite iam aſſignato. Ex priori ; quia actus ſumit ſuam ſpeciem & eſſentiam ab obiecto : At obiectum illius motionis eſt ſupernaturale, vt dictum eſt: Ergo etiam motio in ſua eſſentia & ſubſtantia eſt ſupernaturalis. Ex poſteriori ; quia illa motio habet aliquam perfectionem ſupernaturalem, ſecundum quam ſuperat vires naturæ , & à principio ſupernaturali produci debet : At illa perfectio non eſt accidentalis, Ergo eſſentialis : Minor probatur, quia nulla accidentalis perfectio aſſignari poteſt, propter quam ſolam neceſſaria ſit gratia. Poteſt autem aſſignari eſſentialis perfectio, propter quam neceſſaria ſit gratia, nempe quæ ſumitur ex obiecto formali, quod ſupernaturale eſt.

VI. QVÆSTIO.

An aliquod iudicium intellectus ſupernaturale præcedere debeat voluntatem credendi?

1. Certum eſt, antequam voluntas poſſit velle actum credendi, neceſſariò debere præcedere iudicium intellectus, quo quis iudicet prudenter ea credi poſſe, quæ proponuntur. Ratio manifeſta eſt, quia voluntas non fertur in obiectum incognitum: Ergo ſi voluntas debeat appetere aliquod obiectum bonum, neceſſariò debet præcedere cognitio obiecti boni.

2. Quæſtio eſt, An hoc iudicium, quod præcedit voluntatem credendi, ſit ſupernaturale? Aliqui putant, ſolis naturæ viribus elici poſſe. 1. quia ſecundum legem ordinariam, nulla cognitio ſupernaturalis præcedit ante fidem: ſed illud iudicium, de quo agimus, non ſolum præcedit ante fidem, ſed etiam ante voluntatem credendi: Ergo illud iudicium non eſt ſupernaturale. 2. ſi eſſet ſupernaturale, pertineret ad aliquem habitum ſupernaturalem: At nullus poteſt habitus ſupernaturalis aſſignari, ad quem pertineat: Ergo non eſt ſupernaturale. 3. vt res aliqua appetatur ſufficit ea cognitio, quâ probabiliter ipſius bonitas cognoſcitur; vt patet in ægroto, qui appetit medicamenta, quæ nonniſi probabiliter ex authoritate Medici, cognoſcit ſibi eſſe vtilia. At, ex ſola hominis authoritate poſſumus probabiliter cognoſcere, honeſtum eſſe, Deo credere: Ergo ex illa ſola cognitione probabili, quæ poteſt haberi naturaliter, poteſt voluntas excitari, vt velit Deo credere. 4. in omni actu ſupernaturali debet eſſe aliqua perfectio, quæ ſuperet naturæ vires: At in illo iudicio, de quo agimus, nulla poteſt aſſignari perfectio, quæ ſuperet naturæ vires: Ergo ſine fundamento aſſerimus, iudicium illud eſſe ſupernaturale.

3. Prima Concluſio. Duo iudicia poſſunt præcedere

voluntatem credendi, quibus iudicemus myſteria fidei, quæ nobis proponuntur, eſſe credibilia. Vnum euidens, quod oritur ex motiuis, quæ intellectum conuincunt: Et hoc ſolis naturæ viribus haberi poteſt. Alterum obſcurum, quod oritur ex illuſtratione diuina, & immediatè verſatur circa credibilitatem myſteriorum fidei, non propter motiua, ſed propter reuelationem Dei. Hoc poſterius eſt ſupernaturale, & non poteſt elici ſine gratia Dei. Probatur 1. ex illo 2. Corinth. 3. 5. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Quo loco vtitur Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 2. Et Concilium Arauſicanum, can. 7. vbi ſic habet: *Si quis per naturæ vigorem, bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet, cogitare, vt expedit, aut eligere, ſiue prædicationi conſentire poſſe contendat abſque illuminatione & inſpiratione Spiritus Sancti, hæretico fallitur ſpiritu, non intelligens illud Apoſtoli, Non ſumus idonei cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,* &c.

4. Deinde ex Concilio Mileuitano, can. 4. vbi ſic dicitur: *Vtrumque donum Dei eſt, & ſcire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus: quia ſicut ſcriptum eſt, Qui docet hominem ſcientiam; ita etiam ſcriptum eſt: Charitas ex Deo eſt.*

5. Tertiò, ex Concilio Tridentino ſeſſione 6. capite 5. vbi definitur, exordium iuſtificationis in adultis ſumi à vocatione Dei, ſeu ab illuminatione, quæ ad intellectum pertinet. Hæc autem illuminatio præcedit voluntatem credendi. Idem docet Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, capite decimo ſexto, & aliquot ſequentibus, vbi ſæpè repetit, internam vocationem debere eſſe ante voluntatem credendi: Et per illam vocationem ſemper intelligit internam Dei inſpirationem ac illuſtrationem, ſine qua externa prædicatio non poteſt prodeſſe. De qua tractatu

tertio in Epiſtolam Ioannis, circa finem, ſic ſcribit: *Sonus verborum noſtrorum aures percutit; magiſter intus eſt. Admonere poſſumus per ſtrepitum vocis noſtræ: ſed ſi non ſit intus, qui doceat, inanis fit ſtrepitus noſter.* Et iterum: *Magiſteria forinſecus, adiutoria quædam ſunt, & admonitiones. Cathedram in cœlo habet, qui corda docet.* Et Diuus Gregorius hom. 20. in Euangelia: *Vnam*, inquit, *vocem omnes auditis. Cum ergo vox diſpar non ſit, cur in cordibus diſpar eſt intelligentia, niſi quia per hoc, quod vox admonet, eſt magiſter interior, qui de vocis intelligentia corda ſpecialiter docet?*

6. Secunda Concluſio. Hoc iudicium, de quo agimus, in eſſentia ſua ſupernaturale eſt. Ita Molina in Concordia q. 14. art. 13. diſp. 8. Vega lib. 6. in Conc. Trident. cap. 4. & alij in ſequenti concluſione citandi. Ratio eſt, quia verſatur circa obiectum ſupernaturale. Eſt enim iudicium, quo quis iudicat myſteria fidei eſſe credibilia propter reuelationem Dei. Et propterea non poteſt elici ſine auxilio gratiæ, quod conſiſtit in illuminatione intellectus, quæ immediatè à Deo fit.

7. Hinc ſequitur primò, aliquid requiri ex parte Dei, & aliquid ex parte hominis, vt aſſenſus fidei eliciatur circa myſteria fidei. Ex parte Dei, requiruntur duo, nempe illuſtratio intellectus, & motio voluntatis; quæ ambo nomine gratię excitantis ſeu pręuenientis intelligi poſſunt. Ex parte hominis requiruntur etiam duo, nempe iudicium credibilitatis, & voluntas credendi: qui duo actus effectiuè procedunt, tum ab homine per intellectum & voluntatem, tum à Deo per illuſtrationem & motionem præuenientem.

8. Secundò ſequitur, quomodo verum ſit quod dici ſolet, Deum trahere homines ad fidem: Et, homines ſponte accedere ad fidem. Nam Deus dicitur eos trahere ad fidem, quatenus illuſtrat intellectum, & mouet voluntatem, vt intellectus iudicet eſſe credibilia quæ proponũtur, & voluntas velit ea credere. Similiter, homines di-

çuntur ſponte accedere ad fidem, quatenus à Deo illuſtrati & moti ſequuntur Dei vocationem,& liberè procedunt ad aſſenſum fidei. Vide Molinam loco citato,& Concil.Trident.ſeſſ.6.cap.5 & 6.

9. Tertia Concluſio. Hoc iudicium intellectus, quod requiritur ante voluntatem credendi,ex ſuo genere pertinet ad habitum fidei infuſum. Ita Ferrarienſis libro tertio contra Gentes,cap.40.Caietanus in 2.2.quæſt.1. articulo 4. ad 3. Dominicus Bannes, & Petrus Aragonius ibidem.Et colligitur ex Diuo Thoma, tum in eodem loco, tum articulo quinto ad primum. Suppono, hoc iudicium, quando elicitur ab homine infideli, qui primum accedit ad fidem, non produci effectiuè ab habitu fidei, cùm talis habitus nondum in illo ſit, ſed à concurſu Dei ſupernaturali, qui ſupplet habitum fidei. Quãdo verò elicitur ab homine fideli,effectiue produci ab habitu fidei ſupernaturali, & hoc ſenſu dixi in concluſ. ex ſuo genere pertinere ad habitum fidei infuſæ.

10. Hoc poſito, probatur concluſio, quia fides infuſa non minus extenditur circa ſuum obiectum,quam fides humana circa ſuum: At per humanam non ſolùm cognoſcitur obiectum in ratione veri,ſed etiam in ratione credibilis:Ergo etiam fides infuſa poteſt producere duos actus, quorum altero cognoſcantur myſteria in ratione veri:altero,in ratione credibilis. Minor probatur, quia fides humana ad omne id extenditur,quod creditur ob authoritatem humanam:ſed ob authoritatem hominis loquentis, nó ſolùm iudicamus verum eſſe quod dicitur,ſed etiam credibile.Imò ex eo quod iudicamus aliquid eſſe credibile propter authoritatem teſtificantis, mouemur ad aſſenſum illius ſub ratione veri. Ergo idem,ſeruata proportione, dicendum eſt de fide infuſa.

11. Dices.Non videtur eſſe vlla proportio.Nam per fidem humanã cognoſcitur obiectum euidenter in ratione credibilis:per infuſam,obſcurè.Reſpondeo. Proportio

tio

tio non conſiſtit in obſcuritate & euidentia,ſed in ſimili extenſione obiectorum. Nam ſicut fides humana non ſolùm verſatur circa ſuum obiectum, quatenus verum, ſed etiam quatenus credibile eſt, idque propter authoritatem teſtificantis:ſic etiam fit in fide diuina. Illa autem differentia, quod vna obſcurè, altera euidenter cognoſcat credibilitatem ſui obiecti, ex eo oritur,quia poſſumus euidenter cognoſcere hominem teſtificantem, cuius authoritas fecit rem credibilem:non tamen euidenter cognoſcimus Deum teſtificantem, & ideo obſcurè cognoſcimus rem eſſe credibilem propter ipſius authoritatem.

12. Ad argumenta initio allata ſic reſpondeo. Ad 1. concede quod ſecundum legem ordinariam nulla cognitio ſupernaturalis præcedat fidem. Sed tamen nomine fidei non ſolùm intelligo aſſenſum, quo creduntur obiecta reuelata tanquam vera, ſed etiam iudicium, quo iudicantur eſſe credibilia. Hoc enim iudicium iuuat ad aſſenſum fidei & ideo ad fidem reducitur.

Ad 2. Iam reſponſum eſt. Nam iudicium illud ſupernaturale pertinet ad habitum fidei infuſæ.

Ad 3. Vt res aliqua appetatur amore naturali,ſufficit probabilis cognitio, qua illius bonitas cognoſcatur. Vt autem ametur amore ſupernaturali, requiritur cognitio ſupernaturalis.

Ad 4. In iudicio, de quo agimus,eſt aliqua perfectio, quæ ſuperat naturæ vires, & ſumitur ex obiecto, vt dictum eſt in ſecunda concluſione. Nam illud iudicium verſatur circa myſteria fidei, quatenus ſunt credibilia propter reuelationem Dei.

13. Supereſt vna difficultas. Nam ſi illud iudicium eſt obſcurū,pertinens ad habitum fidei,ergo intellectus ad illud non neceſſitatur: Ergo ſupponit alium actum voluntatis, à quo intellectus determinetur ad hoc iudicium, & ille actus voluntatis neceſſariò ſupponit aliud

iudicium intellectus, quia voluntas non poteſt ferri in incognitum: Et ſic dabitur progreſſus in infinitum. Reſpondeo. Intellectus non neceſſitatur ad illud iudicium ex euidentia rei, quia ponimus rem non eſſe euidentem, ſed obſcuram: Neque etiam determinatur à voluntate, vt bene probat obiectio, ſed determinatur à gratia Dei præueniente, quam Deus in nobis operatur ſine libero noſtro conſenſu.

VII. QVÆSTIO.

An actus Fidei ita ſit honeſtus, vt ex nulla mala circunſtantia vitiari poſſit?

1. SVppono aſſenſum fidei, de quo hactenus diſputauimus, honeſtum eſſe ac laudabilem. Ratio eſt, quia omnis actus qui à Deo præcipitur, honeſtus eſt: & qui à Deo laudatur, laudabilis eſt. At actus fidei & præcipitur, & laudatur à Deo. (Marci 16.16. & Ioan. 20.29.) Ergo honeſtus & laudabilis eſt.

2. Quæritur, an ex ſe ita honeſtus ſit, vt ex nulla mala circunſtantia vitiari poſſit? Aliqui putant vitiari poſſe ex mala voluntate, vel ex circunſtantia mali finis, vt Caietanus qu.5. art. 2. Bartholomæus Medina in 1. 2. qu. 56.art.3. quibus fauet D. Thomas in 2.2.qu.47.art.13. ad 3. vbi aſſerit hoc intereſſe inter fidem & prudentiam, quod prudentia neceſſariò dicat ordinem ad appetitum rectum, non autem fides. Vnde colligit, prudentiam magis repugnare peccato, quàm fidem. Ratio huius ſententiæ eſt, quia actus fidei elicitur ab intellectu, & imperatur à voluntate: Sed voluntas vel affectus credendi poteſt eſſe malus: Ergo etiam actus fidei poteſt eſſe malus. Minor probatur, quia affectus credendi poteſt eſſe ex malo fine. Nam ſi aliquis malo fine poteſt ſuſcipere ſacramenta, vt v.g. ob inanem gloriam, cur non poſſit etiam malo fine velle credere myſteria fidei? Et confirmatur, quia certum eſt, externam fidei confeſſionem

poſſe

poſſe fieri ex intentione inanis gloriæ, vel lucri. Ergo idem dicendum eſt de interno aſſenſu fidei.
3. Nihilominus probabilius eſt, actum fidei ex natura ſua ita bonum & honeſtum eſſe, vt ex nulla mala circunſtantia viciari poſſit. Ita ſentiunt Dominicus Bannes in 2.2.q.4 art.5. dub.1. & Gabriel Vaſquez in 1.2.diſp.53 cap. 4. quibus fauet Auguſtinus in lib.de catechizandis rudibus, cap. 5. & D. Thomas quæſt. 5. art.2. ad 2. vbi dicit fidem, etiam informem, inclinare hominem ad credendum, ſecundum aliquem affectum boni. Ratio huius ſententiæ eſt, quia actus fidei eſt talis naturæ, vt non poſſit produci in intellectu, niſi ex ſupernaturali imperio voluntatis, vt docet D. Thomas qu. 2. art. 9. & paulò antè, qu. 5. à nobis demonſtratum eſt. At imperium illud ſupernaturale cùm ſit ex gratia Dei, non poteſt eſſe niſi bonum & honeſtum: Ergo actus fidei, qui procedit ex tali imperio, ſemper eſt bonus & honeſtus.
4. Hinc etiam ſoluitur argumentum contrarium, quia homo non poteſt credere, niſi ex illo affectu credendi, qui procedit à gratia Dei: At ille affectus non poteſt eſſe malus. Nec eſt ſimile de ſuſceptione ſacramentorum, aut de externa fidei profeſſione, quia voluntas ſuſcipiendi aut profitendi, non neceſſariò eſt ſupernaturalis, & ex Dei gratia, ſicut voluntas credendi. Vnde ſuprà dictum eſt, & communiter dici ſolet, piam affectionem requiri ad credendum myſteriis fidei, quod ſatis inſinuauit Chriſtus, Ioan. 5. 44. cùm dixit Phariſæis: *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?*
5. Dices, Etiamſi actus fidei non poſſit eſſe malus ex malo fine, vt bene probatum eſt, tamen aliunde poteſt eſſe malus, nempe ſi alicui imponeretur præceptum non eliciendi talem actum. Nam in tali caſu is qui crederet, faceret contra præceptum: Ergo credendo peccaret. Ergo actus credendi eſſet malus. Reſpondeo. Is qui poſito

eiuſmodi præcepto, crederet, non peccaret ex eo, quod occurrente myſterio noſtræ fidei, aſſenſum illi præberet: ſed ex eo, quod ſponte applicaret animum ad cogitandum de myſteriis fidei.

6. Ad authoritatem D. Thomæ contra nos citatam Reſpondeo, non eſſe contra nos. Non enim aſſerit, fidem non pendere ab appetitu recto, vt aliqui malè interpretantur, ſed *fidem in ſui ratione* (vt ipſe loquitur) *non importare aliquam conformitatem ad appetitum rectorum operum*, ſicut facit prudentia. Nam fides, quando non eſt coniuncta cum charitate, non ſemper eſt cauſa bonorum operum, & ideo ab Apoſtolo vocatur mortua. (Iacobi 2.17.) Prudentia vero ſemper eſt præceptiua bonorum operum. Hinc colligit fidem poſſe eſſe in eo qui peccat, prudentiam non item.

VIII. QVÆSTIO.

Quomodo reſoluatur actus Fidei?

1. ASſenſus Fidei poteſt quatuor modis reſolui. 1. diſpoſitiuè, in extrinſeca motiua, quæ diſponunt hominem ad credendum. 2. directiuè, in authoritatem Eccleſiæ proponentis & dirigentis quid credendum ſit. 3. formaliter, in authoritatem Dei reuelantis, quæ eſt ratio credendi. 4. effectiuè, in Deum & habitum fidei, qui efficiunt actum credendi. Hi quatuor modi per totidem concluſiones explicandi ſunt.

2. Prima Concluſio. Aſſenſus fidei diſpoſitiuè reſoluitur in intrinſeca motiua, de quibus cap. 6. dictum eſt. Quod declaro hac interrogatione & reſponſione. Credis ne omnia quę Eccleſia Catholica ad credendum proponit? Credo. Nunquid antea fuiſti hæreticus, vel Gentilis, vel Iudæus? Fui. Quid te primùm permouit & induxit vt velles fieri Catholicus? Miracula. Vel, conſenſus populorum ac gentium. Vel aliquod ſimile motiuum. Et hic ſiſtitur in hoc genere reſolutionis.

3. Dices.

3. Dices. Poſſum vlterius progredi, & dicere, Gratia Dei me primùm permouit & induxit. Reſpondeo. Nos hîc agimus de motiuis extrinſecis, quę tantùm diſpoſitiuè indunt hominem ad credendum, non effectiuè. At gratia Dei non eſt motiuum extrinſecum, ſed intrinſecum: nec tantùm diſpoſitiuè, ſed etiam effectiuè mouet hominem ad actum credendi, vt in quarta concluſione dicendum eſt. Itaque non pertinet ad primum modum reſolutionis, ſed ad quartum.

4. Secunda Concl. Aſſenſus fidei directiuè reſoluitur in authoritatem Eccleſiæ proponentis, & decernentis quid credendum ſit. Quod ſic explico. Quare credis hunc articulum, & non iſtum? Quia Eccleſia propoſuit mihi hunc ad credendum, & non iſtum. Vel in ſpecie: Quare credis purgatorium & ſacrificium Miſſæ, quorum neutrū credunt aduerſarij? Quia Eccleſia vtrumq; ad credendum mihi propoſuit. Quare nō credis humanitatem Chriſti eſſe vbique? Quia Eccleſia mihi non propoſuit.

5. Porrò hæc propoſitio Eccleſiæ dupliciter ſpectari poteſt. Primò, quatenus eſt quædam applicatio credendorum. Sicut enim ligna non poſſunt comburi ab igne, niſi igni applicetur per motum localem, ita articuli fidei non poſſunt credi ab homine, niſi illi applicentur per auditum; iuxta illud Rom. 10. 17. *Fides ex auditu.* Secundò; quatenus eſt quædam infallibilis directio circa credenda. Nam Eccleſia infallibiliter decernit, quid credendum aut non credendum ſit. In quo differt ab Eccleſia hæreticorum, quæ quidem proponit articulos fidei: ſed propter defectum aſſiſtentię Spiritus Sancti, non poteſt infallibiliter diiudicare ac diſcernere qui articuli ſint à Deo reuelati, & qui non ſint. Vnde fit vt multos proponat, qui reuelati non ſunt: & è contrario, multos non proponat, qui reuelati ſunt.

6. Dices. Authoritas Eccleſiæ videtur pertinere ad motiua, quæ inducunt hominem ad credendum. Reſpon-

deo. Eccleſia dupliciter conſiderari poteſt. Primò, quatenus eſt collectio multorum hominum. Sic pertinet ad motiua. Nam conſenſus eorum hominum qui ſunt in Eccleſia, inducit alios vt velint ſidem Chriſtianam amplecti. Secundò, quatenus eſt infallibilis in proponendo, & iudicando, propter aſſiſtentiam Spiritus Sancti. Sic ſumitur hoc loco.

7. Tertia Concluſio. Aſſenſus fidei formaliter reſoluitur in primam veritatem reuelantem, vel in authoritatem Dei reuelantis. Nam ſi quæram, quæ eſt ratio formalis, propter quam credis articulos fidei? Reſpondebis, quia Deus, qui eſt prima veritas, reuelauit. Et hîc ſiſtitur.

8. Dices: Adhuc vlterius poſſumus progredi, hoc modo. Quare credis Deum hoc reuelaſſe? Quia Eccleſia dicit. Reſpondeo. Si credis propter authoritatem Eccleſiæ, non eſt aſſenſus fidei Theologicæ, ſed alterius inferioris ordinis. Vbi obiter repetendum eſt quod c. 1. q. 2. §. 9. inſinuaui, triplicem aſſenſum fidei diſtingui poſſe. Vnum fidei diuinæ ſeu Theologicæ, vt, credo articulos fidei propter authoritatem Dei reuelantis: credo Deum hoc vel illud reuelaſſe: credo Deo reuelanti. Alterum fidei humanæ, vt, credo articulos fidei propter authoritatem Lutheri vel Caluini. Tertium fidei, quæ nec purè diuina, nec purè humana eſt, ſed quaſi media: vt, credo articulos fidei propter authoritatem Eccleſiæ. Primus aſſenſus, de quo agimus, non reſoluitur vlterius, ſed ſiſtit in ſolo Deo reuelante.

9. Dices 2. Sicut Deus eſt infallibilis in reuelando, ſic etiam Eccleſia in proponendo: Ergo aſſenſus, qui nititur authoritate Eccleſiæ, tam eſt infallibilis, quàm aſſenſus, qui nititur authoritate Dei: Ergo vterque eſt aſſenſus fidei diuinæ ſeu Theologicæ. Reſpondeo. Deus ex ſe & natura ſua eſt infallibilis: Eccleſia non ex ſe, ſed ex aſſiſtentia & directione Spiritus Sancti. Vnde infallibilitas

bilitas Dei eſt altioris ordinis, quàm infallibilitas Eccleſiæ. Nam hæc eſt creata, & ab alio dependens: illa increata & independens. Idem dico de aſſenſu. Nam aſſenſus qui nititur authoritate Dei, eſt infallibilis infallibilitate increata & independente. Aſſenſus autem qui nititur authoritate Eccleſiæ, eſt infallibilis infallibilitate creata & dependente. Prior pertinet ad fidem diuinam, poſterior non item.

10. Quarta Concluſio. Aſſenſus fidei effectiuè reſoluitur in Deum & habitum fidei infuſum. Nam Deus & habitus fidei infuſus ſunt duo principia, quæ cum intellectu effectiuè concurrunt ad eliciendum actum fidei. Dices: Ad primum actum fidei, quem elicit gentilis vel hæreticus, quando conuertitur, non concurrit habitus à Deo infuſus. Nam habitus non infunditur homini adulto, niſi præuio actu fidei, tanquam diſpoſitione. Reſpondeo. Verum eſt. Nihilominus in tali caſu neceſſaria eſt gratia actualis, quæ ſuppleat vicem habitus.

CAPVT. IX.

De externo actu Fidei.

PEr externum actum fidei intelligitur externa confeſſio, qua quis ſignificat internam fidem quam profitetur, iuxta illud Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* De hac confeſſione quæritur. 1. An ſit actus fidei? 2. An ſit neceſſaria ad ſalutem? 3. An in aliquo caſu, præſertim ad vitandam mortem, liceat negare fidem? 4. An in ſimili caſu liceat tacere vel diſſimulare fidem? 5. An ob eandem cauſam liceat vſurpare ritus & veſtimenta gentilium aut hæreticorum?

I. QVÆSTIO.

An Confeſſio ſit actus Fides?

RAtio dubitandi eſt, quia Confeſſio, qua quis externa voce profitetur quod in animo ſentit, pertinet

ad virtutem veracitatis: ſicut è contrario, confeſſio quâ quis externa voce profitetur, quod in animo non ſentit, pertinet ad vitium mendacij. At virtus veracitatis diſtinguitur à virtute fidei. Secundò, Ita ſe habet externa confeſſio fidei ad fidem, ſicut externa negatio fidei ad infidelitatem. At externa negatio fidei non eſt actus infidelitatis, quia poteſt aliquis negare fidem ex ſolo timore mortis, & non ex infidelitate: Ergo nec externa confeſſio fidei eſt actus fidei. Tertiò, Hæc externa confeſſio, cùm ſit voluntaria, debet eſſe actus alicuius virtutis, quæ eſt in voluntate: At fides non eſt in voluntate: Ergo non eſt actus fidei.

2. Suppono duplicem eſſe virtutem fidei noſtræ: Vnam in voluntate, qua quis vult elicere actum fidei: Alteram in intellectu, qua immediatè elicit internum actum fidei. De vtraque dicam capite ſequenti.

3. Prima Concluſio. Externa confeſſio fidei, quando ſupponit internum fidei aſſenſum, eſt actus virtutis fidei, quæ eſt in intellectu. Ita Diuus Thomas quæſt. 3. art. 1. Ratio eſt, quia externa confeſſio ex natura ſua ordinatur ad internum aſſenſum, ſicut ſignum ad rem ſignificatam: Ergo habet eandem honeſtatem virtutis, quam habet internus aſſenſus. At internus aſſenſus habet honeſtatem virtutis fidei, quæ eſt in intellectu: Ergo etiam externa confeſſio fidei. Et confirmatur, quia quando externa confeſſio non eſt coniuncta cum interno aſſenſu (vt fit in homine infideli, qui falsò profitetur ſe fidelem) tunc non eſt actus honeſtus, ſed vitioſus: Ergo habet ſuam honeſtatem ab interno aſſenſu; cum quo coniungitur. Hæc autem honeſtas pertinet ad virtutem fidei, quæ eſt in intellectu, & deſumitur ab infallibili authoritate Dei reuelantis. Sicut enim honeſtum eſt interno aſſenſu credere ea, quæ à Deo reuelata ſunt propter ipſius authoritatem: ita etiam honeſtum eſt, eadem exterius confiteri.

4. Secun

4. Secunda Concluſio. Externa confeſſio fidei non ſolùm eſt actus virtutis fidei quæ eſt in intellectu, ſed etiam virtutis fidei quæ eſt in voluntate. Ratio eſt, quia ab illa virtute imperatur. Cùm enim ſit actus liber, neceſſe eſt vt vel eliciatur, vel imperetur à voluntate: At non elicitur à voluntate: Ergo imperatur. Rurſum, cùm ſit actus honeſtus, debet imperari ab aliqua virtute, quæ eſt in voluntate. Denique cùm habeat eandem honeſtatem, quam habet aſſenſus fidei, debet imperari ab ea virtute, à qua imperatur aſſenſus fidei. Hic autem imperatur à virtute fidei, quæ eſt in voluntate: Ergo & externo confeſſio.

5. Tertia Concluſio. Externa confeſſio fidei in duobus conuenit cum interno aſſenſu fidei. Primò, quia vterque actus habet honeſtatem virtutis fidei, quæ eſt in intellectu, Secundò, vterque imperatur à virtute fidei, quæ eſt in voluntate. Similiter in duobus diſcrepat. Primò, quia externa confeſſio, cùm ſit actus corporeus & ſenſitiuus, immediatè elicitur ab externa potentia corporea & ſenſitiua. At internus aſſenſus cùm ſit intellectualis, immediatè elicitur à virtute fidei, quæ eſt in intellectu Secundò, internus aſſenſus intrinſecè honeſtus eſt: externa confeſſio ſolùm extrinſecè, quatenus eſt ſignum interni aſſenſus.

6. Ad 1. argumentum initio allatum reſpondeo, externam confeſſionem, quando coniuncta eſt cum interno aſſenſu, pertinere ad virtutem veracitatis, & ſimul ad virtutem fidei. Nam is qui confitetur fidem Chriſtianam, non ſolùm verax, ſed etiam fidelis eſt. Sicut è contrario, qui negat fidem Chriſtianam, non ſolùm mendax, ſed etiam infidelis eſt.

Ad 2. Sicut externa confeſſio fidei pertinet ad fidem, quando coniuncta eſt cum interno aſſenſu: ſic etiam externa negatio fidei pertinet ad infidelitatem, quando coniuncta eſt cum interna infidelitate.

Ad 3 Externa confeſſio, quatenus eſt voluntaria imperatur a virtute fidei, quæ eſt in voluntate, vt dictum eſt.

II. QVÆSTIO.

An confeſſio Fidei ſit neceſſaria ad ſalutem?

1. PRima Concluſio Externa confeſſio fidei eſt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate præcepti affirmatiui, quo iubemur profiteri fidem Chriſti ſuo tempore. Ita D. Thom. q. 3. art. 2. Et colligitur ex illo Rom. 10. 9. *Si confiteris in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, ſaluus eris. Corde enim creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Quæ verba explicans D. Auguſtinus in libro de fide & ſymbolo, cap. 1. ait: *Fides officium a nobis exigit & cordis & linguæ.*

2. Secunda Concluſio. Hoc præceptum, cùm ſit affirmatiuum, non obligat pro omni tempore, ſed pro aliquo. Tunc obligat, quando confeſſio fidei neceſſaria eſt vel ad honorem Dei, vel ad vtilitatem proximi. Tunc non obligat, quando ex confeſſione fidei nulla expectatur vtilitas, ſed tantùm turbatio infidelium. Tunc enim licet occultare fidem, vt notat D. Thomas art. 2. ad 3. Et hoc ſenſu interpretatur illud Matth. 7. 6. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Hæc concluſio magis explicabitur quæſt. 4.

III. QVÆSTIO.

An aliquando liceat negare Fidem, præſertim ad vitandam mortem?

1. REfert Euſebius lib. 6. hiſt. Eccleſiaſt cap 37. fuiſſe olim hæreticos, qui dicerent, non peccare eos, qui in perſecutionibus negant Chriſtum voce, dummodo eum corde confiteantur. Idem ſenſerunt Priſcillianiſtæ, & alij apud Valentiam qu. 3. p. 2.

2. Prima Concluſio. Nullo modo licitum eſt externá

voce

voce negare fidem Christianam, ne quidem ad euitandam mortem. Ita Dominicus Bannes q. 3. art. 2. dub. 1. & alij paſſim. Et colligitur ex illo Matth. 10. 33. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Et Lucæ 9. 26. *Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua.* Vnde Auguſtinus tract. 66. in Ioan. *Quanta in nobis vita eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare Chriſtum.* Et ratio eſt, quia nulla de cauſa licitum eſt mentiri. Mentiretur autem, qui externa voce negaret fidem Chriſti, quam interius profitetur. Deinde, quia datur præceptum affirmatiuum de confeſſione fidei, vt præcedenti quæſtione dictum. At omne præceptum affirmatiuum includit negatiuum de actu contrario, vt patet inductione.

3. Secunda Concluſio. Nullo etiam modo licitum eſt negare ſe Chriſtianum eſſe, propter eaſdem ferè rationes. Primo, quia hoc eſt negare Chriſtum. Secundò, eſſet mendacium. Et hoc bene confirmat Auguſtinus exemplo Petri, qui grauiter peccauit contra confeſſionem fidei, cùm negaret ſe noſſe Chriſtum. Hinc ſequitur, eos ſimili modo peccare, qui rogati an Chriſtiani ſint, reſpondent ſe eſſe Turcas, aut Iudæos, aut Gentiles, cùm reuera ſint Chriſtiani. Nam hoc ipſo negant ſe Chriſtianos eſſe.

4. Quæres, An is peccaret contra confeſſionem fidei, qui negaret ſe eſſe Sacerdotem aut Religioſum, ſi alioqui eſſet? Reſpondeo. Peccaret quidem mentiendo contra veritatem (& eſſet mendacium officioſum, & veniale, ſi fieret ſine damno alterius) non tamen peccaret contra confeſſionem fidei. Non enim negaret fidem, ſed ſtatum: Nec negaret ſe Chriſtianum eſſe, cùm multi ſint Chriſtiani, qui non ſunt Sacerdotes aut Religioſi: ſed negaret ſe eſſe in tali ſtatu vel ordine Chriſtianorum. Ita Caietanus & Azorius apud Thomam Sanches lib. 2. Moralium, c. 4. n. 10.

IV. QVÆ

IV. QVÆSTIO.

An aliquando liceat tacere Fidem, vel diſſimulare?

1. Aliud eſt negare fidem,aliud tacere, diſſimulare, occultare.Prius nunquam licet,vt dictum eſt.De poſteriori diſputamus. De quo poteſt eſſe duplex quæſtio. Vna,An aliquis poſſit tacere aut diſſimulare fidem, quando rogatur à Iudæis,Turcis, vel Gentilibus, an ſit Chriſtianus?vel ab hæreticis,an ſit Catholicus aut Pontificius? Altera, An aliquis exiſtens apud Gentiles vel hæreticos tempore perſecutionis, poſſit fugere, vel ſeſe occultare, ne cogatur reſpondere de rebus fidei,& periculum vitæ euadat?

2. Prima Concluſio. Is qui interrogatur ab infidelibus intuitu fidei ac religionis,an ſit Chriſtianus aut Catholicus,poteſt ſe habere 4.modis. 1. ſi apertè negat ſe eſſe talem. 2. ſi apertè confiteatur. 3. ſi penitus taceat. 4. ſi ambiguè reſpondeat, aut interrogantem eludat hoc vel ſimili modo,Quid ad te?Quorſum me rogas?Nunc quæritur,quid in his caſibus illi liceat,vel non liceat. Ac primò,non licet negare ſe Catholicum aut Chriſtianum eſſe,vt ſuprà dictum eſt.

3 Secundò,ſi interrogatur à publica perſona, non licet illi tacere,aut ambiguè tergiuerſari, ſed tenetur apertè confiteri ſe Catholicum aut Chriſtianum eſſe, etiam cum periculo vitæ. Si à priuata,poteſt tacere,aut eludere, nec opus eſt apertè confiteri ſe talem eſſe. Ita Sanches loco citato,n.6. vbi citat Valentiam & alios authores pro hac ſententia.

4. Prior pars colligitur ex illo Lucæ 9.26. *Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua.* At qui tacet aut diſſimulat quãdo à publica poteſtate interrogatur an ſit Chriſtianus,cenſetur erubeſcere confeſſionem Chriſti: Ergo in die Iudicij erubeſcet eum Chriſtus. Et confirmatur, quia exſtat

præceptum

præceptum affirmatiuum de confeſſione Chriſti, vt q. 2. dictum eſt. At hoc præceptũ debet in aliquo ſaltem caſu obligare. Non eſt autem alius caſus, in quo ſit maior neceſſitas confitendi fidem, quàm quando quis publica poteſtate interrogatur de fide. Quod ex D. Thoma q. 3. a. 2. ſic oſtendo. Tunc tenemur confiteri fidem, quando id exigit honor Dei: At honor Dei id maximè exigit in dicto caſu: Ergo in dicto caſu maximè tenemur confiteri fidem. Minor probatur, quia honor Dei eſt coniunctus cum honore fidei Chriſtianæ, cuius author eſt Deus: Ergo vbi honor fidei Chriſtianæ exigit confeſſionem, ibi etiam honor Dei eam exigit. At honor fidei tũc maximè exigit confeſſionem, quando maximè periclitatur; quod fit, cùm Chriſtianus à publica poteſtate interrogatur de fide. Nam ſi tunc profitetur fidem, oſtendit ſe magnum honorem illi deferre, quippe quam tanti facit, vt coram perſecutoribus audeat eam profiteri, & paratus ſit, ſi neceſſe eſt, vitã & ſanguinẽ pro ea profundere. Si non cõfitetur, oſtẽdit ſe contẽnere, & parui facere Chriſti fidem, quia nõ audet eam palã agnoſcere; ſed mauult iuratis illius hoſtib. ſubſeruire, quàm fidei patrociniũ ſuſcipere.

5. Poſterior pars colligitur ex differentia, quæ eſt inter publicam & priuatam perſonam. Nam publica habet ius & poteſtatem interrogandi, ac proinde interrogatus tenetur illi reſpondere. Non poteſt autem reſpondere, niſi quod verum eſt. Ergo ſi interrogatur an ſit Chriſtianus, tenetur reſpondere ſe Chriſtianum eſſe. At priuati homines non habent ius & authoritatem interrogandi & examinandi alios de rebus ad ſe non pertinentibus, ac proinde interrogati, non tenentur illis reſpondere. Poſſunt ergo vel tacere, vel interrogationem eludere, eo modo, quo ſuprà dictum eſt. Neque ſuo ſilentio aut eluſione ſignificant ſe non audere fateri veritatem, ſed ſe parui facere interrogationem eorum, quorum nihil intereſt ſcire quales ipſi ſint.

6. Dices

6. Dices 1. Perſona publica, de qua hîc agimus, eſt princeps vel magiſtratus infidelis, qui non habet poteſtatem examinandi Chriſtianos de ſua fide: Ergo doctrina noſtra nititur falſo fundamento. Reſpondeo. Apud ſuos ſubditos, & in ſuo regno vel prouincia, cenſetur habere talem poteſtatem, ac proinde eſt poſſeſſor bonæ fidei. Vnde fit vt ſine ſcandalo nemo poſſit illi reſiſtere, aut poteſtatem eius contemnere. Et ex hoc capite tenentur Chriſtiani reſpondere, interrogati de ſua fide.
7. Dices: Sicut cedit ad honorem Dei, quando quis confitetur ſe Chriſtianum eſſe apud perſonam publicam: ſic etiam, quando apud homines priuatos. Nam vtrobique ſignificat ſe magni facere ſuam fidem, & pro illa paratum eſſe mori. Ergo vtrobique tenetur confiteri fidem. Reſpondeo. Negatur conſequentia. Nam licet in vtroque caſu confeſſio fidei cedat ad honorem Dei, non tamen in vtroque caſu eſt neceſſitas confitendi fidem. In priori quidem eſt, quia neceſſe eſt reſpondere ei, qui habet publicam poteſtatem interrogandi, non autem ei, qui non habet.
8. Vbi notandum eſt, non ſolùm per confeſſionem fidei, ſed etiam per alios actus virtutum, præſertim religionis, honorem Deo exhiberi. Ex quo tamen non ſequitur, nos ſemper obligari ad huiuſmodi actus, qui cedunt ad honorem Dei: ſed tunc ſolùm, quando occurrit neceſſitas præcepti. Verbi gratia. Cedit ad honorem Dei, ſi Sacerdos quotidie offerat Deo ſacrificium, & tamen non tenetur id quotidie præſtare, ſed tunc ſolùm, quando ex præcepto obligatur.
9. Quæ dicta ſunt, intelligi debent cum hac limitatione: Niſi vtilitas proximorum aliud exigat. Nam fieri poteſt vt Chriſtianus, quando à priuatis hæreticis aut infidelibus interrogatur de ſua fide, ex hac parte teneatur confiteri ſe Chriſtianum eſſe, licet aliàs non teneretur, idque in duobus potiſſimum caſibus. Primò, ſi adeſſent

alij

alij Chriſtiani, qui grauiter offenderentur aut ſcandalizarentur ex ipſius ſilentio vel diſſimulatione. Secundò, ſi adeſſent hæretici aut infideles, qui benè affecti eſſent erga fidem Chriſtianam, & propter alterum, qui non auderet eam profiteri, inciperent dubitare de illius veritate. In vtroque caſu teneretur fateri ſe Chriſtianum. Sic intelligendus eſt D.Th.q.3.art.2.& Azor lib.8.inſt. moral.c.27.q.1.& Toletus lib.4.Sum.c.2.

10. Secunda Concluſio. Homo Chriſtianus, tempore perſecutionis, poteſt fugere vel ſe occultare, ne cogatur reſpondere de rebus fidei, & ſic periculum vitæ euadat. Eſt communis ſententia. Et colligitur ex illo Matth. 10. 23. *Cùm autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam.* Quod etiam confirmatur exemplo Pauli Apoſtoli, qui cum cuſtodirentur portæ ciuitatis, per murum in ſporta dimiſſus eſt, vt poſſet fugere. (Act. 9. 25. & 2. Cor. 11. 33.) Et ratio eſt, quia qui fugit in tali caſu, non ſignificat per ſuam fugam, ſe non eſſe Chriſtianũ, vel negare velle fidem Chriſti; ſed potius contrarium, ſe nolle fidem Chriſti negare, & ideo fugere periculum negandi; Vel certè, ſe cupere adhuc diutius viuere, vt poſſit fidem Chriſti propagare, quod omnino Paulum ſpectaſſe credibile eſt.

11. Poteſt tamen fieri, vt huiuſmodi fuga propter aliquam circunſtantiam fiat illicita: præſertim in Paſtore vel Epiſcopo, qui ratione officij tenetur manere apud ſuos ſubditos tẽpore perſecutionis, etiam cum periculo vitæ: idque ex duplici cauſa. Primò, ne ſubditi fideles, qui manent in perſecutione, relinquantur ſine Paſtore, cuius præſentia tunc maximè neceſſaria eſt. Nam vt rectè argumentatur Nicolaus Papa (cap. Sciſcitaris, 7. q. 1.) Si gubernator nauis in tranquillitate non debet deſerere nauim, multo minus in tempeſtate. Ex quo infert, neque Paſtorem in periculis perſecutionum debere ſuos ſubditos deſerere. Secundò, quia fuga Paſtorum

ſolet eſſe occaſio minoris æſtimationis fidei, vt inſinuat D.Tho. q.3.art.2. ad 2. Nam infideles inſultant Chriſtianis, & contemnunt eorum religionem, quando vident eam à propriis Paſtoribus, in caſu neceſſitatis, non defendi.

V. QVÆSTIO.

An aliquando liceat vſurpare ritus aut veſtimenta infidelium.

1. HActenus dictum eſt, quomodo Chriſtianus debeat ſe gerere circa confeſſionem propriæ fidei. Nunc videndum eſt, an poſſit aliquando ſimulare alienam ſectam. Quod dupliciter fieri ſolet. Primò, externis verbis, vt ſi dicat ſe Arianum, aut Iudæum, aut Turcam, aut Gentilem eſſe. Hoc nunquàm licet, vt ſuprà demóſtratum eſt: tum, quia hoc eſſet negare fidem Chriſti: tùm etiam, quia eſſet apertum mendacium in re graui. Secundò, externis ſignis cuiuſmodi ferè ſunt hæc. 1. Adorare idolum, vel incenſum illi offertre. 2. Orare cum hæreticis vel aliis infidelibus in publico loco. 3. Conciones eorum audire. 4. Sacramenta cum illis participare. 5. Carnes cum illis comedere diebus ab Eccleſia prohibitis. 6. Eorum veſtimentis vti.

2. Eſt ergo quæſtio, An liceat homini Chriſtiano & Catholico, apud hæreticos vel alios infideles, vſurpare huiuſmodi ſigna, vt occultet ſe Chriſtianum & Catholicum eſſe, ne fortè cognitus occidatur. Aliqui generatim putant licere, modò fiat animo ſimulandi tantùm, ſine interna voluntate profitendi falſam ſectam & religionem. Ita Adrianus in 4. quæſt. 1. de Baptiſ. in reſponſione ad 5. Argum. Et videtur eſſe ſententia D. Hieronymi in cap. 2. ad Galat. vbi ait: *Vtilem eſſe ſimulationem, & aſſumendam in tempore.* Et excuſat Apoſtolos, qui per ſimulationem vſurparunt ceremonias Moſaicas, quæ tamen erãt non ſolum mortuæ, ſed etiam mor-

tiferæ,

ſiferæ, vt loquuntur Scholaſtici, id eſt, non ſolùm erant abrogatæ, ſed etiam illicitæ.
3. Hæc ſententia probatur primò, exemplo Iehu Regis Iſraëlitarum, qui ſimulabat ſe velle ſacrificium offerre idolo Baal, vt haberet occaſionem occidendi omnes Sacerdotes Baal, qui erãt in templo congregati. (4. Reg. 10. 19.) Quam ipſius ſimulationem etiam Deus approbauit, (vt notat Adrianus,) cùm dixit ad Iehu: *Studiosè egiſti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis.* (ibidem. v. 30.)
4. Secundò, probatur exemplo Dauidis, qui immutãdo faciem ſuam coram Rege Achis, ſimulabat ſe ſtultum eſſe, vt euaderet periculũ mortis, quod putabat ſe imminere. (2. Reg. 21. 13.) Vtroque exemplo vtitur Hieron. & ex illo Adrianus ad hanc ſententiam confirmandam. Et ſubdit Hieronymus: *Nec mirum iuſtos homines aliqua ſimulare pro tempore ob ſuam & aliorum ſalutem, cùm & ipſe Dominus noſter non habens peccatum nec carnem peccati, ſimulationem peccatricis carnis aſſumpſerit, vt condemnans in carne peccatum, nos in ſe faceret iuſtitiam Dei.*
5. Tertiò, Exemplo Eliſæi Prophetæ, qui etiam approbauit ſimulationem in cauſa religionis. Nam, (vt habetur. 4. Reg. 5. 19.) cùm Naaman Syrus, vt ſatisfaceret ſuo Regi Gentili, ſtatuiſſet animo ſimulato in templo Remmon adorare, petiuit ab Eliſæo, vt pro ſe oraret Deum, vt hæc culpa ipſi ignoſceretur. Eliſæus autem reſpondit: *Vade in pace.* Quaſi diceret; Poteris hoc bona conſcientia facere, ſi non habes animum adorandi falſum Deum, ſed tantùm ſimulandi adorationem.
6. Quartò, Accedit ratio, quia ſimulatio falſæ religionis, nec eſt contra præceptum affirmatiuum, nec contra negatiuum: Ergo nullo modo eſt peccatum. Prior pars patet, quia affirmatiuum non obligat, niſi in certis caſibus, vt dictum eſt: Ergo ſi quis extra illos caſus ſimularet falſam religionem, non peccaret contra illud præceptum. Poſterior etiam patet, quia præceptum.

negatiuum ſolum prohibet, ne quis neget fidem ex vera intentione negandi: At qui ſimulat falſam religionem, non intendit negare fidem, ſed ſolùm quærit aliquam vtilitatem vel ſuam, vel aliorum: Ergo non peccat contra præceptum negatiuum.

7. Quintò, probatur à ſimili, quia in aliis rebus licet vti ſimulatione, quando non vrget præceptum confitendi veritatem, vt ſi quis non legitimè examinetur à Iudice, poteſt diſſimulare veritatem, & Iudicem eludere: Ergo idem licebit facere in rebus fidei, præſertim ſi fiat ſine ſcandalo.

8. Notat Valentia q.3. p. 2. dubio 4. hanc opinionem non videri omnino improbabilem. 1. Propter authoritatem Hieronymi & Adriani. 2. Propter exempla & argumenta, quibus confirmata eſt. 3. Quia tametſi videatur fauere ſententiæ Priſcillianiſtarum, & aliorum hæreticorum, de quibus q.3. dictum eſt, multùm tamen ab ea differt. Nam illi dicebant, in omni caſu licitum eſſe negare veram fidem, & falſam profiteri, etiam cum mendacio & periurio, vt refert Aug. partim in lib. contra mendac. c. 2. partim hæreſi 70. vbi citat hoc illorum dogma: *Iura, periura, ſecretum prodere noli.* At Hieronymus, & Adrianus non defendunt mendacium, periurium, aut ſcandalum, ſed ſolam ſimulationem, quæ ſine illis eſſe poteſt.

9. Alij tamen authores non probant hanc opinionem generatim acceptam, ſed vtuntur diſtinctione. Nam externa ſigna, quibus ſimulari poteſt falſa religio, tametſi multa ſint, vt dictum eſt, poſſunt tamen reuocari ad duo capita. Quædam enim propriè ſpeciatim inſtituta ſunt ad cultum falſæ religionis. Alia verò, tametſi pirora ſint infidelium, non tamen inſtituta ſunt ad cultum falſæ religionis, ſed ad alium finem. Docent igitur propria eſſe illicita, & contra confeſſionem fidei, non item poſteriora. Ita Alexander Alenſis, Antoninus,

ninus, Nauarrus, Bannes, & alij apud eundem Valentiam loco citato.

10. Vt hæc doctrina melius intelligatur, & ad particulares caſus accommodari poſſit, ſigillatim agendum eſt de illis ſignis, quæ initio enumerata ſunt, & ſimul contraria argumenta diſſoluenda. Quod faciam per ſequentia dubia.

11. Primum Dubium. An homini Chriſtiano liceat per ſimulationem adorare idola, vel incenſum illis adolere? Reſpondeo. Non licet. Probatur 1. ex illo 2. Corinth. 6. 14. *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? aut quæ conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?* Vbi Apoſtolus damnat omnem communicationem cum infideli, quatenus infidelis eſt; ac præſertim communicationem in cultui dololatrico, ſeu adoratione falſorum Deorum. Deinde exemplo Marcellini Pontificis, quem omnes fatentur grauiſſimè peccaſſe, quod ob metum mortis idolis ſacrificauerit, vt conſtat ex Pontificali Damaſi, ex Concilio Sinueſſano, & ex epiſtola Nicolai primi ad Michaëlem. Tertiò, exemplo multorum Martyrum; qui potuiſſent per ſimulatam actionem ſacrificandi aut adorandi effugere mortem: Et tamen mori maluerunt, quàm hoc facere, quia putarunt hanc ſimulationem eſſe prohibitam. Quartò, ex conſuetudine Eccleſiæ. Nam olim tempore Origenis ſolebant Chriſtiani ſtudiosè vitare omnes externos ritus gentilium in feſtis & ſacrificiis. Vnde cum Celſus hæreticus hoc illis exprobraret, defenſi ſunt ab Origene, libro 8. contra Celſum.

12. Et ratio eſt, quia nullo modo licitum eſt mendacium. At qui per fictionem vel ſimulationem adorat idola, committit mendacium, non quidem verbo, ſed facto, quia ſignificat ſe eſſe idololatram, cùm non ſit: Ergo nullo modo hoc illi licet. Nec obſtat exemplum

✝ Naaman Syri, qui adorauit in templo Remmon. Nam ipſius adoratio non fuit ceremonia religioſa, de qua hîc agimus, ſed politica, vt paulò poſt dicam.

13. Secundum Dubium. An liceat orare cum hæreticis, aut aliis infidelibus in publico loco? Reſpondeo. Si naturam rei ſpectes, noc eſt per ſe malum, ſed indifferens ire ad templa hæreticorum aut gentilium. Poteſt ergo, ratione circunſtantiarum, vel benè, vel malè fieri. Malè quidem, ſi fiat animo profitendi falſam religionem, vel cum aliorum offenſione & ſcandalo, vel denique cum noſtro vel alieno periculo. Bene, ſi his omnibus ſecluſis, bona intentione oremus Deum; Et aliunde ſit rationabilis aliqua neceſſitas, cur ibi potius, quàm alibi id præſtare opus ſit. Quod duplici exemplo declarari poteſt. Primò, exemplo Catholicorum, qui habitant permixti cum hæreticis. Nam ſi Princeps illorum ſit hæreticus, & mandet, vt omnes ſubditi, cuiuſcunque ſint fidei, orationis cauſa ad idem templum conueniant; poterunt Catholici bona conſcientia id præſtare, modò Princeps non mandet hoc in odium aut detrimentum religionis, ſed ob alium finem licitum ac honeſtum. (Ita Azor libro 8. inſtit. moral. capite 27. quæſtione 5.) Deinde, exemplo ſerui Chriſtiani, qui apud Turcas, vel Gentiles captus eſt. Nam ſi Dominus illius velit vti ipſius ſeruitio, non ſolum domi, ſed etiam in templo poteſt ſeruitium illi præſtare: & dum præſtat, ſimul animum, orandi ſtudio, ad Deum attollere. Ita Azor ibidem, quæſt. 7.

✝ 14. Et hoc fecit Naaman Syrus, quando adorauit in templo Remmon. Nam adoratio ipſius non erat actus religionis quo colebat falſum Deum; ſed erat ſeruitium politicum, quod licitè præſtabat ſuo Regi. Vnde magna fuit differentia inter ipſum & Regem. Nam adoratio Regis fiebat intuitu religionis. Cùm enim eſſet homo gentilis, colebat idolum externa adoratione, ſeu genufle

genuflexione. Adoratio verò alterius fiebat intuitu obſequij ciuilis. Cùm ergo flectebat genu ante idolum, non alio animo faciebat, quàm vt ſuo Regi ſimiliter genua flectenti, famulandi ſtudio ſubſeruiret. Ita Abulenſis in librum quartum Regum, capite 5. quæſtione 25. Lyranus ibidem circa textum, & Azor loco citato. Pro quo notandum eſt, fuiſſe morem Regis Syriæ, vt inniteretur humeris alterius, ſiue in templo, ſiue in foro; & ideo famulum, cuius humeris innitebatur, debuiſſe ex officio hoc obſequium illi præſtare, vbicunque Rex eſſet. Si ergo Rex vel ſtaret, vel ambularet, vel genuflecteret, neceſſe erat famulum etiam ſtare, vel ambulare, vel genuflectere, non intuitu religionis, ſed ratione politici obſequij, quod quilibet ſeruus tenetur exhibere ſuo Domino.

15. Dices: Si Naaman potuit adorare in templo Remmon, eo modo, quo iam explicatum eſt; quare ergo petiuit ab Eliſæo, vt à Deo impetraret illi remiſſionem ſeu condonationem huius facti? Reſpondeo. Hoc ideò fecit, quia putabat eſſe peccatum. Eliſæus autem reſpondit, non eſſe.

16. Tertium Dubium. An liceat conciones hæreticorum audire, præſertim in illis locis, vbi Catholici hæreticis permixti ſunt? Ratio dubitandi eſt, quia talis ceremonia eſt inſtituta ad cultum falſæ religionis: Ergo ſemper eſt illicita, iuxta authores qui numero 9. citati ſunt. Contrà verò eſt, quia multi viri boni ſine ſcrupulo audiunt conciones hæreticas, quos damnare non poſſumus. Reſpondeo. Aliud eſt, habere conciones hæreticas, aliud, audire. Prius per ſe malum eſt, quia nunquam licet docere hæreſim. Poſterius ex ſe indifferens eſt, & poteſt benè ac malè fieri: Malè quidem, ſi fiat vel animo diſcēdi hæreſim, vel cum ſcandalo aliorum, vel cum periculo ſubuerſionis. Benè, ſi his malis ſecluſis, fiat in eum finem, vt hæreticorum

errores facilius ac ſecurius refutentur.

17. Hinc patet, tametſi actio docendi hæreſim per ſe inſtituta ſit ad cultum falſæ religionis, & ideo ſemper illicita; tamen actionem audiendi conciones hæreticas non eſſe determinatam ad vnum finem, ſed ad varios inſtitui ac ordinari poſſe. Primò, ad cultum falſæ religionis. Sic illicita eſt. Secundò, ad confutationem erroris. Sic licita eſt, modò abſit ſcandalum & periculum. Idem fit in contrario. Nam etiam audire fidem Chriſti, poteſt referri ad diuerſos fines. Primò, ad diſcendam fidem Chriſti. Sic olim faciebant multi Iudæi & gentiles, qui à Chriſto & Apoſtolis conuertebantur. Secundò, ad oppugnendam fidem Chriſti. Sic faciebant Phariſæi, & nunc Prædicantes Lutherani ac Caluiniſtæ.

18. Quartum Dubium. An liceat Sacramenta cum hæreticis participare? Reſpondeo 1. Certum eſt, non licere cum Caluiniſtis & Lutheranis Euchariſtiam participare, quia vel ipſi non habent verum Sacramentum Euchariſtiæ, ex defectu Sacerdotum conſecrantium: Vel, ſi aliquando habent, quod rarum eſt, docent peculiarem errorem fidei circa idem Sacramentum. Nam Caluiniſtæ negant Corpus & Sanguinem Chriſti realiter eſſe in Sacramento. Lutherani, concedunt quidem adeſſe, ſed ſimul affirmant, manere ſubſtantiam panis & vini cum ſubſtantia Corporis & Sanguinis Chriſti. Si ergo Catholici cum illis communicarent, viderentur fauere ipſorum errori.

19. Reſpondeo 2. Etiam certum eſt, non licere Baptiſmum petere à Lutheranis aut Caluiniſtis extra caſum neceſſitatis; quia licet ipſi verũ Baptiſmum adminiſtrent, adhibita legitima materia & forma cum intentione baptizandi, tamen cum eundem Baptiſmum poſſimus petere à Catholicis, impium & ſcandaloſum eſt confugere ad hæreticos. Dixi, extra caſum neceſſi-

tatis,

catis. Nam ſi eſſet vrgens neceſſitas,& non adeſſet Catholicus, qui Baptiſmum conferret, liceret accipere ab hæretico. Ratio eſt, quia Baptiſmus, qui à Lutheranis & Caluiniſtis confertur, non eſt inſtitutus ad cultum falſæ, ſed veræ religionis. Eſt enim idem Baptiſmus cum noſtro: nec in eo diſſerunt Lutherani & Caluiniſtæ à nobis. Igitur in neceſſitate poſſumus illum ab ipſis petere.

20. Reſpondeo 3. Denique certum eſt, generatim, loquendo, non licere Catholicis Matrimonium contrahere cum hæreticis. Primò, quia facerent contra apertam prohibitionem Eccleſiæ. (cap. *Caue*. & cap. *Non oportet*. 28. q. 1.) Secundò, præberent aliis ſcandalum. Tertiò, ſe & liberos ſuos exponerent periculo ſubuerſionis. Quartò, committerent ſacrilegium, prophanando Sacramentum Matrimonij, dum illud hæreticis adminiſtrarent. Quæ omnia fusè proſequitur noſter Serarius in peculiari tractatu, cui titulus eſt, *De Catholicorum cum hæreticis Matrimonio*.

21. Solet tamen ſpeciatim diſputari, An Catholici in Germania poſſint contrahere cum hæreticis, præſertim cum iam vſu id receptum ſit. Affirmant Azor lib. 8. Inſt. Moral. cap. 11. quæſt. 5. & Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſp. 27. n. 5. qui citant pro ſe Nauarrum. Alij negant. Ego ſic ſentio: Catholicos in Germania poſſe aliquando excuſari à tribus prioribus peccatis iam enumeratis. A primo, quia canones illi, qui prohibent talia Matrimonia, vel non ſunt recepti in Germania, vel certè per contrariam conſuetudinem abrogati. A ſecundo, quia in Germania ceſſat ſcandalum. A tertio, quia fieri poteſt, vt coniunx Catholicus ſit tam firmus & fundatus in fide, vt non ſit periculum ſubuerſionis. Deinde, poteſt ab initio contractus excipere, vt proles Catholicè educetur. De quarto plus dubij eſt, an poſſint excuſari à ſacrilegio. Occurrunt duo modi excuſandi. Vnus, ſi

Catholicus inculpabiliter ignoret contractum eſſe ſacrilegum. Alter, ſi habeat certam ſpem de conuerſione alterius, quod dupliciter fieri poteſt. Primò, ex parte Catholici, vt ſi ipſe ſperet cum gratia Dei ſe effecturum, vt vxor hæretica conuertatur. Secundò, ex parte vxoris hæreticæ, vt ſi ipſa ſic affecta ſit, vt omnino cupiat eſſe Catholica. Hæc poſterior ſpes ſufficit ad licitè contrahendum. Sed de hac re plura in materia de Sacramentis.

22. Quintum Dubium. An liceat homini Catholico diebus ab Eccleſia prohibitis comedere carnes in hoſpitiis hæreticorum, vt hoc modo diſſimulet ſe eſſe Catholicum, ad vitandum periculum, quod illi creari poſſit, ſi cognoſceretur eſſe Catholicus. Ratio dubitandi eſt, quia non licet negare veram fidem, & falſam profiteri. At ſi Catholicus tali tempore comederet carnes, iam ipſo facto ſignificaret, ſe non eſſe Catholicum, ſed Lutheranum aut Caluiniſtam. Et confirmatur exemplo Eleazari, qui in ſimili caſu, elegit mori potius quàm ſuillam carnem comedere, quæ Iudæis erat prohibita. (2. Machab. 6. 18.)

23. Reſpondeo. Catholicus in tali caſu poteſt duobus modis ſe gerere. Primò, poteſt prætexere aliam cauſam, cur velit abſtinere à carnibus, vt v. g. debilitatem ſtomachi, vel nauſeam, vel aliquid ſimile: modo fiat ſine mendacio. Secundò, ſi vel non occurrit, vel certè non putatur ſufficere huiuſmodi excuſatio, tunc diſtinguendum eſt. Nam ſi ſit apud Lutheranos, vbi non eſt periculum vitæ, ſed tantum irriſionis, debet abſtinere à carnibus, & ſe Catholicum fateri: cùm irriſio non ſit tanti momenti, vt propter illam debeat violari lex Eccleſiæ. Si autem ſit apud Caluiniſtas, & maximè in Anglia, vbi viget perſecutio, ita vt ſine vitæ periculo non poſſit fateri ſe eſſe Catholicum; licebit illi, ſecluſo ſcandalo, veſci carnibus, & hoc modo, ad vitandam mortem,

tem, Catholicam fidem diſſimulare. Ita Azor lib. 8. cap. 27. quæſt. 3.

24. Ratio eſt, quia eſus carnium non eſt inſtitutus ad profeſſionem falſæ religionis, cùm ſit per ſe indifferens: Nec abſtinentia à carnibus inſtituta eſt ab Eccleſia ad diſcernendos Catholicos ab hæreticis, ſed ob alium finem, nempe ad caſtigandam carnem, & immoderatam eius libidinem refrænandam. Lex autem humana non obligat cùm periculo vitæ, quando vtilitas, quæ naſcitur ex legis obſeruatione, non eſt tanti momenti, quanti eſt vita hominis Catholici, vt in tractatu de Legibus cap. 6. quæſt. 4. explicatum eſt: in hoc autem caſu, quæ vtilitas ſperari poteſt, ſi Catholicus abſtinendo à carnibus, prodat ſe Catholicum eſſe? Vix alia, quàm vt acuat in ſe furorem Caluiniſtarum; & cogatur alios Catholicos patefacere, ac in idem vitæ diſcrimen adducere. Sic in Anglia vſitatum eſt.

25. De Eleazaro fuit alia ratio. Primò, quia non erat lex humana, ſed diuina, quæ prohibebat carnem ſuillam. Diuina autem magis obligat quam humana. Secundò, publicè conſtabat, Eleazarum eſſe Iudæum: Et hoc agebatur, vt Iudaicam religionem, quæ erat vera, tranſgreſſione legis palam abiuraret: ex quo magnum ſcandalum apud alios Iudæos, qui præſentes aderant, fuiſſet ſecuturum, vt ipſemet fatebatur. Si nunc eodem modo conſtaret, aliquem eſſe Catholicum, & in odium Catholicæ religionis publicè iuberetur legem Eccleſiaſticam violare, deberet mortem potius eligere; quàm id facere. Aliud eſt, quando id non conſtat: Et ſine vllo ſcandalo & contemptu omittitur id, quod lege humana conſtitutum eſt.

26. Sextum Dubiũ. An liceat homini Chriſtiano, quando inter infideles verſatur, aſſumere veſtem, vel aliud ſignum externum, quod proprium eſt hominibus illius ſectæ, apud quos agit. V. g. An liceat in Turcia, aſſu-

mere habitum, qui Turcarum proprius eſt. Et ſic de aliis. Idque eo ſolùm fine, vt occultet ſe Chriſtianum eſſe, ne fortè cognitus occidatur.

27. Nota, veſtem (vel aliud ſignum externum) tribus modis poſſe eſſe propriam infidelium. Primò, vt ſit propria alicuius falſæ ſectæ, propter finem politicum, nempe, vt homines vnius ſectæ, per veſtem ſeu habitum ſibi proprium, diſtinguantur ab hominibus alterius ſectæ. Sic Turcæ geſtant albam Tobaliam in capite, quam alij infideles non geſtant. Et Iudæi, Romæ quidem, geſtant flauum ſignum in pileo; Francfurti verò, flauum circulum in pallio, quo ab aliis, non modò Chriſtianis, ſed etiam infidelibus ſecernuntur. Secundò, vt ſit propria alicuius falſæ ſectæ, non propter finem politicum, ſed ad eam ipſam ſectam profitendam ſeu proteſtandam. Nam ſicut inter Chriſtianos, qui publicè geſtant Roſarium, profitentur ſe Catholicos eſſe: ſic inter infideles, qui geſtant hunc vel illum habitum (quem ipſi norunt) profitentur ſe eſſe huius vel illius ſectæ. Tertiò, vt ſit propria alicuius falſæ ſectæ, ad cultum falſò Deo exhibendum. Sic Mauri dicuntur habere ſpecialem veſtem, in qua eſt imago Mahumeti aut Lunæ, ad diuinum cultum deſtinatam.

28. Hoc poſito, tres ſunt probabiles opiniones. Prima eſt, Nullo modo, ne quidem ad mortem vitandam, licitum eſſe homini Chriſtiano, aſſumere aliquam veſtem vel habitum, qui ſit proprius infidelium, quocunque tandem modo proprius ſit: Et eos peccare mortaliter, qui aſſumunt. Ita Caietanus in 2.2. quæſt. 3. art. 2. & Toletus lib 4. Summæ, cap. 2. vbi dicit eſſe communem ſententiam. Ratio eſt, quia qui geſtat proprium habitum alicuius ſectæ, profitetur ſe eſſe illius ſectæ: ſicut, qui Romæ geſtat flauum ſignum in pileo, profitetur ſe eſſe Iudæum: Et qui in Turcia geſtat albam Tobaliam in capite, profitetur ſe eſſe Turcam. At nun-

quam

quam licitum eſt profiteri falſam ſectam: Ergo nunquam licitum eſt geſtare proprium habitum alicuius falſæ ſectæ. Et confirmatur, quia perinde eſt, ſiue quis verbo, ſiue facto profiteatur falſam religionem: At verbo profiteri, nunquam licet: Ergo nec facto.

29. Altera eſt, Licitum eſſe homini Chriſtiano, ad vitandam mortem (quando præceptum confeſſionis fidei non obligat) aſſumere proprium habitum alicuius falſæ ſectæ, qui inſtitutus eſt ad dignoſcendam vnam ſectam ab alia: Itemque, qui inſtitutus eſt ab ipſis infidelibus ad falſam ſectam profitendam vel proteſtandam: Non tamen, qui ſpecialiter determinatus ſit ad cultum vel honorem falſis Diis exhibendum. Ita Azor lib. 8. inſtit. Moral. cap. 27. quæſt. 4. & Thomas Sanchez lib. 2. Moral. cap. 4. num. 19. & ſequentibus.

30. Prima pars probatur, quia talis habitus, tametſi proprius ſit alicuius falſæ religionis, ad eam ab aliis diſcernendam, hoc tamen non habet ex natura ſua, ſed ſolùm ex ordinatione alicuius vel aliquorum hominum: Sicut quod flauum ſignum in pileo ſit proprium ſymbolum Iudæorum, non eſt ex natura rei, ſed ex ſolo mandato Pontificis, qui voluit, vt per hoc ſymbolum Iudæi, qui Romæ ſunt, diſcernerentur ab aliis, qui Iudæi non ſunt.. Ergo ex natura ſua manet indifferens ad aliquid aliud ſignificandum. Imò, non obſtante hoc Pontificis decreto, poſſet Rex Galliæ in ſuo regno ordinare, vt omnes Catholici vtantur eodem ſymbolo, quo ab Hugonottis diſtinguantur. Sicut ergo Catholici in Gallia per hoc ſymbolum non profiterentur ſe Iudæos eſſe, ita nec alij Chriſtiani, qui vtuntur eodem ſymbolo ad periculum mortis euitandum.

31. Et confirmatur primò, quia ſi eſſet peccatum mortale, vti tali habitu, ſequeretur hos omnes peccare mortaliter. Primò, Turcas, portando habitum Turcicum. Secundò, Iudæos, portando flauum ſignum in pileo.

Tertiò,

Tertiò, Pontificem, mandando & ordinando, vt Iudæi portent eiuſmodi ſignum. Qui enim mandat vt alius, peccet mortaliter, etiam ipſe peccat mortaliter. Quartò, Chriſtianos, qui in ſuis triremibus vtuntur ſignis Turcarum, vt incolumes euadant. Quintò, Speculatores Chriſtianorum Principum, qui in proprio Turcarum habitu, expiſcantur arcana ipſorum conſilia. Sextò, Catholicos, qui in bello contra Hugonottos, affigunt ſigna vexillis ſuis, quæ Hugonottorum propria ſunt. Quis autem credat hæc omnia eſſe peccata mortalia?

32. Confirmatur 2. Ex differentia, quæ eſt inter voces & alia ſigna externa. Nam voces, generatim loquendo, ex natura ſua inſtitutæ ſunt ad ſignificandos animi conceptus. Quod autem hæc vox in particulari ſignificet hunc animi conceptum in particulari, hoc quidem non habet ex natura ſua, ſed communi hominum placito ſeu conſenſu, qui in iſta re conſtans eſt. At veſtes & ſimilia ſigna externa nullo modo ex natura ſua inſtituta ſunt ad falſam religionem ſignificandam aut profitendam: Ergo ex natura ſua ſunt indifferentia ad aliquid aliud ſignificandum. Sicut ergo ex ſola volūtate paucorum determinata ſunt ad falſam ſectam ſignificandam, ſic ex aliorum voluntate poſſunt determinari ad contrarium, vel diuerſum ſignificandum. Quidquid enim ex natura ſua indifferens eſt ad multa, tam benè determinari poteſt ad vnum ex illis, quàm ad alterum.

33. Secunda pars probatur ex dictis, quia illa inſtitutio infidelium, qua ipſi ordināt, vt hæc vel illa veſtis ſit proteſtatio huius vel illius ſectæ, non poteſt mutare naturam veſtium, ac proinde non poteſt efficere, vt hæc veſtis ex natura ſua non maneat indifferēs ad aliquid aliud proteſtandum. Sicut ergo, cùm ex ſe indifferens ſit, potuit ab infidelibus deputari ad falſam ſectam profitendam; ita poteſt à Chriſtianis deputari ad aliquid aliud profitendum. Cur enim non liceat Chriſtianis aſſumere

aliquam

aliquam veſtem in bonum vſum, quam infideles aſſumunt in malum? Vbi notandum eſt, infideles peccare, quando vtuntur habitu, qui ab ipſis inſtitutus eſt ad profitendam falſam fidem: Non item, quando vtuntur habitu, qui vel ab ipſis, vel à Pontifice inſtitutus eſt ad diſcernendam vnam ſectam ab alia. Nam aliud eſt, externo ſigno profiteri falſam fidem, quod non licet: aliud externo ſigno diſtinguere vnam ſectam ab alia, quod licet.

34. Tertia pars probatur, quia omnis cultus, qui exhibetur falſis Dijs, eſt idololatricus: Ergo qui per ſpecialem veſtem ad id deputatam, exhibet talem cultum, committit peccatum idololatriæ.

Dices: Licet huiuſmodi veſtis ſpeciali ratione ab ipſis infidelibus deputata ſit ad cultum idololatricum, nihilominus ex natura ſua manet indifferēs, vt iam dictum eſt: Ergo à Chriſtianis poteſt deputari ad alium vſum, in quo nullum ſit peccatum. Reſpondeo. Quando veſtis ex ſola voluntate infidelium deputatur ad malum vſum, tunc à Chriſtianis poteſt determinari ad bonum vſum. Et ſic intelligi debent, quæ ſuprà dixi. Quando autem veſtis non ſolùm ex voluntate infidelium, ſed etiam per expreſſam formam vel effigiem determinatur ad cultum idololatricum, vt v. g. per effigiem idoli, vel falſi numinis, tunc à Chriſtianis non poteſt publicè vſurpari (niſi in comœdiis) quamdiu retinet illam formam vel effigiem ſibi impreſſam. Nam tunc, moraliter loquendo, non ſolùm ex intentione hominum, ſed etiam quodammodo ex parte rei, propter effigiem reipſa impreſſam, cenſetur determinari ad idololatriam.

35. Tertia opinio eſt quaſi media inter duas præcedentes & tria dicit. Primò, licitum eſſe Chriſtianis, ad vitandam mortem (quando præceptum confeſſionis fidei non obligat) vſurpare veſtem, quæ ſit propria infidelium, propter ſolum finem politicum, nempe ad diſtin-

diſtinguendos homines vnius religionis ab hominibus alterius. In eo couſentit cum ſecunda opinione. Secundò, Non eſſe licitum Chriſtianis vſurpare veſtem, quæ ſpeciatim deputata ſit ad cultum falſæ religionis. In eo conſentit cum vtraque. Tertiò, Nec eſſe licitum vſurpare veſtem, quæ inſtituta ſit ad falſam ſectam profitendam vel proteſtandam. Quod eſt contra ſecundam opinionem. Et probatur ex dictis. Primò, quia perinde eſt, ſiue quis verbo, ſiue facto profiteatur falſam religionem: At verbo profiteri nunquam licet, vt concedunt authores 2. opinionis: Ergo nec facto. Maior eſt D. Thomæ quæſt. 111. art. 1. vbi ſic ait: *Non refert autem, vtrum aliquis mentiatur verbo, vel quocunque alio facto.* Ergo à pari, Non refert, vtrum aliquis voce, vel alio externo ſigno profiteatur falſam ſectam. Nam obſtat differentia, quam aſſignant prædicti authores inter voces & alia ſigna externa. Tametſi enim metaphyſicè & abſtractè loquendo, vera ſit; tamen moraliter, & in caſu particulari non videtur habere locum. Nam ſicut hæc veſtis ex ſola hominum voluntate determinatur ad hanc falſam ſectam profitendam; ita etiam hæc vox ex ſolo hominum placito determinatur ad hunc animi conceptum ſignificandum. Rurſum, ſicut hæc veſtis ab alio determinari poteſt ad aliquid aliud profitendum; ita hæc vox ab alio determinari poteſt (quod ſæpe fit) ad aliquid aliud ſignificandum. Denique, ſicut is, qui verbo vſitato profitetur ſectam Turcarum, moraliter ab omnibus habetur pro Turca; ita etiam is, qui veſte vel ſigno vſitato profitetur eandem ſectam, ſimiliter habetur pro Turca. Ergo moraliter loquendo, vix apparet differentia.

36. Secundò, quia nunquam licet vſurpare veſtem, aut aliud ſignum externum, quod ad cultum falſæ religionis inſtitutum eſt, vt etiam concedunt authores 2. opinionis: At veſtis, quæ deputata eſt ad profeſſionem ſeu

proteſta

proteſtationem falſæ ſectæ, conſequenter deputata eſt ad cultum falſæ religionis. Ergo nunquam licet illam vſurpare. Minor probatur, quia ipſamet profeſſio ſeu proteſtatio cuiuſcunque religionis, ex natura ſua ordinatur ad cultum eiuſdem religionis. Nec vllus poteſt eſſe maior cultus alicuius ſectæ vel religionis, (loquor de externo cultu, de quo ſolo hîc agimus) quàm publica ipſius profeſſio ſeu proteſtatio, externo ſigno facta, vt patet inductione.

Nam in veteri Teſtamento, præcipuus cultus fidei ac religionis Iudaicæ conſiſtebat in ſacrificiis & Sacramentis Moſaicis. Quare hoc? Quia per ipſa ſacrificia & Sacramenta Moſaica profitebantur & proteſtabantur homines fidem ac religionem Iudaicam. Similiter in nouo Teſtamento, præcipuus cultus exhibetur fidei ac religioni Chriſtianæ per Baptiſmum & ſacrificium Miſſæ. Quare hoc? quia ipſa Baptiſmi ſuſceptio, & ſacrificij Miſſæ oblatio, eſt quædam realis profeſſio fidei ac religionis Chriſtianæ.

37. Vnde ſic concludo: Omne ſignum vel ceremonia externa, quæ inſtituta eſt ad proteſtandam aliquam fidem vel religionem, ex natura ſuæ inſtitutionis ordinatur ad cultum illius fidei ac religionis: At quædam veſtes infidelium inſtitutæ ſunt ad proteſtandam falſam religionem: Ergo ex natura ſuæ inſtitutionis ordinantur ad cultum falſæ religionis: Ergo nullo modo licet eas vſurpare. Hæc opinio ſic explicata videtur eſſe probabilis.

38. Adhuc ſupereſt vna difficultas, ſimilis præcedenti. In præcedenti quæſitum fuit, An liceat homini Chriſtiano inter infideles verſanti vſurpare aliquam veſtem vel ſignum, quod eſt proprium infidelium? Nunc quæritur, An liceat homini Chriſtiano inter infideles verſanti, deponere aliquam veſtem vel ſignum, quod eſt proprium Chriſtianorum, vt ſic diſſimulet ſe eſſe Chri-

ſtianum. V. G. Si Turca in ſuo regno conſtitueret legem, vt omnes Chriſtiani, qui in illo regno ſunt, vtantur peculiari veſte, qua agnoſcantur eſſe Chriſtiani; an liceat alicui Chriſtiano, propter periculum mortis, eam veſtem deponere, ne agnoſcatur. Aliqui reſpondent cum hac diſtinctione. Si illa veſtis, vel aliud ſignum publica lege inſtitutum ſit, propter finem tantum politicum, nempe vt in Republica diſcernantur Chriſtiani ab infidelibus, tunc licet. Si autem publica lege inſtitutum ſit ad ſignificandam Chriſtianæ fidei profeſſionem, tunc non licet, præſertim ſi illa lex paſſim obſeruetur, & ſit in vigore Ita Caietanus ſuprà. Ratio eſt, tum quia illa lex in tali caſu non debet negligi: tum etiam, quia habet vim interrogationis de fide, publica authoritate factæ. Qui autem publica authoritate interrogatur de fide, tenetur eam confiteri.

39. Alij rectius docent in vtroque caſu licere, ad vitandam mortem, modò abſit ſcandalum, & aliunde præceptum confeſſionis fidei non obliget. Ita Sanchez loco citato, n. 29. & alij ab eo citati. Ratio ſumitur à contrario, quia ſi non liceret dimittere eiuſmodi veſtem aut ſignum, ad vitandam mortem, vel id eſſet propter legem, quæ præcepit vſum illius ſigni, vel certè quia lex illa habet vim interrogationis publica authoritate factæ, vt obiicitur. Non prius, quia lex humana non obligat cum periculo vitæ, vt ſuprà in ſimili caſu dictum eſt. Nec poſterius, quia lex, quæ aliquid abſolutè præſcribit, non cenſetur habere vim interrogandi: Alioqui in qualibet alia lege includeretur huiuſmodi interrogatio, quod eſt inauditum.

40. Vltimo loco reſpondendũ eſt ad argumenta Adriani, quæ initio quæſt. §. 2. & ſequentibus allata ſunt.

Ad 1. Iehu per illam ſimulationem peccauit, vt apertè docet D. Thom. quæſt. 111. art. 1. ad 2. & D. Auguſt. lib. contra mendacium, cap. 2. vbi id confirmat ex illo

4 Reg.

4.Reg.10.31 *Iehu non cuſtodiuit, vt ambularet in lege Domini Dei Iſrael in toto corde ſuo.* Nec verum eſt quod Deus illam approbauerit : ſed ſolum laudauit factum Iehu in eo quòd omnes Sacerdotes Baal occiderit, & domum Achab funditus deleuerit, vt ex contextu patet. Vnde D. Thomas & Auguſtinus affirmant, illum accepiſſe aliquantulam mercedem tranſitoriam regni temporalis, non pro illa ſimulatione, ſed pro nonnulla obedientia, quam Deo exhibuit in delenda domo Regis Achab.

41. Ad 2.Dauid coram Rege Achis non ſimulauit falſam religionem, de qua hic agimus; ſed ſtultitiam & morbum, An licitè,quæſtio eſt. D.Thomas loco citato, tametſi aſſerat omnem ſimulationem eſſe peccatum, eo quod omnis ſimulatio ſit mendacium; conatur tamen excuſare Dauidem, quaſi ipſius factum non fuerit propriè ſimulatio, ſed fictio figuralis.

42. Ad 3. Adoratio Naaman Syri non fuit ceremonia religioſa,ſed politica & licita,vt dictum eſt.§ 14.Ad 4. Simulatió falſæ religionis eſt contra præceptum negatiuum, quo non ſolum prohibetur externa negatio veræ fidei, aut externa profeſſio falſæ fidei, quatenus coniuncta eſt cum interna intentione negandi aut profitendi,ſed etiam quatenus ſecundum ſe ſola ſpectatur.

43. Ad 5. Simulatio propriè ſumpta ſemper eſt illicita, quia ſemper eſt mendacium,vt ex D.Thom.dictum eſt. Simulatio largè ſumpta pro quacunque fictione, tunc eſt prohibita, quando eſt mendacium; ſecus, ſi non eſt mendacium. Semper autem eſt mendacium in materia religionis, quando fit per eas res, quæ inſtitutæ ſunt ad cultum falſæ religionis, quia in tali caſu ſemper ſignificat falſam religionem eſſe veram,& contrariam eſſe falſam. In aliis rebus non ſemper eſt mendacium,quia poteſt fieri per talia verba vel ſigna,quæ non ſunt inſtituta ad falſum ſignificandum.

Capvt X.

De habitu Fidei.

1. SVppono duplicem eſſe habitum fidei ſupernaturalem: Vnum in intellectu, ad eliciendum aſſenſum fidei: Alterum in voluntate, ad imperandum aſſenſum fidei. Ita D. Thom. q. 4. art. 2. in corpore, & ad 2. Ratio eſt, quia omnis actus ſupernaturalis, ſecundum viam ordinariam, requirit habitum ſupernaturalem, à quo producatur: At aſſenſus fidei, qui eſt in intellectu, eſt actus ſupernaturalis: Ergo requirit habitum ſupernaturalem in intellectu. Similiter actus voluntatis, quo imperatur aſſenſus fidei, eſt ſupernaturalis, vt c. 8. q. 5. probatum eſt: Ergo requirit habitum ſupernaturalem in voluntate.

2. Hoc poſito, quæritur 1. quomodo inter ſe differant iſti duo habitus. 2. an prior habitus qui eſt in intellectu, ſit propriè virtus. 3. an etiam poſterior, qui eſt in voluntate, ſit propriè virtus. 4. quæ & qualis ſit illa virtus.

4. Prima Concluſio. Habitus fidei, qui eſt in intellectu, tribus modis diſtinguitur ab habitu fidei, qui eſt in voluntate. Primò, ex parte actus. Nam actus prioris eſt, Credere ſeu aſſentiri: poſterioris, imperare aſſenſum. Secundò, ex parte obiecti materialis. Nam prior habitus immediatè verſatur circa myſteria fidei, quibus aſſentitur: poſterior circa aſſenſum ipſum, quem imperat. Tertiò, ex parte obiecti formalis. Nam prior tendit in myſteria fidei propter authoritatem Dei reuelantis. Poſterior in aſſenſum fidei, propter illius honeſtatem.

4. Secunda Concluſio. Habitus fidei, qui eſt in intellectu ad eliciendum aſſenſum fidei, eſt virtus propriè dicta. Ita D. Thom. q. 4. art. 5. vbi tamen loquitur cum diſtinctione, aſſerens fidem formatam eſſe propriè virtutem; non autem fidem informem. Quod ſic explico.

Fides

Fides poteſt duobus modis in nobis exiſtere. 1. vt eſt coniuncta cum charitate, quod fit in homine iuſto. 2. vt eſt ſeparata à charitate, quod fit in homine peccatore; qui amiſſa per peccatum mortale charitate, retinet fidem, quamdiu Catholicus eſt.

5. Igitur fides, quæ eſt coniuncta cum charitate, dicitur formata & viua, quia charitas eſt vita animæ, ac proinde quando fides habet adiunctam charitatem, poteſt elicere operationes vitales, ſeu æternæ vitæ meritorias. Hoc ſenſu intelligitur illud Galat. 5. 6. *In Chriſto Ieſu neque circuncíſio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur*, vbi exponit Auguſtinus lib. 15. de Trinitate, cap. 18.

6. Fides verò, quæ eſt ſeparata à charitate, dicitur informis & mortua, quia ſine charitate non poteſt habere operationes vitales ſeu meritorias. De hac loquitur Iacobus in Epiſt. ſua canonica, cap. 2. 17. cum ait: *Fides, ſi non habet opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Et infrà: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Et iterum: *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.* Et Auguſtinus loco citato: *Ipſam fidem non facit vtilem, niſi charitas. Sine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe.* Et huiuſmodi fidem habuerunt illi, de quibus dictum eſt, Ioan. 12. 42. *Multi ex Principibus crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eiicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.*

7. Itaque Diuus Thomas dicit, fidem coniunctam cum charitate, eſſe propriè virtutem, non autem ſeparatam à charitate. Ratio ipſius eſt, quia actus virtutis debet eſſe perfectus: At actus fidei formatæ eſt perfectus non autem fidei informis: Ergo fides formata eſt virtus, non autem fides informis. Minorem probat, quia actus fidei eſt credere, ſeu aſſentiri rebus à Deo reuelatis, ex imperio voluntatis. Vt ergo hic actus ſit perfectus,

duo requiruntur: Vnum ex parte intellectus, vt actus ille ſit infallibilis, & nitatur diuina authoritate: Alterum ex parte voluntatis, vt actus ille ordinetur ad finem vltimum,& ſit meritorius vitæ æternæ. Vtramque perfectionem habet actus fidei formatæ: Ergo fides formata eſt propriè virtus. Actus autem fidei informis habet quidem priorem perfectionem, non tamen poſteriorem, & ideo fides informis non eſt propriè virtus. Hec eſt ſententia D. Thomæ. An autem hoc neceſſarium ſit ad rationem virtutis, vt actus eius ſit meritorius, patebit ex ſequenti concluſione.

8. Tertia Concluſio. Habitus fidei, qui eſt in voluntate ad imperandum aſſenſum fidei, eſt virtus propriè dicta, non minus, quàm habitus iuſtitiæ aut religionis, etiamſi non habeat adiunctā perfectionem extrinſecam, quæ oritur ex coniunctione charitatis Ratio ſumitur ex duobus principiis. Vnum eſt, quod omnis habitus, qui operatur circa aliquam materiam difficilem propter peculiarem honeſtatem,ſit virtus propriè dicta. Sicut enim turpitudo pertinet ad vitium; ita honeſtas ad virtutem: Et ſicut omnis habitus, qui operatur cum turpitudine: vitioſus eſt; ſic omnis habitus,qui operatur cum honeſtate,vi tuoſus eſt. Alterum, quod ad rationem virtutis non requiratur, vt actus ipſius ſit meritorius. Nam eſſe meritorium, eſt perfectio quædam accidentaria, quæ à virtute abeſſe poteſt. Hoc patet primò in virtutibus iuſtitiæ, temperantiæ,religionis, quæ ſunt veræ virtutes, etiamſi non ſint coniunctæ cum charitate, cum tamen ſine charitate non ſint meritoriæ. Deinde, in omnibus virtutibus beatorum in cœlo, quæ licet perfectiſſimæ ſint,non tamen merendi vim habent.

9. Quod autem obiicitur, actum virtutis,debere eſſe perfectum, verum quidem eſt. ſed ſufficit,ſi in ſuo genere ſit perfectus. V. G. Actus virtutis, quæ eſt in intellectu,in ſuo genere perfectus eſt, quando perficit intellectum,

tellectum, in ea materia, circa quam verſatur. Similiter actus virtutis, quæ eſt in voluntate, in ſuo genere perfectus eſt, quando perficit voluntatem in ea materia, circa quam verſatur. Perfectio intellectus eſt veritas, perfectio voluntatis, honeſtas operationis. Igitur virtus intellectualis eſt, quæ in aliqua materia perficit intellectum, vt à veritate aberrare non poſſit. Virtus voluntatis eſt, quæ in aliqua materia perficit voluntatem, vt ab honeſtate deficere non poſſit. Hinc ſequitur, habitum fidei infuſæ, qui eſt in intellectu, eſſe propriè virtutem, quia ita perficit intellectum circa myſteria fidei, vt in iis non aberret à veritate. Habitum autem opinionis & fidei humanæ, non eſſe propriè virtutem, quia non ita perficit intellectum, vt errare non poſſit. Ita D. Thom. q. 4. art. 5. ad 2.

10. Quarta Concluſio. Hæc virtus, quæ eſt in voluntate, ad imperandum aſſenſum fidei, non eſt propriè charitas aut obedientia, ſed peculiaris virtus à Deo infuſa, quæ ab omnibus aliis diſtinguitur. Ita Molina in Concordia q. 14. art. 13. diſp. 8.

11. Prima pars probatur, quia charitas inclinat ad diligendum Deum & proximum propter bonitatem Dei. At virtus, de qua agimus, inclinat ad aſſenſum fidei, propter creatam ipſius honeſtatem: Ergo hæc virtus, ratione vtriuſque obiecti, differt à charitate. Imò poteſt eſſe ſine charitate, vt patet in Chriſtiano peccatore, qui habet fidem ſine gratia & charitate.

12. Secunda pars probatur, quia virtus obedientiæ, vt docet D. Thomas quæſt. 4. art. 7. ad 3. verſatur tantum circa materiam præceptam, quatenus præcepta eſt, ſeu quatenus habet rationem debiti. At virtus de qua agimus, verſatur circa aſſenſum fidei, non quatenus præceptus eſt, ſed quatenus in ſe honeſtus eſt, ſiue alioqui præceptus ſit, ſiue non ſit.

13. Tertia pars probatur ex dictis, quia illa virtus eſt pecu-

liaris & diſtincta ab omnibus aliis, quæ habet peculiare obiectum & peculiarem honeſtatem, propter quam fertur in obiectum. At virtus, de qua diſputamus, eſt talis. Nam obiectum illius eſt aſſenſus fidei, in quem tendit propter peculiarem honeſtatem, quæ eſt in illo aſſenſu. Eſt ergo virtus ab aliis diſtincta.

14. Dices, Non videtur eſſe diſtincta ab obedientia. 1. quia paſſim vocari ſolet obedientia fidei, non ſolum apud Theologos, ſed etiam in Scriptura, vt Rom.1.5. *Accepimus Apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus*, id eſt, miſſi ſumus, vt per noſtram prædicationem ab omnibus gentibus obediatur fidei. Et 2.Cor.9. 13. *Glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ in Euangelium Chriſti*. Et alibi. Deinde D.Thom. quæſt.4. art. 2. ad 2. docet, voluntatem per hanc virtutem fieri promptam ad obediendum. Et 3.p.quæſt.7. art.3. ad 2. ait, meritum fidei in eo conſiſtere, quod homo ex obedientia Dei aſſentitur illis, quæ non videt. Reſpondeo. Virtus fidei, de qua agimus, non eſt obedientia propriè dicta, vt probatum eſt: poteſt tamen vocari obedientia fidei, quia habet quandam ſimilitudinem cum obedientia. Nam ſicut obedientia nititur authoritate iubentis & præcipientis; ita hæc virtus authoritate dicentis ſeu reuelantis.

15. Dices 2. Aſſenſus fidei poteſt imperari vel à charitate, vel ab obedientia, vel à religione: Ergo non opus eſt peculiari virtute, quæ ſit diſtincta ab illis. Reſpondeo. Quando aſſenſus fidei imperatur propter propriam honeſtatē, quam in ſe habet, tunc opus eſt peculiari virtute, de qua hîc agimus. Si autem imperetur propter aliam honeſtatem, quæ ſit propria charitatis, aut obedientiæ, aut religionis, poteſt etiam ab alia virtute imperari, nempe ab ea, propter cuius honeſtatem imperatur. Quod etiam locum habet in actibus aliarum virtutum, vt conſtat ex priori tomo, tract.1.c.3.q.6.

CAPVT

Capvt. XI.

De ſubiecto Fidei, ſeu de habentibus Fidem.

QVæritur primò, An fides maneat in beatis. 2. An maneat in damnatis 3. An maneat in hæreticis, qui aliqua credunt, & alia non credunt. 4. An ſit maior in vno Catholico, quàm in alio. 5. An Catholicus certò poſſit cognoſcere ſe habere fidem. De fide Angelorum alibi dictum eſt.

I. QVÆSTIO.

An Fides maneat in beatis.

1. HOc intelligi poteſt vel de actu, vel de habitu fidei. Et quidem certum eſt, ſi aliquis actus fidei manet in beatis, manere etiam habitum: ſi nullus manet, nec habitum manere. Eſſet enim otioſus, ſi maneret ſine omni actu. Igitur de actu diſputandum eſt.

2. Aliqui putant nullum penitus actum fidei exerceri à beatis in cœlo. Ita D. Thomas in 1. 2. quæſt. 67. art. 3. in fine, vbi generatim ſic concludit: *Vnde impoſſibile eſt quòd fides maneat ſimul cum beatitudine in eodem ſubiecto.* Et colligitur ex illo 1. Corinth. 13. 9. *Cùm venerit, quod perfectum eſt*, q. d. Cùm venerit intuitiua Dei viſio, quæ clara & perfecta eſt, tunc ceſſabit fides, quæ obſcura & imperfecta eſt. Et infrà: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, id eſt, Nunc cognoſcimus myſteria fidei obſcurè, tūc cognoſcemus per claram viſionem. Et 2. Cor. 5. 6. *Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem*, id eſt. Nunc quidem ambulamus per fidem: at poſt hanc vitam non ambulabimus per fidem, ſed per viſionem. Idem ſentit Aug. lib. 14. de Trinit. c. 2. cùm ait: *Neque iam fides erit* (nempe in cœlo) *qua credantur quæ non videntur, ſed ſpecies, qua videantur quæ credebantur.*

3. Contrarium videtur docere Irenæus libro 2. aduerſus hæreſes, cap. 47. vbi differens de quibuſdam, quæ ſunt obſcura in ſcripturis, ſic ait: *Commendemus Deo, & non ſolùm in hoc ſæculo, ſed & in futuro; vt ſemper quidem Deus doceat, homo autem ſemper diſcat quæ ſunt a Deo: ſicut & Apoſtolus dixit; Reliquis partibus deſtructis, hæc tunc perſeuerare, quæ ſunt, fides, ſpes, & charitas.* Et lib. 4. c. 25. *Paulus inquit, omnibus cæteris euacuatis, manere fidem, ſpem, dilectionem.* Et Tertul. in lib. de Patientia, circa finem: *Dilectio nunquam excidet: nam cætera euacuabuntur, conſummabuntur. Exhauriuntur linguæ, ſcientiæ, prophetiæ: permanent fides, ſpes, dilectio.*

4. Prima Concluſio. Certum eſt, in beatis non manere actum fidei circa Deum. Hoc bene probant teſtimonia ex Apoſtolo citata. Et ratio eſt, quia beati clarè & intuitiuè vident Deum: clara autem & intuitiua viſio excludit obſcuram & abſtractiuam fidei cognitionem circa idem obiectum.

5. Secunda Concluſio. An etiam circa alia obiecta, extra Deum, poſſit eſſe actus fidei in beatis, non conuenit inter Scholaſticos. Aliqui affirmant, vt Vaſquez in tertia parte, diſputatione quinquageſima tertia, capite tertio, numero decimo ſeptimo. Cui fauent Durandus & Argentinas in 3. diſtinct. 31. quæſt. 3. & 4. Item Irenæus & Tertullianus locis citatis. Ratio eſt, quia beati non vident intuitiuè reſurrectionem mortuorum & diem Iudicij, ſed obſcurè credunt propter authoritatem Dei reuelantis: Ergo ſaltem reſpectu illorum obiectorum habent actum fidei.

6. Alij nihilominus contrarium tenent. Ratio eſt, quia duobus modis poteſt aliquid cognoſci propter authoritatem Dei reuelantis. 1. Propter authoritatem & reuelationem Dei fide creditam, ſeu obſcurè cognitam: Et hoc fit per actum fidei in hac vita. 2. Propter authoritatem & reuelationem Dei intuitiuè viſam, ſeu clarè

cognitam,

cognitam: Et hoc fit per actum multo nobiliorem, quam ſit actus fidei; ſed tamen diſtinctum ab actu viſionis beatificæ. Hinc rectè inferunt, impoſſibile eſſe vt aliquis clarè videat Deum reuelantem, & ſimul habeat actum fidei. Nam actus fidei innititur Deo reuelanti, non viſo, ſed credito. De qua re dictum eſt capite 1. quæſt. 3.

7. Quæres, An ergo nullo modo fieri poſſit vt aliquis videns Deum, ſi nul habeat actum fidei? Reſpondeo cum diſtinctione Si quis clarè videret Deum, & non reuelationem Dei, poſſet habere actum fidei. Si autem clarè videret & Deum, & reuelationem Dei, non poſſet habere actum fidei. Vide quæ dicta ſunt loco citato.

II. QVÆSTIO.

An Fides maneat in damnatis?

AFfirmat Durandus in 3.diſt.23.quæſt.9. Et probatur primò ex illo Iacobi 2.19. *Tu credis, quia vnus eſt Deus: Benè facis: Et dæmones credunt, & contremiſcunt.* q. d. Benè quidem facis credendo; ſed hoc non ſufficit ad ſalutem ſine operibus. Nam etiam dæmones credunt; ſicut tu, & tamen illa fides non ſufficit illis vt ſaluentur. Secundò, ex Patribus, qui iuxta teſtimonium iam citatum, comparant fidem peccatorum cum fide dæmonum, quaſi nihil ab ea differat: ac nominatim Auguſtinus, tum alibi, tum in lib. de fide & operibus, c.14. vbi ſic habet: *Iacobus tam vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus compararet.* Tertiò quia fides nō amittitur, niſi per actum infidelitatis: at multi ſunt dānati, qui nullum habuerunt actum infidelitatis in via: Ergo illi ſaltem non amiſerunt fidem Quartò, debet eſſe aliquod diſcrimen inter dānatos fideles & infideles: at nullum poteſt eſſe, niſi fides. Hanc ſententiam putat Valentia (diſputatione 1. quæſtione 5. parte 2.) eſſe probabilem, neque

à

à ſcriptura & ſanctis Patribus alienum. Nihilominus ſit
2. Prima Concluſio. Nec habitus, nec actus fidei ſupernaturalis manet in damnatis. Ita D. Thomas quæſt. 5. art. 2. ad 2. Et Auguſt. lib 9. de Ciuitate Dei, c. 21. Ratio eſt, quia habitus fidei eſt donum Dei, quod natura ſua ordinatum eſt ad beatitudinem comparandam: At damnati exciderunt omni ſpe beatitudinis comparandæ: Ergo, ratione ſui ſtatus, non debent habere fidem. Deinde, actus fidei non poteſt elici ab intellectu, ſine pio voluntatis affectu, vt ſuprà, c. 8. oſtenſum eſt: In damnatis autem non poteſt eſſe pius voluntatis affectus, cum ſint obſtinati in malo, (1. p. tract. 3. cap. 5.) Ergo nec actus fidei.
3. Dices, Damnati habent affectum ad cognoſcendam veritatem, qui affectus in ſe bonus eſt; quia veritas, in quam fertur, habet rationem boni. Reſpondeo. Aliud eſt, habere bonum affectum naturalem, qui oritur ex inclinatione naturali: aliud, habere bonum affectum ſupernaturalem, qui oritur ex gratia Dei. Priorem habent damnati, tametſi vitiatum propter adiunctam voluntatis obſtinationem in malo; poſteriorem, de quo hic agimus, non habent. Vide Caietanum, quæſt. 5. art. 2. & Valentiam loco citato.
4. Secunda Concluſio. Quamuis dæmones non habeant fidem ſupernaturalem, vt probatum eſt, credunt tamen aliqua fidei myſteria per aſſenſum quendam naturalem, qui non oritur ex pio affectu, ſed ex vi & pondere argumentorum, quibus intellectus illorum conuincitur ad credendum. Ita D. Thom. art. 2. in corpore, & Auguſtinus loco citato. Quo ſenſu intelligendum eſt illud Iacobi, *Dæmones credunt & contremiſcunt*.
5. Vbi nota, duo ſpectari poſſe in aſſenſu fidei ſupernaturalis. Vnum eſt, honeſtas ipſius actus. Alterum eſt, obiectum, quod per illum actum cognoſcitur. Si ſpectemus honeſtatem actus, certum eſt fidem Chriſtianã

quam illam, quæ ſine operibus eſt, multò eſſe præſtantiorem, quam ſit fides dæmonum. Nam altera eſt ſupernaturalis, voluntaria, honeſta: altera verò naturalis, coacta, & prauis circumſtantiis vitiata. Si autem ſpectemus obiectum, poteſt eſſe par ratio fidei dæmonum, & fidei Chriſtianæ, quæ ſine operibus eſt. Vtriuſque enim poteſt eſſe idem obiectum materiale, circa quod verſatur.

6. Hinc facile ſoluuntur argumenta initio propoſita. Ad 1. Reſpondeo, Iacobum in eo ſolam comparare fidem dæmonum cum fide peccatorum, quod neutra ſufficiat ad ſalutem, quia vtraque eſt ſine operibus & charitate. Tametſi aliunde ſit diſparitas, quia vna eſt ſupernaturalis, voluntaria & honeſta; altera non item. Ad 2. eodem modo Ad 3. Habitum fidei in damnatis corrumpi per ſubtractionem diuini influxus; ſicut etiam in beatis. In his quidem, quia non indigent: in illis, quia digni non ſunt. Ad 4 fideles damnatos diſtingui ab aliis per characterem Baptiſmi. Quanquam, quid opus eſt curioſè inquirere diſtinctionem, vbi nullus eſt ordo, & omnes miſeri ſunt?

III. QVÆSTIO.

An Fides maneat in hæreticis?

1. DVrandus in 3. diſt. 23. q. 9. putat, in eis manere habitum fidei. Et probatur 1. quia qui ex Catholico fit hæreticus, eadem facilitate credit quædam myſteria quâ ante credebat: Ergo per eundem habitum fidei. 2. quia credit illa propter ſolam reuelationem diuinam, quæ eſt formalis ratio fidei. 3. quia habitus poteſt conſiſtere cum aliquo actu contrario.

2. Rectius ſentit D. Thoma, quæſt. 5. articul. 3. habitum fidei amitti per quemlibet actum infidelitatis, ac proinde, qui vel in vno articulo hæreticus eſt, non retinere habitum fidei. Et hoc manifeſtè colligitur ex

Scriptu

Scriptura, 1. Timot. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus eſt Hymenæus & Alexander.* Et ibid. c. 6. 3. *Si quis aliter docet, ſuperbus eſt, & nihil ſciens.* Et infrà in eodem capite: *Deuita prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidem promittentes, circa fidem exciderunt.*

3. Ex quibus teſtimoniis ſequitur, hæreticos circa fidem naufragare, id eſt, fidei naufragium ſeu iacturam facere: ſicut naufragantes ſolent facere iacturam ſuorum bonorum temporalium. Item, nihil ſcire, id eſt, nihil verè credere per fidem Chriſtianam. Denique circa fidem excidere, id eſt, fidem amittere, vel à fide aberrare.

4. Idem patet ex Concilio Tridentino, ſeſſ 6. cap. 15. vbi contra hæreticos ſic habet: *Aſſerendum eſt, non modo infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittamur fides, acceptam iuſtificationis gratiam amitti.* Quibus verbis duo aſſeruntur. 1. Gratiam iuſtificantem amitti per quoduis peccatum mortale. 2. Fidem amitti per quemuis actum infidelitatis. Vnde ſequitur, hæreticos, qui vel in vno articulo infideles ſunt, omnem fidem amiſiſſe.

5. Conſentit Auguſtinus in libro de fide & ſymbolo, cap. 10. *Hæretici*, inquit, *de Deo falſa ſentiendo, ipſam fidem violant.* Et quæſt. 11. in Matt. *Qui falſa de Deo credit, vel de aliqua parte doctrinæ, quæ ad fidei pertinet ædificationem, hæreticus eſt, & foris eſt animo, quamuis corporaliter intus eſſe videatur.* Vnde ſic concludo: Qui errat in aliqua parte doctrinæ Fidei, eſt extra Eccleſiam: At extra Eccleſiam nulla eſt Fides: Ergo talis non habet vllam Fidem.

6. Et ratio eſt, quia ſicut Fides humana nititur authoritate hominis aſſerentis; ita Fides diuina nititur authoritate Dei reuelantis, vt ſæpè dictum eſt. At, qui in vno puncto non vult ſequi authoritatem hominis aſſerentis, quaſi ea fallax ſit, cenſetur quoque in aliis punctis non magni

magni eam facere,ſed fallacem putare: Ergo idem,ſeruata proportione,de authoritate Dei reuelantis ſtatuendum eſt.

7. Dices. Hæretici non dubitant de authoritate Dei reuelantis, quaſi ea fallax ſit;ſed dubitant de quibuſdam articulis, an ipſi à Deo reuelati ſint, necne. Nam ſi crederent à Deo reuelatos eſſe,ſtatim præberent illis aſſenſum. Sed quia putant, non eſſe à Deo reuelatos, ideò non præbent aſſenſum. Reſpondeo. Hæretici dubitant de vtroque, & de authoritate Dei reuelantis, & de quibuſdam articulis, an à Deo reuelati ſint, necne. Quod ſic oſtendo. Authoritas Dei reuelantis poteſt dupliciter ſpectari. Primò, ſpeculatiuè & abſtractiuè ſecundum ſe. Sic certum eſt, de ea dubitari non poſſe. Secundò, practicè & reſpectu noſtri, quatenus ſcilicet nobis proponitur ab Eccleſia,ſeu à Paſtoribus Eccleſiæ. Et ſic hæretici de ea dubitant,quia non admittunt iudicium Eccleſiæ,ſed ſequuntur propriam phantaſiam & perſuaſionem. Itaque affirmant eos articulos à Deo reuelatos eſſe, non quos Eccleſia dicit eſſe reuelatos, ſed quos ipſi ex priuato ſpiritu, id eſt, ex propria perſuaſione iudicant eſſe reuelatos. Hoc docet quotidiana experiẽtia. Nã ſi in ſimili caſu quæras à Catholico, an Epiſtola Iacobi ſit canonica,necne? Reſpondebit Catholicam eſſe,quia Eccleſia Catholicam eſſe definiuit. Si idem quæras à Lutherano & Caluiniſta, alter affirmabit Catholicam eſſe,alter negabit. Quare? An propter authoritatem Eccleſiæ? Non; quia vterque contemnit iudicium Eccleſiæ. An propter authoritatem Lutheri & Caluini? Non; quia vterque dicit, Lutherum & Caluinum fuiſſe homines & errare potuiſſe. Quid ergo vtrumque mouet? Propria phantaſia & perſuaſio, vel potius ſuperbia, quia plus ſibi arrogant, quàm vel Eccleſiæ, vel ſuis præceptoribus, Luthero & Caluino.

8. Ad argumenta initio allata pro Durando, ſic reſpondeo.

deo. Ad 1. Facilitas illa, quâ hæreticus credit quædam myſteria fidei, non oritur ex habitu fidei infuſo, quo ipſe caret, ſed ex priſtina conſuetudine, quam contraxit. Ad 2. Hæreticus credit aliqua myſteria fidei, non propter reuelationem diuinam ab Eccleſia propoſitam, & per ſe creditam, vt nos facimus; ſed propter eandem reuelationem ex propria perſuaſione creditam & acceptatam. Ad 3. Habitus fidei poteſt cōſiſtere cum actu infidelitatis, ſi ſolùm ſpectemus naturam rei, quia non habent formalē inter ſe repugnantiam: Non tamen poteſt cum eo conſiſtere, ſpectata Dei voluntate, qua vult auferre habitum fidei propter actum infidelitatis.

IV. QVÆSTIO.

An Fides ſit maior in vno Catholico, quàm in alio?

1. HOc dupliciter intelligi poteſt. Primò, extenſiuè, an fides vnius Catholici extendat ſe ad plura myſteria credendi, quàm fides alterius? Secundò, intenſiuè, an fides vnius ſit intenſior, quàm fides alterius? Vel, an à promptiori voluntate imperetur in vno, quàm in alio?

2. Prima Concluſio. Fides vnius poteſt extenſiuè eſſe maior, quam fides alterius. Ita D. Thomas quæſt. 5. art. 4. Ratio eſt, quia vnus poteſt plura myſteria explicitè credere, quàm alius: quo pacto Apoſtoli plura crediderunt, quàm Prophetæ: Et Theologi plura credunt, quàm ruſtici. Imò fieri poteſt, vt vnus idémque homo ſucceſſiuè, nunc plura, nunc pauciora credat, prout magis vel minus inſtruitur circa res fidei.

3. Secunda Concluſio. Fides vnius poteſt etiam intenſiuè eſſe maior, quàm fides alterius: idque duobus modis. Primò, ex parte intellectus. 2. Ex parte voluntatis. Ita D. Thomas ibidem: Et probat ex duobus ſcripturæ teſtimoniis. Matthæi 14.31. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Et capite 15.28. *O mulier, magna eſt fides tua.* Et ratio eſt,

eſt, quia habitus fidei non minus poteſt intendi, quàm alij habitus: ſicut ergo alij habent maiorem intenſionem in vno, quàm in alio, ſic etiam habitus fidei. Idem de actu dicendum eſt. Nam quando habitus eſt intenſior, tanto poteſt habere intenſiorem actum.

4. Quæres: In quo conſiſtat hæc maior intenſio? D. Thomas docet, ex parte intellectus conſiſtere in maiori certitudine & firmitate: Ex parte voluntatis, in maiori promptitudine ſeu deuotione. De priori parte reſponſionis difficultas eſt. Nam fides non poteſt eſſe certior in vno, quàm in altero, quia certitudo illius ſumitur ab infallibili Dei reuelatione, quæ reſpectu omnium credentium æquè infallibilis eſt. Repeto quod ſuprà, capite 2. dictum eſt, triplicem eſſe certitudinem: Vnam obiecti; alteram cognitionis, ſeu aſſenſus: tertiam ſubiecti. Igitur certitudo aſſenſus fidei non poteſt eſſe maior in vno, quàm in alio, propter rationem allatam. Certitudo autem ſubiecti, quæ eſt quædam firmitas, quâ intellectus per actum reflexum iudicat ſe non falli in aſſenſu fidei, poteſt eſſe maior in vno, quàm in altero. Et ſic videtur eſſe intelligendus D. Thomas. Nam expreſsè loquitur de certitudine ſubiecti, quam etiam firmitatem appellat.

5. Porrò Concluſio noſtra, in qua dicimus, fidem poſſe intenſiuè maiorem eſſe in vno, quàm in alio, intelligenda eſt de intenſione graduum, tam in habitu fidei, quàm in actu. Fieri autem poteſt, vt fides, quoad hanc intenſionem, ſit maior in vno, quàm in altero; licet in vtroque habeat eandem certitudinem cognitionis ſeu aſſenſus. Simile eſt in charitate. Nam in vno poteſt habere plures gradus intenſionis quàm in altero, licet in vtroque ſit æquè perfecta quoad gradus eſſentiales.

6. Quæres 2. An fides, ſicut in vno poteſt intenſiuè eſſe maior, quàm in alio, ita etiam in eodem poſſit ſucceſſiuè creſcere ſeu augeri? Reſpondeo. In homi-

ne iuſto poteſt augeri per actus meritorios ſicut & charitas. Difficultas eſt, an etiam in peccatore, qui non habet actus meritorios. Aliqui putant, etiam in peccatore poſſe augeri fidem, non quidem meritoriè, ſed diſpoſitiuè, quatenus peccator poteſt cum auxilio Dei elicere actum fidei intenſiorem, quàm ſit ipſe habitus fidei, & ita ſe diſponere per illum actum, vt Deus infundat illi habitum intenſiorem. Ita Bannes quæſt. 5. artic. 4. & Valentia quæſtione 5. p. 4. Ratio illorum eſt, quia peccator per vnum actum fidei poteſt ſe diſponere, vt de nouo infundatur illi habitus fidei, ſine habitu charitatis: Ergo etiam per alium actum poteſt ſe diſponere, vt habitus fidei augeatur. Nam plus eſt, fidem infundi, quàm augeri: Si ergo poteſt ſe diſponere ad prius, poterit etiam ad poſterius. Alij contrà ſentiunt, habitum Fidei nec meritoriè, nec diſpoſitiuè augeri in peccatore: Et falſum eſſe, peccatorem per vnum actum poſſe ſe diſponere, vt de nouo infundatur illi habitus Fidei ſine habitu charitatis: eo quod putent habitum Fidei nunquam infundi ſine habitu charitatis. Quod etiam docet D. Thomas in 1. 2. quæſt. 62. art. 4. vbi quærit, an Fides ſit prior ſpe & charitate? Et reſpondet cum hac diſtinctione; actum Fidei priorem eſſe actu ſpei & charitatis: Habitum verò Fidei ſimul infundi cum habitu ſpei & charitatis. Et in 3. p. q. 85. art. 6. vbi dicit in virtutibus non attendi ordinem temporis, quantum ad habitus, quia omnes ſimul incipiunt eſſe in anima; ſed ſolum quantum ad actus. Res in vtramque partem probabilis eſt, & nihil certi determinari poteſt.

V. QVÆSTIO.

An aliquis certò poſſit cognoſcere ſe habere Fidem.

1. HOc intelligi poteſt, vel de habitu, vel de actu Fidei. De habitu non eſt magna difficultas. Nemo enim poteſt certò cognoſcere, ſe habere habitum Fidei

ſupernaturalem. Ratio eſt, quia certa cognitio poteſt eſſe triplex in homine Chriſtiano. Vna euidenter certa. Altera obſcurè, certa certitudine Fidei. Tertia obſcurè certa, certitudine Theologica. At nullo horum modorum poteſt quis eſſe certus ſe habere habitum Fidei ſupernaturalem.

2. Non primò, quia nulla apparet euidentia circa habitum fidei infuſum ac ſupernaturalem. Non enim per ſe euidenter notus eſt, vt conſtat. Nec aliunde euidenter conuinci poteſt, dari huiuſmodi habitum in nobis. Non quidem ex actu Fidei, quia actus produci poteſt ſine habitu. Nec etiam ex promptitudine & facilitate credendi, quia illa promptitudo prouenire poteſt, vel ab auxilio Dei actuali, vel ab habitu Fidei acquiſito. Qualis habitus manet in hæreticis, qui à Fide defecerunt.

3. Nec ſecundò, quia non eſt certum certitudine Fidei, dari habitus ſupernaturales Fidei, Spei, & Charitatis, qui immediatè à Deo infundantur, vt multi Theologi docent: Ergo multo minus certum eſt certitudine Fidei, dari huiuſmodi habitus in hoc vel illo homine ſingulari. Et confirmatur à ſimili. Nam ſi alicui certum non eſſet, Petrum exiſtere in rerum natura, non etiam certum eſſet, exiſtere in hac vel illa ciuitate.

4. Nec tertiò, quia certitudo Theologica oritur ex duabus præmiſſis, quarum vna certa eſt certitudine euidenti; altera certitudine Fidei. At non poſſunt dari duæ huiuſmodi præmiſſæ, ex quibus certò aliquis colligat, ſe habere habitum Fidei: Ergo non poteſt eſſe certus, certitudine Theologica de habitu Fidei.

5. Maior difficultas eſt de actu Fidei. De quo iuxta triplicem certitudinem iam aſſignatam, triplex opinio eſt. Nam aliqui putant, poſſe alicui certum eſſe certitudine euidenti, quod habeat actum Fidei; vt Bonauentura in 3. diſt. 23. dubio 4. circa textum, & Vega,

lib 9.ſuper Concilium Tridentinum, cap.37. Alij poſſe certum eſſe certitudine Fidei, vt Medina in 1. 2. quæſt. 112. art.5. dub.2. Alij denique, certitudine Theologica, vt poſtea videbimus.

6. Prima Concluſio. Poteſt aliquis euidenter cognoſcere, ſe habere aliquem actum credendi, quo aſſentiatur articulis Fidei propter reuelationem Dei: non tamen poteſt euidenter cognoſcere, ſe habere actum credendi ſupernaturalem, & infallibilem, qui in ſola reuelatione diuina, per fidem credita, innitatur. Prior pars eſt communis, & probatur experientiâ; quia ſicut euidenter cognoſcimus, & in nobis ipſis experimur, an credamus alicui homini referenti aliquam hiſtoriam; ita etiam euidenter in nobis experimur, an credamus myſteria Fidei, quæ à Deo reuelata ſunt. Hoc ſenſu intelligendus eſt Auguſtinus lib. 13. de Trinitate, cap. 1. cum ait: *Fidem porro ipſam, quam videt quiſque in corde ſuo eſſe, ſi credit, vel non eſſe, ſi non credit, aliter nouimus.* Et infrà: *Non ſic videtur fides in corde, in quo eſt, ab eo, cuius eſt, ſed eam tenet certiſſima ſcientia, clamátque conſcientia.* Vbi confert Fidem cum anima: Et ait nos aliter videre Fidem noſtram, quàm animam: quia animam tantùm cognoſcimus ex motibus & coniecturis; Fidem verò, certiſſimâ ſcientiâ.

7. Poſterior pars eſt Scoti in 3. diſt.23. quæſt. vnica. §. *Sed quid dicis.* Et probatur, quia nemo poteſt euidenter cognoſcere, ſe habere aſſenſum Fidei ſupernaturalem & infallibilem, niſi prius euidenter cognoſcat, illud verum eſſe, cui aſſentitur: At nemo poteſt euidenter cognoſcere vera eſſe myſteria, quibus aſſentitur: cùm Fides ſit *ſubſtantia rerum non apparentium:* (Hebr. 11.1.) Ergo nemo poteſt euidenter cognoſcere, ſe habere aſſenſum Fidei ſupernaturalem & infallibilem.

8. Secunda Concluſio. Poteſt aliquis certo cognoſcere, certitudine Theologica, ſe habere actum Fidei ſu-

ſuperna

pernaturalem & infallibilem, qualis à Deo præcipitur. Ratio eſt, quia certitudo Theologica eſt, vt ſuprà dixi, quando quis aliquid concludit ex vna propoſitione reuelata, & altera euidente: ſed poteſt aliquis ex vna propoſitione reuelata, & altera euidente concludere, ſe habere actum Fidei ſupernaturalem, vt patet in hoc ſyllogiſmo: Quicunque vult credere myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata, facit hoc per gratiam Dei excitantem, ac proinde habet actum Fidei ſupernaturalem: At ego volo credere myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata: Ergo facio hoc per gratiam Dei excitantem, ac proinde habeo actum fidei ſupernaturalem. Maior eſt de Fide, vt oſtenſum eſt capite octauo, quæſt. 5. Minor eſt euidens, quia qui aliquid ſerio vult ac deſiderat, euidenter in ſe experitur ſe id velle ac deſiderare. Igitur, quod legitimè concluditur ex tali maiore & minore, debet eſſe certum certitudine Theologica.

9. Dices, Hic ſyllogiſmus ſolum procedit de pio affectu credendi ſeu aſſentiendi, qui eſt in voluntate: non autem de ipſo aſſenſu, qui eſt in intellectu; de quo tamen hîc agimus. Reſpondeo. Verum eſt. Sed tamen duo iſti actus connexi ſunt. Nam qui ex pio affectu vult aſſentiri myſteriis Fidei, ſi aſſentitur, non poteſt habere alium ſenſum, quàm qui ab illo pio affectu imperatur: At non alius aſſenſus ab illo imperatur, quàm aſſenſus ſupernaturalis & infallibilis. Vnde ſic concludo: Quicunque ex pio & ſupernaturali affectu credit myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata, habet actum credendi ſupernaturalem; At ego ex pio & ſupernaturali affectu credo myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata: Ergo habeo actum credendi ſupernaturalem.

10. Tertia Concluſio. Licet aliquis poſſit certus eſſe certitudine Theologica, ſe habere aſſenſum Fidei ſupernaturalem, vt dictum eſt; non tamen certitudine Fidei. Ratio eſt, quia nihil creditur Fide diuina, niſi

quod à Deo reuelatum eſt, cum aſſenſus fidei debeat fiti authoritate Dei reuelantis: Non eſt autem reuelatum à Deo, me habere aſſenſum fidei ſupernaturalem: Ergo hoc non poſſum credere fide diuina, ac proinde non poſſum eſſe certus certitudine fidei, me habere talem aſſenſum.

11. Dices 1. Apoſtolus docet, vnumquemque fidelem certum eſſe de ſua fide, vt patet ex illo 2.Cor.13.5. *Voſmetipſos tentate, ſi eſtis in fide: ipſi vos probate.* Reſpondeo primò. Potius contrarium inde ſequitur. Nam ſi Corinthij, ad quos ſcribebat Apoſtolus, fuiſſent omninò certi de ſua fide, quid neceſſe erat ipſos hortari, vt ſe examinarent & explorarent, an haberent fidem, necne? Deinde, Etiamſi fuiſſent certi de ſua fide: non tamen ſequitur, fuiſſe certos certitudine fidei. Potuiſſent enim eſſe certi certitudine experimentali, de qua in 1. concl. dictum eſt. Denique, videtur eſſe alius ſenſus Apoſtoli. Non enim determinatè affirmat, Corinthios habere fidem, ſed loquitur conditionatè, hoc modo: Si agnoſcitis Chriſtum, & eius fidem profitemini, facilè animaduertetis, illum per ſuam virtutem & potentiam, quam quotidie in vobis exercet, poſſe vos punire propter veſtra peccata. Hic ſenſus colligitur ex contextu; qui ſic habet: *Prædixi, & prædico, vt præſens, & nunc abſens ijs, qui ante peccaue(r)unt, & cæteris omnibus, quoniam ſi venero iterum, non parcam. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus, qui in vobis non infirmatur, ſed potens eſt in vobis? Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi ſumus in illo: ſed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis. Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide: ipſi vos probate: Annon cognoſcitis voſmetipſos, quia Ieſus Chriſtus in vobis eſt? niſi fortè reprobi eſtis.* Quaſi dicat. Si iterum ad vos venero, non monitis tantùm, ſed etiam pœnis vos coërcebo. Et re ipſa experiemini, virtutem Chriſti in me & per me operari.

operari. Tametſi enim Chriſtus in paſſione ſua oſtendit ſe infirmum & mortalem; tamen poſt reſurrectionem oſtendit ſe potentem & impaſſibilem, ſuámque potentiam ac virtutem multis miraculis & prodigiis confirmauit. Quod vos ipſi, ſi modò fidem Chriſti profitemini, non poteſtis negare, quia quotidie fiunt apud vos multa in nomine Chriſti, quæ niſi diuina virtute fieri non poſſunt. Vide Bellarminum lib. 3. de Iuſtificatione, c. 9. ad 11. vbi eodem ferè modo Apoſtolum interpretatur.
12. Dices 2. Concluſio, quæ deducitur ex vna propoſitione reuelata, & altera naturaliter euidente, creditur per fidem, vt docent Melchior Canus lib. 6. de Locis, cap. vltimo ad 10. Andreas Vega lib. 9. ſuper Concil. Trident. cap. 39. & plures alij: At quilibet fidelis poteſt ex vna reuelata & altera naturaliter euidente deducere, ſe habere aſſenſum fidei ſupernaturalem, vt in 2. concl. dictum eſt: Ergo poteſt hoc per fidem credere, & per conſequens poteſt de eo eſſe certus certitudine fidei. Reſpondeo. Maior vera eſt, quando concluſio, quæ deducitur ex vna propoſitione reuelata & altera euidente, eſſentialiter continetur & includitur in reuelata. Quo pacto in hac reuelata, *Chriſtus eſt homo*, continetur iſta, *Chriſtus eſt animal*. Vnde in hoc ſyllogiſmo: Omnis homo eſt animal: Chriſtus eſt homo: Ergo Chriſtus eſt animal. Maior eſt euidens lumine naturali: Minor eſt de fide, Concluſio eſſentialiter continetur in minore, de fide, ac proinde ipſa etiam eſt de fide.
13. Quod tamen rurſus diſtinguendum eſt. Nam talis cõcluſio poteſt dupliciter ſpectari. Primò, quatenus infertur ex præmiſſis per legitimam conſequentiam: Et ſic præcisè non eſt de fide, neque aſſentimur illi per aſſenſum fidei, ſed per aſſenſum Theologicum. Secundò, quatenus aſſentimur illi, non propter ſyllogiſticã cõſequentiam, ſed præcisè propter reuelationem. Tametſi enim in ſe immediatè reuelata non ſit, tamen in altera præ-

miſſarum eſt reuelata. Et ſic poſſumus illi aſſentiri per aſſenſum Fidei, præſertim ſi ab Eccleſia, tanquam de Fide credenda proponatur. Itaque prior aſſenſus eſt quædam quaſi conditio præuia ad poſteriorem aſſenſum eliciendum. Atque ita intelligendi ſunt Canus & Vega, vt notat Vaſquez in 1.p. diſp.5.c.3.n.7.& 8.

14. Hæc doctrina ad ſolutionem obiectionis ſic debet accommodari In hoc ſyllogiſmo (Quicunque vult credere myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata, facit hoc per gratiam excitantem, ac proinde habet actum Fidei ſupernaturalem: Ego volo credere myſteria Fidei, tanquam à Deo reuelata: Ergo facio hoc per gratiam, & habeo actum Fidei ſupernaturalem.) Maior eſt de Fide: Minor eſt euidens: Concluſio; tametſi legitimè ſequatur ex præmiſſis, non tamen continetur eſſentialiter in maiori de Fide, ac proinde non eſt de Fide. Nam in hac, *Omnis homo volens credere, habet actum Fidei ſupernaturalem*, non includitur eſſentialiter iſta, *Ego habeo actum Fidei ſupernaturalem.*

15. Dices 3. Quilibet Catholicus eſt certus certitudine Fidei, Deum eſſe trinum & vnum: Ergo eadem certitudine certus eſt, ſuum aſſenſum, quo credit Deum eſſe trinum & vnum, eſſe verum & infallibilem. Nam ſi non eſſet certus de veritate & infallibilitate ſui aſſenſus, non poſſet eſſe certus de veritate & infallibilitate propoſitionis, cui aſſentitur. Reſpondeo. Negatur prima conſequentia, quia de veritate obiecti certus eſt per ipſum aſſenſum Fidei: De veritate autem aſſenſus Fidei, non poteſt eſſe certus, niſi per actum reflexum, quo iudicat ſe non errare in ſuo aſſenſu. Hic autem actus reflexus ſæpè eſt fallibilis & incertus. Nam etiam hæretici per actum reflexum ſolent firmiſſimè iudicare ſe non errare in ſuo aſſenſu, & tamen errant. Vide quæ cap.2.qu.1. dicta ſunt de triplici certitudine obiecti, cognitionis, & ſubiecti.

16. Dices 4. Quilibet Catholicus tam eſt certus de ſua fide, vt potius paratus ſit negare omnem rationem, quàm recedere ab eo, quod credit; alioqui non eſſet verè Catholicus: Ergo habet certitudinem ſupra omnem certitudinem de ſua fide; & conſequenter habet certitudinem fidei. Nam illa ſuperat omnem aliam certitudinem in hac vita. Reſpondeo. Quilibet Catholicus habet certitudinem fidei de obiecto quod credit, vt benè obiicitur: non tamen habet certitudinem fidei de ſuo aſſenſu, quo credit, vt paulo ante explicatum eſt. V.G. Habet certitudinem fidei de myſterio Trinitatis & Incarnationis; non tamen de aſſenſu, quo credit illa myſteria.

17. Dices 5. Si Catholicus non haberet certitudinem de ſua fide, poſſet eſſe dubius de ſua fide: At qui dubius eſt in fide, infidelis eſt. Reſpondeo. 1. Si nullam haberet certitudinem de ſua fide, tunc poſſet eſſe dubius. Habet autem aliquam certitudinem, nempe vnam euidentem, & alteram Theologicam, vt in 1. & 2. concl. dictum eſt: Non autem certitudinem fidei. Deinde, Nomen fidei accipitur aliter in maiori, aliter in minori. In maiori ſumitur pro aſſenſu fidei: in minori, pro articulis fidei. Non ſequitur autem, Si quis ſit dubius, an habeat aſſenſum fidei ſupernaturalem, eſſe etiam dubium, an articuli fidei ſint veri.

18. Dices 6. Ille, qui aliquid ſcit, hoc ipſo quod ſcit, etiam ſcit ſe ſcire. Ergo ſimiliter, qui aliquid credit, hoc ipſo quod credit, etiam credit ſe credere: Ergo habet certitudinem fidei de ſua fide. Hoc argumentum inſinuat D. Thomas in 1. 2. quæſt. 112. art. 5. ad 2. cum ait: *Quicunque habet ſcientiam vel fidem, certus eſt ſe habere.* Reſpondeo. Hoc intelligendum eſt iuxta 1. concluſionem. Nam ſicut is, qui actu ſcit, experitur in ſe actum ſciendi: ſic is, qui actu credit, experitur in ſe actum credendi. Non tamen experitur, an actus ille ſit ſuper-

naturalis & infallibilis, necne. Tametſi aliunde id poſ-
ſit cognoſcere, iuxta 2. concluſionem.

CAPVT. XII.

De neceſſitate Fidei ad ſalutem.

1. SOlent Scholaſtici diſtinguere duplicem neceſſitatem reſpectu ſalutis ſeu vitæ æternæ: Vnam medij, ſeu finis: Alteram præcepti. Ita Durandus, Paludanus, Dominicus Sotus, Melchior Canus (apud Vaſquezium in 3. part. diſp. 169. cap. 1.) Vaſquezius ipſe ibidem, Suarez in 3. parte, tomo 3. quæſt. 65. art. 4. in Commentario, Bellarminus lib. 2. de Pœnitentia, cap. 8. Thomas Sanchez lib. 2. Moralium, cap. 2. Bannes in 2. 2. quæſt. 2. art. 8. dub. 1. Non tamen eodem modo explicant. Ego ſic explico.

2. Illud dicitur neceſſarium neceſſitate medij, quod ſecundum legem ordinariam ita neceſſarium eſt, vt ſine illo ſalus obtineri non poſſit. Quo pacto Baptiſmus reipſa ſuſceptus, eſt neceſſarium medium ad ſalutem, reſpectu infantium, quia infantes ſine illo ſaluari nullo modo poſſunt ſecundum legem ordinariam. Item, dolor de peccatis, reſpectu adultorum, exiſtentium in peccato mortali. Denique gratia Dei, reſpectu omnium, tam adultorum, quàm infantium. Illud autem dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, quod quidem neceſſarium eſt propter obligationem præcepti, tamen ceſſante obligatione præcepti non eſt neceſſarium. Vnde ſi quis vel propter ignorantiam, vel propter aliam legitimam cauſam, non faciat id, quod hoc modo neceſſarium eſt, poteſt nihilominus ſaluari.

3. Eſt autem duplex diſcrimen inter has duas neceſſitates. Vnum, Quæ priori modo ſunt neceſſaria, nullo modo omitti poſſunt, ſiue culpabiliter, ſiue inculpabiliter; ſiue ſcienter, ſiue ignoranter. Et ſi omittantur, ſalus obtineri non poteſt. Quæ vero poſteriori modo ſunt neceſſa-

neceſſaria, non quidem poſſunt omitti culpabiliter; ſi tamen omittantur ſine culpa, poteſt ſine illis obtineri ſalus. Alterum, Quæ priori modo ſunt neceſſaria, ſæpè non ſunt in noſtra poteſtate, vt auxilia gratiæ præuenieñtis: quæ autem poſteriori ſunt in noſtra poteſtate, deſinunt etiam neceſſaria eſſe neceſſitate præcepti.

4. Aliqui ex prædictis authoribus, faciunt trimembrem diuiſionem, hoc modo. Quædam ſunt neceſſaria neceſſitate medij tantum, vt gratia excitans ſeu præueniens, quæ non eſt in noſtra poteſtate. Quædam neceſſitate præcepti tantum, vt confeſſio peccatorum. Quædam vtroque modo, vt dolor de peccatis reſpectu adultorum, qui mortaliter peccarunt. Ita Vaſquez & Bannes loco citato. Quanquam Bellarminus videatur aliter ſentire, cum ait: *Ea omnia quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medij, cenſentur neceſſaria neceſſitate præcepti.* Sed prior ſententia probabilior eſt, quia quod non eſt in noſtra poteſtate, non cadit ſub præceptum, ac proinde nec eſt neceſſarium neceſſitate præcepti. At gratia præueniens non eſt in noſtra poteſtate, quia præuenit conſenſum liberum voluntatis, ſicut motus primò primi: Ergo non cadit ſub præceptum, ac proinde non eſt neceſſaria neceſſitate præcepti, cum tamen ſit neceſſaria neceſſitate medij.

5. Dices, Ipſa obſeruatio præceptorum Dei eſt medium ad ſalutem neceſſarium: Ergo neceſſitas præcepti non differt à neceſſitate medij. Reſpondeo. Tametſi generatim loquendo, obſeruatio præceptorum ſit quoddam medium neceſſarium ad ſalutem, quia qui non obſeruat præcepta, non poteſt ſaluari; tamen quando ſpeciatim loquimur de neceſſitate medij, quatenus diſtinguitur à neceſſitate præcepti, certum eſt, obſeruationem præceptorum non eſſe neceſſariam neceſſitate medij. Ratio eſt, quia hoc propriè vocamus neceſſarium neceſſitate medij, quod poſitiuè concurrit

currit ad ſalutem; quo pacto gratia præueniens, baptiſmus dolor, de peccatis, & ſimilia poſitiuè concurrunt ad iuſtificationem. Obſeruatio autem præceptorum præcisè ſumpta, quatenus talis eſt, non concurrit poſitiuè, ſed negatiuè, quia ſolum efficit, ne impediatur aut amittatur iuſtificatio. Ita Vaſquez ibidem. Nec obſtat, quod aliquando ſit meritoria augmenti iuſtitiæ; quia hoc non habet ex ſe, quâ talis eſt, ſed quatenus in homine iuſto coniuncta eſt cum gratia & charitate.

6. His præmiſſis diſputandum eſt, An Fides ad ſalutem neceſſaria ſit vtraque neceſſitate, tam medij, quàm præcepti. Loquor autem de Fide, quoad actum internum, qui conſiſtit in aſſenſu; non autem, quoad actum externum, qui conſiſtit in confeſſione Fidei. Nam de neceſſitate huius, cap. 9. diſputatum eſt. Ac primò agam de neceſſitate præcepti. Deinde de neceſſitate medij.

De neceſſitate Fidei, ex parte precepsi.

7. Prima Concluſio. Duo ſunt præcepta Fidei, quoad actum internum. Vnum affirmatiuum, quod obligat nos ad credendum myſteria Fidei. Alterum negatiuum, quod obligat nos ad non diſſentiendum à myſteriis Fidei, neque de veritate ipſorum dubitandum. Inter vtrumque magna differentia eſt. Nam affirmatiuum non obligat nos, vt credamus explicitè omnia & ſingula obiecta, quæ à Deo reuelata ſunt, neq; vt credamus quolibet tẽpore, ſed tãtum, vt credamus certa quædam obiecta, ac certo quodam tempore. Negatiuum verò reſpicit omnia obiecta, & omne tempus, quia ſemper prohibitum eſt, diſſentire à quocunque obiecto, quod ſufficienter proponitur, tanquam à Deo reuelatum.

8. Secunda Concluſio. Præceptum affirmatiuum, tametſi non obliget ad omnia obiecta explicitè credenda, vt dictum eſt; obligat tamen ad credenda explicitè

omnia

omnia myſteria in Symbolo comprehenſa. Hæc concluſio non eſt omnino certa, quia multi docent ſatis eſſe credere illa, ex quibus pendet Chriſtianæ Fidei inſtitutio; cuiuſmodi ſunt exiſtentia Dei Creatoris, myſterium Trinitatis, Incarnationis, Paſſionis Chriſti, ac remiſſionis peccatorum, abſque aliis quæ in Symbolo cõtinentur. Ita Medina lib. 4. de recta in Deum Fide, cap. 6. Richardus in 3. diſt. 25. q. 2. Gabriel ibidem, q. 1. art. 2. quibus fauet D. Thomas ibidem quæſt. 2. art. 1. quæſtiuncula 2. aſſerens, non eſſe de neceſſitate ſalutis, vt homo credat explicitè omnes articulos Fidei. Sed fortè loquitur de neceſſitate medij, non præcepti.

9. Alij putant ſatis eſſe credere explicitè illa myſteria, quæ ſolenni ritu in Eccleſia celebrantur. Ita Durandus in 3. diſt. 25. quæſt. 1. n. 9. Bonauentura ibidem, quæſt. 3. & alij, quos citat Sanchez lib. 2. Moral. cap. 3. n. 5. Ratio eſt, quia Eccleſia per ſolennem illum ritum videtur ſignificare illa myſteria eſſe ad ſalutem neceſſaria; non item reliqua.

10. Nihilominus pro noſtra concluſione facit D. Thomas quæſt. 2. art. 5. circa finem, Bannes ibidem dub. 2. Valentia q. 2. p. 3. aſſert. 2. Toletus lib. 4. Summæ, c. 2. & plures alij. Quibus fauet Catechiſmus iuſſu Pij V. editus, vbi habentur hæc verba: *Quæ primum Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ ſancti Apoſtoli diuino ſpiritu afflati, duodecim Symboli articulis diſtinxerunt.* Et Auguſt. ſerm. 135. de tempore, ſtatim ab initio: *Symbolum*, inquit, *eſt regula Fidei veſtræ breuis & grandis. Breuis, numero verborum: grandis pondere ſententiarum.* Et ſerm. 181. de tempore: *Apoſtoli certam regulam Fidei tradiderunt, quàm ſecundum numerum Apoſtolorum duodecim ſententiis comprehenſam, Symbolum vocauerunt; per quam credentes Catholicam tenerent unitatem, & hæreticam conuincerent prauitatem.* Et plura ibidem in eandem ſententiam. Videatur Gratianus in Decreto,

de Conſecrat. diſt.4. can. Symbolum,& can. Baptizandos oportet,& can. Non liceat.

11. Dices, Non ſolum obligatur Chriſtianus ad ſciendum & credendum ea, quæ ſunt in ſymbolo, ſed etiam ad credendum ea, quæ pertinent ad Baptiſmum, Euchariſtiam, Confeſſionem ſacramentalem: itemque ad illa, quæ pertinent ad Decalogum. Reſpondeo. Hæc obligatio non oritur ex præcepto Fidei, ſed ex præcepto religionis, iuſtitiæ, & aliarum virtutum. Nos autem hîc ſolum agimus de obligatione præcepti Fidei.

12. Tertia Concluſio. Hoc præceptum affirmatiuum, quod obligat ad credendum explicitè omnes articulos Fidei, qui continentur in Symbolo, eſt partim naturale, partim diuinum poſitiuum, partim Eccleſiaſticum. Naturale, quatenus refertur ad illa obiecta, quorum Fides eſt neceſſaria neceſſitate medij. Diuinum, quatenus refertur ad alia, quorum Fides eſt tantum neceſſaria neceſſitate præcepti. Eccleſiaſticum, quatenus obligat fideles ad diſcendum Symbolum. Et videtur initium ſumpſiſſe ab ipſis Apoſtolis. Nam conſtat circa annum Chriſti 360. fuiſſe in vſu, vt patet ex Concilio Laodiceni, can.46. qui ſic habet: *Baptizandos oportet Fidei Symbolum diſcere, & quinta feria vltimæ ſeptimanæ vel Epiſcopo, vel Presbytero reddere.* Et refertur apud Gratianum loco citato.

13. Dices: Quomodo poteſt dari præceptum naturale de virtutibus ſupernaturalibus, cuiuſmodi eſt Fides, de qua agimus? Reſpondeo. Naturale non ſumitur hîc, quatenus opponitur ſupernaturali, ſed quatenus idem eſt quod neceſſarium, & opponitur libero. Et ſic poteſt dari præceptum naturale, id eſt, neceſſarium de actu Fidei ſupernaturali. Hoc autem diſcrimen eſt inter præceptum naturale & liberum; quod liberum immediatè pendeat ex ſola voluntate Dei, volentis obligare. Naturale ex ipſis rerum naturis oritur: quod in propoſito

ſic

ſic explico. Ex eo, quod homo creatus eſt ad beatitudinem ſupernaturalem, & Deus non velit illi dare ſufficientia media ad illum finem acquirendum, niſi ſuppoſita fide; neceſſariò oritur obligatio in homine ad habendam fidem, ſine qua finis haberi non poteſt.

14. Contra ea, quæ nunc dicta ſunt, illud obiici poteſt, quod dici ſolet à rudibus & ſimplicioribus Chriſtianis, qui interrogati, quid credant, reſpondent ſe credere, quod Eccleſia credit. Quo reſponſo inſinuant, non eſſe neceſſarium ad ſalutem, explicitè credere omnes articulos in Symbolo comprehenſos, ſed ſufficere, ſi implicitè eos credant. Tunc autem cenſentur implicitè credere, quando in confuſo credunt ea, quæ Eccleſia credit; etiamſi in particulari nihil diſtinctè credant, niſi Deum & Chriſtum. & ita ſentiunt aliqui Canoniſtæ apud Sanchium lib. 2. Moral. c. 3. n. 3. Reſpondeo. Hæc ſententia eſt erronea, vt notat idem author ex Valentia quæſt. 2. part. 4. poſt 2. aſſertionem. Itaque dicendum eſt, omnes quidem obligari ad expreſsè credendum articulos Symboli; ſed tamen rudiores, qui non poſſunt omnes & ſingulos in particulari capere vel addiſcere, excuſari à peccato, ſi eos implicitè & in vniuerſali credant: quod tunc fit, quando explicitè credunt vera eſſe omnia, quæcunque ab Eccleſia credenda proponuntur. Ita Guilielmus Pariſienſis, & alij apud Valentiam loco citato.

De neceſſitate Fidei ex parte medij.

1. Quæritur primò. An fides ſupernaturalis ſit medium ad ſalutem neceſſarium. Secundò, quarum rerum fides ſit neceſſaria neceſſitate medij: Ac nominatim, an fides Incarnationis. Tertiò, an fides Trinitatis. Quartò, an fides aliorum myſteriorum. Ex quibus quæſtionibus refutabitur eorum error, qui putant ſufficere, ſi quis credat vnum eſſe verum Deum, & nemini faciat iniu-

riam:

riam: etiamſi nihil ſciat de Trinitate, aut de Chriſto, aut de aliis Fidei myſteriis. Vnde inferunt, vnumquemque in ſua Fide ſaluari poſſe, modò ſeruet decalogum.

I. QVÆSTIO.

An Fides ſupernaturalis ſit medium ad ſalutem neceſſarium.

1. ALiqui negant, aſſerentes hominem adultum poſſe iuſtificari, ſi naturaliter cognoſcat & amet Deum, & habeat inuincibilem ignorantiam Fidei ſupernaturalis. Ita Andreas Vega lib. 6. in Conc. Trident. cap. 20. & 21. Dominicus Soto lib. 2. de natura & gratia, cap. 11. in prima editione, quam tamen ſententiam poſtea retractauit in altera editione, & lib. 4. Sent. dub. 1. quæſt. 2. artic. 3. & in ſpeciali retractatione, in fine eiuſdem libri.

2. Probatur primò ex illo Rom. 2. 13. *Non auditores legis ſed factores iuſtificabuntur apud Deum.* Et mox ſequitur: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* Vnde ſic concludo: Illi fiunt iuſti & ſalui coram Deo, qui ſeruant legem: At Gentiles ex ſola cognitione Dei naturali ſeruant legem: Ergo ex ſola cognitione Dei naturali fiunt iuſti & ſalui. Ergo Fides ſupernaturalis non eſt medium ad ſalutem neceſſarium. Quod etiam confirmat Chriſtus in Euangelio, Matth. 19. 16. Nam rogatus à quodam adoleſcente: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* non reſpondit, Fidem ſupernaturalem eſſe neceſſariam; ſed ſolum dixit: *Serua mandata.* Quod intellexit de mandatis Decalogi, quæ ſolo lumine naturali cognita ſunt.

3. Secundò, quia in ſtatu naturæ, qui durauit ab Adamo vſque ad legem Moſaicam, iuſtificabantur homines per ſolam cognitionem Dei naturalem: Ideo enim dicebatur ſtatus naturæ, quia homines, qui viuebant in illo ſtatu, non habebant cognitionem Dei ſupernaturalem,

talem, ſed purè naturalem. Quod etiam inſinuat D. Thomas in 1.2.quæſtione 98. articulo 5. ad 3. cùm ait: *Gentiles perfectius & ſecurius ſalutem conſequebantur ſub obſeruantiis legis, quàm ſub ſola lege naturali: & ideo ad eas admittebantur. Sicut etiam nunc laici tranſeunt ad clericatum, & ſeculares ad religionem, quamuis abſque hoc poſſint ſaluari.* Quaſi dicat. Quamuis Gentiles poterant olim ſaluari per ſolam legem naturalem, tamen ſecurius ſaluabantur per legem Moſaicam. Sicut etiam nunc, tametſi laici poſſint ſaluari in ſuo ſtatu, tamen ſecurius ſaluantur in ſtatu clericali, ſi ſeruent ea, quæ pertinent ad illum ſtatum.

4. Tertiò, quia ſi fides ſupernaturalis eſſet medium neceſſarium ad ſalutem, ſequeretur, multos homines, qui habent inuincibilem ignorantiam fidei, non habere ſufficiens medium ad ſalutem, quod repugnat bonitati & prouidentiæ Dei.

5. Prima Concluſio. Actus fidei ſupernaturalis eſt medium neceſſarium ad ſalutem, reſpectu hominis adulti; nec vllus vnquam ſine tali actu potuit iuſtificari. Eſt communis ſententia, vt notat Sanchez libro 2. Moralium, capite 2. num. 3. Et probatur 1. ex Scripturis, quia Apoſtolus in Epiſtolis ad Romanos & Galatas vbique inculcat neceſſitatem fidei. Et Hebr. 11. 6. ait: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Ex quo colligit, Enoch habuiſſe fidem, hoc modo: Nemo poteſt placere Deo ſine fide: Enoch placuit Deo: Ergo habuit fidem. Quod autem loquatur de fide ſupernaturali, quæ innititur obſcuræ Dei reuelationi, & quæ eſt diſpoſitio ad iuſtificationem, patet ex toto cap. citato. Et ex fine cap. præcedentis, vbi ait: *Iuſtus ex fide viuit.*

6. Secundò, ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. vbi dicitur: *Baptiſmus eſt Sacramentum fidei, ſine qua nulli vnquam contigit iuſtificatio.* Et cap. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis iuſtificationis.*

ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire.

7. Tertiò, ex Auguſtino, ſerm. 38. de tempore. *Ad veram* inquit, *beatitudinem peruenire volentibus, primo omnium fides eſt neceſſaria.* Et paulò poſt: *Fides namque eſt bonorum omnium fundamentum, humanæ ſalutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt peruenire, quia ſine ipſa nec in hoc ſeculo quiſquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro vitam poſſidebit æternam.* Similia habent alij Patres apud Valentiam, quæſtione ſecunda, parte 2.

8 Ratio à priori ſumitur ex diuina voluntate, quâ ſtatutum eſt, vt gratia iuſtificationis nulli adulto conferatur, niſi mediante fide. Hæc autem voluntas nobis innoteſcit ex allatis Scripturæ, Conciliorum & Patrum teſtimoniis.

9 Secunda Concluſio. Actus fidei ſupernaturalis, qui eſt medium neceſſarium ad ſalutem, non ſolum eſt ille, quo creditur aliquid ſupernaturale, ſed etiam, quo creditur aliquid, quod naturaliter demonſtrari poteſt. Ita Diuus Thomas articulo 3. & 4. Prior pars probatur, quia fides Incarnationis, Trinitatis, & quorundam aliorum myſteriorum ſupernaturalium, eſt medium ad ſalutem neceſſarium, vt patebit ex ſequentibus quæſtionib. Poſterior probatur, quia exiſtentia Dei naturaliter demonſtrari poteſt: ſed fides exiſtentiæ Dei ſemper fuit medium neceſſarium ad ſalutem, vt docet D. Thom. q. 16. art. 1. vbi aſſerit hanc propoſitionem: *Deus eſt*, eſſe primam ac principalem inter omnia credibilia. Et apertè colligitur ex illo Hæbræorum 11. 6. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit.* Vbi illa particula, *Quia eſt*, ſignificat exiſtentiam Dei, vt explicat Chryſoſtom. hom. 22. in illum locum, & paſſim alij.

10. Et ratio duplex eſt. Vna, quia omnia myſteria fidei

ſupponunt

ſupponunt Deum exiſtere: Ergo vt omnia certò ac infallibiliter credantur, neceſſe eſt, etiam certò ac infallibiliter credi exiſtentiam Dei, in qua reliqua omnia fundantur. Exiſtentia autem Dei non poteſt certò ac infallibiliter cognoſci aut credi per cognitionem aut fidem humanam, quæ errori obnoxia eſt: Ergo neceſſe eſt, vt credatur per fidem diuinam & ſupernaturalem, quæ certa ac infallibilis eſt. Hanc rationem inſinuat Chryſoſtomus loco citato, cùm ait: *Niſi credamus* (fide ſcilicet ſupernaturali) *quod Deus ſit, labuntur nobis omnia, & non ſtant.* Altera, quia quidquid creditur fide ſupernaturali, hoc creditur propter authoritatem Dei reuelantis. Hoc enim eſt formale obiectum fidei. In hoc autem obiecto intrinſecè includitur exiſtentia Dei, ita vt impoſſibile ſit, credere aliquid propter authoritatem Dei reuelantis, quin ſimul implicitè credatur, Deum exiſtere.

11. Tertia Concluſio. Hæc fides ſupernaturalis, quam dixi eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, poteſt haberi ab omnibus adultis, etiam Gentilibus, quantum eſt ex parte Dei, niſi ipſimet impediant. Ita ſentiunt omnes illi Theologi, qui docent nullum infidelem ſine ſua culpa ignorare poſſe myſteria fidei, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, vt Alexander, Antiſiodorenſis, Albertus, Gabriel, Bonauentura, Adrianus, & alij apud Vaſquez in 1. 2. diſp. 120. cap. 1. Et colligitur ex illo Ioan. 1. 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, id eſt, Chriſtus illuminat omnem hominem, quantum in ipſo eſt; ac proinde qui non illuminantur, ideo non illuminantur, quia oblatũ lumen non volunt admittere, vt interpretantur omnes Græci, quos ſequitur Maldonatus in illum locum. Eodem ſenſu dictum eſt ab Apoſtolo 1. Timoth. 2. 4. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Scilicet, quantum in ipſo eſt, modò ex parte noſtra non ſit defectus;

Hoc clarius intelligitur ex illo Epheſ. 5. 14. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.*

12. Hinc ſumitur ratio concluſionis, quia media, quæ ad ſalutem requiruntur, ſunt inter ſe ſubordinata, & vnum datur mediante alio. Vnde qui benè vtitur vno medio, quod ipſi à Deo offertur, paulatim accipit maiora, donec ad finem perueniat, Qui autē non benè vtitur, non eſt dignus maiora accipere, & ſuâ culpâ à Deo deſeritur. V. g. Homo adultus, qui nihil de fide audiuit, ſolet frequenter à Deo illuſtrari & excitari ad obſeruationem legis naturæ, quæ in Decalogo comprehenſa eſt. Si obſeruat hanc legem, vlterius iuuatur & promouetur à Deo, donec ad fidem & iuſtificationem perueniat, iuxta illud Rom. 2. 13. *Factores legis iuſtificabuntur apud Deum.* Si non obſeruat, meritò deſeritur à Deo, iuxta illud Rom. 1. 21. *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.*

13. Ad argumenta initio allata ſic reſpondeo. Ad 1. Apoſtolus loquitur de gentilibus ad fidem Chriſti conuerſis, vt plerique interpretantur apud Vaſquez in 1. 2. diſp. 190. cap. 15. Illa autem particula, *naturaliter*, non opponitur ibi gratiæ, ſed legi ſcriptæ in tabulis, vt ſenſus ſit; Gentiles, qui non habent legem Moſaicam in tabulis ſcriptam, ſicut Iudæi habebant, loco legis ſcriptæ vſos fuiſſe lumine naturali, adiuto tamen per gratiam, & ſic legem obſeruaſſe. Vide plura apud Vaſquez loco citatō. Illud porro, *Serua mandata*, ſimiliter intelligendum eſt de homine, qui habet auxilium gratiæ.

14. Ad 2. Status naturæ non excludebat gratiam, ſed legem Moſaicam & Euangelicam. Solemus enim diſtinguere tres ſtatus: Vnum naturæ: Alterum legis Moſaicæ: Tertium legis Euangelicæ. Et quamuis aliqui hunc tertium per excellentiam, vocent ſtatum gratiæ; tamen in omni ſtatu gratia fuit neceſſaria ad ſalutē. Nec D. Thomas dicit, Gentiles ſaluari potuiſſe, per ſolam

legem

legem naturalem, ſed ſub ſola lege naturali, id eſt, in illo ſtatu, in quo nondum erat lex Moſaica aut Euangelica, ſed tantum naturalis, non tamen ſine gratia.

15. Ad 3. patet ſolutio ex 3. concluſione. Sequimur enim eorum ſententiam, qui affirmant, neminem poſſe habere inuincibilem ignorantiam fidei; ſed ſi quis ignoret fidem, ſuâ culpâ ignorare, vt explicatum eſt.

16. Dices: Adhuc videtur manere difficultas in duobus caſibus. Primò, quia ſi aliquis infidelis ex inſpiratione & motione Dei inciperet ſeruare legem naturæ & ſubitò moreretur antequam perueniret ad fidem, quid de illo fieret? Si ſaluatur, iam fides non eſt neceſſaria ad ſalutem. Si non ſaluatur, iam non habet ſufficiens medium ad ſalutem, & quidem ſine ſua culpa. Secundò, ſi aliquis puer Gentilis, cum primum incipit vti ratione, baptizaretur, & mox exſpiraret, quid de illo dicemus? Non poterit ſaluari, ſi fides neceſſaria eſt, quam non habet. Nec poterit damnari, quia accepit gratiam baptiſmi, & per illam factus eſt hæres vitæ æternæ.

17. Reſpondeo. Quando diſputamus de eo, quod ſemel à Deo præuiſum & ordinatum eſt, tunc non oportet adferre caſus, qui tantum poſſibiles ſunt, ſed qui reipſa contingent aut contigerunt. Hoc patet in ſimili materia de prædeſtinatione. V. g. Deus ab æterno præuidit Iudam fore proditorem, & ideo ab æterno illum reprobauit. Si iam aliquis quæreret, quid futurum fuiſſet de Iuda, ſi eo tempore, quo erat in gratia Dei, ſubitò exſpiraſſet. Saluari non poterat, quia erat reprobatus; Nec damnari, quia erat iuſtus & gratus Deo. Hæc, inquam, quæſtio non eſt ad rem. Ratio eſt, quia Deus nihil ordinat ab æterno, niſi ex certa præſcientia futurorum. Qui ergo vellet ponere caſum, in quo, quæ Deus præſciuit futura, non fierent, proculdubio tolleret Dei præſcientiam & ordinationem. Idem ergo dicendum eſt ad duos caſus propoſitos. Deus ab æterno decreuit nul-

lum ſaluare adultum, niſi per fidem & hoc ſimul præſciuit futurum. Vnde, ſi aliquis reipſa ſaluatur, certum eſt non fieri ſine fide. Et ſi aliquis ſine fide moritur certum eſt eum non ſaluari. An autem aliter fieri poſſet per extraordinariam Dei potentiam, non diſputamus.

18. Hoc in genere. Nunc ad primum caſum in particulari reſpondeo, Deum non permiſſurum ſecundum legem ordinariam, vt aliquis adultus, qui cum actuali Dei gratia ſeruat legem naturalem, moriatur ſine fide, quia Deus non deſerit hominem bonæ voluntatis in neceſſitate, quando non prius ab homine deſeritur.

Ad 2. Si puer Gentilis, de quo agitur, baptizatus ſit póſt inceptum vſum rationis, vel habuit fidem ante baptiſmum, vel non habuit. Si habuit, ſaluabitur, iuxta illud Marci 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Si non habuit, non ſaluabitur, iuxta id, quod ſequitur: *Qui verò non crediderit, damnabitur.* Hic ſuppono ex 3. parte, duos eſſe effectus baptiſmi, nempe characterem, & gratiam iuſtificantem. Adultus, qui baptizatur ſine fide, poteſt accipere characterem, non tamen gratiam iuſtificantem.

II. QVÆSTIO.
An Fides Incarnationis ſit neceſſarium medium ad ſalutem?

1. TRia includuntur in myſterio Incarnationis. Primum eſt, munus Redemptoris & Mediatoris inter Deum & hominem. Alterum, Diuinitas huius Mediatoris. Eſt enim verus Deus & verus homo per hypoſtaticam vnionem perſonæ Verbi cum humanitate. Tertium, paſſio & mors eiuſdem Mediatoris, quâ immediatè redemit humanum genus. Quando ergo quærimus, An fides myſterij Incarnationis ſit medium neceſſarium ad ſalutem, hæc tria quærimus, An ſcilicet ſit neceſſarium ad ſalutem, credere vnum Mediatorem, verum Deum & hominem,

hominem, qui ſua morte redemerit genus humanum? Poteſt autem intelligi quæſtio, vel de fide explicita, vel de implicita. Item, vel de tempore, quod præceſſit promulgationem Euangelij, vel quod ſecutum eſt.

2. Prima Concluſio. Explicita fides Mediatoris ſeu Redemptoris ſemper fuit neceſſaria ad ſalutem, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento. Loquor de fide, quæ ſit explicita reſpectu Mediatoris ſeu Redemptoris præciſè, licet non ſit explicita reſpectu Diuinitatis & paſſionis eiuſdem Mediatoris: ac proinde de tali fide, qua quis credit, ſaltem in confuſo, Deum proſpexiſſe nobis de aliquo Mediatore, per quem liberari poſſimus à peccato, licet non credat in particulari, hunc Mediatorem eſſe Deum & hominem, qui ſua morte liberat nos à peccatis. Hoc ſenſu docent hanc concluſionem Alexander 3.p. q.82. memb.3. art.1. Albertus in 3.diſt.25.art.1. Bonauentura ibid, art.1. quæſt.2. Scotus q.1. Gabriel q.1.art.2.conc.3.

3. Et probatur 1. ex Scriptura, quia Apoſtolus in epiſt. ad Romanos nihil aliud conatur oſtendere, quàm quod nemo poſſit iuſtificari, niſi per fidem in Chriſtum; ac proinde nec cognitionem naturalem, nec legem Moſaicam ſufficere ad ſalutem & iuſtificationem: Et in epiſt. ad Galatas, cap.3.22. ait: *Scriptura concluſit omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.* Vnde ſic argumentor: Hæc fides in Chriſtum, quæ iuxta Apoſtolum neceſſaria eſt ad iuſtificationem, debet explicitè verſari circa aliquid, quod eſt in Chriſto: Ergo vel circa munus Redemptoris, vel circa Diuinitatem, vel circa mortem & paſſionem. At non ſemper requiritur explicata fides circa Diuinitatem aut mortem Chriſti, vt in ſequenti concluſione probabo: Ergo vt minimum requiritur explicita fides circa munus Redemptoris ſeu Mediatoris.

4. Secundò, probatur ex Auguſtino, epiſt. 89. ad Hilarium, quæſt. 3. & epiſt. 157. ad Optatum, & lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 7. vbi expreſsè docet, iuſtos veteris Teſtamenti non fuiſſe liberatos, niſi per eandem fidem Mediatoris, per quam & nos liberamur. Et hoc confirmat ex illo 2. Cor. 4. 13. *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur.* Item ex illo Act. 15. 11. *Per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.*

5. Tertiò, probatur ratione, quia Deus non vult nos ſaluare ſine noſtro labore & cooperatione. Vult enim vt quæramus & deſideremus Medicum, qui nos ſanet à corruptione peccati. At non poſſumus quærere & deſiderare Medicum, niſi aliquo modo illum cognoſcamus: Nec poſſumus illum certò cognoſcere in hac vita, niſi per fidem: Ergo hæc fides eſt nobis ad ſalutem neceſſaria.

6. Secunda Concluſio. Explicita fides diuinitatis & mortis Chriſti non fuit neceſſaria neceſſitate medij in veteri Teſtamento. Eſt communis ſententia Scholaſticorum in 3. d. 25. Et probatur, quia illa myſteria, quorum fides explicita fuit neceſſarium medium ad ſaluté, proculdubio fuerunt communiter nota fidelibus Iudæis, quos Deus ante Chriſti aduentum voluit habere ſufficiens medium ad ſalutem, & eam myſteriorum fidei cognitionem, ſine qua non poterat eſſe ſalus. Quod autem Meſſias, qui expectabatur à Iudæis, futurus eſſet verus Deus, & pro hominibus moriturus, nõ fuit Iudæis communiter notum; nec ipſis Phariſæis, qui doctiores erant, vt colligitur ex illo Galat. 3. 23. *Prius autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi, in eam fidem, quæ reuelanda erat.* Vbi loquitur Apoſtolus de fide diuinitatis & mortis Chriſti, quæ in veteri Teſtamento non erat reuelata. Vide Auguſt. lib. 19. contra Fauſt. c. 14.

7. Quæ

7. Quæres. An nullus in veteri Teſtamento explicitè crediderit diuinitatem & mortem Chriſti? Aliqui affirmant Sibyllas crediſſe, vt Auguſtin. lib. 13. contra Fauſt. c. 15. Aliqui Iobum & Sibyllas, vt D. Thomas q. 2. art. 7. ad 3. Alij Adamum & Enoch. Quæ omnia probabilia ſunt.

8. Tertia Concluſio. An autem explicita fides diuinitatis & mortis Chriſti ſit medium neceſſarium ad ſalutem in nouo Teſtamento, non conueniunt Theologi. Tres ſunt opiniones. Prima ſimpliciter negat, quam ſequitur Vega lib. 6. ſuper Conc. Trid. c. 19. Medin. l. 4. de recta in Deum fide, c. 20. & nonnulli alij recentiores. Ratio eſt, quia perfecta dilectio Dei, & contritio peccatorum, ſunt proximæ diſpoſitiones ad iuſtificationem, quibus poſitis, infallibiliter ſequitur iuſtificatio. Hæ autē diſpoſitiones poſſunt eſſe ſine explicita fide diuinitatis & mortis Chriſti: Ergo ſine eadem fide poteſt eſſe iuſtificatio. Minor patet, quia illæ diſpoſitiones fuerunt in iuſtis veteris Teſtamenti ſine explicita fide diuinitatis & mortis Chriſti. Nec mirum, quia ex ſola fide vnius Dei & æternæ beatitudinis poteſt excitari dilectio Dei, & deteſtatio peccatorum, quatenus ſunt contra Deum.

9. Altera opinio diſtinguit, aſſerens fidem explicitam Chriſti, non quidem eſſe medium neceſſarium ad iuſtificationem, (in quo conſentit cum præcedenti opinione) eſſe tamen neceſſarium ad beatitudinem. Ita Canus in Relect. de Sacramentis in genere, p. 2. q. 2. concl. 3. & Bannes in 2. 2. q. 2. art. 8. dub. 3. concl. 1. & 2. Ratio ſumitur ex quibuſdam Scripturæ teſtimoniis, quibus ſignificatur neceſſitas Fidei Chriſti ad beatitudinem, quæ citabimus paulo poſt pro 3. opinione, ad probandam neceſſitatem eiuſdem Fidei ad iuſtificationem. Ergo.

10. Tertia opinio probabilior, poſt promulgationem Euangelij, fidem explicitam Chriſti Mediatoris, Diuinitatis, mortis & reſurrectionis, eſſe medium in re ne-

ceſſarium,non ſolùm ad beatitudinē,ſed etiam ad iuſtificationem illorum, qui habent vſum rationis, & qui per diſpoſitiones liberas & ſupernaturales conſequuntur remiſſionem peccatorum. Ita Valentia q.2.p.4. aſſer.3. circa initium, vbi citat Hugonem Victorin. Alexand. Albertum, Bonauenturam & alios.

11. Et probatur 1.ex Scriptura.Marci 16.15. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, Et ſequitur *Qui non crediderit, condemnabitur*, id eſt, qui non crediderit Euangelio, ad quod prædicandum mittebantur Apoſtoli. Fides autem Euāngelij includit fidem diuinitatis, humanitatis & mortis Chriſti, per quam redempti ſumus, vt patet ex ſeqq. Ioan.3.14. *Sicut Moſes exaltauit ſerpentem, ita exaltari opportet Filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Et infrà: *Qui non credit in eum, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei.* Et Ioan. 17.3. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et Act.10.43. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent; remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum.* Et Rom.3.22. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum.* Et cap.10.9. *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Et Galat.2.16. *Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.*

12. Ex his teſtimoniis ſic concludo: Nemo adultus poteſt iuſtificari, aut remiſſionem peccatorum conſequi, ſine explicita fide Chriſti. Fides autem Chriſti in eo potiſſimum conſiſtit, vt credas Chriſtum eſſe verum Deum & hominem, qui pro noſtra ſalute mortuus eſt, & reſurrexit. Hoc enim eſt fundamentum totiùs fidei Chriſtianæ, ſine quo in nouo Teſtamento nemo poteſt iuſtificari: Non quod ex natura rei id neceſſarium ſit, ſed quia Deus ſic ordinauit.

13. Huic

13. Hinc ſoluitur ratio primæ opinionis. Nam dilectio & contritio, quæ ſunt vltimæ diſpoſitiones ad iuſtificationem, nemini conferuntur in nouo Teſtamento, ſine fide diuinitatis & mortis Chriſti: idque non ex natura rei, ſed propter liberam Dei ordinationem, vt dictu eſt.

14. Quod autem ſecũda opinio diſtinguit inter iuſtificationem & beatitudinem ſeu vitam æternam, fruſtrà eſt. Nam ſi explicita fides diuinitatis & mortis Chriſti non eſſet neceſſaria ad iuſtificationem, non eſſet etiam neceſſaria ad vitam æternam. Ratio eſt, quia vt aliquis ſecundum legem ordinariam poſſit conſequi vitam æternam, ſatis eſt, ſi ſit Filius Dei adoptiuus, & conſequenter habeat ius ad vitam æternam. At per iuſtificationem fit Filius Dei adoptiuus, & acquirit ius ad vitam æternam: Si ergo ad hoc non requiritur explicita fides diuinitatis & mortis Chriſti, nec ad vitam æternam requiritur; quod eſt contra authores illius opinionis.

III. QVÆSTIO.

An Fides Trinitatis ſit neceſſarium medium ad ſalutem?

1. PRima Concluſio. Explicita fides Trinitatis non fuit neceſſarium medium ad ſalutem in veteri Teſtamento. Eſt communis ſententia. Et probatur 1. quia myſterium Trinitatis nunquam fuit apertè reuelatum ante Chriſti aduentum, ac proinde non fuit communiter cognitum à fidelibus Iudæis: Ergo fideles Iudæi poterant ſaluari ſine explicita ipſius fide & cognitione. Secundò, quia explicita fides Incarnationis non fuit tunc neceſſaria ad ſalutem, vt dictum eſt: Ergo nec Trinitatis. Videtur enim eſſe par ratio.

2. Secunda Concluſio. Explicita fides Trinitatis eſt neceſſarium medium ad ſalutem in nouo Teſtamento. Ita D. Thomas q. 2. art. 8. Valentia quæſt. 2. p. 5. aſſer. 2. & plerique alij. Et probatur 1. quia explicita Fides incarnationis eſt neceſſaria in N. T. vt ſuprà dictũ

eſt:

eſt: Ergo etiam explicita fides Trinitatis, ſine qua illa haberi non poteſt. Nemo enim poteſt credere myſterium Incarnationis, niſi credita Trinitate perſonarum. Secundò, quia Baptiſmus, qui eſt Sacramentum fidei Chriſtianæ, debet conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. (Matth.28.29.)

3. Dices 1. Multi ruſtici ſunt ita rudes, vt non poſſint intelligere, quomodo in vna Deitatis natura ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ. Reſpondeo: Non requiritur, vt intelligant, ſed vt credant. Nam fides non tam conſiſtit in notitia, quàm in aſſenſu. Vnde rectè de huiuſmodi hominibus dixit Auguſtinus in lib. contra Epiſtolam Fundamenti, cap.4. *Turbam non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit.* Et tract. 40. in Ioannem: *Quid eſt fides, niſi credere quod non vides?* Et ſerm. 180. de Tempore: *Accepto baptiſmo hoc dicimus: Fidelis factus ſum. Credo, quod neſcio.* Et ratio eſt, quia in eo, qui credit, ſunt hæc duo. 1. Apprehenſio. 2. Iudicium, ſeu aſſenſus. Apprehenſio non eſt fides, ſed aliquid fidem præcedens. Iudicium verò non oritur ex euidentia rei, ſed ex ſola authoritate dicentis; & ideò per illud iudicium non propriè intelligimus, ſed credimus, iuxta illud Auguſtini in lib. de vtilitate credendi, cap. 11. *Quod intelligimus aliquid, rationi debemus; quod autem credimus, authoritati.*

4. Dices 2. Multi in nouo Teſtamento iuſtificati ſunt anteqùam crederent Trinitatem aut Incarnationem, vt Cornelius Centurio. (Act.10.1.) & Eunuchus Reginæ Æthiopum (Act.8.27.) & Lydia purpuraria (Act. 16. 14.) Reſpondeo. Si iuſtificati ſunt poſt auditum ab Apoſtolis Euangelium, non ſine fide Chriſti iuſtificati ſunt: Et hoc videtur ſentire Auguſtinus de Cornelio in lib. de prædeſt. ſanct. cap.7. Si autem ante promulgationem Euangelij fuerunt iuſti, iam ceſſat obiectio contrà noſtram doctrinam, quia nos tantùm loquimur de iis, qui

iuſtificantur in nouo Teſtamento poſt ſufficientem Euangelij promulgationem.

IV. QVÆSTIO.

An Fides alicuius alterius myſterij ſit medium neceſſarium ad ſalutem?

1. Ex dictis conſtat, explicitam fidem exiſtentiæ Dei, Incarnationis & trinitatis, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem in nouo Teſtamento. Nunc quæritur, an præter hæc tria, neceſſe ſit aliquid aliud credere, neceſſitate medij. Nam de neceſſitate præcepti, iam ante actum eſt.

2. Prima Concluſio. Præter illa tria myſteria, neceſſe eſt etiam explicitè credere, Deum eſſe remuneratorem vitæ æternæ, iuxta illud Hebr. 11. 6. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Deinde neceſſaria eſt explicita fides omnium articulorum Symboli, non in re, ſed in voto. Nemo enim poteſt iuſtificari, niſi habeat propoſitum ſeruandi omnia præcepta: ſed præceptum eſt, vt credantur omnes articuli in Symbolo comprehenſi, vt ſuprà dictum eſt: Ergo nemo poteſt iuſtificari ſine propoſito ſeruandi hoc præceptum: Ergo fides explicita omnium articulorum, ſaltem in voto ſeu propoſito neceſſaria eſt. Denique neceſſaria eſt implicita fides eorundem articulorum. Nam illa continetur in illo actu, quo credimus vera eſſe, quæ à Deo reuelata ſunt. Hic autem actus planè neceſſarius eſt ad iuſtificationem, vt patet ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 6. c 6.

3. Secunda Concluſio. Qui credit ea, quæ iam dicta ſunt, & errat circa alia quædam dogmata, quæ alioqui non ſunt creditu neceſſaria neceſſitate medij; non poteſt ſaluari, niſi depoſito errore. Eſt contra quoſdam politicos, qui putant Lutheranos, Caluiniſtas, Anabaptiſtas ſaluari poſſe, ſi credant præcipua fidei myſteria, licet

licet in aliis non rectè ſentiant. Sed falſo. Nam ſemper ab Eccleſia pro hæreticis habiti ſunt, non ſolùm qui errant circa Trinitatem & Incarnationem; ſed etiam, qui admiſſa Trinitate & Incarnatione, errarunt circa peccatum originale, circa neceſſitatem gratiæ, circa Eccleſiam, circa Sacramenta: Et ſic deinceps.

4. Et ratio eſt, quia hoc tempore, duo neceſſaria ſunt, vt credamus aliquid fide diuina ſeu ſupernaturali, de qua agimus. Vnum eſt reuelatio Dei. Nihil enim creditur fide diuinâ, niſi quod à Deo dictum ſeu reuelatum eſt. Alterum, propoſitio Eccleſiæ. Nam vt aliquid credatur, debet nobis proponi, non priuata, ſed publica authoritate, tanquam reuera à Deo reuelatum. Non enim eſt cuiuſvis priuati hominis determinare & proponere, quæ à Deo reuelata ſunt, ſed Eccleſiæ, quæ errare non poteſt. Eſt enim *columna & firmamentum veritatis* (1. Timoth. 3. 15.) *& portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam.* (Matth. 16. 18.) Nunc ſic argumentor: Ille non habet veram fidem, qui non eſt paratus credere omnia, quæ à Deo reuelata ſunt, & ab Eccleſia ad credendum propoſita: ſed qui negat aliquem articulum, etiam minimum, etiamſi dicat ſe alios acceptare, non eſt paratus credere omnia, quæ à Deo reuelata, & ab Eccleſia credendum propoſita ſunt: Ergo non habet veram fidem. At ſine vera fide ſaluari nemo poteſt: Ergo, &c.

CAPVT XIII.

De vitiis Fidei oppoſitis, ac primum de infidelitate in communi.

HActenus actum eſt de virtute Fidei. Nunc agendum eſt de vitiis oppoſitis. Ac primùm generatim de infidelitate, cuius ſpecies ſunt Paganiſmus, Iudaiſmus, & hæreſis. Ad quas reuocari poſſunt Apoſtaſia, & Blaſphemaria. De quibus omnibus agit D. Thomas quæſt.

qu.10.11.12.13. & 14. E quidem de infidelitate quæritur.1. An omnis infidelitas ſit peccatum. 2. quot ſint ſpecies peccati infidelitatis. 3. an liceat communicare cum infidelibus. 4. an liceat eos ad Fidem vel baptiſmum compellere. 5. an liceat illorum ritus tolerare. 6. an liceat eorum terras vi occupare. 7. an poſſit illis permitti dominium in Chriſtianos.

I. QVÆSTIO.

An omnis infidelitas ſit peccatum?

1. Solet diſtingui duplex infidelitas. Vna purè negatiua, qualis eſt in multis gentilibus, qui nihil vnquã audierunt de Fide. Altera contraria, qualis eſt in illis, qui quidem audiuerunt de Fide, ſed tamen vel contemnunt illam, vel contradicunt; vt ſunt hæretici, Turcæ, Iudæi, & multi Gentiles, quibus Fides Chriſtiana ſufficienter promulgata eſt. Nunc quæritur, an prior infidelitas, nempe purè negatiua, ſit peccatum contra Fidem? Nam de poſteriori conſtat, peccatum eſſe. Solutio pendet ex alia quæſtione, an ſcilicet in gentilibus poſſit eſſe inuincibilis ignorantia noſtræ Fidei: Si poteſt, iam illorum infidelitas non eſt peccatum. Si non poteſt, iam peccant non credendo.

2. Aliqui putant, nullum gentilem inuincibiliter, ſeu ſine ſua culpa, ignorare noſtram Fidem: vt Alexander, Albertus, Gabriel, Bonauentura, & alij quidam apud Gabrielem Vaſquez in 1.2. diſp. 120. cap. 1. Et probatur primo ex illo communi axiomate; *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam, & neceſſaria ad ſalutem.* Fides autem eſt neceſſaria ad ſalutem: Ergo Deus nemini illam denegat, niſi qui non facit quod in ſe eſt. Ergo denegat propter culpam.

3. Secundò, quia alioqui ſequeretur alterum è duobus: Vel aliquem poſſe ſaluari ſine Fide, vel ſalutem illi eſſe impoſſibilem. Vtrumque falſum eſt. Sequela patet,

quia

quia ſi aliquis poteſt inuincibiliter ignorare fidem, vel poterit ſaluari, vel non poterit. Si poterit, iam ſine fide ſaluabitur. Si non poterit, iam ſalus erit illi impoſſibilis.

4. Tertiò, Faciamus aliquem eſſe, qui habeat inuincibilem ignorantiam fidei, & nunquam peccauerit mortaliter. Quid de illo futurum eſt? Non poteſt ſaluari, quia fidem non habet. Nec poteſt damnari, quia non peccauit mortaliter.

5. Quartò, Apoſtolus Rom. 10. 18. videtur ſupponere, quod nemo poſſit ſe excuſare propter ignorantiam, cū Euangelium vbique ſufficienter prædicatum ſit: *Nunquid*, inquit, *non adiuuerunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

6. Prima Concluſio. Poteſt aliquis inuincibiliter, & ſine culpa ignorare myſteria fidei Chriſtianæ; & in tali caſu infidelitas illius non eſt peccatum contra fidem. Ita D. Thom. quæſt. 10. art. 1. Vaſquez loco citato, cap. 3. & alij, quos ibidem adducit. Et colligitur ex illo, Ioan. 15. 22. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Quod explicat Auguſtinus (tract. 89. in Ioannem) de peccato infidelitatis. Et dicit eos, quibus Chriſtus prædicatus non eſt, habere excuſationem, *non de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato, quo in Chriſtum non crediderunt.*

7. Ratio concluſionis eſt, quia tunc aliquis cenſetur inuincibiliter rem aliquam ignorare, quando nihil vnquam de illa vel audiuit, vel cogitauit, vel per induſtriam humanam audire vel cogitare potuit: At multi ſunt gentiles hoc tempore, qui nihil vnquam audiuerunt vel cogitarunt de fide Chriſti, neque in illis locis, vbi viuunt, moraliter audire vel cogitare potuerunt: Ergo cenſentur inuincibiliter ignorare fidem Chriſti. Et confirmatur exemplo eorum gentilium, qui vixerunt

runt tempore Chriſti, ante promulgationem Euangelij. Illi enim ſine dubio inuincibiliter ignorabant Euangelium. At eadem eſt ratio de iis quibus hoc tempore non eſt promulgatum Euangelium.

8. Secunda Concluſio. Tametſi infidelitas in eo qui inuincibiliter ignorat fidem, non ſit peccatum, vt dictum eſt, nihilominus eſt pœna peccati. Ita D. Thomas loco citato, & Auguſtinus epiſt. 109. ad Sixtum, circa medium, vbi tractat illud Rom. 1.18. *Reuelatur ira Dei, &c.* tandem concludit, *ignorantiam in illis qui intelligere noluerunt, peccatum eſſe: in eis autem qui non potuerunt, pœnam peccati eſſe.* Ratio ſumitur ex axiomate ſuprà allato: *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiã, & neceſſaria ad ſalutem:* Ergo etiam non denegat fidem. Si ergo alicui eam denegat, hoc ideo eſt, quia homo non facit quod in ſe eſt: Ergo denegat in pœnam alicuius peccati. Hoc ſenſu, cap. 12. quæſt. 1. concl. 3. dictum eſt, fidem Chriſti poſſe haberi à gentilibus, quantum eſt ex parte Dei, niſi ipſimet impediant. Nam ſi ipſi facerent quod in ſe eſt, Deus non deeſſet illorum conatibus, ſed paulatim perduceret eos ad fidem. Nunc autem, quia plerique non faciunt quod in ſe eſt, ideo ipſi per ſua peccata impediunt quominus ad fidem perducantur. Et conſequenter infidelitas illorum eſt pœna alicuius peccati.

9. Dices, Si eſt pœna alicuius peccati, ergo eſt culpabilis. Si eſt culpabilis, ergo eſt peccatum, & non tantùm pœna peccati. Et confirmatur, quia ſicut peccatum eſt in noſtra poteſtate, ſic etiam id quod ſequitur ex peccato. At infidelitas negatiua ſequitur ex peccato: Ergo eſt in noſtra poteſtate, ac proinde culpabilis. Reſpondeo. Pœna poteſt duobus modis dici culpabilis. 1. quia oritur ex culpa ſeu peccato. 2. quia ipſa per ſe eſt culpa ſeu peccatum. Priori modo concedo infidelitatem negatiuam eſſe culpabilem: poſteriori, nego. Addo, tametſi peccatum ſit in noſtra poteſtate, non tamẽ omne quod ſequitur ex

peccato cenſeri eſſe in noſtra poteſtate, niſi fuerit aliquo modo præuiſum, aut ſaltem potuerit præuideri & caueri. Hoc autem non fit in propoſito. Nam Gentiles, qui nihil vnquam audiuerunt de Fide, non poſſunt præuidere ſe propter peccatum incurſuros pœnam ſpiritalem quæ conſiſtit in negatione vel carentia Fidei Chriſtianæ.
10 Ex dictis facilè reſpondeo ad argumenta contrariæ ſententiæ. Ad 1. nihil aliud concluditur ex communi illo axiomate, quam quod hîc dicimus, nempe infidelitatem Gentilium eſſe pœnam peccati: & eos ideo ignorare myſteria Fidei, quia non faciunt quod in ſe eſt.
11 Ad 2. Vtrumque verum eſt: Et, Neminem ſaluari ſine Fide: Et, Vnumquemque poſſe ſaluari, ſi faciat quod in ſe eſt. Nam ſi id faciat, conſequetur Fidem: ſi Fidem habeat ſaluari poteſt, ſi aliunde ſibi deſit.
12. Ad 3. Nullus adultus, qui eſt ſine peccato mortali, diſcedit ex hàc vita ſine Fide. Nam ſi eſt ſine peccato, facit quod in ſe eſt: ſi facit quod in ſe eſt, Deus non denegat illi neceſſaria ad ſalutem.
13. Ad 4. Apoſtolus ibi agit contra Iudæos, qui putabant Euangelium Chriſti ad ſe ſolos pertinere, non autem ad Gentiles: Et ſibi ſolis factam eſſe promiſſionem ſalutis, non item aliis. Dicit ergo: *Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci.* (Per Græcum intelligit omnes Gentiles.) *Nam idem Dominus omnium* (tam Gentilium quàm Iudæorum) *diues in omnes qui inuocant illum.* Poterant obiicere Iudæi, Gentiles non poſſe inuocare Deum, eo quod nihil audiuiſſent de Deo. Reſpondet Apoſtolus: *Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum.* Quæ verba deſumpta ſunt ex Pſalmo decimo octauo. Et poſſunt dupliciter intelligi. Primò, literaliter de cœlis, quorum ſonus iam inde ab exordio mundi exiuit in omnem terram. Et omnes homines, tam Gentiles, quàm Iudæi, ſemper potuerunt ex aſpectu, motu, & maieſtate cœlorum, tanquam ex viua

concio

concionatoris prædicatione, agnoſcere Deum Creatorem, & illum inuocare, vt patet Rom. 1. 20. Nihil ergo ex hac parte plus habent Iudæi quàm Gentiles. Secundò, myſticè de Apoſtolis, qui ad prædicandum Chriſti Euangelium, non ſolùm ad Iudæos, ſed etiam ad Gentiles miſſi ſunt, iuxta illud Marci 16. 15. *Euntes in vniuerſum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Et quamuis hæc prædicatio inchoata ſit ab Apoſtolis, tamen ab eorum ſucceſſoribus debuit perfici, & adhuc quotidie perficitur.

14. Igitur ex loco Apoſtoli nihil concludi poteſt contra noſtram doctrinam. Nam ex priori ſenſu, hoc ſolùm ſequitur, Gentiles non habere inuincibilem ignorantiam veri Dei, quod certiſſimum eſt. Ex poſteriori deducuntur hæ duæ propoſitiones, quæ ad rem faciunt. Vna, Gentiles non habere inuincibilem ignorantiam Chriſtianæ Fidei (quæ multo plura includit, quàm fidem veri Dei) ſaltem pro eo tempore, quo illis Euangelium eſt prædicatum. Altera, Gentiles poſſe habere inuincibilem ignorantiam Chriſtianæ fidei, pro eo tempore, quo nihil adhuc audiuerunt de Euangelio. Non enim omnibus & ſingulis, eodem tempore, ſed ſucceſſiuè nunc his, nunc illis prædicatum eſt Euangelium, & adhuc prædicatur. Nec obſtat illud verbum præteriti temporis, *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Ponitur enim præteritum pro futuro, more prophetico, vt plerique interpretantur, vt hic ſit ſenſus: Prædicatio Apoſtolorum & ſucceſſorum exhibit in omnem terram.

II. QVÆSTIO.

Quot ſint ſpecies peccati infidelitatis?

1. OStenſum eſt, infidelitatem negatiuam, qualis eſt in quibuſdam Gentilibus, qui nihil vnquam audiuerunt de fide Chriſti, non eſſe peccatum, ſed tantùm infidelitatem contrariam, qualis eſt in iis, qui vel

contemnunt, vel repugnant Fidei,quæ illis ſufficienter propoſita eſt. Nunc quæritur, quot ſint ſpecies contrariæ infidelitatis? & quomodo inter ſe diſtinguantur? & quæ illarum ſit grauiſſimum peccatum?

2. Prima Concluſio. Infidelitas contraria,quæ opponitur Fidei, diuiditur in tres ſpecies, nempe in Hæreſim, Iudaiſmum, & Paganiſmum. Ita D. Thomas quæſt. 10. art. 5. & alij paſſim. Ratio eſt, quia tot ſunt ſpecies alicuius vitij, quot modis contingit ipſum virtuti repugnare; vt patet in virtute morali, cui propterea duo vitia contraria ſunt, quia duobus modis contingit vitium illi repugnare, nempe per exceſſum, & defectum. At infidelitas poteſt tribus modis repugnare Fidei Chriſtianæ: Ergo tres ſunt ſpecies infidelitatis. Minor patet, quia vel poteſt repugnare Fidei nondum receptæ, & tunc eſt Paganiſmus: vel Fidei ſuſceptæ in figura, & tunc eſt Iudaiſmus: vel Fidei ſuſceptæ in veritate, & tunc eſt Hæreſis. Quid ſentiendum ſit de Apoſtaſia & Blaſphemia, dicemus infrà ſuo loco.

3. Secunda Concluſio. Hæ tres ſpecies infidelitatis non diſtinguuntur eſſentialiter in ratione malitię ſeu peccati. Ita colligitur ex D. Thoma art. 5. ad 1. Ratio eſt, quia ſicut virtus Fidei in eo conſiſtit, quod aliquis credat diuinæ authoritati reuelanti, Hæc autem contradictio eſt eiuſdem naturæ in Gentili, Iudæo & Hæretico, licet non habeat vbique eaſdem circunſtátias, vt explicabo in ſequenti concluſione. Et confirmatur, quia formalis ratio peccati non eſt aliquid poſitiuum, ſed priuatiuum, vt ſuppono ex Tractatu de peccato: At in Hæreſi, Iudaiſmo & Paganiſmo non ſunt diuerſæ priuationes eſſentialiter diſtinctæ: Ergo neque diuerſæ malitiæ. Minor patet, quia priuationes vnius eiuſdémque formæ non poſſunt eſſentialiter diſtingui: Sed prædictæ priuationes ſunt vnius eiuſdémque formæ, nempe illius bonitatis quæ eſt in aſſenſu Fidei: Ergo non diſtinguũtur eſſentialiter:

liter : Ergo Paganiſmus,Iudaiſmus & Hæreſis non ſunt vitia eſſentialiter diſtincta.

4. Tertia Concluſio.Hæ tres ſpecies infidelitatis diſtinguuntur accidentaliter ſecundum magis & minus in eâdem ſpecie,id eſt, ſecundum maiorem & minorem oppoſitionem cum authoritate diuina. Ratio eſt,quia cæteris paribus , in Hæreſi maior eſt oppoſitio cum Fide quàm in Iudaiſmo,& maior in Iudaiſmo quàm in Paganiſmo. Ibi enim maior eſt oppoſitio cum veritate Fidei, vbi eſt maior contemptus diuinæ authoritatis:Et ibi eſt maior contemptus diuinæ authoritatis, vbi maiora ſunt fundamenta credibilitatis rerum à Deo reuelatarum. At hæc omnia maiora ſunt in Hæreticis quàm in Iudæis,& in his quàm in Paganis. Nam Hæretici agnoſcunt Meſſiam veniſſe, quod non agnoſcunt Iudæi : & hi agnoſcunt vetus Teſtamentum , quod non agnoſcunt Pagani.

5. Quarta Concluſio.Inter has tres ſpecies infidelitatis grauiſſimum peccatum eſt hæreſis. Ita D.Thomas art.6. Et colligitur ex illo 2.Petri 2.21. *Melius illis erat non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum reuerti ab eo,quod illis traditum eſt.* Ratio patet ex dictis, quia licet in omni caſu malum ſit aduerſari Fidei, tamen peſſimum eſt aduerſari Fidei ſuſceptæ in manifeſtâ veritate, quod faciunt Hæretici , cùm Iudæi ſolùm aduerſentur Fidei ſuſceptæ in figura, & Pagani nullo modo ſuſceptæ.

6. Dices, Pagani errant circa plura , quàm Iudæi : & hi circa plura, quàm Hæretici:Ergo Paganiſmus eſt maxima infidelitas,& Hæreſis minima. Reſpondeo. Hoc verum eſt extenſiuè, quoad plura obiecta materialia : non autem intenſiuè , quoad maiorem contemptum diuinæ authoritatis.

7. Quinta Concluſio.Præter illas tres ſpecies quas habet infidelitas , quatenus opponitur Fidei,poteſt habere

alias infinitas, quatenus reſpicit varios errores in materia Fidei. Ita D. Thomas art.5. Ratio eſt, quia alius poteſt eſſe error circa Trinitatem, alius circa Incarnationem, alius circa iuſtificationem, alij circa alios articulos. Hoc ſenſu dicimus multas eſſe hæreſes in mundo, aliam Arij, aliam Macedonij, aliam Pelagij, aliam Donati, & ſic deinceps. Hæc autem diſtinctio eſt tantùm materialis, quia tantùm ſumitur ex diuerſitate articulorum: non autem formalis, quia non ſumitur ex diuerſo contemptu authoritatis Dei reuelantis.

III. QVÆSTIO.

An liceat communicare cum infidelibus?

1. HÆc quæſtio cum ſequentibus intelligitur de infidelibus non baptizatis, cuiuſmodi ſunt Gẽtiles & Iudæi. Nam de Hæreticis ſpeciatim agendum eſt ſequenti capite. Poteſt autem intelligi de triplici communicatione. 1. An liceat communicare cum infidelibus in rebus & actionibus politicis. 2. An etiam in iis quæ pertinent ad cultum infidelitatis ſeu falſæ religionis. 3. An liceat illos admittere ad cultum Fidei Chriſtianæ.

2. Prima Concluſio. Licitum eſt communicare cum infidelibus in rebus politicis ac ciuilibus. Eſt communis ſententia. Et colligitur ex illo 1. Cor.7,12. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Et cap.10.27. *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate.* Hîc concedit Apoſtolus duplicem communicationem cum infidelibus: Vnam in matrimonio, Alteram in cibo & potu. Hæ autem videntur eſſe præcipuæ inter eas, quæ ſolent fieri in rebus & actionibus ciuilibus: Ergo ſi hæ duæ licitæ ſunt, reliquas omnes licitas eſſe veriſimile eſt. Excipio tamen caſum, ſi quis ex tali communicatione timeret periculum defectionis à Fide. Tunc enim deberet abſtinere, quia eodem præcepto quo prohibetur de-

fectio, prohibetur etiam periculum defectionis, & conſequenter communicatio, in qua eſt tale periculum.

3 Secunda Concluſio. Nullo modo licitum eſt communicare cum infidelibus, in iis rebus & actionibus, quæ directè pertinent ad cultum infidelitatis. Eſt etiam communis ſententia. Et colligitur ex illo 2. Cor. 6. 14. *Nolite iugum ducere cum infidelibus.* Et ex aliis quæ dicta ſunt c.9.qu.5.§. 11. & ſequentibus.

4 Tertia Concluſio. Licitum eſt infideles admittere ad prædicationem verbi Dei, non tamen ad ſacrificium Miſſæ. Ita D. Thomas in 3. par. qu.80.art.4. ad 4. Et definitum eſt in Concilio Carthaginenſi. 4. can. 84. qui ſic habet: *Epiſcopus nullum prohibeat ingredi in Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue Iudæum, ſiue Hæreticum, vſque ad Miſſam Catechumenorum.* Quæ verba referuntur apud Gratianum, cap. Epiſcopus, de Conſecratione, diſt. 1.

5 Dices: Si infideles poſſunt admitti ad noſtras conciones & Eccleſias, quare nos viciſſim nō poſſumus admitti ad ipſorum conuenticula? Reſpondeo. Hoc perinde eſt ac ſi dicam: Si licet audire veritatem, cur non ſimiliter errorem? Aut, ſi licet facere quod honeſtum eſt, cur non etiam quod turpe eſt? In noſtris concionibus proponitur veritas Euangelij: in conuenticulis infidelium, error ſuperſtitionis & idololatriæ.

IV. QVÆSTIO.

An liceat infideles ad Fidem compellere?

1 Infideles alij ſubiecti ſunt Principibus Chriſtianis in temporalibus, alij non ſunt. De vtriſque quæritur primò: An ad Fidem compelli poſſint à Prælatis Eccleſiæ qui habent iuriſdictionem ſpiritalem. Secundò: An à Principibus Chriſtianis, qui habent iuriſdictionem ciuilem. Tertiò: An ſaltem compelli poſſint, ne impediant fructum & prædicationem Euangelij.

2. Prima Concluſio. Prælati Eccleſiæ, qui habent iuriſdictionem ſpiritalem, non poſſunt infideles compellere ad Fidem vel Baptiſmum ſuſcipiendum. Ita D. Thomas quæſt. 10. art. 8. & alij paſſim. Et colligitur ex illo 1. Cor. 5. 12. *Quid enim mihi de iis qui foris ſunt, iudicare? Nonne de iis qui intus ſunt, vos iudicatis? Nam eos qui foris ſunt, Deus iudicabit.* Vbi per eos qui foris ſunt, intelligit infideles, qui ſunt extra Eccleſiam: & per eos qui intus ſunt, intelligit fideles qui ſunt in Eccleſia. Vnde ſic argumentor. Prælati Eccleſiæ non habent poteſtatem iuriſdictionis in infideles, qui ſunt extra Eccleſiam: Ergo non poſſunt eos iudicare, aut pœnis ad fidem compellere. Dices: Ergo nec hæreticos poſſunt compellere, quia & illi ſunt extra Eccleſiam. Reſpondeo. Hæretici ſunt extra Eccleſiam, quoad internam vnionem, quæ fit per Fidem: ſunt tamen ſubiecti Eccleſiæ quoad iuriſdictionem, ratione baptiſmi, vt dicam cap. 15. q. 1.

3. Secunda Concluſio. Principes Chriſtiani, qui habent iuriſdictionem temporalem, non poſſunt etiam vllos infideles, ne quidem eos qui ipſis ſubiecti ſunt in temporalibus, directè ad Fidem vel baptiſmum compellere. Ita D. Thomas art. 8. ad 2. Ratio eſt, quia poteſtas & iuriſdictio illorum Principum ordinatur tantum ad finem naturalem, nec extendit ſe ad ea quæ ſunt ordinis ſupernaturalis. At ſuſceptio Fidei & baptiſmi non pertinet ad finem naturalem, ſed ad ſupernaturalem: Ergo poteſtas & iuriſdictio Principum ſæcularium ad eam ſe non extendit. Et confirmatur, quia in Principibus ſæcularibus vel eſt tantùm iuriſdictio ciuilis, vel etiam Eccleſiaſtica. Si tantùm ciuilis, non extendit ſe niſi ad ciuilia & politica, qualis non eſt ſuſceptio Fidei aut baptiſmi. Si etiam Eccleſiaſtica, non poteſt exerceri, niſi in illos qui ſubiecti ſunt Eccleſiæ: At infideles, de quibus agimus, non ſunt ſubiecti Eccleſiæ, cùm ſint foris, ſeu extra Eccleſiam, vt argumentatur Apoſtolus.

4. Dixi in concluſione, Principes ſæculares non poſſe directè compellere infideles ad Fidem vel baptiſmum, quia indirectè poſſunt. Et quidẽ duobus modis. Primò, negãdo illis ius habitandi in ſuis prouinciis, niſi audiant prædicationem Euangelij. Ratio eſt, quia quod quis abſolutè & ſine conditione negare alicui iuſtè poteſt, hoc multo magis negare poteſt ſub honeſta aliqua conditione. At Principes Chriſtiani poſſunt abſolutè negare infidelibus ius habitandi in ſuis prouinciis: Ergo etiam poſſunt negare ſub hac conditione, Niſi velint audire prædicationem Euangelij. Secundò, imponendo illis maiora tributa, quàm aliis ſubditis Chriſtianis, (manendo tamen intra limites iuſtitiæ) vt hac ratione alliciantur ad Fidem Chriſtianam, quando vident maiori benignitate agi cum Chriſtianis, quàm cum aliis. De hac re vide Gratianum cap. Iam verò, 23. quæſt. 6.

5. Dices 1. Paterfamilias in parabola Euangelica præcipit ſeruo vt exeat in vias, & compellat intrare ad cœnam quoſcunque inuenerit. (Lucę 14. 23.) Ergo omnes infideles compellendi ſunt intrare in Eccleſiam, quod fit per Fidem & baptiſmum. Reſpondeo. Per illos qui ad cœnam intrare compelluntur, non ſignificantur infideles, de quibus hîc agimus, ſed hæretici & ſchiſmatici, qui ratione baptiſmi pertinent ad iuriſdictionem Eccleſiæ, & compelli poſſunt, vt redeant ad vnitatem Corporis Chriſti. Ita exponit Auguſtinus epiſt. 50. ad Bonifacium. Si tamen intelligantur etiam infideles, tunc compellere non accipitur pro violenta compulſione, ſed partim pro vehementia amoris Chriſti, quo deſiderat omnes ad Fidem conuerti, partim pro vehementia miraculorum, quibus vſi ſunt Apoſtoli ad conuertendos infideles. Hanc explicationem inſinuat D. Thomas qu. 22. de Veritate, art. 9. ad vlt.

6. Dices 2. Infideles vi legis diuinæ obligantur ad Fidem & baptiſmum: Ergo Principes Chriſtiani, qui ſunt

cuſtodes legis diuinæ, poſſunt eos cogere ad id faciendum, ad quod obligati ſunt. Reſpondeo. Negatur conſequentia, quia Principes Chriſtiani non poſſunt eos cogere per iuriſdictionem Eccleſiaſticam, cùm infideles non ſint ſubiecti Eccleſiæ, vt ex Apoſtolo dictum eſt: Nec per iuriſdictionem ciuilem, quia illa non extenditur niſi ad ciuilia & politica.

7. Dices 3. Suſceptio Fidei & baptiſmi non cedit in detrimentum infidelium, ſed in commodum: Ergo nulla fit illis iniúria, ſi ad illam compellantur. Reſpondeo. Suſceptio Fidei & baptiſmi, quæ ſpontanea eſt, non cedit in detrimentum illius qui ſponte ſuſcipit Fidem & baptiſmum. Cogi autem & compelli ad ſuſceptionem Fidei & baptiſmi, eſt magnum grauamen illius qui compellitur: Et quidem grauamen contra iuſtitiam, ſi fiat ab eo, qui non habet poteſtatem compellendi, quam non habet Eccleſia reſpectu infidelium. Poteſt declarari ſimili exemplo. Votum caſtitatis ſponte ſuſceptum non cedit in detrimentum vouentis, ſed in commodum. Cogi autem ad vouendam caſtitatem ab eo qui poteſtatem non habet, eſt iniurioſum ei qui cogitur.

8 Dices 4. Deus aliquando per terrores compellit homines ad Fidem, quo pacto compulit Saulum (Act. 94.) Ergo non peccant Principes, ſi idem faciant. Et confirmatur exemplis optimorum Principum; qui in hac re Deum imitati ſunt. Nam Siſebutus Rex compulit Iudæos ad baptiſmum, vt habetur in Concilio Toletano quarto, canone 55. & refertur apud Gratianum, cap. De Iudæis, diſtinctione 45. vbi etiam vocatur Rex religioſiſſimus. Similiter Conſtantinus Imp. iuſſit claudi omnia templa Paganorum, vt habetur L. Nemo, C. de Paganis. Et ideo laudatur ab Auguſtino, epiſt. 48. Denique Ferdinandus Rex Hiſpaniæ, ante annos centum & aliquot, iuſſit omnes Iudæos ex Hiſpania, qui non conuerterentur, excedere.

9. Reſpon

9 Reſpondeo primò generatim. Non omnia quæ facit Deus, poſſunt imitari Principes. Nam Deus habet plenam iuriſdictionem in omnes homines, quam Principes Chriſtiani non habent, reſpectu infidelium in negotio Fidei. Secundò ſpeciatim. Siſebutus Rex non laudatur propter factum, ſed propter zelum. Imò, in eodem capite, vbi refertur hoc ipſius factum, expreſsè prohibitum eſt, ne deinceps Iudæi cogantur ad Fidem. Conſtantinus potuit in ſuis prouinciis impedire cultum idololatriæ, claudendo templa gentilium, quia hoc non eſt compellere ad Fidem, niſi indirectè. Et Ferdinandus eodem modo potuit expellere Iudæos ex ſuo regno, niſi vellent conuerti. Quod enim quis abſolutè poteſt facere, poteſt etiam ſub honeſta conditione, vt dictum eſt. At Ferdinandus potuit abſolutè expellere Iudæos ex ſuo regnò, quia non tenebatur eis dare ius perpetuò ibi habitandi.

10. Tertia Concluſio. Tametſi Eccleſia non poſſit compellere infideles ad fidem vel baptiſmum, poteſt tamen eos compellere, vt non impediant prædicationem aut propagationem Fidei, ſed potius vt permittant. Ita D. Thomas qu. 10. art, 8. Dominicus Sotus in 4. diſtinct. 5. quæſt. 1. art. 10. & Victoria in Relectione de Indis. Ratio eſt, quia Princeps qui habet aliquod ius aut poteſtatem, non ſolùm poteſt illam exequi, ſed etiam poteſt quoſcunque alios compellere, vt non impediant proprij iùris executionem. Immò etiam bello punire eos, qui ipſi iniuriam inferunt, impediendo prædicti iuris executionem. At Eccleſia habet ius & poteſtatem prædicandi Fidem per vniuerſum orbem: (Matthæi 28. 19. & Marci 16. 15.) Ergo etiam habet poteſtatem compellendi quoſlibet infideles, vt non impediant Fidei prædicationem.

11. Hinc ſequitur, Eccleſiam poſſe concedere alicui Principi Chriſtiano curam & poteſtatem introducendi

di & conſeruandi idoneos Prædicatores in prouinciis infidelium, & vlciſcendi omnes iniurias huiuſmodi Prædicatoribus ab infidelibus illatas: Imò etiam titulo belli, occupandi infidelium prouincias, in quibus non permittitur libera Euangelij prædicatio.

12. Quæres, An Eccleſia poſſit etiam compellere infideles ad audiendam Euangelij prædicationem? Ratio dubitandi eſt. 1. quia Eccleſia poteſt eos compellere, vt non impediant Euangelium: At eo ipſo, quod non volunt audire prædicationem Euangelij, cenſetur impedire Euangelium: Ergo Eccleſia poteſt eos compellere ad audiendum. 2. Eccleſia habet ius prædicandi Euangelium, vt dictum eſt: Ergo habet ius compellendi omnes ad audiendum Euangelium. Sequela patet à ſimili, quia ex eo quod Eccleſia habet ius remittendi peccata, rectè colligunt Theologi, habere etiam ius compellendi homines vt confiteantur ſua peccata: Ergo ſimiliter ex eo quod habet ius prædicandi Euangelium, rectè colligitur habere ius compellendi homines, vt audiant prædicationem Euangelij.

13. Reſpondeo ex dictis cum diſtinctione. Nam Eccleſia non poteſt directè compellere infideles ad audiēdum Euangelium, quia non habet iuriſdictionem in illos: poteſt tamen indirectè id facere, negando illis ius habitandi inter Chriſtianos, niſi velint audire prædicationem Euangelij. Nec obſtant rationes contrariæ. Non prior, quia infideles ex eo præcisè quod nolint audire Euāgelium non cenſentur illud impedire, ſed ex eo quod alios cupientes audire, non permittant id facere. Nec poſterior, quia non eſt ſimile de iure remittendi peccata, & prædicandi Euangelium. Nam alterum conceſſum eſt Eccleſiæ, reſpectu ſubditorum tantùm, qui ratione baptiſmi ſubiecti ſunt iuriſdictioni Eccleſiaſticæ: Alterum verò, reſpectu omnium, etiam non ſubditorum, in quos Eccleſia non habet iuriſdictionem.

V. QVÆSTIO.

An liceat infidelium ritus tolerare?

1. SVppono ex dictis, infideles aut ſubiectos eſſe Principibus Christianis in temporalibus, aut non eſſe. Deinde, ritus infidelium ad tria capita poſſe reuocari. Nam alij ſunt iniurioſi Christianæ religioni, aut Eccleſiaſticæ poteſtati. Alij ſunt iniurioſi innocentibus, cuiuſmodi eſt immolatio infantium. Alij denique ſunt iniurioſi contra legem naturalem.

2. Prima Concluſio. Quando infideles non ſunt ſubiecti Principibus Chriſtianis, tunc eorum ritus, qui ſunt iniurioſi contra legem naturalem, tolerari poſſunt, & debent, vt patebit ex ſequenti quæſtione. Qui verò ſunt iniurioſi Chriſtianæ religioni, aut Eccleſiaſticæ poteſtati, aut innocentibus, poſſunt à Principibus Chriſtianis prohiberi & impediri. Ratio eſt, quia Eccleſia habet iûs propagandi & defendendi ſuam Fidem ac religionem: Ergo habet ius impediendi ea omnia quæ ſunt iniurioſa Fidei ac religioni. Hoc iure vſus eſt Innocentius Papa in Concilio Generali, quando præcepit puniri illos infideles, qui contra Chriſtum blaſphemarent, vt habetur cap. in nonnullis, De Iudæis & Saracenis. Similiter quilibet homo ius habet defendendi innocẽtem iniuſtè oppreſſum. (Prouerb. 24, 11.) Sed infans qui immolatur, innocens eſt, & iniuſtè opprimitur: Ergo quilibet habet ius impediendi immolationem infantium.

3. Secunda Concluſio. Quando infideles ſubiecti ſunt Principibus Chriſtianis, tunc omnes eorum ritus impediri & prohiberi poſſunt, etiam illi, qui tantùm ſunt iniurioſi contra legem naturalem. Ratió eſt, quia Principes Chriſtiani habent ius cogendi omnes ſuos ſubditos ad obſeruationem legis naturalis, vt patet 1. ex vſu Principum Chriſtianorum. Nam Conſtantinus Imp. tulit leges contra idololatrias, cap. De Paganis: quæ leges approbatæ

probatæ ſunt ab Auguſtino, vt ſuprà dixi. 2. Quia iuriſdictio temporalis extenditur etiam ad naturalem finem obſeruationis legis naturalis, præſertim eorum præceptorum, quæ concernunt publicam pacem, aut publicam morum honeſtatem.

4. Quæres, An ſicut hi ritus prohiberi & impediri poſſunt, ita & permitti poſſint à Principibus Chriſtianis? Reſpondeo. Poſſunt permitti ex triplici cauſa. Primò, ad vitandum maius malum, cuiuſmodi eſſet magna perturbatio reipublicæ. Secundò, ne impediatur maius bonum cuiuſmodi eſſet conuerſio infidelium, quæ ſperari poſſet ex eo, ſi ad tempus tollerentur eorum ritus. Tertiò, propter præſentem aliquam vtilitatem, quo pacto facilius tolerantur ritus Iudæorum quam gētilium, quia ritus Iudæorum confirmant veritatem noſtræ Fidei, cuius figuram continent, & ideo ſuppeditant nobis argumenta contra ipſos Iudæos. Ita D. Thomas qu. 10. art. 11. & Auguſtinus lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 46. vbi ait, Iudæos ideo non fuiſſe extinctos à Deo, ſed permiſſos diſpergi in totum mundum, vt ab inimcis noſtris haberemus teſtimonium noſtræ Fidei.

5. Quæres 2. An ſicut ritus Iudæorum, ſic etiam libri illorum tolerandi ſint ab Eccleſia? Reſpondeo cùm diſtinctione. Nam illi libri tolerandi ſunt, qui continent ſimplicem expoſitionem veteris Teſtamenti. Ratio eſt, quia ſicut ritus Iudaici, ſic etiam huiuſmodi libri defendunt figuram Chriſtianæ Fidei, & teſtimonium præbent veritati. Alij verò libri, quos ſcribunt Rabbini contra Chriſtum & noſtram Fidem, non ſunt tolerandi, ſed comburendi, ſi commodè fieri poteſt. Ratio eſt, quia ſunt iniurioſi Chriſtianæ Fidei, ac proinde Eccleſia ius habet eos impediendi. Vide Caietanum quæſtione decima, articulo 11.

VI. QVÆSTIO.

An liceat terras infidelium vi occupare?

1. Loquor de infidelibus, qui habent propria regna, & non ſunt ſubiecti Principibus Chriſtianis in temporalibus. Et quidem conſtat ex dictis, licitum eſſe vi & bello occupare eorum terras, quando iniurioſi ſunt Fidei Chriſtianæ, aut Eccleſiaſticæ poteſtati. Nam Eccleſia ius habet prædicandi Euangelium, & vlciſcendi iniurias in hoc negotio ſibi illatas. At quæſtio eſt, An liceat eorum terras inuadere & occupare, propterea ſolùm quia infideles ſunt, & peccant contra legem naturalem.

2. Prima Concluſio. Probabile eſt id licere. Ita ſentiunt Hoſtienſis, Panormitanus, Aluarus, Pelagius, Ioannes Maior, Antoninus, Syluester, Alphonſus à Caſtro, & Geneſius Sepulueda apud Valentiam, quæſt. 10. part. 7. Probatur 1. Scriptura, quia infideles propter ſuam infidelitatem amiſerunt dominium ſuarum rerum, idque tranſlatum eſt ad Chriſtianos, iuxta illud Eccleſiaſtici 10. 8. *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, iniurias, & contumelias.* Et Iſaiæ 60. 12. *Gens & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit.* Quibus verbis prædixit fore, vt omne dominium infidelium transferatur ad Eccleſiam Chriſtianorum.

3. Secundò, ex authoritate Pontificum & Patrum. Gregorius Papa libro primo, epiſt. 73. laudat Gennadium Exarchum Africæ, quod bello inuaſiſſet infideles, vt apud eos prædicari poſſet Euangelium. Et Alexander Sextus conceſſit Ferdinando Regi Hiſpaniæ, vt occuparet Inſulas Occidentales, & eas ſibi ſeruaret. Et Cyprianus in lib. de exhortatione martyrij ad Fortunatum, c. 5. recenſet aliqua præcepta veteris Teſtamenti, quibus Deus mandat idololatras interfici: Et deinde ſubiungit hæc verba: *Quod ſi ante aduentum Chriſti, circa Deum colendum, & idola ſpernenda, hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto*

magis poſt aduentum Chriſti ſeruanda ſunt? Et Auguſtinus epiſt.50.ad Bonifacium, ait: *Nam & temporibus Prophetarum, omnes Reges qui in populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt, quæ contra Dei præcepta fuerant inſtituta, culpantur: Et qui prohibuerunt, & euerterunt, ſuper aliorum merita laudantur.*

4. Tertiò, exemplo Iſraëlitarum, qui Deo volente & approbante, vi & armis occuparunt terras gentilium, propter illorum idololatriam & tranſgreſſionem legis naturalis, iuxta illud Deut. 12.2. *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentiles deos ſuos. Diſſipate aras eorum, & confringite ſtatuas, & idola comminuite.*

5. Quartò, accedit ratio, quia licitum eſt armis infeſtare infideles, ad vlciſcendam iniuriam quam inferunt nobis vel proximis noſtris, vt ex dictis patet, & colligitur ex illo Pſal. 81. v.4. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Ergo multo magis ad vlciſcendam iniuriam, quam inferunt Deo per idololatriam. Denique niſi id liceret, nullus eſſet modus quo peccata infidelium puniri poſſent ab hominibus, quod videtur abſurdum.

6. Secunda Concluſio. Probabilius eſt non licere Chriſtianis Principibus punire gentiles, aut vi occupare illorum terras propter ſolam idololatriam, aut alia peccata contra legem naturalem. Ita Caietanus, Victoria, Couarruuias, Bannes, & alij apud Valentiam loco citato. Ratio eſt, quia tres tantùm ſunt tituli, quibus licet aliquem punire, aut vim inferre. Primus eſt iuriſdictionis, vt cùm Princeps punit ſuos ſubditos, quando peccant. Alter charitatis, vel erga ſe, vel erga proximum: vt cùm aliquis ſe, vel proximum iuſtè defendit, ſiue quoad vitam, ſiue quoad alia bona. Tertius iuſtitiæ vindicatiuæ, vt cùm Princeps vlciſcitur iniuriam alicui illatam. Atqui nullus ex his titulis locum habet in noſtro caſu.

7. Non primus, quia Princeps Chriſtianus non habet

iuriſ-

iuriſdictionem in gentiles, ex eo præcisè, quia infideles ſunt. Nam conſtat ex Scriptura, Principes infideles propter idololatriam non amittere dominium rerum ſuarum, aut iuriſdictionem in ſubditos, iuxta illud Matthæi vigeſimo ſecundo, verſu vigeſimo primo. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Et Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum.* Et Romanorum 13. 7. *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Et 1. Petr. 2. 13. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis.* Et paulò poſt: *Non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.* Ex quibus locis patet, Principes infideles ſeruare ſuum dominium & iuriſdictionem; ac proinde ex eo præcisè, quia infideles ſunt, non transferri ius ac poteſtatem illorum in Principes Chriſtianos, neque his ſubiectos eſſe. Vnde titulo iuriſdictionis nó poſſunt Chriſtiani eos punire, aut eorum terras vi occupare. Hoc ſenſu rectè docet Auguſtinus ſermone ſexto de Verbis Domini, capite vndecimo, non poſſe infideles à nobis compelli, niſi habeamus prius in illos poteſtatem. Et hoc confirmat ex illo Deuteronomij, ſeptimo, verſu primo: *Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam poſſeſſurus ingrederis, & tradiderit tibi gentes, percuties eas ad internecionem.* Et infrà: *Aras eorum ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucóſque ſuccidite,* Quam ſententiam proponit & explicat hoc modo: *Cùm data fuerit vobis terra in poteſtatem, (Prius ait, in poteſtatem, & ſic dixit quæ facienda ſunt) Aras, inquit, eorum deſtruetis, lucos eorum comminuetis, & omnes titulos eorum confringetis. Cùm acceperitis poteſtatem, hoc facite. Vbi nobis non eſt data poteſtas, non facimus: vbi data eſt, non prætermittimus.*

8. Secundus Titulus, qui eſt charitatis erga ſe vel proximum, non habet etiam locum in noſtro caſu. Agimus enim de illis infidelibus, qui in ſuis regnis ac prouincijs,

viuentes, non verſantur cum Chriſtianis, nec illis cupiunt nocere, vel in vita, vel aliis bonis temporalibus. Ergo Chriſtiani ex ſolo titulo charitatis, quo poſſunt ſe aut proximum defendere, quoad vitam & alia bona temporalia, non poſſunt vim inferre gentilibus, qui hoc modo affecti ſunt.

9. Tertius Titulus eſt iuſtitiæ vindicatiuæ, quo licitum eſt eos punire, qui alicui faciunt iniuriam. At gentiles, de quibus loquimur, non faciunt nobis iniuriam, ex eo præcisè quod idola colunt: Ergo ex eo præcisè, non poſſumus titulo Iuſtitiæ eos punire, aut vim inferre.

10. Dices, Ipſi faciunt Deo iniuriam, tum quia colunt idola, tùm quia peccant contra alia præcepta naturalia. Hanc autem iniuriam poſſunt Chriſtiani vindicare. Reſpondeo. Inferior non debet vindicare iniuriam ſuperiori illatam, niſi fiat cum illius voluntate & conſenſu. Nam cùm ipſe ſuperior, qui iniuriam paſſus eſt, habeat ius vindicandi ſe eo modo quo vult, non debet inferior ipſius ius vſurpare: tum quia neſcit an ſuperior velit vindictam, necne: tum etiam, quia neſcit modum, quo ſuperior velit vindicare iniuriam ſibi illatam. Cùm ergo Deus ſit ſupremus omnium Dominus, qui & poſſit vindicare, & ſæpè ſoleat condonare; non debemus ſponte in ipſius iura inuolare, niſi conſtet de ipſius voluntate, de qua ſanè nihil conſtat in nouo Teſtamento.

11. Ad argumenta prioris ſententiæ ſic reſpondeo. Ad 1. gentiles propter ſolam infidelitatem non amittunt dominium & iuriſdictionem, vt ex Scriptura oſtenſum eſt. Locus Eccleſiaſtici, qui contrà adfertur, nihil aliud probat, quàm ſæpè contingere, vt regna transferantur de gente ad gentem, quod veriſſimum eſt. At non ſolùm transferuntur ab infidelibus ad Chriſtianos, ſed etiam à Chriſtianis ad infideles, vt patet ex

Imperio

Imperio Orientali, quod olim Chriſtianorum fuit, nunc Turcarum eſt. Ex loco Iſaiæ hoc ſolùm colligitur, gentem eam, quæ erit extra Eccleſiam, non poſſe ſaluari.

12. Ad 2. Pontifices & Patres nihil afferunt contra nos. Gregorius Papa laudauit Gennadium, quod gereret bellum contra tales infideles, qui erant hæretici & apoſtatæ, vt patet ex epiſtola ipſius 72. ad eundem Gennadium. Alexander Sextus, ſi conceſſit Ferdinando dominium illarum Inſularum, ex eo præcisè, quod gentiles eſſent, errauit in facto: ſi autem ſolùm conceſſit illi ius patrocinij in eaſdem Inſulas ſuppoſita earum legitima conuerſione, bene fecit. Cyprianus & Auguſtinus loquuntur de idololatris à fide apoſtatis, in quos Eccleſia ius habet. Nam Cyprianus eo loco vult deterrere Chriſtianos ab apoſtaſia, & hortari ad conſtantiam martyrij; ideóque adfert ex veteri Teſtamento præceptum Dei, quo iubentur interfici Iſraëlitæ, quando deficiunt ad idololatriam: Et exemplum Matathiæ, qui interfecit Iudæum, qui ad aram gentilium ſacrificaturus acceſſerat. Similiter Auguſtinus dicit Reges Iudæorum laudatos fuiſſe, qui euerterunt aras & idola, quæ ab apoſtatis Iudæis erecta fuerant in populo Dei.

13. Ad 3. Iſraëlitæ habuerunt legitimum titulum occupandi terram Chananæorum, & eorum Reges interficiendi. Primò, quia Deus, qui omnium Dominus eſt, hoc illis mandauerat. Secundò, quia illa terra iure hæreditatis ad illos pertinebat. Nam Sem filius Noe fuit Dominus illius terræ, & poſtea per vim & arma, Chananæi filij Cham, eam vſurpauerunt. Et quia filij Abraham deſcendebant ex Sem, habebant ius recuperandi eandem terram. Ita Auguſt. ſerm. 105. de Tempore.

14. Ad 4. Negatur conſequentia, quia Deus ipſe poteſt vindicare iniurias ſibi illatas, quando vult, & eo modo

quo vult, nec conſtat nobis, an eas velit vindicare per Reges & Principes Chriſtianos, ſicut olim conſtabat, quod vellet vindicare per Moſen & alios Principes Iudæorum.

15. Ad 5. Non opus eſt, vt puniantur omnia peccata ab hominibus, quia Deus poteſt ea ſufficienter punire, tum in hac vita, tum in futura. Deinde peccata quædam infidelium, quæ in externo actu conſiſtunt, vt ſunt furta, homicidia, adulteria, poſſunt puniri ab ipſorum Principe vel Magiſtratu. Non enim omnia fiunt impunè apud ipſos. Denique, Deus ſolet vnam ciuitatem aut nationem punire per aliam; quo pacto Iudæi puniti ſunt pe Babylonios.

VII. QVÆSTIO.

An infidelibus permitti poſſit dominium in Chriſtianos?

1. HOc poteſt duobus modis intelligi. Primò, de nouo dominio, An ſcilicet permittendum ſit infidelibus, vt acquirant nouum dominium in Chriſtianos, quod antea non habuerunt. Secundò, de veteri dominio, an ſcilicet illis permittendum ſit, vt retineant antiquum dominium in ſuos ſubditos, quando hi conuertuntur ad Fidem Chriſtianam.

2. Prima Concluſio. Non eſt permittendum infidelibus, vt acquirant nouum dominium in Chriſtianos, quod antea non habuerunt. Ita D. Thomas quæſt. 10 art. 10. Et colligitur ex multis canonibus in Decretalibus, Titulo de Iudæis & Saracenis. Ratio eſt, quia hoc cederet in ſcandalum & periculum Fidei. De ſcandalo patet, quia infideles facilè notarent peccata & defectus ſubditorum fidelium, & ita contemnerent ipſorum fidem. Hinc Apoſtolus prohibuit, vt fideles non contendant in iudicio coram Iudice infideli. (1. Corinth. 6. 1.) De periculo fidei etiam patet, quia facilè contingeret, vt fideles ſubditi peruerterentur

tentur authoritate ſuperiorum infidelium.

3. Secunda Concluſio. Antiquum dominium, quod infideles habent in ſuos ſubditos, non amittitur per hoc præciſè, quod ſubditi fiant Chriſtiani. Ita D. Thomas ibidem. Et colligitur ex illo 1. Timoth. 6. 1. *Quicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt, ſed magis ſeruiant, quia fideles ſunt.* Quibus verbis comprehendit Apoſtolus duplices ſeruos Chriſtianos: Alios, qui ſubiecti ſunt dominis infidelibus: alios, qui ſubiecti ſunt fidelibus. Ergo ſupponit, Dominos infideles non amittere antiquum dominium per hoc præciſè, quod ſubditi eorum fiant Chriſtiani. Et ratio eſt, quia iure gentium poteſt vnus homo habere dominium & iuriſdictionem in alium, vt rectè notat D. Thomas. Infideles autem ſunt capaces huius dominij, quia non fundatur in fide, fideles autem non ſunt iure diuino exempti. Nullibi enim habetur tale ius.

2. Dices, Chriſtus videtur eos exemiſſe, Matthæi 17.25. cum ait: *Ergo liberi ſunt filij.* Vbi ſermo eſt de libertate à ſoluendo tributo: Et ſenſus eſt, non debere Chriſtianos tributum dare infidelibus. Eodem ſpectat illud Apoſtoli ad Galatas 5.13. *Vos in libertatem vocati eſtis fratres.* Vnde idem Apoſtolus, 1. Corinth. 6. 1. reprehendit fideles, quod cauſas agerent apud Iudicem infidelem. Reſpondeo. Chriſtus loquitur de ſeipſo; & argumentatur hoc modo: Si filij Regum terrenorũ liberi ſunt à tributo; quanto magis ego qui ſum filius Regis cœleſtis? An autem ille locus extẽdi poſſit ad perſonas etiam Eccleſiaſticas, alibi tractandũ eſt. Apoſtolus verò in priori loco tantùm loquitur de libertate à peccato, & à iugo legis Moſaicæ. In poſteriori reprehendit Chriſtianos, quod cum poſſint adire Iu-

dicem Chriſtianum, adeant tamen infidelem. Nam quod alioqui liceat adire infidelem Iudicem, docuit ſuo exemplo, quando appellauit ad Cæſarem, Act. 25. 11.

5. Quæres, An ſaltem Eccleſia poſſit infideles priuare ſuo dominio, quando ipſorum ſubditi fiunt Chriſtiani? Affirmat D. Thomas art. 10. Et addit, Eccleſiam de facto priuaſſe infideles, qui ſubiecti ſunt Principibus Chriſtianis; non autem alios, quamuis & illos priuare poſſit. Reſpondeo per duas ſequentes concluſiones.

6. Tertia Concluſio. Eccleſia poteſt infideles priuare antiquo Dominio, reſpectu eorum ſubditorum, qui fiunt Chriſtiani, quando ipſimet domini infideles ſubiecti ſunt Principibus Chriſtianis. Ita D. Th. loco citato. Et conſtat ex praxi Eccleſiæ, quæ iam pridem ſtatuit, vt Iudæorum ſerui (ſiue vernaculi ſint, id eſt, in ſeruitate nati, ſiue ad ſeruitutem empti, liberi ſint eo ipſo, quod ad fidem conuertuntur. Quod ſi fuerint empti ad mercationem, iuſſit vt intra tres menſes venum exponantur, vt emi poſſint à Chriſtianis. Ita habetur in Decreto apud Gratianum, capite, Fraternitatem, diſtinct. 54. Et in Decretalibus, cap. Præſenti, & cap. Multorum, De Iudæis & Saracenis. Ratio eſt, quia Eccleſia & Principes Chriſtiani poſſunt Iudæis & aliis infidelibus ſibi ſubiectis imponere tributum: Ergo etiam loco tributi, ſeu per modum tributi poſſunt illis imponere hoc onus, vt amittant dominium in eos, qui Chriſtiani fiunt. Secundò, quia Princeps Chriſtianus poteſt in ſuo regno ferre hanc legem, vt omnes ſerui, qui fiunt Chriſtiani, hoc ipſo liberi ſint à dominio & obedientia dominorum ſuorum. Hæc autem lex, cùm iuſta ſit, obligat omnes infideles, qui in tali regno ſubiecti ſunt Principi Chriſtiano: Ergo vi huius legis, tenentur omnes infideles dimittere ſuum dominium, quod habebant in ſuos famulos, quando hi ad fidem conuertuntur. Tertiò, quia Princeps

Reipu

Reipublicæ poteſt aliquem priuare dominio aliquarum rerum, ſi illud expediat ad bonum commune: Ergo etiam dominio aliquarum perſonarum, propter eandem cauſam.

7 Quarta Concluſio. An autem Eccleſia poſſit infideles priuare tali dominio, quando non ſunt ſubiecti Principibus Chriſtianis, controuerſia eſt. Aliqui ſimpliciter affirmant, vt D. Thomas loco citato. Ratio eius eſt, quia infideles propter ſuam infidelitatem digni ſunt qui priuentur omni dominio in Chriſtianos: Ergo Eccleſia poteſt eos priuare. Alij ſimpliciter negant. Ratio eſt, quia Eccleſia non habet vllam iuriſdictionem in huiuſmodi infideles, vt ſuprà probatum eſt: Ergo non poteſt illos priuare ſuo legitimo dominio. Alij rectius diſtinguunt hoc modo: In Eccleſia eſt duplex poteſtas ſeu iuriſdictio: Vna ſpiritualis ſeu Eccleſiaſtica: altera temporalis ſeu politica. Prælati Eccleſiæ non habent iuriſdictionem ſpiritualem in infideles non baptizatos, ac proinde non poſſunt illos directè punire vi huius iuriſdictionis. Habent tamen hanc iuriſdictionem in ſubditos infidelium, quando ad fidem conuerſi ſunt; ac proinde poſſunt ac debent eorum ſaluti conſulere, pericula remouere, iniurias illatas vindicare, vel per ſe, vel per Principes Chriſtianos ſæculares. Hinc ſequitur, ſi ſubditi infidelium eſſent in periculo ſalutis, ex eo præcisè, quia manent apud dominos infideles, & domini infideles nollent hoc periculum remouere, quantum in ſe eſſet, poſſe illos priuari dominio per modum pœnæ, quia ſcilicet abutuntur illo in detrimentum filiorum Eccleſiæ. Si autem nullum eſſet periculum, & infideles domini permitterent ſuos ſubditos viuere ſecundùm inſtituta Chriſtiana; tunc non poſſunt priuari dominio ſuo, vi ſolius iuriſdictionis ſpiritualis.

8. Quod verò attinet ad politicam iuriſdictionem, non

poſſunt Principes Chriſtiani, qui eam habent, directè eam exercere in infideles ſibi non ſubiectos, vt per ſe patet: Neque indirectè, niſi quatenus vel pro ſe, vel pro aliis vlciſcuntur iniurias ab infidelibus illatas, vt ſæpè dictum eſt.

CAPVT. XIV.
De Hæreſi & Apoſtaſia.

QVæritur 1. Quid propriè ſit Hæreſis. 2. Qui propriè dicendi ſint Hæretici. 3. Quid ſit Apoſtaſia. Addi poteſt ex D. Thoma, quid ſit Blaſphemia.

I. QVÆSTIO.
Quid propriè ſit Hæreſis?

1. PRima Concluſio. Hæreſis, ſi etymologiam ſpectes, ſignificat electionem, vt notat Tertullianus in libro de Præſcriptionibus, c. 6. Hieronymus in cap. 5. Epiſtolæ ad Galatas, D. Thomas quæſt. 11. art. 1. & alij paſſim. Hinc ſequitur, omnem ſententiam, quam quis eligit, ſiue vera, ſiue falſa ſit, poſſe vocari hæreſim, id eſt, electionem. Dices: Ergo doctrina Chriſtianæ Fidei poterit etiam vocari hæreſis; quod videtur abſurdum. Aliqui negant hoc ſequi, quia hæreſis eſt ſententia, quæ ſuſcipitur electione humana. At doctrina noſtræ Fidei non ſuſcipitur electione humana, ſed potius ex inſtinctu & gratia Dei, iuxta illud Ioannis 6. 44. *Nemo poteſt venire ad me*, (nempe per Fidem) *niſi Pater meus traxerit illum*. Et cap. 15. 16. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* Hinc etiam D. Paulus non voluit doctrinam Fidei vocare hæreſim, ſed dicit ab aliis hoc nomine vocatam eſſe, vt patet ex illo Act. 24. 14. *Confiteor autem hoc tibi, quod ſecundum ſectam, quam dicunt hæreſim, deſeruio Deo meo.* Sed quidquid ſit de nomine, vſus iam obtinuit, vt hæreſis non ſumatur pro doctrina Fidei, ſed pro errore contra doctrinam Fidei, vt deinceps explicabimus. Sit ergo

2. Secun

2. Secunda Concluſio. Hæreſis, ſi vſum vocabuli ſpectes, ſolet accipi in malam partem, & ſignificat errorem in fide. Definitur autem hoc modo: *Hæreſis eſt voluntarius error intellectus contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia aſſertus ab eo, qui fidem recipit.* Ita Thomas Sanchius libro 2. Moralium, cap. 7. n. 1. Azor lib. 8. Inſt. Moral. cap. 9. quæſt. 1. & alij. Dicitur 1. *Error*, id eſt, erroneum iudicium, ſeu falſus aſſenſus, qui in intellectu perficitur. 2. dicitur error *voluntarius*, quia ſicut aſſenſus fidei imperatur à voluntate; ita etiam aſſenſus contra fidem. 3. dicitur *contra veritatem fidei*, quia error in aliis rebus non eſt hæreſis. Et additur, *contra aliquam*, vt diſtinguatur ab apoſtaſia, quæ eſt error contra totam fidem. 4. dicitur, *cum pertinacia*, quia ſi quis erret contra veritatem fidei ſine pertinacia, non eſt propriè hæreticus, ſed malè ſentiens. 5. dicitur, *ab eo, qui fidem recipit*, quia qui non recipit fidem, non eſt hæreticus, ſed infidelis. Hæc magis explicanda ſunt in ſequentibus.

II. QVÆSTIO.

Qui propriè dicendi ſunt Hæretici?

1. EX dictis colliguntur variæ conditiones, quæ propriè faciunt aliquem hæreticum. Ex quibus tres præcipuæ ſunt hæ. 1. Profeſſio fidei Chriſtianæ. 2. Error circa aliquem, vel aliquos articulos fidei Chriſtianæ. 3. Pertinacia. Has breuiter proponam & explicabo.

2. Prima Concluſio. Vt aliquis propriè ſit hæreticus, primò neceſſe eſt, vt aliquando profeſſus ſit fidem Chriſtianam. Ita D. Thom. quæſt. 11. art. 1. cum ait: *Hæreſis eſt eorum, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt.* Ratio eſt, quia qui nunquam profeſſus eſt, vel acceptauit fidem Chriſtianam, non eſt hæreticus, etiamſi erret, ſed iudæus, vel Paganus.

Solet hîc diſputari, an vt aliquis ſit hæreticus, neceſſe ſit vt profeſſus fuerit fidem in Baptiſmo? Affirmant

Caietanus & alij recentiores Interpretes D. Thomæ. Et confirmant ex D. Thoma quæſt. 10. art. 5. vbi dicit illum eſſe hæreticum, qui recedit à Fide in veritate ſuſcepta, id eſt, in Baptiſmo, vt ipſi interpretantur. Alij negant, vt Alphonſus à Caſtro lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione, c. 8. aſſerens catechumenum diſcedentem à Fide, antequam baptizetur, eſſe hæreticum.

3. Reſpondeo 1. Vt aliquis ab Eccleſia puniatur tanquam hæreticus, neceſſarium eſt vt profeſſus fuerit Fidem Chriſti in Baptiſmo. Eſt communis ſententia contra Alphonſum. Et ratio eſt, quia Eccleſia non poteſt aliquem punire, niſi qui ipſius iuriſdictioni & poteſtati ſubiectus ſit: At ſine Baptiſmo nemo ſubiectus eſt iuriſdictioni Eccleſiaſticæ: Ergo qui baptizatus non eſt, non poteſt tanquam hæreticus ab Eccleſia puniri.

4. Reſpondeo 2. Vt aliquis reuera ſit hæreticus, ſatis eſt, ſi aliquando profeſſus fuerit Fidem Chriſti, licet non ſit baptizatus, ſed tantum catechumenus. Ita Alphonſus loco citato, Bannes q. 11. art. 2. Et probatur 1. ex Concilio Nicæno can. 19. vbi ſtatutum eſt; debere eos baptizari, qui ex hæreſi Pauli Samoſateni redirent ad Eccleſiam Catholicam. Cuius canonis meminit Auguſt. hæreſi 44. his verbis: *Iſtos ſanè Paulianos baptizandos eſſe in Eccleſia Catholica, Nicæno Concilio conſtitutum eſt.* Simile decretum eſt in ſexta Synodo generali, can. 95. vbi definitur, quinam hæretici baptizari debeant, quando fiunt Catholici, & qui non debeant. In vtroque decreto ſupponitur, aliquos eſſe hæreticos, antequam baptizentur. Secundò probatur ex Auguſtino, lib. de vnico baptiſmo contra Petilianum, cap. 3. & in Præfatione ad librum de Hæreſibus, vbi ſupponit aliquos eſſe hæreticos, qui quando redeunt ad Eccleſiam, baptizari debeant, eo quod apud ipſos non fuerit validus baptiſmus propter aliquem defectum.

5. Neque D. Thomas contrarium docet. Nam cùm aſſerit

aſſerit illum hæreticum eſſe, qui recedit à fide ſuſcepta in veritate, non intelligit fidem ſuſceptam in veritate, id eſt, in baptiſmo, ſed in veritate, id eſt, non in vmbra & figura. Aſſignat enim diſcrimen inter Iudæum & hæreticum, quod Iudæus recedat à fide ſuſcepta in vmbra & figura: Hæreticus autem à fide ſuſcepta in manifeſtatione & exhibitione veritatis.

6. Secunda Conditio. Vt aliquis ſit verè hæreticus, neceſſe eſt vt in intellectu habeat erroneum iudicium contra Fidem. Ita D. Thomas q.10.art.2. & alij. Vnde ſequitur 1. externam abnegationem Fidei, aut idolorum culturam, non eſſe veram hæreſim, niſi proueniat ex interno errore intellectus. 2. Excommunicationem latam contra hæreticos non pertinere ad eos, (ſaltem in foro conſcientiæ) qui exterius peccant contra Fidem, & non habent internum errorem in intellectu, vt rectè docent Antoninus, Angelus, Syluester, Nauarrus, Bannes, & alij, quos citat & ſequitur Azor lib.8. Inſt. Moral. c.9. q. 10. Hoc tamen non impedit, quo minus Inquiſitores Fidei, qui contra hæreticos authoritatem habent, poſſint illos iuſtè punire, tanquam hæreticos, quia ex ſignis externis prudenter poſſunt & debent præſumere internum peccatum hæreſis.

7. Quæres, An non ſolum ille ſit hæreticus, qui habet errorem contra Fidem, ſed etiam ille, qui habet dubitationem in rebus Fidei? Negat Canus lib. 2. de locis, c.9. Ratio eſt, quia hæreſis eſſentialiter conſiſtit in iudicio intellectus contra Fidem: At ille qui dubius eſt, non habet iudicium contra Fidem; quia qui dubitat, in neutram partem determinatur. Alij affirmant, vt Antoninus, Adrianus, Gabriel, Turrecremata, & alij apud Valentiam q.11.p.1.dub.2. Et probatur ex iure Canonico, quia Stephanus Papa, cap. Dubius, De Hæreticis, ſic ait: *Dubius in Fide, infidelis eſt.* Et ex Auguſt. lib.8. de Trinit. cap.5. vbi aſſerit, ſalua Fide non poſſe vſurpari illam particulam,

ticulam, *Fortè*, in rebus fidei. Nam illa particula ſignificat dubitationem, quæ teſte Auguſt. deſtruit rationem fidei.

8. Reſpondeo cum diſtinctione. Nam dubitatio poteſt duobus modis eſſe in intellectu, ſcilicet negatiuè, & poſitiuè. Negatiua dubitatio eſt, quando intellectus apprehendens aliquam propoſitionem, non determinat ſe in alteram partem, ſed circa vtramque habet ſe merè negatiuè. Poſitiua dubitatio eſt, quando intellectus poſitiuè iudicat rem, quæ proponitur, eſſe ambiguam, de qua iudicium ferendum non ſit.

9. Præmiſſa hac diſtinctione, dicendum eſt. 1. dubitationem negatiuam non ſufficere ad hæreſim. Hoc benè probat ratio Cani. 2. poſitiuam dubitationem ſufficere. Ratio eſt, quia ille cenſetur hæreticus, qui errat circa fidem: ſed qui poſitiuè dubitat de articulis fidei, is errat circa fidem: Ergo hæreticus eſt. Maior ex dictis patet. Minor probatur, quia inter veritates fidei vna eſt, articulos fidei non eſſe ambiguos, ſed certos, in quibus nullum ſit errandi periculum: Ergo qui poſitiuè iudicat articulos fidei eſſe ambiguos aut incertos, habet erroneum iudicium contra prædictam fidei veritatem. Ergo hæreticus eſt, ſi cum pertinacia id iudicat. Et hoc ſenſu intelligendus eſt Stephanus Papa, cum aſſerit, dubium in fide, infidelem eſſe.

10. Tertia Conditio. Vt aliquis ſit verè hæreticus, requiritur etiam pertinacia. Ita D. Thomas quæſt. 11. art. 2. ad 3. Et Auguſtinus Epiſt. 162. vbi ſic ait: *Qui ſententiam ſuam, quamuis falſam & peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia præſumptionis ſuæ pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint; nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.* (Quæ verba referuntur in Decreto, cap. Dixit Apoſtolus, 24. quæſt. 3.)

Et

E. lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 51. *Qui*, inquit, *in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauúmque ſapiunt, ſi correpti vt ſanum rectúmque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuáque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſiunt, & foras exeuntes, habentur in exercitibus inimicis.*

11. Idem probatur ex Clementina vnica, de ſumma Trinitate, vbi Pontifex definit hæreticum cenſendum eſſe, *qui deinceps aſſererere, defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit, quod anima rationalis non ſit forma corporis humani.*

12. Quæres, In quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur? Reſpondeo. In eo conſiſtit, vt quis ſciens & prudens teneat aliquid contra Eccleſiam Catholicam. Vel, vt alij loquuntur, vt quis cognoſcat & animaduertat ſuam opinionem contrariam eſſe ſenſui Eccleſiæ Catholicæ, & tamen neglecta authoritate Eccleſiæ, perſiſtat in ſua opinione. Ita Caietanus quæſt. 11. art. 2. Canus loco citato, Valentia quæſt. 11. p. 1. dub. 4. Sanchius lib. 2. Moral. cap. 7. n. 2. & alij. Et probatur 1. ex Auguſtino lib. 4. contra Donatiſtas, cap. 16. vbi ſic habet: *Conſtituamus aliquem ſentire id de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, exiſtimantem ipſum eſſe Catholicam Fidem, nondum illum hæreticum dico, niſi manifeſtata ſibi doctrina Catholicæ Fidei reſiſtere maluerit, & illud, quod tenebat, elegerit.* Secundò, ex iure canonico. Nam illi ſolent cenſeri hæretici & pertinaces, qui præſumunt aliquid ſentire contra Fidem Eccleſiæ Catholicæ, vt conſtat ex cap. vnico, De ſumma Trinitate in 6. Et ratio eſt, quia ſicut is cenſetur Catholicus, qui ſentit vera eſſe, quæcunque ab Eccleſia proponuntur, tanquam reuelata à Deo: ita è contrario, is cenſeri debet hæreticus, qui ſentit aliquid non eſſe verum, quod ab Eccleſia proponitur, tanquam reuelatum à Deo.

13. Quæres 2. An is eſſet hæreticus & pertinax, qui erraret

erraret contra Fidem, & culpabiliter ignoraret oppoſitum doceri ab Eccleſia? Vel quod idem eſt, an ignorantia culpabilis excuſaret talem à peccato hæreſis, licet non excuſaret à peccato ſimpliciter. Ratio dubitandi eſt, quia nemo eſt hæreticus, niſi ſit pertinax in ſuo errore: Et nemo eſt pertinax, niſi qui aduertit ſe ſentire contra Eccleſiam: Ergo qui hoc ignorat, nec pertinax, nec hæreticus eſt. Sed contrà, quia ignorantia culpabilis non excuſat ab aliis peccatis: Ergo nec ab hæreſi vel pertinacia. Vnde ſicut homicidium, ſiue fiat ex ſcientia, ſiue ex ignorantia culpabili, ſemper eſt peccatum: ita error contra doctrinam Eccleſiæ, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter fiat, modò ignorantia ſit culpabilis, ſemper eſt peccatum hæreſis.

14. Suppono, ignorantiam culpabilem, ſeu voluntariam eſſe duplicem. Vna eſt affectata, quando quis de induſtria vult aliquid ignorare. Altera eſt craſſa & ſupina, quando quis non ex induſtria & propoſito, ſed ex quadam negligentia ignorat ea, quæ poteſt & debet ſcire. Prior eſt directè & formaliter voluntaria; poſterior indirectè & virtualiter. Vtraque vincibilis & culpabilis.

15. Hoc poſito, Reſpondeo 1. Nullus error contra Fidem ex ignorantia craſſa eſt hæreſis. Eſt communior ſententia contra Dominicum Sotum. vt notat Vaſquez in 1.2 diſp. 126. c. 2. Et probatur, quia de ratione hæreſis eſt, vt quis erret in Fide ſciens ſe credere & opinari contra communem ſenſum Eccleſiæ, vt § 12. dictum eſt. At quis habet craſſam ignorantiam circa communem ſenſum Eccleſiæ, non errat, ſciens ſe credere & opinari contra communem ſenſum Eccleſiæ: Ergo non eſt hæreticus. 2. Quia quando quis ignorat ſe ſentire contra ſuum Magiſtrum, non cenſetur eſſe pertinax, aut derogare authoritati Magiſtri: Ergo à ſimili.

16. Reſpondeo 2. Etiam error contra Fidem ex ignorantia affectata poteſt eſſe ſine peccato hæreſis. Ita Vaſ-

quez

quæ loco citato. Et probatur, quia ignorantia affectata poteſt duobus modis accidere. Primò, ex tædio addiſcendi tantum, vt ſi quis velit aliquid ignorare quia tædet illum diſcere. Et hoc modo error in rebus Fidei non eſt hæreſis, propter eandem rationem, quia qui ſic errat, non offendit authoritatem Eccleſiæ, tanquam pertinax & incredulus; tametſi offendat Deum, tanquam culpabiliter ignorans: Ergo ipſius peccatum, non eſt hæreſis aut pertinacia, ſed ignorantia. Secundò poteſt contingere affectata ignorantia ex falſa opinione contra Eccleſiam, qua quis putat parui momenti eſſe ea, quæ in Eccleſia creduntur & proponuntur: Et hoc modo eſſet hæreticus, qui ex illa falſa opinione affectaret ignorantiam.

17. Supereſt illa difficultas, quæ §.13. mota eſt, quare ſcilicet ignorantia culpabilis excuſet à peccato hæreſis, & non ab aliis peccatis. Cauſa hęc eſt, quam ibidem inſinuaui, quia hæreſis eſſentialiter includit pertinaciam. At nemo eſt pertinax, niſi ſciat & aduertat ſe ſentire contra Eccleſiam. Ergo qui hoc ignorat, non eſt pertinax, ac proinde nec hæreticus. In aliis peccatis, quę non includunt pertinaciam, non eſt neceſſe, vt peccans aduertat ſe facere contra legem Dei, ſed ſufficit, vt vel aduertat, vel poſſit ac debeat aduertere. Quod ſic clarius explico. In aliis peccatis, quæ non includunt pertinaciam, ſatis eſt ad malitiam eorum conſtituendam, vt ſint voluntaria contra legem Dei. Omne enim peccatum debet eſſe voluntarium ſeu liberum. Ad rationem autem voluntarij non eſt neceſſe, vt actu ſcias & aduertas te facere contra legem, ſed vt vel ſcias, vel ſcire poſſis ac debeas: Ac proinde ratio voluntarij poteſt conſiſtere cum ignorantia culpabili. At in peccato hæreſis, præter rationem voluntarij, includitur etiam ratio pertinaciæ, quæ requirit ſcientiam ſeu aduertentiam, qua quis reipſa aduertat ſe ſentire contra Eccleſiam.

18. Dices,

18. Dices, Hinc ſequitur, omnem ignorantiam, etiam illam, quæ poſteriori modo affectata eſt, excuſare ab hæreſi & pertinacia, quod tamen negatum eſt. Sequela patet, quia qui habet talem ignorantiam, non aduertit reipſa ſe ſentire contra Eccleſiam. Reſpondeo. Non quidem aduertit in ſpecie, ſed tamen in genere. Aduertit enim ſe parui facere ea, quæ ab Eccleſia creduntur, & credenda proponuntur; ac proinde aduertit ſe ſentire contra Eccleſiam, ſaltem in communi, licet in particulari non aduertat ſe in hoc vel illo articulo ſentire contra Eccleſiam.

19. Eſt & alia difficultas, An ad hæreſim & pertinaciam neceſſe ſit, vt quis directè velit ſentire contra Eccleſiam. Reſpondeo. Satis eſt, ſi ſciens & volens ſentiat contra Eccleſiam, ſiue id faciat ex directo affectu contradicendi Eccleſiæ, ſiue ex cupiditate inanis gloriç, ſiue vi argumentorum conuictus, ſiue alia de cauſa, vt notat Vaſquez loco citato, & Sanchius libro 2. Moralium, capite 7. numero 4. Et ratio eſt, quia quocunque modo contradicat Eccleſiæ, ſemper præfert priuatum ſuum iudicium iudicio Eccleſię; ac proinde putat, iudicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum ad credendum. In quo conſiſtit ipſius pertinacia. Hinc ſequitur, pertinaciam non eſſe idem cum obduratione vel obſtinata malitia, vt diſtinguitur contra infirmitatem ſeu paſſionem; quia, vt dictum eſt, pertinacia poteſt oriri vel ex obſtinata malitia, vel ex infirmitate, vel aliunde.

III. QVÆSTIO.

Quid ſit Apoſtaſia?

1. NOtat D. Thomas quæſt. 12. art. 1. Apoſtaſiam nihil eſſe aliud, quàm receſſum à Deo: Et eſſe quadruplicem. Primam à fide: alteram ab obedientia: tertiam ab ordine clericali: quartam à ſtatu religioſo. Agimus

Agimus hîc de apoſtaſia primo modo ſumpta, quæ eſt quædam infidelitas, per quam quis omnino recedit à vera fide in baptiſmo ſuſcepta; vt quando ex Chriſtiano fit Iudæus vel Paganus.

2. Solet diſputari, an huiuſmodi apoſtaſia ſit ſpecies infidelitatis diſtincta ab hæreſi, Iudaiſmo, & Paganiſmo? D. Thom. art. 1. ad 3. putat non eſſe peculiarem ſpeciem infidelitatis, ſed quandam circumſtantiam aggrauantem. Alij aliter ſentiunt. Res eſt parui momenti. Hoc conſtat, eandem eſſe pœnam hæreticorum & apoſtatarum, ac proinde, moraliter loquendo, apoſtaſiam ad hæreſim poſſe reuocari.

IV. QVÆSTIO.

Quid ſit Blaſphemia?

1. D. Thomas quæſt. 13. agit de blaſphemia in genere. Et qu. 14. de blaſphemia in Spiritum Sanctum, de qua multa diſputantur in materia de Pœnitentia. Hoc loco ſolum poteſt diſputari, An blaſphemia ſit peccatum contra fidem, aut contra confeſſionem fidei?

2. Suppono 1. Blaſphemiam, generatim loquendo, ſignificare quamcumque execrationem ſeu maledictum, quo detrahitur honori & dignitati alterius, iuxta illud Apoſtoli ad Titum 3. 1. *Admone illos, neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos.* Vbi blaſphemare idem eſt, quod maledicere, aut conuiciari. Vnde Auguſt. lib. 2. de moribus Manichæorum, c. 11. *Eſt autem blaſphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis.* Et patet ex vi nominis. Nam βλασφημία eſt quaſi nocens dictum, vt Budæus annotauit. Et βλάσφημος dicitur is, qui lędit famam alterius.

3. Suppono 2. Iam vſu Patrum & Theologorum receptum eſſe, vt blaſphemia ſignificet ſacrilegã maledictionem in Deum vel Sanctos. Vnde Auguſt. loco citato, addit: *Iam vulgo blaſphemia non accipitur: niſi mala*

verba de Deo dicere. Et D. Thom. quæſt. 13. art. 1. aſſerit, Blaſphemiam ſignificare quandam derogationem diuinæ bonitatis, vt ſi neges aliquid de Deo, quod illi conuenit; aut affirmes de eo, quod illi non conuenit.

4. Eſt ergo quæſtio, An blaſphemia hoc modo ſumpta ſit peccatum contra virtutem fidei; an potius contra virtutem religionis? D. Thomas dicit eſſe contra confeſſionem fidei. Alij, contra virtutem religionis, vt Valentia quæſt 13. p. 2 Ratio eſt, quia blaſphemia derogat honori, qui Deo debetur ex virtute religionis: Ergo eſt contra hanc virtutem. Deinde peccatum contra fidem conſiſtit in falſo aſſenſu de Deo, vel in externa aſſeueratione illius falſi aſſenſus. At blaſphemia propriè conſiſtit, non in tali aſſenſu vel aſſeueratione falſi, ſed in falſa dictione de Deo.

5. Prima Concluſio. Blaſphemia per ſe, & eſſentialiter, ac proinde ex ſua primaria ſpecie, eſt contra virtutem religionis. Probatur, quia eius malitia in eo poſita eſt, quod ſit contra diuinum honorem, non contra reuelationem. Vnde poteſt eſſe blaſphemia ſine peccato contra fidem. Primò in iis, qui nihil audiuerunt de diuina reuelatione. Secundò in rebus, quæ non ſunt à Deo reuelatæ.

6. Secunda Concluſio. Cum hac malitia contra religionem poteſt coniungi altera malitia, quæ ſit veluti ſpecies, ſecundaria in eodem actu & propriè contra virtutem fidei; vt ſi aliquid negetur de Deo, non ſolum cum eius conuitio & maledictione, ſed etiam contra reuelationem de ipſo factam. Vt ſi quis dicat, Deum non eſſe miſericordem, ſed crudelem. Nam in hoc actu, primaria malitia eſt contra honorem Deo debitum, ac proinde contra virtutem religionis; Secundaria verò ſeu accidentalis malitia eſt contra virtutem fidei, quia per accidens eſt, rem illam, quæ per blaſphemiam negatur de Deo, eſſe à Deo reuelatam.

CAPVT XV.

De pœnis Hæreticorum.

QVæritur 1. An Eccleſia poſſit hæreticos punire. 2. An poſſit illos excommunicare. 3. An hæretici priuentur omni poteſtate ſpirituali propter hæreſim. 4. An priuentur dominio & poteſtate temporali. 5. An priuentur bonis temporalibus. 6. An propter ſolam hæreſim puniri poſſint pœna capitis. 7. An liceat cum illis diſputare. 8. An liceat libros eorum legere. 9. An, ſi reſipiſcant, recipiendi ſint ab Eccleſia.

I. QVÆSTIO.

An Eccleſia poſſit Hæreticos punire.

1. DVplices ſunt hæretici: Alij, qui tantum in animo fouent hæreſim: Alij, qui etiam externis ſignis eam produnt. De vtriſque dicam.

2. Prima Concluſio. Qui tantum in animo hæreticus eſt, & externis ſignis non prodit ſuam hæreſim, non poteſt ab Eccleſia puniri. Eſt communis Theologorum ſententia contra Adrianum Roſellam, Medinam & quoſdam alios. Ratio eſt, quia Eccleſia non poteſt aliquem punire propter crimen, quod illi incognitum eſt: At internum crimen hæreſis eſt incognitum Eccleſiæ: Ergo non poteſt aliquem punire propter internum crimen hæreſis. Et confirmatur, quia ad puniendum requiritur iuriſdictio: At Eccleſia non habet iuriſdictionem in ſuos ſubditos, quoad actus interiores, vt patet ex iure canonico. Nam cap. *Cogitationis*, diſt. 1. de pœnitent. dicitur: *Cogitationis pœnam nemo patiatur.* Et cap. *Erubeſcant*, diſt. 32. *De manifeſtis loquimur. Secretorum autem & cognitor & Iudex eſt Deus.* Et cap. *Sicut tuis literis*, De ſimonia: *Eccleſia non iudicat de occultis.* Et ibidem, cap. Tua nos: *Nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo iudicare.*

3. Dices, Eccleſia ſæpè exercet iuriſdictionem in actus internos. Abſoluit enim peccata interna; diſpenſat vota, etiam mentalia; præcipit contritionem, dilectionem, attentionem orationis, & ſimiles actus interiores. Reſpondeo. Duplex eſt iuriſdictio Eccleſiaſtica, interna & externa. Nos hîc loquimur de externa, quæ exercetur in foro contentioſo; non de interna, quæ in foro conſcientiæ. Eccleſia tamen neutram exercet in actus internos, niſi quatenus per externos manifeſtātur. Non enim abſoluit peccata, nec diſpenſat vota, niſi per actum exteriorem ſubiiciantur ipſius clauibus ſeu iuriſdictioni. Similiter, non præcipit actus interiores, niſi quatenus præcipit exteriores, qui naturali aut diuino iure non poſſunt rectè fieri ſine interioribus. Quanquam de diſpenſatione voti eſt aliqua difficultas, de qua dixi in Tractatu de Legibus, c.6.q.5.ad 2.

4. Dices 2. Si quis hæreticus internus interrogaretur da Inquiſitore, an aliquando credidiſſet contra fidem Catholicam, & ipſe fateretur ſe credidiſſe, ſine dubio puniretur: Ergo iuriſdictio Inquiſitoris extendit ſe ad internum actum credendi. Reſpondeo. Si fateretur ſe aliquando conſenſiſſe in hæreſim, & nunc non conſentire, non puniretur vt hæreticus. Si autem fateretur ſe etiam de facto conſentire in hæreſim, iuſtè puniri poſſet, vt hæreticus. Iam enim non eſſet hæreſis, ipſius interna tantum, ſed etiam externo ſigno prodita.

5. Dices 3. Interna hæreſis reſeruatur ab Eccleſia: Ergo ab eadem puniri poteſt. Reſpondeo. Negatur antecedens, quia hæreſis non reſeruatur, niſi in Bulla Cœnæ Domini. Ibi autem ſolum reſeruatur ratione annexæ excommunicationis, quæ non comprehendit hæreticum purè internum & mentalem.

6. Secunda Concluſio. Hæreticus qui externo ſigno prodit ſuam hæreſim, poteſt ab Eccleſia puniri. Eſt communis ſententia. Et probatur, quia Eccleſia habet ius

puniendi

puniendi peccata ſuorum ſubditorum, cùm hoc ius neceſſarium ſit ad conſeruationem totius communitatis: ſed peccatum hæreſis eſt grauiſſimum, & maximè perturbat Eccleſiam: Ergo Eccleſia poteſt illud punire.
4. Dices, Hæreticus, qui exterius prodit hæreſim, deſinit eſſe ſubditus Eccleſiæ, quia non eſt amplius in Eccleſia, ſed extra: Ergo non poteſt puniri ab Eccleſia. Reſpondeo. Eſt extra Eccleſiam, quoad internam vnionem quæ fit per fidem: itemque quoad externam participationem Sacramentorum. Nihilominus, quoad iuriſdictionem, manet ſubditus Eccleſiæ, ratione baptiſmi. Patet in ſimili. Nam Reſpub. non priuatur iuriſdictione in ſubditum, propter ipſius flagitia & iniurias, etiamſi fugiat extra patriam.
7. Quæres, An puniri poſſit hæreticus, qui quidem externo ſigno prodit ſuam hæreſim, ſed tamen ita occultè, vt in iudicio accuſari, & teſtibus conuinci non poſſit? Reſp. Poteſt puniri: Et de facto punitur pœna excõmunicationis, vt ſequenti quæſtione videbimus. Et ratio eſt, quia externa hæreſis, quantumuis occulta, hoc ipſo, quod externa eſt, incipit eſſe ſub iuriſdictione Eccleſiæ; & per accidens eſt, quod in iudicio probari non poſſit: Ergo poteſt puniri ab Eccleſia, non quidem tali pœna, quæ requirit accuſationem iudicialem; ſed tali, quæ extra iudicium, ipſa lege lata, infligi poteſt: cuiuſmodi eſt pœna excommunicationis, amiſſionis ſeu confiſcationis bonorum temporalium, & ſimiles.
8. Quæres 2. Quando aliquis cenſendus ſit externus hæreticus? Reſp. Quando hæc duo adſunt. 1. Quando hæreſim internam ſufficienter exprimit per aliquem externum actum, ſiue id fiat verbo, ſiue facto. 2. Quando externus ille actus ita procedit ab interna hæreſi, vt moraliter participet illius malitiam; alioqui non erit hæreſis exterior. Hinc ſequitur, ſi quis internam hæreſim confiteatur Sacerdoti, aut alicui alteri aperiat, conſilij

accipiendi cauſa, non ideo eſſe externum hæreticum, qui ab Eccleſia puniri poſſit. Ratio eſt, quia nemo eſt externus hæreticus, niſi à peccato exterioris hæreſis: at illa confeſſio aut patefactio, de qua loquimur, non eſt peccatum exterioris hęreſis, ſed eſt actus bonus, qui imperatur, vel à pœnitentia, vel à religione, vel ab aliquâ alia virtute: Ergo qui hoc modo confitetur aut patefacit ſuam internam hæreſim, non eſt exterior hæreticus, qui ab Eccleſiâ puniri poſſit. Dices, cur ergo punitur à Confeſſario per iniunctam pœnitentiam? Reſp. Non loquimur de pœna, quæ imponitur in foro conſcientiæ; ſed de ea, quæ infligitur in foro externo.

II. QVÆSTIO.

An Eccleſia poſſit Hæreticos excommunicare?

1. Dictum eſt generatim, hæreticos puniri poſſe ab Eccleſia. Nunc ſpeciatim de ſingulis pœnis, quæ communi iure in hæreticos conſtitutæ ſunt, agendum eſt. Harum aliæ ſunt Eccleſiaſticæ, aliæ politicæ; vt in progreſſu videbimus. Ac 1. loco dicendum eſt de pœnâ excommunicationis.

2. Prima Concluſio. Excommunicatio eſt prima pœna iure canonico hæreticis irrogata, vt patet ex cap. *Cùm Chriſtus*, & cap. *Sicut ait*, & cap. *Ad abolendam*, & cap. *Excommunicamus*, De hæreticis. Imo excommunicatio in hæreticos lata, videtur eſſe antiquiſſima omnium excommunicationum, quæ iure canonico ſunt conſtitutæ, vt inſinuatur in cap. *Acbatius*, & c. *Audiuimus*, 24. qu. 1. Nam ex quo tempore cœperunt Concilia celebrari ad extirpandas hæreſes, introductus eſt mos excommunicandi hæreticos, id eſt, arcendi illos à Sacramentis, priuandi communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & repellendi à conſortio piorum ac fidelium.

3. Secunda Concluſio. Hæc pœna iuſtiſſima eſt: & comprehendit omnes veros hæreticos externos, etiam occultiſſimos;

occultiſſimos: non tamen purè mentales & internos. Prima pars probatur 1. quia hæreſis eſt grauiſſimum crimen: Ergo iuſtè puniri poteſt grauiſſima pœna, qualis eſt excommunicatio. 2. quia hæreticus ſponte præſcindit ſe ab vnitate Eccleſiæ: Ergo meritò priuatur bonis eius ſpiritualibus. 3. quia inſtitutum hæreticorum eſt alios peruertere, & per falſam doctrinam ſeducere: Ergo rectè fit, quod ab aliorum conſortio repellantur. Altera pars probatur, quia canones citandi in ſequenti concl. loquuntur generatim ſine vllà exceptione: Ergo comprehendunt omnes hæreticos, qui iuriſdictioni Eccleſiaſticæ ſubiecti ſunt, id eſt, eos omnes, qui externo ſigno produnt ſuam hæreſim, tametſi aliàs ſint occulti. Tertia probatur, quia Eccleſia non habet iuriſdictionem externam in actus purè internos, vt dictum eſt.

4. Tertia Concluſio. Hanc pœnam incurrunt hæretici in facto: Eſt communis ſententia. Et probatur 1. ex praxi Eccleſiæ. 2. ex c. *Ad abolendam*, &c. *Excommunicamus*, de hæreticis. Et ex Bulla Cœnæ Domini. Obiici ſolet illud Apoſtoli ad Tit. 3. 10. *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita.* Ex quo colligitur hæreticum non debere vitari & excommunicari ipſo facto, ſed præuia monitione. Reſp. Duplex eſt excommunicatio: altera ab homine; altera à iure. Prior requirit præuiam monitionem, (c. *In præſentia*, &c. *Sacro*, de ſententia excommunicationis) poſterior non requirit. Nam ipſa lex, qua ſtatuitur talis excommunicatio, eſt inſtar præuiæ monitionis. Igitur Apoſtolus loquitur de priori: nos hîc agimus de poſteriori.

5. Quarta Concluſio. Hæretici poſſunt 2 modis abſolui ab hac pœna excommunicationis. 1. in foro conſcientiæ. 2. in foro externo. Et quidem ſi ſint notorij, poſſunt in vtroque foro abſolui à ſolo Pontifice, qui in Bulla cœnæ Domini reſeruat ſibi hanc abſolutionem. Si autem ſint occulti, poſſunt etiã abſolui à ſuis Epiſcopis,

vt patet ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformatione.

6. Tria tamen notanda ſunt pro communi praxi in Germania. 1. eſt, Bullam Cœnæ Domini in multis Germaniæ prouinciis non eſſe vſu receptam, & vbi recepta non eſt, non obligare. Poſſunt ergo Epiſcopi ſuos ſubditos ab hæreſi & excommunicatione abſoluere. 2. Hanc excommunicationem ſolùm ſpectare ad eos, qui in hæreſi pertinaces ſunt. Vnde fit, vt ruſtici & ciues ſimpliciores, qui habentur hæretici in Germania, & tamen pertinaces non ſunt, non incurrant excommunicationem, ac proinde abſolui poſſint à Catholicis Parochis, quibus ſubiecti ſunt. Tertium, Pōtificem, qui in in Bulla reſeruat ſibi hanc abſolutionem, dediſſe aliquibus religioſis priuilegium, vt & ipſi poſſint abſoluere, ſaltem in foro conſcientiæ. Debet autem quilibet religioſus ſcire quid & quantum in hac re poſſit.

7. Reliqua, quæ de excommunicatione diſputari ſolent, pertinent ad Tractatum de Cenſuris Eccleſiaſticis. Aliqua tamen obiter dicturus ſum, cap. ſequenti, quæſt. 2.

III. QVÆSTIO.

An Hæretici, propter hæreſim, priuentur omni poteſtate ſpirituali?

1. HÆc poteſtas duplex eſt: Vna ordinis, quæ refertur ad Sacramenta conficienda & miniſtranda: Altera iuriſdictionis, quæ ordinatur ad populum Chriſtianum gubernandum in foro exteriori.

2. Prima Concluſio. Poteſtas ordinis, quæ datur Sacerdoti aut Epiſcopo Catholico, manet in illo, quando fit hæreticus: Et per eam validè exercet actum, qui non requirit iuriſdictionem; non tamen licitè, quia exercendo peccat. Eſt communis ſententia, contra Magiſtratum & Gratianum. Ratio eſt, quia poteſtas ordinis conſi

conſiſtit in charactere,qui eſt indelebilis : Ergo qui ſemel legitimè accepit talem poteſtatem, ſemper illam retinet; ac proinde validè poteſt exercere actum, qui non requirit iuriſdictionem, modò ſeruetur debita materia, forma & intentio. Nec obſtat, quod aliqui canones inſinuent, hæreticos carere omni tali poteſtate, (cap. *Didicimus*, 24. q 1.) Nam hoc intelligendum eſt iuxta vltimam partem concluſionis,quia ſcilicet nullum actum licitè & cum fructu poſſunt exercere. Alioqui quod validè exerceant,conſtat ex cap. *Quo quidam*,1.q.1. quod deſumptum eſt ex Auguſtino lib.2. contra epiſtolam Parmeniani,cap.3.

3. Quæres,An ſicut in hæretico Sacerdote manet poteſtas conſecrandi Euchariſtiam ; ita etiam maneat poteſtas faciendi & offerendi ſacrificium Miſſæ pro viuis & defunctis? Affirmat D.Thom.in 3.p.q.82.art.7. quia poteſtas illa,vt dixi,eſt indelebilis,& habet vim ſuam ex inſtitutione Chriſti,quam Eccleſia auferre non poteſt.

4. Dices,Sacerdos,qui offert ſacrificium, facit hoc in perſona totius Eccleſiæ : ſed hæreticus eſt extra Eccleſiam,Ergo non poteſt offerre ſacrificium in perſona totius Eccleſiæ.Reſpondeo cum D.Thom. ibid.ad 3. Sacerdotem in ſacrificio Miſſæ, dum conſecrat, loqui in perſona Chriſti : dum autem orat,loqui in perſona Eccleſiæ. Quando ergo fit hæreticus,& ab vnione Eccleſiæ ſeparatur, tunc quidem amittit miniſterium, quod exercet in perſona Eccleſiæ,non tamen amittit miniſterium, quod exercet in perſona Chriſti. Itaque conſecratio ab ipſo facta vim habet, oratio non habet.

5. Dices 2. Aliqui Patres, præſertim Auguſtinus,Leo, & Innocentius docent, extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificium, vt refert D. Thom. loco citato. Reſpondeo. Iſti Patres loquuntur de fructu ſacrificij, non de veritate.

6. Secunda Concluſio. Hæretici publici, & non tole-

rati ab Eccleſia, amittunt iuriſdictionem ſpiritualem & non efficiunt validè eos actus,qui requirunt iuriſdictionem Ita D.Thomas quæſt.39.art 3.& alij paſſim.Ratio eſt, quia iuriſdictio datur per Eccleſiam: Ergo poteſt per eam auferri. Aufertur autem propter hæreſim, vt patet ex iure canonico Nam cap. *Audiuimus*, 24. q.1. dicitur, excommunicatum non poſſe excommunicare. Et ibid. cap. *Apertè*, non haberi excommunicatos, qui ab hæreticis excommunicantur. Et cap. *Miramur*, excommunicatos non recipi ad iudicandum.

7. Hinc ſequitur,omnia quæ fiunt à Sacerdote vel Epiſcopo non tolerato, eſſe irrita propter defectum iuriſdictionis. Igitur irritæ ſunt abſolutiones, cenſuræ, ſententiæ, pœnæ ab eo irrogatæ; & ſic deinceps. Ita D. Thomas loco citato, cum ait: *Vnde nec poſſunt abſoluere, nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiuſmodi. Quod ſi fecerint, nihil eſt actum.* Loquimur autem de hæreticis non toleratis ab Eccleſia,quia quamdiu tolerantur in publico officio, poſſunt vti ſua iuriſdictione,ex conniuentia & conceſſione Eccleſiæ.

IV. QVÆSTIO.

An Hæretici priuentur dominio & iuriſdictione temporali?

1. HÆc quæſtio potiſſimum intelligitur de Regibus, Imperatoribus, & aliis Principibus ac Dominis temporalibus; An ſcilicet ipſi,propter hæreſin aut apoſtaſiam priuentur ſuis Regnis, Imperiis, ac Dominiis, quæ antea legitimè habebant; ita vt ſubditi eorum non teneantur amplius preſtare ipſis obſequium & fidelitatem.

2. Et quidem;ſi ſolùm ſpectemus ius naturale aut diuinum, certum eſt de facto non priuari, vt rectè docet D.Thom.q.12.art.2. & alibi paſſim. Et probatur 1. de iure naturali, quia dominium & iuriſdictio temporalis

in

in ſubditos, ex natura ſua non fundatur in fide Chriſtiana, ſed in aliquo titulo ciuili, cuiuſmodi eſt titulus hæreditariæ ſucceſſionis, vel electionis, vel donationis, vel iuſtæ acquiſitionis per bellum. Hi autem tituli ex natura ſua non repugnant hæreſi aut infidelitati: Ergo ſolo iure naturali non tolluntur per hæreſim aut infidelitatem: Ergo nec dominium aut iuriſdictio, quæ in illis fundatur. Alioqui nulli infideles haberent dominium & iuriſdictionem temporalem, quod cap. 13. quæſtione 6. §. ex Scriptura refutatum eſt.

3. Idem probatur de iure diuino, quia, nullum exſtat ius diuinum in veteri vel nouo Teſtamento, quo hæc pœna priuationis in hæreticos vel infideles conſtituta ſit. Imo contrarium ex vtroque colligitur. Nam ex veteri conſtat, Pharaonem, Nabuchodonoſorem, Ieroboam, Achab, Antiochum, & plures alios habuiſſe regna temporalia, & tamen fuiſſe infideles vel apoſtatas. Idem ex nouo conſtat de Tiberio, Herode, Claudio, Lyſia, Felice, Feſto, & aliis. De quibus Apoſtolus ad Titum 3. 1. *Admone illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire.* Et 1. Petri 2. 13. *Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti; ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.* Et ibidem verſu 18. *Non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.*

4. An autem iure Eccleſiaſtico, vel per ſententiam Pontificis poſſit aliquis Princeps ſæcularis priuari ſuo dominio & iuriſdictione propter hæreſim, difficultas eſt. De qua videri poſſunt D. Thomas loco citato, Cardinalis Bellarminus libro 5. de Pontifice, capite 8. Valentia Tomo 3. quæſtione 12. p. 2. & multi alij, qui ab ipſis citantur.

V. QVÆSTIO.

An Hæretici priuentur bonis temporalibus?

1. DIctum eſt, hæreticos priuari dominio, & iuriſdictione, quam habent in ſubditos Nunc agendum eſt de iure & dominio, quod habent in bona temporalia. Hæc autem quæſtio latius patet, quam præcedens; quia hic agitur non tantùm de Principibus, ſed etiam de aliis, qui habent bona temporalia.

2. Prima Concluſio. Hæretici ipſo facto priuantur dominio bonorum temporalium, & fiſcus acquirit ius. Ita Valentia q. 11. p. 3 & alij paſſim. Et probatur 1. ex cap. *Cùm ſecundùm leges*, De hæreticis in 6 vbi habentur hæc verba: *Bona hæreticorum ipſo iure decernimus confiſcata.* Secundò, ex effectu, quia quando fertur ſententia contra hæreticum, retrotrahitur vſque ad diem commiſſi criminis, vt patet ex praxi, & docent interpretes vtriuſque iuris, Archidiaconus, Ioannes Andræas, Imola, Paulus in ca. citatum, & Iuriſtæ in L. Quiſquis, & L. poſt Diui Marci, C. Ad legem Iuliam maieſtatis. Vnde omnes alienationes factæ ab hæretico, irritantur & reſcinduntur vt conſtat ex praxi Inquiſitorum.

3. Secunda Concluſio. Quamuis hæretici ipſo facto priuentur dominio bonorum ſuorum, non tamen tenentur ante Iudicis ſententiam, ſpoliare ſe illis, aut fiſco tradere. Ita Valentia ibidem, & alij ab eo citati. Et probatur 1. ex cap. citato, vbi additur, hæreticos non eſſe à fiſco priuandos ſuis bonis, antequam condemnentur: Ergo multo minus tenentur ipſi ſe priuare Et ratio eſt, quia leges pœnales, quæ requirunt aliquem actum ad ſui executionem, non obligant reum ad executionem ante Iudicis ſententiam, vt ſuppono ex materia de Legibus.

4. Tertia Concluſio. Quamdiu hæreticus non priuatur ſuis bonis quoad executionē, habet ius vtendi & fruendi illis,

illis, etiam ad donandum, & ad hæredem conſtituendum: quæ omnia erunt rata, donec per ſententiam reſcindantur. Vide quæ de hac re dicta ſunt in Tractatu de Legibus, c.7.de Lege pœnali,q.4.5.& 6.

VI. QVÆSTIO.

An Hæretici poſſint puniri pœna capitis propter hæreſim?

1. NEgarunt olim Donatiſtæ, teſte Auguſtino epiſt. 50. & poſtea Ioannes Hus, vt patet ex Concilio Conſtantienſi, ſeſſ.15.art.14. Denique Lutherus & eius diſcipuli, vt videre eſt apud Roffenſem, art 33. Et D Auguſtinus aliquando fuit in eadem ſententia, vt ipſe fatetur epiſt. 48. ad Vincentium, & epiſt. 50.ad Bonifacium Comitem: quam tamen retractauit, partim locis citatis, partim lib.2. Retract. cap. 5. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur potiſſimum ex quibuſdam Scripturæ teſtimoniis, quæ poſtea in ſolutione obiectionum explicabimus.

2. Prima Concluſio. In veteri Teſtamento, pœna mortis affecti ſunt idololatræ, falſi Prophetæ, blaſphemi, inobedientes, & qui ſimilia crimina perpetraſſent: idque iuſtè & legitimè factum eſt. Nàm Moſes iuſſit occidi multa millia Iſraëlitarum, eo quod idolum vituli adoraſſent, & à fide vnius Dei receſſiſſent. (Exodi 32. 27.) Item Helias interfecit Prophetas Baal. (3.Reg.18. 40.) Idem fecit Iehu. (4. Reg.10.25.) Similiter Matathias trucidauit quendam Iudæum ſacrificantem idolis. (1.Machab.2.24.)

3. Neque ſolùm vſitata fuit hæc pœna, ſed etiam à Deo præcepta. Leuit. 20. 2. *Si quis dederit de ſemine ſuo Moloch, morte moriatur.* Et Num. 25. 5. *Occidat vnuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor.* Et Leuit. 24.16. *Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* Et Deut.13.6. *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, vt ſeruias Diis alienis, ſtatim interficies eum.* Et Deut.17.12. *Qui ſuperbierit,*

perbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, & decreto Iudicis, morietur homo ille.

4. Secunda Concluſio. In nouo Teſtamento eadem pœna ſtatuta eſt in hæreticis, vt patet ex L. Quicunque, C. De hæreticis. Et iam vſu recepta eſt. Et quidem iuſtè. Nam ſi in veteri Teſtamento iuſtè infligebatur propter idololatriam aut apoſtaſiam à fide, vt iam in nouo iuſtè infligi poteſt. Conſentiunt Patres, ac nominatim Hieronymus in cap. 5. ad Galatas, Auguſtinus epiſt. 48. ad Vincentium, & epiſt. 50. ad Bonifacium, & lib 2. contra duas epiſtolas Gaudentij, cap. 17. & 26. & lib. 1. contra litteras Parmeniani, cap. 7. & lib. 2. contra litteras Petiliani, cap. 83. vbi ex inſtituto probat Magiſtratum habere authoritatem animaduertendi gladio in hæreticos, iuxta illud Roman. 13. 4. *Non enim ſine cauſa gladium portat.* Et in Concilio Chalcedonenſi, Act. 1. dixit Dioſcorus Epiſcopus Alexandrinus: *Si Eutiches præter dogma Eccleſiæ ſapit, non ſolùm pœna dignus eſt, ſed & igne.*

5. Et ratio eſt, quia in hæreſi duo ſpectari poſſunt 1. Quod ſit peccatum. Et hoc illi commune eſt cum aliis omnibus peccatis. 2. Quod perturbet pacem & tranquillitatem Reipublicæ. Hoc non eſt illi commune cum omnibus, ſed tantùm cum aliquibus, vt cum homicidio, furto, adulterio, & ſimilibus. Priori modo non punitur à Magiſtratu pœna capitis; ſed poſteriori. Quod autem iuſtè puniatur, ſic probo: Hæretici, præſertim qui pertinaces ſunt, (de quibus propriè hìc agimus) non minus perturbant pacem & tranquillitatem Reipublicæ, quàm homicidæ, fures, adulteri: At hi iuſtè puniuntur pœna capitis, vt omnes fatentur: Ergo & illi.

6. Dices, Non eſt par ratio. Nam homicidæ, fures, adulteri turbant pacem politicam, & ideo puniuntur à Magiſtratu politico. At hæretici non turbant pacem politicam, ſed tantùm Eccleſiaſticam, & ideò non debent

bent puniri à Magiſtratu politico, pœna corporali; ſed tantùm ab Eccleſiaſtico, pœna ſpirituali. Reſpondeo. Hæretici turbant vtramque pacem. Primò quidem, ac per ſe, pacem Eccleſiæ, quæ conſiſtit in vnitate fidei, Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Deinde conſequenter, pacem Reipublicæ, quæ ſine vnitate fidei conſeruari non poteſt. Vbi enim eſt publica animorum diſſenſio, (quam introducunt hęretici) ibi pax publica eſſe non poteſt. Hoc teſtatur Chriſtus, cùm ait: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.* Teſtantur exempla hæreticorum. Quas turbas toto Oriente excitarunt Ariani? Quas in Gręcia Macedoniani? Quas in Africa Donatiſtæ & Circumcelliones? (de quibus Auguſtinus epiſtola 68. ad Ianuarium Donatiſtam.) Quas in Imperio Romano Iconomachi & Albigenſes? Huſſitæ in Bohemia? Caluiniſtæ in Anglia, Gallia, Belgia, Polonia? Lutherani in Germania, tempore belli ruſticorum? Tædet ac pudet referre: tam notæ, tam prodigioſæ ſunt.

7. Et quid mirum? Nulla vnquam familia fuit, in qua diſſentiens religio pacem non turbarit. Exemplo ſit diſcordia inter Iſaac & Iſmaelem in familia Abrahæ: inter Iacob & Laban in Meſopotamia: inter Moſen & vxorem Sephoram, dum proficiſcerentur in Ægyptum; quomodo ergo in toto regno, prouincia, ciuitate, pax & concordia ſperari poteſt, vbi religionis ac fidei ſumma eſt diſcordia? Vidit hoc olim Iulianus Apoſtata, qui cum Chriſtianorum Eccleſiam turbare ac peſſundare vellet, libertatem ac varietatem doctrinarum introduxit. Refert Ammianus, & ex illo Lipſius in libro contra Dialogiſtam de vna religione.

8. Hæc omnia confirmari poſſunt ex natura hæreſeos. Nam vbi hæreſis, ibi ſuperbia: vbi ſuperbia, ibi diſcordia. Hinc infero: Cùm hæretici ſuperbi ſint, ſanè ſi à nobis diſſident in Sacramentorum adminiſtratione;

ne;ſi Templa & Monaſteria noſtra euertunt; ſi altaria & imagines deſtruunt;ſi Epiſcopis & Clero illudunt;ſi ritus & ceremonias contemnunt; ſi ſacrificia, ieiunia, & dies feſtos execrantur: quomodo in rebus politicis concordiam & pacem nobiſcum ſeruare poſſint?Id prȩter conſuetudinem & ingenium illorum eſt. Qui olim coniunctiores, quàm Iudæi & Iſraëlitæ? At poſtquam altare contra altare, templum contra templum erectum eſt; mox inȩxpiabili diſſidio diſſecti & diſſociati ſunt.

9. Nunc repeto argumentum, quod poſui, ſub hac forma: Hæretici magis perturbant pacem Chriſtianam, quàm homicidæ, fures, adulteri: At hi iuſtè puniuntur pœna capitis: Ergo multo magis illi. Maior probata eſt, quia pax Chriſtiana eſt duplex: Vna Eccleſiaſtica, quæ conſiſtit in vnitate fidei & Sacramentorum: Altera politica,quæ conſiſtit in externa iuſtitia & tranquillitate. Vtramque turbant hæretici;alteram tantùm homicidȩ, fures, adulteri: Ergo illi pernicioſiores ſunt quàm hi. Videamus nunc,quid contra hanc doctrinam poſſit obiici.

10. Primò obiicitur illud Iſaiæ 11. 9. *Non occident in vniuerſo monte ſancto meo*,id eſt,in Eccleſia. Vbi Propheta prȩdicit, doctrinam Euangelij propagandam in Eccleſia ſine cæde & ſanguine. Reſpondeo. Senſus Prophetæ pendet ex prȩcedentibus verbis, quæ ſic habent: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Loquitur de venturo Chriſto. Quod autem futurum ſit tempore Chriſti, ſic explicat: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accumbabit: Vitulus & leo & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.* Et paulò poſt: *Non nocebunt, & non occident in vniuerſo monte ſancto meo; quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aqua maris operientis.* Vbi per animalia metaphoricè intelligit homines, quorum alij gentiles, alij Iudæi ſunt, alij feroces,

feroces,alij manſueti. Eſt ergo hic ſenſus:Gentiles, qui nunc barbari ac feroces ſunt,inſtar luporum,pardorum ac leonum:veniente Chriſto,deponent feritatem ſuam, & cum manſuetis amplectentur eandem Chriſti Fidem ac in eadem Chriſti Eccleſia ſub iiſdem legibus ac inſtitutis habitabunt. Neque tunc amplius ex gentili feritate & barbarie perſequentur veros Dei cultores, ſicut nunc faciunt: ſed erit vna omnium Fides, vnus Baptiſmus,vnus animus.Quod etiam factum eſt, iuxta illud Act. 4. 32. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum,& anima vna.*

11 Hæc prædictio non obſtat quominus Chriſtiani,nō quidem ex feritate & barbarie,ſed ex zelo Chriſti, & ſtudio conſeruandæ vnitatis Fidei,poſſint coërcere,& ſi opus ſit,interficere hæreticos, quando pacis ac vnitatis turbatores ſunt. Alioqui etiam obſtaret quominus poſſint coërcere & interficere homicidas,fures, adulteros, qui & ipſi tranquillitatem reipub. perturbant.

12. Secundo,obiicitur parabola zizaniorum, Matth. 13.29. vbi ſerui quærebant ex patrefamilias,an deberent colligere zizania ex medio tritici? Et reſpondit illis: *Non; ne fortè colligentes zizania,eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem,& in tempore meſſis dicam meſſoribus, Colligite primum zizania*, &c. Vbi per zizania intelliguntur hæretici:per triticum,Catholici:per meſſem, dies Iudicij:per meſſores, Angeli: Vult ergo Chriſtus per hanc parabolam ſignificare,hæreticos non eſſe eradicandos, ſed ſimul cum Catholicis in eodem agro, id eſt, in eadem Eccleſia relinquendos. vſque ad diem Iudicij Reſpondeo. Per zizania intelliguntur omnes mali, ſiue ſint hæretici, ſiue fures, ſiue adulteri ſiue periuri:per triticum,omnes boni. Eſt ergo hic ſenſus:An Prælati Eccleſiæ debeant omnes malos ſeparare à bonis?Reſpondet Chriſtus,id faciendum non eſſe,quamdiu certò ac legitimè non conſtat quinam ſint

boni,qui mali,ſicut ſæpe non conſtat. Nam alioqui periculum eſſet ne prælati, qui putarent ſe ſolos malos ſeparare à bonis,ſepararent aliquando etiam bonos, & relinquerent malos. Et hoc ſignificant illa verba: *Ne fortè eradicetis ſimul & triticum:* Quo etiam ſenſu dicit Apoſtolus, 1.Cor.4.5. *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum,& manifeſtabit conſilia cordium.* Si autem, quod ſæpe fit,certò ac legitimè conſtet hos vel illos eſſe fures aut adulteros,aut homicidas, aut pertinaces hæreticos, tunc poſſunt ſeparari à bonis,nec periculum eſt ne cum iis etiam boni eradicentur. Et hoc ſenſu idem Apoſtolus dicit, 1.Cor.5.13. *Auferte malum ex vobiſmetipſis.* Et 2. Theſſ.3.14 *Quod ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam,hunc notate,& ne commiſceamini cum illo,vt confundatur.* Hæc reſponſio ſumpta eſt ex Auguſtino lib.3.contra epiſt.Parmeniani,cap.2.poſt medium, & ex D. Thoma qu.10.art.8. ad.1.

13 Sed inſtant Lutherani,per zizania ſolos hæreticos & non alios malefactores intelligẽdos eſſe. Primò, quia ita ſentiunt Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, Theophylactus,& Euthymius. Secundò, quia ex textu id conuincitur: Nam Chriſtus opponit inter ſe hæc duo *bonum ſemen & zizania.* At per bonum ſemen, quotieſcunque illius mentionem facit,ſemper intelligit veram doctrinam fidei cum ſuis profeſſoribus. Ergo ex oppoſito,per zizania intelligit falſam doctrinam fidei cum ſuis profeſſoribus,id eſt,hæreſim & hæreticos. Reſpondeo. Per zizania, vt dixi, debent intelligi omnes mali, & per bonum ſemen,omnes boni. Et ſic explicat ipſemet Chriſtus, cùm ait: *Bonum ſemen, hi ſunt filij regni: zizania autem, filij ſunt nequam,* id eſt.filij diaboli,qui nequam eſt. Vbi illa particula *filij regni*, nullum bonum excludit: Nec illa *filij nequam*, vllum malum excludit. Quod manifeſtè confirmatur ex verbis ſequentibus:

Mittet

Mittet Filius hominis Angelos ſuos,& colligent de regno ſuo omnia ſcandala, & eos qui facient iniquitatem,& mittent eos in caminum ignis. Quod non poteſt intelligi de ſolis hæreticis, ſed de omnibus peccatoribus qui damnandi ſunt.

14. Nec obſtant Patres in contrarium citati. Nam illi non negant (quod Lutherani negant) per zizania intelligi omnes malos:ſed quia inter omnes malos præcipui ſunt hæretici, ideo potius hæreticorum mentionem faciunt. Alioqui,quod præter hæreticos intelligant etiam alios malefactores,patet ex ipſo Auguſtino, ſerm.39. de Sanctis, (qui eſt ſermo 2.in die commemorationis animarum)vbi explicans parabolam zizaniorum,ſic habet: *zizania peccatores*, nempe, ſunt. Et ſerm. 233. de tempore, cap. 2. *Dicam fratres mei,quod ſentio. Inter vos ſegetes Dei,mixta ſunt zizania, ideſt, amatores mundi, amatores pecuniæ, amatores deliciarum, conſultores nugarum.* Vnde lib. 2. Retract. cap. 28. corrigit quod alibi dixerat, per zizania intelligi omnes hæreſes, quaſi excluderet alia peccata. Verba eius ſunt hæc : *Illud etiam quod dixi (ad multitudinem zizaniorum, vbi intelliguntur omnes hæreſes) minus habet vnam neceſſariam coniunctionem. Dicendum enim fuit : Vbi intelliguntur & omnes hæreſes. Aut, Vbi intelliguntur etiam omnes hereſes.*

15. Sed eſto : Per zizania intelligantur ſoli hæretici. Nihil contra nos eſt. Nam illi quamdiu occulti ſunt, & ſine periculo Catholicorum colligi & eradicari non poſſunt, omnino erdicari non debent. Quando autem manifeſti ſunt,& apertè turbant pacem & vnitatem Eccleſiæ , qui neget potius tollendos eſſe, quàm vt alios peruertant, & Eccleſiæ concordiam conuellant? *Auferte malum ex vobis*, inquit Apoſtolus. Quod quidem Prælati Eccleſiæ faciunt per excommunicationem : Principes autem ſæculares per pœnam capitis : *Non enim ſine cauſa portant gladium*, vt loquitur idem Apoſt.Rom.13.4.

16. Tertiò, obiicitur illud Lucæ 9.54. *Domine, vis dicamus vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Et conuerſus increpauit eos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Vbi Chriſtus reprehendit Apoſtolos, qui ad exemplum Heliæ, volebant Samaritanos igne conſumere, eo quod non reciperent Chriſtum. q.d. Alius fuit ſpiritus legalis, qui conſiſtebat in ſeueritate: alius eſt ſpiritus Euangelicus, qui conſiſtit in manſuetudine. Hunc debetis imitari, non illum. Heliæ licuit, igne de cœlo miſſo, conſumere aduerſarios: vobis non licet. Vos alium ſpiritum debetis habere, quàm ille habuit. Reſpondeo. Chriſtus non loquitur generatim de ſpiritu Euangelico, quaſi is excludat omnem ſeueritatem: ſed loquitur ſpeciatim de eo ſpiritu, quo ipſe volebat Euangelium primò inſinuare, quod antea erat incognitum. Non volebat id facere per externam violentiam, ſicut tyranni ſolent occupare noua regna; ſed per manſuetudinem, doctrinam, & miracula, ſicut prædictum erat ab Iſaia, cap. 35. 5. & cap. 61.1.

17. Hinc non ſequitur, Euangelium, poſtquam ſemel inſinuatum & promulgatum eſt, non poſſe aut debere ſpiritu ſeueritatis defendi & conſeruari. Poteſt, & debet. Ipſimet Apoſtoli non ſemel hoc ſpiritu ſeueritatis vſi ſunt: Petrus quidem, quando Ananiam & Sapphiram occidit. (Act.5.4.) Paulus verò, quando Corinthium tradidit Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret. (1. Cor.5.5.) Et quando Elymam magum excæcauit, eo quod vias Domini peruertere non deſiſteret. (Act.13.11.) Et quando ſcripſit: *Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in ſpiritu manſuetudinis?* (1.Cor.4.21.) Imò Chriſtus ipſe, quando flagello eiecit ementes & vendentes de templo. (Lucæ 19.45.)

18. Quartò, obiicitur illud Apoſtoli ad Titum, 3. 10. *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita,*

uita, ſciens quia ſubuerſus eſt. Vbi notanter dixit, *deuita*, non autem, *occide*. Reſpondeo. Verum eſt, quia non ſcribebat Principi politico, qui gladio corporali, ſed Epiſcopo, qui gladio ſpirituali, id eſt, excommunicatione debebat vti. Hoc enim ſignificat illud verbum *Deuita*, Græcè eſt, παραιτοῦ, id eſt, reiice, auerſare. Potuiſſet nihilominus Titus Epiſcopus hæreticum pertinacem, & à ſe excommunicatum, tradere Principi ſæculari, vt ab eo interficeretur. Id tamen factum non eſt, quia tunc temporis nulli erant Principes Chriſtiani, quibus hoc tutò committi potuiſſet: ſed tantùm Ethnici, vt paulò poſt dicturi ſumus.

19. Quintò, obiicitur illud Matth. 26. 52. *Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et illud 2. Cor. 10. 4. *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo.* Reſpondeo. Hæc duo teſtimonia explicantur cap. 25. de bello, qu. 3.

20. Sextò, obiicitur: Fides debet eſſe libera: Ergo nullus ad eam cogendus eſt. Reſpondeo. Fides duplici ſenſu poteſt dici libera. Primò, quoad internum aſſenſum, ſeu actum credendi. Sic ſemper libera eſt, vt explicaui capite 8. qu. 5. Secundò, quoad externam profeſſionem Fidei. Sic libera eſt, reſpectu infidelium, qui nunquam per Baptiſmum ſuſceperunt Fidem. Illi enim ad Fidem cogi non poſſunt (ſuprà, cap. 13. quæſt. 4.) At non eſt libera, reſpectu hæreticorum, qui illam ſemel in Baptiſmo ſuſceperunt, & ſuſceptam deſeruerunt. Nam hi cogi poſſunt. Diuus Thomas qu. 10. art 8. Simile fuit in veteri Teſtamento. Nemo Gentilium poterat cogi ad Iudaiſmum ante circumciſionem. At ſi ſemel circumciſi eſſent, poterant cogi ad obſeruantiam legis Moſaicæ, vt teſtatur Apoſtolus ad Galatas, 5. 3. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.*

21. Septimò, obiicitur: In primitiua Eccleſia hæretici non puniebantur pœna temporali. Reſpondeo. Ratio

puniendi hæreticos mutata eſt pro neceſſitate temporis. Et quidem in primitiua Eccleſia non puniebantur pœna temporali: vel quia Eccleſia non poterat id facere propter potentiam infidelium, & paucitatem Chriſtianorum: vel certè quia iudicabat non expedire propter ſcandala, quæ tunc facilè potuiſſent oriri. Poſtea paulatim puniti ſunt, nunc exilio, L. *Ariani*.C. De Hæreticis: nunc mulcta pecuniaria, L.*Cuncti hæretici*,ibidem, nunc amiſſione omnium bonorum, L. *Manicæi*, donec tandem, propter nimiam ipſorum inſolentiam, & pœnarum iſtarum contemptum, perueniretur ad pœnam capitis, quam Valentinianus & Marcianus decreuerunt, L. *Quicunque*, eodem códice. Vide Auguſtinum epiſt. 50. ad Bonifacium, paulo ante medium, vbi eandem obiectionem proponit & ſoluit.

VII. QVÆSTIO.

An liceat diſputare cum Hæreticis de Fide?

1. CErtum eſt, aliquando licere, aliquando non licere. Non licet in his caſibus. 1. quando Catholicus, qui diſputat cum hæreticis de fide, non habet rectam intentionem. 2. quando in iure non cenſetur idoneus vel ſufficiens ad diſputandum. 3. quando eſt periculum ex parte auditorum, qui diſputationi interſunt. 4. quando hæreticus, cum quo diſputatur, eſt pertinax, & aliunde nulla vtilitas ex diſputatione ſperari poteſt. Hæc breuiter explicanda ſunt.

2. Prima Concluſio. Catholicus peccat diſputando cum hæreticis, quando non habet bonam intentionem, id eſt, quando diſputat *tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens*, vt loquitur D. Thom. quæſt. 10. art. 7. Ratio eſt, quia qui ſic diſputat, eſt dubius in ſua fide, & coniicit ſe in periculum deficiendi à fide: Ergo ſine dubio peccat. Hoc intellige de eo, cui fides Chriſtiana ſufficienter propoſita

propoſita eſt, ita vt teneatur credere. Nam ſi eſſet Gentilis aut Iudæus, cui fides nondum ſufficienter eſſet propoſita, & ſolùm eo fine diſputaret, vt poſſe inuenire veritatem, non peccaret diſputando. Ita Bannes qu. 10. art. 7. in commentario, Valentia qu. 10. aſſert. 1. Sanchius lib. 2. moral. cap. 6. n. 1.

3 Secunda Concluſio. Catholicus peccat diſputando cum hæreticis, ſi ipſe eſt laicus, quia ſub pœna excommunicationis interdicta eſt laico huiuſmodi diſputatio, vt patet ex cap. *Quicunque*, De Hæreticis in 6. vbi Alexander Papa ſic ſtatuit: *Inhibemus quoque, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publicè vel priuatim de fide Catholica diſputare. Qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.* Ratio inhibitionis eſt, quia laici, vt plurimum, ſunt indocti, ac proinde in iure præſumuntur tanquam minus idonei & ſufficientes ad diſputandum de myſteriis Fidei. Vide authores citatos.

4 Dices: Aliquando contingit aliquem laicum non minus eſſe doctum quàm Clericum vel religioſum: Ergo illi ſaltem non eſt inhibita diſputatio de Fide. Hoc aliqui concedunt, quia inhibitio ſolùm facta eſt ex ea præſumptione, quod laici ſoleant eſſe indocti. Ergo ſi contingat aliquem eſſe doctum, non comprehenditur ſub illa inhibitione. Ita Bannes loco citato. Et confirmat exemplo Alberti Pyghii Comitis, & Henrici octaui Regis Angliæ, qui fuerunt laici, & tamen cum Lutheranis diſputarunt de Fide.

5 Alii contrà ſentiunt, omnes omnino laicos comprehendi illa inhibitione, quia leges quæ feruntur pro communitate, non ſolent ſpectare quid aliquando fieri poſſit in hoc vel illo caſu particulari, ſed quid fiat vt plurimùm. At laici, vt plurimùm, ſunt indocti, licet aliquando contingat hunc vel illum eſſe doctum: Ergo omnes tenentur legem inhibitionis ſeruare. Ita Nauarrus & alii citati à Sanchio, n. 5. Quæ ſententia probabilior eſt.

6. Dices 2. Hinc ſequitur, omnes laicos, quantumuis doctos, qui in Germania diſputant cum hæreticis de Fide, non ſolùm peccare, ſed etiam excommunicatos eſſe, quod eſt abſurdum, & contra communem hominum opinionem. Reſpondeo. Id non ſequitur, quia in Germania, & aliis quibuſdam locis, vbi Catholici & Hæretici permixti ſunt, non eſt in vſu ſupradicta inhibitio, ſed per contrariam conſuetudinem abrogata, ac proinde non obligat. Ita Valentia ibidem, aſſertione ſecunda. Deinde poteſt contingere caſus magnæ alicuius neceſſitatis aut vtilitatis, in quo non habeat locum illa inhibitio: vt ſi eſſet aliquis hæreticus, qui peruerteret fideles, & nullus Eccleſiaſticus vel Religioſus adeſſet, qui poſſet illi reſiſtere. Tunc enim laico, ſi alioqui ſufficienter eſſet doctus, id liceret, & ex obligatione charitatis incumberet. Ita Valentia, & Sanchius.

7 Dices 3. Si laicus quia indoctus eſt, peccat diſputando de Fide, etiam Clericus peccabit, ſi indoctus ſit: Et ſic erit par vtriuſque ratio. Reſpondeo. Clericus non peccat contra illam inhibitionem Alexandri Papæ, quia illa comprehendit ſolos laicos: ſed tamen peccat contra ius naturale, quia exponit ſe periculo erroris. Hinc ſequitur, tam laicum quàm Clericum indoctum peccare: ſed laicum contra legem naturalem & Eccleſiaſticam, Clericum contra alteram tantùm. Deinde, laicum ex ea parte excommunicari, non autem Clericum. Quamuis hæc excommunicatio non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ. Vel, quod idem eſt, non incurritur ipſo facto, ſed eſt commonitoria. Quòd rectè colligunt authores ex ipſo loquendi modo, quo Pontifex vſus eſt. Non enim dixit: *Excommunicationis laqueo innodatur*, ſed, *innodetur*.

8 Dices 4. Etiam Clericis prohibita eſt publica diſputatio de Fide, vt patet ex Lege, *Nemo Clericus*. C. De ſumma Trinitate: Ergo & illi peccant non tantùm con-

tra legem naturalem,ſed etiam contra ciuilem. Reſpondeo. Lex ciuilis, quæ d ſponit de rebus ſpiritualibus, non obligat Clericos, niſi iure canonico confirmetur. Ita Azor lib. 8. moral. cap. 26. qu. 2. & Sanchius loco citato, n. 8.

9 Tertia Concluſio. Catholici peccant diſputando cum hæreticis de Fide, quando diſputant coram ſimplicioribus. Ita Diuus Thomas quæſt. 10. art. 7. Ratio eſt, quia eſt periculum, ne ſimpliciores ex tali diſputatione peruertantur. Nam facilius percipiunt plauſibilia hæreticorum argumenta, quàm ſubtiles ac ſolidas Catholicorum ſolutiones: Et ideo incipiunt dubitare, aut vacillare in Fide.

10 Excipiuntur tamen duo caſus, in quibus licita eſt huiuſmodi diſputatio. Prior eſt, quando Catholicus, qui diſputat cum hæreticis, eſt vir non ſolum doctus, ſed etiam clarus & peſpicuus, qui poſſit ſe accommodare ad captum ſingulorum: & ita res ſuas explicare, vt omnes, quantumuis rudes & indocti, facilè eas percipiant. Poſterior, quando ſimpliciores ab hæreticis ſollicitantur ad defectionem. Tunc enim tenentur viri docti, coram ſimplicioribus, opponere ſe hæreticis, & veram Fidem diſputando defendere. Ita D. Thomas ibid.

11. Quarta Concluſio. Catholici peccant diſputando de Fide cum hæreticis pertinacibus, præſertim ſi aliunde non appareat vlla vtilitas. Nam quando hæretici ſunt pertinaces, tunc nec facilè conuertuntur, nec tam pugnant firmitate argumentorum, quàm contentione vocis, & acerbitate verborum, ex qua potius pacis perturbatio, quàm vnio & concordia ſperari poteſt. Vide D. Thomam ibidem ad 1.

12. Ex dictis colligitur, quando licitum & honeſtum ſit diſputare cum hæreticis, nempe quando viri docti, quibus id conceſſum eſt, diſputant contra hæreticos ad cõfutandos eorum errores: idque coram prudentibus au-

ditoribus, qui vim argumentorum & reſponſionum vtriuſque partis rectè percipiunt, & de tota re æſtimare poſſunt. Aut certè quando diſputant coram ſimplicioribus, qui ab hæreticis ſollicitantur ad defectionem, vt huic periculo occurratur.

VIII. QVÆSTIO.

An liceat libros Hæreticorum legere?

1. Conſtat non ſolùm licere aliquando legere, ſed etiam neceſſarium eſſe, præſertim quando errores hæreticorum refutandi ſunt, qui aliunde quàm ex eorum libris integrè ac certò cognoſci non poſſunt. Vnde in Concilio Carthaginenſi 4. cap. 16. admonentur Epiſcopi, vt pro neceſſitate & tempore legant huiuſmodi libros. Et Euſebius lib. 7. hiſt. cap. 6. refert, Dionyſium Alexandrinum ad eoſdem legendos diuina viſione fuiſſe adductum.

2. Quæſtio eſt, quando non liceat, vel in quibus caſibus, & quo iure prohibita ſit lectio librorum hæreticorum. Et quidem certum eſt iure naturali ac diuino, in vno caſu prohibitam eſſe, nempe, quando eſſet periculum defectionis à Fide. De iure humano dicendum eſt per ſequentes concluſiones.

3. Prima Concluſio. Lectio librorum hæreticorum prohibita eſt iure humano, diuerſis locis ac temporibus. Et hæc prohibitio duplex eſt: Vna ſpecialis, qua certi tantū libri: altera generalis, qua omnes prohibentur. Quæri ſolet, quādo primùm cœperit hæc generalis prohibitio. Alphonſus à Caſtro l. 2. de iuſta hæreticorum punitione, c. 17. putat cœpiſſe ſub Iulio 3. Pontifice. Et rectè. Nam ſi ſpectemus leges ciuiles, quæ antea latæ ſunt, in illis certorum tantum hæreticorum libri prohibentur, vt Arij aut Eunomij, aut Porphyrij, aut Eutychianiſtarum, & Apollinariſtarū, aut Neſtorij, Seueri, Manichæorū, Origenis & ſimiliū. Similiter, ſi ſpectemus decreta Ecclaſiaſti-

ea vel profecta ſunt à Conciliis Prouincialibus, vel à Generalibus, vel à ſummis Pontificibus. Decreta primi generis non obligant omnes Chriſtianos. Reliqua non prohibent omnes libros hæreticos, ſed tantùm certos. V.g. Synodus ſeptima prohibet tantùm libros Iconoclaſtarum: Concilium Conſtantienſe, libros V Viclefi: Gelaſius Pontifex, eos tantùm, quos in ſuo decreto nominat: Leo decimus & Paulus tertius, libros tantùm Lutheranos. Primùs ergo fuit Iulius tertius, qui tulit generalem legem, qua ſine vllo diſcrimine omnibus prohibetur lectio quorumcunque librorum hæreticorum, idque ſub pœna temporali & ſpirituali, quæ in hæreticos conſtituta eſt. Poſt Iulium idem fecerunt Paulus quartus, Pius quartus, & cæteri ſubſequentes Pontifices in Bulla Cœnæ Domini.

3. Secunda Concluſio. Generalis prohibitio librorum hæreticorum, hoc tempore, duplex eſt. Vna cootinetur in Bulla Cœnæ Domini, cum adiũcta excommunicatione, reſeruata Pontifici: Altera in Indice librorũ prohibitorũ, cum adiuncta excommunicatione, non reſeruata Pontifici. Hinc ſequitur primò, legentem libros hæreticorum ſine facultate, incurrere in duplicẽ excõmunicationem, alteram Bullæ, alteram Indicis: & ab vna poſſe abſolui à proprio Confeſſario; ab altera, nonniſi à Pontifice, aut habente priuilegium à Pontifice. Secundò ſequitur, poſſe aliquem incidere in excomunicationem Indicis, ita vt nõ incidat in excõmunicationem Bullę, ſi nimirũ legat libros qui prohibiti ſunt in Indice, non tamẽ prohibiti ſunt in Bulla: cuiuſmodi ſunt illi qui continent aliquos errores, tametſi non hæreticos, aut errorum ſuſpicionem, vt notat Toletus in explicatione Bullæ.

5. Quæres 1. An Catholici in Germania incurrant in vtramque excommunicationem, quando legunt libros hæreticorum, animo refutandi? Reſp. Hæc quæſtio non pendet ex eo, an Catholici legant animo eiuſmodi

libros

libros refutandi, vel non refutandi: ſed ex eo, an Bulla Cœnæ Domini, & Index librorum prohibitorum obliget Catholicos in Germania. Vnde hæc duplex regula ſeruanda eſt. Vna, vbicunque Bulla & Index obligant, ibi Catholici incurrunt vtramque excommunicationem, ſi legant libros hæreticos ſine ſpeciali facultate. Altera, vbicunque lex vel conſtitutio Pontificis vſu recepta eſt, ibi obligat: vbi recepta non eſt, non obligat, vt ſuppono ex Tractatu de Legibus, cap. 6. quæſt. 8. & ex Nauarro in Manuali, cap. 23. num. 41. Dicitur autem vſu recepta, quando à maiori parte communitatis recipitur & obſeruatur. Hinc ſequitur, ſi Bulla Cœnæ Domini, vel Index librorum prohibitorum in Germania receptus non eſt, Catholicos in Germania non excommunicari, qui legunt libros hæreticorum, tametſi peccent mortaliter, ſi eos legant cum periculo erroris aut deceptionis, quod frequenter fit.

6. Eſt tamen diſcrimen inter excommunicationem Bullæ & Indicis, non ſolùm quod altera ſit reſeruata Pontifici, altera non ſit: ſed etiam quòd excommunicatio Bullæ non ſit à iure, ſed ab homine, vt docent Dominicus Sotus in quarto diſtinct. 22. qu. 2. art. 3. Nauarrus in Manuali, cap. 27. num. 54. & Toletus in explicatione eiuſdem Bullæ. Ratio eſt, quia excommunicationes à iure non renouantur: At excommunicatio Bullæ renouatur ſingulis annis, ſicut & ipſa Bulla. Hinc infert Toletus eos non excommunicari vi Bullæ, qui vacante ſede legunt libros hæreticos.

7. Quæres 2. An incurrat excommunicationem, qui paucos verſiculos legit in libro hæretico? Reſpondeo. Hîc illa regula ſeruanda eſt, excommunicationem non incurri, niſi propter peccatum mortale. Prius ergo videndum eſt an peccet mortaliter, qui contra præceptum Eccleſiæ legit paucos verſiculos in libro hæretico. Videtur autem eſſe eadem ratio in hoc peccato, quæ eſt in

furto, & aliis ſimilibus. At in his poteſt aliquis dupliciter excuſari à mortali. Primò, propter paruitatem materiæ quo pacto furtum vnius oboli eſt tantum veniale. Secũdò, propter indeliberationem actus: vt ſi aliquis ex ſubita paſſione alterum percutiat, ſine præuia deliberatione. Idem ergo dicendum eſt in propoſito. Nam ſi quis paucos tantùm verſiculos legat, aut ſine deliberatione, & quaſi imprudenter incidat in librum hæreticum, non peccabit mortaliter, ac proinde non excommunicabitur. Nam quidquid excuſat à peccato mortali, hoc etiam excuſat ab annexa excommunicatione.

8. Dices: Vnde cognoſci poteſt quàm multi aut pauci verſiculi efficiant peccatum mortale aut veniale? Reſp. Sicut in furto hoc æſtimari debet à notabili dãno, quod infertur proximo: ita in hac materia æſtimandum eſt à notabili periculo, cui ſe exponit is, qui legit librum hæreticum. Hoc autem periculum non eſt æquale in omnibus legentibus, quia alij facilius decipiuntur quàm alij. Sicut etiam non eſt æquale damnum pauperis & diuitis, ſi quis vtrique auferat vnum coronatum. Omnes ergo circunſtantiæ ſpectari debent, & ſic prudenter de tota re iudicandum.

8. Quæres 3. An hæc prohibitio librorum hæreticorum ſit iuſta & legitima? Reſpondeo affirmatiuè. Et probatur ex perpetuo vſu Eccleſiæ. Nam tempore Apoſtolorum multi curioſi & vani libri combuſti ſunt coram omnibus, vt habetur Act. 19. 19. Et Conſtantinus Imperator ex decreto Concilij Nicæni, iuſſit libros Arij comburi, pœna capitis in eos conſtituta, qui illos occultarent. Item mandato Theodoſij & Valentiniani, combuſti ſunt libri Neſtorij, in Concilio Epheſino damnati, teſte Liberato in Breuiario, cap. 10. quod etiam refertur in L. *Damnato*, C. De Hæreticis & Manichæis. Similiter Valentinianus & Marcianus iuſſerunt comburi libros Eutychetis, damnatos in Concilio Chalcedo-

nenſi,

nenſi; vt patet ex L. *Quicunque*, C. eodem titulo. Vide plura exempla apud Bellarminum, libro tertio de Laicis, cap. 20.

9. Et ratio eſt, quia ſi iure prohibentur colloquia & ſermones hæreticorum, tanquam noxij & peſtilentes, multo magis ipſorum libri poſſunt prohiberi, quia libri plus nocent quàm ſermones. Nam & diuturniores ſunt, & ad plura loca, & ad plurium manus perueniunt: & magis quæ leguntur attentè, quàm quæ obiter audiuntur, in animo hærent: ac denique facilius perſuadent, cùm ſint accuratius meditata & compoſita. Idque confirmat experientia, quia Ioannes VVicleſus viua voce pauciſſimos peruertit: docuit enim ſolùm in Anglia, & ibi penè nullos reliquit ſui erroris hæredes. At per libros totam Bohemiam peruertit, vt videre eſt apud Cochlæum in hiſtoria Huſſitarum.

10. Dices a. Libros hæreticorum continent multa vera & vtilia: Ergo non debent prohiberi, quia ſtultum eſt, propter aliqua falſa & inutilia priuare ſe etiam veris & vtilibus. Et confirmatur 1. ex illo 1. Theſſ. 5. 21. *Omnia probate; quod bonum eſt, tenete.* Deinde exemplo D. Hieronymi, & Theophili Alexandrini. Nam D. Hieron. in epiſt. ad Miuerium & Alexandrum, circa finem, fatetur ſe legiſſe libros hæreticorum, vt bona inde excerpat, etiamſi ſciat aliquos propterea de ſe murmurare. Similiter Theophilus cùm argueretur quod Origenem legeret, reſpondit ſe legere, vt quod bonum eſt, excerperet; & malum, reſpueret.

11. Reſpondeo. Hinc potius ſequitur non debere legi hæreticorum libros, eo quod vera falſis, & bona malis permiſceant. Sic enim decipiunt Lectorem. Nam ſi ſola falſa & mala dicerent, ſtatim ab omnibus reiicerentur: ſi ſola vera & bona, hæretici non eſſent. Itaque de induſtria, omnia miſcent, vt ex malis bona inficiant, & per bona, mala ſua abſcondant, Vnde Hieronymus epiſt. 7.

ad

ad Lætam: *Venena*, inquit, *non dantur, niſi melle circumlita*. Deinde ſi bona & vera volumus cognoſcere, facilius & ſecurius ex Catholicorum, quàm hæreticorum libris cognoſcemus, iuxta illud eiuſdem Hieronymi, epiſt 10. ad Furiam: *Eorum duntaxat tractatus lege, quorum fides nota eſt. Non neceſſe habes aurum in luto quærere.*

12 Illud Apoſtoli: *Omnia probate; quod bonum eſt, tenete*, ſignificat, Omnia quæ dubia & incerta ſunt, debere examinari, non ab omnibus & ſingulis, ſed ab iis qui poſſunt, & quibus ex officio incumbit. Sicut enim non eſt omnium, ſed Medicorum explorare, qui morbi ſint contagioſi, & qui non ſint: ita non eſt omnium, ſed paucorum examinare quid ſit hæreticum, & quid non ſit. Vnde Hieronymus epiſtola ſeptima ad Lætam, rectè ait: *Grandis eſt prudentiæ aurum in luto quærere.* Quando autem facto examine, quædam approbata, & quædam reiecta ſunt, tunc non opus eſt iterum examinare, ſed ſtandum eſt examini & ſententiæ ſemel factæ. Eodem modo, quando libri hæreticorum ſemel ab Eccleſia examinati, & damnati ſunt, tunc non debet quilibet eos iterum examinare, niſi fortè ad refellendum, ſi hoc alicui ſpeciatim imponeretur à Prælatis Eccleſiæ. Et huc ſpectat exemplum Hieronymi & Theophili, qui legerunt libros hæreticorum, vt eos refutarent.

13 Dices 2. Eccleſia tolerat libros Gentilium, Iudæorum, Turcarum, & quorundam etiam veterum hæreticorum, vt Origenis, Tertulliani, Euſebii, & Pelagii: Ergo eadem ratione poteſt tolerare libros aliorum hæreticorum.

Reſpondeo primo. Libri Gentilium ideo tolerantur, quia non nocent. Nam errores qui in ipſorum libris continentur, iam mortui & extincti ſunt, nec habent vllos amplius propugnatores. Quod ſi inter Chriſtianos aliqui eſſent, qui Gentilium dogmata propugnarent, tunc meritò prohiberentur ipſorum libri, ſicut

factum

factum eſt tempore Apoſtolorum, vt refert Clemens libro 1. Conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 6.

Reſpondeo ſecundò. Libri Turcarum & Iudæorum ſunt melioris conditionis, quàm hæreticorum: quia illi ſunt aperti hoſtes Chriſtianorum, nec fallunt ſub nomine Chriſtiano, vt hæretici faciunt. Loquor autem de libris Turcarum & Iudæorum, qui non continent blaſphemias in Chriſtum, & qui iudicantur non eſſe pernicioſi Chriſtianis: alioqui etiam prohibentur in Indice à Clemente octauo edito, & nominatim Talmud Iudæorum.

Reſpondeo tertio. Libri Origenis, Tertulliani, Euſebij, & Pelagij ideo permittuntur, tum quia hæreſes illorum ſunt extinctæ, tum quia illorum libri proſunt propter antiquitatem, tum denique quia non videtur hoc tempore eſſe vllum periculum, ne quis imbibat illorum errores, præſertim Tertulliani. Nam ipſe docuit cum Montano, illicitum eſſe ſecundum matrimonium, & duas aut tres Quadrageſimas eſſe obſeruandas. At noſtri temporis Nouatores ne vnam quidem ſeruant Quadrageſimam: & non ſolùm ad ſecundas, ſed etiam ad tertias, & quartas nuptias procedunt, vt metuendum non ſit ne iterum excitent errores Tertulliani.

IX. QVÆSTIO.

An Hæretici reſipiſcentes ſint ab Eccleſia recipiendi?

HÆretici vel ſunt relapſi in hæreſim, vel non ſunt. Illi dicuntur relapſi in iure canonico, qui poſtquã hæreſim publicè coram Iudice abiurarunt, i. iureiurando damnarunt & execrati ſunt, in eam iterum recurrunt. Ita Archidiaconus, Ioan. Andreas, Geminianus, & alij in cap. *Accuſatus* De Hæreticis, in 6. Vnde etiam ſi quis millies in hęreſim, à qua per veram cordis pœnitentiam receſſit, relabatur, non habetur relapſus in iure, niſi hæreſim coram Iudice abiurauerit.

2. Prima

2. Prima Concluſio. Omnes hæretici, ſiue relapſi ſint, ſiue non ſint, ſi reſipiſcant, recipiuntur benignè ab Eccleſia ad Sacramentum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, vt expreſsè habetur in cap. *Super eo*, De hæreticis in 6. Et ratio eſt, quia cum Deus paratus ſit recipere omnes peccatores pœnitentiam agentes, & velit illos ſaluos fieri; non debet Eccleſia negare illis ea præſidia, quibus ſaluari poſſint, cuiuſmodi ſunt Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ.

3. Secunda Concluſio. Hæretici relapſi, tametſi recipiantur ad Sacramenta, vt dictum eſt, non tamen permittuntur viuere, ſed ſine vlla ſpe veniæ & miſerationis traduntur brachio ſæculari, vt morte puniantur, vt habetur eodem, cap. *Super eo*, Et cap. *Ad abolendam*, Extra de hæreticis. Ratio eſt, quia Eccleſia non poteſt ſperare, vt tales ſint futuri conſtantes in fide, & ideò iudicat expedire, vt tollantur è medio, ne aliis noceant.

4. Dices: Contrarium colligitur ex L. vltima, C. de Summa Trinitate, vbi in Reſiduo epiſtolæ Ioannis Papæ ad Iuſtinianum Imp. habentur hæc verba: *Sed quia gremium ſuum nunquam redeuntibus claudit Eccleſia*, &c. Reſpondet Gloſſa in cap. *Super eo*, Eccleſiam non claudere gremium redeuntibus, quia admittit omnes, qui reſipiſcunt, ad Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, licet non omnibus concedat vitam. Dices: Videtur etiam vitam omnibus concedere, vt patet ex cap. *Duo*, 23. quæſt. 4. vbi leguntur hæc verba: *Perſequamur in eis propriam iniquitatem; miſereamur communem naturam.* q. d. In hæreticis duo ſpectanda ſunt, nempe peccatum hæreſis, & humana natura. Hæreſim debemus odiſſe & perſequi, non autem humanam naturam. Vnde colligitur, hæreticos etiamſi relapſi ſint, non eſſe interficiendos, modò reſipiſcant. Reſpondeo. Iſte canon generatim loquitur de homine peccatore, & inter alia ſic

dicit: *Ita nulli homini claudenda eſt miſericordia, ſicut nulli peccatori impunitas relaxanda eſt.* Et poſtea ſubdit: *Non ergo ſuſcipiamus peccatores propter hoc, quod ſunt peccatores ſed tamen eos ipſos, quia & homines ſunt, humana conſideratione tractemus. Perſequamur in eis propriam iniquitatem, miſereamur communem naturam.* Si hoc ad hæreticos accommodemus, erit hic ſenſus: Nulli, quatenus hæreticus eſt, relaxetur impunitas: Nulli, quatenus homo eſt, claudatur miſericordia. Vel ſic: Perſequamur in hæreticis propriam iniquitatem, infligendo pœnas in iure conſtitutas: Miſereamur communem naturam, recipiendo ad fructum & participationem Sacramentorum. Neuter ſenſus contra nos eſt.

Capvt. XVI.

De Fide Hæreticis ſeruanda.

1. Fides hoc loco ſumitur pro fidelitate in ſeruandis promiſſis & conuentis. Eſt ergo quæſtio, an inter reliquas hæreticorum pœnas, ſit etiam hæc vna, quod non teneamur eis ſeruare fidem in promiſſis, pactis, & conuentis, quæ aliàs licita & honeſta ſunt? Nam ſi eſſent turpia & illicita, ne Catholicis quidem ſeruanda eſſet, iuxta Regulam iuris: *In malis promiſſis reſcinde fidem.*

2. Poteſt autem hæc quæſtio tractari hoc ordine. 1. An in promiſſione valida & obligandi vim habente, ſeruanda ſit fides hæreticis, non obſtante hæreſi. 2. An ſeruanda ſit illis fides, non obſtante excommunicatione. 3. An ſpeciatim in contractu matrimonij ſeruanda ſit illis fides. 4. An etiam in negotio libertatis religionis. 5. An in bello. 6. An in ſaluo conductu. Hæ ſunt præcipuæ difficultates, quæ hoc tempore diſceptantur.

3. Nos in omnibus reſpondemus affirmatiuè. Aduerſarij, præſertim Caluiniſtæ, dupliciter hîc peccant. Primò, quia affingunt nobis contrariam ſententiam. Aiunt nos docere, non eſſe fidem hæreticis ſeruandam; quod

eſt apertum mendacium In quo ſimiles ſunt Phariſæis, qui tametſi ex ore Chriſti audierant : *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*; tamen auſi ſint illi obiicere coram Pilato: *Hunc audiuimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari.* Planè ſic agunt nobiſcum Caluiniſtæ Publicè proteſtamur, fidem ſeruandam eſſe hæreticis. Et tamen vociferantur : Hos audiuimus negantes fidem ſeruandam eſſe hæreticis.

4. Neque hîc ſiſtunt. Hoc mendacio, tanquam prætextu quodam abutuntur, quaſi ipſis impunè liceat pacta cum Catholicis inita reſcindere ac violare. Iterum ſimiles Phariſæis. Hi clamabant : *Crucifige, crucifige.* Quid mali fecit ? Prohibuit tributa dare Cæſari. Illi ſimiliter clamant : Reſcinde fidem Catholicis datam , reſcinde. Quid cauſæ ? Negant nobis fidem ſeruandam eſſe. Cur nos ipſis ſeruemus ? Nimirum, vt Phariſæi homicidium; ſic Caluiniſtæ perfidiam ſuam mendacio tuentur. Quod clarius patebit ex ſequentibus.

I. QVÆSTIO.

An in promiſſione valida & obligandi vim habente, ſeruanda ſit fides hæreticis, non obſtante hæreſi ?

1. QVænam ſit promiſſio valida , & obligandi vim habens, dicetur in materia de contractibus. Hîc quæritur , an ſi aliàs valida ſit & obligandi vim habens, deſinat obligare ex eo præcisè , quia hæretico facta eſt. Et conſequenter , an tenearis præſtare , quod hæretico promiſiſti ?

2. Suppono quoſdam eſſe caſus , in quibus promiſſio aliàs valida deſinit obligare , ex communi Theologorum ſententia. 1. ſi res promiſſa fiat illicita , vel inutilis, vel impoſſibilis. 2. ſi ſtatus rerum aut perſonarum ita mutetur, vt promiſſor ſecundùm iudicium prudentum non videatur illum euentum voluiſſe comprehendere: quod ex conditione rei promiſſæ, & promiſſarij diſpo-

tione, aliiſque circumſtantiis iudicandum eſt. 3. ſi alter è duobus, qui ſibi mutuo promiſerunt, non ſeruet fidem. Tunc enim nec alter tenetur, iuxta illud: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* 4. quando aliquid promiſſum eſt ob cauſam, quæ non ſubeſt: vt ſi promiſeris Petro, putans illum aliquid in gratiam tui feciſſe, cum non fecerit. In his & ſimilibus caſibus deſinit promiſſio, aliàs valida, obligare, Vide D. Thom. q. 110. art. 3. ad 5. Caietanum q. 113. art. 1 ſub finem, Nauarum in Manuali, cap. 18. num. 7. & alios.

2. Nunc difficultas eſt, an extra hos caſus, ex eo præcisè deſinat obligare, quia hæreticis facta eſt. Vel an præter caſus enumeratos, admittendus ſit alius, nempe hæreſis. Catholici ſic ſentiunt. 1. Hæreticis non facilè promittendam eſſe fidem. 2. Quando tamen promiſſa eſt, ſeruandam eſſe. Quæ duo breuiter explicabo per duas concluſiones.

Prima Concluſio. Cum hæreticis non facilè ineundi ſunt contractus, conuentiones, fœdera, pacta, ſiue publica, ſiue priuata; propter tres potiſſimum cauſas 1. propter periculum ſubuerſionis. 2. propter ſcandalum. 3. propter ipſorum improbitatem.

3. De periculo ſubuerſionis intelligi poteſt illud 2. Timoth. 2. 17. *Sermo eorum, vt cancer ſerpit.* Quaſi dicat. Sermo hæreticorum eſt inſtar morbi contagioſi, qui alios inficit. Sicut ergo nemo prudens facilè agit cum homine habente morbum contagioſum, ne veniat in periculum morbi corporalis: ita nemo debet agere cum hæretico, ne inficiatur morbo ſpirituali. (Vide Cyprianum lib. 1. epiſt. 3. ad Cornelium & Leonem, ſerm. 5. de ieiunio decimi menſis) Ob hanc cauſam Deus in V. T. prohibuit Iudæis fœdera, ſocietates, & amicitias cum gentilibus, ne ſcilicet ex eorum conſortio deficerent à vera fide ad idololatriam. Exodi 34. 12. *Caue, ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias,*

quæ

quæ ſint tibi in ruinam, Et v. 15. *Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum*, &c. Et Deut. 7. 3. *Non inibis cum eis fœdus, neque ſociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius: nec filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & vt magis ſeruiat Dijs alienis.* Porrò, quantum ſit hoc periculum, & quàm nocens contagio, teſtantur non ſolùm antiqui Iudæi, qui olim plurimi à gentilibus peruerſi ſunt; ſed etiam huius temporis Chriſtiani, qui non pauci in Germania & vicinis Prouinciis, ex conuerſatione cum Lutheranis & Caluiniſtis, à Catholica fide deſciuerunt.

6. De ſcandalo res æquè clara eſt. Conſtat multos rudiores ac ſimpliciores ſcandalum pati, & in errorem induci, quando vident ſuos Principes, aut viros nobiles, potentes, eruditos, cum hæreticis conuerſari, paciſci, matrimonia inire, baptiſmum celebrare, & ſimilia agere. Putant enim eos, hac ſua conuerſatione, doctrinam & mores hæreticorum approbare: ac proinde ſe quoque errare non poſſe, ſi ipſorum exemplum imitentur. Vnde paulatim fit, vt apertè incipiant hæreſim pro vera doctrina amplecti & propugnare: nec alio argumento tueri ſe poſſint, quàm quod prætendant tales viros non poſſe errare, ſeque bona conſcientia illorum veſtigiis poſſe inſiſtere. Hac re nihil notius in Germania & vicinis regnis. Atque vtinam haberemus multos Eleazaro ſimiles, qui mori maluit, quàm ſcãdalum dare: Præclara illa vox ipſius, 2. Machab. 6. 24. *Non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum: & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam meæ ſenectuti conquiram.*

7. De improbitate hæreticorum teſtatur Apoſtolus ſecunde ad Timothæum tertio, verſu ſecundo. *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi,*

parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatam amatores magis, quàm Dei: habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. En quanta & quàm multa hæreticorum flagitia hîc recenſentur. An putas eos, qui huiuſmodi improbitatibus pleni ſunt, fidem promiſſam ſeruaturos? Non eſt veriſimile. Vnde adiecit Paulus: *Et hos deuita.*

8. Secunda Concluſio. Tametſi cum hæreticis non facilè paciſcendum ſit, vt ex dictis patet; nihilominus tamen, ſi cum illis pactum aut fœdus iniuiſti (ſi quidem nihil aliud obſtat, quàm hæreſis) debes integrè & ſincerè fidem illis ſeruare, non minus, quàm Catholicis. Ratio eſt, quia obligatio pacti ſeu mutuæ promiſſionis oritur ex virtute veritatis, fidelitatis, & iuſtitiæ. Et quidem virtus veritatis ad hoc obligat, vt ſincerè, non fictè promittas, id eſt, vt quod verbo promittis, etiam animo promittas, ne mendax ſis. Virtus fidelitatis ad hoc obligat, vt opere præſtes quod promiſſum eſt, ne perfidus ſis. Virtus iuſtitiæ ad hoc obligat, vt alteri, cum quo pactus es, tribuas ius ſuum quod illi debetur ratione pacti ſeu mutuæ promiſſionis, ne iniuſtus ſeu iniurioſus ſis. At hæ virtutes æquè te obligant, ſiue apud Catholicos, ſiue apud hæreticos verſeris. Nuſquam enim licet mentiri, nuſquam perfidum eſſe: nuſquam ius alterius violare, vel iniuſtitiam committere. Et ſanè ſi ſemel concederes hæc ideò licitè fieri, quia hæretico mentiris, hæretico perfidus es, hæretico iniuriam facis; quidni conſequenter concedas, licere tibi hæreticum occidere, furto res eius auferre, odio eum proſequi? Quæ omnia abſurda ſunt, & diuinæ legi repugnantia.

9. Hæc ratio confirmatur in hunc modum: Quæ intrinſecus, & ex natura ſua ſunt mala & illicita, nunquam benè & licitè fieri poſſunt, quocunque prætextu fiant:

At

At mendacium, perfidia, & iniuſtitia, intrinſecè & ex natura ſua ſunt mala ac illicita: Ergo nunquam benè & licitè fieri poſſunt, quocunque prætextu fiunt. Ergo ſiue apud Catholicos, ſiue apud hæreticos ſis mendax, perfidus, & iniuſtus; æquè reus es, & æquali ſcelere te obſtringis.

10. Secundò, probatur ex Scripturis, hoc modo: Quando fideles paciſcuntur cum gẽtilibus & idololatris, debent illis ſeruare fidem in rebus licitis & honeſtis: Ergò etiam, quando paciſcuntur cùm hæreticis. Hi enim, in hac re non ſunt deterioris conditionis, quàm illi. Antecedens probatur exemplo Ioſue & aliorũ Principum populi Iſraelitici, qui cùm pactum & amicitiam iniiſſent cum Gabaonitis (qui erant infideles & idololatræ) tametſi ab illis decepti eſſent; tamen ita religioſè & ſincerè fidem illis promiſſam ſeruarùnt, vt non ſolùm vitam, de qua pacti erant, ipſis darent; ſed etiam contra vicinos hoſtes bello tuerentur. (Ioſue 9. 15.)

11. Quod autem rectè & laudabiliter id fecerint, imò facere debuerint, tribus argumentis confirmari poteſt. Primò, authoritate ipſius Ioſue & aliorum Principum. Cùm enim plerique è populo putarent Gabaonitas iure occidi poſſe, nec fidem illis ſeruandam eſſe, eo quod dolo pactum extorſiſſent; oppoſuerunt ſe Principes, & dixerunt: *Iurauimus eis in nomine Dei Iſrael, & idcirco non poſſumus eos contingere.* (Ioſue 9. 19.)

12. Deinde, miraculo res comprobata eſt. Nam Gabaonitæ, cùm propter fœdus cum Iſraelitis initum à vicinis Regibus bello infeſtarentur, iure fœderis petebant ſubſidium à Ioſue. Nec mora. Ioſue memor pacti & ſocietatis, cum armatis viris profectus eſt, vt arceret hoſtem, & Gabaonitas defenderet. Fit prælium. Deus vt oſtenderet gratam ſibi eſſe pactorum fidem, non modò victoriam conceſſit Iſraelitis, ſed etiam nouo miraculo cohibuit ſolem, ne occumberet, vt tanto plus temporis eſſet

ad hoſtem interimendum. Sic enim legimus, Ioſue 10. 13. *Stetit Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei,obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael.*

13. Tertiò,ſicut Deus conceſſit Ioſue hanc victoriam propter fidem ſeruatam, ita propter eandem violatam grauiſſimè puniuit Saulem Regem & vniuerſum populum. Res ſic habet. Gabaonitæ pacti erant cum Ioſue de vita, vt dictum eſt. Poſt centum annos & amplius, Saul Rex:non obſtante hoc pacto,multos eorum interfecit. Nec impunè. Nam vt Scriptura loquitur, 2. Reg. 21. 1. *Facta eſt fames in diebus Dauid tribus annis iugiter.* En vindictam.Cauſa ſequitur: *Et conſuluit Dauid Oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis, Rex dixit ad eos: Quid faciam vobis? & quod erit veſtri piaculum, vt benedicatis hereditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio,ſed contra Saul & domum eius. Dentur nobis ſeptem viri de filiis eius, vt crucifigamus eos Domino in Gabaa. Et ait Rex, Ego dabo. Et dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Et repropitiatus eſt Deus terræ poſthac.* Vides quàm grauiter punitus fuerit Saul in ſuis poſteris, eo quod fidem datam violaſſet.

14. Nec deſunt ſimilia exempla. Sedecias Rex fœdus percuſſerat cum Nabuchodonoſore Rege Babylonis. Viſum fuit ab eo reſilire, & contra datam fidem agere: tùm quod Nabuchodonoſor eſſet gentilis & idololatra; tum quod multis annis populum Iudæorum afflixiſſet. Quid factum? Propter hanc perfidiam,non modo regni & oculorum amiſſione, ſed etiam miſeranda ſuorum clade & vrbis vaſtatione punitus eſt. (2. Paralip. 36.)

15. Simeon, & Leui filij Iacob,cum Sichemitis pacti erant de contrahendis vltro citroque matrimoniis, hac

conditio

conditione, vt Sichemitæ omnes circumciderentur. Factum eſt. Omnes circumciſi ſunt. Quid vero illi? Contra pacta conuenta circumciſos occiderunt. Quo prætextu? quod ſtuprum à Sichemitis patratum vlciſci vellent. (Gen. 34.) Sed quia perfidia interceſſit, meritò à parente audierunt; *Simeon & Leui fratres, vaſa iniquitatis bellantia. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea; quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum. Maledictus furor eorum.* (Gen. 49.)

16. Hæc ex ſacris hiſtoriis petita. Ex prophanis hoc accipe. Vladiſlaus Poloniæ & Hungariæ Rex, magnis contra Turcarum Imperatorem Amuratem potitus victoriis, cum è bello in patriam rediret, inducias cum hoſte pactus eſt, & iuramento confirmauit. Non multo poſt, cùm iterum ad bellum redintegrandum ſollicitaretur à nonnullis Principibus Chriſtianis, cœpit perplexus eſſe, quid potiſſimum faceret. Hinc incitabat illum gloria recentis victoriæ, & multorum cohortatio; illinc auocabant induciæ cum hoſte pactæ. Vicit tandem altera pars. Igitur contra datam fidem, bello Amuratem inuadit. Vtrinque pugnatum acriter. In progreſſu cum premi ſe, & conſtringi videret Amurates, multis ſuorum amiſſis, magno clamore in hanc vocem erupit; *Chriſte, ſi Deus es, vt Chriſtiani tui de te perhibent, vindica perfidiam tuorum; qui contra pacta iurata bello me inuadunt.* Mira res. Alea prælij mox mutata. Vladiſlaus in medios Turcas impetum faciens, equo excutitur, & capite truncatus, perfidiæ pœnas dedit. Refert Gregorius Scheidius in ſuis ad Tarnouianam diſputationem notis, & alij complures.

17. Ex his concludo; Si gentilibus, idololatris, & Turcis fides ſeruanda eſt, cur non etiam hæreticis? Nec obſtat, quod hæretici fidem Deo non ſeruent. Hoc enim non pertinet ad contractus humanos, de quibus hic

agimus; ſed diuino iudicio relinquendum eſt. De quo alio loco diſputatur.

II. QVÆSTIO.

An Fides Hæreticis ſeruanda ſit, non obſtante excommunicatione?

1. OStendi, ſolam hæreſin, ſi nihil aliud obſtet, non impedire, quominus ſeruanda ſit fides hereticis. Nunc quæritur; an excommunicatio non impediat? Catholici, quia docent hæreticos excommunicatos vitandos eſſe, nec cum illis habendum commercium; putantur etiam docere, non eſſe illis fidem ſeruandam. At non ita eſt. Longè diuerſa ſunt hæc, vt deinceps patebit. Res autem ſic habet.

2. Hæretici duplici titulo vitandi ſunt. 1. ratione hæreſis. 2. ratione excommunicationis. Ratione hæreſis, vitandi ſunt iure diuino ac naturali in his tribus caſibus. 1. in illicita communicatione in rebus diuinis. 2. in periculo ſubuerſionis. 3. ſi timeatur ſcandalum. Hinc ſequitur primò, non licere cum iis ſumere Synaxin more Caluiniſtico; ſicut non licet cum Ethnicis idola colere. Hæc enim cõmunicatio in rebus diuinis eſt illicita, quia eſt contra veram fidem. Secundò ſequitur, homines indoctos, ſimplices, & natura fragiles ac inconſtantes, non debere multum agere cũm hæreticis, quia facillimè peruertuntur, & in errorem inducũtur. Tertiò; neq; doctos & conſtantes debere cum illis verſari, quando probabile eſt alios inde ſcandalum paſſuros. E cõtrario ſequitur, extra hos tres caſus, licitam eſſe iure diuino & naturali eorum conuerſationem, modò aliàs ſit honeſta.

3. Ratione excommunicationis vitandi ſunt iure humano ſeu Eccleſiaſtico, in his tribus caſibus. 1. in Sacramentorum communione. 2. in publicis ſuffragiis & precibus. 3. in communi conuictu & familiaritate. Ita D.Th. & alij Theologi in 4.d.18. & patet paſſim ex iure canonico

canonico per multos titulos. Vnde ſequitur. 1. vi excommunicationis non licere ab eis baptiſmum petere. (niſi fortè in neceſſitate) aut matrimonia cum illis contrahere. 2. nec publicè pro illis orare. 3. nec ciuiles contractus celebrare, prandium ſumere, ſermones miſcere; etiamſi nullum ſit periculum aut ſcandalum.

4. Hoc ius Eccleſiaſticum de vitandis excommunicatis, propter duos honeſtos fines inſtitutum eſt. Primò, in commodum & vtilitatem delinquentium; vt quando vident ſe vitari, confundantur & reſipiſcant, iuxta illud Apoſtoli 2. Theſſalonicenſium 3. 14. *Ne commiſceamini cum illo, vt confundatur.* Vide Innocentium IV. cap. Cum medicinalis, de ſentent. excommun. in 6. Secundò, in bonum & cautelam aliorum, ne inficiantur iuxta illud 1. Corinth. 5. 6. *Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?* Hinc patet, non ſolos excommunicatos, ſed etiam alios hoc iure obligatos eſſe: illos quidem, vt in pœnam delicti maneant ſeparati à communione fidelium; hos verò qui ſani ſunt, ne eorum conſortio contagionem trahant.

5. Hoc ipſum ius de vitandis excommunicatis, non tam rigidum eſt poſt Concilium Conſtantienſe, quàm antea fuerat. Nam licet omnes excommunicati, vi excommunicationis teneantur abſtinere à communione fidelium; tamen è contrario, fideles non tenentur ab illorum conſortio ſe abiungere, niſi vel ſint nominatim excommunicati, vel notorij Clericorum percuſſores. Ita in Concilio Conſtantienſi, in fauorem fidelium, decreuit Martinus V. in quadam conſtitutione ſeu Extrauagante, quæ incipit, *Ad euitanda ſcandala*, vt refert D. Antoninus, 3. p. tit. 25. cap. 2. & 3. & conſentiunt Dominicus Sotus in 4. d. 22. q. 1. art. 4. Caietanus in ſumma v. Excommunicatio. Henriquez l. 3. c. 5. Suar. tom. 5. d. 9. ſect. 2. n. 5. & alij plures.

6. Hinc ſequitur primò, paſſim in toto Imperio Germaniæ,

maniæ, & pleriſque vicinis regnis, licitum eſſe Catholicis (quantum attinet ad ius Eccleſiaſticum commune) conuerſari cum hæreticis, quia nullus hoc tempore eſt, quod ſciam, nominatim excommunicatus propter hæreſim. An autem aliqui ſint notorij Clericorum percuſſores, vnicuique in ſua ciuitate aut habitatione conſtare poteſt. Dixi, quantum ad ius Eccleſiaſticum, quia iure naturali & diuino, tenemur omnes hæreticos, non quidem ratione excommunicationis, ſed ratione hæreſis, vitare in tribus caſibus ſuprà explicatis, nempe in illicita communicatione in rebus diuinis, in periculo ſubuerſionis & ſcandali. Adieci, quantum ad ius Eccleſiaſticum commune, quia quibuſdam in locis, præſertim in Italia & Hiſpania, propter priuata iura & prohibitiones, non licet cum hæreticis conſeruari.

7. Secundò ſequitur, non licere viciſſim excommunicatis, ſiue Catholici, ſiue hæretici ſint, ſpontè ſe ingerere in communionem aliorum: quia limitatio, ſeu moderatio illa iuris Eccleſiaſtici non eſt facta in fauorem excommunicatorum, ſed reliquorum fidelium, vt patet ex citata conſtitutione Martini Papæ. Si tamen à fidelibus inuitentur, aut ſollicitentur ad ſermonẽ, conuictum, vel contractum, poſſunt obtemperare in re licita: alioqui nullum eſſet priuilegium fidelium. Vide Franciſcum Suarez diſput.15.ſect.8.n.7.& aliòs paſſim.

8. His poſitis, examinandum eſt, an teneamur ſeruare fidem hæreticis excommunicatis? vel, quod idem eſt, an ſola excommunicatio ſufficiens cauſa ſit, propter quam non ſit illis ſeruanda fides? Res facilis eſt. Nam primò conſtat ex dictis, ſi non ſint nominatim excommunicati, vel notorij percuſſores Clericorum, non eſſe vitandos ratione excommunicationis; ac proinde poſſe nos cum illis validè paciſci, & contractus celebrare, non minus quàm cum aliis, ideoque fidem ſeruandam eſſe.

9. De

9. De aliis, qui nominatim excommunicati ſunt, diſtinguendum eſt. Si enim cum illis contraxiſti, antequam excommunicarentur, ſiquidem contractus antea fuit validus, non efficitur inualidus per ſolam excommunicationem ſuperuenientem; ac proinde manes obligatus ad ſeruandam fidem, quam in tali contractu promiſiſti. Ratio eſt, quia cum excommunicatio ſit iuris humani, non habes maiorem vim, quàm illi conceſſa eſt à poteſtate humana: at nulla eſt conſtitutio vel lex humana, quæ tribuat illi vim priuandi aliquem ſuo iure, quod habet ex legitimo contractu: Haberet autem illam vim, ſi contractum legitimum reſcinderet, & inualidum efficeret. Non ergo illum reſcindit, & inualidum efficit. Hinc infero, ſi hæreticus excommunicatus retinet ius ſuum, quod accepit in contractu tecum inito; proculdubio, te in ſcientia manere obligatum ad præſtandum id, quod illi iure debetur.

10. Si autem contraxiſti cum illis, eo tempore cum iam eſſent nominatim excommunicati, peccaſti quidem contrahendo, quia feciſti contra apertam prohibitionem Eccleſiæ, communicando cum excommunicatis; contractus tamen validus eſt, ſi aliunde non ſit defectus; ac proinde teneris ſeruare fidem. Ita colligitur ex cap. *Felicis*, §. verum, de pœnis in 6. Et probatur inductione. Nam matrimonium cum excommunicato contractum validum eſt, cap. *Significaſti*, de eo qui duxit. Item, valida eſt profeſſio in Religione ab excommunicato facta, cap. *Cum illorum*, de ſententia excommunicationis, vt ibi notat Abbas. Similiter valida eſt donatio ab excommunicato facta, cap. *Inter dilectos*. de donationibus. Idem ergo de aliis contractibus, niſi aliunde quid obſtet, cenſendum eſt.

11. Sed occurrunt hîc duæ obiectiones. Vna eſt, quod non liceat agere cum eo, qui nominatim excommunicatus eſt; ac proinde non teneamur ſeruare illi fidem,

præſcitum

præſertim ſi non poſſimus, niſi cum illo agendo. Altera eſt, quod hæretici per excommunicationem videantur priuari dominio ac iure rerum temporalium, vt colligitur ex cap. *Cùm ſecundùm leges*, de hæreticis in 6. vbi bona hæreticorum dicuntur ipſo iure confiſcata. Si ita eſt, ergo quicquid illis promittimus, aut quocunque modo cum illis contrahimus, non habent vllum ius petendi aut exigendi; Ergo non tenemur illis quicquam præſtare.

12. Quod ad priorem obiectionem attinet, plerique Doctores in eo conſentiunt, quod ſi legitimè contraxeris cum aliquo nominatim excommunicato, tenearis fidem ſeruare, nec poſſis tibi retinere, quod illi ex contractu debetur. Nulla enim lege id permiſſum eſt. Addiſcrepant in eo, an debeas ipſi, dum manet excommunicatus, fidem & debitum perſoluere, an potius expectare, dum ſoluatur ab excommunicatione? de hac re diſputat Franciſcus Suarez d. 15. ſect. 8. Hæc tamen diſſenſio parum facit ad noſtrum inſtitutum; tum quia ſatis nobis eſt oſtendere, ſeruandam eſſe fidem hæreticis, etiam nominatim excommunicatis, quocunque modo aut tempore id fieri debeat; tum quia in Germania, & vicinis prouinciis, vix vnquam ſolent eſſe nominatim excommunicati, ac proinde deciſio huius quæſtionis parum eſt nobis vtilis.

13. Altera obiectio eſt maioris momenti. In ea petitur, an excommunicatio priuet hæreticos omni dominio ac iure temporali? Dixi paulò antè, non priuare: Et ita res habet. Quod objicitur ex iure canonico, hæreticorum bona ipſo iure confiſcata eſſe, verum quidem eſt, ſed non vi excommunicationis. Vt hoc melius intelligatur, repeto quod capite præcedente dictum eſt, varias pœnas in hæreticos conſtitutas eſſe. Prima eſt excommunicatio. Secunda, priuatio dominij ſeu iuriſdictionis in ſubditos. Tertia, priuatio dominij in bona temporalia.

poralia. Quarta exilium. Quinta mors. Et hæ pœnæ per diſtinctas leges conſtitutæ ſunt. Hinc ſequitur, hæreticos ex eo præciſè quod excommunicati ſunt, non priuari dominio & iuriſdictione, cum hæc priuatio ſit diſtincta pœna ab excommunicatione, & per diſtinctam legem irrogata.

14. Manet tamen difficultas, an vi huius pœnæ poſſis fidem hæretico promiſſam non ſeruare. Hoc enim vrgeri poteſt ex obiectione poſita. Nam ſi hæreticus caret omni iure & dominio rerum temporalium (ex quocunque capite id fiat) non habebit ius à te quicquam exigendi, ac proinde licet ratione promiſſi aut pacti aliquid exigat, non teneberis dare. Reſpondeo. Duo hîc ſtatuenda ſunt, quæ rem totam expediunt. Vnum eſt, leges canonicas ciuiles, quibus hæ pœnæ in hæreticos conſtitutæ ſunt, eſſe merè pœnales. Alterum, leges pœnales non obligare ad executionem pœnæ ante ſententiam Iudicis. (D. Thom. in 2.2.q.62.art.3.ad 3.)

15. Hinc ſequuntur tria corollaria, de quibus capite præcedente dictum eſt. 1. Licet hæretici, per leges pœnales, priuentur dominio bonorum temporalium, non tamen tenentur ante ſententiam Iudicis, ſpoliare ſe illis, aut fiſco offerre. 2. Nec etiam tenentur poſt ſententiam, quia executio pœnæ non ſpectat ad ipſos, ſed ad miniſtros Iudicis vel fiſci. 3. Quamdiu legitimè executio facta non eſt, habent ius vtendi & fruendi ſuis bonis.

16. Ex his facilè colligis, ſi hæretico ex fide promiſſionis aut pacti aliquid debeas, an tenearis præſtare, necne. Ante ſententiam Iudicis, & executionem pœnæ, teneris illi præſtare: poſt ſententiam, Iudici vel fiſco, ſi fueris requiſitus. Id tamen raro accidit, præſertim in Germania & vicinis prouinciis. Non enim eſt in vſu, vt bona hæreticorum rapiantur à fiſco, niſi aliquid interueniat.

III. QVÆ

III. QVÆSTIO.

An in contractu Matrimonij ſeruanda ſit fides Hæreticis?

1. MAtrimonium includit duo, nempe contractum ciuilem, & rationem Sacramenti. Vnde eſt hic peculiaris difficultas propter Sacramentum. Catholici duo docent. Primò, tametſi non facilè contrahenda ſint matrimonia cum hæreticis; ſi tamen contrahantur, valida eſſe. Secundò, in iis ſeruandam eſſe fidem coniugalem. Vtrumque explicandum eſt.

2. Prima Concluſio. Si Catholici contrahant matrimonia cum hæreticis, & nihil aliud obſtet quàm hæreſis, validus eſt contractus. Ita Diuus Thomas in 4. diſtinctione 39. quæſtione 1. artic. 1. ad 5. Nauarrus cap. 22. num. 49. Valentia diſputatione 10. quæſtione 5. part. 3. & alij paſſim. Ratio eſt, quia hæreſis non numeratur inter impedimenta, quæ dirimunt matrimonium: Ergo non obſtat, quominus matrimonium ſit validum, ſi aliunde non ſit defectus. Antecedens patet, quia licet inter eiuſmodi impedimenta numeretur *cultus diſparitas*, hoc tamen intelligitur, de diſparitate cultus, quæ eſt inter fidelem & infidelem non baptizatum; non autem de illa, quæ eſt inter Catholicum & hæreticam baptizatam, vt eſt communis Doctorum ſententia, & in praxi ita ſeruatur. Ratio diſcriminis eſt, quia per baptiſmum, qui eſt quaſi ianua reliquorum Sacramentorum, tribuitur ius percipiendi reliqua Sacramenta: Ergo qui baptiſmum ſuſceperunt, habent hoc ius; alij non habent. Matrimonium autem Chriſtianorum eſt Sacramentum nouæ legis.

3. Obiici poteſt canon 72. ſextæ Synodi, qui ſic habet; *Non licere virum Orthodoxum cum muliere hæretica, nec Orthodoxam cum viro hæretico copulari; ſed ſi quid eiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit, irritas*

ta; nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui. Hîc planè decernitur, irritum eſſe matrimonium cum hæreticis contractum. Reſpondeo. Canones illius Concilij non habent authoritatem, vt oſtendit Bellarminus libro ſecundo de Romano Pontificè, capite vigeſimooctauo, & libro primo de Conciliis, capite ſeptimo, & multi alii. Vnde Beda libro de ſex ætatibus, in Iuſtiniano, canones illos vocat, *Synodum erraticam*, & ait à Sergio Pontifice fuiſſe improbatos.

4. Altera Concluſio. In tali contractu, cum validus & legitimus ſit, ſine dubio, alter alteri fidem ſeruare debet in iis, quæ ad honeſtum vſum matrimonii pertinẽt Sit enim hoc fit in omni alio contractu legitimo ac valido, multo magis in matrimoniali, qui omnino indiſſolubilis eſt. Hinc illud Matthæi vigeſimonono; verſu 5. *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adherebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Et paulo poſt; *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et Lucæ vigeſimoſexto, v. vigeſimooctauo: *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Et primæ Corinth. ſeptimo, verſu 10. *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere inuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.*

5. Hoc generatim de fide coniugali. Speciatim verò tradunt Theologi tria potiſſimum ad illam ſpectare. Primum eſt, vt neuter, viuente altero, cum alia perſona copuletur. Nam vinculum matrimonii indiſſolubile eſt, nec aliter, quam per mortem alterius diſſoluitur. Huc pertinent teſtimonia citata, & illud Roman. ſeptimo, verſu 2. *Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: Si autem mortuus fuerit vir, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit*

fuerit cum alio viro. Alterum eſt, vt alter alteri debitum reddat. 1. Cor. 7. 3. *Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi.* Tertium eſt, vt alter cum altero cohabitet, & ſimul familiam adminiſtrent, ita tamen vt mulier ſubdita ſit viro, quia, vt monet Apoſtolus, 1. Corinth. 11. 3. *Caput mulieris eſt vir.* Et 1. Timoth. 2. 12. *Docere autem mulierem non permitto, neque dominari in virum.*

6. In his tribus conſiſtit fides coniugalis. Et quidem, quod ad primum attinet, ita fides ſeruanda eſt, vt nunquam liceat viro Catholico, viuente vxore etiam hæretica, aliam ducere. Hoc optimè probant loca Scripturæ allegata. Quod verò attinet ad thorum & cohabitationem, poteſt aliquando propter legitimas cauſas fieri diuortium, manente tamen vinculo coniugali; vt definitum eſt in Conc. Tridentino ſeſſ. 24. can. 8. Theologi aſſignant tres cauſas. Prima eſt, ſi vterque coniunx ex mutuo conſenſu voueat perpetuam continentiam, & ad religionem tranſeat. Matth. 15. 24. *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Secunda poteſt eſſe crimen alterius coniugis, vt adulterium, de quo Matth. 5. 33. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari.* Vel nimia ſæuitia, ex qua periculum vitæ eſſet; vel inſtigatio ad peccandum. Matth. 18. 8. *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & proiice abs te.* Vel aliquid ſimile. Tertia cauſa poteſt eſſe lepra vel quicunque alius morbus horribilis & contagioſus. Vide Bellarminum de Matrimonio, cap. 14. Valentiam de eadem materia, q. 4. p. 2. & alios paſſim.

7. Hinc infero, ſi Catholicus accipiat vxorem hæreticam,

eam,& illa patiatur virum Catholico ritu viuere, filios educare, familiam adminiſtrare, nec vllo flagitio aut morbo impediat vitam coniugalem; debere virum in omnibus illi fidem ſeruare,non minus,quam ſi Catholica eſſet. Contra verò,ſi vel adultera ſit,vel ad hæreſim pelliciat,vel liberos in hæreſi inſtituat;poſſe à ſe eam dimittere,manente nihilominus vinculo coniugali. Sed, quid ſi vir promiſerit à principio ſe fore contentum, vt liberi ab vxore hæretica inſtruantur? Turpis promiſſio, eſt,& per ſe irrita;ſeruari non debet.

IV. QVÆSTIO.

An in negotio libertatis Religionis ſeruanda ſit hæreticis fides?

1. Libertas Religionis poteſt 2. modis venire in pactum. Primò,vt in aliquo Regno, Prouincia, aut ciuitate, concedatur omnibus libertas ſentiendi & ſequendi quod quiſque vult,ita vt cuilibet liberum ſit,vel Catholicum eſſe,vel Lutheranum, vel Caluiniſtam, vel Anabaptiſtam. Secundò, vt ſolis hæreticis permittatur libertas exercendi ſuam religionem inter Catholicos, Nunc quæſtio eſt, an ſi Princeps, vel Magiſtratus Catholicus de altervtra libertate paciſcatur cum hæreticis, debeat ſeruare fidem necne?

2. De hac re ita ſtatuendum eſt. 1. Libertatem Religionis omnino eſſe illicitam, & diuino præcepto repugnantem.2.Reipublicæ eſſe perniciosam.3. Non debere præcipi, approbari, aut introduci ab vllo Principe aut Magiſtratu; ſed potius omnibus modis, ſi commodè fieri poteſt, impediri & profligari. 4. Si autem commodè impediri non poſſit, niſi cum maiori damno aut malo Reipub.aliquo tempore tolerari poſſe. 5. Et ſi hoc modo toleretur, & in pactum deducatur, fidem ſeruandam eſſe. Hæc Catholicorum ſententia eſt, quæ paucis concluſionibus erit explicanda.

3. Prima Concluſio. Libertas fidei ac Religionis planè illicita eſt, & Chriſtianæ doctrinæ contraria. Hoc patet ex decurſu totius noui Teſtamenti. Sanè, in Euangelio multa ſunt, ex quibus conſtat, Chriſtum vnam fidem mandaſſe, variam ac multiplicem prohibuiſſe. Primò, voluit vnam tantum eſſe Eccleſiam, vnum ouile, vnum paſtorem, vnum baptiſmum. Hæc autem ſine vnitate fidei conſiſtere non poſſunt. Secundò, voluit diſcipulos ſuos attendere à falſis Prophetis: at in multiplici religione neceſſe eſt, alios eſſe veros, alios falſos Prophetas: Ergo ſi hi excludendi ſunt, fides vna retinenda eſt; varia explodenda. Tertiò, voluit Eccleſiam ſuam eſſe perpetuam, cui omnes inferorum poteſtates reſiſtere non poſſint: at perpetua eſſe non poteſt, ſi vna omnium fides non ſit; quod ipſe teſtatur Lucæ 11.17. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.*

4. Apoſtoli diſertis verbis id confirmant. Rom. 16.17. *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quàm vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab illis.* Galat. 1. 8. *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis; præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* 1. Cor. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis, ſchiſmata.* 1. Corinth. 14. 33. *Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Eph. 4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides quam ſeriò, quàm ſolicitè & grauiter hortetur Apoſtolus, vt vnitatem fidei retineamus; Quod non faceret, ſi libertas indulgeri poſſet.

5. Secunda Concluſio. Hæc ipſa libertas, de qua agimus, Reipub. noxia & periculoſa eſt, non modò quoad ſalutem animarum, (de qua re dubitari non poteſt) ſed etiam quoad pacem & tranquillitatem politicam, quæ ſine vnitate fidei conſeruari nequit. Hoc teſtatur Chriſtus, cum ait: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.*

Hoc

Hoc teſtantur omnes authores ſacri & prophani, Chriſtiani & Gentiles. Inter cæteros præclarè tractat hoc argumentum Iuſtus Lipſius in lib. contra Dialogiſtam de vna Religione. Vide quæ dicta ſunt capite præcedenti, quæſt. 6.

6. Tertia Concluſio. Libertas Religionis non debet præcipi, approbari, aut introduci ab vllo Principe aut Magiſtratu Catholico; ſed omnibus modis, quantum commodè fieri poteſt, impediri & profligari. Primò, quia contraria eſt diuino præcepto. Secundò, quia turbat pacem & tranquillitatem Reipub. Vtrumque patet ex dictis. Hinc in Eccleſia toties coacta concilia, vt vnitas fidei ſeruaretur; libertas & varietas impediretur. Hinc optimorum Imperatorum ſeueriſſimæ illæ leges, L. *Nullus.* C. de ſumma Trinitate & fide Catholica; *Nullus hæreticis miniſteriorum locus, nulla ad exercendam animi obſtinatioris clementiam pateat occaſio. Sciant omnes, etiamſi quid ſpeciali quolibet reſcripto per fraudem elicito ab huiuſmodi hominum genere impetratum ſit, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ: vnius & ſummi Dei nomen vbique celebretur. Nicenæ fidei dudum à maioribus traditæ, & diuinæ religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat.* Et infrà: *Si quid eruptio factioſa tentauerit; ab ipſis etiam vrbium mœnibus exterminato furore, propelli iubemus, vt cunctis Orthodoxis Epiſcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Eccleſiæ toto orbe reddantur.* Et L. *Cuncti*, C. de hæreticis & Manichæis: *Cuncti hæretici procul dubio nouerint omnia loca ſibi adempta eſſe*, &c. Vide plures leges ibidem.

7. Nec diſſimilia Imperatorum facta. Conſtantinus Magnus damnatum Arium vnà cum Euſebio & Theognide in exilium miſit, & omnibus exilium minatus eſt, qui Nicæno Concilio non acquieſcerent. Iouinianus

à militibus Imperator poſtulatus, tum demum oblatum Imperium ſe ſuſcepturum affirmabat, vbi omnes qui ipſi atque Imperio Romano militarent, vnius Chriſtianæ fidei profeſſores ſe eſſe velle teſtarentur; ratus nimirum, quod res eſt, cum diuerſa Religione Imperij vires ſatis firmas eſſe non poſſe. Omitto Theodoſios, Martianum, Iuſtinianum, Aurelianum, Gratianum, Iuſtinum, Carolum Magnum, alios ſimiles, quorum hiſtoriæ notæ ſunt. Conſulat Baronium, & alios, qui volet.

8. Venio ad Epiſcopos. Hîc primus occurrit D. Ambroſius, acerrimus vnitatis fidei defenſor & Antiſtes. Mandabat illi Imperator Valentinianus, à Iuſtina matre, fœmina Ariana, perſuaſus, vt templum permitteret Arianis, aſſerens, tunc pacem & tranquillitatem fore in Imperio, ſi illis etiam, qui diuerſæ ſunt Religionis, certus locus, in quo habeant exercitia, concedatur. Quid porrò Ambroſius? Audi quid ipſe de ſe ſcribat in Epiſt. 33. ad Marcellinam ſororem, *Poſtridie*, inquit, *quam accepi tuas litteras, quibus ſignificaueras, quod te exagitarent ſomnia tua; moles inquietudinum grauium cœpit moueri. Nec iam Porciana, hoc eſt, extramurana baſilica petebatur, ſed baſilica noua, hoc eſt, intramurana, quæ maior eſt. Conuenerunt me primò Principes virtutum, viri Comites conſiſtoriani, vt & baſilicam traderem, & procurarem ne quid populus turbarum moueret. Reſpondi, quod erat ordinis, templum Dei tradi à Sacerdote non poſſe.* Et infrà: *Conuenior ipſe, à Comitibus & Tribunis, vt baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure ſuo vti, eo quod in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpondi, ſi à me peteret, quod meum eſſet, id eſt, fundum meum, argentum meum, me non refragaturum: verùm ea, quæ diuina, Imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubiecta.* Et iterum: *Mandatur deniquè; Trade baſilicam. Reſpondeo, Nec mihi fas eſt tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare, domum Dei exiſtimas auferendam?*

rendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa. Reſpondeo: Noli te grauare, Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt, Quæ Dei, Deo: quæ Cæſaris, Cæſari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Iterum dicitur mandaſſe: Debeo & ego vnam baſilicam habere. Reſpondi: Non tibi licet illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera eſt enim, quæ non eſt legitimo Chriſti coniugio copulata. Et in fine Epiſtolæ. *Denique etiam ſpeciali expreſſione Galligonus præpoſitus cubiculi, mandare mihi auſus eſt: Me viuo, tu contemnis Valentinianum? Caput tibi tollo. Reſpondi. Deus permittat tibi, vt impleas quod minaris. Ego enim patiar, quod Epiſcopi, tu facies, quod ſpadones* Hactenus ex Ambroſio.

9. Idem animus fuit Ioanni Chryſoſtomo aduerſus Gainam Ducem, hominem Arianum. Rem geſtam ſcribit Theodoretus libro 5. cap. 33. his verbis: *Gainas quidam, Scytha genere, animo barbaro, inſolentia plane tyrannica, per id temporis Dux fuit. Quem quidem non ſolum alij omnes, ſed etiam Imperator ipſe magnopere extimuit. Iſte labe aſperſus Ariana, poſtulabat ab Imperatore vnum ex ſacris templis ſibi dari: Imperator autem reſpondit, ſe de ea re capturum conſilium, & vnum ei curaturum promittit. Itaque diuino illo Ioanne accerſito, ei poſtulatum Gainæ exponit. Commemorat eius potentiam: moliri tyrannidem indicat. Orat, vt templo donato, furentem eius animum placet. Cui nobilis ille vir: Ne, inquit, iſtud tibi pollicare, neque ſanctum dari canibus mandes. Nam nunquam equidem patiar, vt qui Deum verum ſanctè & auguſtè laudibus & hymnis celebrant, expellantur è ſacro templo, idémque tribuatur his, qui contra eum loquuntur blaſphemias. Atque ne barbarum illum omnino metuas, Imperator, ſed me & illum in vnum locum*

conuoca, tuque ſilentio, vtriuſque noſtrum ſermoni auſculta. Ego certè me hominis linguam refrænaturum ſpero, perſuaſurumque, ne poſtulet, quod ei concedi non debeat. Quibus auditis, Imperator vehementer lætatur, & poſtridie eius diei vtrumque accerſit. Gainas quidem promiſſum expoſcit, magnus autem Ioannes reſpondet ex aduerſo: Non licere Imperatori, qui pietatem colere inſtituat, aliquid contra res ſacras temerè moliri. Cui quidem dicenti, Templum ſibi dari oportere, reſpondet Ioannes, Templum ſacrum apertum eſſe, nemineinque eum prohibere, quo minus in eo (ſi libeat) Deo preces fundat. Tum Gainas: At ego inquit, alterius ſectæ ſum, & cum hominibus eius ſectæ vnum ſanctum templum habere poſtulo. Atqui iſtud quidem non immeritò poſtulo, quippe qui multa bellica certamina pro Romanis confecerim. At præmia, inquit Ioannes, tibi propterea tributa, labores tuos longè ſuperant. Nam dux es honore conſulari donatus. Quin etiam debes tecum conſiderare, quis fueris olim, & quis iam ſis: quæ etiam præterita tua inopia, & in qua iam abundantia vitam degas: quibus quoque veſtibus prius indutus eſſes, quàm Iſtrum traieceris, & quibus iam opertus. Complectere igitur animo, quàm pauci ſunt labores, & quam ampla præmia: atque noli erga eos, qui tibi honorem hunc detulerunt, ingratus eſſe. Hac oratione habita, Ioannes celebris totius orbis terrarum Doctor os obturauit Gainæ, atque adeo obmuteſcere coëgit. Temporis autem interuallo interiecto, Gainas tyrannidem, quam molitus fuerat, manifeſtè patefecit: atque collecto in Thracia exercitu, prædas agere & multa loca vaſtare cœpit. Quibus rebus cognitis omnes, tum Magiſtratus, tum ſubiecti, metu exhorreſcere. Atque nemo erat, qui vel cum eo in acie confligere animum induxerit, vel legationem apud eum obire ſe tutò poſſe exiſtimarit. Nam barbarum eius & crudelem animum, quiſque ſuſpectum habuit. Tum ab aliis timidis cunctis ad hunc fortiſſimum virum deuentum eſt; qui nihil moratus, neque prioris

refraga

refragationis, neque nata ex illa diſcordia memoriam, animo prompto hanc legationem in Thracia obiit. Quare indicata Gaina, recordatus ille, qua libertate quondam pietatem defendiſſet, occurrit Ioanni, longo ſanè itinere, & manum ipſius applicuit oculis ſuis. Qui etiam liberos ſuos ſanctis illius genibus admouit. Ita ſolet virtus percellere, & pudore ſuffundere etiam immitiſſimos. Hæc ex Theodoreto Cyrenſi Epiſcopo de conſtantia Chryſoſtomi in propugnanda vnitate fidei ac religionis.

9. Quid dicam de Leone Papa, qui epiſtola 76. obiurgat Anatholium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, quod Catholicis permixtos ſinat viuere eos, qui aliam, quàm vnam Catholicam profitentur Religionem? Quid de D. Auguſtino, qui epiſtola 29. Olympium Comitem exhortatur, vt Imperatoris leges in Donatiſtas hæreticos conſtitutas euulget, non aliam ob cauſam, quàm quod putaret, cum vna fide Catholica, diuerſas ſectas ſociari non poſſe, nec debere? Longum eſſet recenſere alios, qui diſſidia doctrinarum ab Eccleſia Chriſti ſeueriſſimè proſcripſerunt.

10. Quarta Concluſio. Tametſi Princeps aut Magiſtratus Catholicus omnibus modis impedire debeat libertatem Religionis, vt dictum eſt; ſi tamen id facere non poſſit ſine grauiori incommodo boni publici, poteſt eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius, quod alioqui ſequeretur. Hæc Concluſio fundatur in illo communi axiomate, *Ex duobus malis minus eſt eligendum,* ſcilicet, ſi vtrumque euitare non poſſumus. Et ratio eſt, quia in tali caſu, illud minus malum non eligitur præcisè, vt malum quoddam eſt, ſed vt medium vtile ad euitandum maius malum, ac proinde eligitur ſub ratione boni vtilis. Ita ſentiunt grauiſſimi authores, D. Thom. in 2.2. q. 10. art. 11. vbi ex hoc principio probat, ritus gentilium & hæreticorum tolerari poſſe, ad maius malum euitandum. Caietanus ibidem.

Gregorius de Valentia tomo 3. d. 1. q. 10. p.7. Molina tract. 2. d. iure & iuſtitia, d. 335. & alij plures. Conſentit D. Auguſt. l. 2. de ordine, c. 4. cùm ait; *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus.* Multa in eandem ſententiam ſcribit D. Greg. apud Gratianum, diſtinct. 13. cap. Nerui.

11. Quinta Concluſio. Si Princeps vel Magiſtratus Catholicus, paciſcatur cum hæreticis de toleranda libertate Religionis, quam ſine maiori detrimento impedire non poteſt; ſine dubio fides ſeruanda eſt. Probatur ex dictis. Nam fides ſeruari debet in omni pacto licito & honeſto: atqui licitum & honeſtum eſt, tolerare libertatem religionis, ad maius malum euitandum; & de ea toleranda licite & honeſte paciſci poteſt Princeps Catholicus: Ergo ſi paciſcitur, fidem ſeruare debet.

V. QVÆSTIO.

An in bello ſeruanda ſit hæreticis Fides?

1. Ex duplici capite fieri poteſt, vt Catholicus Princeps gerat bellum cum hæreticis. Primò, propter Religionem. Secundò, propter aliam cauſam ciuilem. Si de Religione agitur; iam dictum eſt quouſque liceat paciſci de libertate Religionis. Si cauſa ciuilis eſt, varia ſpectari poſſunt in hæreticis; contra quos bellum geritur. 1. quod hæretici ſint. 2. quod excommunicati. 3. quod hoſtes. 4. quod iniuſtam cauſam foueant. Et quidem ſi præcisè ſpectetur hæreſis vel excommunicatio, ex dictis palàm eſt quid fieri debeat. Hęc enim non obſtant, quominus fides ſeruanda ſit. De reliquis duobus manet quæſtio. Res ita habet.

2. Prima Concluſio. Si in hæreticis, contra quos bellum geritur, nihil aliud ſpectes, quam quod hoſtes ſint, omnino fides illis ſeruanda eſt in promiſſis & pactis, quæ aliàs licita & honeſta ſunt. Ita docet D. Thom. in 2. 2. q. 40. art. 3. & ſumitur ex Diuo Auguſt. cap. *Noli*, 23. q. 1:

q. 1. vbi ait; *Fides quando promittitur, etiam hoſti ſeruanda eſt, contra quem bellum geritur.* Et ex Ambroſio 1. Officiorum c. 29. *Quanta autem iuſtitia ſit, ex hoc intelligi poteſt quod nec locis, nec perſonis, nec temporibus excipitur; quæ etiam hoſtibus reſeruatur.: vt ſi conſtitutus ſit cum hoſte aut locus aut dies prælij, aduerſus iuſtitiam putetur, aut loco præuenire, aut tempore.* Et paulò pòſt. *Liquet igitur etiam in bello fidem & iuſtitiam ſeruari oportere, nec vllum decorum eſſe poſſe, ſi violetur fides.*

3. Et ratio eſt, quia ad ſeruandam fidem obligamur ex virtute veritatis, fidelitatis, iuſtitiæ, & religionis. Hæc autem obligatio non tollitur per hoc præcisè, quod illi, quibus promiſſio facta eſt, ſint hoſtes & aduerſarij. Imò Chriſtus expreſsè mandat, vt non ſolùm amicos, ſed etiam inimicos diligamus, Matth. 5. 44. *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt, qui facit Solem ſuum oriri ſuper bonos & malos.* Sanè ſi charitas obligat nos, etiam reſpectu hoſtium & inimicorum; cur non ſimiliter veritas, fides, iuſtitia, religio? Et, ſi culpabile eſt odiſſe hoſtem; cur non etiam fidem illi violare?

4. Eſt tamen communis exceptio ab hac regula. Non enim tenemur tunc hoſti fidem ſeruare, quando eam ipſe nobis non ſeruat, iuxta regulam iuris in 6. *Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat.* Eodem ſpectat illud vulgare; *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* Vnde ſi induciæ ad tempus eſſent conſtitutæ, & hoſtis eas non ſeruaret, neque nos ſeruare eas teneremur, etiamſi iuramento eſſent confirmatæ. Nam pactum ſemper habet tacitam illam conditionem, *Modò tu illi ſtes, Modò tu viciſſim omnia ſerues.*

5. Secunda Concluſio. Si in hæreticis, contra quos bellum geritur, hoc ſolùm ſpectes, quod iniuſtam cauſam foueant; idem de illis iudicandum eſt, quod de Catholicis

tholicis iniuſtam cauſam fouentibus. Nam in hac re par vtrorumque conditio eſt. Vnde hæ duæ regulæ generales ſeruari debent. Prior, Tametſi hoſtis, quiſquis ille ſit, foueat iniuſtam cauſam; ſi tamen cum illo liberè pactus es, in re aliàs licitâ & honeſta, ita vt nulla vis, metus, aut dolus ex parte illius interuenerit; teneris illi ſeruare fidem. Altera, ſi autem vi, metu, aut dolo ad paciſcendum te induxerit, poteris pactum reſcindere, iuxta illud: *Quæ vi vel metu fiunt, debent in irritum reuocari.* (cap. 2. De his, quæ vi.

6. Obiici poteſt exemplum Ioſue, qui quamuis dolo inductus eſſet ad paciſcendum à Gabaonitis, putauit tamen fidem ſeruandam eſſe, neque pactum reſcindendum. Reſpondeo. Ioſue voluit præſtare fidem, non præcisè vi pacti, ſed vi iuramenti, quo pactum confirmauerat, vt habetur Ioſue 9.19. *Iurauimus eis in nomine Domini Dei Iſraël, & idcirco non poſſumus eos contingere.*

VI. QVÆSTIO.

An in ſaluo conductu ſeruanda ſit hæreticis Fides?

1. PEr ſaluum conductum intelligitur publica fides & ſecuritas eundi ad certum locum, & redeundi, vt patet ex Bartolo, l. *vtimur.* ff. de ſepulchro violato, & l. *Relegati*, ff. de pœnis, & l. *Proximum*, ff. ad l. Iuliam Maieſtatis.

2. Poteſt autem duobus modis concedi. Primò, iure communi, vt quando datur alicui ſecuritas contra vim iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia. Secundò, iure ſpeciali cum derogatione iuris communis, vt quando datur ſecuritas contra omnem vim, ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam, præſertim in illa cauſa, de qua agitur.

3. De priori ſaluo conductu, qui datur iure communi, agit Mynſingerus in obſeruationibus iudicij Imperialis Cameræ, obſeruatione 82. vbi ſic habet; *Quando datur alicui ſecuritas, vel ſaluus conductus, tunc intellegitur ſolum*

lùm de violentia, quæ de facto contra ius infertur. Et ideo meo tempore, cuidam qui habebat ſaluum conductum, capto propter delictum & maleficium, & ſupplicanti in Camera pro mandato de relaxando, & citatione ad videndum, &c. *Petiti proceſſus a Dominis Aſſeſſoribus ſunt denegati.* Eodem modo loquitur de ſaluo conductu Euerardus Speckhan Iuris Profeſſor Helmeſtadij, centuria 1. quæſtionum iuris, quæſtione prima, §. decimooctauo, vbi citat plures authores, in eandem ſententiam. Et formula, qua vtuntur Saxones ex Carolina conſtitutione, eſt eiuſmodi: *Damus tibi fidem publicam cauſam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Ita refert Petrus Bremus in libro de ſecuritatis promiſſionibus & fide publica, & Ioannes Molanus libro ſecundo, de fide hæreticis ſeruanda, capite tertio. Eandem formulam ſecuti ſunt Patres Concilij Conſtantienſis, ſeſſione ſexta. *Ad quod à violentia, iuſtitia ſemper ſalua, omnem ſaluum conductum noſtrum, quantum in nobis eſt, & fides exigit orthodoxa, præſentium tenore offerimus.*

4. De poſteriori ſaluo conductu, qui datur cum derogatione iuris communis, agunt Patres Concilij Tridentini poſt ſeſſ. 15. vbi dicunt ſe, omnibus Germanis Catholicis & hæreticis, *largiri publicam fidem & pleniſſimam ſecuritatem veniendi Tridentum, ibidem manendi, ſtandi, morandi, proponendi, diſputandi*, &c. *Illo etiam addito, vt Religionis prætextu, aut delictorum circa eam commiſſorum aut committendorum minimè puniantur.* Et in hac parte dicant ſe derogare Concilio Conſtantienſi, quòd tam plenam ſecuritatem non conceſſerat, ſed cum illa communi clauſula: *Iuſtitia ſemper ſalua.*

5. His poſitis, quæſtio eſt, an quando Catholicus Princeps, ſiue ſæcularis ſit, ſiue Eccleſiaſticus, concedit hæreticis ſaluum conductum liberè veniendi & redeundi (ſiue id faciat iure communi: ſiue ſpeciali) debeat illis ſeruare fidē, necne? Affirmant vno conſenſu omnes Catholici

tholici. Et ratio ſumi poteſt ex dictis. Nam ſi neque hæreſis, neque excommunicatio, vel publica inimicitia obſtare poteſt, quo minus fides ſeruari debeat in pactis licitis & honeſtis: non video cur in ſaluo conductu ſeruãda non ſit. Sanè Carolus Quintus Imperator, cùm Martino Luthero VVormatiam eunti ſaluum conductum promiſiſſet, nihil contra datam fidem agi paſſus eſt. Quinimo rogatus à quodam Principe, cùr homini hæretico fidem non violaret; reſpondiſſe fertur: *Fidem rerum promiſſarum, etiamſi toto orbe exularet, tamen apud Imperatorem conſiſtere oportere.* Præclara vox & digna Catholico Imperatore. Vide Molanum lib. 1. cap. 2.

6. Hîc valde miror Aduerſarios, qui etſi hæc audiunt à nobis, paſſim tamen clamant nos contrarium docere. Obijciunt exemplum Ioannis Huſſij & Hieronymi Pragenſis, quos aiunt, accepto ſaluo conductu, nihilominus contra datam fidem combuſtos eſſe in Concilio Conſtantienſi. Addunt, Patres illius Concilij diſertis verbis definiuiſſe, non eſſe hæreticis ſeruandam fidem. Denique hanc cauſam obtendunt, cur ipſi ad Concilium Tridentinum, etſi oblato ſaluo conductu, venire recuſarint. Quid agamus cum his hominibus? Similes ſunt, vt dixi, Phariſæis, qui tametſi ex Chriſto audiuiſſent; *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo*; tamen auſi ſunt illi obiicere palam coram Pilato; *Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari.* Planè ſic agunt nobiſcum aduerſarij. Priuatim, publicè, verbo, calamo docemus & proteſtamur, fidem ſeruandam eſſe hæreticis: & tamen in contrariam ſententiam, vel inuitos trahere nos volunt.

7. Sed videamus quid adferant. Aiunt Ioanni Huſſio fidem violatam eſſe. Nego. A quo violata eſt? An à Patribus Concilij Conſtantienſis? At Patres fidem illi non dederunt. An ab Imperatore Sigiſmundo? Is dedit quidem, ſed non violauit. Imò, nec Patres. Hoc variis argu-

mentis

mentis probarunt alii. Ego hoc duplici contentus ſum: *Alterum eſt*, Qui dat ſaluum conductum iure communi, nihil aliud dat, quam ſecuritatem contra violentiam iniuſtam, ſalua ſemper iuſtitia, & iuris executione, vt ſuprà ex Iureconſultorum ſententia probatum eſt. Atqui Imperator dedit Ioanni Huſſio ſaluum conductum iure communi: Ergo nihil aliud dedit, quàm ſecuritatem contra violentiam iniuſtam: Hanc autem præſtitit, quia nihil iniuſtè paſſus eſt Ioannes Huſſius. Ergo fidem illi ſeruauit. Imò; combuſtus eſt, inquiunt. Fateor combuſtum eſſe, ſed non iniuſtè. Primò, quia Imperator, cùm daret illi ſaluum conductum, ſub pœna capitis prohibuit illi fugam: At Huſſius contra hanc prohibitionem fugâ elapſus eſt: Iuſtè igitur puniri potuit. Secundò, quia retractus à fuga, noluit hæreſin abiurare. At leges Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces, L. *Quicumque*, cap. de hæreticis. Nulla ergo iniuſtitia interceſſit.

8. Quid hîc dicent aduerſarij pro ſuo Huſſio? Sanè, ſi illum tueri velint, alterutrum negent neceſſe eſt, aut clam fugiſſe illum, aut in hæreſi fuiſſe pertinacem. At neutrum negare poſſunt. De fuga teſtantur omnes probi authores, Naucleros generat. 48. Cochlæus libro 2. hiſtoriæ Huſſitarum, & alij. Elegantiſſimè Campianus in rationibus, quas obtulit Academicis Angliæ, rat. 4. vbi ſic habet: *Sed nec in Huſſium tamen animaduerſum fuiſſet, niſi homo perfidioſus & peſtilens, retractus ex fuga, quam ei Sigiſm. Imper. periculo capitis interdixerat, violatis etiam conditionib. quas ſcripto pepigerat cum Caſare, vim omnem illius diplomatis eneruaſſet.* Et quamuis VVitakerus Caluiniſta, qui aduerſus Campianum ſcripſit, dicat illum mentiri de fuga Huſſij (non enim aliud occurrebat, quod diceret) alij tamen Caluiniſtæ ingenuè fatentur, quod res eſt; præſertim Laurentius Hum-

fredus, Theologus Oxonienſis, qui ingenti volumine eundem Campianum aggreſſus eſt. Is, inquam fatetur, Huſſium Conſtantia clam profugiſſe. Sed factum excuſat dupliciter: Primò, videbat, inquit, Huſſius ſe obſeruari à Patribus, & ſuſpectum haberi; ideoque fugam arripuit. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus, & Eugenius. Non ergo culpandus Huſſius. Verum, neutra excuſatio ſufficit. Non prior, quia Patres meritò obſeruabant illum, quem ſciebant palàm profeſſum eſſe hæreſim in Bohemia, ne fortè & Conſtantiæ virus ſuum proſeminaret. An ideo contra datam fidem fugiendum erat? Nec poſterior, quia culpa vnius nō poteſt patrocinari culpæ alterius. Fugerint ſanè Pontifices (de quo iam non diſputo) an proptera licuit Huſſio contra conuenta pacta impunè fugere? Niſi fortè, quia Iudas proditor fuit, aliis impunè liceat proditores eſſe. Non ſic, mi homo.

9. Sat de fuga. Iam quod hæreticus fuerit Huſſius, aduerſarij negare non poſſunt. Tenuit ille, & pertinaciter defendit doctrinam VViclefi, cuius inter cætera ſunt hæc capita 1. Deus debet obedire diabolo. 2. Si Epiſcopus, vel Sacerdos exiſtat in mortali peccato, non ordinat, non conficit, nec baptizat, nec conſecrat. 3. Nullus eſt Dominus ciuilis, nullus eſt Prælatus, nullus Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali. 4. Omnia de neceſſitate abſoluta eueniunt. 5. Iuramenta illicita ſunt; quæ fiunt ad roborandum humanos contractus, & ciuilia commercia. 6. Contra ſacram ſcripturam eſt, quod viri Eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones. 7. Auguſtinus, Benedictus, Bernardus damnati ſunt, niſi pœnituerint de hoc, quòd habuerunt poſſeſſiones, & intrarunt religiones. 8. Omnes religiones indifferenter introductæ ſunt à diabolo. Ita refert Concilium Conſtantienſe, ſeſſ. 8. Cochlæus l. 1. hiſtoriæ Huſſitarum, Sanderus lib. 7. Monarchiæ, & alij. Hæc autem dogmata planè hæretica

ca ſunt, quod etiam Lutherani & Caluiniſtæ fateri debent. Ergo Huſſius fuit hæreticus, & quidem pertinax, qui hæc eiurare noluit.

10. Hactenus de priori argumento, ex quo conſtat, non Imperatorem Huſſio, ſed Huſſium Imperatori fidẽ violaſſe. Alterum eſt. Si Huſſio fides violata eſſet, proculdubio, vel ipſe aliquando, vel Hieronymus Pragenſis, vel certè Bohemi de hac re fuiſſent queſti: At nemo queſtus eſt vnquam. Quis ergo credat fidem illi eſſe violatam? Sanè Huſſius cum ad mortem duceretur, multa liberrimè dixit in Eccleſiam Romanam, & ad Chriſtum ſupremum Iudicem appellauit, vt acta eius, quæ à diuerſis ſcripta ſunt, teſtantur: at de fide violata, ne verbum quidem feciſſe dicitur. Similiter Hieronymus Pragenſis, qui aliquot diebus poſt Huſſium exuſtus eſt, publicè quidem teſtabatur, Huſſium fuiſſe virum bonum, iuſtum, ſanctum, & tali morte indignum; ſed contra datam fidem aliquid paſſum eſſe, nunquam meminit. Hac de re legi poteſt epiſtola Poggij, quam ſcripſit de morte Hieronymi, cuius ipſe ſpectator fuit. Qui ſanè, vt libenter inuehitur in Clerum, non diſſimulaſſet, ſi hanc notam potuiſſet Catholicis appingere. Denique Bohemi nobiles, qui impensè fauebant Huſſio, & eius dogmata tuebantur; cum poſtea ad Concilium Baſilienſe, oblato ſaluo conductu, vocati eſſent; miſſa inſigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuiſſe, ſi de fide Huſſio violata, Catholicos ſuſpectos habuiſſent?

11. Poſſum idem confirmare ex Luthero, qui particularem articulum ſcripſit de Ioanne Huſſio, à Leone X. inter cæteros damnatum, in quo tametſi mirificè laudat Huſſium à ſanctitate & doctrina, nihil tamen attingit de ſaluo conductu violato. Ex his omnibus ita concludo; ſi vel Imperator Catholicus, vel Patres Concilij Conſtantienſis contra fidem publicam egiſſent, aliquis

ſaltem ex aduerſariis hoc probrum illis obieciſſet: Atqui, nec Huſſius, nec Hieronymus Pragenſis, nec Bohemi Nobiles, nec Lutherus, qui omnes fuerunt hoſtes Catholicorum, quicquam illis obiecit: Ergo euidens ſignum eſt, nihil tale accidiſſe.

12. De Huſſio ſatis. Venio ad Hieronymum Pragenſem, de quo hæc certa ſunt. 1. non accepiſſe ſaluum conductum ab Imperatore Sigiſmundo. Ita Cochlæus lib. 2. hiſt. Huſſitarum, Molanus lib. 3. c. 2. & alij. 2. citatum tamen eſſe à Concilio Conſtantienſi, oblato ſaluo conductu, cum hac expreſſa clauſula, *ſalua ſemper iuſtitia*, vt habetur in eodem Concilio, ſeſſ. 6. & paſſim apud alios authores. 3. citatum comparuiſſe, diſputaſſe, conuictum eſſe, hæreſim abiuraſſe. Patet ex eodem Concilio, ſeſſ. 19. vbi ponitur formula abiurationis. 4. in hæreſim relapſum eſſe, fugiſſe, reductum eſſe, exuſtum eſſe, ibidem, ſeſſ. 21. & apud Cochlæum, Molanum, Campianum, & alios. Hinc concludo, non eſſe illi fidem violatam. Primò, quia datus eſt illi ſaluus conductus cum hac clauſula; *Salua ſemper iuſtitia*. Secundò, quia per fugam expirauit ſaluus conductus. Tertiò, quia in hæreſim, quam abiurauerat, relapſus eſt.

13. Supereſt poſtremum caput obiectionis, quo aduerſarij contendunt, Patres Concilij Conſtantienſis definiuiſſe, *Non eſſe fidem ſeruandam hæreticis*. Sed apertum mendacium eſt. Verba Concilij, ſeſſ. 19. ſunt hæc; *Præſens ſancta Synodus ex quouis ſaluo conductu per Imperatorem, Reges, & alios ſæculi Principes, hæreticis vel de hæreſi diffamatis, conceſſo, nullum fidei Catholicæ vel iuriſdictioni Eccleſiaſticæ præiudicium generari, vel impedimentum præſtari poſſe, ſeu debere, declarat, quominus, dicto ſaluo conductu non obſtante, liceat Iudici competenti & Eccleſiaſtico, de huiuſmodi perſonarum erroribus inquirere, & alias contra eos debitè procedere, eoſdémque punire, quantum iuſtitia ſuadebit, ſi ſuos errores reuocare pertinaciter recuſauerint,*

etiamſi

etiamſi de ſaluo conductu confiſi, ad locum venerint iudicij, alias non venturi: nec ſic promittentem, cùm fecerit, quod in ipſo eſt, ex hoc in aliquo remanſiſſe obligatum. Hæc ſunt verba Concilij Conſtantienſis, quibus aduerſarij clamant definitum eſſe, Non eſſe hæreticis ſeruandam fidem. Sed quis non videat eos vel errare, vel calumniari? Duo his verbis decernunt Patres Concilij. Alterum eſt, quod ſæcularis poteſtas nullo modo poſſit impedire Eccleſiaſticam poteſtatem à ſuo legitimo exercitio; ac proinde, ſi quis ſæcularis princeps det alicui hæretico ſaluum conductum, hoc non debeat obſtare, quò minus liceat Eccleſiaſtico Iudici ſuum officium exercere, id eſt, examinare reum, & ſecundum allegata & probata procedere. Quid culpæ in hoc decreto? Nihil vtique. Nam & iuri & rationi maximè conſentaneum eſt; quod ſic oſtendo. Quando ſunt duo Princeps, qui habent diſtincta iudicia & tribunalia, quorum alterum altero maius ac ſuperius eſt; tunc inferior Princeps non poteſt impedire ſuperiorem ab executione ſuæ iuriſdictionis; ac proinde ſecuritas, quam promittit alicui, non extendit ſe ad tribunal ſuperioris Principis, quia *ſuperior legibus ac pactis inferioris non ligatur*, cap. *Cum inferior*, extra, de maiorit. & obedientia. Atqui Princeps ſæcularis & princeps Eccleſiaſticus habent diſtincta tribunalia, & Eccleſiaſticum tribunal eſt ſuperius, cap. *Solitæ*, titulo citato: Ergo princeps ſæcularis, quando dat alicui ſubdito ſaluum conductum, non poteſt illum extendere ad tribunal ſuperius, ſine ipſius conſenſu, nec per datam à ſe ſecuritatem, impedire iuriſdictionem ſuperioris Principis. Quid certius? Hoc ipſum diſertè docent Iureconſulti. Eucrardus, quem ſuprà citaui §.3. de eadem re ſic habet; *Iudex ſuperior, talem fidentiam, à Iudice inferiore factam, ratam habere non cogitur: tum quod Reipublicæ interſit, delicta puniri, tum etiam, quod ſuperior legibus aut pactis inferioris non ligatur, &c.*

14. Alterum eſt; quòd ſæcularis princeps, qui promittit alicui ſecuritatem, cùm ſecerit quod in ipſo eſt, non manet in aliquo obligatus. Et quis hîc dubitet? Sanè is qui promittit ſecuritatem, non cenſetur maiorem promittere, quàm præſtare poſſit: Si ergo facit quod in ſe eſt, non peccat contra fidem promiſſionis. Atque hæc ſunt duo decreta Concilij Conſtantienſis, quibus non negat fidem hæreticis ſeruandam eſſe, vt malitiosè obiiciunt aduerſarij; ſed inſtruit principes ſæculares, quid in ſaluis conductibus ſeruare debeant, & quouſque extendat ſe illorum poteſtas & iuriſdictio in præſtanda & promittenda ſecuritate.

CAPVT XVII.

De Spe, & vitijs illi oppoſitis.

SPes Chriſtiana, de qua diſputamus, ſumitur quatuor modis. Primò obiectiuè, pro re, quam ſperamus, vt Rom. 8. 24 *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes.* Secundò, obiectiuè pro eo, in cuius auxilio & poteſtate ſperamus, vt Pſal. 21. 10. *Tu es ſpes mea ab vberibus matris meæ.* Tertiò formaliter, pro actu ſperandi, vt Rom. 8. 24. *Spe ſalui facti ſumus.* Quartò formaliter, pro habitu ſpei, vt 1. Cor. 13. 13. *Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas.* De his omnibus ſignificationibus agendum eſt in progreſſu. Et quæritur primò, quodnam ſit primarium ſeu principale obiectum virtutis ſpei. 2. quod ſit ſecundarium, 3. an aliquis poſſit ſperare in homine: an verò in ſolo Deo ſperandum ſit. 4. qui ſint actus virtutis ſpei. 5. qualis ſit habitus ſpei. 6. in quibus hominibus ſit ſpes, id eſt, an in omnibus viatoribus? an in damnatis? an in beatis? 7. an ſpes ſit neceſſaria ad ſalutem. 8. quid ſit deſperatio. 9. quàm graue peccatum ſit deſperatio. 10. an deſperatio ſemper, & in omni caſu ſit peccatum. 11. an per actum deſperationis corrumpatur habitus ſpei. 12. quid ſit præſumptio.

I. QVÆ

I. QVÆSTIO.

Quod ſit primarium obiectum Spei?

1. Conſtat principale obiectum ſpei eſſe æternã beatitudinem, quam alij vitam æternam, alij gloriam Filiorum Dei, alij aliter appellant. Nam illa eſt, quam præcipuè ſperamus ac deſideramus in hac vita, iuxta illud, Matth. 6. 33. *Primùm quærite regnum Dei.* Cùm autem duplex ſit æterna beatitudo: altera obiectiua, quæ eſt ipſe Deus, cuius poſſeſſione beati efficimur; altera formalis, quæ eſt viſio Dei intuitiua, qua ipſum poſſidemus, quæſtio eſt inter Theologos, vtra illarum propriè ſit obiectum ſpei, id eſt, an ſperemus Deum ipſum immediatè, an viſionem Dei? Durandus in 3. d. 26. q. 2. docet beatitudinẽ formalem eſſe obiectum ſpei, ac proinde ſpem non attingere Deum immediatè, ſed viſionem Dei. Alij contrà ſentiunt, beatitudinem obiectiuam eſſe proximum & immediatum obiectum ſpei, & viſionem Dei eſſe tantùm conditionem, quæ repræſentat illud obiectum. Ita Paludanus, Gregorius, Maior, & alij apud Vaſquez in 1.2. diſp. 15. cap. 2. & 3. Vtraque ſententia probabilis eſt; ſed tertia, quæ vtramque conciliat, probabilior, vt videbimus.

2. Prima Concluſio. Probabile eſt, ſpem proximè & immediatè verſari circa viſionem Dei; non autem circa ipſum Deum, niſi remotè. Probatur 1. quia quidquid ſperamus per virtutem ſpei, hoc amamus amore concupiſcentiæ, vt patebit ex ſequenti capite: At Deum non amamus amore concupiſcentiæ, ſed viſionem Dei. Minor patet, quia quod amamus amore concupiſcentiæ, hoc amamus propter nos: At Deum non amamus propter nos, quia hoc eſt contra ordinem charitatis, qui præſcribit vt Deus ametur propter ſeipſum. Et ratio eſt, quia finis non amatur propter media, ſed potius media propter finem. Deus autem eſt finis vltimus, ad quem omnia debent referri.

3. Secundò, quia obiectum quod ſperamus, eſt aliquod bonum futurum & arduum, vt docet D. Thomas in 1.2. quæſt.40.art.1. At Deus non eſt bonum futurum, ſed viſio Dei: Neque Deus in ſe eſt aliquid arduum & difficile, ſed eius conſecutio: Ergo Deum non ſperamus, ſed viſionem Dei.
4. Tertiò, idem eſt obiectum ſpei & deſperationis, quia contraria verſantur circa idem: ſed deſperatio proximè verſatur circa viſionē Dei, & nō circa Deum ipſum quia nemo deſperat de Deo, ſed de conſecutione Dei: Ergo idem eſt de ſpe. Simile argumentum fieri poteſt de timore. Nam ſicut ſe habet timor ad malum, ita ſpes & deſideriū ad bonum: At timor non eſt proximè de Deo ſecundū ſe, cùm Deus ſecundū ſe nō ſit malus; ſed de pœna à Deo intelligenda, quam timemus: Ergo etiā ſpes & deſiderium non eſt proximè de Deo, ſed de viſione Dei.
5. Secunda Concluſio. Eſt etiam probabile, ſpem proximè & immediatè verſari circa ipſum Deum, tanquam circa obiectum totale; & viſionem Dei eſſe tantùm conditionem, quæ obiectum illud repræſentat. Probatur 1. quia alias ſequeretur, virtutem ſpei non eſſe Theologicam, quia non attingeret Deum immediatè, ſed tantùm mediante actu creato; quo pacto etiam religio attingit.
6. Secundò, quia proximè ſperamus mercedem, quæ nobis dabitur, iuxta illud Gen. 15.1. *Ego merces tua magna nimis.* Hinc Hebr. 6. 19. ſpes dicitur introire *vſque ad interiora velaminis*, id eſt, ad ipſum Deum. Et Auguſtinus lib.22.de Ciuitate Dei, cap.30. ait: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit: & qui ſeipſum, quo nihil poteſt eſſe maius, promiſit.*
7. Tertiò, idem eſt obiectum ſpei, & delectationis, quæ ſuccedit ſpei, re iam obtenta: ſed obiectum delectationis eſt Deus ipſe, non autem viſio Dei. Nam voluntas non delectatur, niſi de obiecto cognito. Deus autem

autem eſt obiectum cognitum per viſionem : ipſa verò viſio non eſt cognita per aliam viſionem, tametſi cognoſci poſſit per cognitionem reflexam, quæ tamen ad beatitudinem neceſſaria non eſt.

8. Tertia Concluſio. Probabilius eſt, ſpem verſari circa Deum & viſionem Dei, tanquam circa duas partes vnius integri obiecti, quæ conſtituunt vnum totalem finem vltimum, in quem immediatè fertur ſpes & deſiderium noſtrum. Ita Diuus Thomas in 1.2. quæſt. 11. art. 3. ad 3. vbi expreſsè dicit, rem deſideratam, & fruitionem illius & poſſeſſionẽ non eſſe duos fines, ſed vnum. Et ratio eſt, quia nemo ſperat aut deſiderat vel rem ipſam ſecundum ſe, vel poſſeſſionem ſecundum ſe, ſed vtrumque ſimul. Deſiderat enim rem poſſidere; vt patet in auaro, reſpectu pecuniæ; & in ægroto, reſpectu ſanitatis. Idem eſt de nobis, reſpectu Dei. Non enim deſideramus Deum ſecundum ſe præcisè, ſed conſpectum & fruitionem Dei. Ratio à priori eſt, quia res non deſideratur à nobis, niſi quatenus eſt nobis bona & conueniens: at non eſt nobis bona, niſi quatenus fit noſtra per poſſeſſionem & vſum.

9. Quæres, Cùm obiectum ſpei includat duas partes, vt dictum eſt, vtra illarum partium ſit principalior in ratione obiecti? Reſpondeo. Res deſiderata eſt principalior, quàm poſſeſſio. Ratio eſt, quia ſpes attingit ſuum obiectum, quatenus eſt bonum: Ergo illa eſt principalior pars obiecti, quæ eſt per ſe bona; & illa minus principalis, quæ participat bonitatem ab altera. At res deſiderata, nempe Deus, eſt per ſe bona, & poſſeſſio illius participat bonitatem à re poſſeſſa: Ergo res deſiderata eſt principalior in ratione obiecti.

10. Dices: Aliud eſt, rem in ſe eſſe bonam, aliud eſſe bonam deſideranti aut habenti. Deus in ſe quidem bonus eſt, ſed non eſt nobis bonus, niſi per poſſeſſionẽ ſeu fruitionem: Ergo poſſeſſio eſt principalior pars ob-

iecti. Reſpondeo : Non ſequitur, quia licet Deus non ſit nobis bonus, niſi per poſſeſſionem, tamen bonitas illius immediatè nos mouet ad actum amoris, ſpei ac deſiderij. Immediatè, inquam, in ratione boni. Et hoc ſenſu, Deus eſt principalior pars obiecti.

11. Ad argumenta primæ concluſionis ſic reſpondeo. Ad 1. amor concupiſcentiæ non conſiſtit in eo, quòd amemus Deum propter nos, tanquam propter finem, quia ille amor eſſet peruerſus & inordinatus; ſed quod amemus Deum nobis, id eſt, in noſtrum commodum & vtilitatem, quod rectè fieri poteſt. Vide infrà quæſt. 4. §. 4.

12. Ad 2. verum eſt obiectum ſpei eſſe bonum futurum & arduum. Sed tamen per bonum futurum nõ neceſſariò intelligimus futurum quoad exiſtentiam ipſius boni, ſed quoad conſecutionem & poſſeſſionem. Nam actus ſpei poteſt verſari circa bonum iam exiſtens, vt circa pecuniam vel agrum; non tamen circa bonum iam obtentum & poſſeſſum, ſed obtinendum & poſſidendum. Hoc ergo modo ſperamus Deum, non ſimpliciter, quatenus exiſtens eſt, ſed quatenus per intuitiuam viſionem poſſidendus. Et hac ratione poteſt etiam vocari arduus, quia ſolis naturæ noſtræ viribus obtineri & poſſideri non poteſt.

13. Ad 3. Idem eſt obiectum ſpei & deſperationis, nempe Deus poſſidendus, ſed non eodem modo. Nam actus ſpei fertur in Deum poſſidendum per modum proſecutionis, tanquam in obiectum, quod indicatur poſſibile obtineri. Actus autem deſperationis eſt potius fuga quædam ab obiecto proſequendo, quia iudicatur impoſſibile obtineri. De timore eſt alia ratio, quam de ſpe, reſpectu Dei. Nam Deus immediatè poteſt eſſe bonum noſtrum, quatenus à nobis poſſidetur; & ideo poſſumus immediatè illum ſperare tanquam poſſidendum. At non poteſt immediatè eſſe malum noſtrum, cùm

in Deo nulla ſit malitia;ſed pœna,quæ à Deo infligitur, eſt immediatè noſtrum malum ; ac proinde non timemus Deum immediatè, per modum obiecti, ſed pœnam à Deo infligendam. Dixi, *per modum obiecti*, quia poſſumus Deum immediatè timere per modum infligentis pœnam. Nam ſicut ipſe confert nobis bonum, quod ſperamus ; ita infligit malum, quod timemus. Et hoc ſenſu poteſt immediatè ſperari & timeri: Vel potius, poſſumus ab illo immediatè ſperare bonum, & timere malum. Quod dictum eſt de ſpe & timore, poteſt etiam dici de delectatione & triſtitia. Nam Deus, cum ſit bonus, poteſt eſſe immediatum obiectum delectationis: Et cum non ſit malus, non poteſt eſſe immediatum obiectum triſtitiæ.

14. Ad argumenta ſecundæ concluſionis. Ad 1. Virtus ſpei eſt Theologica, quia immediatè verſatur circa Deũ, tametſi ſimul immediatè verſetur etiam circa viſionem Dei. Nam ex Deo & viſione conſtituitur integrum obiectum, quod immediatè per actum ſpei attingitur. De virtute religionis eſt alia ratio ; quia ex cultu, qui Deo exhibetur, & ex ipſo Deo, non conſtituitur adæquatum obiectum religionis; ſed religio immediatè verſatur circa ſolum cultum, & nonniſi remotè circa Deum.

15. Ad 2. Deus viſus & poſſeſſus eſt merces noſtra. Non enim eſt merces noſtra, niſi quatenus eſt bonum noſtrum ; nec eſt bonum noſtrum, niſi quatenus à nobis poſſidetur, ſiue in re, ſiue in ſpe.

16. Ad 3. concedo delectationem in patria non eſſe niſi de obiecto cognito. Addo tamen non ſolum Deum, ſed etiam ipſam viſionem eſſe cognitam. Nam ſicut in via cognoſcitur obſcurè per notitiam fidei, qua eam tanquam futuram apprehendimus ; ſic in patria clarè cognoſcitur, vel per ſeipſam, quatenus habet rationem reflexæ cognitionis, vel certè per aliam notitiam diſtinctam. Ita Vaſquez in 1.2. diſp. 15. cap. 7. Hinc ſequitur,

viſionem non ſolum eſſe obiectum delectationis, quatenus ſcilicet ex Deo & viſione conflatur integrum obiectum, quo tanquam bono noſtro præſente delectamur, ſed etiam conditionem, ſine qua voluntas non delectaretur, quia non poteſt delectari de Deo, niſi cognito. Eſt autem cognitus per viſionem.

II. QVÆSTIO.

Quod ſit ſecundarium obiectum Spei?

1. SEnſus eſt, an præter beatitudinem æternam, quæ eſt primarium obiectum, poſſimus etiam alia bona ſperare per virtutem ſpei? Sunt autem triplicia bona, de quibus poteſt eſſe quæſtio. 1. Dona & auxilia gratiæ, quæ requiruntur ad beatitudinem conſequendam. 2. Reſurrectio & gloria corporis. 3. Beatitudo proximorum. De his ordine dicam.

2. Prima Concluſio. Bona & auxilia gratiæ poſſunt duobus modis in hac vita deſiderari & ſperari. Primò, cum reſpectu ad beatitudinem, quatenus ſcilicet ſunt media quædam vtilia ad illam conſequendam. Secundò, ſine tali reſpectu, quatenus ſcilicet vel per ſe nobis conueniunt, vt ſunt virtutes ſupernaturales; vel certè conferunt ad huiuſmodi virtutes obtinendas & conſequendas, vt ſunt auxilia gratiæ excitantis. Si priori modo ſperentur, tunc actus ſperandi pertinet ad virtutem ſpei, vt docet D. Thomas quæſt. 17. art. 2. ad 2. Et ratio eſt, quia ſperare finem & ſperare media ad finem, pertinent ad eandem virtutem: ſed ſperare beatitudinem æternam, quæ eſt finis vltimus pertinet ad virtutem ſpei, vt patet ex præcedenti quæſtione: Ergo etiam ſperare dona & auxilia gratiæ, prout ſunt media ad beatitudinem, pertinet ad eandem virtutem. Et confirmatur, quia vnuſquiſque actus pertinet ad illam virtutem, ex cuius motiuo elicitur: at volitio finis & volitio mediorum eliciuntur ex eodem motiuo; nempe ex bonitate

ſeu

ſeu honeſtate finis; quia eadem bonitas finis, quæ mouét voluntatem ad appetendum finem, mouet etiam ad appetenda media: Et hoc ſenſu dicimus, media appeti propter finem, & finem propter ſe: Ergo, &c.

3. Si autem poſteriori modo ſperentur, id eſt, ſine reſpectu ad beatitudinem, tunc actus ſperandi pertinet ad eam virtutem, ex cuius motiuo ſperantur. Vnde ſi quis ſperet virtutes Theologicas propter propriam ipſarum honeſtatem, ſeu ex proprio ipſarum motiuo, actus ſperandi pertinet ad eaſdem virtutes; vt actus ſperandi virtutem fidei, ad eandem virtutem fidei; actus ſperanrandi virtutem ſpei, ad eandem virtutem ſpei, actus ſperandi virtutem charitatis, ad eandem virtutem charitatis. Similiter, ſi quis ſperet auxilia gratiæ excitantis, tanquam media ad obtinendas aut conſeruandas huiuſmodi virtutes, actus ſperandi pertinebit ab eaſdem virtutes, quia ex earum motiuo elicietur.

4. Secunda Concluſio. Reſurrectio corporis poteſt etiam duobus modis ſpectari. Primò, reſpectiuè, quatenus eſt medium neceſſarium ad beatitudinem, non ſolius animæ, ſed totius hominis. Secundò, abſolutè, quatenus adfert vitam humanam, quæ per ſe quoddam bonum eſt, ſine alio reſpectu. Similiter gloria corporis dupliciter ſpectari poteſt. 1. reſpectiuè, quatenus eſt medium ad complendam & perficiendam beatitudinē totius hominis. 2. abſolutè, quatenus per ſe quoddam bonum ſeu ornamentum corporis eſt. Si ergo ſpectentur priori modo, ſperantur per eandem virtutem, per quam ſperatur beatitudo. Si poſteriori, ſperantur per eam virtutem, ex cuius motiuo ſperantur. Ratio patet ex dictis.

5. Tertia Concluſio. Certum eſt, nos poſſe ſperare proximis beatitudinem, & alia bona ſupernaturalia, licet dubiū ſit, an huiuſmodi ſpes ſit actus virtutis Theologicæ, de qua diſputamus. Prior pars patet ex Scriptura, 2. Cor. 1. 7. *Vt ſpes noſtra firma ſit pro nobis, ſcientes,*

quoniam

quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis, ita eritis & conſolationis. Et ad Philipp. 1. 6. *Confidens, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet.*

6. An verò huiuſmodi ſpes pertineat ad virtutem, de qua agimus, diſputant Theologi. Negat Richardus in 3. d. 26. art. 1. q. 2. ad 3. Et probatur 1. ex D. Auguſtino In Enchiridio cap. 8. vbi, inter cætera, ponit hoc diſcrimen inter fidem & ſpem, quod fides ſit rerum ſuarum & alienatum; ſpes verò earum tantum, quæ pertinent ad ſperantem. Deinde, ex D. Thoma in 3. parte, quæſtione 7. art. 4. ad 3. vbi dicit, ſpem tantum eſſe illius boni, *quod expectatur ab ipſo ſperante habendum.* Et ratio eſt, quia velle aut deſiderare alicui alteri bonum, nihil aliud eſt, quàm illum diligere: Ergo pertinet ad virtutem charitatis, & non ſpei.

7. Contrarium docet Caietanus in 3. parte. quæſt. 7. artic. 4. & alij Thomiſtæ ex D. Thoma quæſt. 17. art. 3. & quæſtione 18. articulo 2. ad 3. Ratio eſt, quia poſſum alteri deſiderare beatitudinem, quatenus per vnionem charitatis mihi coniunctus eſt: Ergo actus ſperandi, ſaltem hoc modo pertinebit ad virtutem ſpei. Vbi notandum eſt, beatitudinem proximorum dupliciter ſperari poſſe 1. quatenus ipſorum bonum eſt, ſine aliò reſpectu ad ipſum ſperantem. 2. cum aliquo reſpectu ad ipſum ſperantem, quaſi ipſius quoque bonum ſit, ratione vnionis, quæ inter ipſum & proximos eſt. Si ſperetur priori modo, eſt actus charitatis ſeu beneuolentiæ: ſi poſteriori, eſt actus virtutis ſpei. Ita colligitur ex D. Thoma quæſt. 17. art. 3. vbi diſertè ait, aliquem poſſe ſperare alteri vitam æternam, quatenus eſt ei vnitus per amorem. Et hoc modo intelligendum eſt quod Auguſtinus dixit, ſpem non eſſe niſi earum rerum, quæ ad ipſum ſperantem pertinent.

8. Dices: Hinc ſequitur, quod nec iuſtus peccatori, nec peccator alicui alteri poſſit ſperare beatitudinem,

quia

quia non ſunt vniti per amorem & charitatem.

Reſpondeo. Sicut peccator ſperat ſibi beatitudinem, & ſimul dona gratiæ, tanquam poſſibilia, quibus aſſequatur beatitudinem; ita poteſt alteri ſperare beatitudinem, & ſimul vnionem charitatis, tanquam poſſibilem, qua alterius beatitudo ad ipſum quoque poſſit pertinere.

III. QVÆSTIO.

An aliquis poſſit ſperare in homine?

1. HActenus egimus de obiecto Spei tam primario, quàm ſecundario. Vtrumque debet nobis conferri per aliquam cauſam efficientem, à qua ſperamus nos poſſe illud obtinere. Eſt ergo quæſtio, an à ſolo Deo poſſimus illud obtinere, & conſequenter ſperare; an verò etiam ab homine?

2. Prima Concluſio. Non licet ſperare beatitudinem vel alia dona ſupernaturalia, ab vllo homine, tanquam à cauſa principali, ſed à ſolo Deo. Ita D. Thomas quæſtione 17. art. 4. Ratio eſt, quia homo non poteſt propriis viribus conferre alteri beatitudinem, & alia dona ſupernaturalia, ſed ſolus Deus: Ergo non licet ab homine, tanquam à principali cauſa, ſed à ſolo Deo ea ſperare. Huc ſpectat illud Ieremiæ 17. 5. *Maledictus homo, qui confidit in homine.* Quo teſtimonio frequenter vtitur Auguſtinus contra Pelagianos, vt probet, hominem ſine gratia Dei non poſſe aliquid præſtare, quod conferat ad beatitudinem obtinendam.

3. Secunda Concluſio. Licitum eſt ſperare beatitudinem & alia dona ſupernaturalia ab homine, tanquam à cauſa ſecundaria & inſtrumentali, per quam Deus operatur. Ita D, Thomas ibidem. Ratio eſt, quia vnus homo poteſt alteri à Deo impetrare auxilia gratiæ, quibus beatitudinem obtineat: quo pacto Sancti in cœlo pro nobis intercedunt, & multa impetrant, quæ ad ſalutem

neceſſa

neceſſaria ſunt. Ergo licitum eſt, hoc nominē, eos inuocare, cum certa ſpe obtinendi. Prior concluſio eſt contra Pelagianos, qui putant, hominem propriis viribus ſine gratia Dei poſſe conſequi beatitudinem. Poſterior contra Lutheranos, qui negant inuocationem Sanctorum. Contra vtroſque alibi diſputandum eſt.

LV. QVÆSTIO.
Qui ſint actus virtutis Spei?

1. VIrtus Spei habet quatuor actus circa Deum, quatenus eſt ſummum bonum noſtrum, ſeu æterna beatitudo, nempe amorem concupiſcentiæ, deſiderium, ſpem & delectationem. Hi actus breuiter explicandi ſunt.

2. Prima Concluſio. Amor concupiſcentiæ eſt primus actus virtutis Spei circa Deum; & differt ab amore beneuolentiæ ſeu charitatis, quod altero amemus Deum, quatenus eſt nobis bonus, altero quatenus eſt in ſeipſo bonus.

3. Dices: Idem actus reſpectu diuerſorum vocatur amor concupiſcentiæ & beneuolentiæ: Ergo non ſunt duo diſtincti actus pertinentes ad diſtinctas virtutes. Antecedens patet ex 1. p. q. 20. & ex 1. 2. q. 26. art. 4. quia in eodem actu amoris eſt duplex reſpectus: alter ad perſonam, cui volumus bonum; alter ad bonum ipſum, quod volumus. Ratione prioris, dicitur amor beneuolentiæ; ratione poſterioris, amor concupiſcentiæ. Reſpondeo cum diſtinctione. Nam illi duo amores dupliciter ſpectari poſſunt. Primò, reſpectu diuerſarum rerum, quarum altera eſt perſona, quæ amatur; altera eſt bonum ipſum, quod perſonæ amatur. Hoc modo duo iſti amores ſunt vnus actus. Nam eodem actu, quo amo Deum, amo illi aliquod bonum, quod illi conuenit. Vnde idē actus reſpectu Dei, vocatur amor beneuolentiæ; Et reſpectu boni, quod illi amo, vocatur amor concupiſcentiæ.

Secundò,

Secundò, poſſunt ſpectari illi amores reſpectu vnius & eiuſdem rei. Et ſic ſemper ſunt diuerſi actus. Poſſum enim amare Deum duplici actu: Semel amore beneuolentiæ, quo illum amo, quatenus in ſe bonus eſt. Et ſemel amore concupiſcentiæ, quo illum amo, quatenus mihi bonus eſt.

4. Dices ſecundò: Hic poſterior amor videtur eſſe inordinatus, quia per illum amamus Deum, non propter ſeipſum, ſed propter nos, quod eſt contra ordinem charitatis. Reſpondeo. Aliud eſt, amare Deum propter nos, tanquam propter finem vltimum, quod nullo modo licet: aliud verò, amare Deum in commodum & vtilitatem noſtram, quod licitum & honeſtum eſt. Nam per hoc, quod amamus Deum in noſtram vtilitatem, non excluditur, quin amemus eum propter ſeipſum, tanquam propter finem vltimum. Sicut enim poſſum in meam vtilitatem amare cibum & potum, referendo hoc totum ad Dei gloriam, ita etiam poſſum amare Deum, ſeruata proportione.

5. Dices tertiò: Hic amor, quo amamus Deum in commodum noſtrum, videtur eſſe amor proprius & naturalis, quia naturale nobis eſt amare proprium cōmodum: Ergo non pertinet ad virtutem ſpei ſupernaturalis.

Reſpondeo primò: Hic amor habet duplicem reſpectum; Alterum ad Deum, quatenus eſt bonum noſtrum ſupernaturale; & hoc modo vocatur amor concupiſcentiæ, & eſt ſupernaturalis, quia per illum concupiſcimus nobis bonum ſupernaturale: Alterum ad noſipſos, quibus illud bonum ſupernaturale volumus; & ſic vocatur amor beneuolentiæ, & eſt etiam ſupernaturalis, quia tametſi dicat reſpectum ad naturam humanam, non tamen quatenus eſt capax boni naturalis, ſed ſupernaturalis.

Reſpondeo 2. Hic amor ſupernaturalis ſupponit naturalem amorem ſui ipſius, eo modo, quo gratia ſupponit naturam.

6. Secu

6. Secunda Concluſio. Ex hoc amore concupiſcentiæ, naſcuntur alij tres actus circa idem obiectum, nempe deſiderium, ſpes, & delectatio. Qui quidem inter ſe ſic differunt. Deſiderium verſatur circa Deum, quatenus eſt bonum noſtrum abſens, ſine conatu obtinendi. Spes circa idem bonum abſens, cum conatu obtinendi. Delectatio circa bonum præſens, & iam obtentum. Amor circa idem; ſiue præſens, ſiue abſens ſit: abſtrahit enim ab vtroque. Vbi tamen notandum eſt, hunc amorem dupliciter ſpectari poſſe. Primò, quatenus includitur vel in ſpe & deſiderio, ſi bonum ſit abſens: vel in delectatione, ſi ſit præſens. Secundò, quatenus eſt ſimplex amor, nondum contractus ad actum ſpei, deſiderij, aut delectationis: Et ſic abſtrahit à præſentia & abſentia, vt dictum eſt.

7. Dices 1. Si hi quatuor actus inter ſe diſtincti ſunt, quomodo pertinent ad eandem virtutem? Reſpondeo. Hîc duæ regulæ ſeruandæ ſunt. Vna, illi actus, qui oriuntur ex amore alicuius boni, tanquam ex radice, pertinent ad eandem virtutem, à qua amor illius boni elicitur. Altera: Illi actus, qui non oriuntur ex amore vnius boni, pertinent ad diuerſas virtutes. Iam ſubſumo. At ſpes, delectatio, & deſiderium oriuntur ex amore concupiſcentiæ, tanquam ex radice, vt docet D. Thomas in 1. parte, quæſt. 20. articulo 1. & in 1. 2. quæſtione 25. articulo 2. Ergo pertinent ad eandem virtutem, à qua elicitur amor concupiſcentiæ. Hîc autem amor, cum ſit ſupernaturalis, & immediatè attingat Deum, debet elici ab aliqua virtute Theologica. At non elicitur à fide, vt per ſe patet: nec à charitate, quia charitas eſt beneuolentia & amicitia erga Deum, vt docet D. Thomas quæſt. 17. art. 8. Amor autem concupiſcentiæ non eſt beneuolentia & amicitia erga Deum: Ergo non pertinet ad virtutem charitatis. Debet ergo pertinere ad virtutem ſpei.

8. Dices

8. Dices 2. Quare hæc virtus vocatur ſpes, cùm non ſolùm producat actum ſpei, ſed etiam actum amoris, deſiderij, & delectationis? Reſpondeo. Aliquando fit vt virtus, quæ habet plures actus, denominetur ab vno actu principaliori, vel difficiliori. Sic virtus Pœnitentiæ ſortitur nomen ab actu pœnitendi, cùm tamen præter illum actum, habeat etiam alios actus, nempe propoſitum ſatisfaciendi & emendandi. Idem eſt de virtute ſpei, quæ ab actu ſperandi, tanquam difficiliori, nomen adepta eſt.

V. QVÆSTIO.

Qualis ſit habitus Spei?

1. HAbitus Spei infunditur à Deo, ſicut habitus Fidei & Charitatis. Poteſt autem duplex inſtitui comparatio inter hos habitus. Vna, quis illorum ſit primus ordine generationis vel infuſionis. Altera, quis ſit primus ordine perfectionis.

2. Et quidem de priori ordine ſic ſentio. Primò, probabile eſſe omnes iſtos habitus ſimul infundi, tum in iuſtificatione infantium, quando baptizantur: tum etiam in iuſtificatione adultorum infidelium, quando perfectè ad fidem Chriſti conuertuntur. Hoc videtur colligi ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 6. c. 7. Secundò, certum eſſe, quando huiuſmodi habitus ſemel infuſi ſunt, poſſe vnum corrumpi ſine alio, & poſtea iterum recuperari. Nam habitus charitatis poteſt corrumpi per peccatum mortale, ſaluo habitu fidei ac ſpei, & poſtea per pœnitentiam iterum reſtaurari. Similiter habitus ſpei poteſt corrumpi per deſperationem, manente habitu fidei. Hic tamen, in hac vita, corrumpi non poteſt, manente habitu ſpei & charitatis.

3. Circa ordinem perfectionis notandum eſt, eoſdem habitus dupliciter ſpectari poſſe. Primò in genere moris, id eſt, quoad bonitatem & honeſtatem moralem. Secun-

dò, in genere naturæ, id eſt, quoad phyſicam entitatem & perfectionem quam habent in eſſe qualitatis. Hoc poſito, videndum eſt an habitus ſpei vtroque modo perfectior ſit quàm habitus fidei. Nam de habitu charitatis dicemus infrà ſuo loco.

4. Prima Concluſio. In genere moris perfectior eſt habitus ſpei, quàm habitus fidei. Ratio eſt, quia virtutes quæ ſunt in voluntate, perfectiores ſunt in genere moris, quàm virtutes quæ ſunt in intellectu. Nam illæ per ſe habent libertatem in ſuis actibus, ac proinde bonitatem moralem: Hæ non habent per ſe, ſed quatenus ſubſtant voluntati.

5. Dices: Hæc ratio bene probat, habitum ſpei perfectiorem eſſe habitu fidei, qui eſt in intellectu: non tamen habitu fidei qui eſt in voluntate. Suprà enim, cap. 10. dictum eſt, duos eſſe habitus fidei, alterum in intellectu, cuius actus eſt credere: alterum in voluntate, cuius actus eſt, velle credere. Reſpondeo. Habitus ſpei eſt etiam perfectior habitu fidei, qui eſt in voluntate, quia licet hic habitus per ſe habeat libertatem in ſuis actibus, ac proinde bonitatem moralem, tamen illa bonitas eſt inferioris ordinis quàm ſit bonitas ſpei. Nam habitus fidei exiſtens in voluntate, non eſt virtus Theologica, ſicut eſt habitus ſpei, quia non verſatur immediatè circa Deum, ſed circa actum credendi, vt capite citato dictum eſt.

6. Secunda Concluſio. Probabile eſt, ſpem quoque in genere naturæ perfectiorem eſſe fide. Primò, quia Apoſtolus, quando enumerat tres virtutes Theologicas, ponit ſpem medio loco inter fidem & charitatem: Ergo ſpes eſt perfectior fide, & imperfectior charitate. Secundò, quia quæ ſunt priora ordine generationis, ſunt etiam imperfectiora: At fides ordine generationis prior eſt ſpe: Ergo & imperfectior. Tertiò, formale obiectum ſpei eſt perfectius quàm fidei. Nam obiectum fidei in-

cludit vnam tantùm perfectionem diuinam, nempe primam veritatem. Obiectum autem ſpei includit omnes. Nam idem eſt obiectum ſpei & viſionis beatificæ. At huius obiectum eſt Deus, ſicut in ſe eſt, iuxta illud 1. Ioan.3.2. *Videbimus eum ſicuti eſt*, ſecundùm omnes perfectiones quas in ſe habet.

7. Tertia Concluſio. Probabilius eſt, ſpem eſſe minus perfectam in genere naturæ quàm fidem. Primò, ex parte ſubiecti, quia fides eſt in intellectu, ſpes in voluntate. At intellectus in genere naturæ perfectior eſt quàm voluntas. Secundò, ex parte obiecti formalis. Nam obiectum formale fidei eſt prima veritas, quatenus infinita eſt, & includit infinitam ſapientiam, quæ efficit vt non poſſit errare, vel falli, & præterea infinitam bonitatem, quæ efficit vt non velit alios fallere, vel in errorem inducere. Obiectum verò ſpei tametſi includat omnes perfectiones diuinas, non tamen includit illas, quatenus infinitæ ſunt, ſed quatenus limitatæ, id eſt, quatenus Deus per illas poteſt eſſe noſtrum bonum, & à nobis poſſideri. Non poteſt autem à nobis poſſideri, niſi finito modo, nempe per finitam viſionem. Ergo ex hac parte obiectum ſpei imperfectius eſt quàm fidei.

8. Ad argumenta contraria ſic reſpondeo. Ad 1. Apoſtolus ſecutus eſt ordinem generationis ſeu naturæ, quẽ inter ſe habent fides, ſpes, & charitas, ratione ſuorum actuum. Tametſi enim ſimul tempore infundi poſſint, vt ſuprà dictum eſt, tamen fides, ordine naturæ, prius operatur quàm ſpes, & ſpes prius quàm charitas, vt docet D.Thomas, qu.17.art.8.

9. Ad 2. Maior, tametſi vt plurimùm vera ſit in naturalibus, non tamen in ſupernaturalibus. Nam ſæpè quæ ordine generationis priora ſunt, ſolent eſſe perfectiora. Quo pacto fides, quæ eſt virtus Theologica, perfectior eſt virtute pœnitentiæ, religionis, & aliis virtutibus infuſis, quæ non ſunt Theologicæ: Et tamen illis omnibus

ordine generationis, prior eſt, quia actus illarum ſupponunt actum fidei, tanquam fundamentum ſalutis. Eodem modo eſſentialis beatitudo animæ perfectior eſt, quàm gloria corporis, & tamen ordine generationis prior eſt, quia non dependet à reſurrectione, à qua dependet gloria corporis.

10. Ad 3. Negatur minor, quia licet in obiecto ſpei includantur plures perfectiones diuinæ, quàm in obiecto fidei, includuntur tamen cum limitatione, vt explicatum eſt.

VI. QVÆSTIO.

In quibus hominibus ſit Spes?

1. QVæritur 1. An ſpes ſit in omnibus viatoribus. 2. An ſit in damnatis. 3. An in beatis.

Prima Concluſio. Habitus ſpei non eſt in omnibus viatoribus. Ac primò, non eſt in illis, in quibus non eſt fides. Nam fides eſt fundamentum ſpei: Ergo ſublata fide, non poteſt ſpes ſubſiſtere. Igitur non eſt in Gentilibus, Iudæis, Turcis, hæreticis, quia in illis non eſt fides. Secundò, non eſt in illis Catholicis, qui deſperant de ſua ſalute. Nam ſicut fides corrumpitur per infidelitatem, ita ſpes per deſperationem. Vide infrà, qu. 11.

2. Secunda Concluſio. Spes non manet in damnatis. Ita D. Thomas qu. 18. art. 3. Probatur primò, quia in illis non manet fides, quæ eſt fundamentum ſpei. Secundò, quia damnati in primo inſtanti damnationis deſperant de beatitudine: Ergo non poſſunt illam ſperare. Antecedens patet, quia ſciunt damnationem ſuam fore perpetuam: Ergo iudicant ſe ſemper fore miſeros, & nunquam poſſe eſſe beatos: Ergo non poſſunt ſperare beatitudinem.

3. Tertia Concluſio. Spes non manet in beatis, quoad principalem ſuum actum, qui eſt ſperare beatitudinem: manet tamen quoad alios quoſdam actus. Prior pars eſt

D.

D. Thomæ qu. 18. art. 2. Et colligitur ex illo Rom, 8. 24. *Quod videt quis, quid ſperat?* Ratio eſt, quia beati iam habent beatitudinem ſuam præſentem: Ergo non poſſunt illam ſperare, tanquam futuram. Dices: Poſſunt ſperare permanentiam ſeu durationem illius. Reſpondeo. Intrinſeca duratio beatitudinis eſt indiuiſibilis & tota ſimul, ac proinde non eſt futura, ſed præſens, & conſequenter non poteſt ſperari ab eo, qui iam habet beatitudinem.

4. Poſterior pars eſt Suarij in 2. par. qu. 7. art. 4. Ratio eſt, quia ſunt alij actus virtutis ſpei, qui manent in beatis, vt amare Deum amore concupiſcentiæ, delectari in Deo viſo tanquam in bono poſſeſſo, ſperare reſurrectionem & gloriam corporis.

VII. QVÆSTIO.

An Spes ſit neceſſaria ad ſalutem?

1. SPes eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate præcepti. Solent autem diſtingui quatuor præcepta in hac materia. Duo quidem affirmatiua, quorum altero iubemur ſperare beatitudinem, & media ad illam neceſſaria: Altero, timere ſupplicium, & pœnam æternam. Duo item negatiua, quorum vno prohibemur deſperare: altero, præſumere de miſericordia Dei. Vide Diuum Thomam quæſt. 21.

2. Quæres 1. Quando obliget præceptum ſperandi? Reſpondeo. Cùm hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro omni tempore, ſed pro aliquo. Et potiſſimum in triplici caſu. Primò, quando quis Deum orat. Tenetur enim orare cum ſpe impetrandi. Secundò, quando pœnitentiam agit. Nam actus pœnitentiæ non poteſt eſſe ſine ſpe veniæ. Tertiò, quando inſurgit grauis tentatio de deſperatione. Tunc enim tenetur adhibere remedium, vel exercendo actum ſpei, qui deſperationi contrarius eſt: vel orando Deum, vt auertat periculum

deſperationis,cum ſpe obtinendi.

3. Bannes quæſt. 22. art.1. dub. 2. addit quartum caſum,quando ſcilicet homo primùm venit ad vſum rationis.Tunc enim putat eum debere ſe conuertere ad Deũ, & ſi id faciat,fore vt à Deo illuminetur:& quando illuminatus eſt,obligari mox triplici præcepto,fidei, ſpei, & charitatis. Vnde infert,ſi homo in tali caſu non conuertat ſe ad Deum, committere tria peccata, vnum contrà fidem,alterum contra ſpem, tertium contrà charitatem. Quæ ſententia,& dura eſt,& parum probabilis.

4. Quæres 2.Quando obliget præceptum timoris?Suppono ex Diuo Thoma, quæſtione 22. articulo 2.duplicem eſſe timorem honeſtum , nempe ſeruilem, & filialem. Seruilis eſt,quando quis abſtinet à peccato , ex timore pœnæ. Filialis, quando abſtinet ex timore offenſæ Dei, Prior timor pertinet ad virtutem ſpei;poſterior ad virtutem charitatis. Et de vtroque datur præceptum affirmatiuum. Hoc poſito,dicendum eſt, alterutrum præceptum tunc obligare,quando offert ſe occaſio aut periculum peccandi.Tunc enim tenemur abſtinere à peccato, vel ex timore offenſæ Dei,vel ſi is timor haberi non poſſit,ex timore pœnæ.De timore mundano,quia huius loci non eſt,non agimus.

VIII. QVÆSTIO.

Quid ſit Deſperatio?

1. IN deſperante poſſunt duo ſpectari.Primò,iudicium intellectus,quo iudicat ſe non poſſe à Deo conſequi ſalutem , vel ſimpliciter,vel ex ſuppoſitione. Secundò, fuga voluntatis, qua refugit ſalutem, tanquam impoſſibilem obtineri. Quæſtio eſt , in quo propriè conſiſtat deſperatio.

2. Prima Concluſio.Deſperatio formaliter conſiſtit in fuga voluntatis,non autem in iudicio intellectus,tametſi illud iudicium ſupponat. Ita Diuus Thomas quæſt. 20.

art. 1. Ratio eſt, quia deſperatio opponitur ſpei. Sicut ergo ſpes conſiſtit in proſecutione boni, quatenus iudicatur poſſibile obtineri: ita deſperatio in fuga eiuſdem boni, quatenus iudicatur impoſſibile obtineri.

3. Secunda Concluſio. Poſito tali iudicio in intellectu, non neceſſariò ſequitur deſperatio in voluntate. Ratio eſt, quia voluntas non neceſſitatur à tali iudicio: Ergò manet libera: Ergo non neceſſariò deſperat. Vnde licet aliquis iudicaret ſe non ſaluandum à Deo, poſſet nihilominus dicere, Nolo deſperare, ſed faciam quod poſſum.

4. Quæres, An poſito tali iudicio, & voluntate non deſperandi, poſſet adhuc ſperare? Reſpondeo negatiuè, quia nemo poteſt ſperare, niſi habeat contrarium iudicium, quo iudicet ſe ſaluari poſſe. Hoc autem non poteſt conſiſtere cum altero iudicio.

Quæres 2. An is peccaret, qui iudicaret ſe non poſſe ſaluari, & tamen non deſperaret? Reſpondeo affirmatiuè, quia non ſolùm falsò iudicat, ſed etiam exponit ſe periculo deſperationis, & ideo peccat contra ſpem.

Quæres 3. An per hoc peccatum amitteretur virtus ſpei? Reſpondeo negatiuè, quia ſicut fides non amittitur propter ſolum periculum hæreſis, cui ſe aliquis exponit: ita etiam de ſpe dicendum eſt.

IX. QVÆSTIO.

Quàm graue peccatum ſit Deſperatio?

1. PRima Concluſio. Peccatū deſperationis ex ſuo genere grauius eſt quàm omnia alia peccata, quę ſūt contra virtutes morales. Ita D. Thomas quæſt. 20. art. 3. Ratio eſt, quia ſicut virtutes Theologicæ ex ſuo genere perfectiores ſunt virtutibus moralibus: ita etiam peccata oppoſita virtutibus Theologicis, ex ſuo genere ſunt grauiora, quàm ſint peccata oppoſita aliis virtutibus. At deſperatio opponitur ſpei, quæ eſt virtus Theologica: Ergo ex ſuo genere grauius eſt, quàm furtum,

homicidium, adulterium, & ſimilia. Dixi, *ex ſuo genere*, quia per accidens fieri poteſt vt ſit minus graue, quàm reliqua peccata, vt ſi committatur ſine plena deliberatione, aut ex ſurreptione.

2. Secunda Concluſio. Deſperatio eſt minus peccatum quàm odium Dei, & maius quàm infidelitas. Ratio eſt, quia ſicut virtus ſpei eſt imperfectior quàm charitas, & perfectior quàm fides, ſaltem in genere moris, vt ſupra dictum eſt: ita deſperatio, quæ opponitur ſpei, eſt minus graue peccatum quàm odium Dei, quod opponitur charitati, & magis graue quàm infidelitas, quæ opponitur fidei. Dices: Diuus Thomas, loco citato, ait infidelitatem eſſe maius peccatum quàm deſperationem. Et ratio eſt, quia infidelitas immediatè attingit Deum in ſe, quatenus eſt prima veritas: At deſperatio non attingit Deum in ſe, ſed quatenus à nobis poteſt poſſideri. Reſpondeo. Hoc verum eſt in genere naturæ, non autem in genere moris, vt explicatum eſt quæſt. 5.

3. Tertia Concluſio. Deſperatio poteſt eſſe ſine infidelitate. Ita Diuus Thomas art. 2. Ratio eſt, quia remoto poſteriori non ſtatim remouetur prius: Sed ſpes eſt poſterior fide, ſaltem ordine naturæ: Ergo remota ſpe, poteſt remanere fides: Ergo poteſt eſſe deſperatio ſine infidelitate.

Dices: Nemo poteſt deſperare, niſi prius iudicet ſe non poſſe ſaluari, vt dictum eſt: At hoc iudicium, non modo falſum ſed etiam hæreticum eſt, quia fides docet omnes poſſe ſaluari per Dei gratiam: Ergo nemo deſperat, niſi habeat iudicium hæreticum: Ergo deſperatio non eſt ſine infidelitate. Reſp. Si deſperatio oriatur ex hoc iudicio, *Deus nõ remittet mihi peccata, quidquid agam*; tunc iudicium eſt hæreticum, & ſimul cõmittuntur duo peccata, nempe hæreſis, & deſperationis. Si autẽ oriatur ex hoc iudicio, *Ego de facto non perſeuerabo*, vel *Ego de facto nõ ſaluabor*; tũc poteſt eſſe deſperatio ſine infidelitate.

X. QVÆ

X. QVÆSTIO.

An Deſperatio ſemper, & in omni caſu, ſit peccatum?

1. Ratio dubitandi eſt, quia ſi Deus alicui reuelaret ſuam reprobationem, is licitè poſſet deſperare. Suppono talem caſum eſſe poſſibilem, quamuis Bonaüentura in 1. diſtinct. 48. circa literam id neget. Ratio eſt, quia Deus iam de facto reuelauit Antichriſtum eſſe reprobum, & tempore Antichriſti poſſet alicui alteri reuelare illum eſſe Antichriſtum: Ergo etiam poſſet ipſi Antichriſto reuelare ſuam reprobationem, præſertim cùm hîc nulla appareat contradictio, aut malitia moralis. Hoc ergo poſito, quæſtio eſt an in tali caſu liceret deſperare?

2. Prima Concluſio. Cui facta eſſet talis reuelatio, non teneretur ſperare beatitudinem. Ratio eſt, quia in tali caſu ablata eſſet poteſtas ſperandi beatitudinem: Ergo etiam obligatio, quia nemo obligatur ad impoſſibile. Antecedens patet, quia non poteſt ſperari beatitudo, niſi intellectus iudicet poſſe beatitudinem obtineri. At hoc iudicium non poteſt eſſe in eo, cui facta eſſet reuelatio reprobationis: Ergo ablata eſſet illi poteſtas ſperandi beatitudinem.

3. Secunda Concluſio. Poſſet tamen in tali caſu ſperare à Deo ſufficiens auxilium ad vitanda ſingula peccata, & ad aliqua bona opera facienda. Ratio eſt, quia hoc non repugnaret reuelationi factæ. Dices: Si poſſet ſperare auxilium ad omnia peccata vitanda, poſſet etiam à Deo obtinere illud auxilium, & per cõſequens poſſet ſaluari, quod repugnat reuelationi. Deinde qui non poteſt ſperare finem, non poteſt etiam ſperare media: ſed is cui facta eſſet talis reuelatio, non poſſet ſperare finem, iuxta præcedentem concluſionem: Ergo neque auxilia gratiæ, quæ ſunt media ad finem. Reſpondeo. Non poſſet ſperare media ad conſequendam beatitudinem, vt bene

obiicitur, poſſet tamen ſperare media ad cauenda noua peccata.

4. Pro quo notandum eſt, reuelationem reprobationis poſſe tribus modis concipi. Primò, vt alicui reueletur ſe reprobatum eſſe ex ſola Dei voluntate, nullo habito reſpectu malorum operum. Hoc modo, nec fit, nec fortè fieri poteſt reprobatio: quia licet non repugnet ex parte omnipotentiæ Dei, videtur tamen repugnare ex parte infinitæ ipſius bonitatis. Secundò, vt alicui reueletur ſe reprobatum eſſe, propter peccata præterita quæ Deus nec remiſit, nec ſtatuit remittere. Hoc modo poſſet fieri reprobatio, & eius reuelatio: Et tunc certum eſt talem hominem non poſſe ſperare beatitudinem, nec media ad beatitudinem, nec remiſſionem peccatorum, poſſe tamen ſperare auxilia gratiæ ad cauenda noua peccata. Et hoc ſenſu procedunt noſtræ concluſiones. Tertiò, vt alicui reueletur ſe reprobatum eſſe propter peccata futura quæ liberè facturus eſt. Et tunc poteſt eſſe dubium, an talis homo poſſet ſperare beatitudinem, & media ad illam neceſſaria. Puto poſſe, quia teneretur vitare peccata futura, quantum in ſe eſſet: Ergo poſſet petere & ſperare media ad non peccandum: Ergo etiam poſſet ſperare ſe non damnandum, quia non damnaretur, niſi peccaret: Ergo poſſet ſperare ſe ſaluandum.

5. Tertia Concluſio. Is cui facta eſſet reuelatio ſuæ reprobationis ſecundo modo iam explicato, poſſet deſperare de miſericordia Dei: non autem is, cui facta eſſet tertio modo. Prior pars probatur, quia ſi Deus reuelaſſet ipſi, quod abſolutè vellet illum punire propter peccata præterita, & relinquere illum ſine omni miſericordia, certo deberet credere nullam miſericordiam à Deo ſe conſecuturum: Ergo de illa conſequenda poſſet deſperare. Poſterior patet, quia quamdiu poteſt aliquis ſperare beatitudinem, non licet deſperare. At is, qui propter futura peccata reprobatus eſt, poteſt ſperare

beatitu-

beatitudinem, vt dixi: Ergo non licet deſperare.
6. Dices: Ex dictis ſequitur, deſperationem non eſſe intrinſecè malam, quia in aliquo caſu poteſt eſſe licita. Reſpondeo. Eſt intrinſecè mala, ſi ſupponamus quod reipſa factum eſt, Deum promiſiſſe quod non velit alicui negare ſuam miſericordiam in hac vita. At ſublata hac ſuppoſitione, non eſt intrinſecè mala, præſertim ſi Deus reuelaret ſe non velle præſtare miſericordiam.

IX. QVÆSTIO.

An per actum deſperationis corrumpatur habitus Spei?

1. CErtum eſt, habitum ſpei corrumpi per quemuis actum, quo quis deſperat de ſalute, vel de aliquo medio neceſſario ad ſalutem. Probatur primò, quia reliquæ virtutes infuſæ corrumpuntur per quemuis actum ſibi contrarium, vt fides per quemuis actum infidelitatis, & charitas per quoduis peccatum mortale: Ergo & ſpes per quemuis actum deſperationis. Secundò, quia qui deſperat de mediis ad ſalutem neceſſariis, non poteſt retinere ſpem circa ipſam ſalutem conſequendam, cùm finis ſine mediis neceſſariis obtineri non poſſit. Et qui deſperat de vno medio neceſſario, non poteſt eſſe diſpoſitus ad ſperandum aliud medium neceſſarium, cùm non ſit maior ratio ſperandi vnum quàm aliud: Et qui offert miſericordiam ſuam in dando vno, offert etiam in dando alio. Ergo ſi deſperas de vno, non es diſpoſitus ad ſperandum aliud.
2. At dubium eſt, an corrumperetur habitus ſpei, ſi quis deſperaret de vno medio non neceſſario ad finem, ſed tamen vtili. Reſpondeo negatiuè. Ratio eſt, quia talis deſperatio non eſſet contraria ſpei. Nam ſpes ſolùm obligat ad ea ſperanda, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, non autem ad ea quæ tantùm ſunt vtilia. Ergo is ſolùm peccat contra ſpẽ, qui deſperat de neceſſariis ad ſalu-
tem.

tem, non autem is qui deſperat tantùm de vtilibus.

3. Dices: Talis deſperatio eſſet peccatum mortale: Ergo contra aliquam virtutem; at contra nullam, niſi contra ſpem. Reſpondeo. Talis deſperatio, quæ eſſet de re non neceſſaria ad ſalutem, non poteſt eſſe peccatum mortale, niſi per accidens, quatenus ſcilicet poſſet hominem inducere in periculùm peccandi mortaliter, aut quatenus eſt cauſa alicuius magni nocumenti ſpiritualis. Et tunc pertineret ad illud genus peccati, in cuius periculum nos induceret. V.g. Si quis deſperaret de perpetua caſtitate ſeruanda, eo quod ex vna parte experiretur in ſe vehementes tentationes carnis, & ex altera cogitaret ſe nullo Dei præcepto obligari ad perpetuam caſtitatem, & ſine illa ſaluari ſe poſſe, non eſſet per ſe peccatum mortale. Poſſet tamen eſſe per accidens, ſi talis deſperatio crearet illi periculum fornicationis.

XII. QVÆSTIO.

Quid ſit Præſumptio?

1. DVplex eſt præſumptio, vt docet D. Thomas q. 21. art. 1 & 4. Vna, quâ quis inordinatè innititur propriæ virtuti, vt ſi præſumat ſe aliquid poſſe præſtare, quod eſt ſuprà ſuas vires. Quo pacto Pelagiani præſumebant ſe poſſe propriis viribus, ſine Dei gratia ſeruare omnia præcepta, & mereri beatitudinem. Altera, quâ quis inordinatè innititur diuinæ miſericordiæ & potentiæ, vt ſi ſperet ſe obtinere poſſe à Deo remiſſionem peccati ſine pœnitentia, aut beatitudinem ſine bonis operibus. Quod faciunt illi qui perſeuerant in ſuis peccatis, & nihilominus ſperant ſe poſſe ſaluari per infinitam Dei bonitatem & miſericordiam.

2. Quære: An is qui inordinatè innititur diuinæ miſericordiæ & potentiæ, ſperando veniam peccati ſine pœnitentia, & beatitudinem ſine meritis, ſit hæreticus? Ratio dubitandi eſt, quia qui ſic ſperat, habet errorem in fide.

Iudicat enim pœnitentiam non requiri ad remiſſionem peccati, nec merita ad conſequendā beatitudinem, quod eſt contra fidē. Reſp. Quando præſumptio oritur ex hoc iudicio: *Pœnitentia non eſt neceſſaria ad remiſſionem peccati*: tunc iudicium eſt hæreticum, & ſimul committuntur duo peccata, nempe hæreſis & præſumptionis. Quando autem oritur ex hoc iudicio: *Deus pro ineffabili ſua miſericordia condonabit mihi mea peccata, etiamſi modo non agā pœnitentiam*: tunc non videtur eſſe iudicium hæreticum ſed tamen ſtultū & temerarium. Vide ſuprà, q 9. circa finem.

CAPVT XVIII.

De Charitate.

SVppono Charitatem eſſe virtutem creatam, quod c. 22. contra Magiſtrum probandum eſt. Hoc poſito, quæritur 1. An ſit eminentiſſima inter omnes virtutes, tam Morales quàm Theologicas. 2. An ſit forma omnium virtutum, & quo ſenſu. 3. An ſit vera amicitia hominis erga Deum. Addunt alij. An ſine charitate poſſit eſſe aliqua vera virtus. Sed de hoc dictum eſt ſuprà, cap. 10. §. 7. & ſequentibus.

I. QVÆSTIO.

An Charitas ſit excellentiſſima inter omnes virtutes?

1. CHaritas poteſt conferri vel cum virtutibus moralibus, vel cum Fide & Spe, quæ ſunt virtutes Theologicæ. Item, poteſt fieri comparatio vel in genere moris, vel in genere naturæ, iuxta ea quæ cap. 17. qu. 5. dicta ſunt.

2. Prima Concluſio. Charitas eſt perfectior omnibus virtutibus moralibus, tam in genere moris, quàm in genere naturæ. Ita D Thomas quæſt. 23. art. 6. Prior pars, de genere moris, patet ex Apoſtolo, 1. Corinth. 13. vbi ex profeſſo docet, cæteras virtutes nihil prodeſſe ſine charitate. Item ex illo Coloſſenſium tertio capite, verſu

decimo

decimoquarto: *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Et 1. Timoth. 1. 5. *Finis præcepti eſt charitas.* Poſterior probatur, quia obiectum charitatis eſt infinita Dei bonitas & perfectio: Obiectum autem virtutum moralium eſt aliquid finitum & creatum.

3. Dices primò: Fortitudo videtur eſſe perfectior quàm charitas, qua habet nobiliorem actum, nempe actum martyrij, qui maximè omnium commendatur.

Reſpondeo. Actus martyrij poteſt dupliciter ſpectari. Primò, quatenus præciſè elicitur à virtute fortitudinis. Secundò, quatenus imperatur à charitate. Et ſic perfectiſſimus eſt, non ex ſe, ſed beneficio charitatis, vt explicat Chriſtus, Ioannis decimoquinto capite, verſu decimotertio: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Vide D. Thomam quæſt. 124. art. 3.

4. Dices ſecundò: Virtus paupertatis, quâ quis ſponte propter Deum renunciat omnibus bonis temporalibus, conſulitur à Chriſto, tanquam aliquid perfectius charitate, quia conſulitur etiam illi qui iam habet charitatem, Matth. 19. v. 21. *Si vis perfectus eſſe, vende quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me.*

Reſpondeo. Paupertas voluntaria conſulitur à Chriſto, quatenus conducit ad perfectionem charitatis, ſicut etiam conſulitur virginitas, primæ Corinthiacæ cap. 7. v. 8. Nam qui abdicat à ſe curam rerum temporalium & matrimonij, fit promptior & expeditior ad diligendum Deum ſuper omnia, quia minora habet dilectionis impedimenta.

5. Secunda Concluſio. Charitas & in genere moris, & in genere naturæ perfectior eſt fide & ſpe. Prior pars patet ex dictis, quia fides & ſpes nihil proſunt ſine charitate. Item ex illo primæ Corinthiacæ, c. decimotertio, verſu decimotertio: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas,*

ritas , tria hæc : maior autem horum eſt charitas. Poſterior probatur primò de ſpe,quia licet ſpes & charitas ex parte potentiæ ſint æquales , cùm ambæ ſint in voluntate, tamen ex parte obiecti formalis, perfectior eſt charitas. Nam charitas verſatur circa Deum,quatenus eſt infinitè bonus in ſe: Spes autem circa eundem Deum,quatenus eſt bonus reſpectu noſtri. Non poteſt autem reſpectu noſtri tam bonus eſſe,quàm in ſe eſt.

Secundò, probatur de fide , ſimili argumento , quia obiectum charitatis eſt perfectius quàm obiectum fidei. Nam obiectum charitatis eſt infinita Dei bonitas, quatenus complectitur omnes perfectiones diuinas,quibus Deus in ſe bonus & perfectus eſt. Obiectum verò fidei eſt prima veritas , quatenus includit ſapientiam & veritatem,non autem reliquas perfectiones,quas tamen includit obiectum charitatis.

6. Dices primò : Fides præcipuè habet vim iuſtificandi, vt paſſim patet ex epiſtola ad Romanos , & Galatas : Ergo eſt perfectior. Reſpondeo. Et fides, & ſpes, & charitas dicuntur iuſtificare,id eſt, ad iuſtificationem diſponere, vt conſtat ex Concilio Tridentino , ſeſſione ſexta, capite ſexto. Hoc intereſt , quod fides ſit prima diſpoſitio, charitas vltima, ſed perfectiſſima. Hoc alibi explicatum eſt.

7. Dices ſecundò : Abraham in Scriptura magis commendatur ob fidem quàm ob charitatem, Romanorum 4.3. Reſpondeo: Falſum eſt. Non enim commendatur ob fidem mortuam , quæ eſt ſine charitate , ſed ob fidem viuam, quæ operatur per charitatem (Iacobi 2. 22.) Deinde , non valet hæc conſequentia : Abraham magis commendatur ob fidem , quàm ob charitatem: Ergo fides præſtantior eſt charitate. Nam etiam Ioannes Baptiſta magis commendatur in Euãgelio,ob abſtinentiam,quàm ob charitatem : Nec tamen ſequitur,abſtinentiam eſſe præſtantiorem charitate. Poteſt enim

fieri,

fieri, & ſæpè fit, vt aliquis commendetur ob aliquam virtutem, quæ quidem minus præſtans eſt, ſed tamen in qua ille qui commendatur, magis excelluit.
8. Dices 3. Fides operatur per charitatem, teſte Apoſtolo, Galat. 5. 6. Ergo charitas eſt tantùm inſtrumentum, quo fides vtitur in operando: Ergo eſt imperfectior. Reſpondeo. Fides non operatur per charitatem, tanquam per inſtrumentum, ſed tanquam per formam extrinſecam, à qua valórem & efficaciam habet, vt patebit ex ſequenti quæſtione. Vide Diuum Thomam, quæſt. 22. art. 6. ad 2.

II. QVÆSTIO.

An Charitas ſit forma omnium virtutum?

1. Diuus Thomas art. 8. & alij paſſim docent, charitatem eſſe quaſi formam quandam, ſeu vitam aliarum virtutum, non quidem in genere naturæ, ſed in genere moris. Et hoc ſenſu affirmant fidem & reliquas virtutes ſine charitate mortuas eſſe, ſeu nihil prodeſſe.
2. Nota, charitatem dupliciter ſpectari poſſe. 1. Præcisè, pro virtute charitatis. 2. quatenus adiunctam habet gratiam ſanctificantem, quam ſemper adiunctam habet, non quidem ex natura rei, ſed ex diuina diſpoſitione & voluntate. Hoc poſito, ſit
3. Prima Concluſio. Charitas priori modo ſpectata, dicitur eſſe forma ſeu vita aliarum virtutum, quatenus refert actus illarum ad vltimum finem, nempe ad Deum, prout in ſe infinitè bonus eſt, & proprium obiectum charitatis: quem finem aliæ virtutes per ſe non reſpiciunt, quia non eſt proprium obiectum aliarum virtutum, ſed ſolius charitatis. Ita explicat Diuus Thomas loco citato. Et ratio eſt, quia actus aliarum virtutum præter propriam formam eſſentialem, quam ex propriis obiectis ſortiuntur, acquirunt etiam aliam formam, ſeu ſpeciem extrinſecam ab obiecto charitatis, quatenus

à charitate imperantur, & ad proprium obiectum charitatis, tanquam ad finem vltimum referuntur. Vide quæ dicta ſunt in priori tomo, de bonitate actuum humanorum, quæſt. 3. concl. 2.

4. Secunda Concluſio. Charitas poſteriori modo ſpectata, dicitur eſſe forma ſeu vita aliarum virtutum, quia actus aliarum virtutum habent ſuam vim & valorem merendi, ex coniunctione cum gratia & charitate. Hoc ſenſu intelligendus eſt Apoſtolus 1. Corinth. 13. quando aſſerit, reliquas virtutes ſine charitate nihil prodeſſe, nempe ad meritum vitæ æternæ.

5. Dices: Prudentia, quæ eſt in intellectu, eſt forma reliquarum virtutum moralium, nempe Iuſtitiæ, Temperantiæ, & Fortitudinis, quæ ſunt in voluntate: Ergo ſimiliter Fides, quæ eſt in intellectu, debet eſſe forma reliquarum virtutum Theologicarum, nempe Spei & Charitatis, quæ ſunt in voluntate. Reſpondeo. Non ſequitur. Nam alio ſenſu Prudétia dicitur eſſe forma virtutum; alio Charitas. Prudentia per modum regulæ dirigentis: Charitas per modum vitæ ſeu efficacitatis.

III. QVÆSTIO.

An Charitas ſit vera amicitia hominis erga Deum?

1. Ratio dubitandi eſt, quia ad veram amicitiam requiruntur quatuor conditiones, quæ non conueniunt Charitati, quâ Deũ diligimus. Prima eſt, æqualitas eorum, inter quos debet eſſe amicitia, vt docet Ariſtoteles lib. 8. Ethic cap. 7. At inter Deum & homines non eſt æqualitas. Secunda eſt, mutua beneuolentia, per quam amici diligunt ſe mutuò propter ſé. At hæc mutua beneuolentia non poteſt eſſe inter Deum & homines, quia licet homines poſſent diligere Deum propter increatam bonitatem, quâ in ſe bonus eſt: Deus tamen non poteſt diligere homines propter creatam bonitatem, quâ illi in ſe boni ſunt. Diligit enim omnia pro-

pter ſeipſum. Tertia eſt, vt mutua beneuolentia, quæ eſt inter amicos, non lateat ipſos, teſte Ariſtotele ibid. At Dei beneuolentia erga hominem, latet ipſum hominem, iuxta illud Eccleſiaſtæ 9. 1. *Neſcit homo, vtrum amore an odio dignus ſit.* Quarta eſt, mutua communicatio inter amicos. At nos nihil poſſumus Deo communicare, licet ipſe nobis multa communicet.

2. Nota 1. Triplex ſolet ſtatui amicitia. Vna vtilis, quâ amatur amicus propter vtilitatem amantis. Altera delectabilis, quâ amatur propter voluptatem. Tertia honeſtá, quâ amatur propter honeſtatem & virtutem. Hæc ſola eſt perfectá & vera amicitia. Vide D. Thom. q. 23. art. 1. & Ariſtot. lib. 8. Ethic. cap. 3.

3. Nota 2. Amicitia honeſta, de qua ſola hîc agimus, poteſt eſſe duplex. Vna æqualitatis, quæ eſt inter æquales. Altera excellentiæ, quæ eſt inter eos, qui quidem habent communicationem, & conuenientiam in ordine ad vnum finem honeſtum; ſed tamen conſtituti ſunt in diuerſo gradu ac dignitate: & vnuſquiſque alteri id tribuit amoris, honoris, ac beneficij, quod illi pro ſuo gradu ac dignitate tribuendum eſt.

4. Prima Concluſio. Inter homines iuſtos & Deum intercedit vera & honeſta amicitia, non quidem æqualitatis, ſed excellentiæ & proportionis. Ita D. Thomas ibidem. Et colligitur ex Scripturis, Ioannis decimoquinto, verſu decimoquarto: *Vos amici mei eſtis.* Et infrà: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos*, id eſt, quamuis natura ſerui ſitis, gratia tamen facti eſtis amici. Et Iacobi 2. verſ. 23. *Credidit Abraham Deo, & amicus Dei appellatus eſt.* Et Sapientiæ 7. verſ. 27. *Diuina ſapientia amicos Dei conſtituit.*

5. Dices: Sicut homines iuſti dicuntur amici Dei, ſic etiam dicuntur filij Dei, & templa Spiritus Sancti. At non propriè, ſed metaphoricè dicuntur filij Dei, & templa Spiritus Sancti. Ergo etiam non propriè, ſed

metapho

metaphoricè dicuntur amici Dei. Reſpondeo. Hæc omnia propriè dici poſſunt, ſecundum eum ſenſum quem Scriptura intendit. Nam homines iuſti propriè ſunt filij Dei per adoptionem, propriè ſunt templa ſpiritualia, propriè ſunt amici Dei per mutuam beneuolentiam ſupernaturalem.

6. Et ratio eſt, quia omnes conditiones amicitiæ (præter æqualitatem, quæ neceſſaria non eſt) accommodari poſſunt. Primò, quia inter Deum & hominem poteſt eſſe mutua beneuolentia. Nam homo poteſt amare Deum propter ipſum Deum, qui eſt amor beneuolentiæ. Et viciſſim Deus poteſt amare hominem, vt illi beneficium præſtet; qui eſt etiam amor beneuolentiæ. Nec obſtat, quod omnia bona noſtra velit referri ad ſuam gloriam & honorem. Nam honeſta amicitia non impedit, quo minus omnia bona referantur in vltimum finem. Hoc enim per ſe honeſtum eſt, & nobis vtile. Deus autem, qui in hac amicitia eſt amicus, ſimul etiam eſt finis vltimus; ac proinde rectè vult, omnia in ſuam gloriam referri, licet tota vtilitas noſtra ſit.

7. Secundò, hæc mutua beneuolentia, quæ eſt inter Deum & hominem, tam nota & manifeſta eſt homini, quàm notum & manifeſtum illi eſt, quod ipſe amet Deum, iuxta illud Prou. 8. 16. *Ego diligentes me diligo.* Imò amor noſter erga Deum, eſt ſignum & effectus diuini amoris erga nos. Vnde quilibet ſic poteſt ratiocinari: Quicunque diligit Deum, diligitur à Deo: Ego diligo Deum: ergo diligor à Deo. Maior eſt certa ex Fide. Minor eſt certa per experientiam. Quilibet enim in ſe vitaliter experitur ſe amare Deum.

8. Tertiò, mutua communicatio, quæ requiritur ad amicitiam, dupliciter intelligi poteſt. Primò, vt ſit ſimilitudo quædam, vel in natura, vel in dignitate & officio, in ordine ad aliquem finem honeſtum. Sic Ariſtoteles communicationem amicitiæ interpretatur. Hæc

autem communicatio, tametſi inter Deum & homines ſecundum ſuam naturam ſpectatos, non reperiatur; reperitur tamen inter Deum & homines per gratiam eleuatos ad ordinem diuinum. Nam homines per gratiam fiunt quodammodò ſimiles Deo, & diuinæ naturæ participes, 1. Ioan.3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater; vt filij Dei nominemur & ſimus.* Et 2. Petri 4. *Vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ.* Secundò poteſt intelligi, vt ſit communicatio quædam per mutuam beneficiorum collationem. Sic alij interpretantur. Sed talis communicatio nec poteſt eſſe ratio, nec fundamentum honeſtæ amicitiæ; alioqui non eſſet honeſta, ſed vtilis. Poteſt tamen eſſe occaſio perueniendi ad amicitiam honeſtam. Et quando ad eam peruentum eſt, tunc eſt effectus illius, iuxta illud: *Amicorum bona communia ſunt.* Hoc ſenſu Deus communicat nobis ſua bona, vt per ſe notum eſt. Et nos viciſſim communicamus illi noſtra bona: Partim etiam, quando in nomine ipſius communicamus aliquid pauperibus, Matth. 25.40. *Quod feciſtiſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.*

9. Secunda Concluſio. Hæc amicitia, ſi ſpectemur ex noſtra parte, conſiſtit in charitate qua diligimus Deum. Si autem ſpectemur ex vtraque parte, quatenus eſt vinculum inter Deum & nos, comprehendit charitatem Dei, qua ipſe nos diligit; & noſtram, qua nos illum diligimus. Nam vera amicitia non conſiſtit in charitate vnius tantum partis, ſed in mutuo amore vtriuſque partis. Vnde ſi vnus amet, & non redametur, non eſt amicitia, ſed beneuolentia; quo pacto Deus amat prædeſtinatos, pro eo tempore quo exiſtunt in peccato mortali.

CAPVT

Capvt XIX.

De obiecto & ordine Charitatis.

1. OBiectum Charitatis (ſicut etiam Fidei & Spei) duplex eſt, materiale & formale. Materiale ſunt res ipſæ, quæ amantur, vt Deus, Angeli, homines. Formale eſt ratio ſeu motiuum, propter quod amantur. Hoc motiuum, vt initio huius Tractatus inſinuaui, eſt infinita Dei bonitas, qua ipſe in ſe bonus eſt. Propter hanc enim amamus Deum, Angelos, homines, amore charitatis ſeu beneuolentiæ, vt diſtinguitur ab amore concupiſcentiæ, qui pertinet ad virtutem Spei, vt ſuprà dictum eſt.

2. Ordo charitatis in eo conſiſtit, vt inter eos, quos amore beneuolentiæ diligimus, vnum magis diligamus, quàm alium. Quod tribus modis fieri poteſt. Primò, obiectiuè. Secundò, intenſiuè. Tertiò, appretiatiuè, ſeu efficaciter. Tunc diligimus aliquem magis obiectiuè, quando volumus illi plus boni. Tunc magis intenſiuè, quando intenſiori actu illum diligimus. Tunc magis appretiatiuè ſeu efficaciter, quando in effectu pluris illum æſtimamus, & in neceſſitate præferimus. Vel, quod idem eſt, quando illi potius, quàm alteri parati ſumus exhibere effectum charitatis, ſi vtrique ſimul exhibere nequeamus. Vide Valentiam quæſt.4. par.1.

3. Hoc poſito, quæritur 1. An his tribus modis teneamur magis diligere Deum, quàm quemuis alium. Secundò: An poſt Deum teneamur nos ipſos magis diligere, quàm proximos. 3. An teneamur magis diligere vnum proximum quàm alium, & quam ob cauſam.

I. QVÆSTIO,

An homo teneatur magis diligere Deum, quàm quemuis alium?

1. PRima Concluſio. Homo tenetur Deum magis obiectiuè diligere, quàm quemuis alium. Ratio eſt, quia tenetur illi plus boni velle, quàm aliis. Quod dupliciter intelligi poteſt. Primò de bono infinito, quod reuera in Deo eſt. Et ſic certa eſt concluſio, quia homo tenetur ex charitate fauere vnicuique id bonum, quod habet. At Deus habet in ſe infinitum bonum, creatura finitum: Ergo tenetur Deo fauere infinitum bonum, creaturis finitum. At hoc nihil aliud eſt, quàm Deo plus boni velle, per modum gaudij & complacentiæ, quàm creaturis: Et conſequenter Deum magis obiectiuè amare, quàm creaturas. Secundò, poteſt intelligi de bono finito, quod Deus non habet, ſed habere poteſt; cuiuſmodi eſt honor & gloria, quæ illi deferri poteſt ab iis, à quibus hactenus delata non eſt. Et ſic etiam certa eſt concluſio, quia homo tenetur maiorem gloriam deſiderare Deo, quàm vlli creaturæ, iuxta illud Pſalmi 113. verſ.9. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

2. Secunda Concluſio. Homo tenetur etiam magis appretiatiuè & efficaciter diligere Deum, quàm quemuis alium. Ita D. Thomas q.26.art.2. & 3. Et colligitur ex illo Matth.22.37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* Si hoc eſt maximum & primum mandatum, ergo maximè & præ cæteris obligat: Ergo maximè & præ cæteris tenemur Deum efficaciter diligere. Eodem ſpectat illud Matthæi 10. 37. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Et Lucæ 14. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem ſuam, & vxorem & filios, adhuc autem & animam ſuam, non*

non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quaſi dicat : Oportet Deum omnibus aliis præponere, ita vt nullius creaturæ amore vel timore velis illum offendere, aut ab illius amicitia recedere. Quem ſenſum expreſſit Apoſtolus Romanorum 8. verſ. 39. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

3. Ratio à priori eſt, quia Deum diligimus propter ſeipſum, reliquos verò propter Deum: vel quod idem eſt, Deum diligimus propter infinitam bonitatem, quæ in ipſo eſſentialiter eſt; reliquos propter eandem bonitatem, quæ tantum participatiuè in ipſis eſt. Simile eſt de dilectione finis & mediorum. Nam finem diligimus propter ſe; media propter finem. Sicut ergo recta ratio dictat vt magis amemus finem quàm media; ſic etiam vt magis amemus Deum, quàm creaturam. Et rurſum, ſicut media potius deſerimus, quàm finem, quando obſunt conſecutioni finis; ita creaturam potius deſerimus, quàm Deum, quando abducit nos ab amicitia Dei.

4. Tertia Concluſio. Non tenetur homo magis intenſiuè diligere Deum ex charitate, quàm alios. Ratio eſt, quia in charitate (quantum ad hoc attinet) duo ſpectari poſſunt, habitus & actus. De intenſione habitus, nulla eſt obligatio. Non enim neceſſe eſt, vt Deum diligamus ex intenſiori habitu, quàm alios; Satis eſt, ſi vnumquemque diligamus ſecundum eam intenſionem, quâ nobis à Deo infuſus eſt. Alioqui ſequeretur, quod quando ex habitu duorum graduum diligimus Deum, non liceret poſtea diligere proximum ex eodem habitu, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia habitus duorum graduum intenderetur per illum actum dilectionis Dei, vt ſuppono ex capite vigeſimo-ſecundo. Ergo ſi poſtea diligeremus proximum, neceſſario diligeremus illum ex intenſiori habitu, quàm antea Deum dilexeramus.

5. Nec de intenſione actus poteſt eſſe obligatio. Primò, quia ſufficit, ſi actus, qui elicitur ex habitu Charitatis, ſit æquè intenſus atque ipſe habitus. Si ergo de intenſione habitus non eſt obligatio, non poteſt etiam eſſe de intenſione actus.

Secundò, quia alioqui homo ſæpè eſſet perplexus. Sæpè enim neſcit, an maiori intenſione diligat Deum, quàm proximum. Si ergo ad certam intenſionem obligaretur, ſæpè neſciret an ſatisfaceret obligationi, necne. Et hinc multi ſcrupuli ſine dubio orirentur.

6. Dices 1. Omnis habitus immediatius inclinat ad obiectum formale, quàm ad materiale: ſed quando creatura diligitur propter Deum, tunc obiectum formale eſt Deus, & materiale eſt creatura: Ergo habitus Charitatis immediatius inclinat ad Deum, quàm ad creaturam. Hoc argumentum eſt Dominici Bannes q. 26. art. 2. concl. 3. ſicut etiam alterum quod ſequitur. Reſpondeo. Aliud eſt quærere, an Charitas magis immediatè feratur in Deum, quàm in creaturam: aliud, an magis intenſiuè. Deinde, quando diſputamus de ordine Charitatis, non conferimus inter ſe obiectum formale & materiale, ſed vnum materiale cum alio materiali. Eſt enim quæſtio, Cum multa ſint obiecta materialia, quæ diliguntur ex Charitate, an maiori intenſione diligendum ſit vnum, quàm alterum. Itaque obiectio non eſt ad rem. Taceo, quod deſtruat ſeipſam. Nam ſi Charitas intenſius fertur in obiectum formale, quàm materiale, neceſſe eſt vnum eundémque actum Charitatis intenſiorem eſſe circa obiectum formale, quàm materiale, quod eſt contra mentem obiicientis.

7. Dices 2. Homo per actum Charitatis aſſimilatur Spiritui Sancto: ſed Spiritus Sanctus intenſius amat Deum, quàm creaturam: Ergo etiam homo. Reſpondeo. Negatur minor & conſequentia. Minor quidem, quia Spiritus Sanctus amat Deum & creaturam vno ſimplici

indiui ſi

indiuiſibili, & increato actu, in quo nulla eſt intenſio aut remiſſio graduum, vt expreſsè docet D. Thomas in 1.p. q.20 art.3. Conſequentia verò, quia non ſequitur, ſi ſic inferas: Homo per actum charitatis aſſimilatur Spiritui Sancto: ſed Spiritus Sanctus amat Deum & creaturam vnico infinito & increato actu: Ergo etiam homo. Hæc autem illatio ſimilis eſt præcedenti. Ergo ſi hæc non valet, nec præcedens.

II. QVÆSTIO.

An homo teneatur ſeipſum magis diligere, quàm proximum?

1. NOn eſt difficultas de ordine intenſionis, quia ſi homo non tenetur magis intenſiuè diligere Deum, quàm alios, vt iam dictum eſt; optimè ſequitur, quòd nec ſeipſum teneatur magis intenſiuè diligere quàm proximum. Solùm ergo quæſtio eſt de ordine, qui ſumitur ex parte obiecti; itémque de altero, qui ſumitur à maiori æſtimatione perſonæ.

2. Prima Concluſio. Non ſemper tenetur homo ſeipſum magis obiectiuè diligere quàm proximum. Ratiò eſt, quia non ſemper tenetur plus boni ſibi velle, quàm proximo. Quod dupliciter intelligi poteſt, vt ſuprà dixi in ſimili caſu. Primò, de bono, quod actu poſſidetur. Et ſic certa eſt concluſio, quia homo tenetur ex charitate vnicuique fauere illud bonum, quod quiſque habet: At ſæpè fit, vt proximus plus boni habeat, quàm ipſe: Ergo tunc tenetur proximo plus boni fauere, quàm ſibi. Secundò, de bono quod non poſſidetur. Et ſic etiam certa eſt concluſiò, quia homo non ſemper tenetur ex charitate, ſibi ipſi plus boni deſiderare, quàm proximo, præſertim extra caſum neceſſitatis. (Nam hi caſus pertinet ad ſequentem concluſionem.) Nec peccaret contra charitatem, qui quantum in ſe eſſet, optaret omnibus æqualem gratiam & gloriam, ſalua Dei voluntate & ordinatione.

6. Secunda Concluſio. Homo tenetur ſeipſum magis appretiatiuè & efficaciter diligere, quàm proximum, quoad ea bona ſpiritualia, quæ tenetur ſibi & proximo velle ex charitate. Ita D. Thomas q. 26. art. 4. & Valentia q. 4. p. 3. aſſert. 2. Nota triplicem hîc poſſe fieri comparationem. 1. In ſolis bonis ſpiritualibus. 2. In ſolis temporalibus. 3. In temporalibus ex vna parte, & ſpiritualibus ex altera. De prima comparatione nunc agimus: de reliquis in ſequentibus concluſionibus. Sunt autem duplicia bona ſpiritualia. Nam quædam ſunt neceſſaria ad ſalutem, vt fides, ſpes, charitas, gratia gratum faciens, perſeuerantia: Alia non ſunt neceſſaria, vt donum caſtitatis, ſtatus religioſus, virtus miraculorum, & aliæ gratiæ gratis datæ. Priora tenetur homo tam ſibi quàm proximo ex charitate velle; poſteriora non item.

4. Dicimus ergo in concluſione, hominem debere ſeipſum magis appretiatiuè & efficaciter diligere quàm proximum quoad bona ſpiritualia prioris generis, quæ ad ſalutem animæ neceſſaria ſunt. Et colligitur ex illo Matthæi, 16. 26. *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* q.d. Non prodeſt illi; ac proinde neceſſe eſt, vt magis ſollicitus ſit de ſalute propria, quàm totius mundi. Item ex illo Matth. 22. 39. *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Vbi dilectio ſui ipſius ponitur tanquam regula ſeu exemplar, cui quantum fieri poteſt, conformari debet dilectio proximi. At regula eſt potior, quàm regulatum, vt argumentatur D. Thomas, quæſt. 26. art. 4. Ergo homo potius tenetur diligere ſeipſum, quàm proximum. Et hoc ſenſu dici ſolet, *Charitas incipit à ſeipſa.* Et, *Proximus ſum egomet mihi.* Et, *Qui ſibi nequam, cui bonus?*

5. Quod variis modis confirmari poteſt. Primò, quia hoc intereſt inter gratiam gratum facientem, & gratias gratis datas, quod hæ primariò dentur homini pro ſalutē

ſalute proximorum; illa propter ſalutem propriam, vt docet D. Thomas in 1.2.q.111.art.1. At charitas pertinet ad gratiam gratum facientem: Ergo primariò datur propter ſalutem propriam: Ergo qui habet charitatem, debet ſe potius amare quàm proximum, id eſt, debet ſuam ſalutem præferre ſaluti aliorum.

6. Secundò, vnaquæque res illi magis obligata eſt, à qua magis dependet in fieri & conſeruari: At habitus charitatis magis dependet à Deo, quàm ab vllo alio; & poſt Deum, magis dependet ab eo, in quo eſt, quàm à proximo: Ergo magis obligatus eſt Deo, quàm vlli alteri; & poſt Deum magis habenti, quàm proximo. Maior per ſe nota eſt. Minorem probo, quia à Deo dependet eſſentialiter, & quidem duplici titulo. Primò, tanquam ab obiecto primario, non tantùm materiali, ſed etiam formali. Secundò, tanquam à cauſa principali efficiente & conſeruante. Ab eo autem, in quo eſt, dependet etiam dupliciter. Primò, tanquam à ſubiecto, cui inhæret, & à quo, non quidem effectiuè, ſicut à Deo, ſed tamen ſubiectiuè, conſeruatur in eſſe. Secundò, tanquam ab obiecto ſecundario. At à proximo non dependet, niſi hoc vltimo modo, quæ eſt minima dependentia.

7. Idem argumentum adhuc fortius procedit de actu charitatis, qui etiam magis dependet à Deo, quàm ab amante; & magis ab amante, quàm à proximo. Nam ab amante dependet triplici titulo. Primò, quatenus elicitur ab amante, tanquam à cauſa vitali: quæ dependentia eſt eſſentialis, vt in priori tomo, tractatu 1. c.3. q.2. concl. 2. oſtenſum eſt. Secundò, quatenus recipitur in amante, tanquam in ſubiecto. Tertiò, quatenus verſatur circa amantem, tanquam circa obiectum ſecundarium, quod fit, quando quis amat ſeipſum. Tunc enim ſimul eſt amans, & amatus. At à proximo ſolùm dependet hoc tertio modo, vt dixi.

8. Ex

8. Ex dictis ſequitur, in his caſibus peccari contra ordinem charitatis. Primò, ſi quis neglecta propria ſalute, ſollicitus ſit de ſalute alterius. 2. ſi mentiatur in gratiam alterius, vt liberet illum à morte corporis aut animæ. Aut ſi aliud peccatum committat, vt poſſit proximo ſubuenire. 3. Si pro ſalute alterius deſideret carere æterna beatitudine, vel in æternum damnari. Nam in his caſibus pluris æſtimat proximum, quàm ſeipſum, quod non licet.

9. Dices 1. Moſes optabat carere beatitudine propter ſalutem Iudæorum, vt patet ex illo Exodi 32. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Similiter Paulus, Rom. 9. 3. *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem.* Reſpondeo. Moſes hoc dixit per quandam exaggerationem, ex certa confidentia erga Deum. Sicut enim non timebat ſe delendum eſſe de libro vitæ; ita etiam ſine hæſitatione confidebat ſe impetraturum à Deo quod petebat. Ita Auguſtinus quæſt. 147. ſuper Exodum. Valentia quæſt. 4. p. 3. & plures alij: Paulus verò locutus eſt de eo tempore quo adhuc erat in Iudaiſmo, ac de zelo & amore quem tunc habebat erga Iudæos, & legem Moſaicam. Tunc enim optabat eſſe anathema à Chriſto, vt fratrum ſuorum ceremonias ac totam Synagogam tueretur. Ita Hieronymus, Anſelmus, Caietanus, Camerarius, quos ſequitur Vaſquez in 1. p. q. 24. art. 3. Quanquam alij aliter ſentiant. Vide quæ de vtroque teſtimonio diximus in 1. p. Tract. 1. c. 14. q. 8.

10. Dices 2. Homo tenetur magis appretiatiuè diligere Deum, quàm quemuis alium, vt ſuprà dictum eſt. Ergo quo quiſque Deo coniunctior eſt, eo magis tenetur illum diligere poſt Deum. At proximus ſæpè coniunctior eſt Deo, quàm is, qui diligit: Ergo in tali caſu tenetur proximum magis diligere, quàm ſeipſum. Reſpondeo.

deo. Negatur prima conſequentia. Nam ordo charitatis,quoad efficaciam, non ſumitur ex ſola coniunctione cum Deo, ſed etiam ex coniunctione cum diligente,in quo eſt charitas, vt notat D. Thomas quæſt. 26. art.4. ad 1. Et nos paulo ante oſtendimus. At quiſque ſibi ipſi coniunctior eſt, quàm proximo. Ergo ſe magis tenetur diligere,quàm proximum.

11. Et confirmatur,quia ſi ordo charitatis ſumeretur ex ſola coniunctione cum Deo,iam quiſque neceſſariò perplexus eſſet in ſuis rebus.Cùm enim non conſtet homini, an proximus ſit Deo coniunctior, quàm ipſe, ſæpè non poſſet ſe reſoluere, an magis deberet eſſe ſollicitus de propria, quàm de proximi ſalute. Atque ita ſæpè exponeret ſe periculo, vt poſſit proximum iuuare; præſertim ſi putaret proximum eſſe Deo coniunctiorem, quàm ſeipſum, ac proinde ſibi præferendum. At hoc eſſet contra illud Euangelij: *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Vbi nulla fit diſtinctio maioris vel minoris coniunctionis cum Deo, ſed ſimpliciter aſſeritur, vnumquemque oportere magis ſollicitum eſſe pro ſe, quàm pro aliis,ſiue alij ſint Deo coniunctiores,ſiue non.

12. Tertia Concluſio. Si autem fiat comparatio in ſolis bonis temporalibus, diſtinguendum eſt. Poteſt enim homo conferri, vel cum communitate,vel cum priuata perſona. Priori modo tenetur magis diligere communitatem, quàm ſeipſum. Ita D.Thomas, art. 4. ad 3. Et hoc ſenſu interpretatur illud 1. Cor. 13. 5. *Charitas non quærit quæ ſua ſunt*, id eſt, communia propriis anteponit. Et ratio eſt, quia bonum communitatis eſt multo præſtantius, quàm priuatum: Ergo debet præferri. Deinde, pars corporis naturalis, ex naturali inclinatione, exponit ſe periculo pro conſeruatione totius: Ergo idem fieri debet in communitate, quæ eſt quaſi corpus quoddam politicum & ciuile.

13. Dices. Si hæc argumenta valent in bonis temporalibus, valent etiam in ſpiritualibus: Ergo ſi homo tenetur magis diligere communitatem, quàm ſeipſum, quoad temporalia, tenetur etiam quoad ſpiritualia. Reſpondeo. Non eſt par ratio, vt notat Valentia loco citato. Nam homo priuatus non pendet à communitate quoad bona ſpiritualia, tanquam à cauſa principali, ſed à Deo; tametſi pendeat à miniſtris Eccleſiæ, tanquam à cauſa inſtrumentali. At quoad temporalia, pendet à communitate, tanquam à cauſa principali, & tanquam pars à toto.

14. Porrò ſi homo conferatur cum perſona priuata, merito dubitari poteſt, an teneatur ſeipſum magis diligere, quàm proximum, quoad ea bona temporalia, quæ tenetur ſibi & proximo ex charitate velle. V.G. An teneatur ſuam vitam potius conſeruare, quàm proximi, in caſu neceſſitatis, in quo vtramque ſimul ſeruare non poſſit. Aliqui putant in tali caſu, licere illi ſuam vitam exponere pro vita alterius conſeruanda, ſi vterque ſit æqualis conditionis. Ita Bannes q. 26. art. 4. dub. 2. Et probat tripliciter. Primò ex D. Thoma, Auguſtino, Lactantio, Ariſtotele, Cicerone. Secundò ex illo Ioann. 15. 13. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Tertiò, ratione; quia qui exponit vitam ſuam pro amico in caſu neceſſitatis, colit virtutem amicitiæ, quæ valdè neceſſaria eſt Reipublicæ: Ergo benè ac licitè facit.

15. Alij contrà ſentiunt, nunquam id licere, ſed eſſe contra ordinem charitatis. Et probatur primo ex D. Auguſtino libro de mendacio ad Conſentium, cap. 6. vbi ait: *Si quis pro alterius temporali vita ſuam ipſam temporalem perdit, non eſt iam diligere illum, ſicut ſeipſum, ſed pluſquam ſeipſum: quod ſanæ doctrinæ regulam excedit.* Secundò, ex D. Thoma, quæſt. 32. art. 6. vbi dicit, non eſſe dandam eleemoſynam ex ijs, quæ ad propriam

vitam

vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt. Et q.64.art.7. *Plus,* inquit, *tenetur homo vitæ ſuæ prouidere, quàm alienæ.*

16. Accedit duplex ratio. Vna, quia maius peccatum eſt, occidere ſeipſum, quàm proximum: Ergo maior obligatio eſt conſeruandi propriam vitam, quàm alienam. Altera, quia ſi duo eſſent in extrema neceſſitate, quorum alter eſſet meus pater, alter extraneus, tenerer ex charitate potius patri ſuccurrere, quàm extraneo, eo quod pater ſit mihi coniunctior, quàm extraneus. At ego ſum mihi ipſi coniunctior, quàm pater: Ergo ſi vitam patris in neceſſitate teneor præferre vitæ extranei, multo magis meam vitam teneor illi præferre.

17. Hæc poſterior ſententia vera eſt, ſi præcisè conferamus vitam noſtram corporalem cum vita corporali alterius, nulla habita ratione boni alicuius, quod ſit altioris ordinis. Et eam præter D. Auguſtin. & B. Thomam, tenent etiam Paludanus in 4. d.15. q.3.art.2. & Durandus ibidem d.17. q. 6. ad 2. aſſerentes nunquam licere vitam propriam ponere pro vita alterius. Item multi alij Scholaſtici in 3.d.29. aſſignantes hunc ordinem charitatis, vt homo primo loco diligat Deum. 2. ſeipſum, quoad vitam animæ. 3. proximum, quoad vitam animæ. 4. ſeipſum, quoad vitam corporis. 5. proximum, quoad vitam corporis. Quos ſequitur Valentia q.4.p.3.aſſer.3.

18. Si tamen aliquis vitam ſuam corporalem exponeret pro vita corporali alterius, non ex eo præcisè quaſi vitam alterius magis ex charitate diligeret, quàm ſuam (quia hoc eſſet contra ordinem charitatis, vt dixi) ſed aliquo alio titulo, poſſet hoc licitè fieri in his caſibus. Primò, ſi id faceret, non ex amore vitæ alterius, ſed ex amore boni communis, quod pendet ex vita alterius, vt ſi alter eſſet valdè vtilis Reipublicæ. Tūc enim exponeret vitam ſuam pro bono communi, quod laudabile eſt, vt antea dixi. Secundò, ſi id faceret ex amore vitæ alterius ſpiritualis; vt ſi alter eſſet in ſtatu peccati mortalis,

&

& ſpes eſſet conuerſionis, ſi ſuperuiueret. Tunc enim liceret homini iuſto vitã ſuam pro illius vita exponere, propter bonum ipſius ſpirituale. Tertiò, ſi id faceret ex amore virtutis ſeu honeſtatis; vt ſi eſſent duo Chriſtiani arctiſſimo charitatis vinculo inter ſe coniuncti, & alter pro altero offerret ſe in mortem, ad commendationem virtutis charitatis. Hoc enim licitè fieret, vt docet Valentia loco citato. Ratio eſt, quia in tali caſu, non præferret vitam alterius vitæ ſuæ propriæ; ſed præferret bonum ſuum ſpirituale (quod conſiſtit in exercitio virtutis) bono ſuo temporali. Et hoc ſenſu videtur loqui D. Thomas, articulo 4. ad 2. cum ait: *Detrimenta corporalia debet homo ſuſtinere propter amicum, vt in hoc ipſo ſeipſum magis diligat ſecundum ſpiritualem mentem, quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis, quæ eſt bonum mentis.*

10. Quarta Concluſio. Si fiat comparatio inter bona temporalia ex vna parte, & ſpiritualia ex altera, tenetur homo in caſu neceſſitatis, plus amare ſpiritualem vitam proximi, quàm vitam corporalem propriam; ac proinde in tali caſu, tenetur vitam ſuam exponere pro ſalute proximi, ſi efficaciter poteſt. Ita D. Thomas, art. 5. & B. Auguſtinus lib. de mendacio ad Conſentium, cap. 6. cum ait: *Temporalem vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitabit Chriſtianus amittere.* Et probatur ex illo 1. Ioan. 3. 16. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: Et nos debemus animas pro fratribus ponere.* Et Ioan. 15. 12. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt ponat animam ſuam pro amicis ſuis.* Eſt tamen notanda differentia. Nam Parochi & Epiſcopi tenentur id facere, non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex iuſtitia, ratione officij & ſtipendij: reliqui, non niſi ex charitate.

20. Dices: Quid ſi amiſſione propriæ vitæ non poſſim efficaciter prodeſſe proximo? Reſpondeo. Tunc non

teneor

teneor vitam meam pro illo exponere. Dices.2 Quid ſi aliunde iuuari poſſit? Reſpondeo. Tunc non eſt caſus neceſſitat.

III. QVÆSTIO.

An homo teneatur vnum proximum magis diligere, quam alterum?

1. ALiqui putant omnes proximos æqualiter diligendos eſſe, quoad internum affectum; non tamen omnibus æqualiter benefaciendum eſſe, quoad beneficia externa, vt refert Magiſter in 3. d. 29. & D. Thom q 26 art.6. Et probatur ex Auguſtino lib. 1. de doct. Chriſt. cap. 28. vbi ſic ait: *Omnes homines æquè diligendi ſunt. Sed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, vel temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur* Et in expoſitione epiſt. ad Galatas, c. 6. circa illa verba Apoſtoli, *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei*; ſic ſcribit: *Omnibus pari dilectione vita æterna optanda eſt, ſed non omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia.*

2 Hæc difficultas ex iis, quæ hactenus dicta ſunt, facilè expediri poteſt. Nam aliud eſt diligere aliquem magis vel minus obiectiuè: aliud magis vel minus appretiatiuè. Ex qua diſtinctione explicabitur mens Auguſtini, vt videbimus.

3. Prima Concluſio. Homo tenetur aliquando vnum proximum magis obiectiuè diligere, quàm alterum, aliquando non tenetur. Prior pars vera eſt de bono à proximis poſſeſſo; quia homo tenetur vnicuique proximo fauere illud bonum, quod quiſque poſſidet. At vnus plus poſſidet, quàm alter: Ergo tenetur vni plus boni fauere, quàm alteri; & conſequenter vnum magis obiectiuè diligere, quàm alterum. Poſterior vera eſt de bono nō poſſeſſo, quia homo non tenetur vni plus bo-

ni optare, quàm alteri, loquendo de ſimplici affectu deſiderij, & extra caſum neceſſitatis. Et hoc ſenſu dixit Auguſtinus: *Omnibus pari dilectione vita æterna optanda eſt.* Et Apoſtolus 1. Cor. 7. 7. *Volo omnes vos eſſe, ſicut me ipſum*, id eſt, continentem

4. Secunda Concluſio. Homo tenetur vnum proximum magis appretiatiuè ſeu efficaciter diligere, quam alium. Ita D. Thomas & Magiſter loco citato. Ratio eſt, quia tenetur ſeipſum magis appretiatiuè diligere quàm proximos, vt dictum eſt: Ergo inter proximos, cæteris paribus, tenetur eos magis diligere, qui ipſi coniunctiores ſunt. Et hoc ſenſu dixit Auguſtinus *His potiſſimum conſulendum eſt, qui conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur.*

5. Pro praxi tamen aliqua notanda ſunt, Primò, triplicem eſſe coniunctionem inter homines. Vnam ſanguinis, qualis eſt inter parentes & filios, inter fratres & ſorores, & generatim inter quoſcunque conſanguineos. Alteram politicam, qualis eſt inter amicos, contubernales, ciues eiuſdem loci, ſocios militiæ, mercaturæ, ſtudiorum, &c. Tertiam ſpiritualem, qualis eſt inter fideles ratione fidei (quos Apoſtolus domeſticos fidei vocat) inter Religioſos eiuſdem Ordinis, inter confeſſarium & confitentem, inter Parochum & parochianos.

8. Secundò, duplicia eſſe bona temporalia & ſpiritualia. Et ex temporalibus quædam pertinere ad opes & diuitias; alia ad famam & honorem; alia ad vitam corporalem. Denique ex his bonis quædam eſſe debita coniunctioni ſanguinis, quædam politicæ, quædam ſpirituali, quædam omnibus & ſingulis. Igitur hæc regula ſeruanda eſt. Quando ſunt duo in aliqua neceſſitate, ſiue temporali, ſiue ſpirituali, ſi non potes vtrique ſuccurrere, teneris illum præferre, & pluris æſtimare, qui tibi omnibus conſideratis, coniunctior eſt: idque quoad ea bona, quæ tali coniunctioni debita ſunt.

7. Iuxta hanc regulam, parentes præferendi ſunt filiis, conſanguinei extraneis, amici inimicis, quoad ea bona temporalia & ſpiritualia, quæ illis debentur in neceſſitate. Item parentes & filij ſpirituales præferend. ſunt conſanguineis, quoad bona ſpiritualia, non tamen quoad temporalia. Ratio eſt quia quoad ſpiritualia magis coniuncti ſunt diligenti ſeu amanti, non item quoad temporalia. Vide plura apud D. Thomam, art. 8. & Valentiam quæſt. 4 p. 5. in explicatione tertiæ regulæ.

CAPVT XX.

De internis actibus Charitatis.

1. Diuus Thomas q. 27. & tribus ſequentibus, ponit vnum internum actum charitatis, nempe dilectionem: Et tres internos illius effectus, gaudium, pacem, miſericordiam. Pro maiori explicatione aliquid addendum eſt.

Igitur interni actus charitatis ſunt duplices: alij conſiſtunt in proſecutione boni, alij in fuga mali. Priores ſunt hi. 1. Amor beneuolentiæ, quo volumus Deo, nobis, proximis, aliquod bonum propter Deum, abſtrahendo à præſentia vel abſentia illius boni. 2. Deſiderium, quo volumus illis aliquod bonum abſens, quod non habent. Hoc deſiderium ſi ſit inefficax, poteſt vocari ſimplex deſiderium: ſi efficax, dilectio. 3. Gaudium quo volumus illis aliquod bonum præſens, quod iam habent; & de illo delectamur.

2. Poſteriores ſunt hi. 1. Odium ſeu deteſtatio peccati, quatenus eſt offenſa Dei. Sicut enim motiuum amoris eſt bonitas Dei; ſic motiuum odij eſt malitia peccati, quæ offendit bonitatem Dei. 2. Timor peccati ſeu offenſæ Dei. Nam ex eo, quod amamus Deum, timemus eum offendere per peccatum. 3. Triſtitia de peccato ſeu offenſa Dei. Sicut enim ex charitate gaudemus de honore & gloria Dei; ita ex eadem charitate

triſtamur de offenſa Dei. Vide quæ diximus in priori Tomo, tract. 1. c. 3. q. 1.

3. Pax animi, eſt effectus charitatis: & includit duplicem vnionem. Vnam inter voluntatem, & appetitum ſenſitiuum in eodem homine. Alteram inter voluntates diuerſorum hominum. Vtramque efficit charitas. Nam qui diligit Deum ex toto corde, habet appetitum ſenſitiuum ſubiectum & obſequentem voluntati. Et qui diligit proximum ſicut ſeipſum, habet vnionem propriæ voluntatis cum voluntate proximi. Hinc ſequitur, ſolos iuſtos habere pacem animi, de quibus dictum eſt Pſalm. 118. 165. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Impios non habere, iuxta illud Iſaiæ 48. 22. *Non eſt pax impiis, dicit Dominus.* Nam in impiis duplex eſt diſſenſio, quæ duplici pacis vnioni opponitur. Vna inter propriam voluntatem & appetitum ſenſitiuum. Galat. 5. 17. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Altera inter propriam & alienam voluntatem. Prou. 17. 10. *Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia.*

4. Dices, Homines iuſti aliquando inter ſe diſſentiunt, vt patet in Auguſtino & Hieronymo, qui de variis rebus habuerunt diſcrepantes opiniones. Item in duobus Apoſtolis, Paulo & Barnaba, inter quos *facta eſt diſſenſio.* Act. 15. & 8. Reſpondeo. Diſſenſio opinionum, quæ eſt in intellectu, poteſt conſiſtere cum pace & vnione voluntatum, vt docet Diuus Thomas quæſtione 29. art. 3. ad 2.

5. Miſericordia, prout ſumitur à D. Thoma quæſt. 30. art. 1. eſt dolor de malo alterius inuoluntario. Et ſic non eſt actus charitatis, niſi quatenus à charitate poteſt imperari; ſed eſt actus alterius virtutis, quæ etiam vocatur miſericordia, vt docet idem author, art. 3. Et ratio eſt, quia dolor, qui eſt actus charitatis, verſatur circa malum culpæ, quod eſt voluntarium. Dolor autem, de quo hic agimus, verſatur circa malum miſeriæ, quod

eſt inuoluntarium. De hoc dolore loquitur Auguſtinus libro 9. de Ciuitate Dei, cap. 5. cùm ait: *Quid eſt miſericordia, niſi alienæ miſeriæ quædam in noſtro corde compaſſio, qua vtique ſi poſſumus, ſubuenire compellimur?* Hinc colligitur aliud diſcrimen inter miſericordiam & charitatem. Nam ex virtute charitatis dolemus de malo culpæ, non ſolum alienæ, ſed etiam propriæ. Et virtute autem miſericordiæ, dolemus tantùm de malo miſeriæ alienæ, vt docet D. Thomas, art. 1. ad 2.

CAPVT XXI.

De externis actibus Charitatis.

Diuus Thomas q. 31. 32. & 33. ponit tres externos actus charitatis: Beneficentiam, Eleemoſynam, & correctionem fraternam. De quibus breuiter agendum eſt.

1. Beneficentia eſt actus externus charitatis, quo alteri ex interno affectu charitatis bene facimus, ſeu beneficium aliquod præſtamus in externa executione. (q. 31. art. 1. & 4.) Eleemoſyna eſt externus actus miſericordiæ, quo alterius miſeriam ſubleuamus: qui actus poteſt imperari à charitate. (q. 32. art. 1.) Correctio fraterna eſt externus actus charitatis, quo conamur alium à peccato reuocare. (quæſt. 33. art 1.) Circa duos poſteriores actus occurrunt aliquot dubia.

De Eleemoſyna.

2. Dubium 1. Quotuplex ſit Eleemoſyna? Reſpondeo. Eſt duplex, corporalis & ſpiritualis. Ratio eſt, quia Eleemoſyna eſt actus miſericordiæ, quo ſubleuamus alterius miſeriam, vt dixi. At miſeria alterius eſt duplex, corporalis & ſpiritualis: Ergo etiam duplex Eleemoſyna. Et quidem opera Eleemoſynæ corporalis ſunt hæc ſeptem. 1. Eſurientes paſcere. 2. potum dare ſitientibus. 3. operire nudos. 4. captiuos redimere. 5. ægrotos inuiſere. 6. hoſpitio peregrinos ſuſcipere. 7. mortuos

ſepelire. Totidem ſunt opera Eleemoſynæ ſpiritualis. 1. peccantes corrigere. 2. ignorantes docere. 3. dubitantibus rectè conſulere. 4. pro ſalute proximi Deum orare. 5. conſolari mœſtos. 6. ferre patienter iniurias. 7. offenſam remittere. Vide D.Thomam q.32. art. 2. & Bellarminum lib.3. de bonis operibus, cap. 2.

3. Dubium 2. Quam vim habeat Eleemoſyna corporalis? Reſpondeo. Habet vim remittendi peccata, & liberandi à morte æterna, & conſeruandi in gratia. Tobiæ 4. 11. *Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Et Dan. 4. 24. *Peccata tua Eleemoſynis redime.* Et Lucæ 11. 41. *Date Eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Porrò hanc vim remittendi peccata, non habet ex opere operato, ſicut habent Baptiſmus & Pœnitentia; quia hoc neque ex Scriptura, neque ex definitione Eccleſiæ probari poteſt. Nec habet per modum diſpoſitionis, ſicut habet contritio & dilectio Dei ſuper omnia, quia alioqui poſito actu Eleemoſynæ, infallibiliter daretur gratia iuſtificans, quod falſum eſt, ex illo 1.Cor. 13. 3. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi actus Eleemoſynæ ſine charitate nihil prodeſt. Prodeſſet autem, ſi eſſet infallibilis diſpoſitio ad gratiam. Vnde ergo habet illam vim? Ex duplici capite. Primò, ex parte cauſæ, quatenus ſcilicet imperatur ex charitate. Nam qui dat Eleemoſynam ex affectu charitatis, conſequitur gratiam à Deo: qui ſine charitate non conſequitur. Secundò, ex parte effectus, quatenus ſcilicet is, qui accipit Eleemoſynam, mouetur & incitatur ad orandum pro eo, à quo accipit, & orando impetrat illi gratiam & remiſſionem peccati, iuxta illud Eccleſiaſtici 26. 15. *Conclude Eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Vide Diuum Thomam q.32. art.4. & Valentiam q.9. p.3.

4. Dubium 3. An ſit aliquod præceptum de danda Eleemoſyna

moſyna corporali; Reſpondeo. Omnino eſt. Et colligitur primò ex illo Eccleſiaſtici 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes* Et infrà v. 8. *Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum.* At quod debitum eſt, cadit ſub præceptum: Et qui defraudat aliquem debito ſuo, facit contra obligationem præcepti. Secundò, ex illo Matthæi 26. 41. *Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare.* Vnde ſic concludo: Qui negligunt dare Eleemoſynam, peccant mortaliter & cóndemnantur: Ergo peccant contra aliquod præceptum, quo obligantur dare Eleemoſynam. Tertiò, ex illo Prou. 21.13. *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* Vnde ſic: Qui punitur à Deo, peccat contra aliquod præceptum, ſed qui non dat Eleemoſynam, punitur à Deo, quia Deus non vult illum exaudire, quæ magna pœna eſt: Ergo peccat contra aliquod præceptum. At quod illud eſt, niſi præceptum Eleemoſynæ; quartò, ex illo Ioan. 3.17. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Vnde ſic: Quicquid in hac vita non poteſt conſiſtere cum charitate, peccatum eſt, ſed ômiſſio Eleemoſynæ non poteſt conſiſtere cum charitate: Ergo peccatum eſt. At omne peccatum eſt tranſgreſſio alicuius præcepti: Ergo extat aliquod præceptum de danda Eleemoſyna.

5 Dubium 4. Quando obliget hoc præceptum? Reſpondeo. Non obligat ſub mortali in his caſibus. Primò, quando non habes, vnde des Eleemſynam; quia non teneris ad impoſſibile. Secundò, quando habes quidem; ſed neſcis proximum eſſe in neceſſitate, quia non teneris ſubleuare miſeriam alterius, quam ignoras. Vtrumque caſum inſinuat Apoſtolus verbis ſuprà citatis: *Qui habuerit ſubſtantiam huius, mundi & vi-*

derit fratrem ſuum neceſſitatem habere. Si ergo nec habeas ſubſtantiam, nec videas proximum in neceſſitate, non teneris. Tertiò, quando ſcis proximum eſſe in neceſſitate, ſed certo aut probabiliter conſtat, quod ab alio iuuabitur; quia tunc moraliter ceſſat eſſe in neceſſitate, habet enim paratum præſidium, quo neceſſitas ſubleuetur. Secus eſt, ſi conſtet quidem ab aliis iuuari poſſe, ſed non conſtat, quod reipſa ab aliquo iuuabitur. Tunc enim teneris ili ſuccurrere. Quartò, quando ex vna parte proximus non eſt in extrema neceſſitate, & ex altera, non potes illi ſubuenire, niſi veniendo vel ad parem, vel ad maiorem neceſſitatem. Tunc enim non teneris. Nam vt ſuprà dixi, ordo charitatis poſtulat, vt in pari neceſſitate teipſum magis diligas, quã proximum.

5. Obligat autem in his caſibus. Primò, quando potes ſubuenire proximo in extrema neceſſitate conſtituto. Tunc enim teneris illi dare eleemoſynam ex iis, quæ tibi ſuperflua ſunt. Ita D. Thomas quæſt. 32. art. 5. & alij paſſim. Eſt tamen aliqua diſſenſio. Nam aliqui putant te teneri ex iis tantùm, quæ omnino ſuperflua ſunt, & nullo modo vel vitæ, vel ſtatui neceſſaria. Ita Antoninus & Roſella apud Valentiam quæſt. 6. part. 4. Alij contrà, te teneri ex ſuperfluis naturæ, licet non ſint ſuperflua ſtatui, ſed neceſſaria. Ita Valentia ibidem. Ratio eſt, quia in extrema neceſſitate, pluris æſtimanda eſt vita proximi, quàm propria bona temporalia, quæ ad vitam propriam non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua.

7 Secundò, obligat, quando proximus, qui eſt in extrema neceſſitate, talis eſt, vt ab ipſius vita notabiliter pendeat ſalus Reipublicæ aut Eccleſię. Tunc enim ſi potes, teneris illi ſuccurrere, non tantùm ex neceſſariis ad ſtatum, vt in priori caſu dixi, ſed etiam ex neceſſariis ad vitam. Ita Caietanus quæſt. 32. art. 6. Valentia loco citato, & alij paſſim. Ratio eſt, quia bonum publicum præferendum eſt priuato, vt ſuprà dixi de ordine charitatis.

8. Tertiò,

8 Tertiò, obligat, quaado proximus non eſt in extrema, ſed tamen in comuni neceſſitate, in quo ſolent eſſe quotidiani pauperes. Tunc enim ſi habes ſuperflua, quæ neque ad vitam neque ad decentiam ſtatus neceſſaria ſunt, teneris illi ſuccurrere, & eleemoſynam ex ſuperfluis dare, Ita D. Thomas, Richardus, Paludanus, & plures alij apud Valentiam, tametſi aliqui contra ſentiant. Et colligitur ex illo Lucæ 11. 41. *Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Vbi Chriſtus præcipit Phariſæis, ſi velint mundari à peccatis, vt ex ſuperfluis dent eleemoſynā Hoc enim ſignificat illa particula, *quod ſupereſt*, nempe victui & veſtitui, Græcè eſt, τὰ ἐνόντα pro κατὰ τὰ ἐνόντα, id eſt, pro facultatibus eſtris, prout quiſq; poteſt. Et hic eſt verus ſenſus vt notat ibid. Maldonatus. Deinde ex illo 1. Timoth. 16. 17. *Diuitibus huius ſæculi præcipe bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare.*, Vbi inſinuatur, extare præceptum, quo diuites obligentur ſu erflua in eleemoſynam erogare. Accedit triplex ratio. Vna, quia qui non dat eleemoſynam ex ſuperfluis oſtendit ſe non habere charitatem & miſericordiam erga proximos, vt, ſuprà ex Apoſtolo oſtenſum eſt: Ergo charitas & miſericordia obligat in tali caſu. Altera, quia diuiſio rerum, quæ communi gentium conſenſu facta eſt ſine dubio rectè facta eſt: Ergo qui poſt factam diuiſionem, abundant rebus, tenentur aliis, qui indigent, ex ſuperfluis ſuccurrere. Alioqui ſi non tenerentur, iam licitè retinerent omnia ſuperflua, & ſic diuiſio facta eſſet in præiudicium & damnum indigentium, ac conſequenter non eſſet prudenter facta. Tertia, quia ſunt multi & graues authores, qui putant diuites obligari ad dandam eleemoſynam ex neceſſariis ad ſtatum etiam extra caſum extremæ neceſſitatis proximi, dummodo ſit aliqua grauis neceſſitas: Ergo multo magis obligantur id præſtare ex ſuperfluis. Vide plura apud Valentiam.

9 Dubium 5. An ſatis faciat huic præcepto, qui proximo in extrema neceſſitate conſtituto, ſuccurrit quidem, non tamen gratis dando, ſed tantum mutuo concedendo rem illam, qua proximus tunc eget? Reſpondeo. Non ſatisfacit. Ratio eſt, quia quando præcipitur actus certæ alicuius virtutis, vt charitatis vel iuſtitiæ, tunc non ſatis facit præcepto, niſi per illum actum, qui præcipitur: At in hoc caſu, de quo agimus præcipitur actus miſericordiæ, qui conſiſtit in gratuita donatione: Ergo non ſatisfit huic præcepto per actum conceſſionis mutui, qui non eſt actus miſericordiæ, ſed iuſtitiæ.

10 Dices; Præceptum eleemoſynæ non obligat determinatè ad actum gratuitæ donationis, ſed disiunctiuè ad alterutrum, vel vt des mutuum cum onere reſtituendi. Ita cum Adriano ſentit Nauarrus in Manuali c. 17. num. 61. &. 24. n. 5. Ratio ipſorum eſt, quia finis præcepti eſt, vt ſuccurratur neceſſitati alterius: At vtroque modo poteſt illi ſuccurri, vel per gratuitam donationem, vel per conceſſionem mutui: Ergo.

11 Reſpondeo. Hæc ſententia deſtruit præceptum eleemoſynæ contra communem Patrum ac Theologorum ſententiam. Si enim alterum ſatis eſt, vel dare eleemoſynam, vel dare mutuum, iam nullus erit caſus, in quo obliget præceptum eleemoſynæ per ſe, quia ſemper ſufficiet dare mutuum: Nec obſtat contraria ratio. Non enim ſatisfit præcepto, ſi quocunque modo conſequaris finem præcepti, ſed neceſſe eſt illum conſequi per illum actum, qui præcipitur, v.g. Præcipitur nobis ieiunium, ad hunc finem, vt caro ſubiiciatur ſpiritui. Huic præcepto non ſatisfit, ſi illum finem conſequaris per alias corporis afflictiones, ſed neceſſe eſt illum conſequi per actum ieiunij, qui per ſe præceptus eſt, alios qui nunquam obligaret præceptum ieiunij per ſe,

12 Dices 2. Si alicui, qui à latronibus ſpoliatus, & veſte exutus eſt, mutuo dem meam veſtem in tali neceſſi-

tate

tate, poſſum illam poſtea repetere, quando alter amplius non indiget: Ergo ſufficit dare mutuum, & non requiritur gratuita donatio. Idem dici poteſt de cibo, potu, pecunia, & ſimilibus. Reſpondeo. Hæc regula ſeruanda eſt. Illi, qui in extrema neceſſitate conſtitutus eſt, teneor ſuccurrere ſi poſſum, per gratuitam donationem illius quo tunc indiget. Si ergo indiget ſolo vſu alicuius rei (vt fit in rebus, quæ vno vſu non conſumuntur) teneor illi ſucurrere per gratuitam donationem illius rei. Sufficit hanc mutuo dare cum onere reſtituendi. Intellige, ſi alter poteſt reſtituere. Secus eſt de pauperibus, qui non poſſunt. Si autem indiget vſu ac re ſimul (vt fit in rebus quæ ipſo vſu conſumuntur) teneor illi ſuccurrere per gratuitam donationem vtriuſque, tam rei, quam vſus. Vnde ſequitur, non eſſe eandem rationem de veſte, quæ eſt de cibo & potu. Nam veſtis non conſumitur vno vſu, ac proinde aliquando ſufficit dare vſum, etiamſi veſtis ipſa non detur. At cibus & potus conſumuntur ipſo vſu, ac proinde non ſufficit dare vſum ſine re, ſed vtrumque ſimul dandum eſt.

13. Hæc omnia intelligenda ſunt de eo, qui ſimpliciter & abſolutè eget, vt ſunt pauperes. Nam ſi aliquis eſſet, qui Viennæ quidem indigeret ſed Pragæ diues eſſet, non teneret illi ſucurrere per gratuitam donationem, ſed ſufficeret mutum illi dare, cum onere poſtea reſtituendi, vt docet Sotus lib. 4. de iuſtitia & iure, quæſtione 7. art. 1. circa finem, Bannes quæſt. 32. art. 6. dub. 3. & Valentia q. 9. p. 4.

14. Dubium 6. An qui omittit hoc præceptum de danda eleemoſyna, teneatur ad reſtitutionem pauperibus faciendam? Reſpondeo. Non tenetur ex præcepto charitatis, aut miſericordiæ. Ita Alenſis, Adrianus, Nauarrus & alij apud Valentiam Ratio eſt, quia obligatio reſtitutionis non oritur niſi ex præcepto iuſtitiæ, vt notum eſt. Poteſt autem aliquis obligari ex præcepto

iuſtitiæ,

iuſtitiæ, ſi illi committatur aliqua pecunia in pauperes diſtribuenda. Tunc enim ex iuſtitia tenetur diſtribuere: & ſi non facit, obligatur ad reſtitutionem. An autem Eccleſiaſtici teneantur ad reſtitutionem, ſi non dent eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis, quæ ipſis ſuperflua ſunt, pendet ex alia quæſtione, an ſcilicet Eccleſiaſtici habent dominium bonorum Eccleſiaſticorum, an tantum diſpenſationem? Quæ quæſtio alibi diſputanda eſt.

15. Dubium 7. Ex quibus rebus liceat facere eleemoſynam? Reſpondeo. 1. Non licet facere eleemoſynam ex rebus alienis, niſi in extrema neceſſitate, in qua omnia ſunt communia. Ita D. Thom. art. 7. ad 3. Ratio eſt, quia eleemoſyna debet eſſe gratuita donatio, vt dictum eſt. At non licet rem alienam donare, ſine conſenſu domini. Licet tamen cum conſenſu, ſiue expreſſo, ſiue rationabiliter præſumpto; quo pacto interdum filius ex bonis paternis, vxor ex bonis mariti, ſeruus ex bonis heri, ſolet facere eleemoſynam.

16. Reſpondeo 2. Poteſt aliquis facere eleemoſynam ex rebus propriis, & honeſtè acquiſitis, ſi habeat illarum dominium, & plenam adminiſtrationem. Imò tenetur, iuxta ea quæ dicta ſunt. Si autem vel non habeat dominium (vt ſi bona ipſius confiſcata ſunt) vel non habeat plenam adminiſtrationem (ſicut non habent pupilli; minorennes, amentes) non poteſt.

17. Reſpondeo 3. Ex rebus turpiter acquiſitis aliquando licitum eſt facere eleemoſynam, aliquando non. Tunc licitum eſt, quando acquiſitio non eſt per ſe turpis & illicita, ſed ſolum propter aliquam turpem circunſtantiam; quo pacto acquiritur aliquid per meretricium, aut per emptionem, quæ loco aut tempore prohibito facta eſt. Tunc non eſt licitum, quando acquiſitio per ſe eſt turpis & illicita ex parte acquirentis; qualis eſt acquiſitio per furtum, rapinam, vſuram, donatio-

nem

nem vi extorquam. Ratio eſt, quia in priori caſu acquiritur verum dominium rei: in poſteriori non item: Ergo res, quæ priori modo acquiritur, eſt propria: quæ poſteriori, aliena. At non licet facere eleemoſynam ex re aliena, licet autem ex propria.

18. Excipitur vnus caſus. Nam ſi acquiſitio ſit turpis & illicita, non ſolum ex parte accipientis, ſed etiam ex parte dantis, vt fit in contractu ſimoniaco, tunc licet acquirenti facere eleemoſynam ex pecuniis ſimoniacè acquiſitis, tametſi non habeat illarum dominium. Ratio eſt, quia non poteſt huiuſmodi pecunias pro ſe retinere, cum ſint alienæ: nec tenetur eas reſtituere illi, à quo accepit, quia is in pœnam peccati ſimoniæ meretur eas amittere. Supereſt igitur, vt per modum eleemoſynæ dentur pauperibus. Vide Diuum Thomam art.7. Valentiam q.9.p.5. & alios.

19. Dubium 8. Quinam poſſint facere eleemoſynam? Reſpondeo. Illi omnes & ſoli poſſunt facere, qui habent plenam adminiſtrationem ſuarum rerum, ſeu bonorum temporalium. Deinde illi, qui ab ipſis conſenſum habent, vt filius ex conſenſu patris, vxor ex conſenſu viri, ſeruus ex conſenſu domini, ſiue expreſſo, ſiue rationabiliter præſumpto. Quod ſi filius, aut vxor, aut ſeruus habeant propria bona, quæ ab aliis non dependent, poſſunt ex iis facere moderatam eleemoſynam ſine conſenſu aliorum. Filius quidem ex bonis Caſtrenſibus, aut quaſi Caſtrenſibus: vxor ex paraphernalibus: ſeruus ex bonis proprio labore ſibi acquiſitis. (Diuus Thomas art.8.) Hoc intellige, niſi in aliquo regno vel prouincia obſtet ſpecialis prohibitio, quo pacto in Hiſpania prohibitum eſt, ne vxor ex bonis propriis poſſit facere eleemoſynam ſine conſenſu viri, vt notat Valentia, q.9. p.6. Bannes, q.32.art.8.& alij.

20. Dubium 9. Quibus facienda ſit eleemoſyna? Reſpondeo, iis omnibus, qui indigent, ſiue ſint iuſti, ſiue

impij

impij, ſiue amici, ſiue inimici, iuxta illud Rom. 12. 20. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi.* Et in hoc imitamur patrem noſtrum, *qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* (Matth. 5. 45.) Et ratio eſt, quia tenemur omnes proximos in hac vita diligere ex charitate, ſicut nos ipſos: Ergo tenemur illis benefacere, quando indigent. Huc ſpectat illud 1. Ioan. 3. 18. *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.*

21. Dices, Scriptura docet non eſſe dandam eleemoſynam peccatoribus, ſed ſolis iuſtis. Eccl. 12. 1. *Benefac iuſto, & inuenies retributionem magnam.* Et verſu 4. *Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem.* Et infrà: *Da bono, & ne receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio.* Reſpondeo. Ita quidem ſentit VVicleffus apud Thomam VValdenſem tom. 3. lib. 2. doctrinalis fidei antiquæ, cap. 91. Sed non rectè. Tametſi enim non ſit danda eleemoſyna pauperibus, quatenus peccatores ſunt, id eſt, vt per eam in peccato foueantur, danda tamen illis eſt, quatenus homines ſunt, id eſt, vt per eam natura humana ſuſtentetur. Ita D. Thom. art. 9. ad 1.

22. Dubium 10. Quo ordine facienda ſit eleemoſyna? Reſpondeo. Ex iis, qui verſantur in extrema neceſſitate, ſi non potes omnibus ſimul ſuccurrere, præferendi ſunt illi, qui tibi coniunctiores ſunt, iuxta ea, quæ diximus de ordine charitatis. Ex iis autem, qui non verſantur in extrema neceſſitate, ſed tamen indigent, vt ſunt quotidiani pauperes, potes eos præferre, quos prudenter præferendos iudicaueris: ſiue id facias, quia coniunctiores tibi ſunt, ſiue quia modeſtiores, ſiue quia pientiores, ſiue ob aliam cauſam rationabilem. In qua re cauendum eſt ſcandalum. Eſſet autem ſcandalum, ſi ſemper præferres hæreticos Catholicis, aut proteruos modeſtis, & ſic deinceps.

23. Hic quæri poteſt, an rectè faciant illi, qui ex ſuis ciuita

ciuitatibus excludunt pauperes peregrinos ? Reſpondeo. Recte, ſi id faciunt ob his cauſas. 1. Quia pauperes domeſtici peregrinis præferendi ſunt, ſi vtriſque ſatisfieri non poſſit. 2. Quia peregrini ſæpè inferunt morbos. corruptelas, hæreſes, contentiones, proditiones. 3. Quia multi ex illis ſano & integro ſunt corpore, qui ſi ad admittantur, computreſcunt in otio, & aliis peccatis inde conſequentibus : ſi excludantur, cogitant de victu per labores acquirendo, quod honeſtius eſt.

De correctione fraterna.

14 Correctio fraterna, vt ſuprà dixi, eſt externus actus, quo conamur alium ſalutaribus verbis à peccato reuocare, & ad meliorem frugem perducere. Et quidem ſi conamur illum reuocare à peccato, quatenus peccatum eſt offenſa Dei, eſt actus charitatis : ſi autem, quatenus peccatum & pœna illi debita, eſt quædam miſeria proximi, eſt actus miſericordiæ, Et hoc modo ſolet reuocari ad eleemoſynam ſpiritualem. De hoc actu proponi poſſunt hæc dubia.

25. Dubium 1. An ſit aliquod præceptum de correctione fraterna ? Reſpondeo. Eſt duplex. Alterum naturale, quo membra vnius corporis tenentur ſe mutuò iuuare, 1. Corinth. 12.26. *Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.* Alterum diuinũ poſitiuum. Matth. 18. 15. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum,* Vbi illa particula *in te*, dupliciter exponi ſolet, Primò, *in te*, id eſt, contra te. Secundò, *in te*, id eſt, te ſciente. Prior expoſitio eſt conformior textui, vt patet ex quæſtione Petri, quę ſequitur? *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei?* Et ex Luca cap. 17. 3. *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: Et ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Nihilominus ſicut ex vi huius præcepti tenemur corri-

pere

pere proximum, quando contra nos peccat, ſic etiam, quando aliter peccat. Vide Maldonatum in hunc locum,& Valentiam quæſt.10.p.2.

26. Dubium 2.Quando obliget hoc præceptum ? Reſpondeo.Tunc obligat,quando concurrunt hæ circumſtantiæ. 1.Si certò aut probabiliter ſcias proximum peccaſſe. 2. Si non reſipuerit. 3. Si ſit ſpes reſipiſcendi.4. Si indigeat correctione. 5. Si non ſit alius,à quo commodius corripiatur. 6. Si ſit occaſio corripiendi. Denique ſi peccatum ipſius ſit mortale, aut periculoſum veniale. Si deſit aliqua ex his circumſtantiis, non obligat. Vide Valentiam loco citato.

27. Dubium 3. An obliget omnes ? Duplex hîc difficultas eſt. Vna, an etiam ſubditi teneantur corripere ſuos Prælatos, præſertim cum non habeant iuriſdictionem & authoritatem, quæ videtur requiri ad legitimam correctionem. Altera, an peccatores teneantur corripere alios peccantes. Cum enim ipſimet reprehenſibiles ſint, deberent ſeipſos potius corripere,quàm alios. Alioqui dicetur ipſis, *Medice,cura teipſum*, (Lucæ. 23. Item *Hypocrita*, *eiice primum trabem de oculo tuo*, *& tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui.* (Matth. 7. 5.) Reſpondeo 1. Hoc præceptum, de correptione fraterna, obligat omnes, etiam ſubditos & peccatores, quando concurrunt circumſtantiæ iam aſſignatæ. Ita Diuus Thomas quæſt. 33. art. 4. & 5. Et probatur primò, quia omnes ſunt membra vnius corporis. Secundò, omnes tenentur proximum diligere ex charitate : Ergo etiam externa charitatis officia præſtare, quando neceſſe eſt. Tertiò, quia correctio, de qua agimus, non eſt iuridica, ſed fraterna, quæ non requirit authoritatem aut iuriſdictionem, ſed amorem & miſericordiam : Ergo ex hac parte non eximuntur ſubditi. Quartò, ſicut peccatum mortale non liberat hominem ab obligatione aliorum præceptorum, ita neque

neque ab obligatione huius præcepti de correctione fraterna: Ergo ex hac parte nec peccatores excuſari poſſunt.

28. Reſpondeo 2. Quamuis tam Prælati, quàm ſubditi obligentur ad correctionem fraternam, quando neceſſe eſt, tamen Prælati magis obligantur, quàm ſubditi. Hi enim vno titulo tantum obligati ſunt, nempe charitatis. Illi duplici titulo: altero charitatis, altero officij, quatenus ſpecialiter illis incumbit cura ſubditorum in rebus ad ſalutem animæ ſpectantibus. Vide D. Thom. artic. 3. ad 1. & D. Auguſtinum lib. 1. de Ciuitate Dei, cap. 9.

29. Reſpondeo 2. Peccator, tametſi teneatur proximum corripere, quando neceſſe eſt, poteſt tamen variis modis peccare in vſu correctionis. Primò, ſi non ſeruet ordinem, de quo in ſequenti dubio. Secundò, ſi corrigat alterum ex interna ſuperbia. Quod tunc fit, quando non conſiderat proprium peccatum, etiamſi graue ſit, & tamen vult reprehendere alienum, etiamſi leue ſit. Hoc enim ſignum eſt proprij amoris ac ſuperbiæ, quia pluris æſtimat ſeipſum, quàm alium. Huc ſpectat illud Matthæi 7. 3. *Quid vides feſtucam in oculis fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Hoc morbo laborabant Phariſæi. Tertiò, ſi corrigat alterum cum externo ſcandalo: quod tunc fit, quando ipſius peccatum eſt publicum & ſcandaloſum, neque adhuc per pœnitentiam ſublatum. Quartò, ſi alioquin non ſit rectè diſpoſitus ad corripiendum, vt ſi procedat ex odio vel alio prauo affectu: Si in correctione ſit acerbus, ſi non ſpectet ſalutem eius, quem corripit, ſed alium finem indebitum. Vide D. Thom. q. 33. art. 5. & D. Auguſtinum lib. 2. de ſermone Domini in monte, cap. 19.

30. Dubium 4. Quo ordine fieri debeat correctio fraterna? Reſpondeo. Eo ordine, quem Chriſtus præſcripſit. Nempe, vt primò corripias proximum in ſecreto:

Corripe eum, inquit, *inter te & ipſum ſolum.* Secundò, Si hoc non prodeſt, vt coram teſtibus id facias: *Si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Tertiò, ſi neque hoc prodeſt, vt illum deferas ad Prælatum Eccleſiæ: *Quod ſi nō audierit e s dic Eccleſiæ.* Denique, ſi hoc etiam fruſtra eſt, vt habeas illum pro contumaci & excommunicato: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Hinc ſequitur, non licere deferre peccatum proximi ad ſuperiorem, niſi prius ſecretò; deinde coram teſtibus monitus, non acquieuerit.

31. Dubium 5. An hic ordo ſemper ſit ſeruandus? Reſpondeo: In his caſibus non neceſſariò ſeruandus eſt. Primò, quando peccatum proximi eſt publicum. Tunc enim non opus eſt præmittere ſecretam correptionem, ſed poteſt publicè corripi. Ratio prioris partis eſt, quia ſecreta correptio inſtituta eſt, vt conſulatur famæ proximi, & peccatum illius non publicetur. Si ergo iam publicum eſt, non opus eſt ſecreta correptione. Ratio poſterioris, quia quando peccatum eſt publicum, tunc non ſolum peccati adhibendum eſt remedium, vt emendetur, ſed etiam aliis, ne & ipſi liberius peccent, ſi videant publica peccata manere impunita. Hoc ſenſu loquitur Apoſtolus 1. Timoth. 5. 20. *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Ita D. Thom. art. 7.

32. Secundò, quando peccatum proximi, tametſi occultum ſit, vergit in detrimentum aliorum, & non videtur efficaciter ac tempeſtiuè occurri poſſe per priuatam monitionē; vt ſi aliquis clam moliatur proditionem vel incendium ciuitatis, aut ſi occultè inficiat alios hæreſi. Tunc enim immediatè ad ſuperiorem recurrendum eſt, vt efficaciter ac tempeſtiuè impediat eiuſmodi malum. Ita Diuus Thomas articulo citato. Ratio eſt, quia in tali caſu pluris æſtimanda eſt ſalus alio-

rum,

rum, qui innocentes ſunt, quàm fama vnius, qui nocens.

33. Tertiò quando quis prudenter iudicat, qualecunque tandem ſit peccatum proximi, ſe nihil effecturum, ſeruando ordinem correptionis, ſed melius fore, ſi relicta ſecreta monitione, vel inductione teſtium, immediatè procedatur ad ſuperiorem, vt is opportunum remedium adhibeat. Ita D. Thom. art. 8. ad 1. Ratio eſt, quia ordo ille inſtitutus eſt ad emendationem proximi; ſi ergo prudenter iudicamus eiuſmodi ordinem non profuturum, poſſumus illum intermittere, & id facere, quod ad eundem finem videbitur vtilius.

Quartò, quando proximus, propter maiorem profectum ſpiritualem paratus eſt, & paratum ſe eſſe profitetur, vt ipſius imperfectiones & peccata, tametſi occulta, manifeſtentur ſuperiori, & ab eo corrigatur, nulla præmiſſa ſecreta monitione. Et hoc laudabiliter fit apud quoſdam religioſos, qui ſuo iuri de conſeruanda fama, in hoc puncto renunciant. Vide Valentiam, quæſt. 10. p. 5.

CAPVT XXII.

De habitu Charitatis, eiuſque augmento & corruptione.

QVæritur 1. An præter actum Charitatis detur aliquis habitus à Deo infuſus, à quo actus ille eliciatur. 2. An ille habitus realiter augeri poſſit. 3. An augeatur per ſolos actus intenſiores, an etiam per æquè intenſos, aut remiſſiores. 4. An poſſit augeri in infinitum. 5. An Charitas viæ poſſit eſſe tam perfecta, quàm Charitas patriæ. 6. An poſſit minui aut corrumpi per peccatum.

I. QVÆSTIO.

An detur habitus Charitatis à Deo infuſus?

1. MAgiſter in 1. diſtinctio. 17. putat non dari habitum Charitatis à Deo infuſum, nec charitatis actum procedere ab habitu, ſed à Spiritu Sancto, ſupplente vicem habitus. Itaque hoc eſſe diſcrimen inter Fidem, Spem, & Charitatem, quod Spiritus Sanctus efficiat in nobis actum Fidei & Spei, mediante habitu: actum vero Charitatis, immediatè per ſeipſum.

2. At communis Theologorum ſententia eſt, præter actualem dilectionem, qua diligimus Deum, dari etiam habitum charitatis à Deo infuſum, qui ſit principium actualis dilectionis. Et probatur primò ex illo Rom. 5. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris; per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Apoſtolus loquitur de Charitate Dei, non qua Deus nos diligit, ſed qua nos Deum diligimus, vt exponit Auguſtinus libro de ſpiritu & litera, cap. 32. & Conc. Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 7. Si ergo charitas diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, neceſſariò diſtinguitur à Spiritu Sancto, tanquam effectus à ſua cauſa.

3. Dices, Apoſtolus loquitur de charitate actuali, quam Spiritus Sanctus in nobis efficit, non de habituali. Reſpondeo. Loquitur de charitate, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per modum doni permanentis, non tranſeuntis. Sicut etiam 1. Corinth. 13. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas.* Et 1. Ioan. 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen ipſius in eo manet.* Vbi per ſemen, quod manet in homine iuſto, intelligitur gratia & charitas habitualis.

4. Secundò probatur ex Conc. Tridentino, ſeſſ. 6. c. 6. & 7. vbi duo aſſerit. Vnum eſt, Hominem diſponi ad iuſtificationem per actum fidei, timoris, ſpei, dilectionis, deteſtationis peccati, & propoſiti ſeruandi mandata

Dei.

Dei. Alterum, Homini ſic diſpoſito infundi in ipſa iuſtificatione, Fidem, Spem, & Charitatem. Hoc poſterius non poteſt intelligi de actu Fidei, Spei, & Charitatis, ſed de habitu: quia actus eſt diſpoſitio præcedens. Ergo id, quod in ipſa iuſtificatione infunditur, non eſt actus, ſed habitus.

5. Tertiò ex Patribus, qui charitatem numerant inter virtutes. Conſtat autem per virtutem non intelligi actionem honeſtam, ſed habitum, qui honeſtæ actionis principium eſt, vt docet Auguſtinus libro 3. contra Iulianum, cap. 3. vbi ait; *virtus eſt animi habitus.* Denique accedit ratio, quia ſi actus Fidei & Spei procedit ab habitu, cur non ſimiliter actus Charitatis? Aut ſi actus Charitatis non indiget habitu, cur actus Fidei & Spei indigebit? Eſt enim, quoad hoc, par ratio.

6. Obiicitur illud 1. Ioan. 4. 16. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vbi Apoſtolus ſic argumentatur: Cùm Deus ſit charitas, neceſſe eſt eos, qui in charitate manent, in Deo manere. Quæ conſequentia nulla eſſet, ſi per charitatem intelligeretur aliquis habitus, & non potius ipſe Deus, qui mouet volantatem ad actualem dilectionem. Reſpondeo. Apoſtolus loquitur de duplici charitate. Vna, qua Deus nos diligit: *Deus charitas eſt.* Altera, qua nos Deum diligimus: *Qui manet in charitate.* Igitur ſenſus eſt: Qui manet in charitate, qua diligit Deum, manet etiam in charitate, qua diligitur à Deo. Et quia charitas, qua diligitur à Deo, eſt ipſe Deus, ideo dicitur manere in Deo.

II. QVÆSTIO.

An habitus Charitatis realiter augeri poſſit, & quomodo?

1. DVplex argumentum ſanctitatis ſpectari poteſt in homine iuſto. Vnum morale, quo homo iuſtus per bona opera moraliter fit ſanctior, iuſtior, & Deo gratior: & ſic ad maiorem gloriam acceptatur. Sicut

è contrario, peccator per mala opera moraliter fit deterior, ac Deo deteſtabilior: & ſic ad maiorem pœnam deſtinatur. Alterum phyſicum ſeu reale, quo habitus charitatis & gratiæ iuſtificantis, qui ſunt in homine iuſto, acquirunt maiorem intenſionem in ſua reali entitate: ſiue illa intenſio conſiſtat in firmiori radicatione in ſubiecto, vt volunt Thomiſtæ: ſiue in additione nouorum graduum qualitatis, quod eſt probabilius.

2. Prius augmentum poteſt ſeparari à poſteriori. Nam ſi non daretur habitus charitatis aut gratiæ, tunc per bona opera non fieret augmentum phyſicum, ſed morale: quia homo iuſtus non acquireret intenſiorem habitum, ſed fieret magis Deo dilectus ac gratus. Nunc autem, quia ſupponimus dari eiuſmodi habitum, connexum eſt vtrumque augmentum. Nam per bona opera non ſolum phyſicè augetur habitus charitatis, ſed etiam homo moraliter fit ſanctior & Deo gratior. Nos hîc diſputamus de augmento phyſico: & quærimus, an hoc augmentum producatur à ſolo Deo, an etiam ab homine iuſto.

3. Concluſio. Augmentum charitatis phyſicè & effectiuè pendet à Deo, meritoriè ab homine iuſto. Nam homo iuſtus per bona opera meretur hoc augmentum: Et Deus phyſicè & effectiuè illud producit, ac confert homini iuſto. Itaque reſpectu hominis, eſt præmium ſeu merces boni operis: reſpectu Dei, eſt effectus ſeu donum.

4. Quæres, An non poſſit effectiuè produci ab homine per bona opera? Ratio dubitandi eſt, quia ſicut qualitates naturales phyſicè augentur & intenduntur per actiones naturales, vt calor per calefactionem, frigus per frigefactionem, temperantia per actum temperantiæ, & ſic deinceps: Ita qualitates ſupernaturales phyſicè augeri & intendi poſſunt per actiones ſupernaturales, vt habitus fidei per actum fidei, habitus

ſpei

ſpei,& charitatis per actum ſpei & charitatis. Nam quæ eſt proportio inter actum & qualitatem naturalem, eadem eſt inter actum & qualitatem ſupernaturalem. Reſpondeo. Facilè id concederem, niſi magni Theologi negarent. Cur negent, variæ à variis aſſignantur cauſæ. Vnam dabo à poſteriori, quæ eſt huiuſmodi. Augmentum charitatis eſt merces ſeu præmium boni operis ex communi Theologorum ſententia: ergo non eſt connaturalis effectus boni operis. Eſſet autem connaturalis effectus, ſi ab homine iuſto, vi boni operis, produceretur.

III. QVÆSTIO.

An Charitas augeatur per ſolos actus intenſiores?

1. HAbitus charitatis conferri poteſt cum triplici genere actuum. 1. cum actibus, qui ſunt intenſiores ipſo habitu. 2. cum actibus æquè intenſis. 3. cum actibus remiſſioribus. Quæſtio eſt, An per omnes hos actus meritoriè augeri poſſit. Variæ ſunt Scholaſticorum ſententiæ & longæ diſceptationes. Ego paucis expediam.

2. Prima Concluſio. Homo iuſtus per quemuis actum charitatis, ſiue ſit intenſus, ſiue remiſſus, meretur reale augmentum gratiæ & charitatis. Probatur ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 32. vbi definit, hominem iuſtum *per bona opera, quæ fiunt per Dei gratiam & Chriſti meritum*, mereri augmentum gratiæ: At quilibet actus charitatis, ſiue ſit intenſus, ſiue remiſſus, eſt bonum opus, quod fit per Dei gratiam & Chriſti meritum: Ergo homo iuſtus per quemlibet actum charitatis, ſiue ſit intenſus, ſiue remiſſus, meretur augmentum gratiæ: & conſequenter augmentum charitatis.

3. Dices: Hæc vltima conſequentia non valet, quia augmentum gratiæ diſtinguitur ab augmento charitatis. Poteſt ergo augeri gratia, etiamſi non augeatur charitas. Reſpondeo. Verum eſt, illa duo augmenta

realiter diſtingui: (ſi verum eſt quod docet D. Thomas, habitum gratiæ realiter diſtingui ab habitu charitatis) ſed tamen ita connexa ſunt, vt in eodem homine non poſſit augeri gratia, quin ſimul augeatur charitas. Alioqui ſequeretur, talem hominem, in quo maior eſſet gratia quàm charitas, magis Deo gratum eſſe, ratione maioris gratiæ, & minus Dei amicum eſſe, ratione minoris charitatis, quod eſt abſurdum. Et confirmatur: Quia gratia & charitas æqualem habent intenſionem in beato: Ergo etiam in viatore. Antecedens patet, quia gratia & lumen gloriæ habent æqualem intenſionem: ergo etiam viſio & amor beatificus. Nam viſio debet eſſe proportionata lumini: & amor viſioni. Quo enim quiſque perfectius Deum videt in cœlo, eo perfectius illum amat.

4. Dices 2. Quando Concil. Trident. dicit, hominem iuſtum per bona opera mereri augmentum gratiæ, poteſt intelligi de augmento morali. Nos autem diſputamus de augmento phyſico. Reſpondeo. Debent intelligi de augmento, quod eſt præmium meriti. At morale augmentum non eſt præmium meriti, ſed moralis quidam effectus, qui neceſſariò ſequitur ex bono opere. Augmentum autem phyſicum non neceſſariò ſequitur ex bono opere, ſed per modum præmij confertur à Deo propter bonum opus. Hoc patet in beato, qui non accipit augmentum phyſicum propter bonum opus, quia non eſt in ſtatu merendi. Accipit tamen augmentum morale.

5. Secunda Concluſio. Augmentum gratiæ & charitatis, quod meretur homo iuſtus per bona opera, ſtatim confertur à Deo, & non differtur in aliud tempus. Nulla enim eſt cauſa dilationis, nec ex parte Dei, qui liberaliſſimus eſt, nec ex parte hominis iuſti, qui nullum habet impedimentum.

IV. QVÆ

IV. QVÆSTIO.

An Charitas poſſit augeri in infinitum?

1. Aliqui putant charitatem ex ſua natura habere certum terminum, vltra quem augeri non poſſit, vt Scotus & Caietanus. Ratio eſt, quia charitas habet determinatam ſpeciem & naturam: ergo etiam determinatum augmentum & intenſionem. Alij contrà docent, charitatem non habere certum terminum ex ſua natura, ſed ex parte ſubiecti, vt Bonauentura & Richardus. Ratio eſt, quia ſubiectum charitatis eſt voluntas: at voluntas eſt potentia finita, tum in capacitate, vt non poſſit recipere habitum vel actum infinitum: tum etiam in actiuitate, vt non poſſit producere augmentum infinitum. Ergo debet eſſe certus terminus, vltra quem charitas non poſſit augeri in voluntate humana.

2. Prima Concluſio. Charitas ex ſua natura non habet certum terminum, vltra quem augeri non poſſit, ſed poteſt augeri magis, ac magis in infinitum. Ita D. Thomas quæſtione 24. articulo 7. Ratio eſt, quia habitus charitatis ex ſua natura poteſt eſſe tam intenſus, quàm actus charitatis & viſio beatifica: At actus charitatis & viſio beatifica non habent ex natura ſua certum terminum intenſionis: Ergo nec habitus charitatis. Minor probatur, quia iſtæ duæ actiones immediatè verſantur circa obiectum infinitum, nempe circa Deum, qui eſt infinitè amabilis & viſibilis: ergo ex parte obiecti non habent certum terminum. Vnde, quantumcunque intensè quis videt aut amat Deum, adhuc poteſt intenſius illum videre vel amare, quantum eſt ex parte obiecti. Eſt enim infinitè viſibilis & amabilis, vt dixi.

3. Secunda Concluſio. Charitas non ſolùm ex ſua natura, ſeu ex parte obiecti, ſed etiam ex parte ſubiecti

poteſt augeri in infinitum. Ratio eſt quia ſubiectum charitatis eſt voluntas. At voluntas dupliciter ſpectari poteſt. Primò, quoad capacitatem & actiuitatem naturalem. Sic habet determinatum terminum. Secundò, quoad capacitatem & actiuitatem obedientialem. Sic non habet certum terminum. Poteſt enim magis ac magis eleuari à Deo in infinitum; tam ad agendum, quàm recipiendum. Et confirmatur à poſteriori, quia opera meritoria, quæ in hac vita facimus, poſſunt magis ac magis multiplicari ſine certo termino: ergo meritum augeri poteſt ſine certo termino: ergo & præmium quod reſpondet merito. At præmium conſiſtit in amore & viſione beatifica: Ergo viſio & amor beatificus non habent certum terminum ſui augmenti: ergo nec habitus charitatis.

4. Ad argumenta contraria ſic reſpondeo. Ad 1. Ex eo, quod charitas habet determinatam naturam & eſſentiam, non ſequitur, quod etiam habeat determinatum terminum ſui augmenti, ſeu intenſionis. Nam etiam quãtitas habet finitam ac limitatam naturam, ſeu eſſentiam, & tamen poteſt augeri, ſine certo termino in infinitum. Ratio eſt, quia eſſentia quantitatis aut qualitatis non variatur per multitudinem partium extenſionis aut intenſionis, quæ inter ſe continuantur, & eandem naturam participant; ſed per diuerſitatem graduum eſſentialem, ex quibus conſtat quiditas & ſpecies illius, in qualibet parte intenſionis aut extenſionis.

5. Ad 2. Voluntas eſt potentia finita, & certum terminum habet ſi ſpectetur ſecundum capacitatem & actiuitatem naturalem, vt dictum eſt. Si autem ſpectetur, quatenus ab agente infinito eleuari poteſt, ſic non habet certum terminum capacitatis aut actiuitatis.

V. QVÆSTIO.

An Charitas viæ poſſit eſſe tam perfecta, quàm Charitas patriæ.

1. POteſt eſſe quæſtio vel de habitu, vel de actu charitatis. Item vel de perfectione intenſionis, vel de obiectiua, tam eſſentiali quam indiuiduali.

2. Prima Concluſio. Habitus charitatis poteſt eſſe tam intenſus in aliquo viatore, quàm in aliquo beato: Imò etiam intenſior. Ita D. Thomas opuſc. 61. cap. 17. Ratio eſt, quia multi ſunt beati in cœlo, qui non habent intenſiorem charitatem, quàm quæ illis data fuit in baptiſmo. Contra verò, multi ſunt viatores, qui charitatem in baptiſmo acceptam fecerunt intenſiorem, vel ſuſcipiendo alia ſacramenta, vel exercendo actus meritorios.

3. Obiici poteſt illud Matth. 11. 11. *Qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo*, id eſt, Ioanne Baptiſta. Hinc enim videtur ſequi, in minimo beato maiorem eſſe charitatem, quàm in maximo viatore. Reſpondeo. Chriſtus eo loco confert Euangelium cum lege, & perſonas Euangelij cum perſonis legis. Sicut enim ſtatus Euangelij eſt excellentior ſtatu legis; ita qui in ſtatu Euangelij minimus eſt, ſuperat eum qui in ſtatu legis ſupremus eſt: non quidem quod ſemper ſanctior ſit, ſed quod ex vi ſui ſtatus ſanctior eſſe poſſit ac debeat. Vide Maldonatum in illum locum.

4. Secunda Concluſio. Actus charitatis poteſt eſſe tam intenſus in aliquo viatore, quàm in aliquo beato: Imò etiam intenſior. Sequitur ex dictis, quia ſi habitus poteſt eſſe intenſior, ergo & actus. Nam actus in beatis ſemper eſt commenſuratus habitui: & in viatoribus poteſt eſſe intenſior quam ſit habitus, propter gratiam excitantem, quæ ſæpè intenſior eſt, quàm habitus.

5. Dices: Gaudium viæ non poteſt eſſe tam intenſum,

quàm

quàm gaudium patriæ: Ergo nec actus charitatis, ex quo gaudium illud oritur. Antecedens probatur, quia gaudium viæ fundatur in ſpe, quæ propter abſentiam obiecti aliquantulum contriſtat, & conſequenter gaudium minuit. Reſpondeo. Duplex eſt gaudium. Alterum beneuolentiæ, quod pertinet ad virtutem charitatis: alterum concupiſcentiæ, quod pertinet ad virtutem ſpei. Prius gaudium, de quo hîc agimus, non fundatur in ſpe, neque eſt de bono abſente, ſed de bono, quod reipſa in Deo eſt, & de quo illi gaudemus. Hoc autem poteſt eſſe tam intenſum in aliquo viatore, quàm in aliquo beato.

6. Tertia Concluſio. Actus charitatis non ſolùm poteſt eſſe tam intenſus in via, quàm in patria; ſed etiam tam perfectus in eſſentiali perfectione obiectiua. Eſt contra Caietanum & Capreolum, qui docent actum charitatis in patria differre ſpecie ab actu charitatis in via, & eſſentialiter perfectiorem eſſe. Ratio eſt, quia alter verſatur circa Deum clarè viſum, alter circa Deum obſcurè cognitum. Sicut ergo clara viſio & obſcura cognitio differunt ſpecie, ita etiam amor viæ & amor patriæ, qui in illis fundantur. Sed concluſio noſtra eſt D. Thomæ in 1. 2. q. 67. art. 7. ad 2. vbi aſſerit dilectionem ſumere ſuam ſpeciem & eſſentiam, non ex cognitione, ſed ex re cognita: ac proinde in via & in patria eſſe eandem ſpecie charitatem, quia licet cognitio ſit diuerſa, tamen res cognita eſt eandem. Et confirmatur, quia diuerſitas eſſentialis in actibus voluntatis, præſertim quando conueniunt in genere proximo, debet ſumi ex diuerſitate obiecti formalis. At in amore viæ & patriæ eſt idem obiectum formale, nempe infinita bonitas, qua Deus in ſe infinitè bonus eſt: Ergo in illis actibus non eſt diuerſitas eſſentialis.

7. Dices 1. Actus charitatis, in quo diligo Deum naturali cognitione cognitum, differt eſſentialiter ab eo,

quo

quo diligo Deum ſupernaturali cognitione cognitum; idque propterea, quia licet res cognita ſit eadem, tamen cognitio eſt diuerſa. Ergo idem dicendum eſt de actu charitatis in via & patria. Reſpondeo. Antecedens verum eſt, ſed ratio quæ additur, falſa. Nam licet amor naturalis & ſupernaturalis differant eſſentialiter; hoc tamen non fit ex parte cognitionis, ſed ex parte obiecti cogniti. Nam obiectum vnius eſt Deus, quatenus eſt auctor naturæ: Obiectum verò alterius eſt Deus, quatenus eſt author gratiæ.

8. Dices 2. Amor viæ & patriæ non videntur etiam idem habere obiectum. Nam alter verſatur circa Deum adæquatè, alter inadæquatè. Ratio eſt, quia viator non poteſt vno actu cognoſcere Deum adæquatè, ſecundùm omnia attributa, ſed vno actu cognoſcit vnum attributum, & altero aliud: Ergo etiam non poteſt vno actu diligere Deum adæquatè, quia actus dilectionis, non poteſt ſe latius extendere, quàm actus cognitionis. At beati in cœlo, ſicut vno actu viſionis adæquatè vident totum Deum, ita vno actu amoris adæquatè illum amant. Ergo hic amor ſpecie diſtinguitur ab amore viatoris. Reſpondeo. Vterque actus charitatis, tam viæ quàm patriæ, debet verſari circa bonitatem Dei infinitam adæquatè, quatenus omnes perfectiones in ſe complectitur. Nam hoc modo eſt obiectum charitatis, vt ſupra dixi. Hoc intereſt, quod viator, tametſi vno actu poſſit cognoſcere omnes perfectiones Dei, non tamen poteſt diſtinctè, ſed ſolùm confusè: ac proinde, tametſi poſſit amare Deum vno actu, ſecundùm omnes perfectiones diuinas, tamen id fit confusè, non diſtinctè. At beati poſſunt diſtinctè id facere. Porro diſtincta & confuſa cognitio, non magis efficiunt diſtinctionem eſſentialem in actu charitatis, quàm clara & obſcura. Et ratio generalis eſt, quia cognitio ſolùm ſe habet ad actum voluntatis, tanquam quædam conditio,

conditio, ſine qua obiectum non poteſt amari. Eſt enim applicatio obiecti amabilis, quæ nihil eſſentiale confert actui voluntatis.

9. Dices 3. Amor viæ eſt liber, & amor patriæ eſt neceſſarius: ergo ſpecie diffe runt. Confirmatur, quia motus primo primi, qui anteuertunt deliberationem animi, differunt ſpecie à motibus deliberatis, cùm hi ſint peccata mortalia, illi non ſint: Idque propterea, quia alij ſunt liberi, alij neceſſarij. Ergo idem dicendum eſt de amore viæ & patriæ. Reſpondeo. Sola libertas & neceſſitas non efficiunt diſtinctionem eſſentialem in genere entis. Nam idem motus, quatenus præuenit deliberationem, & quatenus accedente deliberatione continuatur, manet eiuſdem ſpeciei naturæ in genere entis, & ſolùm differt à ſeipſo in genere moris, quatenus ex neceſſario fit liber. Et conſequenter, ex indifferente fit peccatum. Eodem modo amor viæ & patriæ ſunt eiuſdem ſpeciei in genere entis, licet alter ab altero differat ratione libertatis, quod ſolùm ſpectat ad differentiam moris.

10. Quarta Concluſio. Tametſi actus charitatis in via, ſit eiuſdem ſpeciei, ac proinde eiuſdem perfectionis eſſentialis, cum actu charitatis in patria, vt probatum eſt ex parte obiecti formalis; non tamen eſt tam perfectus perfectione indiuiduali intra eandem ſpeciem. Hoc probant quædam argumenta iam facta. Ratio eſt, quia licet illi duo actus habeant idem obiectum formale, non tamen æquè perfectè circa illud verſantur. 1. Quia alter verſatur circa Deum clarè viſum, alter circa Deum obſcurè cognitum. 2. alter diſtinctè, alter confusè. 3. alter conſtanter ſine intermiſſione, alter mutabiliter & per interualla. 4. Alter excludit omnia peccata, etiam venialia; alter poteſt conſiſtere cum venialibus.

11. Hinc ſequitur primò, ſimpliciter dicendum eſſe, charitatem patriæ perfectiorem eſſe charitate viæ, quia

tametſi

tametſi poſſint eſſe pares in intenſione graduum, & ſimiliter in eſſentiali perfectione obiectiua, tamen in perfectione indiuiduali, charitas patriæ ſemper excellit. Hoc autem oritur ex viſione beatifica. Nam illa facit, vt amor patriæ verſetur circa Deum clarè viſum, diſtinctè, neceſſariò, conſtanter, & ſine vllis peccatis venialibus. Secundò ſequitur, quo ſenſu dicant Scripturæ & Patres, ſtatum viæ ſimilem eſſe pueritiæ; ſtatum verò patriæ ſimilem eſſe ætati virili. Hoc enim dicunt propter conſtantem dilectionem, quæ eſt in patria, & non in via.

12. Quæres, an ſicut in diuerſis hominibus poteſt charitas viæ eſſe tam intenſa, quàm charitas patriæ, vt probatum eſt; ſic etiam in vno eodémque homine. Reſpondeo per ſequentem concluſionem.

13. Quinta Concluſio. In vno & eodem homine, charitas patriæ eſt tam intenſa, quàm fuit charitas viæ, quando erat intenſiſſima. Hæc concluſio eſt probabilis, & pendet ex duobus fundamentis probabilibus. Vnum eſt, merita per peccatum mortale mortificata, iterum reuiuiſcere per pœnitentiam. Alterum augmentum charitatis, quod meremur per actus remiſſos, conferri in hac vita. His poſitis, ſequitur, charitatem patriæ in eodem homine tam eſſe intenſam, quàm fuit in hac vita, cùm eſſet intenſiſſima. Et ita ſentit Andreas Vega lib. 15. in Tridentini Concilij cap. 15. vbi etiam addit, contrarium eſſe erroneum. Sed in hoc fallitur. Nam ſi quis dicat, merita mortificata per peccatum mortale non reuiuiſcere adæquatè, ſed ſolùm ſecundum proportionem diſpoſitionis, quâ quis reſurgit à peccato, (quod ſine aperto errore dici poteſt) fieri poterit, vt charitas non ſit tam intenſa, in patria, quàm fuit in via ante lapſum; vt patet in iis, qui habuerunt magnã charitatẽ, & magna merita ante lapsũ, ac deinde poſt lapſum tepidè ſurrexerunt, & ita mortui ſunt. Nam in his, ſi

priora

priora merita non reuiuiſcunt adæquatè,ſed ſecundùm proportionem tepidæ contritionis, non poteſt eſſe tanta charitas poſt lapſum, quanta fuit ante lapſum. Si ergo cum iſta tepida charitate moriantur, non habebunt in patria tàntam charitatem quantam habuerunt in via ante lapſum.

14. Similiter ſi quis dicat, quod etiam ſine errore dici poteſt, augmentum charitatis, quod debetur actibus remiſſis,dari poſt hanc vitam; ſequitur charitatem patriæ maiorem eſſe in eodem homine, quàm charitatem viæ, quia creſcit in patria ex augmento remiſſorum actuum. Patet ergo concluſionem poſitam non eſſe certam, quia fundamenta eius non ſunt certa, ſed tantùm probabilia.

VI. QVÆSTIO.

An Charitas viæ poſſit minui, aut corrumpi per peccatum?

1. DIctum eſt poſſe augeri, quoad intenſionem, per meritum boni operis. Nunc quæritur, an etiam minui aut corrumpi poſſit per meritum peccati?

2. Prima Concluſio. Habitus charitatis quoad intenſionem, non poteſt minui per peccatum. Ita D.Thomas q. 24. art. 10. Ratio eſt, quia ſi eſt peccatum mortale, non minuit,ſed penitus tollit habitum charitatis. Si veniale,non minuit nec tollit,quia non repugnat charitati.

3. Dices: Homo iuſtus dicitur cadere,quando peccat venialiter, iuxta illud Prouerb. 24. 16. *Septies in die cadit iuſtus.* At ſi cadit, non manet in illa intenſione charitatis, in qua antè erat. Reſpondeo. Manet quidem in eadem intenſione habitus charitatis, ſed non manet in eodem feruore exercitij charitatis.

4. Secunda Concluſio. Habitus charitatis corrumpitur per quoduis peccatum mortale. Hoc alibi probatum eſt. Solet hîc quæri an corrumpatur tantùm demeritoriè,an etiã phyſicè,&ex natura rei.Rurſũ ſi phyſicè,

an

in effectiuè an formaliter. Reſpondeo. Corrumpitur demeritoriè, non phyſice. Prior pars patet, quia homo per peccatum mortale meretur priuari dono charitatis. Poſterior patet, quia ſicut actus charitatis ex natura rei poteſt conſiſtere cum peccato mortali, ita etiam habitus, vt oſtenſum eſt in priori tomo, tract. 4. cap. 1. §. 10.

Capvt. XXIII.

De præceptis Charitatis.

1. DVo ſunt generalia præcepta charitatis, Vnum de dilectione Dei ſuper omnia. Alterũ de dilectione proximi. Prius habetur Deut. 6. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Poſterius Leu. 19. 18. *Diliges amicum tuum ſicut teipſum.* Chriſtus in Euangelio vtrumque coniũxit. Matth. 22. 17. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ.*

2. Prius præceptum de diligendo Deo, quod Chriſtus maximum vocat, iubebantur Iudæi ſcribere in limine & oſtiis domorum ſuarum, iuxta illud Deuter. 6. 6. *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis; & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine & oſtiis domus tuæ.* Et Deut. 11. 20. *Scribes ea ſuper poſtes & ianuas domus tuæ, vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra.*

3. Quæres primò, Quo ſenſu intelligendum ſit, quod Iudæi debuerint hoc præceptum de diligendo Deo ſcribere ſuper poſtes & ianuas domus ſuæ. Reſpondeo. Iudæi propriè intelligebant de vera ſcriptione, ſicut verba ſonant. Sicut etiam propriè intelligebant illud Exod.

13.9. *Erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monumentum inter oculos tuos.* Vnde duplex apud eos ſeruabatur conſuetudo. Vna, vt ſcriberent præceptum de diligēdo Deo in membrana, & affigerent parieti & oſtio domus ſuæ. Altera, vt ſimiliter ſcriberent legem Decalogi in membrana, & affigerent fronti, brachio, & fimbriis. Vnde Chriſtus Matth. 23. 15. *Dilatant phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* Vbi per phylacteria intelligit membranulas, in quibus præcepta Decalogi ſcripta erant: quas Scribæ & Phariſæi circum caput, & circum brachia, & in fimbriis geſtabant, vt perpetuò Dei legem ante oculos haberent. Dicta autem ſunt à Græcis φυλακτήρια, id eſt, conſeruatoria, quod ad conſeruandam legis memoriam inſtituta eſſent. Vide Maldonatum in commentario illius loci. At noſtri interpretes aliter explicant illa verba: *Scribes ea ſuper poſtes & ianuas domus tuæ:* non propriè, ſed metaphoricè: non de externa ſcriptione, ſed de iugi memoria & recordatione illius præcepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Vnde ſecundum noſtros pro eodem ſumuntur hæc duo. Primò: *Scribes ea in limine & oſtiis domus tuæ.* Secundò: *Meditaberis in eis ſedens, ambulans, dormiens, conſurgens.* At Iudæi, vt dixi, diſtinguebant illa duo. Vide Lyranum, Abulenſem, & Cornelium in cap. 6. Deuteronomij.

4. Quæres ſecundò, An hoc præceptum de diligendo Deo ex toto corde, ſit poſſibile in hac vita? Hoc diſputatum eſt in priori tomo, tractatu 4. q. 1. §. 29. vbi dixi, ſenſum illius præcepti eſſe, vt diligamus Deum ſupra omnes creaturas: vel, vt præferamus illum omnibus creaturis: vel, vt nullius creaturæ timore vel amore, velimus Deũ offendere, & ab illius amore recedere. Hunc ſenſum expreſſit Apoſtolus, Rom. 8. 39. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Et Chriſtus in Euangelio, Matth. 10. 37. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus:* id eſt, Qui amorem parentum præfert

præfert amori Dei, non diligit Deum ſuper omnia. Vnde è contrario, qui amori parentum (qui in filiis ſolet eſſe maximus) præfert amorem Dei, conuincitur diligere Deum ſuper omnia.

CAPVT XXIV.

De vitiis Charitatis oppoſitis.

1. Vitia charitati oppoſita ſunt hæc: Odium, acedia, inuidia, diſcordia, contentio, ſchiſma, bellum, rixa, ſeditio, ſcandalum. Ita D. Thomas qu. 34. & ſequentibus. Quod ſic explico. Varij ſunt actus charitatis, vt ſuprà dictum eſt. Sed hi præcipui. Primus, amor beneuolentiæ, quo amamus Deum propter ſe, & proximum propter Deum. Huic opponitur odium Dei & proximi. Secundus, gaudium ſeu lætitia de bono Dei & proximi. Huic opponitur acedia, quæ eſt triſtitia de bono Dei; & inuidia, quæ eſt triſtitia de bono proximi. Tertius, pax ſeu concordia. Huic opponitur diſcordia, contentio, ſchiſma, bellum, rixa, ſeditio. Quartus, correctio fraterna. Huic opponitur ſcandalum. Nam ſicut correctio retrahit hominem à peccato, ita ſcandalum præbet illi occaſionem peccati. De ſingulis dicam aliquid. Et quidem hoc capite, de odio, acedia, inuidia, diſcordia, contentione, ſchiſmate, rixa, ſeditione. Sequenti capite, de bello, poſtea de duello, poſtremo de ſcandalo.

De Odio.

2. Odium duplex eſt: Alterum abominationis, quo quis abominatur malum, ſiue proprium, ſiue alienum. Alterum inimicitiæ, quo quis ex diſplicentia perſonæ vult illi malum. (Caietanus qu. 34. art. 1. Malderus ibidem, Valentia qu. 11. p. 4. & alij.) De vtroque intelligitur illud Sap. 14. 9. *Odio ſunt Deo impius, & impietas eius.* Nam Deus odit impium odio inimicitiæ: impietatem, odio abominationis.

3. Prius odium, quod eſt abominationis, poteſt eſſe vel

actus virtutis, vel vitij. Nam ſi odiſti malum culpæ, quatenus eſt contrarium ſummo bono, ſeu, quatenus eſt offenſa Dei, qui eſt ſummum bonum, eſt actus charitatis. Si autem quatenus eſt contrarium bono iuſtitiæ aut temperantiæ, eſt actus iuſtitiæ aut temperantiæ. Et ſic deinceps. Si verò odiſti malum pœnæ, quod iuſtè à Deo vel homine infligitur, eſt actus pecati.

4. Poſterius odium, quod eſt inimicitiæ, poteſt eſſe duplex: Vnum charitatis, vt ſi odiſti aliquem quia peccator eſt, & Deum offendit. Pſal. 5. 7. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.* Et Pſal. 100. 3. *Facientes præuaricationes odiui.* Alterum oppoſitum charitati, vt ſi odiſti aliquem ob aliam cauſam. De hoc poſteriori hîc agimus. Quod iterum diuiditur in odium Dei & proximi. De odio Dei intelligitur illud Num. 10. 35. *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te.* Et Ioan. 15. 24. *Oderunt me & Patrem meum.* De odio proximi. Leuit. 19. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Et 1. Ioan. 2. 11. *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt.*

5. Quæres, Quomodo poteſt aliquis odiſſe Deum, qui eſt ſummè bonus? Reſpondeo. Nemo odit Deum, quatenus in ſe bonus eſt, ſed quatenus aliqua facit extra ſe, quæ diſplicent malis hominibus. V. g. quatenus prohibet voluptates, præcipit pœnitentiam, punit delinquentes. Vide D. Thomam, qu. 24 art. 1.

De Acedia & Inuidia.

6. Acedia eſt quædam triſtitia, quæ adfert tædium, torporem, & negligentiam operis. Vel circa ſtudia, vel circa malitiam, vel circa exercitium iuſtitiæ, temperantiæ, charitatis, aut aliarum virtutum. Hoc loco ſumitur, quatenus adfert tædium circa opera charitatis erga Deum, vt ſi quis audiens vel cogitans de diligendo Deo ſuper omnia, ſentiat tædium & languorem propter difficultatem illius operis. Vnde ſequitur, acediam non eſſe triſtitiam de bono, quatenus bonum eſt, ſed quatenus diffi-

cile

ciſe ac moleſtum eſt. Ac proinde, quatenus apprehenditur vt malum. (D. Thomas qu. 35. art. 1. Valentia qu. 12. p. 1. & alij.) Opponitur autem charitati: quia ſicut actus charitatis eſt gaudere in exercitio dilectionis Dei, ita actus acediæ eſt in eo triſtari.

7. Inuidia eſt quæ iam triſtitia, qua doles de bono proximi, non quatenus bonum illius eſt, ſed quatenus videtur diminuere tuum honorem & excellentiam: vt ſi propterea doleas de doctrina alterius, quia videtur obſcurare vel diminuere exiſtimationem de tua doctrina. (D. Thomas qu. 36. art. 1.) Opponitur autem charitati, quia ſicut ex charitate gaudes de bono proximi, ſic ex inuidia doles de bono proximi.

De Diſcordia & Contentione.

8. Diſcordia eſt diſſenſio voluntatis tuæ à voluntate proximi circa bonum ſpirituale, vt ſi diſſentias à proximo ſuadente opera charitatis. (D. Thomas qu. 37. art. 1.) Opponitur autem concordiæ ſeu paci, quæ eſt effectus charitatis, vt cap. 20. dictum eſt.

9. Contentio eſt altercatio verborum cum proximo, contra veritatem, ad ipſam veritatem oppugnandam: vt ſi contendas cum aliquo, *Eccleſiam errare poſſe*, ſicut contendunt hæretici, (D. Thom. qu. 38. art. 1.) Opponitur autem charitati, eo modo, quo diſcordia repugnat paci & concordiæ voluntatum: ita contentio paci & concordiæ verborum.

De Schiſmate.

10. Schiſma, ſi nomen ſpectes, nihil aliud eſt quàm ſciſſio, quæ ſcindit pacem & vnionem. Si vſum ſpectes, ſic definiri poteſt: *Schiſma eſt diſceſſio, quâ quis ſeparat ſe ab vnione Eccleſiæ, quã charitas efficit.* Eſt autem duplex vnio Eccleſiæ: Vna membrorum Eccleſiæ, id eſt, fidelium inter ſe: Altera membrorum Eccleſiæ cum ſuo capite, id eſt, cum Pontifice. Vnde illi propriè vocantur Schiſmatici, qui non volunt ſubeſſe Pontifici, nec cum aliis

Eccleſiæ membris communicare. (D. Thomas qu. 39. art. 1.)

Differt ſchiſma ab hæreſi. Primò, quia hæreſis opponitur fidei, ſchiſma charitati. Secundò, ſchiſma latius patet quàm hæreſis. Nam omnis hæreticus eſt ſchiſmaticus, quia ſeparat ſe ab vnitate Eccleſiæ per hæreſim, ſeu propriam vnionem. At non omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus, quia poteſt aliquis ſe ſeparare ab vnitate Eccleſiæ, quoad charitatem, aut obedientiam, vt tamen non ſeparet ſe quoad fidem. Vt ſi Princeps Catholicus, retenta fide Catholica, non vellet obtemperare Pontifici, quem tamen agnoſcit Pontificem. Quod rarò fit. Nam plerumque qui ſeparat ſe à Pontifice, vel aliis fidelibus, fingit ſibi nouam hæreſim vel doctrinam, per quam conatur defendere ſe non temerè ab vnitate Eccleſiæ receſſiſſe. (Diuus Thomas quæſtione 39. articulo primo ad tertium.)

De Rixa & Seditione.

12. Rixa dicitur à rixando, & nihil aliud eſt, quàm priuatum quoddam bellum inter priuatas perſonas, vt docet Diuus Thomas quæſtione 41. articulo primo. Vel, vt alij, eſt quædam pugna, quæ inter priuatas perſonas oritur, ex mutua ira, ſeu excandeſcentia, qualis ſolet eſſe inter canes, quorum proprium eſt ringi, cùm irritantur. Prouerb. 10. 12. *Odium ſuſcitat rixas.*

13. Seditio eſt diſſenſio ciuium inter ſe. Dicitur autem ſeditio, quaſi ſeorſum itio, quia ciues in diſſenſione ſolent alij aliò ire, & in diuerſas ſententias diſcedendo, tumultum excitare. (Diuus Thomas quæſt. 42. art. 1.) Nota, rixam & ſeditionem eſſe peccatum illius qui malam cauſam fouet, vt dicemus etiam de Bello, non autem alterius, qui iuſtam defendit.

Capvt XXV.

De Bello.

1. Bellum duplex eſt, defenſiuum & offenſiuum. Defenſiuum eſt, quod ſolius defenſionis cauſa ſuſcipitur. Offenſiuum ſeu aggreſſiuum, quod ad vindicandam ſeu compenſandam iniuriam infertur. De vtroque tria generatim dicenda ſunt. 1. De iuſta belli ſuſceptione. 2. De iuſta belli adminiſtratione. 3. De quibuſdam belli adiunctis & circunſtantiis.

2. Speciatim verò ſic procedam. 1. An bellum ex natura ſua ſit licitum, & quæ conditiones requirantur vt ſit licitum. 2. An fuerit licitum in veteri Teſtamento. 3. An ſit licitum Chriſtianis in nouo Teſtamento. 4. An Chriſtiani poſſint bellum gerere contra Turcas. 5. An poſſint bellum gerere contra Hæreticos, propter ſolam hæreſim. 6. An Chriſtiani in bello contrà Chriſtianos, poſſint in auxilium vocare Turcas & alios infideles. 7. An bellum ex vtraque parte poſſit eſſe iuſtum. 8. Quid faciendum, quando cauſa belli eſt dubia. 9. Quando, & quomodo inchoandum ſit bellum. 10. An poſt bellum inchoatum, liceat omnes hoſtes occidere, & eorum bona diripere. 11. An liceat etiam innocentes occidere. 12. An eorum bona diripere. 13. An in ſeruitutem redigere. 14. An milites durante bello poſſint prædari, ſeu ſpolia ab hoſtibus accipere. 15. Quænam ſoleant eſſe peccata militum & Ducum militiæ. 16. An in bello liceat vti inſidiis. 17. An liceat pugnare in die feſto. 18. An Epiſcopis & Clericis licitum ſit pugnare.

I. QVÆSTIO.

An bellum ex natura rei ſit licitum, & quæ conditiones requirantur vt ſit licitum?

1 MAnichæi docuerunt ex natura ſua illicitum eſſe, & ideo Moyſen, Ioſue, Dauidem, & alios veteris Teſtamenti Patres, qui bella geſſerunt, tanquam impios accuſabant, vt refert Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, cap. 74. & ſequentibus. Nos dicimus tunc licitum eſſe, quando adſunt hæ tres conditiones. 1. Legitima authoritas indicendi bellum. 2. Iuſta cauſa. 3. Recta intentio. Tunc illicitum, quando vel omnes, vel aliqua earum conditionum deeſt. (D. Thomas quæſt. 40. art. 1.) Et quidem ſi deſit prima vel ſecunda conditio, non ſolùm charitati, ſed etiam iuſtitiæ contrarium eſt, cum onere reſtitutionis: Si deſit ſola tertia, non eſt contrarium iuſtitiæ, ſed charitati. (Bellarminus libro de laicis, cap. 15.)

2. Legitima authoritas indicendi bellum offenſiuum, eſt in quouis Principe vel Republica non agnoſcente ſuperiorem in temporalibus: cuiuſmodi eſt Imperator, Rex Galliæ, Rex Hiſpaniæ, Dux Lotharingiæ, Reſpublica Veneta, & ſimiles. Hi omnes poſſunt indicere bellum offenſiuum. De bello defenſiuo eſt alia ratio. Nam ſicut quilibet homo priuatus poteſt iure naturali ſeipſum defendere contra iniquum inuaſorem, vim vi repellendo: ita etiam quilibet Princeps & Reſpublica, etiamſi agnoſcat ſuperiorem in temporalibus. (Bellarminus loco citato Molina tract. 2. de Iure & Iuſtitia, diſput. 100. & alij paſſim.

3 Notandum tamen eſt, Principem inferiorem in tribus caſibus poſſe ſuſcipere bellum offenſiuum. Primò, quãdo præſumit conſenſum ſupremi Principis. Secundò, quando diuturna & legitima præſcriptione hoc ius obtinuit. Tertiò, quando neceſſitas vrget, nec propriæ ſe-

curitati,

cauitati,aut indemnitati ſatis eſt conſultum, niſi ſtatim vindicta exerceatur.(Molina diſput.100.& 101.

4. Iuſta cauſa indicendi bellum,generatim loquendo, eſt grauis iniuria, quæ alicui Principi aut Reipublicæ vel imminet,vel facta eſt.Si imminet,vt impediatur per bellum defenſiuum,iure defenſionis. Si facta eſt, vt vel reſarciatur per bellum defenſiuum,iure iuſtitię commutatiuæ:vel vindicetur,iure iuſtitiæ vindicatiuæ. (Auguſtinus quæſt.10. ſuper Ioſue. D.Thomas qu. 40. art. 1. Molina diſput.102.)

5. Speciatim ſolent hæ cauſæ aſſignari Primò,publica Principis contumelia. Sic Dauid mouit bellum contra Hanon Regem Ammonitarum,eo quod nuncios à Dauide miſſos affeciſſet magnâ contumeliâ,dimidiam barbæ partem, & veſtes vſque ad nates præcidendo. (2. Reg.10.4.)

Secundò,rebellio ſubditorum.Sic idem Dauid ſuſcepit bellum contra Seba filium Bochri,qui cum quibuſdam aliis ſeparauerat ſe à Dauide, legitimo ſuo Rege. (2.Reg.20.1.)

Tertiò, defenſio malefactorum, ne iuſtè puniantur. Sic filij Iſrael pugnarunt contra Beniamitas, eo quod nollent tradere quoſdam ex ſua Tribu, qui nefandum flagitium perpetrarant. (Iudic.20.1.)

Quartò ſuppetiæ inimicis latæ. Sic Dauid percuſſit viginti duo millia virorum de Syria Damaſci, quia ſuppetias tulerant Adarezer Regi Soba. (2.Reg.8.5.)

Quintò,negatio innoxij tranſitus per alienam terram, qui iure naturali negari non poteſt Sic Iſraelitæ indixerunt bellum Arad Regi Chananæo, quod negaret illis tranſitum per ſuam prouinciam. (Num.21.1.)

Sextò,violatum fœdus.Sic Rex Ioram indixit bellum Regi Moab, qui nolebat illi ſoluere centum millia ouium, quæ ex antiquo fœdere tenebatur ſoluere. (4. Regum 3.5.)

Septimò, idololatria ſubditorum. Sic Moyſes cum filiis Leui bello aggreſſus eſt filios Iſrael, & interfecit triginta tria millia hominum, proprerea quod aureum vitulum adoraſſent. (Exod. 32. 26.) An idem dici poſſit de hæreticis, diſputandum eſt qu. 5. Vide plura apud Molinam, diſputat. 104. & duabus ſequentibus.

6. Recta intentio, quæ eſt tertiò conditio ad iuſtum bellum requiſita, triplex eſt. 1. Recuperare amiſſa. 2. Iniuriam iuſtè vindicare. 3. Stabilire pacem Reipublicæ. Si alio fine vel intentione bellum ſuſcipias, malè facis. Vnde Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum, cap. 74. ait: *Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi quæ ſimilia, hæc ſunt, quæ in bellis iure culpantur.* Vide D. Thomam quæſt. 40. art. 1. Molinam diſput. 107. & alios paſſim.

7. Seruatis his tribus conditionibus, certum eſt, bellum eſſe licitum ac iuſtum ex natura rei. Quod vlterius ſic confirmo. Bellum, vt dixi, vel eſt defenſiuum, vel offenſiuum. Si defenſiuum, conſtat ex natura ſua licitum eſſe. Nam ſi iure naturali licet homini priuato vim vi repellere, multo magis licet id Principi, aut Communitati. Si offenſiuum, tunc etiam licitum eſt propter ſimilem rationem. Nam ſi homo priuatus poteſt aduerſario ſuo intentare litem, vel actionem iniuriarum, per viam iuris: cur Princeps vel Communitas non poſſit idem facere per viam belli, quando via iuris non eſt ſufficiens? Alioqui publica iniuria, quæ Principi vel Communitati facta eſt, nunquam poſſet reſarciri aut vindicari, & conſequenter nec publica iuſtitia & indemnitas cuſtodiri, quod eſt abſurdum.

8. Dices primò. Etiamſi ſeruentur hæ tres conditiones, quæ iam explicatæ ſunt, nihilominus bellum videtur eſſe contrarium paci charitatis. Nam inter illos, qui bellum contra ſe mutuò gerunt, non eſt pax, ſed pugna & diſſenſio.

diſſenſio. Reſpondeo. Ex parte illius, qui iniuſtam cauſam fouet, aut malam intentionem habet, contrarium eſt paci charitatis. De hoc nemo dubitat. At ex parte alterius, qui iuſtam cauſam fouet, & rectam habet intentionem, non eſt contrarium; ſed conforme charitati. Quod ſic oſtendo. Homo priuatus, qui ex charitate diligit ſe & proximum ſuum, poteſt ſecundum ordinem charitatis præferre ſe proximo. Vt ſi occurrat caſus, in quo vel ipſe, vel proximus debeat pati aliquod damnum, vel incommodum, poteſt, ſalua charitate, ſeipſum ſaluare, cum damno vel incommodo proximi, modò non faciat iniuriam proximo, vt cap. 18. quæſtione ſecunda probatum eſt. Idem dico de Principe vel Repu- blica. Si ergo Principi inferatur iniuria ab alio Principe, poteſt, ſalua charitate, vindicare iniuriam per bellum, & ſe indemnem conſeruare. In quo facto ſeruatur ſimul charitas & iuſtitia. Charitas, quia ſeruatur regula charitatis: *Proximus ſum egomet mihi*: Iuſtitia, quia officium iuſtitiæ eſt, illatam iniuriam legitimè vindicare.

9. Dices ſecundò, Bellum eſt cauſa multarum cædium ac damnorum: Ergo eſt illicitum. Reſpondeo. Hoc verum eſt ex parte illius, qui iniuſtam cauſam fouet: non ex parte alterius, qui iuſtam fouet. Nam Princeps qui alteri facit iniuriam, eſt cauſa belli, & conſequenter omnium damnorum quæ fiunt per bellum. At Princeps qui patitur iniuriam, non eſt cauſa belli, ſed inuitus cogitur ad bellum, vt vindicet iniuriam ſibi illatam, & ſtabiliat publicam pacem, iuſtitiam, & tranquillitatem. Quo ſpectat illud Auguſtini epiſtola 207. ad Bonifacium Comitem: *Non pax quæritur, vt bellum excitetur; ſed bellum geritur, vt pax acquiratur. Eſto ergo etiam bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem bellando perducas.*

10. Sed contrà: Qui fouet iuſtam cauſam, poſſet impedire mortes multorum hominum, ſi abſtineret à bello Reſpon

Reſpondeo. Sic eſt. Sed ſimul impediret publicam iuſtitiam, quæ poſtulat vt iniuria vindicetur. Igitur Princeps qui fouet iuſtam cauſam, debet ex vna parte ponderare damna quæ ſequuntur ex bello: Et ex altera, publicam iuſtitiam, quæ defenditur per bellum. Hæc, in re magni momenti, præferenda eſt: vnde ſi quis vellet abſtinere à bello, propter hoc ſolùm, ne interficiantur homines, daret occaſionem maioris mali, quia ſic nulla ſeruaretur iuſtitia publica, ſed impunè liceret furta, latrocinia, rapinas, & alias iniurias exercere. Nec eſſet vir bonus, ſed timidus. Audi eundem Auguſtinum apud Gratianum, can. *Quid culpatur*, 23. quæſt. 1. *Quid enim culpatur in bello? An quia moriuntur, quandoque morituri, vt dominentur in pace victuri? Hoc reprehendere, timidorum eſt, non religioſorum.*

II. QVÆSTIO.

An Bellum fuerit licitum in veteri Teſtamento?

1. ALiqui putant non fuiſſe licitum, ſed ſolùm à Deo permiſſum, tanquam minus malum: ſicut permiſſa fuit polygamia, & libellus repudij. Ita Eraſmus, teſte Bellarmino, lib. de laicis, cap. 14. Vera ſententia eſt, abſolutè fuiſſe licitum, ſeruatis illis conditionibus, quæ iam enumeratæ ſunt. Quod tripliciter probari poteſt.

2. Primò, quia Deus non ſolùm permiſit bellum in veteri Teſtamento, ſed etiam mandauit. (Num. 25. 16. & 1. Regum 15. 2. & alibi.) Secundò, præſcripſit leges & præcepta gerendi bellum. (Deuter. 20. 1. & Deuter. 23. 9. & alibi.) Tertiò, laudantur in Scriptura, qui in veteri Teſtamento fortiter ſe geſſerunt in bello. Sic laudatur Abraham, (Geneſ. 14. 19.) ſic Leuitæ, (Exod. 32. 29.) ſic Gedeon, Barac, Samſon, Iephte, Samuel, Dauid, & alij. (Hebr. 11. 32.)

3. Accedit ratio. Nam quod ex natura ſua licitum eſt, hoc etiam licitum fuit Iudæis, niſi ſpeciali mandato fuerit

tis illis prohibitum: At bellum ex natura ſua licitum eſt, vt oſtendi quæſtione præcedenti: Nec vllo ſpeciali mandato fuit Iudæis prohibitum, cùm nullum extet tale mandatum in veteri Teſtamento. Imò legimus, vt ſuprà dixi, fuiſſe illis imperatum.

4. Quæres, quæ fuerint illa præcepta belli gerendi, quæ Deus præſcripſit Iudæis? Reſpondeo. Fuerunt hæc præcipue. Primum: Si exieris ad bellum, ſtabit Sacerdos ante aciem, & dicet: *Audi Iſrael, Nolite timere, nolite cedere, quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit.* (Deuteronomii 20.1. & ſequentibus.)

Secundum: Duces populi per ſingulas turmas proclamabunt, vt domum redeant, quicunque ædificarunt nouam domum aut vineam, itemque ſponſi & pauidi. (Ibidem, v.5. & ſequentibus.)

Tertium: Quando egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pugnam, *Cuſtodies te ab omni re mala*, (Deut 23.9.) id eſt, ab omni immunditia legali, & ab omni peccato, vt à ſcortatione, ebrietate, rapinis, iuramentis, blaſphemiis, duellis, inuidiis, &c.

Quartum: Si acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. Si ſponte ſe dedat, fiat tributaria: ſin vi expugnetur, maſculi omnes occidantur, præter infantes. In Chananæa autem omnes omnino, etiam fœminæ & infantes occidantur. (Deut.20.11.& ſequentibus.)

Quintum: Quando obſederis ciuitatem multo tempore, non ſuccides arbores frugiferas, quæ iuxta illam ſunt, ſed tantum infrugiferas, ad machinas bellicas ex iis inſtruendas (Deut.20.19.)

Sextum: Fac duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis populum, quando mouenda ſunt caſtra. (Num.10.2.)

Septimum: Si exieritis ad bellum, *clangetis vlulantibus tubis,*

tubis, & Deus recordabitur veſtri,vt eruamini de manibus inimicorum veſtrorum. (Ibidem, v.9.)

III. QVÆSTIO.

An bellum Chriſtianis ſit licitum?

1. ALiqui docent tametſi bellum ex ſe licitum ſit,& olim a Iudæis licitè vſurpatum: tamen Chriſtianis,qui debent eſſe manſueti & pacifici interdictum eſſe. Ita Cornelius Agrippa, Ioannes Ferus, & Anabaptiſtæ apud Valentiam, qu. 16 puncto 1. Argumenta eorum paulo poſt ſoluam.

2. Contrarium docent Auguſtinus lib. 22.contra Fauſtum, cap. 74. & epiſt. 5. ad Marcellinum, & epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem. Ambroſius lib. 1. de officiis, cap.40.& in illud Lucæ 3.14.*Contenti eſtòte ſtipendiis veſtris*. Gregor. lib.1.epiſt.72. Bernardus ſerm. ad milites templi,cap.3.& alij paſſim.

3. Et probatur ex Euangelio.Primò,quia Ioan.Baptiſta rogatus à militibus, *Quid faciemus & nòs?* Non diſſuaſit illis malitiam, ſed dixit: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis,& contenti eſtote ſtipẽdiis veſtris.* (Luc.3.14.) vtitur hoc teſtimonio Auguſt.epiſt.5.ad Marcellinũ,vbi ait: *Si Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus conſilium ſalutis petentibus, in Euangelio diceretur vt abiicerent arma ſeque omnino malitiæ ſubtraherent. Dictum eſt autem eis: Neminem concuſſeritis,nulli calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum. Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit.* Et lib.22.contra Fauſtum,c.74. *Alioquin Ioannes,cùm ad eum baptizandi milites venirent,dicentes, Et nos quid faciemus? Reſponderet eis, Arma abiicite,militiam iſtam deſerite,neminem percutite,vulnerate, proſternite. Sed quia ſciebat eos,cùm hæc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis,& non vltores iniuriarum ſuarum,ſed ſalutis publicæ defenſores, reſpondit eis: Neminem concuſſeritis, nulli calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum.*

4 Similiter Chriſtus rogatus à Phariſæis, an liceret Cæſari dare cenſum ſeu tributum pro ſtipēdiis militaribus, reſpondit, *Reddite Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*. (Matth. 22. 21.) De quo idem Auguſtinus loco poſterius citato: *Sed quia Manichæi apertè Ioannem blaſphemare conſueuerunt, ipſum Dominum Ieſum Chriſtum audiant, hoc ſtipendium iubentem reddi Cæſari, quod Ioannes dicit debere ſufficere militi. Reddite, inquit, Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, & Deo quæ Dei ſunt. Ad hoc enim tributa præſtantur, vt propter bella neceſſariò militi ſtipendium præbeatur.*

5. Tertiò, Chriſtus commendauit fidem Centurionis, qui dicebat: *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: Et dico huic, vade, & vadit; & alij, veni, & venit*. Non reſpondet Chriſtus, Deſere militiam; ſed potius, *Non inueni tantam fidem in Iſrael*. (Matth. 8. 10.) Vnde Auguſtinus loco citato: *Fidem* inquit, *Centurionis laudauit, non militiæ deſertionem imperauit.*

6. Et ratio duplex eſt. Vna, quia Principes Chriſtiani poſſunt vti gladio in puniendis priuatis malefactoribus. (Rom. 13. 4.) Ergò etiam in vindicanda publica iniuria. Altera, quia bellum ex natura ſui licitum eſt, vt ſuprà oſtendi: Ergo etiam licitum eſt Chriſtianis, modò non ſit illis peculiari mandato prohibitum, vt patebit ex ſolutione argumentorum quæ contrà obiciuntur. Sunt autem hæc.

7. Dices primò. Prophetæ prædixerunt in aduentu Chriſti ceſſatura bella. Iſaiæ 2. 4. *Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium* Et Michææ 4. 3. *Non ſumet gens aduerſus gentem gladium, & non diſcent vltra belligerare*. Reſpondeo. Hæc prædictio debet eſſe vera, quia alioqui Deus mentiretur, quod eſt abſurdum. At non eſſet vera; ſi prædiceret Chriſtianos nunquam bella geſturos, quia conſtat hoc falſum eſſe. Vt ergo vera ſit, aliter explicanda eſt. Solet autem dupliciter explicari. Primò, quod in ipſo Chriſti Aduentu,

abſolutè

abſolutè nulla futura ſint bella; licet poſtea iterum ſint futura. Secundò, quod in ipſo Chriſti aduentu, & etiam multo poſt, non ſint futura bella inter gentiles ad Chriſtum conuerſos. Vtrumque verùm eſt. Nam in Natiuitate Chriſti, ſub Auguſto Cæſare, fuit pax in vniuerſo orbe. (Lucæ 2. 1.) Et diu poſt mortem Chriſti, fuit pax inter Gentiles ad Chriſtum conuerſos: tametſi Gentiles nondum conuerſi perſequerentur nouos Chriſtianos, ſub Nerone, Diocletiano, & aliis Ethnicis Imperatoribus. Priorem explicationem ſequitur Valentia quæſtione 60. puncto. 1. Poſteriorem magis probat Ribera in cap. 4. Michææ.

8. Dices 2. Chriſtus & Apoſtoli prohibēt bellum. Matt. 5. 39. *Ego autem dico vobis, Non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alterã.* Et Matth. 26. 52. *Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladiũ gladio peribunt.* Et Rom. 12. 16. *Nulli malum pro malo reddentes.* Et infrà: *Non voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ.* Et 2. Cor. 10. 4. *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt.* Qualia ergo? *Spiritualia:* nempe *lorica iuſtitiæ, ſcutum fidei, galea ſalutis, gladius ſpiritus quod eſt verbũ Dei*, vt habetur Epheſ. 6. 14.

9. Hæc ſingula teſtimonia ſeorſim diſcutienda ſunt. Primum eſt: *Non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe illi & alteram.* Reſpondeo. Hoc dupliciter intelligi poteſt. Primò, vt abſolutè nunquam reſiſtas malo, ſed quotieſcunque te aliquis percutit in vnam maxillam, præbeas illi & alteram. Hoc neceſſe non eſt. Nam neque Chriſtus, neque Apoſtolus hoc fecit. Chriſtus enim cùm percuteretur in vna maxilla, coram Pontifice, non præbuit alteram, ſed reſtitit, dicendo: *Si bene locutus ſum, quid me cædis? ſi autem malè, teſtimonium perhibe de malo.* (Ioan. 18. 23.) Similiter Paulus, cùm mandato Principis Sacerdotum iuberetur percuti, reſpondit: *Percutiet te Deus, paries dealbate.* (Act. 23. 3.)

Secundò poteſt intelligi, vt non reſiſtas malo, id eſt vt non quæras priuatam vindictam, ſed potius paratus ſis alteram maxillam præbere, id eſt, alteram iniuriam accipere, quàm acceptam vlciſci. Hoc neceſſe eſt. Nec inde ſequitur, bellum eſſe illicitum. Nam etiam qui bellum infert, non debet hoc facere ex priuato affectu vindictæ, ſed ex recta intentione boni publici, vt quæſt. 1. dictum eſt.

10 Alterum: *Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Reſpondeo. Chriſtus prioribus verbis modeſtè reprehendit Petrum, ob has cauſas. Primò, quod cum omnes diſcipuli interrogaſſent: *Domine, ſi percutimus in gladio:* ipſe ſolus, non expectato Chriſti reſponſo, ſtrinxiſſet gladium, & ſeruum Pontificis vulneraſſet. Secundò, quod temerarium eſſet, vnum hominem inſurgere contra totam militum cohortem. Tertiò, quod, ſi opus fuiſſet defenſione, Angeli Chriſtum defendiſſent. *An putas*, inquit, *quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum?* Quartò, quod non vellet ſuam mortem impediri, *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Hæc non obſtant, quo minus bellum ſit licitum ſeruatis conditionibus ad illud requiſitis.

11. Poſterioribus verbis, non ſignificat omnes qui gladium acceperint, gladio perituros, [quia conſtat hoc falſum eſſe] ſed allegat veterem legem, quę iubebat homicidam occidi, Gen. 6. 9. *Quicunque effuderit humanum ſanguinem fundetur ſanguis illius.* Ex eo autem, quod homicidæ ſecundum legem debeant occidi, non ſequitur bellum illicitum eſſe aut fuiſſe. Nam bellum pertinet ad publicam Iuſtitiam: Homicidium ad priuatam vindictam. Hæc illicita eſt, illa licita Imo ſequitur potius, bellum licitum eſſe. Nam ſi priuatum homicidium debet vindicari per gladium, multo magis puplica

iniuria, quæ Principi vel Reipublicæ facta eſt.

13. Tertium: *Nulli malum pro malo reddentes.* Item, *non vosmetipſos defendentes, ſed date locum iræ.* Reſpondeo. Prior ſententia prohibet priuatam vindictam. Poſterior ſimiliter. Nã Græcè eſt, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, id eſt, non voſmetipſos vindicantes vel vlciſcentes, vt vertit D. Hieronymus in Apologia contra Ruffinum.

13. Quartum: *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed ſpiritualia*: nempe lorica iuſtitiæ, ſcutnm fidei, galea ſalutis, gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Reſpondeo. Hic diſtinguenda ſunt duo teſtimonia. Vnum eſt, 2. Corinthiacæ, verſu 10. 3. *In carne enim ambulantes, non ſecundum carnem militamus. Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum*, &c. Alterum Epheſ. 6. 11. *Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.* Et paulo poſt: *State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela ignea nequiſſimi extinguere: Et galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.*

14. In priori loquitur Apoſtolus de militia, quam Apoſtoli & eorum ſucceſſores exercent in prædicando & ſuadendo Euangelio. Et eſt hic ſenſus: Tametſi viuamus in carne humana, non tamen vtimur carnalibus armis in propagando Euangelio; cuiuſmodi ſunt, humana ſcientia, prudentia, facundia, adulatio, iactantia, ſimulatio, affectata gratuitas, quibus vtuntur mundani homines, vt apud ſuxs authoritatem ſibi concilient: Sed vtimur præſidiis diuinis, id eſt zelo, feruore, charitate, patientia, oratione, virtute miraculorum, quæ valent ad deſtruendas munitiones humanas, vt ſunt ſophiſmata, eloquentia, potentia ſæcularis, gratia Principum, & quæ ſimilia ſunt. Hunc ſenſum expreſſit, 1. Corinth. 2. 4. *Sermo meus & prædicatio mea*

non

non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis: vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.

15. In poſteriori loquitur de militia, quam omnes Chriſtiani debent exercere contra diabolum. Et quia diabolus oppugnat nos armis ſpiritualibus, id eſt, prauis ſuggeſtionibus; ideo nos viciſſim debemus ſumere arma ſpiritualia, quibus illi reſiſtamus. Cuiuſmodi ſunt, Fides, Iuſtitia, Veritas, Verbum Dei.

16. Ex neutro teſtimonio ſequitur, bellum externum, quod contra hoſtes externos geritur, prohibitum eſſe Chriſtianis. Non enim valet hæc conſequentia: Apoſtoli in prædicando Euangelio non debent vti mediis humanis, ſed diuinis: Ergo bellum eſt prohibitum. Neque hæc: Chriſtiani contra diabolum debent aſſumere arma Fidei, Iuſtitiæ, & Veritatis: Ergo contra homines non poſſunt ſumere arma corporalia.

17. Dices 3. In Concilio Nicæno can. 11. damnatur profeſſio militaris, his verbis: *Si qui per Dei gratiam vocati, primò oſtenderunt fidem ſuam, depoſito militiæ cingulo, poſthac autem ad proprium vomitum reuerſi ſunt, vt & pecunias darent, & ambirent rurſum redire ad militiam, iſti decem annis ſint inter pœnitentes.* Quæ verba referuntur apud Gratianum de Conſecratione, diſt. 5. can. *Si qui vero.* Reſpondeo. Illa verba debent intelligi de iis militibus, qui poſtquam facti erant fideles ſeu Chriſtiani, volebant iterum militare Imperatori infideli (nempe Licinio) parati fidem Chriſtianam deſerere, & falſam profiteri. Hoc ſignificat illa particula, *ad proprium vomitum reuerſi.* Vide Valentiam quæſtione 16. puncto. 1.

IV. QVÆSTIO.

An Chriſtiani poſſint bellum gerere contra Turcas?

1. NEgat Lutherus art. 34. his verbis: *Præliari aduerſus Turcas, eſt repugnare Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos.* Quod ſic ferè explicat: Bellum à Turcis illatum eſt virga ſeu flagellum Dei, quo paternè caſtigat peccata noſtra: At non licet repugnare flagello Dei: Ergo non licet pugnare contra Turcas, qui nos mandato Dei flagellant. Quod confirmat ab euentu, quia hactenus pugnando contra Turcas nihil profecimus, & Turcæ ſemper facti ſunt potentiores: Ergo ſignũ eſt, Deo non placere, vt pugnemus contra Turcas.

2. Hunc errorem, quia non potuit Germanis perſuadere, poſtea reuocauit. Et meritò. Primò, quia etiam in veteri Teſtamento Gentiles Reges, qui Iudæos bello opprimebant erant flagella Dei, quibus caſtigabat peccata Iudæorum, vt habetur Iudicum 38. & alibi ſæpius. Et tamen licebat Iudæis bello ſe defendere contra Gentiles. Imo Deus ſuſcitauit Othonielem, Gedeonem, Samſonem, & alios Iudices (qui Saluatores vocati ſunt) vt populum liberarent à ſeruitute & oppreſſione Gentilium, vt patet ex libro Iudicum.

3. Secundò quia ſicut bellum Turcarum aut aliorum infidelium eſt flagellum Dei, ſic etiam fames, peſtis, & alij morbi ſunt flagella Dei. (Deut. 28. 10. & 2. Reg. 12. 10. & Ieremiæ 14. 1.) At licitum eſt homini Chriſtiano, quantum in ſe eſt, arcere famem, munire ſe contra peſtem, propulſare morbos: Et ſi faciat, non cenſetur Deo repugnare: ergo etiam licitum eſt defendere ſe contra Turcas: Et qui id facit, non cenſetur contra Deum facere.

4. Nec obſtat, quod euentus ſæpè malus ſit. Nam & filij Iſrael, quando pugnarunt contra Benjamitas, ſæpè victi ac fugati ſunt, & tamen Deus approbauit illorum

bellum

bellum. Imo & Ducem militiæ illis aſſignauit, & ad pugnandum cohortatus eſt, Iudic. 20. 18. *Iudas ſit Dux veſter.* Et infra: *Aſcendite ad eos, & inite certamen.*

5. Dices: Deus per Ieremiam Prophetam monuit Iudæos, vt ſponte ſubiicerent ſe Nabuchodonoſori Regi, (qui erat flagellum Dei ad peccata eorum punienda) neque reſiſterent illi; alioqui fore, vt grauius puniatur. (Ieremiæ 27. 12.) Reſpondeo. Quando ſpeciatim conſtat, hanc eſſe Dei voluntatem, vt non reſiſtamus tyrannis & gentilibus, qui nos affligunt propter peccata noſtra, ſed patienter toleremur: Tunc ſine dubio obſequendum eſt. Quando autem ſpeciatim id non conſtat, tunc poſſumus vti noſtro iure, & iniuriam nobis illatam iuſto bello vindicare. Et ſic fit in bello contra Turcas. Nam ex vna parte, non conſtat nobis ex peculiari Dei reuelatione, quod ipſius voluntas ſit, vt ſponte ſubiiciamus nos iugo ac imperio Turcarum. Ex ex altera, certum eſt, nos habere iuſtam ac legitimam cauſam pugnandi contra illos, quia iniuſtè & per tyrannidem terras Chriſtianorum occuparunt.

V. QVÆSTIO.

An liceat bellum gerere contra hæreticos, propter ſolam hæreſin?

1. Certum eſt, licere bellum gerere contra hæreticos, quando eſt iuſta belli cauſa, & recta intentio. Tunc enim & contra Catholicos licet. At quæſtio eſt, an ſola hæreſis ſit iuſta belli cauſa? Repeto diſtinctionem, quam poſui, cap. 15. quæſt. 6. §. 5. quæ eſt talis. Duo ſpectari poſſunt in hæreſi. Primò, Quod ſit peccatum. Secundò, Quod turbet pacem Eccleſiæ & Reipublicæ. Hoc poſteriori ſenſu eſt ſufficiens cauſa belli. Et quidem triplici modo.

2. Primò: Si ſubditi alicuius Regis aut Principis deficiant à fide Catholica, & alios ſecum trahant in eandem.

hæreſim, & ſic diſſenſionem faciant in regno vel prouincia, poteſt Rex aut Princeps Catholicus bello eos coërcere, ſi alius coërcendi modus non ſuppetit. Sic fecit Moyſes, quando pars populi commiſit idololatriam in adoratione vituli. Nam bello eos aggreſſus eſt, & interfecit triginta tria millia hominum.

3. Secundò: Si Rex, vel ſubditi vnius regni deficiant à fide Catholica, & conentur ſubditos vicini regni in eandem defectionem pertrahere; poteſt vicinus Rex bello ſe defendere, & iniuriam illatam vindicare.

4. Tertiò: Si in aliquo regno vel prouincia ſint multi hæretici, turbantes vnitatem Eccleſiæ: poteſt Pontifex tanquam vniuerſalis omnium paſtor, mandare alicui potenti Regi aut Principi, vt illos vi ac armis compeſcat. Sic fecit Gregorius Magnus, quando hortatus eſt Exarchum Africæ, vt Donatiſtas bello compeſceret. Verba eius habentur lib. 1. Epiſt. 72.

VI. QVÆSTIO.

An Chriſtiani, in bello contra Chriſtianos, poſſint in auxilium vocare Turcas aut alios infideles?

1. Aliqui affirmant. Primò, quia in bello licitum eſt vti auxilio hæreticorum, vt fecit Carolus V. & hoc tempore faciunt Catholici Reges ac Principes, qui habent multos Lutheranos & Caluiniſtas in ſuo exercitu. At hæretici ſunt infideles: Ergo. Secundò, habemus ſimilia exempla in veteri Teſtamento. Nam Aſa Rex Iuda, vocauit Benadad Regem Syriæ in auxilium contra Regem Iſrael (2. Paralip. 16. 2.) Et Iudas Machabæus iniit fœdus cum Romanis, vt in bello ſe mutuo iuuarent. (1. Machab. 8. 1.)

2. Alij contrarium tenent. Primò, quia Turcæ ſunt iurati hoſtes Chriſtianorum: Ergo Chriſtiani non debent cum illis inire ſocietatem belli. Secundò, quia Deus in veteri Teſtamento ſeuerè prohibuit Iudæis, vt

non contraherent amicitiam aut fœdus cum infidelibus. Et minatus eſt, niſi obtemperarent, ſe eos puniturum. (Deut. 7. 2 Et Ioſue 23. 11. Et Iudic. 2. 2.). E quia non obtemperarunt, puniti ſunt. Nam Deus permiſit illos à Gentilibus opprimi, & in ſeruitutem redigi, vt patet ex lib. Iudic. ex 3. & 4. Reg. ex lib. Tobiæ, Eſther, & Prophetarum.

3 Nota. Hæc duo diſtinguenda ſunt. Primò, quid per ſe, & ex natura ſua liceat, vel non liceat. Secundò, quid ratione ſcandali vel periculi, liceat vel non liceat. Item. aliud eſt vocare in auxilium infideles contra fideles, de quo hîc diſputamus: aliud, vocare in auxilium infideles contra alios infideles, de quo non diſputamus. Hoc enim certum eſt, licere. Et ſic fecit Iudas Machabæus, quando contra externos hoſtes iniit fœdus ſocietatis cum Romanis. Sic Ionathas frater eius, quando opem tulit Demetrio Regi infideli, contra Alexandrum ſimiliter infidelem. (1. Machab. 11.) Igitur de priori puncto ſtatuendum eſt, iuxta ſequentes concl.

4 Prima Concluſio. Per ſe, & ex natura rei (ſecluſo periculo & ſcandalo) licitum eſt in bello iuſto vocare in auxilium infideles contra fideles. Ita *Dominic.* Bannes, q 40. art. 1. dub. 3. & alij ab eo citati. Ratio eſt, quia infideles poſſunt ex ſe ſuſcipere iuſtum bellum, contra quoſcunque hoſtes: Ergo poſſunt etiam alios iuuare in iuſto bello, contra quoſcunque hoſtes: Ergo licitum eſt ab iis petere, vt nos iuuent in iuſto bello. Et confirmatur 1. Quia actus Iuſtitiæ, loquendo præcisè ex natura rei, poteſt ab omnibus, tam fidelibus, quàm infidelibus exerceri: At gerere iuſtum bellum vel iuuare in iuſto bello, eſt actus Iuſtitiæ, Ergo poteſt ab omnibus exerceri. 2. Quia in iuſto bello licitum eſt vti ſubſidio equorum, elephanorũ, & aliorum brutorũ animalium: Ergo etiam hominum infidelium. 3. Licitum eſt, in iuſto bello, præbere auxilium infidelibus contra fideles:

ergo etiam licitum eſt ab eis petetere auxilium, cùm ſit par ratio. Antecedens patet exemplo Dauidis, qui auxilium præbuit Achis Regi Philiſtinorum, contra populum Iſrael,(1. Reg.28.& 29) Videantur ibidem Abulenſis q.5.in cap.28.

5. Secunda Concluſio. Ratione periculi vel ſcandali, ſæpè illicitum eſt vocare in auxilium infideles contra fideles. Ita Authores citati. Et merito. Nam ſicut in aliis rebus cauendum eſt periculum & ſcandalum, ita etiam in bello. Et ſicut grauiter peccat, qui in aliis rebus non cauet periculum & ſcandalum; ita etiam qui in bello non cauet. Hinc Deus in veteri Teſtamento, ſeuerè prohibuit Iſraelitis, ne inirent fœdus cum infidelibus. 1. Ratione periculi ſubuerſionis, quia periculum erat, ne ex tali fœdere & ſocietate desererent cultum Dei & fierent idololatræ. (Exod.39 12. Et Deut. 7. 3. & alibi.) Secundò, ratione periculi perfidiæ, ex parte infidelium. Nam infideles ſæpè non ſeruabant pacta cũ Iudæis inita. Non ſeruauit Rex Moab,(4.Reg. 3. 5.) nec Demetrius,(1.Machabæorum 11.53.) nec Tryphon, (1.Machabæorum 2.48.) nec Ptolomæus, (2. Machabæorum 16.6.) nec multi alij. Tertiò, ratione ſcandali, quod erat duplex. Vnum, quia qui in bello petebant auxilium ab infidelibus, videbantur fiduciam ſuam in illis potius ponere, quàm in Deo. Quod, quia erat contra legem Dei, erat ſcandaloſum. Et hoc nomine reprehenſus fuit Aſa Rex Iuda, qui à Benadad Rege Syriæ petiuerat auxilium, iuxta 2. Paral. 16. 7. *Venit Hanani Propheta ad Aſa Regem Iuda, & dixit ei: Quia habuiſti fiduciam in Rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euaſit Syriæ Regis exercitus de manu tua.* Alterum, quia ſicut erant ſocij & fautores infidelium in bello, ſic etiam putabantur eſſe ſocij & fautores in impietate; quod æquè erat ſcandaloſum. Vnde dictum eſt Ioſaphat Regi Iuda, qui auxilium præbuerat

impio

impio Regi Achaz, 2. Paral. 19. 2. *Imperio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris, ſed bona opera inuenta ſunt in te, eo quod abſtuleris luco de terra Iuda.*
6. Idem periculum & ſcandalum eſſet hoc tempore, ſi quis Princeps Chriſtianus imploraret auxilium Turcarum, vel aliorum infidelium, contra Chriſtianos. Nam, vt taceam de ſcandalo, periculum eſſet, ne Turcæ vel aliꝫ infideles violarent pacta: ne, ſi victores eſſent contra Chriſtianos, occuparent eorum terras, abolerent cultum religionis, euerterent templa & altaria; conculcarent Sacramenta abducerent Chriſtianos in captiuitatem. Notum eſt, quid Lutherani & Caluiniſtæ fecerint Romæ, quando Borbonius ſub Carolo V. vrbem obſedit & expugnauit. Legantur hiſtorici.

VII. QVÆSTIO.

An bellum ex vtraque parte poſſit eſſe iuſtum?

1. CErtum eſt, ex vtraque parte eſſe iniuſtum: Vt, ſi vna pars foueat iniuſtam cauſá, & altera non habeat legitimam poteſtatem indicendi bellum. Quæſtio eſt, an vtrinque poſſit eſſe iuſtum & licitum. Solet præmitti hæc diſtinctio. Bellum tribus modis poteſt eſſe iuſtum. 1. formaliter tantùm. 2. materialiter tantum. 3. vtroque modo ſimul. Tunc eſt iuſtum formaliter tantum, quando eſt iuſtum in conſcientia gerentis, non tamen ex parte rei, id eſt, quando is qui bellum gerit, prudenter & practicè iudicat ſe habere iuſtam cauſam: Et tamen ex parte rei, eſt aliqua iniuſtitia, quæ illum latet. Tunc eſt iuſtum materialiter tantùm, quando eſt iuſtum ex parte rei, non tamen in conſcientia gerentis: vt ſi gerens bellum, reuera habeat iuſtam cauſam, ſed tamen putet ſe habere iniuſtam: Tunc eſt iuſtum vtroque modo, quando & habet iuſtam cauſam, & practicè iudicat ſe habere; ita, vt ſi contrarium iudicaret, nollet

perſiſtere in bello. Hoc poſito, ſit
2 Prima Concluſio. Bellum ex vtraque parte poteſt eſſe iuſtum formaliter tantum, & ſæpè eſt. Nam fieri poteſt,& ſæpè fit, vt vtraque pars practicè & prudenter iudicet,ſe habere iuſtam cauſam, etiamſi altera non habeat.Et hoc ſolet fieri ex inuincibili ignorãtia;vt ſi vterque Princeps,inter quos bellum eſt,bona fide procedat, & re diligenter examinatá, non reperiat vllam iniuſtitiam ex ſua parte, etiamſi ex alterutra parte ſit aliquid occultæ iniuſtitiæ, quæ ipſum lateat. Sic factum eſt in bello Iſraëlitarum contra Chananæos.Nam Iſraelitæ iuſto titulo,nempe titulo veteris poſſeſſionis ac hæreditatis, repetebant terram Palæſtinam, tanquam ſuam. Chananæi, quia nihil ſciebant de hoc titulo, & putabant ſuam eſſe hæreditatem,quam actu poſſidebant,bona fide defendebãt ſe: & ſic vtrinque erat bellum iuſtum formaliter. Ex parte quidem Chananæorum, formaliter tantum; ex parte verò Iſraelitarum, formaliter & materialiter ſimul.Vide Serarium in c.6.Ioſue,q.2.& 3.procemiali.Valentiam q.16.puncto 2.Molin.diſp.102.
3 Nota. Quando bellum ex vtraque parte eſt formaliter iuſtum, id eſt, quando vterque Princeps practicè & prudenter iudicat ſe habere iuſtam cauſam; id ſæpè verum eſt, reſpectu ipſorum Principum; ſed falſum reſpectu conſiliariorum,aut eorum, qui Principem vel conſiliarios informant de variis cauſæ circumſtantiis. Nam ſæpè contingit,vel informationem falſam eſſe, vel conſiliarios falsò perſuadere ſuo Principi, quod habeat iuſtam cauſam. In quo caſu, informatores & Conſiliarij formaliter iniuſti ſunt; Princeps formaliter iuſtus.Nam hic ſecundum allegata & probata, bona fide procedit, & credit verum eſſe quod ipſi à Conſiliariis tanquam verum proponitur. Simile eſt de Iudice,qui ſecundũ allegata & probata condemnat innocentem. Nam ille quidem iuſtè procedit, ſed teſtes iniqui ſunt. Frequens hic caſus eſt.

4 Se

4. Secunda Concluſio. Bellum non poteſt ex vtraque parte materialiter eſſe iuſtum. Nam fieri non poteſt vt vterque Princeps, inter quos bellum eſt, foueat iuſtam cauſam à parte rei. Sic bellum Iſraelitarum contra Chananæos, tametſi ex vtraque parte fuerit iuſtum formaliter, vt dixi, non tamen materialiter. Nam terra Palæſtina re vera non debebatur Chananæis, ſed Iſraelitis: ac proinde ex parte Iſraelitarum, non autem ex parte Chananæorum, erat bellum materialiter iuſtum.

5. Dices 1. Si Princeps iuſto bello oppugnaret aliquam arcem vel ciuitatem hoſtilem, in qua multi eſſent innocentes, qui ſe iuſtè defenderent, ne occiderentur; iam bellum ex vtraque parte materialiter eſſet iuſtum, quod eſt contra concluſionem. Reſpondeo. Quando dicimus bellum ex vtraque parte non eſſe iuſtum materialiter, intelligendum eſt, circa eandem rem. In hoc autem caſu, qui obiicitur, non eſt bellum circa eandem rem. Nam qui oppugnat ciuitatem hoſtilem, non ſuſcipit bellum contra innocentes (alioqui non eſſet iuſtum bellum) ſed contra nocentes: & per accidens eſt, quod inter illos ſint aliqui innocentes. Ac viciſſim innocentes, qui ſe defendunt, non defendunt nocentes, qui propter iniuriam illatam bello oppugnantur; ſed defendunt ſuam innocentiam, quæ propriè non oppugnatur.

6. Dices 2. Quando Iudex ſecundum allegata & probata legitimè condemnat innocentem, poteſt innocens ſe tueri contra Iudicem: Ergo inter illos poteſt eſſe bellum ex vtraque parte materialiter iuſtum. Reſpondeo. Eadem eſt ſolutio. Nam eiuſmodi bellum non eſt circa eandem rem. Qui enim defendit ſe contra Iudicem, defendit ſe, vt innocentem, ſicut re vera eſt. Iudex autem, qui oppugnat illum, non oppugnat vt innocentem, ſed vt publico teſtimonio probatum nocentem ac reum. Vide Valentiam q. 16. puncto 2. §. ad tertium.

VIII QVÆSTIO.

Quid faciendum quando cauſa belli eſt dubia?

1. TVnc cenſetur dubia, quando duo Principes inter ſe contendunt de aliqua ciuitate, pago, arce, prouincia, vel alia re ſimili: Et in vtramque partem occurrunt probabiles rationes; neque ſatis conſtat, vtra pars alteri præferenda ſit. Eſt ergo quæſtio, quid tunc fieri debeat? An res, de qua controuertitur inter Principes litigantes, diuidenda? Et, ſi alter nolit, an bellum illi inferendum? Diſtinguo. Nam in triplici caſu poteſt hæc quæſtio proponi. Primus eſt, quando alter Principum legitimè, & bona fide cœpit poſſidere rem, antequam controuerſia circa illam moueretur. Secundus eſt, quando poſt ortam controuerſiam cœpit illam poſſidere. Tertius, quando neuter adhuc illam poſſidet, ſed controuertitur, vter poſſit aut debeat illam tanquam ſuam poſſidere. Iuxta hunc triplicem caſum, ponam tres concluſiones.

Prima Concluſio. Si alter Principum eſt in legitima poſſeſſione rei, & poſtea oritur circa illam controuerſia; non tenetur poſſeſſor partem illius alteri tradere, etiamſi dubium ſit, vter habeat iuſtam cauſam: nec alter, qui non poſſidet, poteſt illi bellum inferre, vel partem rei poſſeſſæ ſibi vindicare, ſed tantum rationibus poteſt ius ſuum experiri: Et poſſeſſor debet eas audire, & moralem diligentiam adhibere, vt ſciat an res ad ſe, an ad alterum iure pertineat. Ita Victoria de iure belli, num. 25. & ſequentibus. Et Molina diſp. 103. Hæc concluſio habet quatuor partes.

2. Prima eſt, quod poſſeſſor bonæ fidei non teneatur partem rei poſſeſſæ alteri tradere, etiamſi dubium ſit vtri debeatur. Ratio eſt, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Huc ſpectat 11. regula iuris, in 6. *Cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſt potius quam actori.*

actori. At poſſeſſor eſt reus reſpectu alterius, qui non poſſidet,& contendit rem ad ſe pertinere. Et regula 65. *In pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis.*

Secunda pars eſt, quod alter, qui non poſſidet (& in hac cauſa ſuſtinet perſonam actoris) non poſſit bellum inferre poſſeſſori, quamdiu non conſtat de Iuſtitia cauſæ. Ratio eſt, Quia in tali caſu ius fauet poſſeſſori, vt dictum eſt. Hoc autem ius non poteſt alter violare, aut per bellum infringere.

Tertia eſt, quod poſſit rationibus ius ſuum experiri; quia per hoc nullam facit iniuriam poſſeſſori Nam ſi poſſeſſor habet legitimum ius rei poſſeſſæ, manebit in poſſeſſione. Si non habet, non auferetur illi, quod ſuum eſt, ſed quod alienum. Nulla igitur fit illi iniuria.

Quarta eſt, quod poſſeſſor debeat audire rationes alterius, & adhibere moralem diligentiam, vt conſtet de iuſtitia cauſæ. Nam cum ipſe dubitet an poſſideat rem ſuam; ſi non vellet inueſtigare veritatem, inciperet eſſe poſſeſſor malæ fidei, & exponeret ſe periculo retinendi rem alienam, inuito Domino quod iniuſtum eſt.

3. Quæres 1. Si re diligenter examinata, maneret quidem dubium, ſed tamen probabilius eſſet, actorem habere plus iuris, quàm poſſeſſorem; an tunc poſſeſſor deberet diuidere cum actore, pro quantitate dubij, maiorem partem illi tribuendo, & minorem ſibi reſeruando? Et, ſi id nollet facere, an actor poſſit illi inferre bellum, tanquam iniuſto detentori? Reſpondeo cum diſtinctione. Nam ſi cauſa agitur per arbitrium, non ex rigore iuſtitiæ, ſed ex quadam æquitate; poteſt arbiter in tali caſu decernere diuiſionem, pro quantitate dubij: Et ſi vterque Princeps ab initio conſenſit in arbitrum, tenetur vterque ſtare ipſius arbitrio. Si autem agitur per Iudicem & per viam iuris, (cùm vterque Princeps ſit iudex in ſua cauſa, & neuter agnoſcat ſuperiorem in temporalibus) non tenetur poſſeſſor, qui in hac cauſa iudex eſt,

eſt, durante dubio, decernere diuiſionem, ſed poteſt rem totam ſibi reſeruare, donec manifeſtè conſtet de veritate rei; quia iuxta regulam iuris allegatam potior eſt ipſius conditio, quàm actoris. Similiter actor, qui etiam eſt Iudex in hac cauſa, non poteſt ſecundum viam iuris exigere hanc diuiſionem; quia debet ſequi regulam iuris, quæ decernit, poſſeſſorem eſſe potioris iuris, quàm ipſe ſit.

4. Quæres 2. Si re diligenter examinata, poſſeſſor maneret dubius; & actor, ſepoſito omni dubio, affirmaret rem ad ſe pertinere, quid tunc faciendum? Reſpondeo. Tuc actor bona fide poſſet rem ſuam exigere; & ſi poſſeſſor nollet dare, poſſet illi bellum inferre. Poſſeſſor verò, vel deberet arbitris cauſam committere; vel diuidere cum actore, ſi actor vellet; vel alio modo cum illo componere. Ratio eſt, quia actor in tali caſu eſt Iudex, ſicut & poſſeſſor. Cùm enim vterque, vt ſuppono, ſit ſupremus Princeps, & neuter agnoſcat ſuperiorem in temporalibus, non habent communem iudicem, cui ſubeſſe teneantur; ac proinde quiſque in ſua cauſa debet eſſe Iudex. Si ergo actor bona fide iudicat, rem ad ſe iure pertinere; poteſt iuſto bello eam exigere, ſi poſſeſſor nolit tradere. Contra verò poſſeſſor, non poteſt bona fide iudicare, rem ad ſe iure pertinere, quamdiu dubius eſt. Tenetur ergo ſatisfacere actori, vel per arbitros, vel per diuiſionem, vel alio modo, prout circumſtantiæ exigunt. Non enim agnoſcit alium Iudicem, à quo ſententiam expectet. In quo differt ab homine priuato, qui cùm habeat communem Iudicem cum ſuo aduerſario, non tenetur cum illo componere, quamdiu dubius eſt, etiamſi aduerſarius dicat ſe non dubitare: Sed poteſt expectare ſententiam iudicij, vt vel res tota ipſi relinquatur, vel tota aduerſario adiudicetur.

5. Secunda Concluſio. Si alter Principũ ingreſſus eſt

poſſe

poſſeſſionem rei poſt ortam controuerſiam, altero renuente, & contradicente non cenſetur poſſeſſor bonæ fidei, nec in dubio potior eſt ipſius,quã alterius conditio: Ac proinde, ſi cauſa diligent examinata, adhuc manet dubium, ad quem duorum res pertineat, diuidenda eſt inter vtrumque pro quantitate dubij; vel aliqua alia compenſatio facienda, ſi res con modè diuidi non poteſt. Ita Victoria & Molina locis citatis. Ratio eſt, quia in tali caſu, eſt par vtriuſque conditio, cum vterque dubitet de ſua cauſa, & neuter ſit poſſeſſor bonæ fidei: Ergo manente tali dubio, non ſupereſt alius modus finiendi litem, niſi per compoſitionem, aut diuiſionem pro quantitate dubij.

6. Dices: Si alter nolit conſentire, quid faciendum? Reſpondeo. Si non conſentit,iniuſtus eſt ac proinde aduerſarius poteſt illi bellum inferre,& ſic compellere ad diuiſionem, & expenſas belli faciendas. Confirmatur. quia ſi in ſimili caſu cõtenderent duo priuati homines, coram communi Iudice,& Iudex adhibita morali diligentia, videret cauſam manere dubiam; certè non poſſet aliud decernere,quàm vt fieret compoſitio vel diuiſio pro quantitate dubij. Et ſi alter litigantium renueret, poſſet à Iudice compelli. Idem dico de Principibus qui communem Iudicem non habent.

7. Tertia Concluſio. Si neuter Princeps eſt in poſſeſſione rei, de qua inter illos oritur controuerſia, túnc idem faciendum eſt, quod dixi faciendum eſſe in præcedenti concluſione. Nam in tali caſu, par eſt vtriuſque conditio. Ergo ſi re diligenter examinata, adhuc manet dubiũ, vter debeat rem poſſidere,vel diuiſio vel cõpoſitio faciẽda eſt. Et qui renuit,iuſto bello cõpelli poteſt.

8. Quæres, quid faciendum, quando mortuo Rege, duo ſubditi contendunt de ſucceſſione; Reſpondeo. Tunc ipſa Republica, quæ mortuo Rege eſt ſuperior reſpectu omnium ſubditorum, debet iudicare ad quem regnum pertineat, & illud ei tradere. Sicut

etiam facit Eccleſia, quæ tempore ſchiſmatis iudicat quis debeat eſſe Pontifex.

IX. QVÆSTIO.

Quando & quomodo bellum inchoandum ſit?

1. Bellum defenſiuum ſtatim inchoari poteſt, quando opus eſt iuſta defenſione. Quæſtio eſt de offenſiuo Et quidem duplex. Vna, an Princeps, qui habet iuſtam & exploratam cauſam, poſſit ſtatim inferre bellum aduerſario: an verò prius debeat petere ab eo condignam ſatisfactionem. Et ſi aduerſarius eam offerat, tenetur ipſe acceptare, & bello abſtinere. Altera, an ſi aduerſarius poſt inchoatum bellum, id eſt, poſt vnum aut alterum conflictum, offerat condignam ſatisfactionem, teneatur Princeps eam acceptare, & bellum inchoatum intermittere?

2 Prima Concluſio. Principes, etiamſi conſtet de iuſtitia cauſæ, non debet ſtatim inferre bellũ offenſiuum, ſed prius petere condignam ſatisfactionem. Quæ ſi offeratur, debet à bello abſtinere. Ita Caietanus, Ioannes Maior, & Driedo, quos ſequitur Molina diſp. 103. Et colligitur ex illo Deut. 20. 10. *Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem: Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam,* &c. Et ex Auguſtino epiſt. 205. ad Bonifaciũ comitem, vbi ait: *Pacem habet debet voluntas; bellum neceſſitas.* Vel, vt refertur apud Gratianum, cap. *Noli* 23. q. 1. *Pacem habere voluntatis eſt; bellum autem debet eſſe neceſſitatis.*

3 Quæres. Si Princeps nolit acceptare oblatam ſatisfactionem, nec à bello abſtinere, an tunc bellum ſit illicitum & iniuſtum? Reſpondeo. Certum eſt illicitum eſſe, quia contra charitatem eſt. An etiam iniuſtum ſit, ſeu contra iuſtitiam, diſputari ſolet. Aliqui affirmant,

quia

quia quando offertur condigna ſatisfactio, tunc ſeruatur iuſtitia: Ergo qui non eſt contentus condigna ſatiſfactione, ſed maiora damna vult inferre, peccat contra iuſtitiam. Sed diſtinguendum eſt. Nam ſi iniuria, quam aduerſarius intulit, talis eſt, quæ condignè & ex rigore iuſtitiæ compenſari poteſt, abſque occiſione hominum, tunc oblata compenſatio acceptanda eſt. Vt, v. g. ſi aduerſarius reſtituat ciuitatem vel arcem, quam iniuſtè detinebat, & refundat omnia damna temporalia quæ intulit. Si autem iniuria talis eſt, quæ condignè & ex rigore iuſtitiæ compenſari non poteſt, niſi etiam tradantur aliqui in particulari, qui mortem meriti ſunt; tunc Princeps non tenetur eſſe contentus vlla alia compenſatione, quæ fieri poteſt per bona temporalia, niſi ſimul fiat compenſatio per traditionem nocentum, vt morte puniantur. Simile eſt de Iudice, reſpectu priuati malefactoris. Nam Iudex non tenetur acceptare compenſationem pecuniariam, quæ offertur pro malefactore, ſed poteſt illum morti adiudicare, ſi meritus eſt. Vide Molinam loco citato.

4. Secunda Concluſio. Si poſt bellum inchoatum, & aliquot cædes in conflictu perpetratas, offerat aduerſarius debitam ſatisfactionem; tenetur Princeps, qui iuſtam cauſam habet, eam aceptare & bellum intermittere. Hæc concluſio eſt contra Caietanum, Maiorem & Driedonem, qui putant Principem non teneri. Ratio ipſorum eſt, quia aduerſarius, qui ante bellum inchoatum non voluit præſtare debitam ſatisfactionem; ſua culpa conſtituit ſe extra ſtatum ſatisfaciendi, & poſuiſſe in ſtatu executionis juſtitiæ vindicatiuæ. Nam eo ipſo, quod bellum inchoatum eſt, incipit executio iuſtitiæ vindicatiuæ, ac proinde poteſt Princeps eam perficere ſi velit, & non tenetur acceptare ſatisfactionem. Hoc tamen aliqui limitant, non teneri, ſi ſit in actuali conflictu; teneri tamen, ſi ceſſauit conflictus actualis.

Nos cum Molina aſſerimus ſemper teneri, quando offertur certa & condigna ſatisfactio non ſolùm pro iniuria ante bellum, ſed etiam in ipſo bello illata; Ita vt aduerſarius paratus ſit, non ſolùm omnia damna temporalia reſarcire, quæ vſque ad illud temporis momentum facta ſunt; ſed etiam ad mortem tradere eos omnes, qui digni ſunt morte. Ratio eſt, quia aduerſarius eo momento, quo offert talem ſatisfactionem ceſſat ab vlteriori iniuria: Et pro præterita iniuria nihil amplius poteſt Princeps exigere, quàm quod offertur.

5. Dices: Moraliter impoſſibile eſt, vt aduerſarius præſtet talem ſatisfactionem. Tametſi enim poſſit debitam ſatisfactionem præſtare pro damnis temporalibus illatis; non tamen poteſt omnes illos in mortem tradere qui digni ſunt. Sic enim deberet & ſeipſum, & multos alios tradere; qui potius fugerent, vel in bello perſiſterent, quàm ſe ad certam mortem paterentur deſtinari. Reſpondeo. Quando iniuria ab aduerſario facta, eſt tantum materialis, ita vt ipſe ſine culpa & bona fide proceſſerit, putans ſe habere iuſtam cauſam; tunc ſi poſt conflictum intelligat ſe habere malam cauſam, vel certè aduertat, ſe non eſſe ſufficientem ad reſiſtendum, & ideò offerat debitam ſatisfactionem; tenetur Princeps eam acceptare. Nec talis ſatisfactio difficilis eſt, quia cùm aduerſarius fuerit ſine culpa, non opus erit aliquem ad mortem tradere, ſed ſufficiet, ſi damna illata reſarciantur, eo modo quo reſarciri poſſunt. Quando autem iniuria ab aduerſario illata, eſt materialis & formalis ſimul, ita vt ipſe mala fide proceſſerit, ſciens ſe habere iniuſtam cauſam; tunc ſi poſt conflictum offerat debitam ſatisfactionem, tenetur eam Princeps acceptare, ſi poſſibilis & certa eſt: Si autem incerta, aut moraliter impoſſibilis, non tenetur (ſaltem ex iuſtitia,) ſed poteſt in bello perſeuerare. Vide Molinam loco citato.

X. QVÆSTIO.

An in bello iuſto, poſtquam inchoatum eſt, liceat omnes hoſtes occidere, & eorum bona diripere?

1. HOc intellige, ſi hoſtes non offerant debitam ſatisfactionem, ſed in bello iniuſto perſeuerent. Tunc quæritur, an liceat omnes interficere, & ſuis bonis ſpoliare?

2. Communis regula eſt, ea omnia tunc licere facere contra hoſtes, (occidendo, ſpoliando deſtruendo, & in ſeruitutem redigendo) quæ neceſſaria ſunt ad finem belli obtinendum. Finis belli defenſiui, eſt legitima ſui & ſuorum defenſio contra iniquum inuaſorem. Quicquid ergo neceſſarium eſt ad hunc finem, hoc licitum eſt facere in bello defenſiuo. Finis belli offenſiui, vt ſuprà dixi, triplex eſt. 1. recuperare res amiſſas. 2. vindicare iniuriam illatam. 3. pacem & ſecuritatem ſtabilire. Quicquid eſt neceſſarium ad hos fines, vel ad aliquem illorum obtinendum; hoc licitum eſt facere in bello offenſiuo. Ita Valentia q. 16. puncto 3. aſſert. 1. Molina diſp. 117. & alij paſſim.

3. Primò ergo licitum eſt, recuperare omnia damna, quæ vel ante bellum, vel in ipſo bello illata ſunt: inter quæ debent etiam computari ſumptus in bello facti. Et quia huiuſmodi damna ſæpè non poſſunt recuperari, niſi diripiendo bona hoſtium; ideò licitū eſt ex tali direptione ſufficientem compenſationem quærere: ſed non vltra. Si quid vltra accipitur, reſtitutioni obnoxium eſt. Excipiuntur tamen ſpolia ſeu prædæ, de quibus quæſtione 14. dicendum eſt.

4. Secundò, licitum eſt, omnes hoſtes interficere, qui in actuali conflictu contra nos pugnant. Poſt conflictum verò, (vt quando ciuitas aliqua per conflictum capta eſt) non ſemper licet omnes interficere. Tunc quidem licet, quando conſtat nocentes eſſe; & non ſpera-

tur firma pax & ſecuritas, niſi omnes interficiantur. In duplici caſu non licet. 1. Quando conſtat innocẽtes eſſe, eo quod bona fide putauerint ſe habere iuſtam cauſam. 2. quando quidem nocentes ſunt ſed tamen cupiunt ceſſare à bello, & tanta eſt eõrum multitudo, vt ſine graui detrimento, vel ſcandalo, vel etiam innocentum damno interfici omnes non poſſint. Tunc enim eſſet contra charitatem omnes interficere; non tamen contra iuſtitiam, vt notat Molina diſp. 122. concluſ. 3.

5. Tertiò, licitum eſt iniuriam illatam vindicare. Vnde ſi hoſtes non ſolum damna temporalia, ſed etiam culpabilem iniuriam vel contumeliam intulerunt; licitum eſt non ſolùm diripere eorum bona, ad compenſationem damnorum temporalium; ſed etiam poſcere ad mortem eos omnes, qui authores iniuriæ exstiterunt. (Molina diſp. 117.)

6. Quartò, licitum eſt omnia iſta præſtare, quæ ad pacem firmandam ac ſtabiliendam neceſſaria ſunt. Licitum eſt ergo ciuitates & munitiones hoſtium capere: & captas vel deſtruere, ſi aliter pax ſecura ſperari non poteſt; vel retinere, quamdiu periculum eſt nouæ rebellionis. Similiter licitum eſt in eorum terris nouas munitiones excitare, vt eorum rebellio coërceatur. Denique licitum eſt, omnes interficere, omnia eorum vaſtare ac diripere, ſi pertinaces ac deſperati ſint, à quibus, ſi viuant, firma pax ſperari non poſſit, (Molina ibidem.)

7. Quintò, licitum eſt obſides petere ab hoſtibus, poſtquam debellati ſunt: quo ſecuriores ſimus de pace in poſterum ſeruanda. Sicut ſi ciuis ciui iniuriam fecerit, poteſt Iudex illum cogere, vt non ſolùm ſatisfaciat illi pro iniuria illata, ſed etiam vt ſatiſdet, vel ab vrbe recedat, ſi periculum ſit, ne vlterius pergat iniuriam inferre. (Molina ibidem.)

8. Quæres, ad quem ſpectent ciuitates & alia bona immobi

immobilia, quæ tempore belli eripiuntur hoſtibus? Reſpondeo. Si autea erant bona hoſtium, tranſeunt ad ſupremum Principem, qui iuſto bello ea occupauit; quatenus iuſtam compenſationem aut ſatisfactionem non excedunt. Si non erant bona hoſtium, ſed ab iis iniuſtè occupata detinebantur, prioribus Dominis reſtituenda ſunt, eo quod ipſi eorum dominio legitimè non ſunt priuati. Ita Valentia q. 16. puncto 3. propoſitione 4. Molina diſp. 128 & colligitur ex L. *Si captiuus*, ff. de captiuis, & L. *Pomponius*, ff. de acquirendo rerum dominio.

XI. QVÆSTIO,

An in bello iuſto liceat innocentes interficere?

1 INnocentum varia ſunt genera. 1. Infantes & mulieres. 2. Monachi, Conuerſi, & Preſbyteri. 3. Ruſtici ad agriculturam euntes, inde redeuntes, & in agro laborantes. 4. Legati & Oratores. 5. Peregrini & exteri. 6. Mercatores accedentes & abeuntes (cap. *Innouamus*, de Treuga & Pace, & cap. *Paternarum*. 24. q. 3.) Hi omnes tam diu præſumuntur innocentes, quandiu contrarium de illis non conſtat. His annumerandi ſunt alij. 1. Multi è populo, qui nihil hoſtile moliuntur. 2. ſponte deditii. 3. Obſides. Niſi etiam contrarium conſtet.

2. Prima Concluſio. In bello, quatumuis iuſtum ſit, nunquam per ſe, & ex intentione licitum eſt interficere vllos innocentes. Ita Valentia q. 16. puncto 3. Molina diſp. 119. & alij ab eo citati. Et colligitur ex illo Exod. 23. 7. *Inſontem & iuſtum non occides*. Et ratio eſt, quia Princeps in propria Repub. non poteſt occidere innocentem, propter culpam alterius: Ergo nec in Repub. eſt enim contra iuſtitiam.

3. Dices: Iſraelitæ in veteri Teſtamento occidebant etiam mulieres & infantes, vt habetur Ioſue 6. 21. *Ceperunt ciuitatem, & interfecerunt omnia, quæ erant in ea, à viro vſque ad mulierem, ab infante vſque ad ſenem.* Reſpon-

deo. Hoc non faciebant ex ordinaria lege iuſtitiæ, ſed ex ſpeciali mādato Dei, qui eſt Dominus vitæ & mortis. Nam ordinaria lex erat, quæ habetur Deut. 20. 13. *Percuties omne, quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladij, abſque mulieribus, & infantibus, & iumentis.* Non obſtante hac lege mandabat aliquando Deus, vt etiam mulieres, infantes, & iumenta interficerentur. 1. Reg. 15. 3. *Vade & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius. Non parcas ei, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bouem & ouem, camelum & aſinum.* Aliquando, vt omnes mulieres, exceptis puellis & virginibus. Num. 31. 17. *Cunctos interficite, quicquid eſt generis maſculini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: puellas autem & omnes fœminas virgines reſeruate vobis.* In his & ſimilibus caſibus, Dei iuſſio pro lege eſt, vt ex Auguſt. notat Serarius in c. 6. Ioſue, q. 36.

4. Secunda Concluſio. Aliquando per accidens, & præter intentionem, licitum eſt in iuſto bello interficere innocentes: Quod tunc fit, quando victoria obtineri, aut ciuitas expugnari non poteſt, niſi cum nocentibus interficiantur ſimul aliqui innocentes. Ita authores citati. Vnde ſi aliqua ciuitas iuſtè oppugnatur, in qua permixti ſunt innocentes cum nocentibus, licitum eſt globos in eam mittere, aut ignem ſupponere; etiam ſi probabile ſit, aliquos etiam innocentes perituros. Idem licitum eſt, quando oppugnantur triremes Turcarum in quibus aliqui remiges ſunt Chriſtiani & innocentes. Ratio eſt, quia bonum publicum, quod ſperatur ex victoria vel expugnatione, tale eſt, cui merito poſtponi debeat aliqua innocentum interfectio. Quod ſi tale non ſit, & multi innocentes eſſent interficiendi, abſtiſtinendum eſſet ab interfectione. (Valentia ibidem.)

5. Et confirmatur: Quia ſi in tali caſu non liceret interficere innocentes, iam nunquam liceret iuſto bello oppugnare hoſtilem ciuitatem; nunquam ſe defendere

contra

contra triremes Turcarum, & conſequenter, nunquam publicas iniurias vindicare, bona amiſſa recuperare, firmam pacem ſtabilire, iuſtitiam inter Principes & Reſp. cuſtodire: quæ omnia abſurda ſunt. Sequela patet, quia ſemper in ciuitatibus & triremibus reperiuntur aliqui innocentes qui periculo mortis expoſiti ſunt.

XII. QVÆSTIO.

An in bello iuſto liceat innocentum bona diripere?

1. EX iis innocentibus, quos recenſui, alij pertinent ad Rempub. hoſtilem, tanquam illius membra: alij non pertinent. Rurſum, Aliud eſt loqui de vita innocentum, quæ propriè non eſt ſubiecta iuriſdictioni & diſpoſitioni Reip. vel Magiſtratus, ſed ſolius Dei, quatenus innocentes ſunt: aliud de externis eorum bonis, quæ ſunt ſubiecta diſpoſitioni & iuriſdictioni Reip. & Magiſtratus.

2. Prima Concluſio. Innocentes, qui ſunt membra Reipub. hoſtilis, contra quam iuſtum bellum geritur, poſſunt ſpoliari ſuis bonis temporalibus, quantum neceſſe eſt ad condignam compenſationem faciendam, de qua, quæſt. 10. §. 3. dictum eſt. Ita Valentia quæſt. 16. puncto 3. Molina diſp. 111. concl. 4. & apud ipſum Caietanus, Victoria, Couarruuias & alij. Ratio eſt, quia tota Reſp. contra quam iuſtum bellum geritur, cenſetur hoſtis: ergo licitum eſt eam punire in omnibus ſuis membris, quatenus diſpoſitioni & iuriſdictioni illius ſubiecta ſunt. At innocentes quoad bona temporalia, ſubiecti ſunt diſpoſitioni & iudiſctioni Reipub. ergo Reſp. in iis puniri poteſt. Et ob hanc cauſam, quando aliqua Reſp. vel ciuitas, quæ iuſto bello capta eſt, fit tributaria, non ſolùm exigitur tributum à nocentibus, ſed ab omnibus illius membris, ſiue nocentes

ſiue innocentes ſint: Neque ſolùm ab illis, ſed etiam ab eorum poſteris, quos conſtat innocentes eſſe.
3 Quæres: Si ex bonis nocentum ſufficiens compenſatio fieri poſſet, an tunc parcendum eſſet innocentibus? Reſpondeo. Compenſatio dupliciter fieri poteſt: Primò, quando exigitur ab hoſtibus certa ſumma pecuniæ, ſtatim perſoluenda. Tunc æquitas poſtulat, vt ſoli nocentes grauentur, ſi ſufficiunt ad præſtandam ſolutionem. Si non ſufficiunt, ſpetant ſubſidium ab innocentibus, quantum neceſſe eſt ad ſupplendum defectum debitæ ſolutionis. Et poſtea ſi commodè fieri poteſt, reſtituant. Secundò, quando non exigitur certa ſumma pecuniæ ſtatim perſoluenda, ſed toti ciuitati imponitur annuum tributum. Tunc omnes, tam innocentes, quàm nocentes grauandi ſunt, cum ſuis poſteris, vt dixi. In priori caſu notandum eſt, aliquos in Repub. hoſtili eſſe innocentes quoad vitam, non tamen quoad bona temporalia; vt ſunt filij ciuium nocentum. Nam bona temporalia filiorum & parentum ſunt eadem. Si ergo parentes, quoad bona temporalia nocentes ſunt; cenſentur etiam filij eſſe tales. Rurſum, aliquos vtroque ſenſu innocentes eſſe, & quoad vitam, & quoad bona temporalia; vt ſunt pupilli, viduæ, virgines adultæ, non ſubiectæ parentum poteſtati. Hi tempore belli, ſi compenſatio præſtanda ſit debent eſſe potioris conditionis.
4 Quæres 2. An etiam ruſtici, qui ſunt membra hoſtilis Reip. grauari debeant? Ratio dubitandi eſt, quia in cap. *Innouamus*. (quod ſuprà citaui) definitum eſt, eos tempore belli ſecuros eſſe oportere. Non ergo debent priuari bonis temporalibus ad faciendam condignam ſatisfactionem. Reſpondeo. Non eſt definitum, eos abſolutè ſecuros eſſe ita vt nihil omnino debeant oneris ſuſtinere; ſed ſecuros eſſe pro eo tempore, quo cum ſuis animalibus eunt ad colendos agros & inde reuertuntur. Quod ideò definitum eſt, ne agri tempore

belli, maneant inculti. Alioqui ſequeretur fames, quæ toti Reip. eſſet pernicioſa.

5 Quæres 3. Si aliquis pagus vel ciuitas illius Reip. contra quam iuſtum bellum geritur, non vellet illi adhærere, ſed potius ſequeretur partes alterius Principis, qui illam Remp. oppugnat, an in tali caſu deberet aliquid conferre ad præſtandam compenſationem, quæ Reip. impoſita eſt? Reſpondeo. Non debet. Nec alter Princeps, cuius partes ſecuti ſunt incolæ illius pagi vel ciuitas, quicquam ab iis poteſt exigere, ſed potius gratias agere, quod ipſorum ſubſidio victoriam conſecutus ſit. Vide Molinam loco citato.

6 Secunda Concluſio. Innocentes, qui non ſunt membra hoſtilis Reip. non quidem poſſunt ſpoliari ſuis bonis temporalibus, ad faciendam compenſationem, quæ hoſtili Reip. incumbit (in quo differunt ab innocentibus, qui ad Remp hoſtilem pertinent (poſſunt tamen ſpoliari iis bonis quibus, ſi non ſpoliarentur, vſuri eſſent hoſtes contra nos. Cuiuſmodi ſunt arma, naues, pecunia, frumentum, equi, & ſimilia. Ita Molina diſp. 121. concl. 1. & alij ab eo citati. Ratio eſt, quia ſi licitum eſt innocentes occidere, non quidem per ſe, ſed per accidens, id eſt, non intentione nocendi ipſis, ſed hoſtibus, quando ſtatus belli id exigit; multo magis in ſimili caſu licebit eorum bona diripere.

7 Quæres, an huiuſmodi bona ipſis poſtea reſtituenda ſint; præſertim cùm ſint bona innocentum, qui ad Remp. hoſtilem non pertinent. Reſpondeo. Si illa bona conſumpta ſunt propter neceſſitatem belli, neque ex illis facti ſumus locupletiores, non tenemur ea reſtituere. Ratio eſt, quia neque tenemur ex parte rei acceptæ, quæ iam periit, & ex qua nō ſumus facti locupletiores, vt ſuppono: neque ex parte iniuſtæ acceptionis, cùm licitè & ſine culpa accepimus. Hoſtes tamen, qui ſuâ culpâ fuerunt cauſa acceptionis, tenentur ad reſti-

tutionem. Vnde quando paciſcimur cum hoſtibus, vt præſtent nobis condignam ſatisfactionem pro illatis damnis, ſimul paciſcendum eſt, vt reſtituant innocentibus, quæ illis, ipſorum culpa ablata ſunt. Si autem eiuſmodi bona non ſunt conſumpta propter neceſſitatem belli, ſed vel in proprios vſus conſumpta, vel adhuc ſuperſunt, tenemur ea Dominis ſuis reſtituere. Ratio eſt, quia nullum eius habemus ad eiuſmodi bona niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bellum: Si ergo vel ſuperſunt, vel conſumpta ſunt extra neceſſitatem belli, nullo iure excuſamur ab onere reſtitutionis.

XIII. QVÆSTIO.

An liceat innocentes iuſto bello captos, in ſeruitutem redigere?

1. Aliud eſt loqui de Chriſtianis, qui in hac re habent priuilegium; aliud de Turcis, Saracenis, Iudæis, Gentilibus, qui non habent. Item, alij innocentes ſunt membra hoſtilis Reip. alij non ſunt.

2 Prima Concluſio Non ſolum nocentes, ſed etiam innocentes, qui ſunt membra hoſtilis Reip. ſi iuſto bello capiantur, in ſeruitutem redigi poſſunt, & iure gentium fiunt mancipia ipſorum capientium. Excipiuntur Chriſtiani, qui, niſi fidem Chriſti penitus negauerint, non debent in ſeruitutem redigi, ſed tamen poſſunt capi, & iuſto pretio redimi. Prior pars habetur in iure ciuili, L. *Si quid bello* & L. *Hoſtes*, ff. de captiuis. Et ratio eſt, quia vt ſupra dixi, tota Reſp. cõtra quam iuſtum bellum geritur, cenſetur hoſtis: Ergo in omnibus ſuis membris puniri poteſt, quoad bona fortunæ, quæ diſpoſitioni & iuriſdictioni Reipub. ſubiecta ſunt: At libertas pertinet ad bona fortunæ: Ergo reſp. poteſt in omnibus ſuis membris priuari libertate, & in ſeruitutem redigi. Excipiuntur, vt inſinuaui, Chriſtiani, qui

capti ab aliis Chriſtianis, non rediguntur in ſeruitutem, ſed pecunia redimuntur. Sic enim legitima conſuetudine, quæ vim legis habet, introductum eſt. De qua videri poſſunt Bartholus, Panormitanus, Couarruuias, & alij apud Molinam diſp. 117. concl. 4. Ex hac concluſione ſequuntur tria, 1. Omnes Turcas & Saracenos, tam infantes & mulieres, quàm viros, qui à Chriſtianis iuſto bello capiuntur, fieri mancipia Chriſtianorum. 2. Chriſtianos nunquam fieri mancipia Chriſtianorum, propter conſuetudinem communi conſenſu & vſu approbatam. 3. Chriſtianos, de facto quidem fieri mancipia Turcarum & Saracenorum; non tamen de iure; quia iuſto bello non capiuntur. Nam bellum, quod Turcæ & Saraceni contra nos gerunt, iuſtum non eſt.

3. Secunda Concluſio Innocentes, qui non ſunt membra hoſtilis Reip. non poſſunt capi & in ſeruitutem redigi; niſi fortè per accidens, quando periculum eſt, ne aliquando coniungant ſe hoſtibus, aut ab hoſtibus vi adigantur, vt ipſis ſubſidium præſtent. Sicut enim in tali caſu licitum eſt, eiuſmodi innocentes ſpoliare armis, pecunia, frumento, vt præcedenti quæſtione dixi; ſic etiam licitum eſt ſpoliare libertate. (Molina. diſp. 120.)

XIV. QVÆSTIO.

An milites, durante bello, poſſint prædari, ſeu ſpolia ab hoſtibus accipere?

1. SVperius q. 10. dictum eſt, licitum eſſe in bello iuſto diripere bona hoſtium, & ex illa direptione condignam compenſationem acquirere pro damnis iniuſtè allatis, & pro ſumptibus in bello factis. Nunc quæritur, an ſpolia ſeu prædæ, quæ fiunt durante bello, licitæ ſint, & quo iure.

2. Com

2. Communis ſententia eſt, eiuſmodi prædas, quas accipiunt milites in bello iuſto, licitas eſſe, & iure gentium fieri ipſorum militum capientium: quas verò accipiunt in bello iniuſto, illicitas eſſe, & propriè vocari rapinas. Ita D. Thomas q. 66. art. 8. ad 1. Valentia q. 16. puncto 3. aſſert. 3. Molina diſp. 117. concl. 4 & alij paſſim. Et expreſſè habetur in iure Canonico cap. *Dicat*, 22. quæſt. 5. & in Ciuili L. *Si quid bello*, vt L. *Hoſtes* ff. de captiuis. Porro per prædas intelliguntur res omnes mobiles, quæ auferri vel adduci poſſunt. Cuiuſmodi non modo ſunt pecuniæ, veſtes, ſupellex, pecora, ſed etiam homines iuſto bello capti, qui mancipia capientium fiunt. Niſi quod Chriſtiani à Chriſtianis cauti excipiantur, vt qu. præcedenti dictum eſt.

3. Quæres 1. An quando milites capiunt prædas ab hoſtibus, poſſit quiſque pro ſe retinere, quod capit? Aliqui putant, prædas militum ad Ducem adferendas eſſe, vt inter ipſos pro quantitate meritorum diuidantur. Ita Couarruuias, & nonnulli alij apud Valentiam. Et colligitur ex iure Canonico cap. *Ius militare*. diſt. 1. vbi ſic legimus: *Ius militare eſt, prædæ deciſio, pro perſonarum qualitatibus & laboribus iuſta diuiſio, ac principis portio.* Et confirmatur exemplo Dauidis, qui prædam ab hoſtibus acceptam diſtribuit inter milites: Nec ſolum inter illos, qui certamini interfuerant, ſed etiam inter alios, qui apud ſarcinas remanſerant. (1. Reg. 30 10.) Reſpondeo. Si in aliquo Regno vel Prouincia viget cõſuetudo, vel aliqua lex particularis, vt fiat huiuſmodi prædarum diuiſio ſeruanda eſt. Sin minus, ſtandum eſt iuri gentium, vt quiſque militum pro ſe teneat, quod capit. (Molina & Valentia loco citat.)

4. Quæres 2. Quid faciendum, quando ſpolia ſeu prædæ, quæ hoſtibus eripiuntur, non erant hoſtium, ſed iniuſtè ab illis poſſidebantur? Reſpondeo. Seruanda eſt cuiuſque Regni vel nationis recepta & approbata

conſue

conſuetudo. Et quidem iure Cæſareo conſtitutum eſt, eiuſmodi ſpolia, ſi ab hoſtibus in tutum locum erant perducta, non neceſſariò reſtituenda eſſe prioribus dominis. Si non erant in tutum locum perducta, reſtitui oportere (L. *Si quid bello* ff. de captiuis.) Vide Molinam diſp. 118. vbi etiam notat, ſi prioribus dominis reſtituantur, debere ipſos compenſare laborem & induſtriam militum, qui illa ex hoſtium manibus eripuerunt: Idque titulo actionis negotiorum geſtorum.

XV. QVÆSTIO.

Quænam ſoleant eſſe peccata militum, & Ducum?

1. LOquor de peccatis militum, quà milites ſunt. Solent autem his modis potiſſimum peccare. Primò, quando parati ſunt militare cuicunque Principi, etiam in bello iniuſto, modò ſtipendia accipiant. Secundò, quando non contenti ſuis ſtipendiis, aut ea turpiter conſumentes, moleſti ſunt ruſticis, apud quos hoſpitantur, extorquendo cibum & potum, & alia neceſſaria, vel etiam ſuperflua, contra illud Luc. 3. 14. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Tertiò, quando deſerunt ſtationem aut munitionem ſibi commiſſam; contra L. 3. ff. ad legem Iuliam maieſtatis, quà capite plectuntur, qui hoſtibus cedunt. Niſi forte nulla eſſet ſpes præualendi. (Molina diſp. 11.) Quartò, quando ſine facultate deſerunt caſtra contra datam fidem; præſertim ſi valdè neceſſarij ſint. (cap. *Infames.* 6. q. 1. & L. *Omne.* ff. de re militari.

2. Similiter ſubordinati Duces militum peccant his modis. Primò, quando lucri cauſa, non complent numerum ſuorum militum, & tamen capiunt ſtipendium pro completo numero. Secundò, quando dimiſſis veteranis & exercitatis militibus, nouos & imperitos minori pretio ſubſtituunt. In vtroque caſu tenentur ad compenſanda bona, quæ per huiuſmodi fraudem impediun.

pediuntur; & ad reſarcienda damna, quæ inde emergunt: Cuiuſmodi ſunt, quod belli ſumptus & conatus in irritum cadunt, quod Principis & Reip. honor læditur; quod ab hoſtibus ciuitates, caſtra, & munitiones obtinentur, quod plurimi innocentes intereunt; quod ſæpè religio Chriſtiana in diſcrimen adducitur, & quæ ſimilia ſunt. Tertiò peccant, quando non ſoluunt ſtipendia, ſed permittunt militem à ruſticis extorquere neceſſaria. Quartò, quàndo per aliquam prouinciam ducentes exercitum, accipiunt pecuniam ab obuiis pagis ac ciuitatibus, quæ offertur ad redimendam vexationem. Sic enim fit, vt dum aliqui exonerantur, alij plus æquo grauentur. Vide Molinam diſp. 116.

3. Peccant etiam alij officiales in exercitu. Primò quando, qui ex officio debent victualia ad exercitum comportare, non diligenter id faciunt, ſed per auaritiam aut negligentiam, dant militi corruptum cibum & potum, ex quo morbi oriuntur. Secundò, quando lucri cauſa, pulueri tormentario admiſcent aliquid extraneum, vt non ſit aptus ad victoriam comparandam. Tertiò, quando plus pecuniæ exigunt à militibus pro cibo, potu, veſtibus, armis, & aliis neceſſariis, quàm præſcriptum eſt. Quartò, quando in deſignandis hoſpitiis, alicui militi dant tria aut quatuor chirographa, ad tres vel quatuor diſtinctas domos, vt in vnaquaque hoſpitio recipiatur. Tunc enim in vna habet hoſpitium, ab aliis accipit pecuniam pro ſubleuato onere. (Molina ibidem.)

XVI. QVÆSTIO.

An in bello liceat vti inſidiis?

HÆc tria diſtincta ſunt. 1. An liceat vti inſidiis. 2. An liceat vti mendacio. 3. An liceat fidem datam hoſti violare. Duo poſteriora non licent. De primo quæſtio eſt. Reſpondeo. In bello iuſto licitum eſt vti

inſidiis,

inſidiis, modo fiat ſine mendacio & perfidia. Ratio eſt, quia non tenemur hoſti patefacere noſtra conſilia, vt ſe muniat, ac ſibi caueat : Ergo poſſumus aliquid moliri contra illum, de quo ipſe non cogitauerat : ac proinde poſſumus inſidiis contra illum vti. Habemus exempla in ſcripturis. Nam Ioſue ex mandato Dei, vſus eſt inſidiis contra vrbem Hai. (Ioſue 8. 4.). Et Iudith contra Holofernem. (Iudith. 11. & ſequentibus.) Vide plura apud Serarium in c. 8. Ioſue, q. 2.

XVII. QVÆSTIO.

An liceat bellare in die feſto?

1. D. Thomas quæſt. 40. art. 4. docet hæc duo. 1. Licitum eſſe, iuſtum bellum gerere in die feſto, ſi neceſſe ſit, ad defenſionem Reipublicæ. 2. Non eſſe licitum, ſi neceſſe non ſit. Vtrumque videtur intelligi de bello tantum defenſiuo, non de offenſiuo, de quo etiam dicendum eſt.

2 Prima Concluſio. Quandocunque hoſtes nos oppugnant, ſemper licitum eſt iuſto bello nos defendere, etiam in die feſto. Ita D. Thomas loco citato. Et probatur exemplo Iudæorum, de quibus 1. Machab. 2. 41, ſic legimus : *Cogitauerunt in die illa dicentes : Omnis homo, quicunque venerit ad nos in bello, die Sabbathorum, pugnemus aduerſus eum.* Et ratio eſt, quia in Sabbatho, licet laborare pro corporali ſalute vnius hominis, ſicut faciunt Medici, & fecit Chriſtus in Euangelio. (Ioan. 7. 23.) Ergo multo magis licet laborare pro ſalute totius Reipublicæ, quod faciunt milites in bello defenſiuo. Similiter, in Sabbatho licet extrahere bouem aut aſinum ex puteo, ne pereat. (Luc. 14 5.) Ergo etiam licet Rempub. extrahere ex manibus hoſtium, ne deuaſtetur & euertatur.

3 Secunda Concluſio. Licitum eſt etiam in die feſto, iuſto bello aggredi & oppugnare hoſtem, ſi neceſſe

aut

aut opportunum ſit ad obtinendam victoriam, quæ fortè alio tempore tam commodè obtineri non poſſet. Ita Molina diſp.11. Valentia q.16. puncto.5. Caietanus & Bannes q.40 ar. 4. Ratio eſt, quia licitum eſt in die feſto piſcari, ſi ſperatur magna captura piſcium, (vt habetur cap. *Licet*; de feriis.) Ergo multo magis licitum eſt bellare, ſi ſperatur magna victoria. Hæc enim maius bonum eſt, quam captura piſcium.

4 Quæres. An etiam liceret, ſi æquè commodè obtineri poſſet victoria die prophano, quàm feſto? Reſpondeo. Quando die feſto non negligitur Miſſa, tunc non eſt peccatum mortale, bellum offenſiuum exercere. Ita authores citati. Ratio eſt, quia in die feſto ſolum prohibentur opera ſeruilia, id eſt, quæ ſeruorum propria ſunt: at bellare non eſt opus ſeruile, quia non minus pertinet ad Dominos ac Principes, quàm ad ſeruos. An ſaltem ſit veniale? Affirmat Bannes, quia bellum adfert magnas diſtractiones, quæ impediunt pietatem ac deuotionem, cui diebus feſtis vacandum eſt. Molina putat, non ſemper eſſe veniale, quia ſæpè fit, vt milites, quando pugnant, potius abſtrahantur à peccatis, quàm à pietate. Nam extra pugnam, quando in otio viuunt, multas habent peccandi occaſiones, quas non habent in ipſa pugna actuali. Tunc potius ſolliciti ſunt de pia morte & dolore peccatorum, quàm de nouis peccatis perpetrandis.

5 Dices 1. In die feſto non licet malefactores ſupplicio afficere: Idque propterea, quia per effuſionem humani ſanguinis videtur aliquid decedere ſanctitati diei feſti. Vnde Iudæi dicebant. Ioan. 18.31. *Nobis non licet interficere quemquam*? quia ſcilicet erat dies feſtus. Et Matth. 26.5. *Non in die feſto*, Et Herodes poſt Paſcha volebat occidere Petrum, quia in diebus azymorum non licebat. (Act. 12.3.) Ergo multo minus licet bellum gerere, quia plus ſanguinis funditur in bello quàm in

priuato

priuato ſupplicio. Reſpondeo. Non ſequitur, quia maior neceſſitas eſt belli, quàm priuati ſupplicij. Hoc differri poteſt ſine vllo detrimento, illud ſæpe non poteſt, niſi cum magno Reip. damno.

6 Dices ſecundò. In iure Canonico decernitur, abſtinēdum eſſe à bello certis anni temporibus. Sic enim legimus, cap 1. de Treuga & pace: *Treugas a quarta feria poſt occaſum ſolis, vſque ad ſecundam feriam in ortu ſolis: item ad aduentu Domini vſque ad octauas Epiphaniæ, & a Septuageſima vſque ad octauas Paſchæ, ab omnibus inuiolabiliter obſeruari præcipimus.* Reſpondeo. Ille canon non eſt vſu receptus, vt notat ibidem Gloſſa, & ex Theologis Valentia, quæſt. 16. puncto 5. in fine. Malderus quæſtione 40. art. 4 & quidam alij. Deinde poteſt explicari de bello offenſiuo extra omnem neceſſitatem. Nam in neceſſitate, licitum eſt quouis tempore bellum gerere, vt conſtat ex capite, *Si nulla*, 23. q. 8.

7 Dices tertiò. In die feſto non licet exercere ludos militares, vt ſunt haſtiludia, & torneamenta: Ergo multo minus bellum. Reſpondeo. Haſtiludia & torneamenta poſſunt dupliciter exerceri. 1. Eo fine ac euentu, vt homines inde fiant habiliores ad bellum, & ſuo tempore poſſint prodeſſe Reipublicæ. Sic ſemper licita ſunt. 2. Eo fine ac euentu, vt alter alteri noceat, ſicut fit in duello: vel vt alter altero audaciorem ſe iactet: cum periculo vulneris aut mortis. Sic prohibita ſunt. Priori ſenſu permittuntur à Ioanne 22. Extrauag. vnica, de torneamentis. Poſteriori prohibentur à Concilio Lateranenſi, cap. *Felicis*, de torneamentis. Vide D. Thom. quæſt. 40. art. 1. ad 4. Bannes & Caietanus ibidem Molinam, diſp. 111. Nauarrum in Manuali, cap. 15. num. 9.

XVIII. QVÆSTIO.

An Clericis licitum ſit bellare?

1. Hic tria probanda ſunt. 1. Clericos iure Eccleſiaſtico prohibitos eſſe bellare. 2. Non tamen iure naturali, aut diuino. 3. In quibuſdam caſibus poſſe illos bellare, non obſtante prohibitione Eccleſiaſtica. (D.Thom.q.40.art.2.)

2 Prima Concluſio. Clericis iure Eccleſiaſtico prohibitum eſt per ſeipſos, propria manu pugnare, cap. *Eos qui*.20.q.5.& cap. *Quicunque Clericus*, & cap *Clerici*, & cap. *Quicunque ex Clero*, 23.q. 8. Ratio prohibitionis ſumitur ex D. Thoma, quia non decet, vt illi, qui ſe tradiderunt militiæ ſpirituali, tractent arma vel negotia ſæcularia, iuxta illud 2. Timoth. 2.4. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Et confirmatur, quia omnes gradus Clericorum ordinantur ad miniſterium altaris, vbi in Sacrificio Miſſæ repræſentatur mors Chriſti. (1. Corinth. 11. 26.) Ergo Clerici non debent alienum ſanguinem fundere, ſed potius cum Chriſto parati eſſe ad proprium ſanguinem effundendum, *vt quod miniſterio gerunt, opere imitentur*. Ob eandem cauſam, inquit D. Thomas, inſtitutum eſt ab Eccleſia, vt effundentes ſanguinem, fiant irregulares.

3 Dixi, *propria manu*, quia tametſi Clerici per ſeipſos propria manu non debeant pugnare, poſſunt tamen multa alia facere, quæ ad bellum pertinent. Primò, poſſunt ſuadere bellum, vt notat D. Thom. art.2.ad 3. Et apertè colligitur ex cap. *Scire vos oportet*, & cap. *Omni timore*, & capite *Hortatu*, 23. qu 8. Secundò, poſſunt Principem ſæcularem in ſubſidium vocare, vt bellum pro defenſione Eccleſiæ ſuſcipiat contra infideles. Vnde Auguſtinus Epiſt. 50. ad Bonifacium, de Maximiano Epiſcopo ſic ſcribit: *Auxilium ergo petiuit ab Imperatore*

Imperatore Chriſtiano, non tam ſui vlciſcendi cauſa, quam tuendæ Eccleſiæ ſibi creditæ. Quod ſi prætermiſiſſet, non dico fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia merito culpanda. Tertiò, poſſunt etiam indicere bellum, & Ducem belli conſtituere, qui vice ipſorum militiæ præſit, & bellum exerceat. Quod intellige de iis Clericis, qui habent dominium & iuriſdictionem temporalem, cuiuſmodi eſt Pontifex; Archiepiſcopi, Moguntinus, Colonienſis, Treuirenſis; Epiſcopi, Bambergenſis, Herbipolenſis, Spirenſis, & ſimiles. Ita paſſim docent Theologi. Et ratio eſt, quia qui habet dominium & iuriſdictionem temporalem, poteſt ea vti, ad quod inſtituta eſt, & ſi per ſe non poteſt facere executionem, poteſt per ſubſtitutum. Quod expreſsè definitum eſt a Bonifacio, cap. *Epiſcopus*, Ne Clerici vel Monachi, in 6. Quartò poſſunt ſimiliter, cum conſenſu ſuperiorum, intereſſe bello, non quidem vt propria manu pugnent, ſed vt iuſtè pugnantibus ſuccurrant in ſpiritualibus, exhortando, confeſſiones audiendo, à peccatis abſoluendo, conſolando, vt notat D. Thom. art. 2. ad 2. Et probat ex veteri Teſtamento, vbi Sacerdotes in bello iubebantur clangere buccinis, & militibus animum addere. (Ioſue 6. 4. & Deuter. 20. 2.)

4. Quæres, An Clerici, qui ex conſenſu ſuperioris ſunt in bello, vt militem hortentur & conſolentur, poſſint etiam excitare & hortari ad actualem pugnam? Reſpondeo. Poſſunt in genere excitare ad pugnam & victoriam, (quando agitur contra hoſtes Eccleſiæ) dicendo: *Fortiter age*: vel, *ne ſuccumbas*: vel, *ſtrenuè pugna pro fide*. Modo in particulari non dicant, *Interfice, occide*. Ita Valentia quæſtione 16. puncto 4. Molina diſputatione 108. circa medium, Nauarrus in Manuali, capite 27. numer. 215. Et ratio eſt, quia Clerici ante conflictum poſſunt hortari militem ad fortiter pugnandum contra hoſtes fidei, vt omnes concedunt: Ergo

etiam in ipſo conflictu poſſunt idem facere, quando cum facultate ſuperioris poſſunt eſſe præſentes in conflictu. Nota. Multum intereſt inter hæc duo: *Pugna fortiter*, & , *interfice*, vel *occide*. Nam hoc poſterius eſt immediata ſeu propinqua cauſa mortis & effuſionis ſanguinis; Illud prius non item. Nam poteſt aliquis fortiter pugnare, neminem interficiendo, ſed hoſtem terrendo, & in fugam conuertendo.

5. Dices, Contrarium colligitur ex capite, *Quod in dubiis*, de pœnis, vbi planè prohibitum eſt, ne Clerici in bello hortentur militem ad pugnandum. Verba canonis ſunt hæc: *Quia verò tam Sacerdotes, qui gubernant naues ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent conflictum, & hi qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant, de rigore canonico eos credimus deponendos.* Reſpondeo. Duplex eſt ſolutio. Vna Gloſſæ, aſſerentis canonem intelligi de bello iniuſto. Nam hortari aliquem ad iniuſtè pugnandum, enorme peccatum eſt. Altera Nauarri, canonem intelligi de incitatione ac occidendum, & mutilandum in particulari. Non autem de incitatione ad fortiter pugnandum in genere. Vide Molinam diſputatione centeſima octaua, poſt medium.

9. Secunda Concluſio. Iure naturali non eſt Clericis prohibitum bellare. Ita Molina loco citato, Bannes quæſtione 40. articulo 2. Et plures alij, tametſi contrarium ſentiat Valentia cum quibuſdam Canoniſtis. Probatur primò, Quia Pontifex poteſt diſpenſare cum Clerico, vt poſſit bellare: at non diſpenſaret, ſi eſſet prohibitum iure naturali. Secundò, Clericis iure naturali non eſt prohibitum matrimonium, aut mercatura, aut ſimilia negotia ſæcularia, quæ non minus diſtrahunt animum, quàm bellum: Ergo nec bellum iure naturali prohibitum eſt. Tertiò, Leuitæ in veteri Teſtamento bellarunt contra idololatras, & ideo à

Moyſe

Moyſe laudati ſunt, Exodi 32. 29. *Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino*: At non fuiſſent laudati, ſi iure naturali fuiſſet illis prohibitum pugnare. Idem dico de Mathatia, Iuda Machabæo, Ionatha, Simone, qui fuerunt ſummi Pontifices, & ſimul ordinarij belli Duces, vt patet ex libris Machabæorum.

7. Dices, Non decet homines Deo conſecratos attendere rebus ſæcularibus. Reſpondeo. Multa non decent, quæ tamen non ideo prohibita ſunt iure naturali. Verbi gratia, non decet homines Deo conſecratos attendere nuptiis, agriculturæ, mercaturæ, opificio, & tamen iure naturali non eſt illis prohibitum. Nam hæc duo inter ſe diſtincta ſunt. Primò, non decet hominem hoc facere. Secundò, ex natura rei illicitum eſt malum hoc facere. Quo pacto, non decet publicè ambulare Regem ſine famulo, ruſticum geſtare gladium, mendicum habere aurum, quæ tamen ex natura ſua non ſunt mala & illicita.

8. Tertia Concluſio. Clerici in quibuſdam caſibus poſſunt bellare, non obſtante prohibitione Eccleſiaſtica. Primò, Quando Pontifex diſpenſat. Secundò, Quando neceſſarium eſt ad defenſionem propriæ vitæ. Tertiò, Quando neceſſarium eſt ad defenſionem patriæ. Quartò, Quando neceſſarium eſt ad obtinendam magni momenti victoriam. Et in his caſibus non opus eſt diſpenſatione Pontificis. Aliqui addunt quintum caſum, quando neceſſarium eſt ad defenſionem innocentis. Vide Caietanum quæſtione quadrageſima, articulo ſecundo, Malderum ibidem, Molinam diſputatione centeſima octaua, & alios paſſim. Nec obſtat, quod Gratianus dicit Pontificem non poſſe diſpenſare, quia in hac re non ſequimur illius ſententiam.

9. Quæres, An quæ hactenus dicta ſunt de Clericis, debeant intelligi de omnibus Clericis? Valentia puncto 4. putat intelligi de iis tantum, qui in ſacris ordinibus

ſunt conſtituti. Et citat pro ſe Couarruuiam. Vnde conſequenter dicit, canones, quibus prohibentur Clerici pugnare, non loqui de Clericis inferioribus, aut ſi de illis etiam loquantur, ex ea parte per contrariam conſuetudinem abrogatos eſſe. Molina diſp. 108. circa finem, vtitur diſtinctione, vt iam vidimus.

10. Quæres 2. An Clerici peccent mortaliter bellando contra prohibitionem Eccleſiaſticam? Molina ſic diſtinguit. Si ſunt conſtituti in maioribus ordinibus, peccant mortaliter. Si in minoribus, & habent beneficium Eccleſiaſticum, probabile eſt peccare mortaliter. Si non habent beneficium, & gaudent priuilegio fori, peccant venialiter. Si non gaudent priuilegio fori, non peccant, quia propter contrariam conſuetudinem, non amplius obligantur prohibitione Eccleſiaſtica. Idem ſentit Malderus loco citato.

CAPVT XXVI.

De Duello.

1. DVellum eſt ſingulare duorum certamen, ex pacto ſeu condicto initum. Græci Monomachiam vocant. Quæritur, quando licitum, & quando illicitum ſit? Et quæ ſint pœnæ illiciti duelli? Valentia quæſt. 17. puncto 1. cum Caietano & Nauarro aſſerit hæc duo. 1. Duellum iure naturæ licitum eſſe in vno caſu, nempe, quando neceſſarium eſt ad euitandam iniuſtam mortem, certò alioqui imminentem. 2. In omni alio caſu, iure naturæ, eſſe illicitum, & ſeuerè à canonibus prohibitum.

2. Nota, duellum ſuſcipi poſſe ac ſolere ob varias cauſas vel fines. 1. Ad oſtentationem roboris, aut voluntatem ſpectantium. 2. Ad vindicandam iniuriam. 3. Ad indagandam veritatem, & iuſtitiam alterius partis: vel ad obiecti criminis purgationem: vel ad terminandam litem. 4. Ad dirimendum bellum. 5. Ad defenſionem

proprij

proprii honoris. 6. Ad defenſionem bonorum temporalium. 7. Ad defenſionem propriæ vitæ. Quæ defenſio poteſt dupliciter fieri. 1. Quando vita aliter defendi poteſt, quàm per duellum. 2. Quando aliter defendi non poteſt, quàm per duellum. Et tunc dicitur ſuſcipi duellum, ad euitandam mortem certò alioqui imminentem. In quo ſolo caſu putat Valentia duellum eſſe licitum, quod deinceps ordine examinandum eſt.

I. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad oſtentationem virium, aut voluptatem ſpectaculi, licitum ſit?

1. SEnſus eſt, an duellũ ſit licitum & legitimum medium ad talem finem conſequendum, id eſt, ad oſtendandum robur, vel ad recreandos ſpectatores. Hoc ex duplici capite æſtimari debet. 1. Ex parte medij. 2. Ex parte finis. Medium eſt difficile ac periculoſum, quia ambo, qui duellum ſuſcipiunt, exponunt ſe præſentiſſimo vitæ periculo. Finis eſt exigui momenti, videlicet inanis oſtentatio virium, vel ſpectantium oblectatio. Quæritur ergo, an licitum ſit exponere ſe præſenti vitæ periculo pro re leuiſſima?

2. Communis ſententia eſt, non eſſe licitum, ſed ſeuerè prohibitum, vt patet ex cap. 1. de torneamentis, vbi ſic legimus: *Torneamenta, in quibus milites ex condicto conuenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ, temerè congredi, vnde mortes hominum & animarum pericula ſæpè proueniunt, fieri prohibemus. Quod ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, quamuis ei poſcenti pœnitentia non negatur, Eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.* Et ratio eſt, quam inſinuaui, quia ſtultum ac temerarium eſt, exponere ſe vitæ periculo ac ſalutis, pro inani oſtentatione vel oblectatione. Hinc ſequitur peccare Duces militiæ, qui inter ſe committunt milites pari numero ex vtraque parte factionis, vel ſpectaculi,

vel oſtentationis cauſa; Sicut fecerunt Abner & Ioab. (2.Reg.2.14.)

3. Quæres, An nullo caſu licitum ſit duellum inter milites contrariæ factionis? Quod intelligitur ex parte illius, qui militat in bello iuſto. Reſpondeo: In duobus caſibus licitum eſt. Primò, quando miles noſtræ partis in bello iuſto, prouocat militem alterius factionis, eo animo, vt ſi alter recuſet, noſtri milites fiant alacriores ad bellum. Nam in tali caſu, non ſuſcipitur duellum ad ſolam oſtentationem virium, aut voluptatem ſpectantium; ſed ad iuſtum bellum promouendum. Secundò, quando miles contrariæ patris prouocat noſtrum militem ad duellum, ſicut Goliath prouocauit vnum ex Hebræis. Tunc noſter, qui iuſtam cauſam fouet, poteſt acceptare duellum eo animo, vt oſtendat noſtros milites non timere hoſtem, ſed paratos eſſe ad certamen, quandocunque hoſti viſum eſt. Hoc etiam prodeſt ad promouendum iuſtum bellum, & ad hoſtem deterrendum. Et ſic ex diuino inſtinctu fecit Dauid in duello contra Goliath. Quamuis enim duellum illud, ex parte Goliath, fuerit illicitum, quia & pro iniuſta cauſa, & ad virium oſtentationem ſuſceptum: tamen ex parte Dauidis fuit licitum, eo modo quo dixi, quia fiebat ex inſtinctu Dei, ad debilitandos Philiſtinorum animos, vt habetur 1.Reg.27. 51. *Videntes autem Philiſtiim, quod mortuus eſſet fortiſſimus eorum, fugerunt*. De vtroque caſu videri poteſt Sanchius lib.2. Moralium, cap.39. num.13.& 14.& alij ab eo citati. Et ratio eſt, quia homo priuatus poteſt exponere ſe periculo vitæ pro communi bono conſeruando vel promouendo.

II. QVÆS

II. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad vindicandam iniuriam, ſit licitum?

1. NOn eſſe licitum, docent Valentia q. 17 puncto 1. Sanchius l. 2. c. 39 n. 15. & alij Ratio eſt, quia priuata perſona non poteſt vindicare iniuriam ſibi factam, vt patet ex ſcripturis, Matth. 5. 39. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo.* Et Matth. 26. 52. *Conuerte gladium tuum in locum ſuum.* Et Rom. 12. 17. *Nulli malum pro malo reddentes.* Et infrà: *Non voſmetipſos defendentes, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindictam: Ego retribuam, dicit Dominus.*

2 Publica perſona poteſt quidem vindicare iniuriam, ſed per viam iuris aut belli vindicatiui; non autem per duellum. Ratio eſt, quia qui vult vindicare iniuriam, debet ſe habere per modum agentis, reſpectu alterius, quem vult punire: Ac proinde debet eſſe fortior ac potentior, vt moraliter certus ſit de victoria. At in duello, alter altero non cenſetur fortior, quia vterque paribus armis & æquali ſorte procedit ad certamen; nec moraliter certum eſt, vtri victoria ſit obuentura. Ergo duellum non poteſt eſſe accommodatum medium, ad vindicandam iniuriam. Niſi fortè in vno caſu, in quo neceſſe eſſet bellum reſoluere in duellum, vt quæſt. 4. dicturus ſum.

III. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad indagandam veritatem, & iuſtitiam alterius partis, ſit licitum?

1. HOc genus duelli fuit olim valde vſitatum. Quãdocumque enim alicuius criminis, vel cuiuſcunque alterius iuris probatio erat obſcura, tunc vel actor prouocabat reum ad duellum; vel reus ipſe offerebat ſe, eo animo ac fine, vt ſi reus vinceret, haberetur pro pur-

garo & innocente: ſi ſuccumberet, pro coniuncto & nocente. Et ob hanc cauſam, duellum à quibuſdam ſolet appellari *Iudicium*, quia in duello iudicium Dei expectabatur. Quò pertinet illud Ciceronis pro Ligario: *Nunc certè melior ea cauſa iudicanda eſt, quam etiã dij adiuuerint*. Vide authores apud Sanchium lib.2 c.29.n.1.

2. Nunc quæſtio eſt, an hoc genus duelli, quod computatur inter purgationes vulgares, licitum ſit, necne? Reſpondeo. Illicitum eſt, & damnatur in iure Canonico, capite *Monomachiam*, 2. q. 5. & cap. *Significantibus*, de purgatione vulgari. Et merito, quia duplex malitia reperitur in hoc duello. Vna ſuperſtitionis, vt notat Diuus Thomas quæſt 95. art.8. ad 3. Altera mendacij. Nam duellum, quod aſſumitur in teſtimonium veritatis, ſeu in teſtimonium proprij iuris ac innocentiæ, ex ſe fallax eſt, reſpectu illius finis, quia ſæpè contingit innocentem in duello ſuccumbere, vt habetur in citato, cap. *Significantibus*.

3. Hic aliqui vlterius diſputant, an liceat duellum ſuſcipere ad terminandam litem criminalem vel ciuilem? Vel ad defenſionem vitæ ac rerum ſuarum, pendente lite? Sed eadem eſt reſponſio, quæ data eſt; non licere. Primò, quia duellum, cum ex ſe fallax ſit, non poteſt eſſe aptum medium ad indagandam veritatem, vt dixi, nec conſequenter ad terminandam litem quæ ſecũdum veritatem & iuſtitiam terminari debet. Secundò, quia ſunt alia media aptiora, quæ poſſumus vſurpare; vt eſt conuentio partium, aut ſententia Iudicis, ſi partes agnoſcant communem Iudicem; aut bellum, ſi non agnoſcant communem Iudicem.

4. Quæres primò, Si innocens certò ſciat, ſe per fraudem in iudicio opprimendum ab actore, & iniuſtè condemnandum ad mortem; an tunc liceat illi duellum offerre vel acceptare, ad euadendam iniuſtam mortem? Aliqui negant, vt Abulenſis & Salonius apud

Sanchium,

Sanchium, numero 7. Ratio eſt, quia non licet, niſi titulo iuſtæ defenſionis: at in duello ceſſat titulus iuſtæ defenſionis: Quia ſolus ille cenſetur ſe iuſtè defendere, qui ad pugnam cogitur ab iniquo inuaſore. Nemo autem cogitur ad duellum, ſed ſponte & ex condicto illud ſuſcipit. Alij contrà ſentiunt, vt Valentia quæſt. 17. puncto 1. cum Caietano & Nauarro. Ratio eſt, quia ſemper licitum eſt ſubire minus malum ad euitandum maius: At minus malum eſt, exponere ſe periculo mortis per duellum, quàm incurrere certam mortem per iniuſtam condemnationem: Ergo ad certam mortem euadendam, licitum eſt ſubire periculum duelli. Neque deeſt titulus iuſtæ defenſionis, quia quando non ſupereſt alius defendendi modus, poteſt aliquis per duellum iuſtè ſe defendere. Is autem qui in tali caſu defendit ſuam innocentiam, cogitur id facere ab iniquo actore, qui per fraudem vult illum opprimere, & iniquam condemnationem à Iudice impetrare. Quamuis enim ex condicto ſuſcipiat duellum, non tamen ſuſciperet, niſi iniuſtè compelleretur.

5. Aliqui addunt innocentem in tali caſu occultè poſſe iniurioſum actorem interficere, & ſic ſuam innocentiam defendere, ac in tuto collocare. Et talis defenſio certior eſt, quàm per duellum. Nam in duello periculum eſt, ne innocens occidatur, Si autem innocens occultè interficiat aduerſarium, iam extra periculum eſt. Sunt qui vlterius addant, innocentem teneri prætermittere duellum; ſi poteſt occultè aduerſarium occidere, & ſic certam mortem, alioqui imminentem euadere: Quia ex duobus mediis, quæ ambo licita ſunt, illud præferendum eſt, quod efficacius eſt ad euadendam mortem. Vide Sanch. num. 7.

6. Quæres ſecundò ſi innocens damnaretur ab iniquo Iudice, vt vel mortem ſubeat, vel in duello pugnet; an liceret

liceret ei duellum acceptare? Negant Oſtienſis, & nonnulli alij apud Sanchium, Primò, quia duellum eſt fallax medium ad indagandam veritatem, vt dixi. Secundò, quia innocens non patitur iniuriam ab eo, cum quo pugnaturus eſt, ſed à Iudice: Ergo non poteſt cum illo ſuſcipere duellum, & vitam illius exponere periculo, cùm ſit æquè innocens. Alij affirmant, vt Angelus, Toletus, Nauarrus, apud eundem. Ratio eſt, quia tametſi innocens non patiatur iniuriam ab eo, cum quo pugnaturus eſt, ſed à Iudice; habet tamen ius euadendi certam mortem per incertum duelli euentum, etiam cum detrimento tertij: quia in tali caſu poteſt plus ſeipſum diligere, quàm proximũ. Præſertim, cùm iniquus Iudex vtatur illo tertio, tanquam inſtrumento ad exequendam iniquam ſententiam, quoad vnam illius partem. Et confirmatur, quia ſi Iudex offerret illi duellum cum leone vel tauro, poſſet illud periculum ſubire ad euadendam certam mortem. Hæc ſententia probabilior eſt, ſi innocens ſuſcipiat duellum, non eo fine ac animo, vt ſe purget ab obiecto crimine, & teſtetur ſuam innocentiam, (quia hoc eſſet ſuperſtitioſum, vt dixi) ſed vt euadat certam mortem, quam aliter euadere non poteſt. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm defendere ſuam vitam in caſu neceſſitatis, in quo non occurrit alia defendendi ratio.

IV. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad dirimendum bellum, ſit licitum?

1. Dictum eſt q. 1. §. 3. Tempore belli licitum eſſe duellum, in duplici caſu: Non ad bellum dirimendum, ſed ad promouendum. Nunc quæritur an etiam licitum ſit ad dirimendum? Reſpondeo. Tunc licitum eſt, quando Princeps, qui iuſtum bellum gerit, videt ſe imparem eſſe, ac probabiliter timet ſuccumbere, niſi

niſi bellum mutet in duellum. Ita Caietanus q. 95. art. 8. Valentia q. 17. puncto 1. Zanchius in 16 & alij ab eo citati. Ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat malitia duelli. Nam malitia eius in eo conſiſtit, vt ſæpe dixi, quod vterque, inter quos duellum eſt, coniiciat ſe in periculum mortis, ſine ſufficienti cauſa: At hoc non fit in propoſito, reſpectu illius, qui gerit iuſtum bellum. Tametſi enim coniiciat ſe in periculum mortis, hoc tamen facit ex ſufficientiſſima cauſa, quia per periculum priuatæ mortis, vult totum exercitum liberare à maiori periculo publicæ cladis ac internecionis. Nam maius periculum eſt, quando debilior exercitus confligit cum fortiori in bello, quàm quando par pugnat cum pari in ſingulari duello.

2. Et in hoc caſu, non ſolùm licitum eſt acceptare duellum, ſed etiam offerre, vt bene notat Valentia ex Caietano, quia nihil aliud ſpectatur, quam defenſio totius exercitus, qui in periculo eſt. Eſt autem licita talis defenſio, ſiue offeras duellum aduerſæ parti, ſiue oblatum accepres. Non enim offertur animo vindicandi, ſed defendendi.

V. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem proprij honoris, ſit licitum?

1. HÆc duo diſtinguenda ſunt. 1. Defendere proprium honorem, ne lædatur. 2. Læſionem proprij honoris iam factam vlciſci, ſeu vindicare. Hoc poſterius illicitum eſt, vt patet ex quæſt. 2. vbi oſtendi, prohibitum eſſe duellum, quod ſuſcipitur ad vindicandam iniuriam. Quando enim alter, lædendo tuum honorem, fecit tibi iniuriam non debes vindicare per duellum, ſed per viam iuris, aut belli vindicatiui.

2. De priori manet quæſtio, an ſcilicet licitum ſit duellum, ad defendendum proprium honorem, ne lædatur.

Aliqui

Aliqui affirmant, teſte Banneſio quæſt. 64. art. 7. dub. 3. Ratio eſt, quia ſi vir nobilis, aut miles prouocatus ad duellum, non acceptet, magnam facit iacturam ſui honoris: Ergo ad cauendam hanc iacturam, poteſt duellum acceptare. Et confirmatur 1. Quia qui prouocat alterum ad duellum, habet ſe inſtar inuaſoris, ad honorem illius auferendum: Ergo alter poteſt defendere ſuum honorem, & duellum oblatum admittere. 2. Maior ignominia eſt, duellum oblatum recuſare, quàm fugere. Si ergo vir fortis non audet fugere, ne faciat iacturam ſui honoris, non audebit etiam duellum abnuere, propter eandem cauſam.

3. Contrarium tenent Caietanus, Sotus, Nauarrus; Bannes, Valentia, & plerique alij apud Sanchium n. 9. Ratio eſt, quia quando agitur de vero honore vel ignominia, non oportet ſpectare, quid ſentiant homines improbi & mundani, ſed quid probi & ſapientes. Nam multa cenſentur ignominioſa apud mundanos, quæ honorifica ſunt apud ſapientes; vt recuſare oblatam ſcortationem, ebrietatem, & ſimilia, quibus improbi delectantur. Quamuis ergo apud improbos & mundanos ignominioſum ſit oblatum duellum reſpuere; tamen apud probos & ſapientes honorificum eſt. Et merito. Nam probi & ſapientes ſeruant hanc regulam. Honorificum eſt, reſpuere quicquid diuinæ legi aduerſatur. At ſcortatio, ebrietas, duellum, & ſimilia, diuinæ legi aduerſantur: Ergo honorificum eſt ea reſpuere.

4. Addo, quod etiam apud mundanos ceſſet ignominia, ſi prouocatus reſpondeat prouocanti: Vt ſcias me non eſſe timidum & ignauum, paratus ſum me defendere, quandocunque me inuaſeris. Nolo tamen ex condicto duellum acceptare, quia diuinæ legi contrarium eſt. Ita Valentia & Bannes. Et ratio eſt, quia paratum eſſe ad iuſtam ſui defenſionem, non eſt malum. Eſt autem malum, ex condicto acceptare duellum, ſine cauſa ſufficienti.

5. Nec

5 Nec obſtat, quod prouocans ad duellum habeat ſe inſtar inuaſoris. Nam prouocatus poteſt ſe defendere contra inuaſorem, ſine duello, vt dixi. Poteſt enim dicere: Si me inuaſeris, defendam me. Neque neceſſe eſt, vt dicat: defendam me duello. Quod obiicitur de fuga, facilè diluitur ex dictis. Nam etiamſi aliquando poſſit eſſe ignominioſum fugere: tamen duellum recuſare honorificum eſt. Neque ſequitur: Non eſt ignominioſè fugiendum; ergo duellum eſt acceptandum. Nam datur medium; quia potes te defendere, vt nec fugias, nec duellum accepres.

9 Dices. In quibuſdam religionibus militaribus ſtatutum eſt, eum ad huiuſmodi religiones inhabilem eſſe, qui prouocatus ad ſingulare certamen, abnuerit: Ergo etiam apud religioſos homines cenſetur ignominioſum, oblatum duellum non acceptare. Reſpondeo. Statutum illud, (cuius meminit Petrus Nauarra apud Sanchium (videtur relictum eſſe ex praua conſuetudine quæ olim viguit. Nunc autem eneruatum eſt per canones, qui huiuſmodi duellum interdixerunt.

VI. QVÆSTIO

An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem bonorum temporalium, ſit licitum?

1. Defenſio bonorum temporalium poteſt dupliciter contingere. Primò, Quando coram Iudice mouetur lis ſeu controuerſia inter reum & actorem, de bonis temporalibus, vt de hæreditate, teſtamento, legato, empto, vendito. Tunc non licet litem dirimere per duellum, vt dictum eſt quæſt 3. §. tertio Secundò, Quando non mouetur controuerſia, ſed aliquis iniuſtè inuadit res meas; & niſi permittam, offert mihi duellum. Tunc quæritur, an poſſim illud acceptare, & ſic res meas defendere? Ratio dubitandi eſt,

eſt, quia inuaſor auferendo res meas, facit mihi iniuriam. Cùm ergo ius habeam propulſandi iniuriam, & res meas conſeruandi, cur non liceat hoc facere per duellum; Et confirmatur, quia milites poſſunt ciuitatem, munitionem, & alias res externas bello defendere. Ergo à ſimili.

2 Sed communis ſententia eſt, non eſſe licitum ſuſcipere duellum pro ſola defenſione rerum externarum. Probatur ex duplici principio. Primò, quia in duello, vita vtriuſque partis exponitur præſenti periculo, non ex neceſſitate, ſed ex condicto. At non licet, ex condicto, vitam vtriuſque exponere præſenti periculo, pro ſola defenſione rerum externarum, cùm vita vtriuſque ſit maioris momenti, quàm res externæ alterius. Secundò, quia ſunt alia duo media aptiora ad hunc finem. Vnum per ſimplicem defenſionem, extra duellum. Poſſum enim, non ex pacto, vt in duello fit (ſed ex bona occaſione, ſi offertur, inuaſorem repellere: Et ſi neceſſe ſit, interficere, vt res meas mihi conſeruem, præſertim ſi ſint magni pretij. Alterum per viam iuris, quia ſi ſimplici defenſioni non eſſet locus, ob periculum propriæ vitæ (vt ſi inuaſor eſſet fortior, quàm ego (poſſum illum accuſare de iniuria, & per ſententiam Iudicis compellere ad reſtitutionem. Ex his duobus mediis, alterum poteſt eligi. Nam ſi aduertam me fortiorem eſſe inuaſore, poſſum vi illum repellere: Sin minus, ad ſententiam Iudicis recurrendum eſt. Vtrobique ceſſat periculum propriæ vitæ. At in duello tam mea, quàm inuaſoris vita, periculo expoſita eſt.

3 Dices, Sicut in ſimplici defenſione ceſſat periculum propriæ vitæ, quando aduerto me fortiorem eſſe; ſic etiam in bello. Reſpondeo. Non ita eſt. Nam in ſimplici defenſione poteſt contingere, vt ſim fortior, quia melius armatus & inſtructus ſum, quàm aduerſarius. At in duello paribus armis, & æquali conditione pugnandum

dum eſt.Hîc igitur plus periculi eſt,quàm ibi.
4. Quod obiiciebatur de militibus,non eſt ſimile.Primò, propter cauſam allatam,quia milites, qui pugnant in bello, non tenentur paribus armis & æquali conditione pugnare cum hoſte; ſed poſſunt maiori numero, meliori loci conditione, & potioribus armis confligere:vel ſi illa non ſuppetunt,à pugna tantiſper abſtinere. Ac proinde minori periculo expoſiti ſunt,quàm qui pugnant in duello.Secundò,quia milites, etiamſi aliquandò cogantur vitam ſuam exponere præſenti periculo, non tamen id faciunt pro priuato bono, ſed pro publico:Quod laudabile eſt.

VII. QVÆSTIO.

An duellum, quod ſuſcipitur ad defenſionem propria vita, ſit licitum?

1. HIc etiam adhibenda eſt diſtinctio, vt ſuprà monui. Dupliciter enim poteſt defendi propria vita per duellum. Primò,quando præter duellum, ſupereſt alius defendendi modus.Et tunc non eſt licitum defendere per duellum, quia nemo ſine neceſſitate debet vitam propriam & alienam exponere præſenti periculo. Nulla autem eſt neceſſitas, ſi præter duellum ſupereſt alius defendendi modus. Secundò,quando non ſupereſt alia defendendi ratio, niſi per duellum. Tunc licitum eſt per duellum defendere. Nam in tali caſu, vel certa mors ſubeunda eſt,vel periculum mortis. At licitum eſt, potius eligere periculum mortis cum ſpe vitæ, quàm certam mortem ſine vlla ſpe euadendi.

2. Ex dictis ſequitur, duellum,generatim loquendo, licitum eſſe in duplici caſu.Primò,quando quis videt ſe iniuſtè occidendum, niſi acceptet duellum. Secundò, quando bonum commune id poſtulat, vt duobus exemplis oſtenſum eſt.Vno,q.1.§.3.Altero q.4.§.1.

3. Dices, Videtur eſſe tertius caſus, in quo duellum

ſit licitum, nempe ad euadendam iuſtam mortem, quam meritus es. Quem caſum ſic propono. Si duo eſſent iuſtè condemnati ad mortem, & Iudex cogeret illos ad duellum, ea lege, vt qui vinceret, mortem euaderet; tunc vtrique liceret, cum ſpe euadendi mortem, acceptare duellum. Nam in eo caſu quiſque eſſet executor iuſtæ ſententiæ in alterum. Reſpondeo. Aliqui admittunt hunc caſum: Sed tria addenda ſunt: Primò, Iudicem imprudenter facere, ſi reos legitimè damnatos, & ad mortem benè diſpoſitos, ſubitò ad duellum hortetur, & nouo peccandi periculo exponat, ſine vlla cauſa vel neceſſitate. Secundò, reos non teneri acceptare hujuſmodi duellum; quia nemo tenetur ſubterfugere iuſtam mortis ſententiam, ſine vrgente neceſſitate, quæ hîc nulla eſt. Tertiò, reos melius facturos, ſi ſuſtineant iuſtam mortem ſine periculo noui peccati; quàm ſi duellum admittant cum periculo iterum peccandi.

VIII. QVÆSTIO.

Quæ ſint pœnæ conſtitutæ in eos, qui ſuſcipiunt illicitum duellum?

1. Antiquo iure pœna ſuſpenſionis ſtatuta eſt in Clericos duellum exercentes, ſiue ipſi duellum obtulerint, ſiue acceptauerint, (cap. 1. de Clericis pugnantibus in duello) Diſputant authores, an ſit ſuſpéſio lata an ferenda? Videatur Sanchius l. 2. cap. 36. n. 18.

2. Nouo iure variæ pœnæ conſtitutæ ſunt, tum à Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 19. de reformatione: tum à variis Pontificibus, Pio quarto, Gregorio decimotertio, Clemente octauo. Quas copioſè perſequitur Sanchius loco citato. Summa eorum eſt hæc. 1. Excommunicantur omnes qui duellum exercent. 2. Excommunicantur Imperatores, Reges, Principes, qui concedunt locum pro duello exercendo. 3. Excommunicantur omnes, qui præbent conſilium, fauorem, auxilium ad duellum,

lem, & qui præſentes adſtant vel interſunt. 4 Morientes in duello priuantur ſepultura Eccleſiaſtica. 5. Clerici, præter excommunicationem, priuantur etiam dignitatibus, beneficiis & officiis Eccleſiaſticis, ſi aliquo modo ad duellum cooperentur.

Capvt XXVII.

De Scandalo.

1. Scandalum propriè ſignificat hæc tria. 1. Offendiculum, quod in via obiicitur. 2. Offenſionem pedis, qua quis impingit in huiuſmodi offendiculum. 3. Lapſum ſeu ruinam ex tali offenſione ſeu impactione conſequentem. Metaphoricè ſignificat hæc tria. 1. Dictum vel factum alterius quo proximus offenditur. 2. Ipſam proximi offenſionem. 3. Lapſum ſeu peccatum proximi, quod ſequitur ex tali offenſione. Vide D. Hieron. in cap. 15. Matth. circa illa verba: *Scitis quia Phariſæi, audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt.* Et Valentiam q. 18. puncto 1.

2. Nos ſumimus hic primo & tertio modo, nempe pro offendiculo & pro lapſu. Et ſic diſtinguitur à Theologis duplex ſcandalum. Vnum actiuum, nempe offendiculum, quod quis proximo ſuo ponit: alterum paſſiuum, nempe lapſus ſeu peccatum proximi, quod ſequitur ex offendiculo poſito. Quæres, quare non agimus etiam de ſcandalo ſecundo modo ſumpto, nempe de offenſione? Reſpondeo, quia ſolùm agimus de ſcandalo, quatenus eſt peccatum. Offenſio autem, qua quis offenditur alterius peccato, non eſt peccatum, niſi accedat lapſus. Nam multi boni viri offenduntur aliorum peccatis, & tamen non peccant.

3. His præmiſſis, quæritur 1. Quid ſit ſcandalum actiuum & paſſiuum. 2. An ſit ſpeciale peccatum. 3. An cadat in viros perfectos. 4. An ſuadere alteri minus peccatum, vt omittat maius, ſit ſcandalum actiuum. 5. An

ad vitandum aliorum ſcandalum paſſiuum, debeamus aliquando omittere opera præcepti. 6. An ad eundem finem debeamus aliquando omittere opera, quæ non ſunt præcepti. 7. An liceat petere mutuum ab vſurario, ita vt ſcandalum inde ſecutum nobis non imputetur. 8. An ſimiliter liceat petere Sacramenti adminiſtrationem ab excommunicato. 9. An liceat vendere res aliquas, quibus emptor abuſurus eſt.

I. QVÆSTIO.

Quid ſit ſcandalum actiuum, & paſſiuum?

1. Scandalum actiuum (quod tenet ſe ex parte ſcandalizantis) *eſt dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem peccandi.* Ita D.Thomas quæſt. 43. articulo 1. & alij paſſim. Dicitur primò, *dictum vel factum,* quia poteſt aliquis alteri, vel verbo vel facto, præbere occaſionem peccandi: non autem interna cogitatione, quæ cum alteri incognita ſit, non poteſt illi præbere occaſionem peccandi. Secundò, dicitur *minus rectum,* id eſt, inordinatum, ſeu carens aliqua rectitudine: Vel quia per ſe malum eſt, vt blaſphemia, detractio, furtum, homicidium: Vel quia ſpeciem mali habet, vt ſi die prohibito comedas carnem cum diſpenſatione, vel aliquid aliud facias, quod tibi quidem liceat, ſed alij neſciant tibi licere. De quo generatim loquitur Apoſtolus 1. Theſſal. 5. 22. *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.* Tertiò, dicitur, *præbens occaſionem peccati,* vt diſtinguatur à dicto vel facto bono, quod non præbet alteri occaſionem peccati, licet alter poſſit inde arripere occaſionem, vt paulo pòſt videbimus.

2. Scandalum paſſiuum eſt lapſus ſeu peccatum illius qui ſcandalizatur. Hoc ſcandalum latius patet quàm actiuum. Nam aliquando oritur ex ſcandalo actiuo, id eſt, ex alterius dicto vel facto inordinato: Aliquando ex bono opere alterius, non habente ſpeciem mali.

Ita Diuus Thomas, art. 1. ad 4. Et quidem, ſi oritur ex ſcandalo actiuo, dicitur ſcandalum datum: ſi ex bono opere, ſcandalum acceptum. Nam qui inordinatè aliquid dicit vel facit, dat alteri occaſionem peccandi: qui autem benè operatur, non dat alteri occaſionem peccandi, ſed alter accipit.

3. Solet dupliciter diuidi ſcandalum paſſiuum. Primò, in ſcandalum datum & acceptum, vt iam dixi. Secundò, in ſcandalum Phariſæorum & puſillorum. Quæ diuiſio non eodem modo explicatur ab omnibus. Nam aliqui docent, ſcandalum datum eſſe idem, quod ſcandalum puſillorum, de quo Chriſtus in Euangelio: *Quicunque ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis*, &c. Scandalum verò acceptum eſſe idem, quod ſcandalum Phariſæorum. (Sanchus libro 1. moralium, cap. 6. numero 3. & Valentia quæſt. 18. puncto 1.) Si ita eſt, tunc ſcandalum puſillorum eſt, quod oritur ex opere alterius inordinato: Phariſæorum, quod ex bono opere, vel potius ex inuidia boni operis. Alij putant, vtrumque ſcandalum, tam puſillorum quàm Phariſæorum, naſci ex bono opere alterius, & in eo ſolùm differre, quod puſilli ex ignorantia aut infirmitate, Phariſæi ex malitia ſcandalizentur in bono alterius opere. (Vaſquez in opuſc. de ſcandalo, art. 1. notat. 2.)

4. Fortaſſe erit clarior diuiſio, ſi ex bimembri fiat trimembris, hoc modo. Aliud eſt ſcandalum ex malitia, aliud ex ignorantia, aliud ex infirmitate. Primum oritur ex opere bono: Secundò ex opere habente ſpeciem mali, tertium ex opere malo. Nam mali homines, cujuſmodi erant Phariſæi, ex mera malitia, & potiſſimum ex inuidia vel odio ſcandalizantur, quando vident proximum aliquid boni facere. Puſilli ex ignorantia, quando vident aliquid fieri, quod habet ſpeciem mali. Infirmi ex fragilitate, quando vident alios peccare. Et hoc, vt plurimum. Nam aliquando aliter fieri poteſt.

5. Ex dictis ſequitur, aliquando dari ſcandalum actiuum ſine paſſiuo; vt cum vnus inordinatè loquendo vel agendo, præbet alteri occaſionem peccandi, & alter non peccat. Aliquando paſſiuum ſine actiuo, vt cum Phariſæi ſcandalizantur in operibus bonis. Aliquandò vtrumque ſimul, vt cum aliquis ſcandalizatur in alterius opere inordinato. D. Thomas art. 1. ad. 4.

II. QVÆSTIO.

An vtrumque Scandalum ſit peccatum ſpeciale?

TRia quæri poſſunt. Primò, An vtrumque ſcandalum, tam actiuum, quàm paſſiuum, ſit peccatum. Secundò, An vtrumque ſit peccatum ſpeciale. Tertiò, An vtrumque ſit mortale. De quibus D. Thomas art. 2. 3. & 4.

1. Prima Concluſio. Vtrumque ſcandalum, tam actiuum, quàm paſſiuum, ſemper eſt peccatum. Ita Diuus Thomas articulo 2. Et patet ex definitione vtriuſque. Nam ſcandalum actiuum *Eſt dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem peccati.* Vbi notandæ ſunt duæ illæ particulæ, *minus rectum*, &, *præbens occaſionem peccati.* Quæ apertè inſinuant, aliquam malitiam eſſe in ſcandalo actiuo. Similiter ſcandalum paſſiuum, vt dixi, nihi aliud eſt, quàm peccatum eius, qui ſcandalizatur.

2. Dices, Omne peccatum debet eſſe voluntarium: At ſcandalum non eſt voluntarium, ſed neceſſarium, vt patet ex illo Matth. decimo octauo, verſu 7. *Neceſſe eſt, vt veniant ſcandala.* Reſpondeo. Neceſſe eſt, non abſolutè, ſed conſiderata hominum peruerſitate, qui à peccatis non abſtinent, vt interpretatur D. Thomas articulo ſecundo ad 1. Sicut enim rectè dicimus: Neceſſe eſt venire bella, ſi homines non abſtinent ab iniuriis; venire morbos, ſi non abſtinent ab intemperantia: Sic

etiam,

etiam, venire ſcandala ſi non abſtinent à peccato. Vide alias interpretationes apud eundem.

3. Secunda Concluſio. Scandalum actiuum aliquando eſt ſpeciale peccatum, aliquando generale: Paſſiuum nunquam eſt ſpeciale. Ita Diuus Thomas articulo tertio. Priorem partem ſic explico. Scandalum actiuum tunc eſt peccatum ſpeciale, quando fit ex intentione inducendi alterum ad peccatum, quatenus peccatum eſt: Tunc generale, quando non fit ex tali intentione. (Diuus Thomas loco citato, Vaſquez in 1. 2. diſputatione centeſima ſecunda, cap. 4. num. 7. Sanchius numero 3. & alij ab eo citati.) Ratio eſt, quia illud eſt ſpeciale peccatum, quod habet ſpecialem finem, & opponitur ſpeciali virtuti: At ſcandalum, quando fit ex intentione inducendi alterum ad peccatum, habet ſpecialem finem, diſtinctum à fine furti, homicidij, & aliorum peccatorum ſpecialium; & opponitur ſpeciali virtuti, nempe correctioni fraternæ, cui non opponuntur alia peccata: Ergo tunc eſt ſpeciale peccatum. Quando verò non fit ex tali intentione, tunc non habet peculiarem finem, neque opponitur ſpeciali virtuti; ſed poteſt habere diuerſos fines, & opponi diuerſis virtutibus. Nam poteſt aliquis alteri dare ſcandalum, vel per furtum, vel per homicidium, vel per blaſphemiam, vel per quoduis aliud peccatum externum, coram aliis commiſſum. Et in tali caſu, ſi non habet expreſſam intentionem inducendi alterum ad peccatum, non cenſetur committere ſpeciale peccatum ſcandali, quod ſit in certa ſpecie contra certam virtutem, ſed generale, quod in quouis externo peccato reperiri poteſt.

4. Hinc ſequitur, ſcandalum ſpeciale vix vnquam committi ab homine, generale ſæpiſſimè. Nam ratio fit, vt aliquis, dum peccat, intendat alium inducere ad peccatum, ſub ratione peccati. Diabolus ſolet hoc

facere, non homo. Sæpiſſimè autem fit, vt dum aliquis peccat, præbeat alteri occaſionem peccati. Vnde etiam Scriptura & Patres, quando loquuntur de ſcandalo, ferè ſemper loquuntur de ſcandalo generali, quod apud homines vſitatum eſt. (Valentia quæſtione 18. puncto 1. Bannes quæſtione 43. articulo 2. dubio 1. Sanchius num. 12.)

5. Porrò in ſcandalo generali, de quo deinceps agendum eſt, duo ſpectari poſſunt. Primò, quod ſit dictum vel factum minus rectum. Secundò, quod præbeat alteri occaſionem peccandi. Vnde qui furando præbet alteri occaſionem furti, duplicis furti reus eſt, proprij & alieni. Nam & ipſe furtum committit, & alteri dat occaſionem furandi. Itaque & proprium, & alienum furtum illi imputatur. (Sanchius numero 4. & alij ibidem.) Hoc intereſt, quod malitia proprij furti ſit primaria in actu furandi, malitia autem alieni furti ſit tantum circumſtantia illius actus. Quæ tamen circumſtantia neceſſariò exprimenda eſt in confeſſione. (Sanchius numero 6. & alij.) Ratio eſt, quia illa circumſtantia facit vt alienum peccatum illi imputetur. Hoc intellige, quando probabiliter putabat ſe ſuo exemplo effecturum vt alter etiam peccaret: Secus, ſi id probabiliter non timebat. Vnde, qui peccat coram viris perfectis, qui non ſolent ſcandalizari; vel etiam coram malis, qui alioqui ex ſe parati ſunt ad peccandum, non cenſetur dare ſcandalum. (Nauarrus, & alij apud Sanchium num. 7.)

6. Poſterior pars concluſionis eſt, quod ſcandalum paſſiuum nunquam ſit peccatum ſpeciale, quia qui ab alio accipit occaſionem furti aut homicidij, non committit ſpeciale peccatum contra fraternam correctionem, ſed ſimplex furtum aut homicidium. Niſi fortè, ſicut ipſe ab alio accipit occaſionem furti aut homicidij, ſic viciſſim alicui tertio præbeat occaſionem eiuſdem

peccati.

peccati. Tunc enim & ſcandalizatur ab alio, & alium etiam ſcandalizat.

7. Tertia Concluſio. Vtrumque ſcandalum, tam actiuum quàm paſſiuum, aliquando eſt peccatum mortale, aliquando veniale. Tunc eſt mortale, quando quis alterum ſcandalizat per actum peccati mortalis: tunc veniale, quando per actum peccati venialis. Ita Diuus Thomas art. 5. Quod ordinariè ſeu regulariter intelligendum eſt. Nam duplex poteſt fieri exceptio. Vna, ſi quis peccet mortaliter coram viris perfectis, qui non facilè ſcandalizantur: vel etiàm coram malis, qui alioqui per ſe parati ſunt peccare. Nam tunc ſcandalum non eſt mortale, licet peccatum, cui circunſtantia ſcandali annexa eſt, ſit mortale. Altera, ſi quis peccet venialiter coram talibus perſonis, quas probabile eſt accepturas occaſionem peccati mortalis. Tunc enim ſcandalum eſt mortale. Vt ſi Religioſus verbum iocoſum proferat coram fœminis, quæ inde poſſent arripere occaſionem alicuius peccati mortalis. Vel ſi adoleſcens verbum amatorium inſinuet mulieri coniugatæ, coram marito valde zelotypo, ex quo probabiliter ſequeretur magna diſſenſio inter maritum & vxorem. (Sanchius num. 11.)

III. QVÆSTIO.

An ſcandalum cadat etiam in viros perfectos?

1. Diuus Thomas art. 5. & 6. docet, neque actiuum, neque paſſiuum ſcandalum cadere in viros perfectos. Non actiuum, quia illud conſiſtit in dicto vel facto inordinato. At viri perfecti nihil ſolent facere inordinatè, ex quo alij ſcandalizari poſſint. Nam illis dictum eſt. 1. Cor. 14. 40. *Omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant.* Nec paſſiuum, quia viri perfecti firmiter adhærent Deo, qui eſt immutabilis bonitas, ac proinde tametſi videant alios inordinatè ſe gerere in dictis vel factis,

ipſi tamen à ſua rectitudine non recedunt, iuxta illud Pſal. 124. 1. *Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ieruſalem.* Vnde etiam non ſcandalizantur, Pſal. 118. 165. *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.*

2. Dices: Viri perfecti ſæpè peccant venialiter, iuxta illud Prouerb. 24. 16. *Septies cadet iuſtus, & reſurget.* Et 1. Ioan. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Aliquando etiam mortaliter, vt conſtat de Dauide, qui erat vir ſecundum cor Dei, & tamen commiſit homicidium & adulterium. Item de ſanctiſſimo & ſapientiſſimo Salomone, cuius cor deprauatum fuit per mulieres: Ergo poſſunt ſcandalizare alios, & viciſſim ab aliis ſcandalizari. Reſpondeo. Hoc verum eſt, ſed tamen ordinariè non fit. Et ſic intelligendus eſt D. Thomas, vt notat Bannes articulo 5. & Valentia quæſt. 18. p. 3.

IV. QVÆSTIO.

An ſit ſcandalum actiuum ſuadere alicui minus malum, vt omittat maius?

1. VEl, vt alij proponunt, an liceat conſulere minus malum, ad euitandum maius? Et ſpeciatim, an Petro volenti committere adulterium, poſſim ſuadere fornicationem, eo animo, vt vitetur adulterium? Item, an volenti furari totum theſaurum, poſſim ſuadere, vt contentus ſit aliqua illius parte?

2. Aliqui putant non licere, quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, teſte Apoſtolo, Rom. 3. 8. vel quod idem eſt: Non licet aſſumere prauum medium ad obtinendum bonum finem: Non licet furari pecuniam, vt des inde eleemoſynam: Non licet mentiri, vt alterum conuertas ad fidem Catholicam.

3. Alij contrà ſentiunt, vt Dominicus Sotus, Sylueſter, Nauarrus, Adrianus, Ioannes Medina, apud Vaſquez

in opuſculo de ſcandalo, art. 1. dub. 1. Et probatur primò ex Scriptura, quia Loth ſuaſit nefariis hominibus fornicationem, vt omitterent peccatum Sodomiticum, (Gen. 19. 7.) Quod etiam fecit Leuites (Iudic. 19. 23.) Secundò ex Auguſtino, lib. 2. de adulterinis coniugiis, c. 15. vbi agens de quodam volente vxorem adulteram interficere, & aliam ducere, ne ſi priori viuente aliam duceret, adulterium committeret. Sic ſcribit: *Cum vtrumque ſecundum legem Chriſti illicitum ſit, ſiue adulteram occidere, ſiue illa viuente alteram ducere, ab vtroque abſtinendum eſt, non illicitum pro illicito faciendum. Si autem facturus eſt, quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium, vt viuente vxore ſua alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat.* Tertiò ex Gregorio lib. 32. Moral cap. 18. & 19. vbi ait, Apoſtolum concedere acceſſum ad propriam vxorem, ad vitandum adulterium, id eſt, concedere minus malum ad vitandum maius. Quartò ex communi illo Theologorum axiomate: *Ex duobus malis minus eligendum eſt.* (*c. duo mala*, diſt. 13.) Si licet eligere, licet etiam ſuadere. Quintò, accedit ratio, quia licitum eſt ſuadere, vel conſulere Petro, ſi paratus eſt peccare, vt minus peccet, non aſſignando illi materiam minoris peccati: At ex hoc conſilio ſequitur, vt ſi paratus ſit committere adulterium, ſuadeatur illi, vt potius committat fornicationem.

4. Hæc poſterior ſententia ſic debet intelligi. Si viderem Petrum velle, & certo ſtatuiſſe adulterium committere ad explendam ſuam libidinem, & non poſſem aliter ab hoc propoſito illum reuocare, niſi ſuadendo fornicationem loco adulterij, tunc licitum eſſet ſuadere fornicationem: Non quatenus ipſa peccatum eſt, ſed quatenus impedit peccatum adulterij, quod aliàs ſecutum fuiſſet. Et hoc ſenſu loquitur Auguſtinus, cum ait: vtrumque malum eſſe, homicidium & adulterium, ſed tamen ſi quis paratus eſſet alterutrum

perpetrare

perpetrare, potius adulterium eligendum eſſe, quàm homicidium.

5. Idem dico de fure vel latrone, qui omnino decreuit totam auream ſupellectilem Petro ſuffurari. Nam ſi illum alio modo impedire non poſſem, niſi ſuadendo, vt contentus ſit dimidia parte, licebit illi ſuadere minus furtum, vt abſtineat à maiori. Ratio eſt, quia qui hoc ſuadet, non facit Petro iniuriam, ſed præſtat illi beneficium. Efficit enim vt Petrus conſeruet dimidiam ſupellectilem, quam aliàs totam erat amiſſurus. Vide plura apud Vaſquez loco citato.

6. Argumenta, quæ pro hac ſententia allata ſunt, indigent breui notatione. Primum ſumitur ab exemplo Loth & Leuitæ. Hic quæritur, an illi peccarint ſuadendo fornicationem ad euitandum Sodomiam? Cornelius in cap. 19. Gen. 11. 8. damnat factum Loth. Serarius in cap. 19. Iudic. q. 10. excuſat factum Leuitæ. De quo alibi. Secundum ſumitur ex Auguſtino, quod bene probat noſtram ſententiam. Tertium ex Gregorio, quod deficit in probatione. Nam Gregorius ſolum dicit, Apoſtolum id conceſſiſſe *ſecundum indulgentiam*, id eſt, ſecundum promiſſionem. At non eſt quæſtio, an liceat permittere minus malum ad euitandum maius, quia certum eſt id licere, ſed an liceat conſulere, ſeu ſuadere minus malum, ad euitandum maius. Deinde Gregorius ſupponit, peccatum eſſe, accedere ad propriam vxorem, ſolum ad euitandam fornicationem. At multi Theologi id negant, aſſerentes matrimonium conceſſum eſſe, non tãtum ad procreationem prolis, ſed etiam ad remedium libidinis. Quartum fundatur in illo axiomate: *Ex duobus malis minus eligendum eſt.* Quod fortaſſe hîc locum non habet. Nam aliqui intelligunt hoc de duobus malis, quorum alterutrum neceſſariò eligendum eſt. Vt ſi vxor petat debitum à viro, dubitante de valore matrimonij. In quo caſu, vir alterutrum debet

debet eligere, vel reddere debitum, quod videtur eſſe contra caſtitatem; vel negare, quod videtur eſſe contra iuſtitiam. At noſtra quæſtio eſt de duobus malis, quorum vtrumque omitti poteſt ac debet, vt clarè inſinuat Auguſtinus loco citato. Quintum, quod ex ratione ſumitur, firmum eſt.

V. QVÆSTIO.

An ad vitandum aliorum ſcandalum paſſiuum, debeamus omittere opera præcepti?

1. SVppono, iure naturali nos obligatos eſſe ad vitandum aliorum ſcandalum. Sicut enim præceptum iuris naturalis eſt, *Non occides*, ſic etiam, *Non ſcandalizabis.* Nunc ergo quæritur primò: An ad vitandum ſcandalum, quod iure naturali tenemur vitare, aliquando omittenda ſint præcepta iuris naturalis, quæ continentur in Decalogo. Secundò, An præcepta iuris naturalis, quæ ſunt extra Decalogum. Tertiò, An præcepta iuris poſitiui, ſiue ſint diuina, ſiue humana. D. Thom. art. 7. abſolutè affirmat, nullum penitus præceptum omittendum eſſe propter ſcandalum aliorum. Alij ponunt hanc regulam: Quando ſimul occurrunt duo præcepta, quæ ambo ſeruari non poſſunt, tunc illud ſeruandum eſt, quod magis obligat: Illud omittendum, quod minus obligat. Hinc tria inferunt. Primò, nunquam omittenda eſſe præcepta iuris naturalis, quæ ſunt in Decalogo, quia illa magis obligant, quàm præceptum de vitando ſcandalo. Secundò, aliquando omittenda eſſe præcepta iuris naturalis, quæ ſunt extra Decalogum, quia aliqua ex illis minus obligant, quàm præceptum de vitando ſcandalo. Tertiò, præcepta iuris poſitiui ſemper omittenda eſſe, quando occurrit præceptum de vitando ſcandalo, quia cùm hoc ſit naturale, magis obligat, quàm illa quæ ſunt poſitiua. Ita Couarruuias in reg. *Peccatum.* 1. par. relect. num. 4. &

ſequen

ſequentibus. Cui fauent multi Canoniſtæ & Theologi, ac nominatim illi, qui aſſerunt, confeſſionem peccati, vel ſaltem circunſtantiam peccati omittendam eſſe propter ſcandalum Confeſſarij, ſi alia via vitari non poteſt. Ratio illorum eſt, quam inſinuaui, quia præceptum de vitando ſcandalo eſt naturale, præceptum autem confeſſionis eſt poſitiuum: Ergo hoc minus obligat quàm illud, ac proinde omittendum eſt, ſi ambo ſeruari non poſſunt.

2. Nihilominus tenenda eſt doctrina D. Thomæ, quam ſequitur Innocentius III. cap. 2. de noui operis nunciatione, vbi ſic ait: *Illa opera, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt, non ſunt pro vitando ſcandalo dimittenda, neque ea debent pro vitando ſcandalo committi, quæ ſine mortali peccato committi non poſſunt.* Ergo ex mente Innocentij, nullum præceptum, neque affirmatiuum, neque negatiuum omittendum eſt propter ſcandalum quod aliàs ſine peccato omitti non poteſt.

3. Pro fundamento huius doctrinæ notanda eſt differentia inter præcepta naturalia. Nam aliqua ſimpliciter, & ſemper obligant, poſitis quibuſcunque circunſtantiis, ac proinde nunquam ceſſat eorum obligatio. Cuiuſmodi ſunt ea, quibus prohibetur mendacium, periurium, odium Dei, idololatria. Nunquam enim poſitis quibuſcunque circunſtantiis, licitum eſt mentiri, peierare, Deum odiſſe, idola colere. Alia non obligant ſimpliciter, ſed ſub certis circunſtantiis, ideoque quamdiu manent tales circunſtantiæ, tamdiu obligant: quando mutantur, non obligant. Huiuſmodi eſt præceptum, quo prohibetur occiſio hominis. Obligat enim cum his circunſtantiis, vt non liceat hominem occidere priuata authoritate, & extra caſum neceſſariæ ac iuſtæ defenſionis. Si mutentur hæ circunſtantiæ, non obligat. Similia ſunt multa alia, vt dictum eſt tomo priori, cap. 3. de legibus, q. 4 §. 6.

4. Huiuſmo

4. Huiuſmodi etiam eſt præceptum de vitando aliorum ſcandalo. Tametſi enim naturale ſit, non tamen obligat abſolutè, ſed cum certis circunſtantiis. Quod etiam fatetur Couarruuias aſſerens non obligare, quando occurrit aliud præceptum naturale, quod eſt maioris obligationis. Nos extendimus hanc circunſtantiam, aſſerentes non obligare, quando occurrit aliud præceptum qualecunque, ſiue naturale, ſiue poſitiuum. Ratio eſt, quia vnuſquiſque tenetur magis habere curam propriæ, quàm alienæ ſalutis. Et conſequenter, magis vitare proprium peccatum, quàm alienum, ſi vtrumque vitari non poteſt. Ergo præceptum, quod mihi impoſitum eſt ad vitandum proprium peccatum, potius ſeruare debeo, quàm præceptum quod mihi impoſitum eſt ad vitandum peccatum alienum. At præceptum de vitando ſcandalo proximi, ſolum mihi impoſitum eſt ad vitandum peccatum alienum: Ergo non eſt ſeruandum, quando occurrit aliud præceptum, quod mihi impoſitum eſt ad vitandum peccatum proprium. Hęc ratio locum habet quando paſſiuum aliorum ſcandalum oritur ex bono meo opere, quod ex præcepto teneor ſeruare (de quo hîc agimus.) Tunc enim non debeo tranſgredi hoc præceptum ad vitandum peccatum alienum. Secus eſt, quando paſſiuum aliorum ſcandalum oritur ex meo peccato. Tunc enim duplici titulo teneor abſtinere: tum, ne ego peccem, tum ne alij meo peccato ſcandalizentur.

5. Dices 1. Præceptum naturale magis obligat, quàm poſitiuum: Ergo præceptum de vitando ſcandalo magis obligat, quàm præceptum confeſſionis, vel Baptiſmi, vel audiendi Sacrum. Hæc enim poſitiua ſunt, illud naturale eſt. Reſpondeo. Antecedens verum eſt, cæteris paribus. Nam quando vtrumque præceptum, tam naturale, quàm poſitiuum, primariò refertur ad propriam meam ſalutem procurandam, vel ad proprium

meum

meum peccatum cauendum, tunc magis obligat naturale, quàm poſitiuum,reſpectu mei. Si autem naturale, primariò refertur ad cauendum alienum peccatum, & poſitiuum ad cauendum proprium peccatum, tunc poſitiuum magis obligat, quàm naturale reſpectu mei. Hoc autem fit in propoſito,vt ex dictis patet.

6. Dices 2.Ergo præceptum poſitiuum poteſt derogare præcepto naturali: verbi gratia. Præceptum Confeſſionis,quod eſt poſitiuum,poteſt derogare præcepto de vitando ſcandalo, quod eſt naturale. Reſpondeo. Non derogat, ſed tollit quandam circunſtantiam, quâ ſublatâ,non obligat præceptum naturale.Sicut patet in ſimili. Præceptum naturale eſt, *Non occides.* Præceptum poſitiuum eſt, *Occide hunc malefactorem.* Si Deus vel legitimus Magiſtratus imponeret mihi hoc poſterius præceptum, non derogaret priori præcepto naturali, ſed tolleret circunſtantiam, quâ ſublatâ, non amplius obligaret præceptum naturale. Tolleret enim hanc circunſtantiam. Non occides, *propria authoritate.* Idem eſt in noſtro caſu. Præceptum naturale eſt: Caue ab omni opere,quo poſſit proximus ſcandalizari. Poſitiuum eſt: Confitere peccata tua.Si ergo confeſſio mihi præcipitur, debeo eam perficere, etiamſi alius inde capiat occaſionem peccandi.

7. Dices 3.Quando proximo meo imminet periculum vitæ corporalis, teneor illi ſuccurrere, etiamſi omittendum eſſet præceptum de audienda Miſſa: Ergo idem teneor facere, quando imminet illi periculum vitæ ſpiritualis, quod fit per ſcandalum paſſiuum. Reſpondeo. Non ſequitur. Nam priori caſu proximus eſt innocens, & inuitus patitur mortem temporalem, ideoque recta ratio exigit, vt illi ſuccurram. In poſteriori eſt culpabilis, & ſciens ac volens patitur mortem ſpiritualem, ac proinde propter illum non teneor omittere præceptum de audienda Miſſa.(Vaſquez art.8.dub.1.n.13.

8. Sed

8. Sed contrà: Si aliquis ſciens ac volens vellet ſeipſum, interficere corporaliter, deberem omittere præceptum audiendi Miſſam, vt mortem illius impedirem: Ergo ſi vellet ſe occidere ſpiritualiter per ſcandalum paſſiuum, deberem idem facere. Reſpondeo. Neque hoc ſequitur Nam in priori caſu concurrunt duo præcepta, quæ primariò me obligant: Vnum miſericordiæ, quo teneor impedire mortem proximi: Alterum religionis, quo teneor audire ſacrum. Et quia prius magis me obligat, quàm poſterius, iuxta illud Domini, Oſeæ 66. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*. Ideo prius ſeruandum eſt, & poſterius omittendum. At in altero caſu concurrunt duo præcepta, quorum alterum primariò me obligat, alterum ſecundario. Primariò quidem, præceptum audiendi ſacrum. Secundariò verò, præceptum vitandi ſcandalum proximi; quod magis proximum obligat, quàm me. Hoc igitur poſtponendum eſt. (Vaſquez art. 8. dub. 1.)

IV. QVÆSTIO.

An ad vitandum aliorum ſcandalum paſſiuum, debeamus omittere opera, quæ non ſunt in præcepto?

IN particulari ſolet adferri hoc exemplum: An mulier teneatur domi manere, ne ſi exeat, ſequatur ſcandalum ex illius aſpectu. Doctrina D. Thomæ artic. 7. & 8. conſiſtit in his duabus regulis. Prior eſt: Ad vitandum ſcandalum alterius paſſiuum ex malitia, non tenemur omittere opus, quod neque eſt malum, neque habet ſpeciem mali, & aliquo modo vtile eſt, ſiue ſpiritualiter, ſiue temporaliter. Ratio eſt, quia non tenemur cum noſtro damno vel temporali, vel ſpirituali, conſulere alterius malitiæ. Alioqui quilibet per ſuam malitiam poſſet nos impedire, ne faciamus aliquod opus externum, quod nobis vtile eſt.

2. Dices: Quilibet tenetur omittere opus conſilij propter correptionem fraternam; vt, ſi putes te poſſe impedire peccatum proximi per priuatam correptionem, teneris id facere, etiamſi omittendum eſſet ſacrum die prophano, quo non obligaris audire ſacrum: Ergo ſimiliter omittendum eſt opus conſilij ne proximus ſcandalizetur. Eſt enim par ratio, ſi in vtroque caſu ponamus proximum peccaturum ex malitia. Nam ſi malitia ipſius non obſtat, quo minus omittat opus bonum, ratione correptionis; non debet etiam obſtare, quo minus omittas, ratione vitandi ſcandali. Reſpondeo: Non eſt par ratio. Nam præceptum correptionis fraternæ, primariò obligat me ad corripiendum fratrem. At præceptum vitandi ſcandalum alterius ex malitia, ſecundariò me obligat, vt ſuprà dixi. Vnde fit vt ratione prioris præcepti, debeam omittere opus bonum, quod præceptum non eſt: Ratione poſterioris, non neceſſariò debeam. (Vaſquez loco citato, dubio 2.)

3. Poſterior regula: Ad vitandum ſcandalum alterius paſſiuum ex infirmitate vel ignorantia, tenemur omittere opus vtile, quod neque eſt malum, neque habet ſpeciem mali: Vel ſaltem differre, donec ceſſet ſcandalum, aut proximus moneatur, ne ſcandalizetur. Ratio eſt, quia tenemur aliquid condonare infirmitati & ignorantiæ proximi: neque nimium videri debet, ſi illi in tali caſu ſuccurramus, omittendo vel differendo aliquod opus, quod non eſt neceſſarium. Nam idem vellemus nobis fieri.

4. Hinc conſtat, quid dicendum ſit ad caſum propoſitum de muliere. Nam ad vitandum ſcandalum paſſiuum ex malitia alterius non tenetur domi manere, ſed poteſt exire vel ad templum, vel ad negotia, vel honeſtæ recreationis cauſa. Ad vitandum autem ſcandalum, ex infirmitate vel ignorantia alterius, tenetur domi manere, niſi inſtet præceptum audiendi Miſſam, vel aliud ſimile,

Nota. 1. Si illa mulier incederet habitu meretricio, vel aliquam aliam ſpeciem mali præ ſe ferret in nutibus vel inceſſu; iam eſſet ſcandalum actiuum ex illius parte, & peccaret. Si autem incederet habitu & motu decenti, vt ſupponitur in noſtro caſu, non eſſet ſcandalum actiuum, nec peccaret. Teneretur tamen, vt dixi, manere domi propter ſcandalum alterius paſſiuum ex infirmitate vel ignorantia, niſi vi alicuius præcepti teneretur exire.

Nota 2. In hoc & ſimilibus caſibus multum intereſt, an timeatur ſcandalum paſſiuum in genere, an verò in particulari, id eſt, an timeatur ſcandalum alicuius vel aliquorum in toto populo; an Petri vel Pauli ſigillatim. Nam ſi tantum timetur ſcandalum generatim, non ſunt omittenda opera vtilia, quæ non habent ſpeciem mali, propter huiuſmodi ſcandalum. Si autem timetur ſcandalum Petri vel Pauli, quia cognoſcitur eius infirmitas vel ignorantia, oportet omittere opera vtilia ad cauendum huiuſmodi ſcandalum. (Vaſquez loco citato.)

FINIS.

INDEX COPIOSISSIMVS PRÆCIPVARVM MATERIARVM ET RERVM,

QVÆ IN HAC SECVNDA parte Summæ Theologiæ Scholaſticæ continentur.

Notandum p. paginam ſignificare, & §. paragraphum.

A

Acedia quid ſit. p. 468. §. 6
Actus virtutis Spei qui ſint. 397. 1
Alexāder Sextus Papa cur conceſſit Ferdinando Regi Hiſpaniæ, vt occuparet Inſulas occidentales, & eas ſeruaret. 303. 3
Amicitia honeſta duplex. 418. 5
Amicitiæ virtus valde neceſſaria Reipublicæ. 430. 14
Apoſtaſia quid. 320. 1
Apprehenſio quid. 284. 3
Ariani dicebant Chriſtum non eſſe Deum. 147. 16
Articuli fidei ſunt certi & infallibiles. 24. 1
Articuli fidei an ſint clari & euidentes. 28. 1. articuli duo, in quibus reliqui omnes continentur. 31. 1. articuli fidei multi expreſsè reuelati ſunt in nouo Teſtamento qui non erant expreſsè reuelati in veteri. 34. 1
Articulos fidei quare Chriſtiani credunt. 10. 3
Aſſenſus Fidei noſtræ pendet à voluntate. 19. 13
D. Auguſtinus cur Olympium Comitem exhortatur, vt Imperatoris leges in Donatiſtas hæreticos conſtitutas euulget. 377. 9

B

Baptiſmi & fidei ſuſceptio ſpontanea, non cadit in detrimentũ illius qui ſponte fidē & baptiſmũ ſuſcipit. 298.7
Baptiſmum petere à Lutheranis aut Caluiniſtis non licet. 132. 19
Baptiſmus fuit præfiguratus per circumciſionem & tranſitum maris rubri. 34.2
Baptiſmus eſt quaſi ianua reliquorũ Sacramentorũ. 368.2
Bellare in die feſto eſt licitum. 511.2
Belli gerendi præcepta, quæ Deus præſcripſit Iudęis quęnam fuerint. 477.4
Belli neceſſitas maior eſt, quàm priuati ſupplicij. 512.6
Bellum indicendi iuſtæ cauſæ quæ. 472. & 473. eſt cauſa multarum cædium ac damnorum. 475.9
Bellum quãdo & quomodo inchoandum ſit. 496. 1. in bello iuſto, poſtquam inchoatum eſt, an liceat omnes hoſtes occidere, & eorum bona diripere? 499.1
Bellum duplex eſt, defenſiuum & offenſiuum. 471 1. bellum ex natura ſua an ſit licitum, & quæ conditiones requirantur vt ſit licitum. 472 1
Bellum ex vtraq; parte an poſſit eſſe iuſtum? 489. 1. quando cauſa belli eſt dubia quid faciendum. 492.1
Bellum gerere ob hęreſim contra hæreticos quando eſt licitum. 485.1
Bellum geritur, vt pax acquiratur. 475.9
Bellũ non ſolum permiſit Deus in Veteri Teſtamento, ſed etiam mandauit. 476.2
Bellum Chriſtianis an ſit licitum. 478.1
Beneficentia quid ſit. 437.1
Beneuolentia mutua poteſt eſſe inter Deũ & hominē. 419. 6
Bezæ verſionem S. Scripturæ multi authores damnãt. 79.4
Blaſphemia quid? 321.1
Bona ſpiritualia ſunt duplicia 416 3

C

Caluiniſtæ in Anglia, Gallia Belgio, Polonia multas turbas excitarunt. 335.6
Caluiniſtæ non habent veram Scripturam. 78.1
Caluiniſtæ verum ac localem deſcenſum Chriſti ad inferos negant. 152.30
Canon quid ſit. 41.1
Canon Caluiniſtarũ nunquam fuit ab Eccleſia approbatus. 78.2
Caſtitatis votum ſponte ſuſceptum non cadit in detrimentum vouentis, ſed in commodum. 298.7
Catholici per triticum intelliguntur 337.12
Catholicus quando peccat, diſputãdo cum hæreticis. 342.2
Charitas an ſit forma omnium virtutum? 416. 1. dupliciter ſpectari poteſt. ibid.2

Charitas an ſit vera amicitia hominis erga Deum. 417.1
Charitatis actus interni ſunt duplices. 437.1
Charitas an ſit excellentiſſima inter omnes virtutes? 413.1
Charitas an poſſit augeri in infinitum? 464.1. charitas viæ an poſſit eſſe tam perfecta quàm charitas patriæ. 459.1
Charitatis obiectũ duplex, materiale & formale 421.1
Charitas viæ an poſſit minui aut corrumpi per peccatum. 464.1
Charitas an augeatur per ſolos actus intenſiores. 455.1
Charitatis præcepta duo ſunt. 465.1. vitia charitati oppoſita, quæ? 467.1
Charitatis habitus an detur à Deo infuſus? 452. 1. charitatis habitus an realiter augeri poſſit, & quomodo? 453. 1. charitatis augmentum phyſicè & effectiuè pendet à Deo, meritoriè ab homine 454.3
Charitatis augmentum eſt merces ſeu premium boni operis. 454.4
Charitatis actus externi ſunt tres, Beneficentia, Eleemoſyna, & correctio fraterna. 437.1
Chriſtiani bellũ gerere póſſunt contra Turcas. 486.5
Chriſtiani in bello contra Chriſtianos an poſſint in auxilium vocare Turcas aut infideles. ibid.1
Chriſtus præcipit Phariſæis, ſi velint mundari à peccatis, vt ex ſuperfluis dent eleemoſynam. 440.7
Chriſti mors repræſentatur in ſacrificio Miſſæ. 514.2
Ciuitates & alia bona immobilia quæ eripiuntur hoſtibus tempore belli, ad quem ſpectent. 501.8
Clerici ante conflictum poſſunt hortari militem ad fortiter pugnandum contra hoſtes fidei. 511.4
Clerici in quibuſdam caſibus poſſunt bellare, non obſtante prohibitione Eccleſiaſtica. 517.8
Clericis prohibita eſt publica diſputatio de fide. 344.8
Communicatio duplex cum infidelibus, in matrimonio, cibo & potu. 294.2
Communicare cum infidelibus an liceat. ibid.1
Confeſſio eſt actus fidei. 217.1
Confeſſio externa fidei eſt neceſſaria ad ſalutem. 120 1
Coniunctio inter homines triplex. 434.5
Conſtantinus Magnus damnatum Arium vna cum Euſebio & Theognide in exilium miſit. 374.7
Conſtantinus Imperator iuſſit claudi omnia templa Paganorum. 298.8
Contentio quid ſit. 459.9
Correctio fraterna quid ſit. 437.1.447.24
Correctio fraterna quo ordine fieri debeat. 449. 30. an ordo ille ſit ſeruandus. 450. 31

Defenſio

D

DEfenſio bonorum temporalium an licita per duellum. 527.1
Deſperatio quid ſit. 406. 1. quam graue ſit peccatum. 407 1. ſpei opponitur. 406.2
Deſperatio, peccatum mortale eſt. 412.3
Deſperatio an ſemper, & in omni caſu, ſit peccatum? 409.1
Deus remunerator vitæ æternę. 285.2
Deus in omnes homines plenā iuriſdictionem habet. 299.9
Deus mandat idololatras interfici. 303.3
Deus aliquando per terrores compellit homines ad fidem. 299.8
Deus vnam ciuitatem aut nationem punire ſolet per aliam. 308.15
Deus viſus & poſſeſſus eſt merces noſtra. 393.15
Deus quatenus eſt prima veritas reuelans, an ſit formale obiectum fidei? 9.1
Dilectione pari vita æterna optanda eſt. 433.3
Diſcordia quid ſit. 469. 8. cui opponitur. ibid.
Diſputare cum hæreticis an liceat? 142.1
Diſſenſio animorum vbi eſt publica, ibi pax publica eſſe non poteſt. 334.6
Diuites obligantur ſuperflua in eleemoſynam erogare. 440 7
Dominium infidelium transferri debet ad Eccleſiam Chriſtianorum. 303.2
Dubitatio duplex, negatiuā & poſitiua. 316.8
Duellum quid ſit 518. 1. ob varias cauſas duellum ſuſcipi poteſt. ibidem. 2. quæ pœnæ ſint conſtitutæ in eos qui ſuſcipiunt iniuſtum duellum. 530.1
Duellum quod ſuſcipitur ad oſtentationem virium, aut voluptatem ſpectaculi an licitum ſit. 519.1
Duellū nō poteſt eſſe aptum ad indagandam veritatem. 522.3
Duellum quod ſuſcipitur ad dirimendum bellum, an ſit licitum? 524. 1. & ad defenſionem honoris an ſit etiam licitum. 525.1
Duellum ſuſceptum ad defenſionem propriæ vitæ eſt licitum. 523.1

E

ECcleſia columna & fundamentum veritatis. 286.4
Eccleſia habet ius & poteſtatem prædicandi fidem per vniuerſum orbem. 299.10
Eccleſia viſibilis non poteſt deficere vel errare in fide. 117.1
Eccleſia viſibilis eſt domus Dei. 118. 27
Eccleſia Chriſti in terris viſibilis & conſpicua eſt. 107.1
Eccleſia an poſſit hæreticos excommunicare? 326.1
Eccleſia an hæreticos punire poſſit? 323.1
Eleemoſyna debet eſſe gratuita donatio. 441. 15. ex qui-

bus rebus liceat facere eleemoſynam ibidem. eleemoſynam quinam facere poſſint 445.19

Eleemoſyna quibus ſit facienda. ibid.20

Eleemoſyna quo ordine ſit facienda. 446.22

Eleemoſyna duplex, corporalis & ſpiritualis. 437. 2. opera eleemoſynæ corporalis quæ ſunt. ibidem. eleemoſyna corporalis quam vim habeat. 438.3.de danda eleemoſyna corporali an ſit aliquod præceptum. 439 4

Epiſcopi ſuos ſubditos ab hæreſi & excommunicatione abſoluere poſſunt. 328.6

Error ſuperſtitionis & idololatriæ in conuenticulis infidelium proponitur. 295.5

Euangelij veritas in concionibus Catholicorum proponitur. ibid.

Euangelij ſtatus excellentior eſt ſtatu legis. 459.3

Euchariſtia fuit præfigurata per panem & vinum Melchiſedech: 34.2

Excluſio pauperum peregrinorum ex ſuis ciuitatibus an ſit licita. 447.23

Excómunicatio eſt prima pœna iure canonico hæreticis irrogata. 316. 2. duplex eſt excommunicatio. 327.4

F

Ferdinandus Rex Hiſpaniæ, ante annos centum & aliquot, iuſſit omnes Iudæos ex Hiſpania, qui non conuerterentur, excedere. 298.8

Fermentum myſticè ſignificat Euangelium. 49.4

Fideles, domeſtici fidei vocantur ab Apoſtolo. 434.5

Fidei aſſenſus habet aliquam perfectionem ſupernaturalem. 199 1. Actus fidei quomodo reſoluatur. 214.1

Fidei aſſenſus an ſit realiter compoſitus? 199.1

Fidei habitum ſupernaturalem nemo poteſt certò cognoſcere. 259.1

Fidem negare, ad vitandam mortem, eſt peccatum. 220.1

Fidem datam hoſti violare non licet. 510.5

Fides neceſſaria ad ſalutem 287.2

Fides an maneat in beatis. 249.1 an in damnatis. 251.1

Fides non manet in hæreticis. 253.1

Fides & Spes nihil proſunt ſine Charitate. 414.4

Fides alicuius alterius myſterij an ſit medium neceſſarium ad ſalutem? 285.1

Fides fundamentum eſt ſpei. 401.1

Fides quatuor modis ſumitur. 3.1

Fides hæreticis an ſeruanda ſit, non obſtante excommunicatione? 362.1

Fides an ſit maior in vno Catholico, quàm in alio? 256.1

Fides hæreticis in bello an ſit ſeruanda? 378.1. an in ſaluo conductu. 380.1

Fides an hæreticis ſit ſeruanda in

in promiſſione valida & obligandi vim habente, non obſtante hæreſi? 355.1

H

HAbitus Spei qualis ſit. 401. 1
Hæreſis quid? 312.1
Hæreſis grauiſſimum eſt peccatum. 293.5
Hæretici quinam habeantur. 286.3
Hæretici duplici titulo ſunt vitandi. 361.2
Hæretici arceantur à Sacramentis, priuantur communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & repelluntur à conſortio piorum ac fidelium. 327.3
Hæretici ſunt extra Eccleſiam quoad internam vnionem quę fit per fidem, ſunt tamen ſubiecti Eccleſiæ quoad iuriſdictionem ratione baptiſmi. 296.2
Hæretici qui propriè dicendi ſunt. 313.1
Hæretici per zizania intelliguntur. 339.12
Hæretici an priuentur bonis tēporalibus? 332.1. an poſſint puniri pœna capitis propter hæreſim? 333.1
Hæretici agnoſcunt Meſſiam veniſſe. 293.4
Hæretici reſipiſcentes an ſint ab Eccleſia recipiendi? 352.1 in hæreticis duo ſpectanda ſunt, peccatum hęreſis, & humana natura. 353.4
Hæretici, propter hæreſim, an priuētur omni poteſtate ſpirituali? 328.1. an etiam priuentur dominio & iuriſdictione temporali? 330.1
Hæreticis an ſit ſeruanda fides in negotio libertatis Religionis? 371.1
Hæreticus errori adhæret, Catholicus veritati. 33.9
Hæreticus qui externo ſigno prodit ſuam hæreſim, poteſt ab Eccleſia puniri. 324.6
Hæreticus externus quādo aliquis cenſendus ſit. 325.8
Homines iuſti propriè ſunt filij Dei per adoptionem, propriè ſunt templa ſpiritualia, propriè ſunt amici Dei per mutuam beneuolentiam ſupernaturalem. 418.5
Homo an teneatur vnum proximum magis diligere quàm alterum? 433.1
Homo iuſtus per quēuis actum charitatis meretur reale augmentum gratiæ & charitatis. 455.2
Homo an teneatur magis diligere Deum quàm quemuis alium? 422. 1. an teneatur ſeipſum magis diligere quàm alium? 425.1
Homo iuſtus quando dicitur cadere. 464.3
Huſſius aſſerebat Deum debere diabolo obedire. 384.9
Huſſij dogmata quæ. ibid. 9.
Huſſius Imperatori fidem violauit, non Imperator Huſſio. 385.10
Huſſius iuſtè puniri potuit, nec ei violata fides fuit. 382.7 fugam arripuit. 383.8
Huſſius hęreticus fuit, & docti

nam Vvicleſi pertinaciter defendit. 384.9

I

IDololatras Deus interfici mandat. 303.3

Ignorantia culpabilis ſeu voluntaria duplex. 318.14

in Impiis duplex eſt diſſenſio. 436.3

in Incarnationis myſterio tria includuntur. 279.1

Incarnationis fides an ſit neceſſarium medium ad ſalutem. ibid. 1.

Infideles ad prędicationem verbi Dei admittere licitum eſt, non tamen ad ſacrificium Miſſæ. 295.4

Infideles armis infeſtare licitum eſt. 304.5

Infideles Eccleſiæ ſubiecti non ſunt. 296.3

Infideles cōtra fideles vocare in auxilium eſt illicitum. 488.5 quibus de cauſis. ibid.

Infideles ad fidem compellere an liceat? 29 . 1

Infidelibus an permitti poſſit dominium in Chriſtianos? 308.1

Infidelis eſt, qui dubius eſt in fide. 315.7

Infidelitas omnis an ſit peccatum? 287.1

Infidelitas duplex, negatiua & contraria. ibid. 1

Infidelitas contraria in tres ſpecies diuiditur. 292.2

Infidelitatis ſpecies quot. 287.1

Infidelitatis peccati ſpecies quot ſint? 291.1

Iniuriam vindicare licet per viam iuris aut belli vindicatiui, non per duellum. 521.2

Innocentius Papa præcepit infideles puniri, qui contrà Chriſtum blaſphemarent. 301.2

Innocentes interficere in bello iuſto an liceat? 501.1

Innocentes iuſto bello captos, an liceat in ſeruitutem redigere? 506.1

Innocentium bona in bello iuſto an liceat diripere? 503.1

Inſidiis in bello iuſto licitum eſt vti. 510.1

Inuidia quid ſit. 469.7

Iſraëlitę Deo volente & approbante, vi & armis cur occupârunt terras infidelium. 304.4

Iſraëlitæ cur in veteri Teſtamento occidebant mulieres & infantes. 501.3

Iudæi Euangelium Chriſti ad ſe ſolos pertinere putabant, non ad Gentiles. 290.13

Iudæi præter Scripturam habebant duplices Traditiones. 81.2

Iudæi per Babylonios puniti fuerunt. 308.15

Iudæi non agnoſcunt Meſſiam. 295.4. agnoſcunt vetus Teſtamentum ibid.

Iudæorum ritus cur facilius toleratur, quàm Gentilium. 301.4

Iudicis & Normæ diſtinctio. 143.5

Iudicium quid. 284.3

Iulianus Apoſtata cum Chriſtianorum Eccleſiam turbare,

ac

ac peſſundare voluit,libertatem ac varietatem doctrinarum introduxit. 335.7
Iuriſdictio Eccleſiaſtica duplex, interna & externa. 524.3

L

Leuitæ in Veteri Teſtamento bellati ſunt contra idololatras & à Moſe laudati ſunt. 516.6
Libertas Religionis duobus modis in pactum venire poteſt. 371.1
Libertas Religionis ac fidei planè illicita eſt, & contraria doctrinæ Chriſtianæ. 372.3
Libertas Religionis cur non debet præcipi, approbari aut introduci ab vllo Principe aut Magiſtratu Catholico. 373.6
Libri Turcarum & Iudæorum cur melioris ſunt conditionis,quàm hæreticorum. 351.13.
Libros hæreticorum an legere liceat? 146.1
Ludos militares in die Feſto exercere licet multis de cauſis. 513.7
Lutherani non habent veram Scripturam. 78.1
Lutherus negat debere præliari contra Turcas. 484. 1. hunc errorem poſtea reuocauit. ibid.1

M

Macedoniani negabant Spiritum Sanctum eſſe Deum. 148.17
Manichæi aſſerebant vetus Teſtamentum nouo eſſe contrarium. ibid.18
Manichæi docuerunt bellum ex natura ſua eſſe illicitum. 472.1
Martyrij actus dupliciter poteſt ſpectari. 414.1
Maſſa, Eccleſiam ſignificat vel orbem terrarũ in quo Euangelium prædicatur. 49.4
Matathias Iudæum interfecit, qui ad aram Gentilium ſacrificaturus acceſſerat. 307.12
Matrimonium contractum cum hæreticis an ſit validũ. 168.1
Matrimonij vinculum indiſſolubile eſt. 369.5
Matrimonij impedimenta quæ, 370.6
in Matrimonij contractu an fides ſeruanda ſit hæreticis. 363.1
Mendacium quid ſit. 8.11
Milites durãte bello, an poſſint prædari, ſeu ſpolia ab hoſtibus accipere. 507. 1. militum & ducum peccata quænam eſſe ſoleant. 509.1
Miſericordia,dolor eſt de malo alterius inuoluntario. 416.5 diſcrimen inter miſericordiam & charitatem ibid.
Mors Chriſti in ſacrificio Miſſę repræſentatur. 514.2

N

NOuatores noſtri temporis nullam ſeruant Quadrageſimam. 352.13

O

OBſeruatio præceptorũ Dei eſt medium ad ſalutem neceſſarium, 267.5
Odium duplex eſt, abominationis & inimicitiæ. 467.2

P

PAgani non agnoſcunt vetus Teſtamentum. 293.4
Pauperes domeſtici peregrinis præferendi ſunt. 447.13
Pax Chriſtiana duplex, Eccleſiaſtica, & politica. 336.9
Pax non quæritur, vt bellum excitetur. 475.9
Pœnæ hæreticorum quot ſunt. 326.1
Pelagiani negabant peccatum Originale. 149.19
Põtifex poteſt indicere bellum & Ducem belli conſtituere, qui vice ipſius militiæ præſit, & bellum exerceat. 514.3
Prædicatio Euangelij inchoata eſt ab Apoſtolis, & debuit ab eorum ſucceſſoribus perfici, & adhuc quotidie perficitur. 290.13
Prælati Eccleſiæ, qui habent iuriſdictionem ſpiritalem, non poſſunt infideles compellere ad fidem vel baptiſmum ſuſcipiendum. 296.2
Prælatis Eccleſię datur aſſiſtentia Spiritus ſancti, qua ipſi diriguntur in gubernatione Eccleſiæ & deciſione controuerſiarum fidei. 22.5
Præſumptio quid ſit 412.1. duplex eſt. ibid.
Præteritũ pro futuro, more pophetico ponitur. 290.13
Princeps in propria Republica non poteſt occidere innocẽtem propter culpam alterius. 501.2
Princeps inferior in tribus caſibus poteſt ſuſcipere bellum offenſiuum. 472.3
Priſcillianiſtarum hæreſes refutantur, aſſerentes Deum non ſolùm poſſe mentiri, ſed reipſa etiam mentitũ eſſe. 8.10
Princeps Chriſtianus abſolutè poteſt infidelibus ius habitandi negare in ſuis prouinciis. 297.4

R

RAbbinorum libri contra Chriſtum & fidem Chriſtianam, ſunt comburendi. 302.5
Rege mortuo, quando duo ſubditi contendunt de ſucceſſione quid faciendum? 495.8
Reipublicæ pax ſine vnitate fidei conſeruari non poteſt. 334.6
Reuelare quid ſit. 6.6. tripliciter rem aliquam hominibus narrari aut reuelari poſſe. 7.8
Reuelatio primę veritatis, vt ſit formale obiectum Fidei, an debeat

debeat eſſe obſcura? 14.1
Reuelatio dupliciter cognoſci poteſt. 20.16
Reuelatio publica quid ſit. 21.1 quid priuata. ibidem
Ritus infidelium tolerare an liceat? 301.1
Ritus aut veſtimenta infi ielium an aliquando liceat vſurpare. 226.
Rixa quid ſit & vnde dicatur. 470.12
Roſarium qui publicè geſtant, profitentur ſe Catholicos eſſe. 236.27
Ruſtici qui ſunt membra hoſtilis Reipublicæ, grauari non debent in bello. 504.4

S

SAbelliani dicebant non eſſe tres perſonas Diuinas, ſed vnam tantum, quæ tamen haberet tria nomina propter diuerſa officia. 147.16
Sacramenta noui Teſtamenti dant ſalutem : Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem. 127.46
Saluatur vnuſquiſque, ſi faciat quod in ſe eſt. 290.11
Sancti in cœlo pro nobis intercedunt, & multa impetrant quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria. 397.3
Sanguinem & corpus Chriſti realiter in Sacramento eſſe Caluiniſtæ negant. 232.18
Saülem Regem & totum populum grauiſſimè puniuit Deus ob violatam fidem. 360.13
Scandalum quid propriè ſignificat. 531.1
Scandalū actiuum & paſſiuum quid ſit. 532. 1. & 2. diuiſio ſcandali paſſiui. ibid. 3. ſcandalum vtrumque an ſit peccatum ſpeciale. 534.1
Schiſma quid ſit. 469. 10. ab hæreſi differt. ibid.
Schiſmatici quinam propriè vocantur. 561.10
Scripturæ libri qui ſint Canonici. 41. 1. Scripturæ verſio legitima quæ ſit. 43. 1. an quilibet Scripturæ locus admittat ſenſum literalem. 47.1
Scripturæ obſcuritatis quæ ſit cauſa? 61. 1. Scripturam cur Deus voluerit eſſe obſcuram. 74.22
Seditio quid ſit & vnde dicatur. 470.13
Senſus literalis an ſit obſcurus? 55.1
Sermo hæreticorum eſt inſtar morbi contagioſi qui alios inficit. 356.3
Simulationem Iehu Deus approbauit. 227.3
Siſebutus Rex Iudæos ad Baptiſmum compulit. 298.8
Spei primarium obiectum quod ſit? 289. 1. ſecundarium obiectum quod ſit? 394.1
Spei habitus an per actum deſperationis corrūpatur. 411.1
Sperare an aliquis poſſit in homine? 397.1
Spes in quibus hominibus ſit. 404.1
Spes per deſperationem corrumpitur. ibid.1
Spes an ſit neceſſaria ad ſalutem? 405.1

Spes Chriſtiana quatuor modis ſumitur. 388.1
Synagoga tempore Chriſti defecit. 127.46
Synagogæ, ceremoniæ & Sacramenta vocantur ab Apoſtolo. ibid.46

T.

Terras infidelium vi occupare an liceat? 303.1
Theodoſij & Valentiniani decreto combuſti ſunt libri Neſtorij in Concilio Epheſino damnati. 349.8
Timor honeſtus duplex, Seruilis & Filialis. 406.4
Tituli tres quibus licet aliquem punire. 304.6
Traditio an ſit aliqua admittēda præter Scripturam? 81.1
Trinitatis fides an ſit neceſſarium medium ad ſalutem? 28.1
Turcæ & Iudæi aperti hoſtes Chriſtianorum. 352.13

V

Veritas prima quid ſit. 4.2
Virtus fidelitatis ad quid homines obligat. 358.8
Virtus Spei eſt Theologica. 393.14
Vladiſlaus Poloniæ & Vngariæ Rex ob violatam fidem equo excutitur & capite truncatur. 361.6
Vnio Eccleſiæ duplex. 469.5.10.

FINIS.

1015095